
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
31 H
118

 I

EDOARDI VVOTTONI OXONIENSIS DE DIFFERENTIIS ANIMALIVM LIBRI DECEM.

AD SERENISS. ANGLIAE REGEM EDOARDVM VI.

Cum amplissimis indicibus, in quibus primùm authorum nomina, unde quæquæ desumpta sunt, singulis capitibus sunt notata & designata: deinde omnium animalium nomenclaturæ, itémque singulæ eorum partes recensentur, tam græcè, quàm latinè.

M. Antonius Muretus emi Romae. anno MDLXIX. mense Octobri Jul. xxv.

LVTETIAE PARISIORVM
APVD VASCOSANVM.
M. D. LII.
Cum priuilegio Regis.

IN LIBRVM DE ANIMALIVM DIFFERENtiis, Edoardi Vvottoni Oxonienſis præfatio, Ad sereniſſimum Angliæ Regem Edoardum, eius nominis ſextum.

VONIAM uel temeritate quadā inductus, uel ingenij confidentia ad hoc inflammatus uideri poſſum, Edoarde Rex illuſtriſſime, ut de animalium differētiis ſcriberem: hac præfatione apud tuam Maieſtatem, qua ſtudiorum meorum conatus aduerſus illius culpæ iniuriam defenderem, ac tuerer, utendum eſſe iudicaui. Quod equidem eò libentius faciendum putaui, quòd alius nemo occurreret, cui iuſtius otij mei rationem redderem: quem & natura mihi principem, uitæque rectorem, & uoluntas mearum actionum moderatorem conſtituerunt. Simúlque etiam expetebat animus hoc modo literarum ſtudioſis hominibus cognitum & perſpectum eſſe, primùm quis fuerit huius laboris initio conatus meus: deinde, quæ cauſæ me huius ingenij tenuitatis non inſcium ad hoc opus ſuſcipiendum impulerint: denique quidnam id ſit, quod in hac re præſtare, & perficere uoluerim. Id uniuerſum quicquid ſit, ſi minus, quàm pro dignitate tantæ rei effectum eſſe uidebitur: ſpero bonos uiros, non uoluntatem mihi, ſed uires defuiſſe cognituros. Quo nomine maiorem in illis iudiciorum æquitatem mihi promitto, ſi quid ſorte in iſtis uel erratum, uel non ſatis accurate tractatum inuenerint, rei in qua operam ſtudiúmque poſuimus dif ficultate perſpecta, & uoluntate communia ſtudia iuuandi conſiderata.

Equidem cùm ante multos annos, quoſcunque nanciſci licuit authores, qua tum legendi & ſtudendi mira auiditate tenebar, antiquiſſimos optimóſque euoluiſſem: quicunque eam doctrinæ partem ſcriptis illuſtraſſent, quæ ad rem medicam pertinerent, præclarè quidem omnia à pleriſque deſcripta & exculta animaduerti: eius tamen generis eſſe uidebantur, quæ lectorem requirerent attentum, literarum meditationi uehementer deditum, in omni ſcriptorum uarietate uerſatum, præſtanti quadam memoriæ ui, naturæque bonitate ſingulari præditum: ſi cuncta illa parata ac præſentia habere uellet, quæ uſui forent: præſertim quū illa non uno loco, aut intra unius ſcriptoris operum ſepta, ſed paſſim & uelut in medio poſita, maxime uero in latiſſimis illis philoſophorum & hiſtoricorum campis inuenirentur. Hæc res uſqueadeo animum meum commouit, ut commentarios quoſdam ſubſeciuis operis mihi cōficiendos proponerem, quorum ueluti indicio ad authores ipſos, ſi uſus poſtularet, in re dubia conſilij capiendi gratia facile deduci poſſem. Qua in re quum diu multúmque laboraſſem, & nonnihil aſſecutus mihi uide-

rer, posteaquam doctissimorum uirorum commentatia Ioãnis primùm Ruellij, deinde Georgij Agricolæ amici quõdam & familiaris mei scripta & in lucem edita uidissem: maxima tandem me laboris parte leuatum sanè intelligebam. Nam hic de iis omnibus, quæ intra terræ uiscera nasci, animáque carere natura uoluit, cuiusmodi sunt metallici terrarum lapides, atque id genus alia. Ille de iis quæ super terram aluntur, quales sunt stirpes omnes, déque earum rerũ natura uniuersa, (quæ omnem ferè medicam materiam in se complectuntur) ueterum in hoc genere scriptis adiuti, tanta eruditione, iudicio, copia, & orationis luce scripserunt, ut frustra in iis postea operam studiúmque ponendum existimauerim. Illam itaque Venerem tam feliciter exorsam, & egregiè perfectam probandam & suspiciendam, non aliqua noua audacia attingendam esse censui. Vnum tamen hoc restare uidebatur, quòd nimirum intellexerim, quæ de natura eorũ, quæ in aëre, aut sub aquis uitam agãt, hoc est de animalium generibus uariè & fusè à ueteribus scripta fuere, qui collegerit adhuc extitisse neminem. Quamobrem in huius operis meditationem, si quando per negotia licebat, & quidpiam subseciui temporis incidebat, omni cura & conatu incumbendum esse duxi. Res uerò tandem eò perducta est, ut cùm ipse mihi satisfecissem, & hanc studiorum meorum partem eum quem animo finem constitueram assecutam uidissem: uehementer à me contenderint ex amicis doctissimi quidam uiri, quibus labores meos communicaueram, ut quod mihi in hac re studiorum ueluti compendium parassem, id studiosis omnibus publicarem. Hic hæsisse me fateor, mihíque ipse iam omni consilio destitutus uidebar. Nam neque amicorum flagitationi, ne ingratus: neque publico commodo, ne ingratissimus existimarer, deesse potui. Cum uero mecum cogitarem, quàm ab eo alienum esset uitæ meæ institutum, & omnis studiorum ratio, ut editis aliquando libris iudicium orbis subire uellem, quàm nihil temporis scriptioni, nihil humanioribus literis, quibus styli uirtus dignitásque aliqua parari posset, dedissem: contrà quàm omne tempus in eorum scriptis, qui philosophiam, aut medicinam ingeniorum monumentis græcis aut latinis iuuerunt consumpsissem, nec alium laboris mei finem mihi proposuissem, quàm ut ea solùm intelligerem: inclinatam ferè uoluntatem reuocaui, nec illi animi mei inductioni locum dare uolui, senex in eam arenam ut descenderem. Verum enimuero magnæ istæ causæ non erant, erant tamen, sed ad amicorum studia non erant magnæ satis. Itaque quid istuc inquam? Si isthunc animum induxistis uestrum esse utile: nolo reip. ullum cõmodum in me claudier. Ergo ne amicorum uoluntates contemnere tam ardentes, néue publicum commodum morari uideremur, publicãda hæc nostra recepimus, non tamen quoquo modo, sed quæ inter nos conuenerunt, ea si seruarentur. Sunt autem illa huiuscemodi, Ioannes est Masonus, amicus meus singularis & patronus, uir præter fortunæ splendorem, quo

uirtus illum extulit, omnibus cum naturæ, tum industriæ adiumentis eximiè ornatus. Is tuo iussu ac uoluntate in Galliam proficiscẽs, ut apud Henricum regem legatione fungeretur, accepto à me libro, uel extorto potius, pactus est curaturum se, si facta legendi copia excellenti illic doctrina ac iudicio præditis hominibus probaretur, & eum allaturus fructum uideretur, qui hic à plerisque sperabatur, eum ut typographo daret, sin aliter eueniret, mihi meum redderet, ipse ne hoc amplius exposceret. Quibus rebus ad exitum huius cõsilij non omnino temerarij, aut arrogantis adductus sum, habes illustrissime Rex. Quid uerò in hoc genere effecerim, atque utinam aliquid effecissem: sed quid efficere uoluerim, nunc accipies. Cùm in animo mihi esset animalium rationem quo potissimum modo dignosci possent, excutere atque explicare: cùm alios nonnullos, tum uel maxime Aristotelem proponẽdum putaui, quem in ea re imitarer, scriptorem certè in omni doctrinarum genere excellentem, & propè singularem, quo uel Cicerone teste, nihil acutius, nihil politius. Hoc igitur ceu itineris duce usus, (explicata tamen prius & declarata ratione qua animalium differentiæ inueniri possint) initium paulò altius ab ipso Animali repetere institui, & ita repetere, ut si quæ non illius propria, sed superiorum generum communia occurrerint, ea ipsa suo, hoc est primo loco, plana fecerim. Multa enim in pluribus etiam genere diuersis eadem reperiuntur. In sequentibus deinde, si quæ species sub se non multum inter se differẽtes, sed in eodem genere positas complectebantur: ea ita tractaui, ut communis ipsorum natura postulabat. Post hæc species ipsas ad sua quasque genera reduxi, quæque propria ipsarum essent, easque ab aliis rebus omnibus separarent, ea statim adiunxi. Sic etenim probaturum me omnibus hanc docendi uiam arbitrabar, si ea quæ generis natura ad species pertinebãt, in speciebus nõ reperirentur, sed ita orationem formarem, ut neque rebus obscura fieret, neque uerbis superuacaneis redundaret. Iam σχόλια ad marginem & in fine capitum apposui, earum rerum, quas, quòd scitu dignæ erãt, impeditas relinquere consultum non fuit: neque tamen contextui ea inserere uolui, quòd uerebar ne tædium lectori, non uoluptatem essent allatura. Quid, quòd multa ex iis ne inseri quidem possent? nisi forte quibus de rebus uariæ sunt authorum sentẽtiæ, uariæ codicũ lectiones, eas res à propositi serie non putes seiungendas. Quid, quòd sæpe sola certorũ animalium nomina inueniuntur, sæpe, licet præter nomina uim eorum propriam descriptam uideris, ignorabis tamen, quo pertineant, aut ferãtur. Omitto græcæ linguæ phrases, quæ subinde tales sunt, ut latina eas lingua non assequatur. Omitto uersiones hominum doctissimorum, in quibus uel primas tenebat Theodorus Gaza, quæ si quando à græcorum authorum mente aberrabant, in uiam ut redirent curaui. Neque uerò unquam cuiusquam errores dissimulandos, sed semper & sine conuitij suspicione prodendos, & sine ostentatione ingenij corrigendos esse iudi-

caui. Cum igitur latina græcæ lectionis ope sarta tecta præstarentur, si græca ipsa uitio afficiebantur, nec occurreret ulla ratio corrigendi, coniectura apta & idonea utendum censui. quod à nobis factum est, cùm in aliis quibusdam, tum etiam in Athenæo & Oribasio, quòd horum authorum exemplaria minus multa suppetebant. Atque ut nostræ coniecturæ intra sententiarum contextum locum habere non debebant: sic si quæ breuiter à nobis ideóque obscure tractata fuere, (quoniam ut breuitatis studiosi fuimus, ita & obscuritatem quantum licuit, uitauimus) eadem fusius & maiore luce ab aliis explicata cognouimus, id iudicauimus in uoluminum marginibus magna diligentia adnotádum. Postremo si quid forte occurrebat, quod uel propter rei obscuritatem intelligi non poterat, uel propter meam inscitiam à me intellectum non erat, id à me non est dissimulatum: sed in marginum quoque spatiis ascriptum, quod alij cum in ea loca inciderint, facilius per otium quid sit, uniuersum poterunt inuestigare. Atque hæc quidem hactenus. Illud ab omnibus uehementer peto, cum plerisque non minor, bonis certe maior etiã existimationis, quàm uitæ cura sit: si quæ sint in hoc opere, cuiusmodi multa esse scio, non ea circunscriptione cõclusa, qua debét: si sermo minus elegans, & politus, si dicendi genus scabrum & inæquabile cuiquam uideatur: ut hanc à me institutam fuisse commentandi rationem perpendat: ut quæ in singulis authoribus repererim, ea uerbis non meis, sed ipsorum reddiderim, si quidem latinè fuissent scripta. Nam è græcis, quæ fuerunt translata, in iis interpretum uerba assumere uolui, ea quæ à græcis non discrepare animaduerti. Neque hic ferè quicquã inuenies, quod è meo capite natum statuatur. Veterum scriptorum sententias in unum quasi cumulum coaceruaui, de meo nihil addidi. Atque illis ipsis ueteribus, ne in furti crimen fortè uocarer, singulis sua reddidi, descriptis nõ solùm ad finem huius præfationis authorum nominibus, unde quæque desumpta sunt, uerunetiam cuique capiti præfixis. Iam ne uniuersa tibi euoluere necesse sit, in aliis studiis occupatissimo, cum pauca fortassis desiderentur, indices quosdam rerum omniũ, qui non modo quid in quoque libro, sed etiam quid in singulis cuiusque libri capitibus tractetur, admoneant, conficiendos, & uniuerso operi præponendos putaui. Quo fiet ut & temporis rationi in his legendis consulatur, & ad id quod quæsierit aliquis, ueluti manu quadam ductus in eo solo legendi laborẽ ponat. Qua in re si unius labor, multorum otio consuluit, non est hoc committendum, ut multorum otium unius laboris conuitium faciat.

Tuæ itaque Maiestati, princeps optime, hoc quicquid est laboris dicare idcirco æquissimum putaui: quandoquidem si qui fructus ex his percipi posse uideantur, eorum primitias tibi offerẽdas iure existimauerim, cui uni me meáque dedo, prout omnia debeo. Christus seruet tuam serenitatem diutissime incolumem.

Londini. XXII. Octobris M. D. LI.

IV

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΦΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΗ
Ἐδουάρδον Ὀδοττόν, τὸν τὴν περὶ ζώων βίβλον
συγγράψαντα, Ἰακώβου Γωπύλου ἰατροῦ.

Ἡ βίβλος τίνος ἐστί; τί δὲ φράσον ἐνθάδε κεύθεις;
Οὐ γάρ μοι δῆλα ἐλέγματα ἔντι φέρειν.
Ἄνθεα παντοδαποῖσιν ἐγὼ βίβλος κομόωσα
Εἰμὶ Ἐδουάρδου ἐλλογίμου θυγάτηρ.
Κεῖνος γὰρ σοφίῃ τ' ἀρετῇ πεπυκασμένος ἀνήρ,
Οὐ παρέθηκε χαλεποῦ φειδόμενος καμάτου,
Πολλῶν τε ξυνάθροισε, οἷα μέλισσα φιλεργής,
Τεῦξέ με ἐκ σελίδων, πᾶσαν ἐϋφρονέων.
Χρῆμα δὲ τιμαλφέστατον ἐν στήθεσιν ἐμοῖσι,
Καὶ τοῖς σπουδαίοις χρήσιμον ἂν κατέχω.
Τετραπόδων κεύθω ὑψιπετέων τε πετηνῶν
Καὶ ὑδατοτρόφων οὔνομα τῶν νεπόδων.
Πολλὰ δὲ τοῖς ἄλλοις εἰκῇ τ' ἐρριμμένα δέλτοις,
Καὶ πολλοῖς ἀφανῆ ἐς φανερὸν προφέρω.
Πάντα δὲ ταῦτα ἔρεξε καλὸς καὶ μέρμερος ἥρως
Κλεινὸς Ἰωάννης, κῦδος ἔχων σοφίης.
Οὗτος Ἰωάννης γὰρ ὁ Μασσόνιος φιλόμουσος
Ἦν, καὶ αἰχμητής, ἔργ' ἀρετῆς ποθέει.
Τῷ, κυδαίνων μουσοπόλους κλέος ὅσσον ἀνάπτει
Βρεττανίῃ λαμπρᾷ τῇ ἰδίῃ πατρίδι.
Πολλή σοι χάρις ὦ βίβλε ποικιλόμορφε ἀγαυή,
Ταῦτα μοι εἰρομένῳ σημὰ μετερχομένῃ.
Καί γε σὲ τῷ τεύξαντι Ἐδουάρδῳ θεὸς αὐτὸς
Δοίη εὖχος ἀεί, ταῦτα πονησαμένῳ.
Μασσονίῳ δὲ ἀπειρέσιον καὶ ἄφθονον αἶνον
Προξενέοντι σοφοῖς ἔργα τὰ ἀθάνατα.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM est authoritate regia, ne quis alius præter Vascosanum, hos decem libros Edoardi Vvottoni philosophi & medici clarissimi, De differentiis animalium, ante sexennium in hoc Francorum regno imprimat, néue uendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata, mulctabitur. Datum Lutetiæ Parisiorum IIII Nonas Ianuarij M. D. LII.

Guyot.

SVMMATIM HÆC INSVNT LIBRIS SINGVLIS, ATQVE EX IIS AVTHORIBVS EXCERPTA.

In primo libro generatim explicatur, quibus modis constituuntur animalium Differentiæ: & præterea animalium partes recensentur.

Liber secundus ea speciatim docet à quibus colligi debent animalium differentiæ.

Liber tertius continet animalium sanguine præditorum differentias.

Liber quartus continet Hominis differentias.

Liber quintus continet animalium quadrupedum uiuiperarum differentias.

MVLTIFIDA.

ria

BISVLCA.

SOLIPEDES.

Liber sextus continet ea quæ cortice integūtur φολιδωτὰ à Græcis dicta, Quadrupedes scilicet ouiparas, & serpētes.

SERPENTES.

Liber ſeptimus continet auium differentias.

FIDIPEDES.

Liber decimus continet Exanguium Aquatilium Differentias,ſcilicet Mollium,Cruſtaceorũ, & Teſtatorũ quæ Zoophyta appellantur: quæ & à nõnullis piſces uocantur.

MOLLIA.

CRVSTATA.

FINIS.

LOCORVM, QVAE IN HOC OPERE AB Edoardo Vuottono uel citantur uel exponuntur, catalogus.

A.

CATALOGVS.

FINIS

Edoardi Vuottoni Oxonienſis
DE DIFFERENTIIS ANIMALIUM LIBER I.

Ad ſereniſſimum regem Angliæ Edoardum eius nominis ſextum.

Animal quid ſit, & quo differat ab iis quæ non ſunt animalia. Caput I.

B Nimal undique abſolutum atq; ἔννουν, id eſt mente præditum eſſe mundum, cuius circun flexu teguntur cũcta, Plato nobis author eſt: idemq́ue quatuor in eo animalium genera contineri prodidit. Vnum ſcilicet deorum cæleſtium, & igneum hoc quidem atque rotundum: alterum πτηνὸν καὶ ἀερόπορον, id eſt uolucre & aëriuagum: ἔνυδρον, tertium, hoc eſt aquatile: quartum πεζὸν καὶ χερσαῖον, id eſt terreſtre, aut in terra uictitans. Verum cũ ſubſtantiæ, quæ natura conſtant, partim ingenitæ immortalesq́ue ſeculis o-
C mnibus à ſapiẽtię profeſſoribus putentur, partim ortus participes atque interitus intelligantur: nos partem illam nobilem ac diuinam minus cõtemplari propterea poſſumus, quòd admodum pauca ſenſui patent, quorũ ope de iis, quæ in illis rebus noſſe cupimus, facultas nobis cogitãdi, indagandíque ſuppeditetur. Reliqua autem illa animantium genera, quæ nos quoque animalià appellamus, quòd eas nobis ſocias familiaréſque habemus, noſſe uberius poſſumus. De harum itaque differentiis diſſeramus, nullum genus pro uiribus omittentes, uel uilius uel nobilius: cum nulla res ſit naturæ, quanuis uel uiliſſima appareat, in qua non mirandum aliquid habeatur. In animantium genere uniuerſo, primum genus plantarum eſt: earúmque alia ab alia differt, eò quòd perfectioris uitæ particeps eſſe uide-
D tur. Vniuerſum autem earum genus, ſi ad cætera reſpicias, quæ anima uacant, ipſum quaſi animal eſt: at reſpectu animalis, inanime eſſe uidetur.

Sed enim digreſſus hinc ad animalia cõtinuus procedit. Natura enim cõtinue ab inanimatis ad animalia tranſit, per ea quę uiuant quidem, ſed non ſunt animalia: ita ut parum admodum alterum ab altero differre uideatur, propter ſuam propinquitatem. Viuunt enim principio, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur uita plantæ. adhærendo enim capiunt primum & incrementum & alimentum. Sunt item in mari nonnulla quæ ambigas animál ne ſint an planta. Spongiæ enim natura ſimillima plantis eſt. Cæterum paruo quodam diſcrimine ſubinde alia præ aliis iam adipiſci uitam ſenſumq́ue uidentur. Quin & ſentiendi uim ita habent nonnulla, ut

leuiter & perobſcure ſentire uideantur. Quandoquidem itaque anima-lia ab iis quæ uiuunt tantum, parte animę ſenſuali, ſentiendiue facultate omnino ſeparari conſtet, eò præcipue quòd ſenſum habęat, definietur animal. Erit itaque animal corpus animatum, quod ſenſu præditum eſt. Non tamen in omnibus animalibus par ineſt ſentiendi uis: ſed aliis ſenſus omnes, aliis pauciores dedit natura. Sunt enim quinque numero: uiſus ſcilicet, auditus, olfactus, guſtus, & tactus. Quorum tactus omnibus animantibus adeo neceſſarius cenſetur, ut niſi hunc habeat ſenſum, non poterit animal quæ iuuant, nocéntue, hęc quidem uitare, illa uero amplecti. Eſt uero & guſtus tactus quidam, qui & alimenti cauſa non minus neceſſarius habetur. his igitur ſi priuetur, ut animal ſeruetur, uiuátque, minime erit poſſibile. E

Animal.

Omnibus itaque quæ animalis nomine cenſentur, tactus ineſt & guſtus, & maxima etiam ex parte olfactus: niſi quod forte imperfectũ animal fuerit. Horum enim quibuſdam ſolum tactus ineſt: reliqui autem ſenſus non ex neceſſitate, ſed ſalutis potius gratia dati ſunt. Neque enim omnibus neceſſario inſunt, ſed iis tantum quæ locum mutare nata ſunt, πορευτικὰ uocãt: hoc nanque genus non tangendo ſolum, ſed eminus etiam ſentire oportet, ſi permanere animal debeat. Quando igitur ſentiendi facultate conueniunt omnia, quo pacto unumquodque ab alio diſcrepet, explicãdum iam nobis eſt. F

πορευτικά.

Quibus modis conſtitui debeant animalium differentiæ. Cap. II.

NOn ſenſus ſolum, ſed & alia nõnulla ſunt, quæ partim multis, partim omnibus animalibus inſunt cõmunia: uiuendi nimirum ratio, mores animalium, aliíque affectus actionéſque, & præterea partes. Actiones autem & affectus intelligi uolo, inceſſum, generationem, incrementum, coitum uenereum, uitámque ac mortem, uigiliam & ſomnum, reſpirationem, iuuentam & ſenectam, ualetudinem proſperam aduerſámue, ſexum maſculinum aut fœmineum, atque uocem, & quęcunque id genus alia poſſunt generi animalium tribui. Per hæc potiſſimum & quæcunque huiuſmodi alia, differentias animalium conſtitui dignum eſt. Quibus de rebus primum ueluti formula quadam agendum: deinde generatim diſcuſſione diligentiore differendum cenſemus. Profecto differentiæ quæ in partiũ, morum, aliorúmque affectuum, & uictuum actionúmque ratione uerſantur, colligi debent: partium quidem, eò quòd animalium alia ſanguinẽ habent, ut homo, equus: alia exanguia ſunt, ut apes, ueſpæ. Item aliis pedes natura dedit, aliis negauit. Et quæ obtinent pedes, aut binos habent, ut homines atque aues, duo hæc tantummodo genera: aut quaternos, ut lacerti, ut canes: aut plures, ut centipedes & apes. Per uictus rationem differunt animalia, eò quòd alia carne ueſcuntur, alia frugibus: alia omnia attingunt, ut cornices, alia cibo ſui generis proprio utuntur, ut apes, melle, & paucis quibuſdam aliis aluntur. aranei uenatu muſcarum uiuunt. Differunt præterea & moribus animantes: aliiſq; affectionibus: ut aliæ feræ, aliæ cicures inueniantur. Atque harum utriuſque, alię perpetuo cicures, ut homo, mulus: aliæ G H

A partibus.

A uictus rat. σαρκοφάγα. καρποφάγα. παμφάγα. ἰδιότροφα.

Ab affectibus *A moribus.*

A aliæ perpetuo feræ, ut panthera, lupus: aliæ cũ sint feræ, facile mansuescunt, ut elephantus. Item aliæ mites sunt, animóque remissæ minimeque peruicaces repugnantésue, ut boues: aliæ animosæ, peruicaces, & omnino indociles, ut sus syluestris: aliæ ingeniosæ ac timidæ, ut cerui, lepores, cuniculi: aliæ illiberales, perfidæ, insidiosǽque, ut serpentes: aliæ liberales, fortes, nobiles, ut leones: aliæ feroces & insidiosæ, ut lupi: aliæ astutæ, malitiosæ, callidæ, ut uulpes: aliæ animosæ, amatrices & assentatrices, ut canes: aliæ mites, & mansuetudini addictæ, ut elephantes: aliæ uerecũdæ & cautæ, ut anseres: aliæ inuidæ, & ornatus, polituræque studiosæ, ut pauones. Colore etiam differũt animalia: alia nãque unicolora sunt (appello unicolora, quorum genus totum unum habet colorẽ: quomodo leones fului sunt omnes: *A colore.* μονόχροα.
B idéque in auibus & piscibus & reliquis animalibus intelligi uolo: alia uersicolora sunt: sed toticolora (ea autem dico toticolora, quorum corpus totum quidem eundem habet colorem, sed non omnium eiusdem generis corpora eundem, ut bos totus albus est, aut totus est niger:) alia uaria sunt, idq; dupliciter: aut enim genere toto, ut panthera, ut pauo, & pisciũ nonnulli, ut quæ thrassæ uocantur: aut non genere toto, sed parte, ut boues, ut capræ: interdum uariæ generantur: in auium etiam genere, columbæ, & alia pleraque. Sunt uero & per actiones animalium differentiæ, ut alia locum per tempora mutant, alia iuuamen in cõsuetis sibi locis comperiunt. πολύχροα. ὁλόχροα. ποικίλα. *Ab actiõibus.* *A motu.*

Item animaliũ alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupedes: alia natant, ut pisces: alia reptilia sunt, ut angues: alia tractilia, ut hirun-
C dines. His uero modis uariæ colliguntur & aliæ animalium differentiæ: ut animalium alia aquatilia sunt, alia terrestria. Et aquatiliũ ordo triplex: alia enim in aqua degunt, uictúmque petunt ex humore, quæ etiam per uices recipiunt & reddunt, nec uiuere possunt nisi uersentur in humore, ut pisces. Alia degunt quidem in fluido, uictúmque inde emoliuntur: sed aerẽ non humorẽ recipiunt, id est spirant, & foris parere solent. Complura huius generis sunt, partim gressilia, ut lutris, latax, crocodilus: partim uolucres, ut mergi & urinatrices: partim etiam quæ nullis pedibus innitantur, ut natrix: nonnulla cum uictũ in humore exerceãt, nec foris uiuere queãt, nihil uel aeris uel humoris recipiunt, ut urticæ, ostrea. Aquatilium item aliis nandi uis tributa est, ut piscibus: quædam ambulare possunt, ut can-
D crorum genus. Sunt & quæ sede stabili degunt: ut quæ saxis affixa omnem uitam traducunt, ut concharum genera nonnulla. Aquatilis item generis, alia marina, alia fluuialia, alia lacustria, alia palustria, ut ranæ. Terrestriũ uero animantium, alia spirant, ut homo, & quæcunque terrestria habent pulmonem: alia quamuis non spirant, tamen sedem in terra perpetuo tenent, & uictum inde capiunt, ut uespæ, apes. Terrestrium etiam alia uolucres sunt, ut aues, ut apes: alia pedestria, quorum alia gressilia, alia tractilia sunt. Animal autem quod uolucre tantum sit, ut piscis, natatile solummodo est, nullum nouimus. Necnon differentias illas uitæ, actionésq; animantium continent. Sunt enim aliæ gregales, aliæ solitariæ, aliæ uitam ancipitem degunt: ut eædem modo societate, modo solitudine gaudeant: tũ ἑρπυστικά. εἰλυστικά.

uolucres,tum nantes,tum etiam pedestres. Item aliæ ciuiles,aliæ inciuiles. E

Ciuiles animantes, πολιτικὰ ζῶα. Ciuiles appello animantes,quæ labori communicant: id est, quarum opus communi efficitur opera,munúsque idem omni est,quod nō omnibus gregalibus competit. Ciuilis generis est homo,apis,uespa,formica, grus: quarum aliæ sub duce degunt, ut apes:aliæ nulli subditæ imperio sunt, ut formicæ. Sunt item tam ex gregalibus quàm ex solitariis aliæ quæ sedem nunquam mutent,nec peregrinentur: aliæ quæ mutare statuto tēpore soleant. Et aliæ uim habent uenandi,aut ingenio recondendi sibi dotatæ sunt: aliæ nec ad uenandum aptæ,nec ad recondendum. Item aliæ domicilia sibi parant,ut talpa,mus,formica,apis: aliæ nullis se includere casis patiuntur, ut plures tā insecti generis, quàm quadrupedis. Quinetiam locis discrimen aliud existit: quippe cum aliæ cauernas subeant, ut lacerti, serpentes: aliæ F per summa telluris degant,ut canis, ut equus, ac alia foramina sibi excauant:aliæ nunquam eo munere funguntur. Et aliæ noctu sibi uictum quærunt,ut noctua,uespertilio:aliæ interdiu tantum. Item aliæ mutæ omnino

A strepitu & uoce. sunt:aliæ strepitum tantum elidunt:aliæ uocem etiam formant. Quarum aliæ loqui possunt:aliæ uocem solam nullis exprimendam literis reddunt. atque aliæ loquaces, aliæ taciturnæ: aliæ oscines, aliæ non canunt. Aliæ præterea camporum incolæ sunt,ut palumbes:aliæ montis, ut upupæ:aliæ cum hominibus degere solent,ut columbi. Item aliæ copia libidinis gaudent, ut perdicum genus, & gallinaceorum: aliæ minus uenere ualent, ut quæ coruinam speciem gerunt:quippe quæ raro soleant coire. Adhæc aliis data est uis dimicandi:aliis ingenium cauendi & euitandi. Præterea quæ G natant,alia pedibus carent:& hæc aut pinnis natant,ut pisces,aut etiam absque pinnis,sed ita mari utuntur,ut terra serpentes, modóque simili repunt in humore:aut sua ipsa latitudine natant, ut cartilaginei generis,quæ plana sunt,& caudam habent, ut raia, pastinaca: alia uero quæ pedes habere uidentur,ut mollia,tum pedibus ipsis,tum pinnis natant. Quæ crusta intecta sunt,suis caudis natant, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Cordulus etiam pedibus natat & cauda. Volucrum autem alię penna uolāt,ut aquila,accipiter:aliæ mēbrana sicca,ut apes,scarabei:aliæ cute,ut uespertilio. Sunt porro quæ uel pēnis uel cute uolāt,omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiā tales uolare narrātur.

Animalium genera amplissima. Cap. III. H

AMplissima uero animalium genera,in quæ alia digerantur redigantúrque animalia,quæ saltem nominibus distincta reperiuntur, hæc sunt, auis,piscis,cetus:quæ quidem omnia habent sanguinem. Et terrestre quod sanguinem habet & pedibus caret,genus serpentum est. Adhæc genus testa intectū est,ὀστρακόδερμον Græci uocant, & ὄστρεον:nos ostreum siue cōcham. Et crusta inclusum aliud,μαλακόστρακον uocant:nec aliud nomen habet commune,ut locustarum & cancrorū genera. Aliud item μαλάκιον, id est molle, ut lolligines,sepiæ. Adde iis insectorum genus, quæ omnia genera sanguine carent. Reliquorum animantium genera nulla præterea ampla numerantur:

A rantur: unum enim quod plura genera contineat nullum est: sed aut simplex est, nullis ipsum specificis euarians discriminibus, ut homo: aut diuidi quidem in alia genera potest, sed nullis nominibus distincta. Quæ enim in genere quadrupede non pennato continentur, sanguinem quidem ómnia habent: sed alia animal pariunt, alia ouũ: dixerim hæc ὠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara. Hæc ita impręsentiarum formula exposuisse quadam prægustandi gratia placuit. Reliquum iam est ut ad alia trãseamus.

De partibus animalium. Cap. IIII.

B ANte omnia partes animalium ex quibus constant, explicandæ sunt: iis enim potissimum, atque in primis, tota quoque ipsa inter se differunt. Sunt porro animaliũ partes, aut similares, aut organicę siue instrumẽtales. Similares Græci ὁμοιομερεῖς uocant, quòd undique in similes diuidantur particulas, id est quòd omnes earum partes tum sibi mutuo, tum toti similes habeantur: quæ & simplices etiam, & primæ, & incompositæ nonnunquam appellantur: quandoquidem ex illis constitutæ sunt particulæ, quæ organicæ siue instrumentales, atque etiam officiales uocantur. Similares autẽ numerantur hæ, os, cartilago, uena, arteria, neruus, ligamẽtum, tẽdo, membrana, caro, adeps, unguis, cutis: his adduntur humores, ut sanguis, & qui in oculo sunt, cristallinus & uitreus humor. Instrumentales ue-
C ro partes sunt, quæ aptæ secari in partes, ipsi toti dissimiles sunt: ut manus, non in manus secatur, aut facies in facies, aut pes in pedes: quapropter & dissimilares etiam uocantur. Ex hoc partium genere sunt, quæ non modo partes particulæ'ue, græce μέρη ἢ μόρια, (pars enim cuiuspiam dicitur quicquid totum complet atque integrat) uerum etiam μέλη, id est membra appellantur: uidelicet quæ cum ipsę totius integritate describantur, habeant tamen in se partes diuersas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium, aut pectus: quippe quæ & ipsæ partes sint totæ, & ex partibus constent diuersis dissimilaribúsque. Has uero partes totas uoco, & integras: quemadmodum animal aut totũ aliud quoduis, unum esse dicitur, & totum quoddam integrúmue, eò quòd suis conspiciatur finibus circunscriptum, nec ulla sui parte alij coniunctum: ita & ipsius pars, cuiusmodi est oculus, lin-
D gua, nasus, una esse dicitur: totáque & integra, eò quòd appareat suis quibusdam finibus contineri: quòd si non esset ulla ex parte reliquo corpori annexa, sed omnino separata persisteret, tũc sane neque pars, neque membrum diceretur omnino, sed absolute unum & totum integrúmque.

De partibus exterioribus dissimilaribus. Cap. V.

VT uero nummos ad id quod sibi quisque certum exploratúmque habeat probare solet, ita & in animalium partibus agendum nobis est. Homo itaq; cum sit omnium maxime animalium nobis familiare, & exteriorum partium eius forma per usum quotidianum sit notissima, reliquorum proinde animalium exteriores partes, tam similares, quàm instru

mentales ita dignoſcendæ ſunt, eò quòd humanis partim eaſdem habent, E
partim ſimiles, diſſimiléſue ſint, ſed proportione conueniant. At uero interiores contra. ſunt enim hominum in primis incertæ atque incognitæ. Quamobrem ad cæterorum animalium parteis, quarum ſimiles ſunt humanæ, referentes eas, contemplari debemus. Hominis autem partes, & ſi ſenſu facile percipi poſſint, deſcribendæ tamen ſunt: ut & ſenſum ratio comitetur, atque etiam ut ſeries commentandi ſeruetur perpetua, dum ordinem perſequimur omnium: quò minus lateant ea quæ non eodem modo quo homines, cætera animalia poſſident. Partes itaque primum enumerabimus officiales, quæ externæ ſunt, utpote quæ ſunt per uſum quotidianũ præcipue nobis notę: deinde interiorum ordinem proſequemur: poſtremo quæ ſimilares ſunt, explicare conabimur. F

De capite & eius partibus. Cap. VI.

MAximæ igitur partes, in quas primas diuiditur corpus, hæ ſunt, caput, collũ, thorax, brachium duplex, crus duplex. Caput in animalibus omnibus ſuperiorẽ obtinet ſitum, corporis ſuiratione. Capitis autem pars quæ capillis intecta eſt, calua appellatur: cuius pars prior ſinciput, poſterior occiput eſt. Quod uero inter ſinciput & occiput eſt, στεφάνιον dicunt, id eſt coronam. Extremus etiam capillorum ambitus στεφάνη uocatur. Caluę medium illud diſcrimen & æquamẽtum capillorum, uerticem uocamus, Græci κορυφὴν dicũt, unde & δικόρυφοι, id eſt biuertices dicti, quibus diſcrimẽ G
illud geminum eſt: uerum non oſſe, ſed æquamento. Faciem partem eam nominamus duntaxat in homine, quæ in priore parte caluæ ſubiacet. Pars faciei frons, quæ ſub ſincipite poſita, inter idipſum & oculos eſt: huic quæ prætenditur cutis, μετωπίδιον dicitur: in qua rugæ, ῥυτίδες dictæ. Ab utraque frontis parte, tempora ſita ſunt. Supercilia ſub fronte bipartito diſtincta. inter ea quod medium eſt, μεσόφρυον: at eorum partes quæ naribus proximæ ſunt, ὀφρύων κεφαλαί, id eſt ſuperciliorum capita dicuntur: & οὐραί, id eſt caudę, quæ ad tempora accedunt. pilos uero ipſos medici nõnulli τύλους uocarunt. Superciliis oculi ſubiacent duo: quorum partes ſuperius inferiúſq; oculos tegẽtes, palpebræ appellantur. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilia nominamus. extremus uero palpebrarum ambitus, unde excreſcũt cilia, ταρσὸς uocatur. Humor oculi quo uidemus, pars uidelicet illa quę in medio eſt, pupilla, quod eam ambit, nigrũ oculi dicitur: quod H
poſtremo nigrũ circũdat, cãdidũ oculi uocatur. Pars etiã cõmunis ſuperioris inferioriſq; palpebrę angulus eſt, quẽ duplicẽ uterq; oculus habet: alterũ iuxta nares, alterum iuxta tempora. Auris pars capitis qua audimus eſt. huius pars exterior, quæ plana patuláque manet, Latinis auricula, Græcis πτερύγωμα eſt, (quaſi alam dixeris aut pinnã) quæ ſolum chartilagine & cute conſtat. Qua uero parte ſui extrema ab anteriore in poſterius uertitur, &
*κυβοειδής. quaſi reflectitur, κυρτοειδὲς dicitur. ſub hoc, quod ueluti dimidiũ circuli eſt, ad rotũditatẽ uergens, & in mucronẽ exurgens, ἐυσήρ appellatur. quòd uero huius acumini ſubeſt concauũ, κογχίον. rotũdũ quod in medio eſt foramen,

meatus

A meatus auditorius uocatur. Suprema autem pars pinna dicitur: inferior fibra. Pars illa interior anfractui cochleæ similis, desinit in os quod auriculã plane imitatur. Partem inter utrunlibet oculum, & aurem, & uerticem positam, tempora appellamus. Item pars faciei inter oculos sita, nasus est: cuius partes concauæ utrinq; positæ, nares dicuntur, græce μυκτῆρες, quæ meatum præbent spiritui. his nanque aërem reddimus, & accipimus. Olfactus quoque, id est sensus odoris, hac eadem parte sumministratur. Mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures sua compage immobiles. Pars nasi chartilaginea quę nares discriminat, intersęptũ uocatur: externas uero naxiũ partes, πτερύγια. In utraq; nasi parte, loca illa quæ sub oculis caua cernũtur, priuatim etiã κοῖλα, id est caua dicũtur: quæ ex morbo aut aliàs internt

B dũ ex cruditate laborãtibus facile attollũtur. Quæ uero sub iis inter nasum & aures ueluti margines leuiter eminent, oculósq; ab inferiore parte tutãtur, malę & genę dicũtur. Sub iis laxiores partes, quæ iratis, aut spiritu à pulmone reuocato cõpressis adhoc labiis inflãtur, buccę sunt, hilaritatẽ risúmque indicãtes, ut inquit Plinius. Est deinde maxilla duplex: cuius pars prior (quæ scilicet labro subiacet inferiori, atq; in rotundũ quoddã acumen tendit) mentum, posterior mãdibula est. Labra mox à naso habentur, caro permobilis. Quod supra labra est, & infra nares, μύσταξ dicitur, & ὑπήνη, id est mustax. Quod autem sub mento est carneum, ἀνθερεὼν uocatur. Quod autem intra labra & maxillas describitur, os est, quo scilicet cibus recipitur: cuius partes, palatum, & fauces siue guttur. Fauces autem & guttur appello partẽ

C illam oris uniuersam, quæ gulæ prætenditur. Inest & pars sentiens saporẽ, lingua: cuius pars prior quæ acuta est, προγλωσσὶς dicitur: caro uero qua inferiorem attingit maxillam, ὑπογλωσσίς. Ea linguæ pars quę ad fauces est, & quæ (ut nonnullis uidetur) gustus sensum habet acutiorem, χῦσις nominatur, & κεφαλὴ. utrosque uero linguæ cauos sinus, χελώνας uocant. carne rara & fungosa lingua constat: eius pars quædam ligula est, quæ pluribus infra explicabitur. Quod in ore bifidum cernitur, tonsillæ: multifidum uero, gingiuæ appellantur. Carne hæ constant, intúsque dentes ossei cohærent, utraq; maxilla sexdecim, in homine saltem. primores quaterni lati & acuti, eò quòd secant, τομεῖς appellantur: ij omnes singulis radicibus innituntur. Hos utrinque sequuntur qui κυνόδοντες, id est canini uocantur: quibus sin-

D gulæ quoque radices insunt, ij partim acuti sunt, partim lati: quippe qui infra latiusculi, supra arctiusculi sunt. ultra hos sunt maxillares, qui & molares dicuntur, quini ab utroque latere: nonnullis uero non quini, sed quaterni seníue oriuntur. Ex his, qui in intimo ore sunt, σωφρονιστῆρες appellantur: quibus utrinque iunguntur qui ὀψίγονοι, id est serotini uocantur, post uicesimum demum annum excrescentes: nonnullis etiam senescẽtibus prodierunt: multis & octogesimo. Molares, qui maxillæ superiori insunt, ternis ferè, qui inferiori binis radicibus adhærescunt, nonnullis tamen exceptis, qui supra sæpe cum quaternis, infra cum ternis radicibus depræhẽduntur: præsertim duo primi interiores, qui & intimi. Totus uero dentiũ ordo φραγμὸς dicitur, id est dentiũ acies. Parte autem oris penitiore, parti-

cula pendet carnea, columella nomine: quæ si immodice humecta intu- E
mescat inflammetúrque, uuæ nomine uocatur.

F. Caput, græce κεφαλὴ dicitur, πόλος, κρανίον, κόγχος, σκαφίον. poëtæ κώδειαν uocant,
à papaueris capite hoc nomen detiuantes. Calua, quæ & caluaria, κρανίον. Sinciput,
βρέγμα, βρεγμός. Occiput & occipitium, ἰνίον. στεφάνη pro extremo capillorum ambitu,
etiam περίδρομος dicitur. Vertex capitis, κορυφή. Orpheus μεσόκρανον uocauit. G. Fa-
ciem, & πρόσωπον eam partem nominamus, inquit Aristoteles, duntaxat in homine.
Nam piscis aut bouis πρόσωπον faciémue dicere non solemus, sed προτομὴν Græci di-
cunt: ut in auibus ῥάμφος, & ῥύγχος. πρόσωπον in homine, à reipsa nomen accepisse uide-
tur: quòd enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus, uocē-
que ante uersus mittit. Frons, μέτωπον ἢ μετώπιον. μεσόφρυον etiam dixere quidam. Tem-
pora, κρόταφοι. Supercilia, ὀφρύες, ἀμαρυγαὶ, σκυνία. Oculi, ὀφθαλμοὶ, ὄμματα. Pal-
pebræ, βλέφαρα. Plinius genas dixit. Cilia βλεφαρίδες. Celsus ferè pilos palpebra- F
rum uocauit: eosdem Plinius palpebras dixit. H. Extremum ambitum genæ supe-
rioris, inquit Plinius, antiqui cilium uocauete, unde & supercilia. ταρσοὶ dicuntur
& ἔλυτρα, ἐπιφυχώματα, ὄρχοι. Pupilla, κόρη. Nigrum oculi, τὸ μέλαν καὶ ἶρις. Candidum
oculi totum (quidam albuginem uocant) τὸ λευκόν: σφενδόνη etiam dicitur & λογάς. An-
gulus oculi κανθὸς. Oculorum pars illa, quæ in medio est, quam pupillam uocant, κόρη
est, uti modo diximus. Ambiens autem hanc circulus, ἶρις uocatur. Huius nero par-
tes, quæ pupillæ proximæ sunt nigræ, πωσαί. Circulus qui candido proximus est,
ἅλως. Quæ ultima pars candidi totius est, τρίμμον uocatur. Totus oculorum ambi-
tus, ἰών. Angulorum oculi radices, ἐγκανθίδες, ἢ ἐπικανθίδες. Quatum quæ naso pro-
ximæ sunt, ῥαντῆρες dicuntur & πηγαί: quæ uero tempora spectant, παρωπίαι. Concauæ
altitudines quibus oculi continentur, quæ palpebras circundant, κόγχοι appellantur,
& γλῆναι à nonnullis. Auris, οὖς, ἀκοή, ἄκουσμα. Auriculam, Celsus etiam aurem uocat,
πτερύγωμα, πτερύγιον. Meatus auditorius, ἀκουστικὸς πόρος. Pinna, ἀντιλόβιον. Fibra λοβός.
Aristotelis ætate, inquit Pollux, omnes auriculæ partes prætérquā λοβὸς, id est fibra, G
nomine carebant: uerum medici postea hæc imposuere uocabula. Auricularum ipsa-
rum exterior ambitus, κοχλίας, interior uero σκάφος est. Pars quæ ad tempora nergit,
πτερύγιον, inferior autē λοβὸς. i. fibra uocatur: & interior κυψέλη, unde & auriū sordibus
idem nomen quod concauū est, ἀσκὸς, quod ueluti fundamentū est aut pauimentum,
κρότων. Ipsius autē cōcaui sinus, quod in ea parte est quæ ad tempora uergit, & ad auris
interiora reflectitur, τράγος: opposita uero pars ἀντίτραγος dicitur: sicuti & eius partis,
quæ fibra dicta est, quod prominet, προλόβιον: quod κυψέλῃ proximū est, ἴτυς: quod su-
per hanc est acutū in superiore fibræ ambitu, ἀντιλόβιον. Eius autē partis quæ τράγος dice
batur, quod tēpora spectat ἀκοὴ dicitur. Cōcauū uero quod iuxta κυψέλην est, ἰχίσκος:
quod ad foramē est, καμάρα: quod autē intus est, κύαρ uocatur. quod deinde ad auriculę
radicē est fibrę subiectū, μήκων dicitur. Illius autē auriculæ partis, quæ sub eo quod πτε-
ρύγιον dictū est, habetur, ἕλιξ: & huic opposita pars ἀνθέλιξ: quódq; sub hac est, κόγχη nūcu
patur. A. Tēpora, κρόταφοι. nōnulli & κόῤῥας uocarūt, & κόρσας. Nasus, ῥίς. Nares, μυκτῆ- H
ρες, μυξωτῆρες. Totū etiā mēbrū à medicis quādoq; μυκτὴρ uocatur, & μυκτῆρες, & ῥώθωνες.
Et nares Sophocles etiā μύξας appellauit. Et foramina ipsa quidā θαλάμους dixere, & ὀ-
χετεύματα. Interseptum, κίων. Quidā uero ita diuidūt. Nasi ea pars quæ superciliis pro-
xime subiacet, ἠθμὸς, per quem scilicet spiritus transmittitur. media uero χόνδρος, id est
cartilago, uocatur. Partes uero quæ utrinque genas spectant osseæ, ῥινὸς ῥάχις, id est
nasi spina. At ea quæ nares diuidit, κίων διάφραγμα, στῦλος, uel ut aliis placet, quod in-
tus meatus ipsos diuidit, διάφραγμα ῥινὸς uocant; id est septum narium. Quæ uero su-
per eam partem est caro ad labra uergens κίονα, & totam nasi summitatem, σφαιρίον.
Quæ autem extrinsecus ex utraq; sphærij parte sunt, ἀπλῶαι ἢ πτερύγια: intrinsecus au-
tem μύξαι ἢ θαλάμαι: & quod illis tanquam fundamentum subest, λωνοὶ ἢ λωνός. Malæ
& genæ, μῆλα dicuntur, & παρειαὶ, & γνάθοι, uerum παρειαὶ & γνάθοι buccę potius dicun-
tur. Maxilla σιαγὼν, γένυς, γαμφηλή. Mētum, γένειον, ἀνθερεών. Mandibula, γένυς. Labra, χείλη,
ueteres

A ueteres comici χελλῶνας uocarunt. ἀνθερεὼν etiã λευκανία dicitur. C. Os, στόμα, à nonnullis etiam λύγαιον dicitur, & μύσταξ. Palatũ dicitur & cælum oris, ὑπερῴα, οὐρανὸς, οὐρανίσκος. Fauces Celsus lib. 4. Fauces, & spiritum & cibum capiunt, græce φάρυγξ, φαρύγεθρον etiam à quibusdam & ἰσθμὸς, ob loci angustiam. Significat & φάρυγξ gulæ summam partem atque initium, sicuti λάρυγξ asperæ arteriæ: uerum Plinius partem hanc quam Celsus & Theodorus fauces uocant, guttur appellat: fauces uero summam gulæ partem, sicuti postremam stomachum dixit. Lingua γλῶττα, ἢ γλῶσσα, à nonnullis γῦνος uocatur, aut πλῆκτρον γῦνος: & totum membrum significat & membri partem, ut dictum est. Sed quod hic diximus (Pollucis authoritate) gustus sensum acutiorem illi linguæ parti inesse quæ ad fauces est: contra Aristoteles eam, sentiendi istam uim præcipue obtinere scribit, parte sui priore. Nam si interiore tangatur, minus eam sentire existimat. Ligula, à Plinio minor lingua uocatur: Græci ἐπιγλωττίδα uocant. Tonsillæ παρίσθμια & ἀντιάδες dicuntur. Galenus παρίσθμια inflammationem earum,
B quæ prope tonsillas sunt, partium, & ἀντιάδας priuatim tonsillarum ipsarum inflammationem esse ait. At Celsus ἀντιάδας, tonsillas, quæ post inflammationes induruere, à Græcis uocari scribit. Tonsillæ in intimo ore quatuor cõspiciũtur: binæ ad linguę radicem, singulæ utrinque conspicuæ: & binæ penitiores, quas Pollux μῆλα uocari tradit. Gingiuæ οὖλα: ut uero Polluci placet, carnes quæ dentes continent, quæ quidem externæ sunt, οὖλα: quæ uero internæ, ἔνουλα: & quæ inter dentes ipsos continentur, ἁρμοὶ dicuntur. Dentes, ὀδόντες, τομεῖς. Dentes primores acuti, etiam διχασῆρες dicuntur, & κτένες, & γελασῖνοι. D. Maxillares, γόμφιοι. Molares, μύλαι, ὀψίγονοι etiã, κραντῆρες, & latine genuini. Columella, κίων, ἢ κιονὶς, ἢ γαργαρεὼν. Vua σταφυλή.

De collo & eius partibus. Cap. VII.

COllum deinde id appellamus quod inter caput & armos humerósue interiacet. Quantum uero colli ipsius cartilagineum, priorem obti-
C nens situm, uocem transmittit & halitum, id arteria, & aspera arteria nominatum est. Hæc autem accipiendi reddendíque tantummodo spiritus officio fungitur. Nihil enim aliud nec siccum uel humidum pati ipsa uidetur: sed ubi in eam tale quid decurrerit, tandiu torquetur, dum excutiat quod dilapsum est. At uero quãtum interius carneum spinæ præiacet, gula dicitur: qua cibus atque potus deuoratur. Ipsius autem asperæ arterię pars summa, quæ uocis instrumẽtum est primum ac pręcipuum, larinx dicitur: appar̃etque in collo tangenti durum: & inter transglutiendum sursum deq; moueri cernitur. Vltima autẽ colli anterioris pars, cui proxime subest iugulum, ὑποδερὶς dicitur. Pars uero posterior colli, extima ceruix appellata est. Partes thorace tenus dispositæ hæ sunt.

D B. Collum, idem & ceruix, græce αὐχὴν, τράχηλος, (utrunque simul posuit Aristoteles 4. de partibus animalium, καὶ τὰ περὶ τῦ κεφαλαίου αὐχένα καὶ τράχηλον) dicitur & δειρή: hinc ultima colli anterioris pars, ὑποδερὶς dicta est. Plinius ceruicem à collo distinguit. C. Ceruix, inquit, nulli nisi quibus utraque hæc arteria & gula, cæteris collum, quibus tantum gula. Ceruix flexilis est ad circunspectum. Arteria, & aspera arteria, ἀρτηρία, καὶ τραχεῖα ἀρτηρία, & βρόγχος quoque dicitur. Gula, στόμαχος, οἰσόφαγος, λαιμὸς, & λευκανία Homero. stomachum etiam uocant Latini, ut Cicero 2 De natura deorum, & Celsus lib. 4. Plinius tamen stomacho abutitur pro ore uentriculi. Galenus utrunque significare tradit, gulam scilicet & os uentriculi, quod καρδίαν, id est cor ueteres nominare solebant. Larynx, λάρυγξ, quandoque etiam φάρυγξ & βρόγχου κεφαλή. Extima ceruix, ἐπωμὶς: dicitur & hæc colli pars τένων. Ἐπωμὶς Galeno est musculus superiorem humeri partem occupans, & præterea ea dorsi pars quæ humeri articulo proxima est.

De Thorace & eius partibus. Cap. VIII. E

THoracem eam partem appellamus, quę à collo ad pudenda uſque ttū-
ca pertendit. Finem enim thoracis faciunt partes quæ oſtium excte-
menti tum humidi tum ſicci continent. Thorax ipſe parte priore poſterio-
réque conſtat. In priore huius parte, mox à collo communis colli & pecto-
ris pars, iugulū eſt, quod oſſibus continetur, quæ & iuguli dicūtur, & κλεῖδες.
Deinde pectus, priorem thoracis obtinet ſitum: cuius media pars στηθύνιον
uocatur, quaſi pectuſculum dixeris, & στέρνον. Pectus ipſum bipartitum eſt,
in mammam parte ſui utraque extuberans. Mammis laxior cōtextus cor-
poris eſt. Iuncta illis papilla, per quam lac tranſmiſſum elicitur. Qui papil-
las ambit circulus ſubniger, φῶς dicitur. Quod ſub mammillis eſt, προκάρδιον,
ac ſi præcordia dicas. Communis pars coſtæ, brachij, & humeri, ala eſt, quæ F
& axilla, & ſubalis latera. Venter infra pectus eſt parte corporis priore:
totum ſcilicet quod ab ea parte eſt, quæ στέρνον uocatur, ad pudēda uſque, una
etiam connumeratis iliis. Huius pars tota exterior muſculoſa, quæ inter-
na obtegit, abdomen eſt: cuius ueluti radix umbilicus eſt. Huic radici pars
ſubiecta in latus utrunque ilia dicitur: quæ autem recte ſubiungitur, aqua-
liculus: cuius poſtremum, pubes eſt: qua ſcilicet pili naſcuntur. Sed ſuper
umbilicum, ſub ore uentriculi, hypochondrium eſt. Cauum autem com-
mune hypochondrij, & ilium cholago eſt. Pudendā his proxima ſunt.
Pars fœminę propria, uterus aut uulua eſt: maris penis coliſue, foras poſtre
mo thorace propēdens, parte ſui prima carne propemodū conſtans, æqua-
bili facie turbinata: nomen à glande pars hæc mutuata eſt, glans dicta. Hāc G
glandem quę tegit cutis, ποσθὴ dicitur: & totum quod ex ea cute glandéque
conſtat, præputium eſt. Reliqua pars cartilaginea eſt, & augeri ampliter
poteſt. Huius membri quod minime dependet, ὑπόστημα: foramen uero quà
humor excernitur, οὐρήθρα dicitur: & id quo cuticula cum glande adnecti-
tur, κυνοδέσμιον. Quod in inferiore penis parte, ſuturæ ſimile eſt, per ſcrotum
ad podicem uſque pertēdens, περίναιον eſt. Subiacēt membro genitali teſtes
gemini, cute obducti, quod ſcortum & ſcrotum nominamus. Mulieris au-
tem genitale contra quàm uiri formatum eſt. Cauum enim ſubditum pu-
bi eſt, non ſicut maris propenſum ac prominens: cuius pars interior, loci,
& uterus appellatur. Oſtium uero & ceruix, matrix eſt: quæ ab utero effer-
tur, acceſſum prolifico maris ſemini præbens, & exitum humido ex- H
cremento. Fœmoris & imi uentris pars communis eſt inguen. Pars
item interior fœmoris & natis communis, coles: exterior, ſubnatale:
pars uero excretoria, podex eſt. Huic quod ſubditum quaſi ſtragulum
eſt, nates appellant: in quo autem fœmur uerſatur, coxa & acetabu-
lum. Thoracis iam partes omnes primores diximus. Dorſum item ſub
ceruice, ſed pone pectus eſt: cuius pars, quæ collo proxime ſubiacet,
gibba, χελώνιον: quæ autem utrinque ſitæ prominent, ſcapulæ humeríue:
ſummi uertices ἀκρώμια dicuntur. Ab iis in anteriora protendunt κλεῖδες, iu-
guli ſcilicet oſſa, inter quæ iugulum ſitum eſt. Quæ uero ab ſcapulis ad
ſpinam tendunt, ὠμοπλάται Græci, noſtri ſcoptula uocāt: inter quæ μετάφρενον
ſitum

A situm est ad medium usque dorsum, ubi septi transuersi locus est. Infráque è regione uentris, lumbi habentur, usque ad os sacrum: cui utrinque adiacent clunes, partes quidem carnosæ: & in his, quæ prominent, nates appellantur. Totius uero dorsi media pars superne ad os usque sacrum, spina, & dorsi spina uocatur. Et thoracis quidem partes ita se habent.

E. Thoracem, θώρακα (qui & ἀλκὴς dicitur) totam eam partem corporis quæ à collo ad crura usque pertendit, uocat Aristoteles, & alij quoque. Quanquam medici eam solũ partem thoracẽ dicunt, quæ collo proxima est, & utrinque costis clauditur: ptiore scilicet parte & posteriore ad spinã usque: inferiore uero ad præcordia terminatur: iugulũ, & iugulus (Pli. lib. rr. iuguli, nulli præter hominem) σφαγή: à nõnullis θυμὸς, κλεῖδες & κατακλεῖδες. harum pars quæ utrinque scapulis proxima est, ἐπωμὶς, quæ
B uero pectori & collo, παρασφαγὶς dicitur: atque hoc loco, quod cauum est, σφαγὴ, id est iugulus, appellatur. Pectus, στῆθος. στέρνον, pectoris media pars est, à summo ad cartilaginem usque illam, cui nomen est ξιφοειδὴς: significat & στέρνον os ipsum pectoris medium, cui adnectuntur costæ. Mamma μαστὸς: dicitur & τιτθὸς & τιτθίον. Papilla, θηλὴ, πρoκάρδιον. dicitur & cauum illud quod sub pectore est, carneum molléque ad os uentris: quæ quidem pars & σφαγὴ quoque & ἀντικάρδιον uocatur. F. Ala & axilla, μασχάλη. Latera, πλευρά. πλευραὶ uero costæ, id est lateris ossa dicuntur. uenter γαστὴρ, unde προγάστωρ, id est uentricosus dicitur & κοιλία. Abdomen, ἐπιγάστριον, quandoque & ὑποχόνδριον hoc totum significat: & contra, ἐπιγάστριον nonnunquam pro ὑποχονδρίῳ: quandoque etiam uiscera ipsa hypochondria dicuntur. Vmbilicus, ὀμφαλὸς, ἢ μεσομφάλιον, concauum illud est, quod in uentris medio est. Qui circa hunc cernitur quasi neruorum quidam contextus, γαστρώων: medium autem umbilici, ἀκρομφάλιον: quod uero super ipsum est, ἐπομφάλιον. At cutis ipsa quæ circa umbilicum est, γραῖα uocatur, (quasi uetulam dixeris) eò quòd cum rugas contraxerit, senectam iam aduentare si-
C gnificat. Ilia λαγὼν, κενεὼν. κενεῶνα uocant, inquit Galenus, locum qui inter coxarum ossa, & costas nothas interiacet, eò quòd sit κενὸς, id est inanis & ossium expers. Aqualiculus, ἦτρον. Theodorus hanc partem sumen uocat, atque abdomen & imum uentrẽ: uerum sumen quid significet, infra explicabitur ex Plinio. ἦτρον quod & ὑπογάστριον dicitur, ut Pollux author est, eam duntaxat partem significat, quæ ab umbilico ad pubem pertingit. Pubes, ἥβη, quæ & ἐφήβαιον: dicitur & ἐπίσιον, uel ἐπίσειον. Cholago, χολάς. Pudenda, αἰδοῖον. Vterus aut uulua, ὑστέρα. Penis, αἰδοῖον, καυλὸς, σῖμα. Αἰδοῖον Aristoteli penem tantum significat: ut uero Polluci placet, penem continet unà cum scroto & testiculis, τύλος etiam à quibusdam uocatur: καυλὸς Aristoteli fere ceruicem significat, uesicę scilicet, & penis. G. Glans, βάλανος. præputiũ, ἀκροποσθία: uerũ Polluci ἀκροποσθία & ἀκροπόσθιον significat pręputij cuticulæ partem prominentem. ὑπόστημα dicitur & κύστεως τράχηλος, uisicæ ceruix: ποσθίωνιον, ψαμὶς etiã dicitur & ὄρρος: ταῦρος quoque à nõnullis. testes, ὄρχεις, δίδυμοι. Scortũ & scrotũ, ὀσχεὺς, ὄσχεον, ἢ ὄσχεος, ἢ ὄσχη. Loci & uterus, totius nomine pars uocatur, ὑστέρα καὶ δελφύς: unde fratres uterini ἀδελφοὶ uocãtur. Matrix, μήτρα.
D Pudendi muliebris totus ipse sinus κτεὶς uocatur: & latine (opinor) cunnus. Extremæ eius margines carnosæ πτερυγώματα & μυρτοχειλίδες, κρημνοί. in harũ medio suborta ueluti carũcula, νύμφη, μυρτὸν, ἐπιδερὶς, κλειτορὶς: uterus etiã matrix dicitur, & μήτρα καὶ γονή. H. Inguen βουβών. Coles, ποσθίνιος, subnatale ὑπογλουτὶς, pars scilicet carnea illa, quæ sub natibus deorsum uersus ad fœmur pertẽdit. Podex δακτύλιος, πρωκτὸς, ἀρχὸς, ἕδρα. Nates, γλουτοὶ, πυγαί. Partes carnosæ quæ proxime lumbis, utrinque prominent, ἰσχία dicuntur, id est clunes. ab his uero partes prominentes, γλουτοὶ, & ἰσφιαδικὰ, id est nates. ἰσχία uero dicũtur etiam partes carnosæ ex utroq; sacri ossis latere, uocãtur & σκαφία, clunes (uti arbitror) latine. ἰσχίον itẽ ligamẽtũ ipsum significat, quo fœmur coxẽdicis acetabulo colligatur. articulus etiã ipse ἰσχίον nõnũq; appellatur. Coxa & acetabulũ, κοτυληδὼν: uerũ Pollux κοτύλας uocari prodit cauas illas ossiũ fossulas, in quibus fœmorũ capita uersantur, quas & coxas Celsus uocat, & ipsa fœmorũ capita, κοτυληδόνας. Dorsum, νῶτον. Scapulæ humerîue, ὦμος: scapulas enim uocat Celsus humeri articulos: Theodorus

uero scapulas uocat, quas Græci ὠμοπλάτας dicũt, & Celsus scoptula, (scoptula operta E
legunt nonnulli apud Celsum.) A. Humerus etiã in hoc significato pro articulo ipso apud Pliniũ cũ aliàs, tum apertissime lib. 11. sed apud Celsum pro ea brachij parte accipitur, quam lacertum uocamus. ὦμος item apud Aristotelem ferè pro humeri articulo accipitur. Lumbi ὀσφὺς ἢ ἰξὺς ἢ πσόας. ψόαι dicuntur lumborum musculi interni: qui & νευρομῆτραι & ἀλώπεκες etiam à quibusdam uocantur. Quanquam sunt & qui externos spinæ musculos, ψόας uocent. Clunes ἰσχία: quæ & σκαφία uocantur, ut ante dictum est. Harum partes sunt, nates, quas Græci γλουτοὺς uocant & σφαιρώματα: & ὑπογλουτίδες, quæ carnes sunt infra nates, ad fœmora uergentes. Spina ῥάχις, κλόνης γῶνς. Spinæ partem mediam illam quæ inter metaphrenum & lumbos est, Homerus ἄκνηστιν uocauit: uerum ἄκνηστις, ut tradit Pollux, proprie in solis quadrupedibus est.

De Brachiis & eorum partibus. Cap. IX.

Membri uero superioris bipartitam compactionem à thorace dependentem, brachium siue ulnam uocamus: cuius partes sunt, scapula, humerúsue, lacertus (qui & humerus Celso) gibber, cubitus (Celsus brachiũ uocat) & manus. Lacertus totius brachij pars maxima est, terminos habens, inferne quidem gibberum, superne autem humeri articulum: gibberum uocamus cui innitimur. est autem ea pars qua totum brachium flectitur. Altera brachij pars non minima, imo secundum lacertum maxima, quam cubitum uocamus, inter gibberũ sita est, & articulum, quo cũ cubito manus iungitur, καρπὸν Græci uocãt, nos brachiale. Cubiti pars superior, ὠλεπήχυ, inferior, ἀγοστὸς dicitur. Manus partes, palma, & digiti quinque. In manu prima palmæ pars, quæ ex multis minutísque ossibus constat, καρπὸς græce dicitur: altera quam μετακάρπιον uocant, pars manus lata G est, quæ ex rectis quinque ossibus constat ad digitos tendentibus, à quibus digiti oriuntur. Digiti quinque numero: quorum qui maximus est, pollex uocatur, à latere metacarpij adiunctus, breuis crassúsque: huic proximus est index: medius deinde, qui longissimus omnium est: illum sequitur qui medicinæ dicatus est, παράμεσος dictus: postremus omnium minimus est. Hæret summis digitis unguis. Digiti pars qua inflectitur, nodus siue articulus est: quæ rigida constat, internodium dicitur. Pars interior manus, quæ carnosa est, & scissuris uitæ indicibus distinguitur, uola est. Exterior uero manus pars neruosa est, ὀπισθέναρ à Græcis dicta.

Aliter sentit Galenus ut in fra uidebitur, in ossibus.

F. Membri superioris. κῶλον Aristoteli & Galeno membra significat exteriora (ni fallor) à thorace separata, & quasi dependentia, ut brachia & crura: uerum, ut sentit H
Pollux, κῶλον, quod & κώλυμα dicitur, ex fœmore tantum & crure constat. Brachium βραχίων ἢ χεὶρ: totum hoc mẽbrum Aristoteles βραχίονα, Galenus χεῖρα uocat, nonnunquam & βραχίονα, Celsus brachium, Theodorus brachium siue ulnam: ita forsitan & Plinius, lib. 11. uni homini ulnæ. Scapula, humerúsue, ὦμος, de quibus supra. Lacertus, hanc partem Aristoteles ἀγκῶνα uocat, Galenus βραχίονα, Celsus humerum: alij lacertum, Theodorus, nisi codices sint mendosi, lacertum agilem. Gibberum, ὠλέκρανον: articulum hunc totum ubi cubitus lacerto iungitur, ἀγκῶνα uocant alij: huius quod ab exteriore parte prominet, ὠλέκρανον. Galenus in osse, inquit, brachij, quod cubitus appellatur, in extremo eius fine, illo qui cum lacerto iungitur, duo extant tubercula, alterum maius quod & posterius, & inferius est: alterum minus, quod superius est & in parte anteriore. hos processus siue tubercula uulgo κορώνας uocat: sed proprie illum, qui maior & posterior est, Attici ὠλέκρανον, Hippocrates ἀγκῶνα uocat. hæc Galenus.

Cubitus

A Cubitus, πῆχυς ἢ ὠλένη. Celſus hanc partem brachium uocat, eodem ſcilicet cum toto nomine. Maous χεὶρ ἢ ἄκρα χείρ. ita enim fere uocat Galenus: nam χεὶρ apud illum totum brachium ſignificat. Nomina iſta brachij noo inconcinne expreſsit Ouidius lib. 1 Metamorph. Laudat digitóſque, manúſque, Brachiaque & nodos media plus parte lacertos. Palma θέναρ: partes habet palma (ex Ariſtotele & Celſo) καρπὸν & μετακάρπιον. Celſus has partes nominibus propriis nou appellat, ſed tantum primã palmæ partem, & alteram palmæ partem. Tertiã palmæ partẽ addit Pollux προκάρπιον, quod aote carpũ eſt. G. Digiti, δάκτυλοι. Pollex ἀντίχειρ ἢ μέγας. iodex, λιχανός. medius, μέσος. mioimus, μικρός. Nodus ſiue articulus κόνδυλος. Ioternodiũ, φάλαγξ ἢ σκυταλίς. Vola, θέναρ, ut utruoque ſignificet θέναρ Ariſtoteli, totum ſcilicet & partem: uola etiam pedis pars concaua dicitur ex Plinio & Feſt. Põp. Manus partes oarie ab aliis explicantur: nam quibuſdam θέναρ ea pars dicitur caroosa, quæ in parte manus ſupioa iuxta pollicem aſſurgit, & ad indicem uſque: quæ uero illi oppoſita eſt in eadem maous parte, ἀντιθέναρ: pars uero exterior, ὀπισθέναρ: quæ uero pars digitis próxime ſubeſt, στῆθος

B χειρὸς dicitur, à oonnullis hæc pars ὑποθέναρ uocatur, & στῆθος χειρὸς (quod & ἄνδηρον quoque dicitur) ea pars nominatur, quæ poſt cauam manus partẽ ante metacarpium iacet: concauam uero maous partem κοῖλον χειρὸς uocant: alij κοτύλην, quæ ſcilicet inter θέναρ & στῆθος χειρὸς ſita eſt. Alij uero maoum ita diuiduot. Totam uolam, id eſt partem manus internam, θέναρ uocant, authoritate freti Hippocratis atque Homeri: externam uero, ὀπισθέναρ, ἢ κτένας, ἢ προκάρπια, ἢ λαῦρα: partem uero quæ iuxta carpũ ſita στῆθος χειρὸς dicunt: quæ uero ſub digitis, ταρσὸν, κτένος.

De cruribus & earum partibus. Cap. X.

Inferioris autem membri quod κῶλον uocant, bipartita compactio, utrinque à coxa dependens, crus eſt. Huius quod inter coxam & genu interiacet, fœmur & fœmen. Commune deinde fœmori & tibiç, quod articu-

C lum conſtituit genu eſt: cuius pars poſterior, poples uocatur. Quod foris orbiculatum adiectum eſt, contegens eam quæ ad genu eſt commiſſuram, patella uocatur & mola: tibia, quod gemino oſſe ſubiacet, cuius pars prior quæ carnis expers eſt, crea, poſterior ſura appellatur: quæ caro eſt neruoſa. Poſtremum tibiæ, quod utrinque extat, malleolus geminus in utroque crure eſt. Quod deinde multiplici oſſe conſtat, pes eſt: cuius pars poſterior, calx: prior diſcreta in digitos quinque eſt: media, plantæ nomine explicatur. Reliquæ partes ad earum quæ in manu ſunt ſimilitudinem inſtructæ ſunt: plantæ ſcilicet palmæ, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent. Partes exteriores hæ ſunt.

D C. Crus, σκέλος: ita uocatur hoc totum, quod ex fœmore, genu, tibia, malleolis & pede conſtat. Fœmor fœmen uocat Celſus, μηρός: unde fœmoris interoæ partes παραμήρια dicuntur: & qoæ ioter fœmora ſuot μεσομήρια. Genu γόνυ. Poples, καμπὴ, ἢ ἰγνύα, ἢ ἀγκύλη. Patella μύλη: alii ἐπιμυλίδα, ἢ ἐπιγονατίδα dicunt, uocatur & μυλακρὶς, ἢ ἐπιμυλὶς, ἢ κύλιξ ἢ κόγχος. Ἐπιγουνὶς etiam muſculum ſigoificat qui in genu repéritur. Tibia (crus uocatur à Celſo) κνήμη, eodem ſcilicet cum toto membro oomine. Crea, ἀντικνήμιον. tibiã uocat hanc partẽ Celſus. Sura, γαστροκνημία, γαστροκνήμιον: quidã priorẽ partẽ κνήμην, poſteriorẽ ἀντικνήμιον uocãt. Malleolus, σφυρός. ἀστραγάλους quidã uocaot, & latine talos. Sunt autẽ ἀστράγαλοι oõ partes illç extaotes, ſed qui intus à malleolis occultãtur, ut inter oſſa dicimus. Pes, πούς, βάσις. Quod poſt malleolos & talũ eſt, id totũ pes uocatur. Calx πτέρνα. Pedis partes uariè diſtinguuotur: etenim ut quibuſdã placet, prior pedis pars à malleolis ad digitos uſque ταρσὸς uocatur: interiora malleolis ad magnum uſque digitum pedibus ſeſe quaſi aſpicientibus πέδιον: quod ſub hoc ſtatim in imi pedis medio habetur, κοῖλον ποδὸς, id eſt pedis cõcauum dicitur, latioe uola. Iofimum autem, quo terram

contingimus & calcamus, πέλμα est. Pars uero ea quæ post cauum pedis iuxta digitos attollitur, στῆθος ποδὸς, ἢ πρόστηθος dicitur. Sequuntur deinde δάκτυλοι, id est digiti pedis quinque numero. Alij uero superiorem pedis partem totá, quæ ante digitos est, quæ scilicet ex neruis & ossibus constat, πεδίον uocant: ἢ ὄρθος, ἢ πελνόσιον, cuius priorem partem, quæ digitis proxima est, ταρσὸν uocant: posteriorem pedis partem πτέρναν, id est calcem: inferior pars tota, τυλῶμα, id est uestigium, quod scilicet carnosum est & inferius solum attingit. Galenus uero ταρσὸν eam pedis partem uocat, quæ malleolis proxima est: quæ ex septem ossibus constat, uti infra apertius explicabitur: inter ossa & illi manus parti respondet, quæ καρπὸς dicitur: πεδίον uero, quæ illi proxima est; quæ ex quinque ossibus constructa est: quibus adiunguntur pedis digiti, & metacarpio in manu respondet. Itaque constat à Celso plantam uocari, quæ ex utraque hac parte constat: sicut in manu palmam, quæ & καρπὸν continet, & μετακάρπιον, ut modo dictũ est. E

De situ partium uario. Cap. XI. F

HAbet sane homo (sicuti & cætera fere animalia) suas parteis ita dispositas, ut & in eo superius sit & inferius: & prius & posterius: & dextrũ & sinistrum. Et dextrum quidem & sinistrum ex similibus fere constat partibus, nisi quòd sinistra omnia imbecilliora. At posteriora prioribus, & superiora inferioribus discrepant: præterquam quòd inferiora similitudinẽ superiorum præferre ea dixerim ratione, qua uenter imus respondere assolet faciei in corpulentia uel gracilitate: & crura cum brachiis communem ineunt rationem. Ita quibus lacerti breues, iis etiã fœmora magna ex parte breuia sunt. Et quibus pedes exigui, iis manus quoque paruæ habentur.

De sex istis differentiis situs plura uideas libro de animaliũ gressu Aristotelis.

Partium itaque situs, quemadmodum ad superius & inferius, prius posterius, sinistrum dextrum se habeat, paucis explicandus est: sex nanque hisce differentiis moueri hominem liquido apparet. Superius autem intelligi uolo in animalibus, non ut idem sit quod in orbis uniuersi situ, sed quẽadmodum supremam partem in omnibus eam esse dicimus, non animalibus tantum, sed quæcunque uita prædita sunt, per quam cibus recipitur. infimam autem ad quam postremo accedit. Partẽ quoque priorem eam uoco, in qua sensus præcipue comprehenduntur, & unde sensus emanant exordia: opposita uero illi pars posterior est. Dextrum autem, (quemadmodũ & in uniuerso est) unde primus motus orditur. Ergo superiora inferioraque hominem omnium maxime animalium habere ad rationem differentiamque locorum naturalium intelligimus: eius etenim partes tam superiores quàm inferiores, ad situm orbis uniuersi superiorem inferiorémque dispositæ sunt. Itidémque priores posterioresque, atque etiam dextræ sinistræque habentur: cum cæterorum animalium genus, uel respectu huiusmodi careat, uel confusius habeat. Caput itaque cum in cæteris etiam omnibus animalibus superiorem obtinet situm, corporis sui ratione: at homo potissimum, quoniam solus (ut modo diximus) ad uniuersi orbis habitum institutus est: (solus enim animalium erectus uiuit) idcirco partẽ etiã istam habet respondentem parti sublimi uniuersi. Caput collum excipit, tum pectus & dorsum: alterum prius, alterum posterius est. Subiacent iis uenter & lumbi, genitale & nates: mox fœmur & tibia: postremo pedes. Crura uero ante flectunt, eodem scilicet quo & incedunt. Calx è tergo positus

A situs est. Malleoli situm imitantur aurium: quippe qui latera teneant imi cruris, quomodo aures iunctæ lateribus capitis habentur. Brachia è latere corporis dextro sinistróque dependent, atque se intro flectunt: ita ut homini potissimum crurum & brachiorum deuexa, (κυρτὰ Græci uocant) aduersa inter se sint. Et brachiorum prior ea pars sit, quæ à pectore est: posterior uero, quæ ab scapulis: sicuti interior quæ ad latus tendit: exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere etiam patet. Sensuum autem partes sensorias, oculos dico, nares & linguam, eodem scilicet in priorem partem spectantes habemus. Auditus uero sensoriam partem, id est aures, à latere, eodem in orbe quo oculos. Ita partes exteriores collocatæ atque dispositæ sunt, nominantúrque præcipuæ: & cognitæ per usum situmque
B euidentiorem habentur.

De partibus interioribus, & primo de capitis partibus. Cap. XII.

NVnc interiorum ordinem persequemur. Primùm igitur cerebrũ capitis priorem obtinet partem: non modo in homine, uerum in cæteris etiam animalibus, quibus ea pars data est: omnibus autem in iis est, quę sanguinem obtinẽt, & ob eam rem ἔναιμα, id est sanguinea appellantur: ex cæteris fere nullum habet, nisi per proportionem, ut ea quæ μαλάκια, id est mollia nomine speciali nuncupantur: ipsum ambiũt membranæ duæ quas μήνιγγας Græci dicũt: altera crassior & solidior, ossi caluæ adhærens, quam σκληρὰν, id est duram uocãt: altera χοροειδὴς dicta, quæ interior est: & cerebrũ
C ipsum attingens, infirmior & rubicundior. Bipartitum omnium animalium cerebrum est, postremúmq; iungitur, quod cerebellũ uocatur, quod spinali medullæ continuum est: duriusculũ, hoc est & colore subflauo. Cerebrum omnibus priuatum sanguine est, nec uenam intra se ullam continet: omniumq; corporis partium frigidissimum sentitur, uel ad tactum, ait Aristoteles, Galenus pernegat: cute tamen frigidius ipsum asserit, quæ omnium animalis partium, quod ad caloris frigorisq; sensum attinet, ueluti norma est. Ex cerebro ipso paria neruorum oriuntur septem, quas συζυγίας uocant, qui in secãdi arte periti sunt. (iis quę ad nares feruntur minime cõnumeratis: neque enim hæc neruorum more producuntur, nec extra caluã exeunt.) Et primi quidem paris nerui prodeunt, unus dextra, & alter sini-
D stra, crassitudine notatu digna, & fere omnium neruorũ mollissimi. Hi ueluti radices quædam oculorum uidentur: uterque enim ex priore cerebri parte prodiens, atq; in aduersum sibi oculũ subiens, in latum sese explicat: ipsumq; qui in oculo est, uitreum humorẽ in orbem sphæræ modo ambit: membranamq; (siue tunicam dicere malis) efficit, quę ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, id est retiformis. Solis hisce neruis antequam in oculos inserãtur, sensibilis quidam meatus inest: unde ipsos quidã, non neruos, sed πόρους, id est meatus appellarunt, alij neruos opticos, quasi dixeris uisiuos. Alterum post hoc neruorum par est, in musculos qui oculos mouẽt distributum: puriores multo sunt hi, tenuioresq; iis quos modo memorauimus. His adiacet tertium par. hos autem neruos molles uocant: molliores enim sunt, tum

Cerebrum ἐγκέφαλος.

Σκληρὰ; παχεῖα etiã dicitur, id est crassa, & δερματώδης.

Cerebellum, παρεγκεφαλὶς, ἢ ἐγκράνιον, ἢ ἔγκρανον, ἢ ἐγκρανίς.

secūdi paris neruis,de quibus modo diximus,tum uero eius quod mox sequetur,quarti,& item aliorum. oritur autem hoc neruorum par,ubi pars cerebri anterior cum posteriore connectitur. Quarti uero paris nerui, his posterius paulo siti sunt,à cerebri basi emergentes.Quinti quoq; paris nerui proximi iis oriuntur,sed ad capitis latera magis,ad ossa quæ λιθώδη,id est lapidea dicuntur,uergentes.Hi uero cum statim bifidi fiant,in ipso scilicet per ossa transitu,utrinque deinde prodeunt,altera quidem pars(ἀκουστικὸν,id est auditorium neruum uocāt)in priorem magis partem ad auditus meatum:altera in partem magis auersam, in ossis eius quod λιθώδης dicitur,foramen quoddam, quod τυφλὸν appellatur : id enim ueteres anatomici nomen illi indidêre,cum utique penitus anfractum illum perforare non potuissent,per quem neruus post aures foras emergit. Sextum neruorum par à cerebri basi producitur per foramē quoddam, quod ad inferiorem illius commissuræ partem, quam λαμβδοειδῆ uocāt, à λ literæ similitudine,conspicitur.Nec dum etiam nerui isti duri apparent : prædictis tamē omnibus eò duriores sunt,quo iā spinali medullæ sunt propinquiores.hæc nanq; eorū qui duri sunt, neruorum,principium est. Vbi autem cerebrum desinit,illic oritur septimum neruorum par: quòd unà cum sexto pari è caluaria se exerit. Habet in se cerebrum,plerisque omnibus,cauum quoddam exiguum ueluti lacunam ληνὸν ab Herophilo dictum, id est torcular. habet & uētriculos(κοιλίας uocant)in priore quidem parte,hoc est in cerebro ipso, binos: in posteriore uero,quod cerebellum uocatur,unum . Et præterea à prioribus in posteriorem meatus quidam transire cernitur, quem sane quartum totius cerebri uentriculum nonnulli anatomici uocant. A prioribus illis utrinque exoritur processus quidam oblōgus & concauus,in narium usq; principium protensus,à uentriculorum illorum natura nihil prope mutatus:olfactus instrumentū primum hoc esse medici tradunt.Et cerebri quidem partes, & quæ ex his oriuntur, hoc se habere modo cernuntur : quæ uero in oculis sunt partes,iam explicandæ à nobis sunt.

E (beside line 1) · F (beside "Sextum neruorum par") · G (beside "quem sane quartum")

Quot quibúsq; modis à capite spergātur nerui in alias corporis partes, fusius ostēdit Galenus lib. De dissect. neruorum. & lib. 9 De usu part.

ληνὸν & ληνῶον dicitur

De oculi partibus interioribus. Cap. XIII.

Molles illi,quos primi paris neruos,& à priore itē cerebri parte oriri diximus, cum primum è caluaria egressi ad oculos peruenerint, in latum sese(ut modo expositum est)explicātes in orbem sphæræ modo, uitreum humorem,quem ὑαλοειδῆ uocant,amplectuntur: efficiuntq; mēbranam illam, siue tunicā, quæ ἀμφιβληστροειδὴς dicitur, eò quòd ἀμφιβλήστρῳ,id est reti similis sit. Quæ tamen tunicam membranámue neq; colore,neq; substantia refert penitus:sed si exemptā ab oculo eam seponas, atque in unum colligas,apparebit plane ceu cerebri portio quædam . Inseritur autē hæc in humorē oculi, qui κρυσταλλοειδὴς dicitur, id est crystallinus aut glacialis,quod primum uisus est instrumentum , estq; affectuum crystallini certus ad cerebrum nuntius.Sunt autem in oculo intus sub tunicis humores orbiculares duo:mollis alter perinde ac uitrum,quod modice solutum ac fusum sit: alter ita durus, ut glaciem mediocriter concretam imitetur : nec corporis habitu

H (beside "uitreum humorem")

ἀραχνοειδῆ quoq; hanc uocat Iulius Pollux libro 2.

A habitu solum,sed colore etiam tum uitrum tum glaciem referunt: uocanturq; à medicis,hic quidem qui mollior est, ὑαλοειδής, id est uitreus:ille uero durior,κρυσταλλοειδής. Est autẽ cryſtallinus,candidus,splendescens,perſpicuus, & ut dictum est,duriuſculus,figura globuli leuiter cõpreſſi: at uitreus (qui in hoc à natura institutus est, ut sit cryſtallino familiare alimentum)liquidus est instar uitri ab igne liquefacti:albi uero coloris tantum habet,quantum si intellexeris exiguum nigrum multo albo permiſtum, ut sit albedinis perfectio adulterata. Tunicam ἀμφιβληστροειδῆ continet alia χοροειδὴς dicta,(quæ re uera tunica est, & corporibus subiectis operculum) orta à tenuiore cerebri membrana illi cognomine. Vasa hæc plurima,arterias scilicet & uenas in se habere conſpicitur,quæ & alimentum ἀμφιβληστροειδεῖ præ-
B stent:& uincula illi seu sustentacula fiant. Cærulea hæc multis in partibus est, tum fusca, tum etiam nigra. Circundat hanc,& tuetur tertia quædam membrana durior,& quæ subiectam sibi tunicam ab oſſium duritie tueri poſſit. A craſſiore cerebri membrana hæc producta est,& apud iridis circulum alteri membranæ inferiori coniuncta. Porro iridis circulus ita se habet. Cryſtallinus ille humor(quem primum uidendi instrumẽtum esse diximus)in uitreum humorem inseritur:& medius in ipso,quasi in aqua uehitur,eodem prope modo quo sphæra globúsue, cuius dimidiũ extra aquã promineat. Hæc humorum connexio in cryſtallini medio hemisphęrio,in utroque humore circulum unum efficit. Locus hic terminus est,finisq; ἀμφιβληστροειδεῖ tunicæ atque χοροειδεῖ: efficitq; eodem loco suum utraque circu-
C lum. Ad eundem hunc circulorum locum prope accedunt aliunde membranæ præterea duæ,altera ἀπονεύρωσις,finísue est musculorũ oculos mouentium,in duriorem illam tunicam inserta:altera à membrana caluariã ambiente (περικράνιον Græci uocãt) producta est. Hęc colore alba est,& totum oculum cum oſſibus contegit: desinit autem ad circulum eundem, ubi & reliquæ oculi membranæ:& ubi nigro oculi iungitur album. Locus hic si probe omnia diſſecueris, diligentérque omnia perſpexeris,circulos oſtendet plures(nempe septem)sibi mutuo cohærentes,& craſſitudine,& colore uarios:ut appoſitiſſime à ueteribus harum rerum peritis, iridis nomen datum illi sit. nonnulli autem & στέφανον, id est coronam uocarunt. At tunica illa tertia duriore, quam à craſſa cerebri membrana oriri diximus, & quæ
D χοροειδῆ tunicam proxime circundat, ex iridis circulo producitur membrana alia,quæ & dura est,ut sit cryſtallino humori operimentum, & ueluti propugnaculum aduerſus ea quæ extrinsecus occurſura sint: & prætenuis simul atque alba,ne ullo pacto uisum impediat:densa adeo ac tenuis,(præsertim in media sui parte)ut non aliter quàm cornu prætenue, & quamaccuratiſſime derasum,splendorẽ transmittere poſſit:unde & nomen illi impositum est κερατοειδὴς, id est cornea. Est uero hæc membrana quauis aranea tenuior candidiorq;,& quouis speculo leuior magisq; pellucida pariter ac dura. Quæ proxima illi subest mollis est,uenosa,nigricãs, & in medio pertusa. Oritur hæc una cũ cornea ex iridis circulis,à tenuiore illa tunica, quæ χοροειδὴς dicta est:corneamq; sibi uicinam alit, ac eãdem ne in cryſtallinum

humorem concidat, prohibet. Membrana hæc intus qua uitreo humori proxima eſt, aſperitatem quãdam habet: extra uero qua corneum attingit, denſior eſt: in medio autem ſui qua pupilla eſt, perforatur. Atque hoc in loco, ubi ſcilicet foramen eſt, nulla tunica inter corneam & cryſtallinum humorem media eſt: ſed ueluti pertenue admodum & album cornu, ſplendor internus cum externo cõmunicat, & commiſcetur. Cæruleam hanc tunicam in medio perforatam, ab acini uuæ ſimilitudine quadã (quòd ſcilicet intus aſpera non aliter ſit, foris leuis) ῥαγοειδῆ uocarunt. Cuius ſubſtantia, ea parte qua humori cryſtallino coniungitur, ſpongiæ madidæ ſimilis eſt. Et cornea tunica qua quidem parte unà cum ea quæ ῥαγοειδὴς dicitur, ab iride exoritur, humori cryſtallino proprinqua eſt. membranæ enim oculi omnes pariter atque humores, eo in loco cohærent. Exterius uero magis magiſque à cryſtallino abſcedit: adeo ut qua pupillę locus eſt, plurimũ ab eo diſtet. Porro hoc ipſo interuallo quod eſt inter humorẽ cryſtallinũ & ῥαγοειδῆ, humor quidam prætenuis reperitur & limpidus, ouorum albumini haudquaquam diſſimilis, quo unà cum ſpiritu quodam aereo ſplendidò prohibetur cornea, ne eo in loco cryſtallinum humorem comprimat aut contingat. Si enim pertundatur pungatúrue cornea, confeſtim & humor ille per uulnus effluere cernitur: oculúſque rugoſus efficitur, contractus atque laxus. Inter hunc humorem & cryſtallinum, membranula quædam, in modũ cepæ corticis aut araneæ prætenuis eſt, quo cryſtallinus humor ab rhagoide membrana ſeparatur. Quod autem reliquum in oculo eſt, pupillam ambiens, (exceptis qui oculum mouent muſculis) non in homine ſolum, ſed omnibus animalibus quibus oculi duri non ſunt, ſebi naturam imitatur. Et oculi quidem partes, tot numerantur: quanquam cryſtallinus humor primum uiſus inſtrumentum eſt, ut ſæpius iam dictũ eſt: reliquæ uero eius cauſa factæ ſunt.

ῥαγοειδὴς, uel ῥογοειδὴς, ut uult Pollux.

E F G

E. Nulla tunica, nullam forſitan tunicam conſpicuam intellexit Galenus. Nam ἀραχνοειδὴς membranula quonammodo prætenditur cryſtallino humori, ſtatim explicabitur ex eodem Galeno. F. Humor prætenuis, humorem aqueum uocauit hũc Aſclepiades: hîc in ſuffuſionibus coagulatur. Membranula, hanc membranulam tenuem adeo ut ægre conſpici poſſit, ex ἀμφιβληστροειδῆ natã, non diſtinxit Pollux (ut arbitror) ab illa, ſed quaſi eandem membranam duplici nomine inſigniuit, ut antea notauimus, ſcilicet ἀμφιβληστροειδὴς, & ἀραχνοειδὴς.

H

De colli & pectoris partibus interioribus, Cap. XIIII.

COllum capiti ſubiacet proximũ, ut ante dictũ eſt. Intra collũ gula eſt, cui comes aſpera arteria iungitur, priorẽ obtinẽs ſitum in omnibus iis quæ eam habent: habent autẽ omnia quibus pulmo eſt. Huius ſumma pars larinx dicitur, ut ante diximus: in cuius meatu particula quædam linguæ quæ in fiſtulis eſt, non abſimilis cernitur, cui in uoce formanda primæ partes tribuuntur, nomine γλωττὶς (quaſi lingulam dicas) & γλῶττα λάρυγγος, id eſt lingua laringis. Iungitur poſtremæ linguæ parti minor lingua, quæ ἐπιγλωττὶς, & ligula nominata eſt, poſita inter principia gulæ & laringis, cartilaginea

Aſperam arteriã Lactantius gurgulionem uocat, & ſpiritalẽ fiſtulam.

Larinx, λάρυγξ.

A laginea,prætenuis,forma hederæ folio persimili:cuius pars latior ad ipsam linguã:mucro uero ad interiores oris partes uergit, uidelicet apta quæ per uices arteriæ foramentum quod ad os spectat,operiat. respirantibus enim erecta est,at deglutientibus prona. Arteria ipsa multis cartilaginibus constat:& altero sui extremo cum lingua ima coniungitur:altero ad pulmonẽ descendit:tum in utrãque finditur pulmonis partem. esse nanque bipartitus pulmo omnium cõsueuit. Hinc arteriæ partes illæ binæ in multos ueluti ramos sparguntur, σύριγγας uocant. Gula ab ore & ipsa dependet,continua tum spinæ tum asperæ arteriæ,nexu fibrarum,& per septum transuersum descendens,in os uentriculi finit,neruo carneq; cõstans: & pariter distendi in longum latumq; habilis. Quæ intra pectus continẽtur omnia, ἐντόσθια dicuntur. Spatium uero ipsum pectoris totum, κατὰ θώρακος.

B

De uisceribus & septo transuerso. Cap. XV.

SEquitur ut de uisceribus doceamus. Naturã habent omnia uiscera, carneam quidem,sed sibi consimilem,cæteris dissimilẽ. Sunt enim carnosi generis species plures: primo quidem quæ proprie caro appellatur,deinde cuiusque uiscerum propria substantia est. Eam Erasistratus parẽchyma uocauit: quandoquidem posita sit ad meatus uenarum, & intercapedines: proinde quasi fex aquæ profluentis,ita sanguinis per uenas fluentis,uiscera illa,ueluti προχύματα, id est profusiones consistunt. Sunt autem uiscerum, quædam supra septum transuersum, quædam infra. Cor situm in pectore C est opertum inuolucro pingui & corpulento,quà uenæ maiori annectitur, & arteriæ quæ aorta nominatur. & cæteris quidem animalibus in medio pectore situm est,homini tantum paulo uergit ad leuam. Extremum eius (πυθμένα Græci uocãt)turbinatur in mucronem curuosum & firmissimum, & omnino parti corporis priori commissum est: at parti sui ampliore superiora corporis spectat,præterquam in piscibus. solis enim iis cordis mucro ad caput spectat. Cordis pars illa amplior qua membranæ connectitur, κεφαλὴ καρδίας uocatur. Neruulos quosdam suis in cauis continet: sed cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus,præterquam maximorũ quorundam animalium:ossi tamen quiddã simile omnibus inest:cuius substantia nõ in omnibus æque dura est. in minutis enim animalibus, ad cartilaginis D duritiem prope accedit. quod enim in iis nascitur, non omnino cartilaginis, sed corporis ex neruo & cartilagine conflati naturam habet. In maiusculis perfecta cartilago est: in iis uero quæ grandiora sunt, cartilago ossea est:at in maximis animalibus, os cartilagineum potius dicẽdum est. Quo nãque uastiore corpore fuerit animalis genus,eo propius ad ossis duritiem accedit cartilago illa. In corde,uentriculi siue sinus fere bini inueniuntur,unus in latere cordis dextro,in sinistro alter. Non tamen idem in omnibus est uentriculorum numerus. quibus enim pulmo deest, hæc neq; dextrum cordis uentriculum habent. Inter utrunque cordis uentriculum, medium quoddam est quasi septum. Auriculas item habet cor binas,uentriculis adhærentes,quæ concauæ sunt, & substantia constant cutanea, au-

riculas eas dixere ueteres,ob similitudinem quandam earum quę in capite E
sunt:utrinque enim cordi, sicuti aures capiti adhærent. Sed de corde hacte
nus:reliqua etiam uiscerum iam consideranda sunt. Pulmo spirandi offi-
cina est,attrahens ac reddens animam:idcirco spongiosus ac fistulis inani-
bus cauus. Bifidus consueuit esse omnium pulmo,quanquam partium dis-
tinctio in omnibus nō æque cernitur. Est enim hominis pulmo simplicior,
atque à singulari arteria partes in utrunque latus duę dependēt: uenæ quo-
que maiori, atque arteriæ, quæ aorta ab Aristotele uocatur, pulmo con-
nectitur. Sub pulmone septum pectoris est,quę præcordia & septū trans-
uersum appellant:disterminat enim hoc à reliquis pulmonem & cor. Co-
stis hoc & hypochondriis & spinæ, parte sui carnosiore, ualidioréque an-
nexum est:parte uero media tenue est, membraneáque exilitate contextū. F

Iecur sub septo positum,à dextro latere est: Lien à lęuo in omnibus, quæ
membra ista disposita habent per naturam non prodigiose. Iam enim le-
gitimum illum locum in nonnullis quadrupedum, lienem cum iecinore
permutasse uisum est. Iecinoris pars, quæ ad septum transuersum & peri-
tonęum est,conuexa uel gibba:quæ autem interne uentriculum tangit,ca-
ua uocatur. In iis animalibus quę lienen habere necesse est, lien ipse quasi
iecur adulteratum esse uidetur: adeo ut Plato lienem iecinoris ἐκμαγεῖον, id
est effigiem dixerit. Quæ autem lienem non habere necesse est,sed exiguus
admodum lien ueluti notæ gratia habetur, iis iecur bipartitum aperte est:
& pars altera ad dextram,altera (quæ minor est) ad sinistram situm habere
solet. Et in nonnullis adeo diuisum patet, ut locis quibusdam lepores bina G
iecinora habere uideantur:quemadmodum in genere piscium,tum alij, tū
cartilaginei iecur duplicatum habere uidentur. Fibras habet iecur, λόβοι,
ἡπάτια græce uocantur. est enim iecur, aliis multifidum, aliis simplicius.

Iecur magna ex parte maximóq; animalium numero, felle caret: uerum
in nonnullis id habere in uesica sibi adnexum cernitur. Quæ enim sangui-
nem habent animalium,maior pars fel habet, aut iecori aut intestinis an-
nexum:ut piscium plurimi, necnon serpentum maxima pars. Renes post
In iliis, κατὰ τὰς λαγόνας.
hæc iuxta spinam ipsam adhærent in iliis: ex uisceribus ij maxime pingue-
scunt: & quanuis uehementer fuerint pingues, mediis tamen fere aliquid
deest. Dexter in omnibus quibus sunt renes animalibus, superiorem obti-
net locum, (nonnunquam iecoris fibram aliquā attingens) minúsque pin- H
gui obducitur, & squalidior est, quod uel in omnibus æque liquidò mani-
festatur. Porro à spinæ uasis, arteria scilicet & uena magna, inseruntur in
eos haud exiguæ magnitudinis uasa: aliis utrinque singula, aliis quibusdā
bina. Figura iis sima fere est, qua parte arteria & uena ipsis inseruntur, &
qua se mutuo respiciunt:opposita uero parte, gibba. In omnium fere re-
nibus sinus inest concauus, (quibusdam amplior, ut in maioribus animan-
tibus, quibusdam uero arctior, ut minoribus) corpore quodam membra-
neo circundatus. Ex hoc utrinque sinu haud procul à locis quibus inserū-
tur, quæ diximus uasa, meatus duo insignes concaui atque prælongi, ad ue
οὐρητῆρες, ἢ οὐρῆθραι.
sicam feruntur singuli ex singulis renibus, οὐρητῆρες à Græcis dicti. Et de ui-
sceribus

A ſceribus quidem, hoc eſt de pulmone, corde, iecore, liene & renibus, di-
ctum iam eſt.

B. Viſcera, σπλάγχνα. Intercapedines, διαλείψεις, uetus Ariſtotelis interpres uacuitates dixit. C. Cor, καρδία. D. Ventriculi ſiue ſinus, κοιλίαι, ἢ κόλποι. tres in maiorũ animalium corde eſſe uentriculos ſentit Ariſtoteles: uerum tertiam illam cauernam partem eſſe dextri uentriculi aſſerit Galenus. Auriculæ, ὦτα. E. Pulmo, πνεύμων, ἢ πλεύμων. Septum pectoris, φρένες, ἢ διάφραγμα, præcordia appellantur, quia cordi prętendũtur: aliàs præcordia uocamus uno nomine, exta in homine. F. Iecur, ἧπαρ. Lien, ὁ σπλήν. Conuexa, κυρτή. Caua, σιμή. G. Fel, χολή: nomen hoc commune eſt, & humori ipſi, & ueſiculæ humorem continenti. Renes, νεφροί.

De uentris partibus interioribus. Cap. XVI.

B VEntriculum appellamus eam partem, in quam cibus deuoratur: uen-
triculi os ſub media pectoris cartilagine, quæ ξιφοειδὴς dicitur: reliqua
pars infra ſub ſepto tranſuerſo ſita eſt. fundum habet uentriculus amplio-
rem, & in homine certe ad dextram potius inclinatum: pars uero ſuperior,
quæ ad gulam tendit, arctior eſt. In aliis fere animalibus, in anteriora ad
hypochondrium tendit uentriculus. huius oſtium inferius, quo cibo exi-
tus patet, in inteſtinum, ad dextram prope iecur ſitum eſt: πυλωρὸν hanc par
tem Græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ ex-
creturi ſumus, emittit. Pyloron inteſtina excipiũt, flexuoſis orbibus con-
uoluta: quorum natura, quatenus inteſtina ſunt, eadem in omnibus ani-
malibus eſt: magnitudine autem, & anfractuum (quas ἕλικας dicunt) nume-
C ro, diſcrimen habêtur. In his ab egreſſu ipſo ex pyloro, eſt quod ἔκφυσις δω-
δεκαδάκτυλος ab Herophilo (quòd duodecim digitorum longitudinẽ habeat)
dictum eſt. Hoc principium eſt inteſtini, prius quàm in anfractus orbéſq;
conuoluatur. Quod autem ſequitur flexuoſis orbibus conuolutum, nõ ita
tamen implicitum, ieiunum inteſtinum uocatur: cui tale uocabulum eſt,
quia nunquã quod accipit, continet, ſed protinus in inferiores partes tranſ-
mittit. Inde tenuius inteſtinum eſt, in ſinus uehemẽter implicitum; orbes
uero eius in dexteriorem partem conuerſi, & è regione dexterioris coxę fi-
niti, ſuperiores tamen partes magis complent. Deinde id inteſtinum cum
craſſiore altero tranſuerſo cõmittitur, quod à dextra parte incipiens, in ſi-
niſteriorẽ peruium eſt, in dexteriorem non eſt: idcóq; cæcum nominatur,
D tumidum quoddam exiſtẽs. Ad id quod peruium eſt, κῶλον appellatum, la-
te fuſum atque ſinuatum, ab utraque parte huc atque illuc uolutum, magis
tamen ſiniſteriores inferioresq́; partes tenens, contingit iecur, atque uẽtri-
culum: deinde cum quibuſdam membranulis à ſiniſtro rene uenientibus
iungitur: atque hinc dextra recuruatum, ad exitum uſque excrementi re-
ctum pertẽdit: ideoq́; id ibi rectum inteſtinum nominatur: breue id, corpu-
lentumq́;. huius finis eſt muſculus, σφιγκτῆρα Græci dicunt: quo cohibêtur
alui excremẽta, ne inuitis nobis effluant. Contegit uero uniuerſa hęc omẽ-
tum, quod non niſi membrana præpinguis eſt, Græci ἐπίπλοον dicũt. oritur
id de mẽdio uentre, ſtatimq́; à ſepto tranſuerſo dependet. Quod autem la-
ctes uocant, membrana & ipſum eſt duplex pertendẽs continua de inteſti-

nis ipſis ad uenam uſque maiorem, quæ in iecinoris porta eſt, atque illi adiunctam arteriam, plena uenarum multarum, quibus alimentum iam probe in uentriculo concoctũ perfertur ad iecoris portas, Græci πύλας uocant. E Venis ipſis atque arteriis quæ prope iecoris portã in ramos finduntur, ſubſternitur caro quædam glanduloſa πάγκρεας aut καλλίκρεας à Græcis nominata. Veſica ultimo uentris loco, ſub oſſibus latis, quæ ilium oſſa dicuntur, poſita eſt, meatibus annexa illis, qui οὐρητῆρες dicti ſunt, porrectis à renibus ad ueſicam: & ipſa quidem neruoſa, tenuis atq; exanguis eſt, collũ uero habet carnoſum. Genitale huic ceruici ueſicæ adnectitur, foramine uno foras directo (quod οὐρήθρα nominari diximus) peruiã, ſed quod hoc loco bifariam diuiſum ſit: quorum foraminum alterum ad teſtes, alterum ad ueſicam tẽdit. Teſtes ex genitali maribus pendent. Atque hæc eodẽ modo uel in ſexu F fœmineo omnia natura cõformauit, atque diſpoſuit: nulla enim parte interiore ſexus inter ſe differunt, niſi utero: cuius forma qualiſnam ſit, ex cõſectionum deſcriptione petendum expectandumq; eſt: ſitus eius ſuper inteſtina, & infra ueſicam eſt. Oſtium autem uteri, quaſi ceruix carnoſa admodum, cartilagineaq;, parti animantium plurimę auctiſſimęq; tributum eſt, diciturq; μήτρα, id eſt matrix. Pars uero interior, ſiue ſpatium internum, loci & uterus appellãtur in homine: hoc in reliquis animalibus uulua. Prominent utrinque ad ſuperiores eius partes, exortus, alij κεραίας dicunt, alij πλεκτάνας, quaſi cornicula dixeris, & flagella cirroſue. Sed de uteris generũ omnium differendũ poſtea eſt: neque enim ſimiles dati omnibus ſunt, nec forma ſimili conſtituti. Partes animalium diſſimilares interiores exterioreſque hunc in modum haberi cognitum eſt. G

B Ventriculus, κοιλία, ἢ γαστὴρ, ἢ ἡ ἄνω κοιλία: aluum dixit Cic. lib. 2. de natura deorũ. Inteſtina, ἔντερα. ἕλικες. de his ita prodit Plinius. Ab hoc uẽtriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus: in cæteris ilæ à quibus capaciora inteſtina, hominiq; flexuoſiſſimis orbibus ad aluum. De inteſtinis lege Polluceẽ lib. 2. C Ieiunum inſtitenum, νῆστις. Tenuius inteſtinũ, λεπτὸν ἔντερον, ἢ ἀπλοῦν. Cæcum, τυφλόν. D κῶλον, ἢ κάτω κοιλία, νηδὺς Homero: Celſus etiam inteſtinum plenius uocat, & aluum: & Plinius quoque aluum: & Gellius aluum colon uocari tradit. Rectum inteſtinum, ἀπευθυσμένον, ἢ ἀρχός. Σφιγκτὴρ, σφιγκτὴρ, ἢ δακτύλιος, ἢ στεφάνη, ἢ πυγαῖος. Lactes, μεσαραῖον, ἢ μεσεντέριον. hoc Cicero, ni fallor, medium inteſtinum uocauit. lib. 2, de nat. deorũ. Lactes Plinio aliud ſignificãt, ut modo dictum eſt. Veſica, κύστις. Collum ueſicæ, καυλὸς, τῆς κύστεως τράχηλος, ueſicæ ceruix. Oſtium uteri, τὸ στόμα τῆς ὑστέρας. μήτρα, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ στόμα τῆς ὑστέρας, id eſt ceruix, & oſtium uteri, αὐχὴν ἢ τράχηλος. Loci & uterus, ὑστέρα καὶ δελφὺς, καὶ γυναικεῖος κόλπος. H

De partibus ſimilaribus. Cap. XVII.

SImilarium autem aliæ molles & humidę ſunt, aliæ ſiccę & ſolidę. Molles inquam uel omnino, uel quandiu ſecũdum naturã manent, id eſt in ſede & cõcoctione naturali, ut ſanguis, ſanies, adeps, ſebum, medulla, ſemẽ genitale, fel, lac, caro, & quæ iis proportione reſpondent. Non enim omnia animalia partes has obtinent: ſed ſunt quę ad proportionem nonnullarum ex his conſtẽt. item excrementa omnia ſimilaria uidẽtur: pituitam dico & bilem, tum flauam, tum etiam atram, & ſedimẽta alui atque ueſicæ. Siccas

ac ſolidas

A ac solidas intelligi uolo neruum, cutem, membranam, uenam, pilum, os: item & quod uice fungitur ossis: ut spinam, ἄκανθαν Græci dicunt, & cartilaginem, unguem, cornu: item quæ iis proportione respondent.

De sanguine, uenis atque arteriis: & quæ iis proportione respondent. Cap. XVIII.

ESimilarium numero humorem quędam genus unumquodq; animalium continet, quo si aut per uim, aut per naturam ipsam priuetur, in perniciem agatur necesse est: habet etiam diuersum quoddã, id scilicet in quo humor ille cõtineatur. Sunt hæc in aliis sanguis & uena: aliis quod iis proportione respondeat, ut fibra & sanies. Hinc sane animalia alia ἔναιμα B dicuntur, id est sanguine prædita & sanguinea, alia ἄναιμα, id est exanguia. Et sanguineis quidem omnibus, similarium sanguis potissimum communis est: nec minus communis ea pars est, qua sanguis continetur, quæ uena dicitur: exanguibus autem, proportione illis respondet, sanies & fibra. Cũ itaque natura sanguineæ uenarumq; corporis principiũ esse uideatur, primum de iis differendum est. Sedenim natura uenarum ita se habet. Duæ intra thoracem uenæ continentur: uenarum enim nomine etiam uasa illa pulsantia, quas modo arterias uocamus, à uetustissimis, tum medicis, tum philosophis appellari uideo: altera earũ maior, quàm uenam cauam ob insignem eius cauitatem uocant. Hippocrates ἡπατῖτιν, id est iecorariã dixit. Altera minor quàm aortam uocant nõnulli, arteriam medici posteriores: C eodem etiam nomine uasa singula, quæ pulsum habeant nuncupantes. Sũt etenim arteriæ spirituum semitæ, quarum certe pulsus in cacumine membrorum euidens est. Vtraque ueluti caudex est, seu truncus omnium quæ per totum corpus sparguntur uasorum: uenarum altera, quam scilicet cauam uocari diximus: altera uero, quæ & arteria dicta est, arteriarum. Neq; uenæ fere deest arteria: & quacunque corporis parte arteriam uideris, eadẽ & uena conspicietur, paucis quibusdam exceptis uenis. Quanquam qui ab arteria oriuntur rami, minores multo sunt, quàm qui à uena maiori proficiscuntur. Sed qui diligẽtius nosse uelit, quemadmodum uenæ arteriæque inter se habeant, spectare id tum pet dissectionem, tum etiam per commentationem, hoc est historiã animalium debet. In iis uasis qui continetur D humor, qualiscunque is sit, una sanguinis appellatione censetur. Sanguis si integer sit, rubet & dulcis saporis est: salsum nanque sanguinem, sicuti & salsam pituitam, morbosos humores esse perspicuum est. Verũ qui in arteriis reperitur, tenuior simul & calidior, magisq; flauus est, quàm qui in uenis atque purior: ut qui spiritui animali nutrimentum præstet. Et qui in sinistro cordis uentriculo reperitur, fere tenuior est, atq; magis flauus, quàm qui in dextro: quanquam nonnũquam etiam crassior atque atrior, uerum semper calidior. Qui uero in dextro sinu est, eandẽ speciem habet cum eo, qui in iecore, & in omnibus totius corporis uenis reperitur. Solus omniũ humorum sparsus per totum corpus animalium sanguis est: effluitq; sanguis quancunque partem incideris carnis uiuæ atque incorruptæ. Venæq;

ipsæ in prætenues postremò fibras subter totam cutẽ dispersæ, adeò in an- E
gustam subtilitatem tenuantur, ut penetrare sanguis nõ possit, aliudue quã exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur. Sãguis in primis necessarius communisq; omnibus animalibus sanguineis est. est enim his ultimum alimentum. Atque deficit sanguis quoties cibus nõ ingeritur: quoties uerò ingeritur, augetur: et si alimenta bona assumuntur, sanguis integer est; si praua uitiosus. Liquidus & calidus semper est, quãdiu in animalis corpore continetur: at ubi effluxerit, cõcrescit fere omniũ sanguis, nisi fibræ, quibus refertus est, eximantur: si uero fibras detraxeris, sanguis non cogetur. Sanguis incoctus sanies est: incoctus autem, aut quia concoctus nondũ est, aut quia in serum degenerauerit. Fit enim per concoctionem ex sanie sanguis. F

A. Sanguis, αἷμα. uena, φλέψ: fibræ, ἶνες: sanies, ἰχώρ. B Hippocrates in libro ἐπιδημιῶν 2. ait, Cum nascitur infans cui uena quæ in cubito est, pulsauerit, furiosus ille & iracundus euadet: cui sensim mota fuerit, lętus. Plato etiã in Timæo: cor uero simul & uenarum fontem, & eius sanguinis, qui per omne corpus cũ impetu fertur, &c. Celsus quoque in proœmio, Neque quid uenas moueat, inquit, sed quid quæque genera motus significent, &c. Plinius lib. 32. Nullo uino æque uenæ excitantur. & aliis item plerisque locis. Vitruuius lib. 1. rithmos uenarũ appellauit. C. Arteria. Quemadmodũ à maximis hisce caudicibus exeuntes radices atque rami, id est uenæ arteriæq; minores passim per uniuersum sparguntur corpus, accurate docuit Galenus, cum in aliis, tum uero breuissime simul ac apertissime in eo libro, quem de Dissectione uenarũ & arteriarum inscripsit. D. Sanguis, αἷμα. E. Sudor, ἱδρώς. Sanies, ἰχώρ, significat etiã id quod in exanguibus uicem sanguinis præstat: sicuti & in quibusdã ἰός, id est uirus. G

De neruis, ligamentis, & tendinibus. Cap. XIX.

Neruorum mox ordinẽ persequemur. His ceu canalibus quibusdã trãsmittitur sensus, & motus à cerebro in uniuersas animalis partes. Aut enim à cerebro manifeste oriuntur, aut per mediã dorsi medullam transmittuntur: ex qua prodeunt circiter sexaginta. Nullus à cerebro aut spinali medulla producitur neruus, ἄζυγές, id est non coniugatus, sed semper alter ad dextram, ad sinistram alter: eadẽ prorsus utrinque magnitudine, situm obtinent. Nerui omnes sua substãtia cerebro sunt duriores: uerum qui sensum oculis præstant, densiores omnino conspiciuntur, haud magnopere tamen duriores: atque hi omnium soli sensibiles meatus in se habere cernuntur. H Sunt nerui alij molles, alij duriores: molles nerui, sensus sunt instrumenta, quemadmodum duri, motionis. Ex parte cerebri posteriore mollis neruus penitus nullus producitur: ex anteriore autem duros quosdam neruos oriri fuit necesse: in quibus, opinor, sunt ij quibus oculi mouentur. Quicunque uero neruorum molliores sunt, ij nihil à medulla spinali differre uidebuntur, quod scilicet ad mollitiem attinet. Nerui non solidantur incisi: mirũmq; uulneratis summus dolor, præsectis nullus. E neruorum genere censentur ligamenta & tendines: ligamentum proprie & non communiter appellatum corpus est neruosum, album, exangue, solidum, sine sensu, similitérque neruo concauitatis expers: ex osse quidem omnino ortum

Alias octo & quinquaginta.

A tum habens:insertum autem in os aut musculum:ut scilicet os ossi, aut musculum ossi coniungat, & tanquam uinculũ contineat. Musculorum ἀπονευρώσεις tendines nominantur, in quos scilicet musculi desinunt:mista autẽ eorũ natura est, & media inter ligamentũ & neruum. Horũ quidam adeo efficiuntur tenues,ut mẽbranę potius uideantur.Facile autẽ dignoscuntur: nã si hos clara luce penitius inspicias, fibras quasdã intercurrẽtes ostendẽt.

G Neruus, νεῦρον. horum sectionem in uniuersa corporis membra ostendit accuratissime Galenus lib.de usu partium,& de neruorum dissectione. Notat Aristoteles è cerebro exoriri meatus duos neruosos ualidos,qui per ipsas oculorum sedes, pertendentes in superiores χαυλιόδοντας finiunt:cum alioqui sentiat neruorũ originem à corde, non à cerebro duci. H Ligamentum, σύνδεσμος: hæc uel neruorum nomine uocant Aristoteles & Plinius. Sunt & alij ligamentorum usus, ut uidere est apud Gale-B num libro Anatomices primo. A Tendines, τένοντες, ἢ ἀπονευρώσεις, tendones.

De fibris. Cap. XX.

FIbræ inter neruum & uenam suam habent naturam: & nonnullæ humorem, saniem appellatum continent. tendunt à neruis ad uenas, ac inde ad neruos.In corde item fibræ sunt,quales in musculis cernimus,quibus caro circumhæret: cæterum non est idem fibrarum genus, sed quæ in musculis habentur,neruorum ac ligamentorũ sunt particulæ.Cordis propria quædam est fibrarum species, æque scilicet ac uenarum tunicæ atque arteriarum:itémque intestinorum,uentriculi, uteri, & uesicæ utriusque:licet enim in iis membris, propriam quandam uidere carnem suis ipsorum C fibris circumnascentem. Aliud item genus fibrarum est,quod consistere in sanguine solet,quanquam non cuiusque animalis : spissari autem sanguis non potest,si id genus fibrarum detrahatur, ut dictum est:spissatur uero si non detrahatur. Genus id ergo fibrarum, tametsi maiore ex parte in sanguine animalium inest,tamen cerui,procis & bubali, & aliorum quorundam sanguini deest:quocirca eorum sanguis nõ similiter atque cęterorum concrescit,sed ceruorum perinde ut leporũ solet spissari:uidelicet non coitu firmiore,ut cæterorũ,sed fluido, quale lac est quod iniecto coagulo coiuerit.Sanguis,uena, arteria,neruus, ligamentũ,tẽdo & fibra,ita se habẽt. Fibræ, ἶνες.

De ossibus. Cap. XXI.

D OSsa omnium animalis partium sunt durissima, maximéq; terrestria. Os, ὀστοῦν. Hæc tanquam fundamẽtum quoddam ad uniuersi corporis molem sustentandam subiiciuntur:iis nanque membra omnia firmantur: magnitudinis quoque animalium meta atque terminus iis describitur. Ossium quædam grandia & ampliter concaua sunt ac medullosa : quædam minora,solida,ac sine medulla.In iis quæ imbecilliora sunt animalibus,ossa sunt laxiora ac caua magis:fortioribus uero densiora ac conferta magis: ac proinde canis,lupus,panthera,reliquáque omnia,quę musculis ac neruis sunt robustioribus,densiorem multo ac duriorem habẽt ossium compaginem, quàm oues, capræ, & id genus alia: quin & leo qui omnium est ferocissimus, ossa in cæteris quidem membris omnia habet medullæ expertia : in fœmoribus uero & si quis alius id genus artus, admodum exiguam ac te-

nuem. hominis uero ossa,quæ in ipso uel maxima sunt, caua & laxa inueniuntur: ut qui leone musculos habeat longe imbecilliores. Atque hæc quidem in omni animalium genere adeo seruat natura, ut nõ modo gressile nullum, sed ne uolucre quidem aut aquatile aliter habeat. quandoquidem aquilis dẽsissima ac durissima sunt ossa: deinceps & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque anseribus,laxa simul ac caua, leuisq; ossium est substantia. Ossa uni tanquã principio sunt connexa,& omnia inter se aptata, unam continuãt seriem, modo uenarum:nec est ullum os, (quod effatu dignum sit) quod seorsum ipsum per se maneat.Initiũ uero omnibus spina est: quæ compacta ex uertebris,à capite ad coxas porrigitur.Extat huic continuum capitis os rarum & rotũdum,summis superimpositum uertebris:quod calua dicitur & caluaria,ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba,utrinque leuis: cuius pars prior sinciput est, tenuissimum,infirmissimumq; omnium capitis ossium, nouissimeq; consistere solitum. Omnium enim ossium corporis,ultimum id concrescit & induratur,in homine duntaxat: cum tamen in cæteris animalibus discrimen ossium nullum sit,sed omnia perfecta iam inde à natiuitate proueniant. Caluaria ipsa nõ simili modo in quoquo genere animalium habetur:aliis enim osse continuo calua perficitur, μονόστεον dicunt,ut cani:aliis compacto,ut homini. sex enim numerantur caluariæ ossa,excepto etiam illo quod à cunei similitudine σφηνοειδὲς dicitur.Sunt autẽ hæc ab exterioribus partibus dura,ab interioribus, quibus inter se connectuntur,mollia. Caluariæ pars serrata, suturæ nomine significatur. Inueniuntur autem suturæ in plerisque quinque: prima ad sinciput, στεφανιαῖα dicta: altera per uerticem,ὀβελιαῖα:tertia per occipitium,λαβδοειδὴς:quæ magna ex parte coniunguntur.Duæ quas κροταφῖται nominãt, in utroque temporum singulæ: hæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. quæ λαμβδοειδὴς dicitur, ad inferiora per uerticem tendens, occipitium à summo capite diducit. ὀβελιαῖα uero ab eodem uertice per medium caput ad frontem procedit:eaque modo sub imo capillo desinit,modo frontem ipsam secans, inter supercilia finitur. Os deinde est, cuius posterior pars cum caluariæ osse,quod iuxta aurem habetur, anterior cum parte supercilij extrema ad paruum oculi angulum coniungitur: iugale appellari potest,Græci ζυγοειδὲς dicunt. Inter caluariam,& ea quæ superiorẽ maxillam constituunt,os est quod à cunei similitudine σφηνοειδὲς uocatur,& ueluti cuneus inseritur. hoc si inter superioris maxillæ ossa numerabimus, quindecim numero erunt:uel ut aliis placet,octo: inter quę cẽsentur,& genarum & narium ossa. Duodecim faciei ossa numerant alij. Maxillæ inferioris nõ est os simplex:in summo nanque menti acumine,si coquitur,laxatur. Maxillis dentium genus inhæret,os partim cauum,partim solidũ & adeo firmum,ut solum inter ossa ferri aciem respuat: neque eandem penitus naturam quam cætera ossa habet. Cætera nanq; in prima corporis constitutione omnia gignuntur,neque est quod post oriatur: at dentes post enascuntur.quo fit,ut cum deciderint,denuo possint oriri: soliq; dentes inter ossa, tota

Septem numerantur in libello, qui εἰσαγωγὴ inscribitur: πολυμόρφων in priore caluariæ parte.

A tota uita crescunt. Dētes omnes in suorum ossium concauis insiguntur. Et ossa ipsa quibus continentur dentes, φάτνια: quæ subeunt foramina, βόθρια dicuntur. & capitis ossa ita se habent. Spina longitudinē & rectitudinem continet animalium: hæc ex uertebris quatuor & uiginti constat (excepto osse sacro) in homine scilicet: nā in reliquis, ex pluribus compacta est. Harū tota compago in ceruicis uertebras, & dorsi, & lumborū, & os sacrū (quod & os latum uocatur à nōnullis) diuiditur. Dorsi eam partem intelligimus, cui cum pectore est æqualis lōgitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur: quorum pars ultima sacro osse finitur, in homine inquam. homo enim cauda uacat. In collo septē uertebræ sunt: duodecim ad costas, ad lūbos quinque. Earum quæ in collo sunt, supremæ uertebræ in utroque eius B latere sinus inest, in quos ingredi conspiciūtur processus ossis caluæ sub inferiore cerebelli parte egressi, quæ κορῶναι dicuntur. Ex secunda colli uertebra sursum uersus, in primæ uertebræ sinus quosdam (quos ab oculorū sinus similitudine γλωοειδεῖς appellant) prioribus minores, processus duo inseruntur, qui à figura turbinata πυρηνοειδεῖς dicuntur: Hippocrates à figuræ similitudine ὀδοντοειδεῖς uocauit: & totam quoque uertebrā ὀδόντα, id est dentem inde nominauit. Vltima uero colli uertebra ἄτλας uocatur. Sub atlante proxima, & prima dorsi uertebra λοφία dicitur: & quæ illi subest, μασχαλιστὴρ: quæ deinde sequuntur, πλευρῖται. Duodecima uero dorsi uertebra, διαζωστὴρ. E lumborum uertebris, prima καθεῖτης dicitur: postrema ἀσφαλίτης. Os sacrum ex tribus particulis tanquam ex propriis quibusdam uertebris C compactum est: quarum extremæ os aliud quartum quod coccix nominatur, additum est: cuius pars quæ podici proxima inflectitur, κερυφὴ uocatur. Vertebræ omnes breues teretesq́; sunt: processus tamen quosdā exigunt, ἀποφύσεις Græci uocant. Ex mediis enim omnium (præter primā) partibus postremis, exeunt ossei quidam processus: qui tanquam uallū spinam ab ea parte defendunt, ἄκανθα Græcis nomen est. Sunt & ab utroque uertebrarum latere processus: & à superiore etiam parte atq; inferiore omnibus, exceptis tribus summis. Omnium spinæ ossium, infimum (quod os sacrum dicitur) maximum est, quod ueluti fundamentum quoddam omnes sustinet uertebras. Secundum uero locū in magnitudine occupat, quæ illi proxima uertebra est: quæ inter eius quæ in lūbis sunt, quinta numeratur. Re- D liquæ uero, quò longius ab infima recedunt, eò etiā fere magnitudine deficiunt. Primę itaque ceruicis uertebræ, minimę sunt omnium, & ob foraminis amplitudinē tenues: uertebræ nanq; omnes foramine medio sibi iunguntur, quod σωλὴν dicitur, quo spinę medulla à cerebro descendit. Rursus à ceruice duo lata ossa utrinque ad scapulas tēdunt: nostri scoptula, ὠμοπλάτας Græci nominant: ea summis uerticibus, qui ad scapulas sunt, sinuata, ab iis triangula, paulatimq́; latescentia ad spinam tendunt. Hæc parte sui posteriore cartilaginosa sunt, sed in imo maxime: ibiq; ualidis musculis neruisq; constricta sunt, nulliq; nisi in summo, ossi cohęrescunt. Inęqualia undiq; sunt hæc ossa, atq; omni ex parte dissimilia: gibba quidē exteriore ex parte, intrinsecus sima: & summa in parte crassa, in imo uero tenuia sunt

Spina, ῥάχις, νῶς. Vertebræ σπόνδυλοι, ἢ κύβοι.

Lūbi, ὀσφύς.

Prima dorsi uertebra, λοφία, ἱλοφαδία

Os sacrum, ἱερὸν ὀστοῦν.

Coccix, ἢ σπονδύλιον, ἢ ὀῤῥοπύγιον.

Σωλὴν, καὶ ἱερὰ σύριγξ, καὶ κίονες.

paulatimque pleniora euadunt, donec ad eam partem peruenerint, quam E scoptuli ceruicem nominant. Is in extremo in acetabulum desinés (ut modo diximus) eius ossis caput in se excipit, qui humerus dicitur, efficitque

Humeri artic. *τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον.*

humeri articulum. In utriusque scoptulorum parte gibba, ῥάχις, id est spina huic parti propria addita à natura est: quæ paulatim superiore sui parte, qua scoptulorũ ceruicẽ attingit, altius sese attollens, ossi alligatur, quod iugulũ dicitur: idq; efficit hic ossium nexus, quod ἀκρώμιον à Græcis uocatur: quòd simul esset & humeri articulo operimentũ, ac propugnaculũ: & prohiberet, ne humeri ossis caput sursum uersus, articulo excederet. Est & in scoptulo utroq;, in inferiore capitis eius parte exiguus acutúsq; processus: qui cum anchoræ aut coruini rostri similitudinẽ referat, ἀγκυροειδὲς à nõnullis, ab aliis κορωνοειδὲς nuncupatur: quandoquidem extrema eius pars uti cor- F uinum rostrum extenditur. Hæc ossa in hominibus quidem longius distãt à pectoris ossibus, & huic parti quasi innatant. Quin & humerorum articuli à reliquis pectoris ossibus altius prominent: at in quadrupedibus, scoptula reliquis pectoris ossibus fere coniuncta sunt: ac proinde homini soli sunt humeri, cæteris armi. Lato huic scapularum ossi, quà desinit pars illa, quam ῥάχιν, id est spinam uocauimus, adnectitur iugulum, non inter durissima ossa numerandum: (fistulosum enim est) altero eius capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu ossis pectoralis (quod στῆθος dicitur) insidet. Pars eius inferior qua pectoris ossi alligatur, crassior cæteris rotundiorque est: quæ huic succedit, longe gracilior: procedens uero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiúsque & in exteriora curuatum est. Costæ ab G utroque latere sunt duodenæ: rarissime nanque decimatertia costa in homine uisitur, atque hoc rarius undecim tantum. Hæ primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, uertebrarum trãsuersis processibus, ibi quoque paulum insinuatis inhærent. Inde patescunt, & in exteriorem partem recurrente, paulatim in cartilaginem degenerant: eáque parte rursus in interiora leniter flexæ, committuntur: septem quidem cũ osse pectoris, quod στῆθος dicitur: octaua uero cum cartilaginis radice, quæ ξιφοειδὴς uocatur. reliquæ autem quatuor in pectoris latera ad septum transuersum desinunt, quæ cæteris etiam breuiores sunt. Quinque istæ postremæ nothæ appellantur, suntque cartilagineæ omnes: atque adeo ipsarum finis, exquisita cartilago est. Costis non una est, simplexque figura. nam in prioribus illis H quicquid cum pectoris osse committitur: non os est, sed in cartilaginẽ degenerat: & suprema costa, ea parte conspicitur maxima, qua spinę adnectitur: reliquæ in medio, & ubi ad pectoris latus accesserint, latiores sunt, quæ earum partes πλάται dicuntur: angustiores autem, qua spinæ coniungũtur, & κωπία uocantur. Pectoris os, στῆθος à Græcis nominatum, à iugulo statim incipit, & per medium pectoris protensum ad præcordia ipsa molli cartilagine terminatur: (quæ quidem cartilago triangula est, & à nonnullis ξιφοειδὴς appellatur,) non unum os hoc est, sed ex pluribus ossibus constat: sunt autem numero septem, sicuti costæ utrinque septenæ, quæ cum ipsis alligantur. Brachij ossa sunt, primum humerus: hic extremis utrinque capitibus

A tibus tumidus: mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius, teres, durus,
medulloſus, & in priorem, & exteriorem partem leniter gibbus. maximū
omnium hoc os eſt, fœmore excepto. Summa eius pars grandiuſculum ha-
bet caput, & in eo tuberculum quoddam adnatum rotundum, quod ſcapu
larum oſſi inſeritur: pars autem inferior in tubercula duo deſinit inæqua-
lia, inter quæ ſinus eſt: circa hunc cubitus mouetur. conſtat hic ex oſſibus
duobus. Radius quē κερκίδα appellant, ſuperior minorque, rotundo & leni-
ter cauo capite, exiguum humeri tuberculum recipit. Cubitus alterum os
dicitur, eodem ſcilicet quo totum nomine, inferior maiorque. In huius fi
ne extremo, ubi ſcilicet cum humeri oſſe committitur, duo inueniuntur
tubercula: alterum maius, & in parte cubiti poſteriore inferioreque: alterū
B minus, & in parte anteriore ſuperioréque: & communi quidem nomine
κορώνας uocant, & κορωνὰ: proprie uero maiorem illum & poſteriorem Atti-
ci ὠλέκρανον dicunt, Hippocrates ἀγκῶνα. Radius ſupra infráque ualidis li-
gamentis cubito alligatur: media inter ſe omnino dehiſcunt. Radius ſupe-
riore parte tenuior eſt, cubitus plenior: uerum cū rurſus ad manū coeunt,
modo craſſitudinis mutato, ibi radius plenior, cubitus admodū tenuis eſt.
Vtrunque adnatum tuberculum iuxta carpi partes habet, ex interiore par-
te cauum, extra uero gibbum. In ſinum eiuſmodi ſeſe inſinuat καρπὸς, quā
primam palmæ partem diximus, eique adnectitur. ineſt autem cubito &
proceſſus quidam, quem à columnæ ſimilitudine στυλοειδῆ appellant: & hic
quoque carpo annectitur. Cubitus minimo digito, radius pollici è directo
C reſpondet. In manu prima palmæ pars, quæ græce καρπὸς dicitur, ex mul- *Totius manus*
tis minutiſque oſſibus conſtat: quorum numerus incertus eſt: quidam ta- *oſſa numero*
men octo numerant. dura omnia, nec medulloſa multipliciſq; figuræ ſunt: *ſunt uiginti &*
nam partim gibba, partim ſima, partim recta, partim orbiculata: ſed oblon *ſex, ut author*
ga omnia & triangula. Recta deinde quatuor oſſa ad digitos tendentia pal *eſt Clearchus.*
mam explent. Ab iis digiti ipſi, preter pollicem, omnes oriūtur: qui ex oſ-
ſibus ternis conſtant, quæ φάλαγγες dicuntur, id eſt internodia & σκυταλίδες: o-
mniúmque eadem ratio eſt. pollicis tantum primum internodiū, ex tranſ-
uerſo illi palmæ parti, quam metacarpium diximus, annexum eſt. Compa
ctus ita & pollex ex triplici oſſe eſt: primumque eius internodium cum po
ſteriore palmæ parte minime connumerandum cenſet Galenus. Ac ſupe-
D riorum quidem partium oſſa ſic ordinata ſunt. Ad imā uero ſpinam ab
utroque ſacri oſſis latere, coxarum os, & quod ἰσχίον dicunt, utrinque adne- *ἰσχίον, ἢ σκαφ-*
xum eſt: quod tranſuerſum longeque ualentiſſimum, uuluam, ueſicam, re- *ίον.*
ctum inteſtinum tuetur. Atque iis quidem oſſibus quæ ex utroque oſſis ſa
cri latere cernuntur, integris nullum eſt nomen unum inditum: nam par-
tes eorum latæ ſuperiores, ilium oſſa nuncupantur: inferiores exterioreſq;
coxæ & coxarum oſſa. In quorum utroque ſinus prægrandis eſt, qui reci-
pit rotundum fœminis caput, acetabulū uocant: Græci κοτύλην. Ab iis quæ
in anteriora protenſæ partes, tenueſque, & foratæ, atque inter ſe coniunctę
ſunt, os conſtituunt, quod pecten dicitur: quod in uiris rectius eſt, recurua-
tum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. E coxarum oſ-

ſibus fœmina oriuntur, quæ magnitudine cæteris præſtant omnibus: quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum ſunt, cum illa ex cæteris rotundiſſima ſint. Ad fœmoris ceruicem oriuntur proceſſus duo, τροχαντῆρες dicti: quorum exteriorem, qui longe minor eſt, γλωνὸν uocant: infra uero leniter pateſcens in duo tubercula à priore & à poſteriore parte deſinit, adeo quidem grandia, ut uel capita poſſint appellari: eáque tibiæ adnectuntur. Hæc uero commiſſura oſſe paruo, rotundo, molli, cartilaginoſo tegitur: patellam uocant. Tibia, ut ante dictum eſt, ex oſſibus duobus conſtat. Etenim par omnia fœmur humero: tibia cubito ſimilis eſt, adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. Horum uero alterum os ab exteriore parte ſupra poſitum eſt, quod ſura nominatur: id breuius eſt (neque enim adeo protenditur, ut genu ipſum coñgat) ſupráque tenuius, ad ipſos malleolos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius ſolum cum fœmore committitur, ſicut cum humero cubitus: eáque parte duplicem habet ſinum, qua fœmoris capita recipiat. Inter eos tibiæ ſinus neruoſum quoddam cartilaginoſumque eminet: quod inter fœmoris capita illa, ueluti in imã quãdam ſciſſuram inſeritur. Et hęc quoque oſſa infra ſupráque coniuncta, media, ut in cubito dehiſcunt. Imæ ab utroque latere tibiæ ſuræque partes, malleoli nuncupantur: iique gibbi & carnis omnino expertes prominent: intrinſecus uerò caui ſunt. Excipitur autem tibia infra primo pedis oſſe: quod nos talum, Græci ἀστράγαλον uocant. à malleolis hic continetur ac contegitur, ut cum ne tangere quidem poſſis. Huius pars illa quam πίφωρον uocant, ſurſum uergit: poſterior uero orbiculata eſt, & ad ſuperiora potius ſpectat. Prior autem pars, rotundo quidem capite, cum eo oſſe connectitur, quod ad ſcaphæ ſimilitudinem σκαφοειδὴς nuncupatur. Huic ſubeſt os pedis maximum, quod πτέρναν, id eſt calcem, uocãt, durum, ſine medulla: eius pars qua ingredimur, leniter rotũda & latiuſcula eſt: poſterior quoque teretem figuram repræſentat, in poſterioremque partem proiecta, tibiæ rectitudinem admodum excedit. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti ſita eſt, capiti ipſius tali ſubiacet: nec cum alio oſſe copulatur. quę uero minimo digito reſpondet, cum eo oſſe quod à teſſeræ ſimilitudine κυβοειδὴς uocant, annectitur. κυβοειδὴς autem à parte exteriore iuxta σκαφοειδὴς poſitum eſt. Tria deinceps oſſa paruula inferiori σκαφοειδοῦς parti adiunguntur, cum quibus etiam exteriore ex parte κυβοειδὴς una porrigitur. Atque prima quidem pedis pars, quam ταρσὸν uocant, hæc ſeptem continet oſſa. Pars inde pedis inchoatur, quam Græci πεδίον uocant: quæ ex quinque oſſibus conſtructa eſt. Poſt hæc deinceps pedis digiti ſunt, qui ex ternis internodiis omnes, ad eorum, quæ in manuum digitis ſunt ſimilitudinem, conſtant, pollice tantum excepto: qui ſolus omnium ex duplici oſſe conſtitutus eſt. Itaque pedis oſſa pleraque ad eorum quæ in manu ſunt ſimilitudinem, inſtructa ſunt: plantæ, palmæ, digiti digitis, ſicuti & ungues unguibus reſpondent. Hæc, ut arbitror, de oſſibus ueluti rudimenta diſcentibus dicta ſatis ſunto. Quòd ſi quod officulum alibi, utpote in corde, in naſo, in gutture,

E (line 1: quo-)
F (line 11: tenuius,)
G (line 20: uo-)
H (line 32: adiungun-)

A gutture, itémque in aliquo ex digitis, (ut quę à sesami similitudine σησαμοειδῆ uocantur) aliúdue eius generis deprehenditur, non necessarium arbitror hoc opere pertractare.

F Spina, ῥάχις. Calua, uel caluaria, κρανίον. Totum capitis os etiã κεφαλῆς κύτος dicitur. Sutura, ῥαφὴ, ἢ ῥαφὴς. Sunt & aliæ suturæ, & in faciei ossibus, & quæ communes sunt superioris maxillæ & caluæ: ut uidere licet apud Galenũ lib. De ossib. & Celsum, & Introduct. Galeni. Iugale, ζυγοειδὲς ἢ ζύγωμα: uerum Pollux ζυγώματα appellat post tempora bina obliqua: quorum connexus aures complectitur, qui κορωναι etiam dicuntur. sed an idem sit ζυγοειδὲς Ga[illegible] quod Celso, consideret lector. Vertebræ, Colli uertebræ etiã σφονδύλους dicuntu[illegible] [illegible]δες, ἢ κύβοι: Homerus etiam ἀστραγάλους uocauit. Ἄτλας, Spinæ articulum, [illegible] (inquit Plinius) ἀτλάντιον uocant: est autem primus. Processus, αποφύσεις: [illegible] ... ἀκάνθας uocat. Celsus, processus, & excessus, & tubercula. Quam formam situmq́; habeant processus isti, luculentissime osten-

B dit Galenus lib. De ossib. & lib. de usu part. & Celsus lib. 8. Scoptula, ὠμοπλάτας, & ὠμοπλάτας, & πλάτας quidam uocant: Celsus hæc etiam scoptula, & lata scapularum ossa nominat. Sunt qui hoc loco apud Celsum scoptula operta legi uolunt. Costæ, πλευραί. quo pacto costæ cum spinæ uertebrarũ processibus connectantur, leges apud Galenum lib. Anatomices 8. & lib. De ossib. νόθοι, minores costæ dicuntur, sicut γνήσιαι maiores. Costæ utrinq; duæ primæ αὐτόστροφοι uocantur: quæ has sequũtur item duæ, στρεπταί. Post has στρεπτοειδεῖς duę. Et deinde quæ ad pectoris cartilaginẽ desinũt, περίουροι. Quæ reliquę sunt quatuor nothæ μαλθακαὶ uocãtur, id est molles. Humerũ, βραχίονα uocat Galenus. Radius, κάρκος, ἢ παραπηχίον, ἢ περόνη. Cubitus, πῆχυς, ἢ ὠλένη. Quatuor ossa, Ira Galenus: uerum Pollux hanc palmæ partem (ut supra diximus) exceptis quinq; ossibus ad digitos tendẽtibus constare, primumq́; pollicis internodium metacarpij partem esse scribit. Ilium ossa, λαγόνος ὀστᾶ. Coxæ & coxendices, ἴσχια, κοτύλη, ἢ κοτυληδών. Pecten, ἥβης ὀστοῦν. Fœmen & fœmur, μηρός. Caput fœmoris, κεφαλὴ μηροῦ, ἢ

C κοτυληδών. Patella, mola, μύλη, ἢ ἐπιγονατίς, ut supra. Tibia, κνήμη. Sura, περόνη: recentiores fibulam uocant. Tibia, κνήμη: quidam etiam κνημίδα uocant. Νευροχονδρώδης σύνδεσμος, hic est, de quo lib. 2. De temperamẽtis. Malleoli, σφυρά: Celsus hos etiã talos uocat: & talos item appellat os illud quod & nos, quod scilicet ἀστράγαλον uocauit Galenus. Talus ἀστράγαλος Aristot. lib. de histor. animaliũ: & talus Plinio lib. 11. uidetur aliud significare: de quo infra plura dicemus in quadrupedibus uiuiparis. Ossiculum, Sub tonsillis ossiculum est ὑοειδὲς dictum, eò quòd simile sit Υ literæ, quod arteriæ caput amplectitur: alij παραστάτην uocant.

De cartilagine. Cap. XXII.

EIusdem fere naturæ cum osse cartilago est: & quemadmodum os præcisum nunquam recrescit, ita & cartilago ablata nunquam reparatur. Differt autem ab osse pluris minorísque ratione: & uidetur quidem cartilago ex osse ligamentóque constare: utrique enim aliqua ex parte similis

D naturæ est: uerum ligamento durior, sicuti osse mollior est. Et partes cartilaginosæ membrorum articulis inseruntur, ueluti puluinar, ne attritu mutuo lædantur ossa. Terrestrium quæ & sanguinẽ habẽt, & animal gignũt, cartilago nullo foramine hiscit: nec ossium more, medullam continet. At uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum ossibus proportionatum tendit, cartilago est humorem in medullæ speciem continens: & Plinius, cartilaginea medullam in spina habent, inquit. Gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extrema ossium nonnulla cartilagine constant. Priuatim uero quæ in extrema ora est ossis, quod in medio pectore στέρνον uocatur, prope os uentriculi ξιφοειδὴς cartilago dicitur, & triquetra est.

De unguibus, ungulis, chelis, id est ungulis bisulcis, cornibus & rostris. Cap. XXIII. E

Vngues, ὄνυχες. ungulæ, ὁπλαί. Apud Celsum pro pedibus ipsis capiuntur ungulæ. Chelæ, χηλαί. Cornua, κέρατα. Rostrum, ῥύγχος, ἢ ῥάμφος.

SVnt item alia partium genera, quæ naturam nec eãdem habent, quam ea quę exposita sunt: nec longe ab iis remotam, ut ungues, ungulæ, chelæ, cornua: præterea rostrum, quale datum auibus est: hæc enim & flexilia & fissilia sunt: cum nullum os findi possit, sed fragile quodq; habeatur. Colores cornuum, unguium, ungularum & chelarum, cutis pilorúmque colorem sequuntur: etenim cutis nigræ, cornua nigra, & ungues ungulæque nigræ oriuntur. Et candidæ pari modo in colore respondent: mediis etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam ossium æmulantur: quamobrem hominum nigrorum ut Aethiopum, atque similium dentes, ut ossa cãdent: ungues nigri, modo suæ cutis apparent. Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ambiunt os, quod ortum à capite, cauo cornu inseritur, totúmque implet: in mucronem tamen solidum & simplicem exeunt. Adhærent cornua cuti potius quàm ossi. Ceruino generi tota solida & sparsa in ramos, & omnibus annis decidua, nisi castrentur: cum ex cæteris cornigeris nullum cornua amittat. Cornua quibusdam inesse dicimus, sed per similitudinem: cum nullum ex iis cornu officio fungatur: qualia cochleis data sunt ad prætentandum iter: quæ enim iure cornua intelliguntur, gerunt quadrupedes uiuiparæ ad uim, aut inferendam, aut depellendam, quæ uirium sunt officia: quod nulli ex cæteris quæ cornua habere dicuntur, contingit. Vngues à neruis neruosis ue ligamentis orti, iis scilicet quæ digitorum ossa continent, indurescunt. Habent autem ungues quibus digiti sunt: digiti uero iis sunt, quibus pedes articulis formati, excepto elephanto. ungues etiam in senectute, & defuncto augescunt, durioresque redduntur: & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur: quod idẽ rostris etiam auium euenit. Vngues præterea nonnullis animalium adeo duritate degenerant, ut præ nimia duritudine nihilo ab ossibus differre uideantur.

F

G

De unguiũ exortu plura apud Pollucem.

De pilis & cute, & quæ his proportione respondent, scilicet cortice, squama, testa & crusta. Cap. XXIIII.

Cutis, δέρμα. Pilus, θρίξ. Lana, ἔριον. Cortex, φολὶς. Squama, λεπίς.

DE pilis & cute, atque de iis, quæ uicem pilorum cutísq; suppetunt, ita se res habet: cutem omnia habent quibus inest sanguis: pilos habent quæ pedestria eademque uiuipara sunt. nam lana etiam pilus est, sed pilus proprie crassior est & procerior: lana uero crispa magis ac tenuis. Cortice autem integuntur quæ ouipara sunt pedestria, appellantúrq; φολιδωτά: squama uero pisces tantum, sicuti penna aues: & testa silicea includuntur, quæ testacea dicuntur, ut ostreæ: crusta operiuntur, quæ crustata uocantur, ut cancri, locustæ. Gignuntur pili ex uaporibus fuliginosis è cute exeũtibus, iam lori formam adeptis: quorum quod in meatibus est, stirpis radici simile uidetur: quod uero ex cute extat, ipsi ueluti stirpi. Habent autem pili ad suam radicem lentum quẽdam humorem, quo protinus, ubi euulsus pilus est, si qua leuiuscula tangat, ita adhæret ut trahere possit. Quibusdam animalibus H

Pili.

A malibus nulli dati ſunt pili:aliis ſupina in parte nulli, aut pauciores quàm in prona. Iis animalibus qui molli ſunt cute,ut homo, quanto ſiccior calidiórque cutis fuerit, tanto magis pilos gignere poteſt. at neque in iis, quæ ſilicea teſta includuntur,ueluti oſtreis:nec cruſtatis,ut locuſtis,cancris: ſed nec quę corticem habent, aut ſquamas,ut ſerpentes,ut piſces,oriri pili poſſunt. Sunt enim horum quæ ſummæ cutis loco habentur, uere & in totum ſicca ritu teſtæ uel petræ. Pili præſecti augeri inferius ab radice poſſunt, ſuperne non poſſunt. Pennæ autem nec ab radice,neque ſuperne ab inciſura poſſunt,ſed cadãt neceſſe eſt. Cortex ſquamæ loco eſt,& illi ſimilis: ſed natura rigidior atque durior:quod in teſtudine & ſerpẽtibus magnis,& crocodilo fluuiatili palam fit:firmior enim oſſe euadit. Cutem,ut diximus,o-

B mnia habent,quibus eſt ſanguis:pilos non omnia,ſed ſicut diſtinctum iam eſt. Ineſt in cute omnium lentor quidam mucoſus:uerum aliis minus,aliis magis:ut in tergore bubulo,ex quo glutinum facere ſolent. ubicunque cutis per ſe ac ſine carne eſt,uulnerata nõ coit,ut in gena,præputio, palpebra. Sed neque in carnoſis etiã partibus reſtitui cutis poteſt talis omnino qualis erat quæ periit:ſed ſimile quiddam cuti,& quod eius officium ſuppleat, poteſt,non tamen plane cutis. Cõtextu perpetuo cutis in omnibus animalibus continuatur:nec alibi interpellatur, quàm ubi ſint naturales meatus: ut in ore & excrementorum exitibus,atq; etiam in unguibus. Cutis hominis proportione magnitudinis tenuiſſima eſt. Cutis quæ quidem totum corpus ambit, δέρμα,id eſt excoriari poteſt à ſubiecta carne,& membrana

C eam circundante,ideoq; δέρμα Gręci uocant: manuum autem internam & infimæ plantæ cutẽ,præterea frontis & totius fere faciei, aliarumq; quarũdam partium animalis excoriari nõ contingit. Cuti ſuperiacet ſumma cuticula,quę Græcis ἐπιδερμὶς dicitur,tenuę quiddã,quale eſt quod ſerpẽtis ſenectus nominatur:id quod in ſcabie,lepra,& lichenibus maxime cernitur.

Quinq; cutis differentias enumerat Galenus lib. 11 De uſu part. quarum aliquæ excoriari poßũt, aliquæ uero minime. Quo pacto autem excoriari debeat cutis à ſubiecta ſibi mẽbrana,docet idẽ Galenus li.3. Anatomicen.

De membranis. Cap. XXV.

SVnt & membranæ in ſanguineis animalibus: quæ quidem pars ſimilis cuti prætenui ſpiſſæq; eſt. Sed diuerſum genus id eſt: quandoquidẽ neque fiſſilis,neque euulſilis cutis eſt:membranę etiam omnes, cute ſicciores ſunt. Ambit ſingula,tum oſſa,tum muſculos,tum etiam uiſcera, membra-

D na tam in maiore,quàm in minore animalium genere: uerum in minore ſenſum effugit. Quæ oſſa contegit membrana, περιόστεος ὑμὴν dicitur: quo in genere eſt quod περικράνιον uocatur,membrana ſcilicet caluariam ambiens. Ligamenta per quæ muſculi oſſibus colligantur, mẽbranas circa ipſos muſculos efficiũt. Inter membranas præcipue duæ ſunt,quibus cerebrũ opertum munitur, μήνιγγες dicuntur:altera ſuperior adhæret oſſi, quæ firmior & craſſior eſt: hæc σκληρὰ dicitur, & παχεῖα,& δερματώδης, hoc eſt dura,craſſa & coriacea:altera inferior contigua eſt cerebro,quæ χοροειδὴς uocatur, quod χορίῳ membranæ ſimiliter,uenas in ſe & arterias habeat connexas:atq; hæc cerebro tanto durior eſt,quanto altera,craſſior uidelicet illa, oſſe ſit mollior. Adhærent item membranæ duæ ſepto trãſuerſo,ex utraque eius parte

Μήνιγγες, Plinius continentes cerebrũ mẽbranas eas uocat.

Περιτόναιον, ἢ περιδιαίτω ὑμὴν, ἢ περιτόναιος χιτὼν, ἢ περίδιαιον ἐπίπλημα.

singulę, superiore scilicet parte & inferiore. Superior ὑπεζωκὼς, id est succingens, inferior uero περιτόναιον nominatur: quod à renibus ortum, toti abdomini interne obtenditur, atque adhæret ad pubem usque infimam. Vtraque siue membranam dicere placet, siue tunicam, (χιτῶνα nanque Græci dicunt) substantia omnino simili est: utraque enim araneæ modo prætenuis est: non ut tendines quidam, qui cum in membranarum speciem tenues sint, si tamen eas clara luce inspicias, fibras quasdam tenues intercurrentes ostendent. At non ita peritonæum: est enim simplex, totum sibi continuum & adamussim similare corpus, quod inde nomen habet ἀπὸ τοῦ περιτετάσθαι, id est quod prætendatur omnibus, quæ inter septum transuersum & crura continentur. Eodem etiam modo succingens costas membrana simplex est peritonæo similis, eundemq; usum omnibus spiritus instrumentis, quæ intra pectus sunt præstat, quem peritonæum iis quæ nutriendi gratia in uentre sita sunt. Costas nanque omnes intrinsecus succingit: & operimentum est eorum quæ intra pectus continētur omniū. Verum non una est mēbrana quæ utriusq; lateris costas succingit: à dextra etenim parte una est, à sinistra altera. Neque unum & continuum est totius pectoris spatium internum (ita enim uoco ἐν χωρίον) sed membranis distinguitur. Ex membranis nanque illis succingentibus oriūtur partes duæ, quę totum hoc pectoris spatium diuidunt, atque ob id διαφράττοντες uocatæ. Hæ ad iugulum usque à dorso ascendentes, & per totam ossis, quod in medio pectore est, longitudinem ad mucronatam usque cartilaginem, quæ ξιφοειδὴς dicitur, porrectæ, mutuo sibi cohærent: nisi ea tantū parte qua cor situm est. Hic nanque separatę, cor ipsum unà cum propria quadam membrana, siue tunica crassiuscula cor ipsum ambiente (περικάρδιον uocant) inter se cōprehendunt. Succingentium autem bases, supernis septi transuersi partibus superbiacent: quemadmodum alia quædam membrana similis, infernis substrata est, quæ peritonęi uertex, aut principium non inepte dicitur. Hæc totam inferiorem septi regionem sublinit: ac ubi septum perforatum est, quo uasis transitus pateat, ibi iis ipsis quæ permeant, undique adhæret, ferturque una per totum corpus, ut quæ iam ipsis simul & operimentum fiat, & quasi firmamentum. Eodem modo & membranæ illæ succingentes quæ supra septum sunt, uasis septum permeantibus iungūtur, & simul per corpus feruntur. Membranosa præterea quædam corpora multis in locis præter hæc exsistunt: quędam ex ossibus procedentia in ipsa ligamentorum substantia, quædam ex neruosis musculorū finibus (ἀπονευρώσεις uocant) intē dinum substantia. At quæ uere maximeq; proprie membranæ dicūtur, eæ sunt. Omentum quoque non nisi membrana est, ἐπίπλοον à Græcis dictū. hoc omnia habent animalia quæ sanguinem, sed alia pingue, alia macilentum. Nomen hoc à ueteribus ἐπίπλοον sortitū est, quoniam nulli intestinorum adhæret: sed neque ulli alij perpetuo præterquam iis tribus, uentriculo scilicet (à quo oritur atque dependet) lieni & colo, quibus semper connexum est. Adnascitur etiam nonnunquam, sed raro iecinoris fibræ cuipiam, aut ex nothis costis alicui. Est autem corpus ex duplici peritonęi ceu

plexu

A plexu compositum,in quo uenæ permultæ sparguntur. Descendit uero in quibusdam animantibus,haud multo infra quàm umbilicus est: at in quibusdam ad pubis ossa:maximum id habent inter animantia,homines & simiæ. Quod etiã lactes uocant, membrana & ipsum est duplex pertendens continua de intestinis ipsis ad uenam usque,quæ in iecinoris porta est,uti ante dictum à nobis est. Vesica etiam utraque,tam ea quę urinam recipit, quæ maior est,quàm quæ flauam bilem,quæ minor,membranosa est:quãuis maioris illius collum carnosum sit. Membranæ etiam quædã sunt fœtum in utero inuoluentes:prima χορίον dicitur,quæ uuluæ adhæret: hæc nil aliud quàm uenarum,& arteriarum multarum cõtextus quidam est,cum interuallis quibusdam membranosis: altera tenuis est & mollior, totum
B circundans fœtum, ἄμνιον uocant: tertia duplex membrana est,& partibus tantum prominentibus circuniecta: capiti dico,natibus, & pedibus. hanc ἀλλαντοειδῆ dicunt, quòd ἄλλαντι, id est intestino crumenæúe similis sit. albæ utręque ac tenues,forma ad araneam proxime accedentes. Sunt & oculorum membranæ,de quibus supra pertractauimus.è membranis si qua pręcisa fuerit,non coit.Ergo de sanguine & uenis,neruis,fibris,cute,membranis:atq; etiam de pilis,unguibus,ungulis,tam solidis quàm bisulcis,rostro, cornibus,dentibus,cartilagine, ossibus, eorúmque proportionalibus,statuendum ad hunc modum est.

C Membranæ, ὑμένες. Euulsilis, τιλτόν. G Peritonæi uertex, κορυφὴ τοῦ περιτοναίου. H Omentum, ἐπίπλοον, & ἐπίπλοος, & ἐπίπλοου. A Lactes, μεσεντέριον, ἢ μεσαραῖον: medium intestinũ uocauit Cicero lib.2. De natura deorũ. Lactes Plinio aliud
C significant: nẽpe ieiunum intestinum,opinor,& quæ ἔκφυσις dicitur. Vesica κύστις. Quo conueniant,quóue differant istæ uesicæ,præclare docet Galenus lib.5. de usu part. χορίον,secundas uocant: de his plura legas apud Galenum in lib. de dissect. uuluæ,& de scie. Aristoteles duas tantũm enumerat,lib. de hist.animal.7.& mẽbranas uocat.

De carne. Cap. XXVI.

EX animalium partibus, nulla omni animantium generi, carne magis communis est: nam & exanguia quoque suam quandam habent carnem,ut ostrea & testacea reliqua.In genere animalium sanguineo,caro,& quod carni simile est,omnibus fere inter cutem & ossa,aut quæ ossi proportione respondent,continentur:estq; caro ueluti molle fulcimentum & pin- *Caro, σάρξ.*
D guiusculum ossibus impositum,ornandi pariter & uelandi causa.aboletur, & in uenas fibrásque transit,quoties animal extenuatur & gracilescit: uertitur item in pingue,quoties pabuli copia suppetit. Sed carnis plures sunt species:primam quidem,quæ syncera & absq; fibris est, & proprie caro dicitur,nusquam in corpore per se inuenias: sed est perpetuo musculi pars.

Musculi autem reuera carnes sunt, potissimumque partes ipsorum mediæ:nam extremis in finibus plurimi in magnos desinũt tendines. Est autẽ & carnis quoddam genus cuiusque uisceris propriũ, quod parenchyma ab Erasistrato dictum est:iecinoris enim,lienis,renum & pulmonis caro,simplicis cuiusdam naturę est,circa cuiusque uisceris arterias,uenas,& neruos crescens.Cordis simplex carnis natura non est: sed sunt in eo sui generis fi- *Musculi, μύες.*

bræ,quales in musculis cernimus,quibus caro circūhæret. Est & uentricu- E
li,intestinorum,uteri,uesicæ utriusque propria quædā caro,quæ suis ipsorum fibris circunnascitur. Lingua præterea substantiam quandam habet sibi propriam:est enim rarior fungosiórue eius caro, & minus habens sanguinis,quàm sit musculorum. Neque enim eandem penitus formam habent hæc carnis genera. Musculorum nanque caro rubicundior est ac mollior,quàm uentriculi aut uuluæ,uesicæ'ue aut intestinorum: cordis autem durior, & fibris magis uaria: musculi enim fibras habent positu simplici,& quæ neruorum ligamentorúmque sunt particulæ,ut supra dictum est:cordis autem propria fibrarum est species,quæ situ sunt magis uario.

De glandulis. Cap. XXVII. F

Glandula, ἀδήν. ἀδὴν ἐστὶ συστροφὴ σαρκώδης.

CArni proxima est adenum siue glandularum natura: est enim ueluti caro conglomerata. quantum autem lingua differt ab ea quæ proprie caro appellatur,tantum glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Harum cum duplex sit usus, duplex quoque genus esse debet: alterum densum ac siccius,quod uasorum,uenarum dico & arteriarum,fulcimentum est in iis locis,quibus in ramos discissa,periculum subeunt, ne in uehementioribus agitationibus disrumpantur:alterum uero glandularū genus, rarioris substantiæ est,cauernosum fistulosúmue, ac madidæ spongiæ in modum, humore imbutum.Hoc nanque glandularum genus humorem quendam in se gignit,aut ad aliorum membrorum usum, irrigandorum scilicet causa, ne facile exsiccentur:ut quę linguæ adiacent adenes saliuam procreant:aut G
ad generis propagationem,ut testes semen,(nam & hi è glandularum genere sunt) aut ad conceptus nutritionem, ut quæ in mammillis sunt glandulæ,lac generant. Huius generis adenes uenas & arterias, perspicuas quidem,ac nonnunquam magnas,& item neruos in se habent:illæ uero alterę neque sensum habent, neque motū,neq; neruum in se ullum. Sunt præterea nōnullę in quibusdā corporis partibus adeo exiguæ, ut uulgus ipsum lateant: ueluti in lactibus,(μεσεντέριον dicunt) in quibus utriusq; generis glādulæ reperiuntur. Et in aliis quoque corporis partibus sunt exiles quędam, uasorum diuisiones fulcientes: circa fauces autem & laringa magnæ sunt atque conspicuæ. Haud longe à cordis radice & pericardij membranę,ad septimam spinæ uertebram, θυμὸς, glandula est, haudquaquam exigua, glā- H
dium Latini dicunt. hæc in recens natis animantibus est quā maxima, crescentibus autem minuitur. παραστάται dicuntur glandulæ,ceruici uesicæ adiacentes,quas & ἀδενώδεις παραστάτας quandoque uocat Galenus, in maribus maiores,fœminis minores. Sunt qui renes quoque inter glandulas numerant:ij nanque etiam glandulosum quiddam habere uidentur. Glandularū omnium natura exanguis est.

παραστάται apud Pollucē, (nisi liber sit mēdosus) sunt meatus quibus defertur semē à testibus ad οὐρήθραν.

De adipe & sebo. Cap. XXVIII.

Adeps & sebum (quod & seuum dicitur)

ADeps quoque & sebum ex maxime communibus sunt inter animaliū parteis:nam quæ rite alūtur,sanguinea dico,ea omnia aut adipem habent,

A bent, aut ſebum. Quòd ſi uoles, licebit omnẽ quæ in animalis corpore eſt, oleoſam & pinguem ſubſtantiam, utrumuis appellare, ſebum ſcilicet aut adipem: utrunque enim oleoſum & pingue eſt, & utrunque ſanguis eſt concoctus per bonitatem nutrimenti. humiditate tamen & ſiccitate differunt inter ſe, cum ſebum fragile uſquequaque ſit, nec ad ignem admotum tam facile liqueſcat, & cum refrixit, concreſcat, ut ouis, ut capræ: adeps liquidior ſit, hoc eſt, ad ignem facile liqueſcens, miniméque aptus durari, oleo longa uetuſtate incraſſato ſimilis, ut equi, ut ſuis. Locis etiam diſcrepant, adeps enim inter carnem cutemque ſolet conſiſtere: ſebum in fine carnis ſemper eſt. Itaque ſi ex hominibus quempiam incidas, qui uel graciles ſint, & paruas uenas habeant, fœminam præcipue (ut quæ & frigidioris

πιμελὴ καὶ στέαρ.
Pinguetudo cõmune nomen eſt Latinis, aut pinguedo.
Sebum, στέαρ.
Adeps, πιμελή.

B eſt naturæ, & uitæ magis deſidioſæ) adeps excidet, quam cõſtat cuti ad internam eius membranam ſubnaſci. Omentum omnibus adipe pingueſcentibus adipeum eſt, ſebo obeſis ſebale. Quæ parte utraque dentata ſunt, adipe pingueſcunt: quæ una, ſebo. Generatur autẽ pinguedo omnis ex ſanguinis parte pinguiore, per tenueis uenas effuſa, circa parteis animãtis mẽbranoſas ac neruoſas: cui concretio ideo contingit, quòd membranis adiacet: craſſo nanque oleo eſt ſimilis, eóque congelatur, ubi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire poteſt (inquit Galenus) neque circa arterias uenásue aut cor: ſed nec circa ullam aliam partem calidam. Renes autem ex uiſceribus maxime pingueſcunt, uerum dexter minus ſemper quàm ſiniſter: & quanuis uehementer fuerint pin-

C gues, tamen aliquid fere mediis deeſt. Quę ſebo pingueſcunt, maxima pro parte magis quàm quæ adipe in renibus opimandis luxuriant, ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui obductis intereant, quod ubertate pabuli fit. Pleriſque animalium eſt pinguedo ſine ſenſu: quam ob cauſam ſues ſpirantes à muribus tradunt roſas. Animalia quæuis aut intra carnem, aut ſeorſum pingueſcunt. quibus autem pingue ſeparatum non eſt, ea minus per uentrem omentumque pingueſcunt, ut anguillæ: paucum eſt enim eis pingue in omento. Plurima tamen pars animalium uẽtre pingueſcit, & præcipue quæ parum ſe moueant: eſt nanque uitæ magis deſidioſæ eiuſmodi nota. Minus eſſe fœcunda, quæ admodum pingueſcunt, ſiue mares ſint, ſiue fœminæ notum eſt.

Huius cauſa redditur ab Ariſtotele lib. De part. animalium 2.

D

De medulla. Cap. XXIX.

Medullæ rationem iis addere debemus: nam ea quoque humidis adnumeranda generibus in nonnullis ſanguineis animalibus eſt: humida eſt enim, & propemodum fluxilis. Maxime uero mollem ipſius ſubſtantiam adſimilare pinguedini poſſis: nam cum nouellis adhuc animalibus medulla cruenta admodum fit, ætate prouectis, ut adipe pigueſcentibus, adipi ſimilis eſt & albeſcens: ſic ſebo deputatis generibus, ſebum prę ſe fert. Quod in ſpinæ oſſibus continetur, colorem habet medullæ ſimilem, νωτιαῖον μυελόν, id eſt ſpinalem medullam uocant. Eſt porro ſpinalis medulla cerebro cõtinua, ac eiuſdẽ cum eo ſubſtantiæ, niſi quòd compactior multo

Medulla, μυελός.
Νωτιαῖος μυελός, ἢ [illegible].

D

sit & durior, potissimum in infernis spinæ finibus: quanto enim ab cere- E
bro abscedit, tanto magis durescit. Eandem uero esse ei naturam, quam cerebro colligunt (inquit Plinius) quoniam prætenui eius membrana modo incisa statim expiretur. Quanquam medulla non nisi inclusa ossibus est, (ut reliqua quoque omnia, quæ suapte natura humida in corpore sunt, cõceptaculis quibusdam tanquam uasculis continentur: ut sanguis in uenis, & alia in membranis, aut cutibus, aut uentribus) tamen ossa nõ omnia medullam intra se cõtinent: sed ea tantum quæ caua habentur, tametsi ne ipsa quidẽ omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim admodũ exiguam habent, ut dictum est. Hæc fere semper in animalibus natiua & congenita humidi genera habentur.

De lacte & coagulo. Cap. XXX. F

ADnata autem posterioraq; sunt lac & genitura: præterea excrementa tam alui quàm uesicæ, atque alia quædam, scilicet in iis quorum natura hæc obtinet: hæc enim similaria uidentur, licet re uera nõ sint omnia similaria: lac etenim tametsi sensui quidẽ similare apparet, ex tribus tamẽ naturis diuersis est cõpositum: prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrum: & tertia aquea, quod serũ nũcupamus. Plus casei lac illud habere uidemus, quod crassius est. coit lac eorum, quæ non utrinque dentata sunt: quapropter caseus ex iis fit, quæ inter urbana dentium ordine carent superiore. Eorum autẽ quæ utrinque dentata sunt, lac coire tam facile non potest, (sicuti neque adeps) & tenue & dulce est: tenuissimum cameli est, mox equæ, tum asinæ: crassissimum bubulum est G
& pinguissimum: mediocris consistentiæ est capratum, crassius hoc est ouium lac: sed lactis differentias pluribus infra explicabimus. Nulli fere animalium lac fieri solet, antequam uterũ ferat: nec dum ferunt, utile omne est: lac enim fieri incipit ad speciem puris statim cum coire inceperint: sed utile postea est cum pepererint. Prima autem à partu spongiosa densitas lactis, colostra uocatur & colostrũ. & ex primo lacte in bobus semper à partu colostra fiunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia, uel perinde ut lapis durescunt, ut prodit Aristoteles. Non prægnantibus aliquando, sed raro, eduliis quibusdam, aliisque artibus (ut uberum frictione) efficitur ut lactescant. Quæ lac habent omnia, mãmis id continent.
Maribus magna ex parte nec bestiis nec hominibus gignitur lac: fieri tamẽ H
potest, ut aliquibus interdum gignatur: uiris enim post pubem, exiguum nonnullis exprimitur. Cogitur lac succo ficulneo & coagulo. Coagulum lac etiam est: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, continetur. est ergo coagulum lac ignem habens intra sese, quod cum animalis tepore concoqueretur, caseum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dẽtata utrinque dasypus. Coagulum, inquit Plinius, hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis. Habent quibus hoc datum est, non in magno uentre, neque in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum nominatur, sed in eo qui inter ultimum & duos primos positus est, quod omasum uocatur. Quo uetustius coagulũ est, eò præstantius:

A tius:tale profluuio alui mederi poteſt,atque etiam quod leporis eſt,ſed lau-
datiſſimum hinnuli,inquit Ariſtoteles.

F. Lac, γάλα. Butyrū, βούτυρον. Serum, ὀῤῥός. Caſeus,caſeus non fit ex utrinque den-
tatis,inquit Plinius,quoniam eorū lac non coit. Lac,Plinius, craſſiſſimū eſt aſinæ lac,
inquit,ut coaguli uice utantur: niſi fortaſſe menda ſit. H. Coagulum, πυτία. Eſt
ergo,&c. Aliter libro ſecundo de generat.animalium,Coagulum lac eſt cōtinens ca-
lorem uitalem,qui parteis ſimiles ducit eodem, & unit atque conſtituit. Coagulum e-
tiam uituli marini, & balenæ quoque reperitur apud Plinium & Dioſcoridem.

De ſemine. Cap. XXXI.

GEnitura nō eodem modo in omnibus eſt: ſed quibuſdam pro genitu- *Genitura, γονή.*
B ra, θορὸς,id eſt genitale uirus ſui generis habetur,ut piſcibus. σπέρμα, id
eſt ſemen genitale habent omnia quæ ſanguinem. exit profecto ſemen ge-
nitale à maribus album & craſſum,ſi integrum eſt:ſed foris tenue totū red-
ditur & nigriuſculum.Nunquam id gelu concreſcit: imo admodum exte-
nuatur,& aquæ tum colorem,tum ſubſtantiam trahit: calore autem coit,
& craſſeſcit.Delabitur in aqua quod fœcūdum eſt atque ſubſidit:quod au-
tem infœcundum,diffunditur atque exoleſcit.

De excrementis. Cap. XXXII.

EXcrementum appello reliquias alimenti:cuius uariæ ſunt ſpecies. na-
turalibus excremētis omnibus fere locus præſcriptus eſt, ut ſit humo-
C ris ueluti conceptaculum:uerbi gratia,alimēti ſicci excrementis, aluus in-
ferior,humidi ueſica,lactis mammę,ſeminalis(nam & hęc excrementa di-
cuntur)quæ circa uterum & genitale ſunt uaſa:in ea nanq; loca ſe colligūt,
atque confluunt. Quod enim ſtercus & ſiccū excrementum uocatur, à ſyn-
cero nutrimento ſeparatum,paulatim impellitur per omnia inteſtina uſq;
ad ſatis amplum ſpatium,quod ad illud inteſtinū uiſitur, quod rectum uo-
cant:poſtea uero quàm plurimum congeſtū iam graue animali fuerit,tum
foras egeritur. Seroſum uero excrementum,renes à ſanguine ſecernentes,
ad ueſicam maiorem tranſmittunt:ea porro id colligit ſeruatq;, ad eūdem
ferme modum,quo de ſicco excremento retulimus. Bilioſum excremen-
tum ex iecinore attrahitur à ueſicula,quę illi ſubiicitur:alterum uero à lie-
D ne. in iis collecta excernūtur,alterum in priorem tenuis inteſtini partem,
alterum uero in uētriculum:ab iiſq; iam per omnia inteſtina unà cum ſic-
ciore excremento permeant. Quod uero pituitam expurget,natura nullū
inſtrumentum cōdidit ſingulare: mixta enim cum cibo puro, alere poteſt,
& in laborantibus in alimentum abſumitur. pituita ergo illa, quæ ad iecur
unà cum ſucco perlata eſt,non uacuari deſiderat, ſed in corpore manēs al-
terari: dum enim cum ſucco illo unà concoquitur, ſanguis euadit: & quod
in uentriculo reliquum ex cibo eſt,& in inteſtinis, à defluēte in ea loca bile
exterſum, per inferiora egeritur. Quod uero à cerebro deſtillat (mucū uo-
cant,& deſtillationem, græce βλένναι καὶ κοῤῥύζαι) per palatum & nares exi-
tum habet manifeſtū. Ex hoc genere eſſe uidetur, & quæ quotidie expuen-

do excernitur saliua. Aliud excremétorum genus est, quod in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso unde aluntur succo, humidum tenuéque, cui nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen per exiguos omneis corporeæ molis meatus, πόρους Græci uocant, quorum nō modo reliquum corpus uniuersum, sed etiá tota cutis plena est: partim uioléto motu confertim erūpens (appellant uero quod ita excernitur, sudorem,) partim in speciem halitus ab insito calore solutum, quod per flatus sensum latens uocatur. ueteres quidem authores hoc excrementorum genus totum σύντηγμα, id est colliquamentū (ni fallor) uocauere: quod enim ex corporis incremento secernitur propter motus calorem, uim habet colliquamenti. In hoc insensibili perflatu, crassioris excrementi nonnihil excernitur: ex quo tum pilis origo est (natura enim commode uel excrementis suis interdum abutitur) tum uero iis quæ circa omnem cutem semper aceruātur sordibus. In hoc genere excrementum est, quod Græci κυψέλη dicitur, ita uocant aurium sordes, quæ interdum etiam auditum multitudine sua obstruunt. De partibus animalium iis, quas similares dissimilaresque appellamus, deniq; de omnibus tam inrerioribus, quàm exterioribus partibus dictum iam est: reliquum est, ut ad instituta pergamus. E F

κυψέλη, κυψελίς.

B Exerementum, περίττωμα. C Stercus, κόπρος. Vrina, οὖρον. Bilis, χολή. D Atra bilis, χολὴ μέλαινα. Pitnita, φλέγμα. E Saliua, σιελὸς, ἢ σίαλος, ἢ πτύελος, ἢ πτύσμα. Sudor, ἱδρώς. quo pacto in corpore generetur, leges apud Galenum lib. 10. De simplic. med. faculta. F Perflatus sensum latens, uel transpiratio sensum latens, uel perspiratio, græce ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοή. G

DE ANIMALIVM

DIFFERENTIIS LIBER II.

Perquæ potissimum constitui, inueniríue possint animalium differentiæ. Cap. XXXIII.

Vemadmodum corpus totum animi gratia conditum est, (organum nanq; animi corpus censetur) ita & corporis partes officiorū gratia constant, & operum ad quæ singulæ accommodantur: indeq; fit, ut quorum actiones officiáque plura sint, ea plureis exerceant motiones, pluréisque & uarias desiderēt corporis parteis, quæ sint ipsarū motionum instrumenta: quæ uero aut immobilia sunt, aut parum motus adipiscūtur, ut testata, eorum corpus non adeo multiplex, ut sit necesse est. Atque hæc quidem cum ita se habeant, præter corporis parteis, earumq; actiones motionesq;, tertiū H

etiam

A etiam quoddā adesse est necesse, nempe affectus. Porro actiones & affectus intelligi diximus, incessum & quanuis loci mutationem, in uictu parando solertiam, ortum, incremētum, coitum uenereum, sensum, spirationē, uocem, uigiliam & somnum: ætatem, ut iuuentutem & senectutem: uitā, ualetudinem prosperam & aduersam, atque mores: & quæcūque huiusmodi alia possunt generi animalium tribui. Per hæc, ut diximus, potissimū, partes dico, actiones & affectus, animaliū differentias constitui dignū est: sunt enim hæc animalibus partim omnibus communia, partim uero pluribus.

De differentiis animalium, quæ à partium discrimine oriuntur. Cap. XXXIIII.

B HAbent uero animalia partes, aut eiusdem sibi omnes, aut diuersas partes: easdem, uel specie intelligi uolo, ut hominis nasus aut oculus specie cum oculo aut naso alterius hominis conuenit, & caro cum carne, & os cum osse: (ut enim totū se habet ad totum, sic partes singulæ sese ad singulas habeant, necesse est) uel genere, quanquam excessu defectúue differunt. de iis loquor, quorum idem est genus, uerbi gratia, auis aut piscis: id enim utrunque differentiis cōsumitur generis: & species complures cū piscium, tum etiam auium habentur. Diuersæ uero inter se sunt animalium partes pene plurimæ, contraria affectuum qualitate: ut coloris & figuræ, eò quòd aliæ magis, aliæ minus affectæ iis ipsis qualitatibus sint: multitudine etiam & paucitate, & magnitudine paruitatéque, mollitie & duritate, lęuitate & C asperitate, & reliquis generis eiusdem, atque omnino excessu defectuque discrepant: id est quod magis minúsue quicquā horū habeāt, uerbi gratia, oris magnitudine discrimen existere animalibus palā est: aliis enim os magno hiatu rescissum est, ut cani, leoni: aliis paruum, ut homini: aliis mediocre, ut generi suū. Multitudine & paucitate differunt partes: ut eorum quæ pedes habent, alia bipeda sunt, alia quadrupeda, alia multipeda. mollitia & duritate, ut inter ea quæ oculos habent: alia duris oculis sunt, ut cancri, locustæ: alia humidis mollibúsque. lęuitate & asperitate, ut concharum quibusdam testæ lęues sunt, aliis scabræ. prætereа aliquæ longæ sunt, quædam rotundæ, itáque in figura notatur differētia. item aliis crusta, aliis testa pro tegmine habetur: & aliis rostrū pottectius est, ut gruibus: aliis breue. Pen-D na item aliis uberius, aliis parcius data est. Sunt item auium aliæ longo crure, aliæ breui. Linguam etiam aliæ latiusculam habent, aliæ angustam. Pectus animalia plurima humano proportionatum pectori habere uisuntur, uerum non simile: homini enim pectus latum est, cæteris uero, ut quadrupedibus, angustum. sed & in iis quoq; ratio partium nonnullarum diuersa est: eò scilicet quòd quas alia animalia habent, alia iisdem careant. Alia enim calcari aut aliquo armantur aculeo, alia nihil eiusmodi habent: & aliis apex in capite est, aliis deest: & eorum, quæ loco se mouent animalia, quædam pedes habent: ut bipeda, quadrupeda, multipeda: (sed omnia pedes pari numero possident) alia nullis fulciuntur pedibus. & oculos habentium, alia carent palpebris, alia habēt, ut uisus sit exquisitior. Partes ita-

que animalium(prope dixerim)plurimæ aut eædē sunt, ueluti dictum est, aut ratione contrariorum differunt, aut per excessum defectúmque. Non desunt tamen quibus partes nec specie sunt eædem, neque secundum excessum defectúmue, sed proportione conueniant: queádmodum os cum cartilagine aut piscium spina, & unguem cum solida ungula, & manus cum chele, id est forcipato pede, & pennam cum squama conuenire animaduertimus: quod enim penna in auium genere est, idem squama in piscibus habetur. Proportione item conueniunt, quod aliis pulmo datus est: aliis pulmo quidem negatus, sed uice pulmonis iunctum aliquid est, quod pulmoni respondeat. aliis item sanguis inest, aliis sanguinis proportionale, quod eandem in genere exangui obtinet uim, quam sanguis in compote illo sanguinis habet. Differentias præterea nonnullas partium situ atque ordine contemplamur: sunt enim complura animalia quæ easdem habeant partes, sed non situ eodem: uerbi gratia, mammas alia in pectore habent, alia inter fœmora, ut uacca. Partes quas singula animalia habent, hunc in modum diuersas easdémue intelligimus. Differūt autem suis partibus animalia: cum aliæ omnium communes sint, aliæ uero plurimorum, aliæ quorūdam generum propriæ: ut piscium branchiæ, ut auium pennæ. Omnium animalium communes partes sunt, qua cibus recipitur, & in quam deuoratur: communes enim partes tam sanguineo generi, quàm exangui sunt os, uēter, & plurima ex parte stomachus & intestinum, aut quæ iis proportionalia habentur: plurimorum nanque animalium cōmunes partes sunt, per quas transit cibus, & quibus cibi excrementū emittitur. Et cum excrementum hoc, ut antea docuimus, duplex sit, humidum & siccum, quæ partem illam humidi excrementi capacem habent, hæc sicci receptaculū continent: quæ uero hoc habent, non illud etiā habere omnia nouimus. quanobrem quæ uesicam habent, aluum inferiorem eadem etiam obtinent: at uero quæ aluum habent, non omnia & uesicam possident. Oculos item habent animalium genera omnia, præterquam talpa, (quem tamen modo quodam habere dixerim) & quæ testa integuntur, & si quid imperfectum aliud est, ut uermes. Et per partes quidem animalium differentiæ his modis constitui debent.

E F G

De differentiis quæ ab animaliū actionibus oriūtur. Cap. XXXV.

Actiones animalium plurimæ circa coitum, fœtus procreationem, atque uictus solertiam uersantur: necnon ad frigora & æstus, mutationes denique temporū pertinent: inest enim omnibus ex natura sensus mutationis factæ ex frigore aut colore. Itaque ut homines alij domicilia hyeme repetunt, alij qui amplioris prouinciæ principes sunt, sedem pro tempore mutant, ut morā æstate locis frigidis, hyeme tepidis trahant: sic bruta quę loca possunt permutare, faciunt. Atque alia iuuamen in ipsis consuetis sibi locis comperiūt, alia locum mutāt: iam enim post autumnale æquinoctium, aliqua ex ponto locisq; frigidis fugiunt hyemem futuram: à uerno autem, ex tepida regione ad frigidam sese conferunt, æstus metu futuri: & H

A alia de locis uicinis discedunt, alia de ultimis (prope dixerim,) ut grues faciunt, quæ ex Scythicis campis ad paludes Aegypto superiores, unde Nilus profluit, ueniũt. Quinetiam pisces modo eodem, alij ex ponto aut in pontum tranant: alij per hyemem ex alto ad litora teporis gratia ueniunt: contra, æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. Aues quoque imbecilliores hyberno & gelido tempore discedunt in campos, ut tepore potiãtur: æstiuo autem repetunt montes, ut æstu careant. Idem hic affectus, fugiendi scilicet caloris frigorisq; exuperantias, euenit iis, quę tẽporibus quibusdam se abdunt & latent: ut terrestria quædam hyeme latebras subeunt, tempore iam tepidiore exeunt. Condi autem plurima hyeme, diebus scilicet frigidissimis, uel eo maxime argumẽto constat, quòd minime cum al-
B gor est capiuntur. Sed piscium nonnulli æstate etiam latent, ut glaucus. latet aliquorum genus totum: aliquorum partim latet, partim non latet. testacea omnia latent, uerum non eodem modo: absolutorũ enim latibulum euidentius est: condunt enim se suis testis, ut pectines facere uisuntur: aliqua leuiore tegmine superimposito delitescunt, ut limaces: eorum autem quæ adhærent, non est tam manifesta latitatio. insecta pene omnia hyeme conduntur. Sanguinei quoq; generis multa se condunt: ut ea quę cortice intecta sunt, serpẽtes dico, laceratos, crocodilos fluuiatiles. Pisciũ etiam complureis latêre nouimus: alios hyeme, ut coracinum, thumnũ: nõnulli æstate etiam latent, uti diximus, ut glauci: auium etiam complures cõduntur, ut hirundines. iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis cõ-
C uallium nudæ atque omnino deplumes. Quadrupedum quoque quæ animal generant, nonnulla conduntur: ut hystrices, ursi: glires etiam latent in ipsis arboribus. Nonnulla ex iis quæ conduntur, exuunt id, quod senectus uocatur, (est autẽ senectus ueluti cutis ultima, uel cortex, qui ueluti operculum cuti est) ut ex sanguineis ea quæ cortice molliori intecta sunt, serpẽtes scilicet & lacerti. insecta etiam quædam senectutem exuunt, ut silpha & culex: & ea quarum pennæ uagina continentur, ut Scarabei: & omnia quidem, ubi iam factum est, quod gigni debuerit, exuunt. quædam etiam inter marina senectutem exuunt, ut locustæ, gammari & cancri. Sed quænam lateant, & quo modo & tempore: atque etiam quo tempore exuant senectutem dictum iam est.

Senectus, γῆρας.

D

Ab animalium motu quæ cõstituũtur differentiæ. Cap. XXXVI.

DIfferunt animalia inter se etiam ipsa motione: animalium nanque alia sede stabili degunt, alia mutabili & uaga. Sedes stabilis in humore tantummodo est: terrestrium nulla statu immutabili uiuũt: at aquatilium plura saxis affixa uitam omnem traducunt: ut conchæ genera complura. Sunt itẽ quæ & adhærere soleant, & quoties libeat absolui: ut genus quoddam quod urticam uocamus: quippe cum nonnullæ ex iis noctu absolutæ pascantur. Non desunt complura, quę cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, ut ostreæ. Omnia uero tum natantia tum stabilia, locis eisdem quibus orta sint, aut similibus degunt: suus enim quibusque cibus in iis est:

uagantur maxime & oberrant quæ carne aluntur. Quæ loco mouentur E
animalia, iis initium incedendi omnibus à dextris partibus est: & omnia
aut quaternis notis mouentur, aut pluribus. quaternis tantum, quæ habent
sanguinem, ut homines binis manibus binisque pedibus, quadrupedes pe-
dibus quaternis, pisces pinnis quaternis: nam & quæ pinnis, aut non am-
plius binis, aut nullis, ut serpentes, utuntur, quaternis ea quoque notis ni-
hilominus mouentur: flexus enim aut quaterni iis aguntur, aut bini cum
pinnis binis. At quæ sanguine uacua, pedibus se pluribus moueant, siue uo-
lucres sunt siue pedestres, iis certe motus per notas plureis exercetur: nam
& ephemerum pedibus quatuor, pennísque totidem mouetur: quęcunque
uero ambulant, omnia pedes pari numero possident. Animalium quoq;
alia uolatilia sunt, ut aues, apes: alia gressilia, ut quadrupedes, multipedes: F
alia natatilia, ut pisces: alia reptilia, ut angues: alia tractilia, ut hirudines.
Animal quod uolucre tantum sit, ut piscis natatile solum est, nullum no-
uimus: at uero quę gressilia eademque natatilia sunt, complura reperiũtur.

Item eorum quæ pedibus carent, alia incessu undant fluctuántue, (κυμαί-
νοντα Græci uocant) hocque bifariam accidit: quædam nãque flexuosis im-
pulsibus per terram labuntur, ut angues: quædam corpus sursum flectentia
progrediuntur, (parte enim innitentia priore, contrahunt sese, adducentes
posteriorem, arcuatímque incedunt) ut erucæ quædam. alia in incessu ἰλυ-
σπάσει utuntur (ac si per limum trahi dixeris) hoc est præcedẽte parte prio-
re progrediuntur, & quod reliquum est corporis ad illam contrahũt: quo
mouentur modo hirudines & uermes terreni. Animalium præterea quæ G
loco se mouent, alia toto corpore id præstant, ut salientia: alia per partes, ut
Incedẽtia, πο-ρευόμενα. incedentia omnia. Quæ per saltum sese loco mouent, ut serpentis genus,
qui iaculus dicitur, nullum pedum ministerium ad eiusmodi saltem mo-
tionem desiderant: at quæ saltu utuntur, & gressus insuper indigent, cum
illis saltus satis non sit, iis pedibus opus est.

E Notæ, σημεῖα partes significare uidentur Aristoteli, per quas motio fiat: libro
etenim de animalium gressu, σημεῖα, id est notas uocat & alas, & brachia manusque, in
auibus atque hominibus, & pedes item in reliquis.

A generatione quæ oriantur differentiæ. Cap. XXXVII.

EX omnibus uitæ muneribus, animalium quibusdam nihil præter gene H
rationem inesse percipitur: quædam uero non tantum procreandi of-
ficio suis quodque temporibus funguntur, sed in enutrienda etiam prole
laborant. atque horum quædam cum hoc perfecerint, nullam insuper cũ
prole seruant societatem, sed sibi tantum uiuunt: alia uero ciuilius agũt cũ
prole. Prima igitur pars uitæ animalium, in officio procreandi consistit: al-
tera in alẽdo: in his enim duobus studium omnium uitáque uersatur. cha-
rum enim cuique suaueque contingit, quod per naturam habetur: sequun-
turque omnia eam uoluptatem quæ secundum naturam est. Sunt autem
generationes animalium multæ ac uariæ: hoc enim commune animalia
cum stirpibus habent, quòd alia semine, alia sponte naturæ oriantur, nullo
cognatio-

A cognationis semine antecedente: quorum alia humo aut stirpe putrescente consistunt,ut plura insecta generantur: alia ex rore,qui frondibus insidat,ut erucæ:alia à limo,ut testacea:alia in animalibus ipsis excrementisq; partium gignuntur. Quæ uerò ex semine cognato procreatur, iis omnibus ortus per coitum est,dummodo sexus discrimen id habeant,quod marem & fœminam describere potest: non enim in omnibus animalibus,sed in præditis sanguine omnibus,paucis quibusdam exceptis, alterum mas,alterum fœmina perfectum euadit. marem appellamus,quod in alterum,fœminam,quod in seipsa semen illud prolificum mittit. Et quanquam diuersa sunt animalia mas & fœmina,tamen specie idem sunt: homo nanque utrunque est. In piscium genere,nonnullæ nec mares nec fœminæ gignũ- *Mas, ἄῤῥεν. Fœmina, θῆλυς.*

B tur. Exanguium etiam quædam marem & fœminam habent, ut sobolem eiusdem generis procreent. Alia procreant quidem, sed nõ sui generis prolem:scilicet quæ non ex coitu animalium prodeunt,sed quæ per se uel in animali,uel in terra putri,uel in stirpe,uel etiam in eorum ipsorum partibus uel excrementis gignuntur:quæ nanque hoc modo per se generantur, si in mares ac fœminas descripta sunt,ita generant quidem ea aliquid coitu,sed imperfectum & dissimile, & ex quo nihil amplius gignatur: sed id quod sunt,in nonnullis,sordes persistunt:ut uermiculi ex muscis, ut pulicum aut pediculorum fœtus: id nanque magis declarant naturę eorum quæ insecta dicuntur. Coitus nec similes omnibus sunt,nec similem in modum agũtur: quæ enim ex sanguineis pedestria uiuipara sunt, & retro urinam mit- *Auersa, πυγηδόν.*

C tunt,auersa coeunt:ut leo,lupus,canis: crustacea quoque & insecta eodem modo.Cæterorũ, quæ sanguinea uiuipara sunt,magna ex parte modus coeundi idem est,fœminã scilicet mare superingrediente: quanquam non omnia simili modo cõiunguntur. Aliis enim coitus cõplexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpẽtibus, murenis, & lacertarum generi: alia, ut pisces omnes,exceptis planis cartilaginei generis, admotis inuicem partibus supinis copulãtur. Aues mare fœminã superueniente coeũt:quæ mollia dicuntur oribus inuicem admotis,cõplexuq; mutuo brachiorũ,libidinẽ explent.Coitum omnium animalium ad hunc modũ fieri apertũ est. Tempora autem coitus descripta, & ætates certas ad uenerem singulis animalibus natura fixit & statuit. Ergo plurium animantium natura uult quidem rem uenereã per id tẽpus cũ hyemis cessante sæuitia, æstatisclementia ori-

D tur:quod sane tẽpus ueris est,quo animalia,ꝓpe dixerim omnia, & uolatilia, & pedestria,& natantia ad coitum excitantur: sed sunt tamen quæ nõ eo tempore coeant: uerum prout quæque alere suos fœtus cõmodius possunt,ita tempus sibi conueniens habeant. sunt enim quæ per autumnum etiam & hyemem coeãt & pariant:ut nonnulla tum aquatilium tum uolucrum genera. sicuti enim temporis beneficio, ita & corporis ualetudine propensiora ad uenerem reddũtur animalia. Homo uero atque etiam plura alia pedestria,quæ cum homine uiuunt,coitum nullo tempore aspernãtur,(uidelicet propter teporem & pabuli ubertatẽ)ut sus,canis,& uolucres quædam. Genus autem auium parte plurima uere ac ineunte ęstate coit &

parit,excepta alcyone,quæ circa brumam parere ſolita eſt: quædam etiam E
æſtate:aliç à bruma ineunte uere pariunt & incubant. luſcinia æſtate parit:
inſecta hyberno quoque tẽpore coëunt.non deſunt quę omnibus anni tem
poribus pariant,ut ex piſcibus murena,& ex mollibus ſepia. Aetate etiam
ad coitum differũt animalia:primum enim magnæ eorum parti ſemen nõ
ſimul incipit,& excerni,& poſſe generare:ſed uis illa prolifica poſtea acce-
dit:nouellorum enim in omnibus animalium generibus,prima emiſſio ſe-
minis,aut infœcunda,aut ſi fœcũda ſit,imbecilliora tamen generat & mi-
nora:quod potiſſimum in hominum, & quadrupedum animal gignẽtium
genere,atque etiam auium patet: alterum enim prolem minorẽ procreat,
alterum oua edit minora. Aetas uero accommodata ad coitum cuique ſuo
in genere,plurima ex parte,fere tempus idem ſortitur,niſi quid præmatu-
ret,& aut ob aliquam rem monſtroſam,aut ex detrimento naturæ & uitio F
anticipet:ut oues & capræ anniculæ coeunt,atq; utero ferunt.mares quoq;
in ipſis generibus eodem illo tempore ineunt. Sues tum mares tum fœmi-
næ coire incipiunt menſe ſuæ ætatis octauo: ſed tamen non omnibus locis
eadem ætatis ratio eſt:iam enim ſues nonnuſquam tam mares, quàm fœ-
minæ quarto coeunt menſe:ſexto tamen ita,ut uel progenerare & educare
poſſint. Ex quadrupedibus itaque uiuiparis,aliæ anniculæ & coeunt & pa-
riunt,ut oues,capræ,canes: aliæ mẽſe ſuæ ætatis octauo,ut ſues, ut iam di-
ximus:aliæ uero biennes coeunt,ut equus,aſinus,tam mas, quàm fœmina
coire incipit in trimatu:fert uentrẽ menſes duodecim. Elephãtus tam mas,
quàm fœmina incipit coire ante annum ætatis uiceſimũ: incipit enim fœ-
mina coire anno duodecimo cum celerrime,aut quintodecimo cum lẽtiſ- G
ſime:mas quinque aut ſex annos natus ſuperuenit ineũte uere: coitũ trien-
nio interpoſito repetit. Lacuſtres & paluſtres piſces,quinto ſuæ ætatis mẽſe
uterum geſtare magna ex parte incipiunt. Coeunt quandoque uel alieni-
gena,ut in Cyrenẽſi agro lupi cum canibus coeunt. Indicos etiam canes ex
tigride & cane gigni confirmant. Raro quidem id fit:ſed tamen id fieri,&
in canibus,& in uulpibus,& lupis certũ eſt: necnon in auibus ſalacioribus
idem fieri uiſum eſt,ut perdicibus & gallinis. In Africa coeunt & generãt
etiam quæ genere diuerſa ſunt,ſed quorum tempora eadem ferendi uteri
ſunt,& magnitudines non multò inter ſe diſcrepent. Obſeruatum,inquit
Plinius,è duobus diuerſis generibus nata tertij generis fieri, & neutri parẽ-
tum eſſe ſimilia:eáque ipſa quæ ita nata ſunt, non gignere in omni anima- H
lium genere:idcirco mulas non parere. Coitum animalium, quæ non niſi
coeundo progenerant,ad hunc modum ſe habere intelligimus. Generant
autem hæc,alia uermẽ,ut aranei & aliorum inſectorum quædam: alia oua
Ouipara, ᾠοτόκα. (ouipara dicuntur,)ut aues,ſerpentum maxima pars, & quadrupedes oui-
paræ,& piſces plurimi:alia animal pariunt (appellanturq; uiuipara, ut ho-
Viuipara, ζωοτόκα. mo,equus,uitulus marinus,& reliqua quæ pilis integuntur:& quæ cete di
cuntur, ut delphini: & ex piſcibus cartilaginei,& ex ſerpẽtibus,uiperæ. At
uero eorum quę animal pariunt,aut oua intra ſe prius cõficiunt,ut cartila-
ginea,aut ilico animal intra ſe formant,ut homo & equus. Ouiparorũ alia
oūum

A ouum edunt perfectũ,ut aues,& quæ quadrupes ouum pariunt,& serpentum pars plurima: (oua enim eorum postquam prodierũt,nullum insuper capiunt incrementũ) alia imperfectum edunt,ut pisces,& quæ crustata,& quæ mollia dicuntur: nanque eorum oua postquam edita sunt augentur. Quæ ex ouo generantur,fere omnia coitu oriuntur, mare in fœmininam emittente semẽ genitale. Ouum id uocamus,quod ubi in fœtura perfectũ est,eius ex parte principio animal consistit:reliquũ uero,alimento ei quod gignitur est. Continetur autem ouum ipsum,aut putamine testaceo,& bicolor est,quale auium esse uidemus:aut cute molli obducitur,unicolórque est,quale est cartilagineorum & piscium omnium. Vermẽ id esse dicimus, ex quo toto nõ ex parte aliqua animal totum per subiecti fœtus formatio- Ouum,quid. Vermis, quid.

B nem incrementumq́; gignitur. Quæ ex ouo generantur, constat non similiter gigni,atque ea quæ ex uermibus:in ouo nanque oculi primũ in capite patent grãdes:contra uero in illis euenit, ut scilicet pars inferior maior inter initia sit,oculi & caput postea augeantur. Hic admirari naturam subit, quàm bene miroq́; deinceps ordine generationem reddit:alia enim & quę perfectiora sunt,animalia intra se statim generant perfecta,sed tamen quæ foris incrementum recipiunt: alia non statim animalia, sed cum prius intra se ouum pepererint, mox animal edunt in lucem: alia non perfectum animal generant,sed ouum,idq́; edunt perfectum,ut aues: alia,ut quæ frigidiora iis constent,generant quidem ouum,sed nondum perfectum:uerũ quod foris perficiatur, ut genus piscium squamatum, crustata & mollia.

C quintum genus,ne ouum quidem ex sese parere potest,nisi quòd hæc affectio foris euenit ei,uti infra docebimus: insecta enim primo uermiculum pariunt,qui addito tempore,speciem accipit oui: quæ enim chrysalis appellatur,oui obtinet facultatẽ,tum ex eo animal nascitur, tertia mutatione finem accipiens generationis. Differunt etiã animalia,tum gerendi uteri tempore,tum pariendi,tum partus etiã numero: semel anno pariunt quędam,ut magna pars syluestrium animaliũ:alia bis,alia ter, alia sæpius. Dasypodes & coeunt,& pariunt quoque tempore,& singulis mẽsibus: & alia uere,alia æstate,alia autumno,alia bruma pariũt:ut inter aues halcyone,ex piscibus mænides: alia omni tempore, ut homo, uitulus marinus. rursum alia breui à coitu pariunt,ut insecta maxima sui parte,quæ solẽt coire: alia

D diutius uterum ferunt:alia denique singulos fœtus pariunt:alia,binos, ternos,aut quaternos:alia numeroso magis partu fœtificãt. In ouiparo genere sanguineo,quadrupedum ortus uerno tempore agitur: auiũ syluestres semel magna ex parte pariunt:aliquæ tamen bis,ut hirũdo:aliæ & coeunt,& pariunt omni tempore anni,ut gallinæ: columbæ decies anno pariunt: & columbaceum genus magna ex parte bina parit oua:turtur tamen & palũbes uere,nec plus quàm bis pariunt. Piscium alij diebus amplius tricenis uterum ferunt,alij minus.alij item circa æquinoctium uernum pariũt:aliis æstas,aliis autumnale æquinoctium attribuitur: mænides bruma pariunt, ut dictum est. Ex iis qui in lacubus fluuiisq́; degũt, Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt:chalcis ter: reliqui semel edunt oua. in exangui uero

genere,tribus mensibus oua gerunt locustæ:quatuor mensibus squillæ: intra diem decimum quintũ parit sepia. Ex uiuiparis delphini singulos magna ex parte edunt,interdum tamen & binos. Sues cicures uterum ferunt mẽses quatuor:numerus partus cum plurimum ad uicenos. Oues & capræ magna ex parte singulos:aliquando binos,& ternos,& quaternos. uterum ferunt quinque mensibus,tum oues,tum capræ. Parit canis duodecim cum plurimum:sed magna ex parte quinque,aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est. Gerũt uterum canes Laconicę sexagenis diebus,aut uno aut altero plus minúsue. sunt & canes, quæ quinta anni parte uterũ ferant, hoc est tribus & septuaginta diebus:nõnullæ quarta parte anni. Vaccæ decimo mense pariunt singulos,geminos uero raro. Ferunt uterũ equæ menses undecim:pariunt duodecimo mense, magna ex parte singulos, sed gemellos quoque aliquando. eodem modo asinæ. Camelus fert uterum mẽses decem. Elephanto ferendi uteri tempus incertum:alij annũ & sex menses,alij biennium,alij triennium statuunt. Ceruæ uterum gerunt octo mẽses:pariunt magna ex parte unum. Vrsa fert uterum dies triginta:parit tum unum tum duos:sed cum plurimum quinque. Histrix totidem diebus fert utero,& reliqua facit perinde,ut ursa. Leæna singulis annis uere parit, & magna ex parte geminos,sed cum plurimos sex catellos. Vulpes cum plurimos quatuor edit. Lupus fert,& parit ut canis, tum tempore, tum etiã fœtus numero:parit ineunte æstate. Felis & ichneumones tot pariũt numero quot canes. Thos ut canis impletur,& generat numero duos, aut tres, aut quatuor. Murium generatio mirabilis præter cętera animalia maiorem in modum est,tum numero,tum celeritate.

Duobus & septuaginta.

E F G

A locis in quibus gignuntur animalia,& in quibus degunt,colliguntur differentiæ. Cap. XXXVIII.

AD generationem pertinet & locus: est enim uel locus generationis principium,ac proinde à diuersitate etiam locorum differẽtia oritur: ut enim locis nonnullis gigni omnino aliqua nequeunt,sic aliis generãtur quidem,sed minora aut pauciora & uita breuiore, nec prospera: serpentes enim & lacertę corticatáque omnia,in locis calidis, & in mari rubro testata omnia gignuntur prægrandia. In frigidis autem, ut sepẽtrionali plaga, ex animalibus,quæ aut parum sanguinis habent,aut eodẽ uacant,quędam omnino nõ gignuntur: quædã gignuntur quidem, sed minora uitæq́; sunt breuioris. Maxima in India gignuntur animalia: indicio sunt canes grandiores cæteris. Plurimum autem discriminis ex ipsa regione oriri certum est, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum:ut eadem alibi pluries generent, alibi minus. In uniuersa Africa non aper,non ceruus,nõ capra syluestris est: & locis quoque uicinis discrimen huiusmodi existit, ut agri Milesij locis sibi propinquis cicadæ alteris gignantur,alteris non. Amnis in Cephalinia insulam dirimit,cuius citra alterum latus cicadarum copia est, ultra alterum nullæ. Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multę: at in Lebadico uicino

Plinius capreas dixit.

H

A uicino nullæ ſunt:neque ſi aliunde portatæ eò fuerint,uolunt infodere. India quæ ſanguine carent,& quæ ſeceſſu tempore conduntur,grandiora nimitum illa poſſidet, ſicuti & reliqua quoque animalia, ut modo diximus. In Aſrica,magnitudo anguium mira,ſicut & fertur.In Arabia,lacerti magnitudine cubitum excedunt.In Ponto, neque mollia ſunt, neque teſtata, niſi locis quibuſdam pauca.In mari rubro, teſtata omnia mira quadã magnitudine augentur.In Syria oues ſunt cauda lata ad cubiti menſuram: capræ auriculis menſura palmari & dodrantali,ac nonnullæ demiſſis, ut ſpectent terram.In Cilicia captæ tondentur, ut alibi oues. In Ægypto aliqua maiora quàm in Græcia fiunt,ut boues & oues:aliqua minora,ut canes,lupi, lepores, uulpes, cerui, accipitres: aliqua magnitudine pari, ut cornices B & capræ:cuius rei cauſam attribuunt cibo,qui aliis large aliis parce fit: tum etiam cæli conditio temperaturáue cauſa eſt:ut in terra Illyrica & Thracia & Epiro,aſini parui habentur: in Scythica & Celtica nulli aut omnino pauci,propter immodicum frigus.Item leones in Europa potius ſunt: pantheræ in Aſia: in Europa autem nullæ. Beſtiæ denique omnes fetæ efferatiores in Aſia ſunt,fortiores in Europa,multiformiores in Africa:quo quidem loco etiam quæ alienigenæ ſunt,coeunt & genetant, ut ante dictũ eſt. Morum etiam diuerſitatem loca efficiunt, ut mõtana& aſpera ſuas beſtias reddunt,& aſpectu efferatiores,& uiribus robuſtiores,quàm plana & molliora.Morſus etiam ferarum & ictus ex locorum diuerſitate plurimum differunt:ut in Pharo locíſque aliis quibuſdam ſcorpiones non lædunt: at aliis, C & præcipue in Scythia multi & magni,& nocui ſunt. Anguium quoque morſus per loca plurimum differunt. Genera enim ſerpentium peregrina aliquanto magis peſtifera ſunt:maxime quæ æſtuoſis locis gignuntur. Italia frigidioréſque regiones minus terribiles angues edunt. Atque hæc ita ſe habent.

σπιθαμιαῖς ϗ παλαιστῆς.

De ſexuum differentiis, maſculini ſcilicet & fœminini.
Cap. XXXIX.

SExus item maſculinus fœmininúſque diſtinctus quidem, ſed non in omnibus animãtibus,eſt: ſunt enim quibus id deſit,ac ſimilitudine quadam & parere dicuntur & ferre uterum.In iis enim animalibus quę uitam ſtabilem uiuunt,aut omnino iis,quæ teſta integuntur,ſexus diſcrimen nul D lum omnino eſt:in mollibus uero, cruſta opertis, & pedeſtribus omnibus, tum bipedibus tum quadrupedibus ſexus uterque eſt: atque etiam in aliis quæ animal per coitum generant,aut ouum aut uermem. At uero in genere inſectorum & piſcium,ſunt quæ omnino ſexus hoc diſcrimen alterutrã in partem non habeant. Nulla parte interiore ſexus inter ſe differunt, niſi utero & teſtibus,atque iis quæ illis adiuncta ſunt.Fœminis enim omnibus ſanguineis intus conditæ habentur hæ partes: maribus autẽ multiplici differentia euariant teſtes: aliis enim nulli omnino ſunt,ut piſcibus,ſerpentibus:aliis ſunt quidem,ſed intus:& iis quæ intus continent,nõ etiam omnibus eodem modo habentur, ut infra docebimus. Maribus in quocunque animalium genere, partes ſuperiores prioréſque ſunt potiores, ualidiores

Sunt tamẽ quidã qui in rhinocerotũ genere marem tantum reperiri exiſtimẽt.

& aptiores. Quæ autem dici possunt inferiores posterioresque, eas fœminæ habent robustiores, tum in hominibus, tum cæteris animalibus omnibus, quæ pedestria sunt atque animal generant. Et fœmina fere inneruior atque infirmior est: à partu tamé fœmina in educanda sobole fere acerbior mare est. In pedestribus sanguineis uiuiparis, maxima ex parte maiores sunt mares quàm fœminæ: at in iis quæ aut ouum pariunt aut uermem, ut piscibus atque insectis, fœminæ maiores suis maribus euadunt. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel sanitate proficiscũtur. Et minus sanguis per summa corporis fœminarum est, plus enim parte interiore continetur. Caro quoque humidior est fœminæ quàm maris: pilum etiam habet tenuiorem fœmina quàm mas: uox item fœminis omnibus tenuior & acutior, boue excepto. Partes autem quas uelut arma natura animalibus dedit, cuiusmodi sunt dentes exerti, cornua, calcaria, & cætera generis eiusdem: eas certe in nonnullis generibus omnino mares habent, fœminæ non habent: uelut generis ceruini, fœmina cornuum inops mutilaque est: & auium nonnullarum quibus data calcaria sunt, fœminæ omnino iis carent: pari modo ut sues fœminæ dentibus uacant exertis. At in nonnullis generibus sunt quidem hæc sexui utrique, sed maribus potiora, ut cornua tauris robustiora quàm uaccis. E F

A uictus ratione diuersa oriuntur animalium differentiæ. Cap. XL.

Degunt animalia locis disiuncta, alia nanque terrestria, alia aquatilia sunt: quam differentiam trifariam intelligimus: aut enim recipiendi aeris aut aquæ ratione, altera terrestria, altera aquatilia dicimus: aut quòd apta natura sunt seruari temperamento alterutrius, quanquam aërem aquámue non recipiant: aut etiam quod cibum petant, uersanturque utrobique diutius. Complura enim cum recipiant aerem, id est spirant, partúsque faciant in terra, cibum tamen à madidis locis petunt, uersantúrque in humore partem maximam temporis: quę sola ἐπαμφοτερίζειν, id est uitam ambiguam agere uidentur: quippe eadem & uelut pedestria & uelut aquatica statui possunt. At eorum quæ humoré recipiũt, præter unum cordulũ, nullum uel pedestre uel uolatile est, nec cibũ sibi ex terra petit: quanquã multa spirabilia pedestrisque generis humore gaudent: & adeo nonnulla ut ne uiuere quidem disclusa ab aquæ natura ualeant, ut testudines marinæ & lutariæ, crocodili, fluuiatiles equi, uituli marini. Hæc enim omnia nisi aliquandiu spirent, intereunt: & parere educaréque solent in sicco. Quæ uero in cetaceo uel in reliquo aquatili genere fistulam gerunt in capite, ut delphinus, balena, hæc natura quadam peculiari, nec aquatilia tantum, sed nec terrestria facile dixeris: siquidé terrestre quod aerem recipit, aquatile quod aquam, secundum naturam est: particeps nanque est hoc genus utriusque, cum & mare accipiat, reddatque per fistulam, & aerem per pulmonem: habent enim hoc membrum & spirant, uerum in utraque diuisionis tam cõtrariorum generum parte collocari hoc genus absurdum est. Quamobré G H

Terrestria, uel pedestria, πεζά. Aquatilia, ἔνυδρα.

Ἐπαμφοτερίζον.

aqua-

A aquatile genus amplius distinguendum uidetur: ut alia accipiant reddántque aquam, ea causa, qua spirantia aerē, quo scilicet refrigerentur: alia propter cibum. Cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non potest, quin simul aliquid humoris admittatur: quod admissum, quo emittant, instrumentum habeant necesse est. Quę igitur loco aeris, qui per spirationem attrahitur, humore utuntur, quo scilicet refrigerētur, branchias habent: quibus autem cum cibo humor illabitur, iis fistula in sanguineo genere data est. Mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est: nam ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Altero etiam modo aquatilia sunt, (ob temperationem corporis dico & uictum) quæ accipiant quidem aerem, sed in humore ætatem degant: aut quæ recipiant quidem humorem & branchias habeant, sed terram petant, unde cibū accipiant: quale cordulum esse diximus. Sed horum omnium natura quasi peruersa deprauatáue uidetur: sicut marium nonnullorum natura fœminam refert, & fœminarum marem. Cum ergo animalia trifariam in aquatile & terrestre diuidantur, ut dictum iam est: aut enim recipiendi aeris aquæúe necessitudine, aut corporis temperatione, aut tertio cibi ratione, uictus prorsus discrimen pro his diuisionum membris consequetur: alia enim temperantur corporis gratia, & propter cibum, atque etiam recipiendi aeris aut aquę necessitate ita degunt: alia temperamēti uictúsque causa tantum. In iis, eorum quæ testa operiuntur, quæ quidem sua natura immobilia sunt, plurima aluntur humore dulci & potulento, qui tenuior ex aqua salsa elicitur: C quæ autē mobilia eademq; carne uescētia sunt ζωοφαγοῦντα Græci dicunt & σαρκοφάγα, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia & iis quæ in mari pullulāt uescuntur. Quæ crusta integuntur, omniuora sunt: quippe quæ & lapillos, & limū, & algā deuorent: atq; quædam etiā stercus, ut cancri fluuiatiles: carnes etiam nimirum appetūt. Locustæ uel pisces maiores cōuincere possunt. Mollia omnia carniuora sunt: lolligines enim atq; sepiæ pisces uel maiores euincunt: polypi conchulis maxime uescuntur. Pisces fere omnes fœturam suo tempore, alter etiam alterum edit, maiorúmq; minores sunt præda: reliqua uictus ratio nō eadem omnibus est. In auium genere, quibus ungues aduncæ, omnes carniuoræ sunt. In genere etiam non adunco sunt, quæ carne uescuntur, ut hirundo. Sunt quæ uermiculos cum alios, tū D qui in lignis nascuntur, pascant: aliæ spinam appetunt: aliæ frugibus uiuūt. Omnium fere auium, aliæ uictum à terra petunt: aliæ à fluuiis & lacu, ut ardeolæ: aliæ mari, ut halcedo & fulica. Genus auium omne cum potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullus usus bibendi est, præterquam paucissimis quibusdam, quæ & ipsæ raro utuntur. Auium cęteræ sorptu bibūt sed quibus collum est longum, intermittunt, caputque resupinant. porphyrio unus morsu bibit. Genus animalium cortice intectum, ut lacerti & reliquæ huiuscemodi quadrupedes, atque etiam serpentes, omniuorum est: nam & carnem edunt & herbam: sed desiderium iis quoque bibendi exiguum, & reliquis quibus pulmo fungosus est. Quadrupedes quæ animal generant, syluestres eædemque serratæ dentibus, ut leo, lupus, carne omnes

Fistula, αὐλός.

uescuntur. ursus animal omniuorum est. Cornigera animalia, & quibus E
dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescuntur, nisi uehementer esuriant, sue excepto, qui minime herbę frugúmue appetens est, sed radicũ maxime ex omnibus animalibus. Sunt & inter quadrupedes feráſque, quæ uictum ex lacu & fluuiis petunt, ut fiber, lutris, latax: at uero à mari nullum præterquam uitulus marinus. Bibunt, quibus dentes serrati animalia, lambendo: atque etiam nonnulla ex non serratis, ut mures. Quibus autem continui, sorbendo, ut equi, boues: ursus neque sorbendo neque lambendo, sed morsu. Bibunt cætera quidem magis tempore æstiuo quàm hyberno: quæ autem in Africa degunt animalia, contra: insuetum nãque iis est bibere æstate, propterea quòd imbres per id tempus fieri non soleant. Insecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tantum, humorem undique exugendo sua lingua uẽscũtur: quorum alia omniuora sunt, quibus gustus omnium saporum est, ut muscæ: alia sanguiuora, ut tabani & asili: alia succis plantarum & fructuum uiuunt. Animalium quibusdã ruminare in more est, proficiúntque ac delectantur non minus in ruminando, quàm edendo. Ruminant, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Sunt etiam de dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pōtici, lepores & piscis quidam, quem ab ea re μήρυξ, id est ruminalem quidam appellarunt. Talis animantium uictus est. F

Vide an hoc pacto legendũ sit apud Aristotelem, Et pisces quidã, & quẽ ab ea re, &c.

A sensibus quæ oriantur animalium discrimina. Cap. XLI. G

Sensus quidem, ut ante dictum est, omnibus animalibus communis est: aliis tamen omnes, aliis uero pauciores dedit natura. Quæ nanque sanguine prędita sunt omnia, omnes habent sensus, nisi quid lęsum mutilúmue sit, ut talpa: præterea iis quæ mollia, quæ crusta intecta, & quę insecta dicuntur, prope dixerim omnibus, sensus omnes insunt. Quæ autem siliceo tegmine operiuntur, quãquam tactum (quem omnibus animalibus communem esse diximus) & olfactũ gustumq; habere constat, de uisu tamen & auditu nihil certi manifestiq; habemus: quædam tamen ut echini, tethya, glandésq; olfactum minime habere uidentur. Eorum quæ non spirant, alia branchiis, alia fistula, alia præcincta, ut insecta, odorẽ sentiunt. Nec pro cõpari modo genera animalium omnia, sensibus prædita omnibus sunt: sed olfactu canes præcellunt, uti quibusdam placet: uisu aquilæ: gustu protogeustæ animalia Indica, unde & nomen acceperunt: tactu serpẽtes, & quædam aues: auditu anseres. Verum Plinio authore, ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt: ultures sagacius odorãtur: liquidius audiunt talpæ. Cicero, omnis, inquit, sensus hominum multo antecellit sensibus bestiarum: quorum ita clara iudicia & certa sunt, ut si optio naturæ detur, & ab ea deus aliquis requirat, contentáne sit suis integris incorruptisq; sensibus, an postulet melius aliquid, non uideam quid quærat amplius. Hæc Cicero. H

Quàm sint certa humanorum sensuum iudicia, plurib. explicat Cicero libr. 2. De nat. deor. et 4. Academic. quæst.

A respiratione

A A reſpiratione & uoce, animalium diſcrimina. Cap. XLII.

ANimantium alia accipiunt redduntq́; aërem: quę res reſpiratio nominatur, ut homo, & quæcunque terreſtria habent pulmonem: alia uero minime, ueluti piſces & inſectorum genus omne: & his quidem neq; uocis emittendæ, neque locutionis ulla facultas eſt, ſed ſonus tantum in nonnullis: differt enim uox à ſono, & cum iis tertia res adnumeranda eſt locutio: gutture (φάρυγγα dicunt) parte una, uox agitur: locutio non niſi uocis per linguam explanatio eſt. Quamobrem quibus animantiũ lingua libera abſolutaq́; non eſt, neque ſermone utuntur, neque uocem emittunt, ſed ſonũ tantum. Inſectorum alia murmur edũt, ut apes: alia canere dicuntur, ut cicadæ: nullum molle, nullum cruſtatum, uel uocem uel ſonum mittit natu-
B ralem. Piſces uocis quidem expertes ſunt, ſed ſonos ſtridoresq́; mouẽt, qui uocales eſſe exiſtimantur: at uero, quæ & linguam habent & pulmonem, ſi quadrupedes ouiparæ ſunt, uocem quidem emittũt, ſed exilem: & alia longum ſibilum edunt, ut ſerpentes: alia abruptum & perexiguum, ut teſtudines: alia uero exilem & imbecillẽ uocem: rana ſuum habet ululatum, quã ololyginem nominant. Genus auium uocem mittere poteſt: iisq́; pręcipua facultas conficiẽdæ locutionis, quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quadrupedũ genus quod animal procreat, uocem uarie mittit: neque eſt quod loqui poſſit, ſed proprium id hominis eſt: omniũ uero uocaliũ animalium communis mos eſt, ut ſui coitus tempore potiſſimum canant & blaterent præter hominem, ut aues tunc maxime plurimáſq; emittunt uoces
C cum coëunt. Differunt tum uoces animalium, tum locutiones tractus ratione & regionis. Et uox quidem acumine grauitateq́; maxime innoteſcit: in iis tamen ſpecie nequaquam diſcrepãt, quæ generis eiuſdem ſunt. Ætatis quoque ratione differunt uoces: iunioribus enim quàm uetuſtioribus fere acutior uox eſt. Magna etiam ex parte uox marium fœminarũq́; differt: eo quòd mares grauius ſonant quàm fœminæ: uerũ non in omni animalium genere ita agitur: ſunt enim in quibus è contrario fit, ut in bubus: nam boum fœmina grauiorem, quàm mas agit uocem: & uitulis grauior, quàm adultis. Quamobrem caſtratis uox è contrario mutatur: tranſeunt enim quæ caſtrantur in fœminam.

A Spiratio, ἀναπνοὴ καὶ ἀναπνεῖν. Vox, φωνή. Locutio, διάλεκτος. Sonus, ψόφος.
D B Longum ſibilum, συριγμόν. Abruptum & perexiguum ſibilum, σιγμὸς μικρὸς, uel potius συριγμός. Ololygo, ὀλολυγών.

Animalium diſcrimina, quæ à ſomno & uigilia oriuntur: aut ætate, iuuenta ſcilicet & ſenecta, à uitę prolixitate & breuitate. Cap. XLIII.

SVnt uero hæc animalibus omnibus cõmunia, uigilia & ſomnus, iuuẽta & ſenectus, uita & mors: non tamen pariter omnibus eodemq́; modo inſunt: omnia enim animalia dormiunt quidem & uigilãt: (nullũ enim reperitur, quod uel ſemper dormiat, uigilétue ſemper) ſunt tamen quæ ſomno omnino adeo exiguo contenta ſunt, ut ſæpenumero quemuis lateat, dormiant, necne. Pedeſtria omnia & pręd ita ſanguine dormire ac uigilare,

Aquatilium, Quòd pisces et aquatilia reliqua dormiant, unde argumẽta Aristo. histor. animal lib. 4.

sensu ipso percipiuntur: quibus enim palpebrę adiunctæ sunt, conniuendo E
obdormiscũt. Aquatilium quoque somnus apparet, ut piscium, mollium, & crusta opertorum, locustarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. Argumentum uero, quãuis nullum deduci ab oculis potest, quia palpebris carent, ipsa tamen quiete cernuntur placida, seu soporata. Insecta etiã dormire argumentum, quòd requiem capiũt, motuq; omni procul dubio cessant, quod præcipue patet in apibus: quiescunt enim noctu & conticescũt, ut nullus omnino bombus sentiatur. Item somniare non solũ homines, sed & alia quædam animalia, ut equos, canes, & boues palam est. Dormiẽtibus sanguinis copia partes exteriores deserit, subit interiores: ita ut adacto cultello non æque effluere possit. Ætatum etiam ratione nonnihil discriminis

Saniẽ trahit, ἰχωροειδὴς ἐστί.

accidit: etenim in prima ætate, & admodum iuuenili, sanguis saniẽ trahit, F
& copiosior est: in senectute autem crassus, niger & paucus, medium tenet in media firmaq; ætate. Concrescit etiam facile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquam in iuuenibus accidit. Augescunt animalibus pili in senectute, durioresque redduntur: quod idem unguibus quoque euenit: piscibus quoq; senescẽtibus squamæ duriores crassioresque efficiuntur. Quadrupedum etiã uilli lanæue senectute prolixius augentur: quanquam rarescant, fiantq; pauciores. & ungulæ quoque maiores in senecta redduntur, quod idem rostris etiam auium euenit. Pennas gruum in senecta nigrescere perspectum est. Viuunt certe alia diutius, alia uero quo nata sunt, eodem die emoriuntur, ut ephemerus: longioris uitæ sunt aliis, quæ gressilia sunt, pariter & sanguine prædita, ut homo & ele- G
phas: & aquatilia terrestribus breuioris uitæ sunt. In pedestribus sanguineis uiuiparis maxima ex parte longioris uitæ sunt mares quàm fœminæ: fœminas autem piscium maribus esse uiuaciores cõstat, eò quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Quæ semine abũdãt, & salacia sunt, citius senescunt: quæ contra, diutius uiuunt: ideoque mulus lõgiorem degit uitam, quàm aut equus aut asinus, ex quibus procreari solet. Mares, prope dixerim omnes, diutius uiuunt, quàm fœminæ: accidit tamen uel ob salacitatem, ut in passeribus, uel ob nimium laborem, ut in iumentis, ut mares quidam suis fœminis ocyus senescant.

Differentiæ animaliũ, quæ à moribus constituuntur. Cap. XLIIII. H

Moribus item animalia distinxit natura: habere enim uim quandam naturalem animantes in quauis animi affectione uidentur: hoc est prudentia, stultitia, animositate, ignauia, clementia, atrocitate, & reliquis habitibus generis eiusdem. in quibusdam etiam commune aliquid disciplinæ eruditionísque habetur: atque etiam prudẽtiæ imago quædam inest in nonnullis: alia enim uicissim inter se, alia ab homine (quæ scilicet auditu non carent) non modo strepẽdi, uerum significandi differentias possunt dinoscere. Sunt etiam animãtium aliæ ciuiles, aliæ inciuiles: ciuiles appello animãtes, quę labori communicãt: id est, quarum opus communi efficitur opera, ut homo, apis, formica, grus. In omnibus uero generibus, in quibus

Ciuiles, πολιτικά.

A bus per marem & fœminam procreatio eſt,mores diſtinxit natura,quibus
mas differt à fœmina:quod pręcipue tum in homine,tum etiam in iis,quę
magnitudine præſtant, & quadrupedes uiuiparæ ſunt, percipitur. (mores
nanque minorum animalium,parumq́; uiuentium temporis, minus ſenſu
percipiuntur:uiuaciorum euidentiores ſunt:)fœminæ enim in iis moribus
ſunt mollioribus,miteſcunt celerius,& manum facilius patiuntur: diſcunt
etiam,inuitanturq́; ingenioſius:ut in genere canum Laconico:ſed fere mi-
nus quàm mares ſunt animoſæ,uerum malitioſiores,aſtutiores,& inſidio-
ſiores fœminæ ſunt,atque in nutrienda prole ſolicitiores: mares cōtrà,ani-
moſiores,ferociores,ſimpliciores,minúſque inſidioſi.Pugnant inter ſe ipſa
animalia,quæ loca eadem incolunt,atque iiſdem ueſcūtur cibis: nam ſi ui-
B ctus penuria ſit,ſit certe ob eam rem,ut uel eiuſdem generis animantes pu
gnam inter ſe conferant. Et quidam marinos uitulos eiuſdem loci pugna-
re inuicem aiunt,& marem cum mare,& fœminā cum fœmina, donec al-
ter ab altero,uel occidatur,uel eiiciatur:idemq́; eorū catulos facere.Carni-
uora etiam(Græci ὠμοφάγα uocant)oppugnantur à cæteris omnibus:& ipſa
cum cæteris pugnāt,quoniā uictus iis ab animalibus eſt. Sunt ferarum aliæ
ſemper inter ſe infeſtæ: alię hominum ritu,cum res ita tulerit. Piſcium au-
tem, alij gregatim degunt, amicique ſunt: alij non gregatim, inimi-
cique uiuunt. Conger & muræna caudas inter ſe prærodunt. Polypum in-
tantum locuſta pauet,ut ſi iuxta uiderit, omnino moriatur. Locuſtam cō-
ger, rurſus polypum congri lacerant.Genus ouile àmens, & moribus ſtul-
C tiſſimis eſt. Ferarum quadrupedum cerua non minime prudentia præſtare
uidetur:id quod & pariēdo, & fœtum educando oſtendit. Omnino ratio
brutorum magnam refert uitæ humanæ ſimilitudinem: magíſque in mi-
nore genere,quàm in maiore uideris intelligentiæ rationem: quod primū
in auium genere,hirundo in effingendo conſtruendóq; nido,ac pullis edu-
candis oſtendit.Columbi cum pluribus coire nolunt, neque coniugiū iam
inde à primo ortu initum deſerunt,niſi cœlebs aut uidua. quin etiam fœmi
nę parturienti mas adeſt,& cultu,omniq́; officio fungitur.Domicilia quo-
que agreſtes uolucres aptiſſime ad uictum,& prolis ſaluté moliuntur. Sunt
item aliæ parentes feliciores, & ſuorum gnatorum diligentiores:alię con- *Feliciores,* εὔ-
tra. Et aliis ingenium ad uictum acutius, aliis obtuſius eſt. Sed in marinis τεκνοι.
D quoque animantibus permulta intelligi poſſunt,nō ſine ſolerti ingenio ef-
fici ratione uitæ commodioris:rana nanque, quę piſcatrix appellatur,præ-
terea torpedo & paſtinaca ſeſe abſcondentes piſcantur.Obruunt arena ſeſe
& aſelli,& raiæ,& paſſeres,& ſquatinæ: cumque nullam ſui corporis partē
intectam reliquerint, uerberant radiolis ſui oris, quos piſcatores uirgulas
uocant,quas piſciculi cum aſpexerint,adnatāt quaſi ad algas, quibus ueſci
ſoliti ſunt.Mollium aſtutiſſima ſepia eſt:maxime enim hęc ſuo utitur atra-
mento,non modo cum metuerit, uerum etiam abſcondendi cauſa. Poly-
pus fatuus quidem eſt,cum ad manum demiſſam hominis accedit: ſed pru
dens rei familiaris, cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat: ſui
etiam mutatione coloris uenatur piſces. Inſectorum operoſiſſimum, &

præ cæteris fere animalibus officiosissimum genus formicarum & apũ est. E Crabrones item & uespæ,& prope dixerim omnia huius cognata generis, & aranei quidam in uitæ muneribus ingeniosiores habentur. In moribus animantium percipi differentias licet: præcipue quidem ad fortitudinẽ & timiditatem,ad mansuetudinem quoque & feritatem,etiam in ipso syluestrium genere: leo enim quanuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam uacans,facilis mitísque maiorem in modum est: elephãtus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est.E terrestribus mures, è uolucribus hirundines indociles sunt: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant,in mari uituli, totque piscium genera mitescant. In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. Genera autem quæcunque placida sunt, hæc eadẽ quoque fera F possunt reperiri,ut sues,equi,homines,oues,capræ,canes,boues.

Ab affectuum quorundam immutatione, quæ oriantur animalium differentiæ. Cap. XLV.

VT quæque animalia pro suis affectibus agere, sic contra,pro suis quoque actionibus affici immutaríq; moribus solent: quin & partes corporis nonnullæ sæpenumero ratione agendi immutantur. In auium enim genere gallinæ cum mares uicerint,cucuriunt: & exemplo marium tẽtant superuentu coire,crista etiam caudaque erigitur. Cuculus etiam immutatur colore,& uocem minus explanat cum se abditurus est. Complures etiã aliæ immutantur aues per tempora,& colore & uoce:ut merula quæ ex ni G gra redditur russa,& uocem mittit diuersam: strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuanter cantet.mutat & turdus colorem, uoce tamen eâdem est. Luscinia quoque & colorem per tempora mutat & uocẽ: & quidem in terra Italia per id tempus,quo sic immutari solet, alio nomine appellatur.Denique auestunc maxime plurimásque emittunt uoces,cũ

Aliàs fuca. coeunt.Colorem etiam mutant & pisces,merulę & turdi.phuca etiam mutat colorem:cum enim cæteris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. Mutantur uero animantium aliqua,forma & moribus,nõ modo per ætates & tempora,uerum etiam castratione. Castrantur autem ea quibus sunt testes. Gallinaceus si perfecta ætate est qui castratur, illi crista pallescit, & cucurire desinit: neque coitum uenereum repetit: sed si adhuc pul- H lus est,ne inchoari quidem ex iis quicquam potest cũ accrescit. Quod idẽ in homine quoque accidere certum est: nam si puer adhuc excidatur, neq; post geniti pili crescunt,neque uox immutatur, sed suum seruat acumen: at si iam puber, post geniti defluunt pili præterquã pubis:hæc enim quanuis minuatur,tamen manet,& congeniti non defluunt: nemo enim spado caluescit. Quadrupedum etiam exectorum uox omniũ in fœminam mutatur.Omnia denique si dum crescunt,castrantur,maiora elegantioráque, quàm incastrata euadunt: sed si posteaquam adoleuerunt & iam incremẽto constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Cerui si cum per ætatem nondũ cornua gerunt,castrentur, non edunt cornua:

A nua: sed si cornigeri exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eâdem seruantur. Et castrata denique auctiora quàm incastrata euadunt.

A ualetudine prospera uel aduersa differentiæ. Cap. XLVI.

VAletudines etiam & morbi per tempora, pro generum diuersitate uarie accidunt, & in totum non eadem omnibus ualetudo existit: uiuūt enim animalia prospere, non eisdem temporibus, nec omnibus æque qualitatum exuperantiis. Iam auibus prosunt squalores, tum ad cæteram sanitatem, tum ad partum. At uero piscibus (exceptis quibusdam paucis) imbres conducunt: incommodi contra auibus anni pluuij sunt, piscibus sicci. Et pisces quidam suos morbos habent, ut cyprinus, glanis. Testaceo generi B anni pluuij prosunt, præterquā purpuris. Quadrupedum, sues uariis morbi generibus laborant, scilicet raucedine, dolore capitis, alui profluuio, & grandine: canes, rabie, angina & podagra. Boues gregales morbis duobus tenentur, podagra & struma. Equi gregales morbo immunes sunt, excepta podagra: at uero equi domestici morbis plurimis obnoxij sunt. Asini maxime morbo laborant, quam malidam uocant, Græci μαλίδα: elephanti morbis ex inflatione contractis: ægrotant etiam si comedant terram, nisi ea frequenter utantur: necnon profluuio alui tentantur, & aliis quibusdam morbis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet, cum annus humidus est & tepidus. Apibus præcipue nocent bestiolæ quædam, quæ in alueis innascūtur. Discrimen animalium ut prospere contráue exigant, etiam cum utero C grauescant, existere nouimus: testa enim intecta atque etiam crustata, tunc optima sunt cum grauida, ut locustacea: mollia etiam prestant cum grauida sunt. Et pisces cum impleri incipiunt à coitu, boni omnes fere sunt: sed procedente uteri tempore alij præstant, alij non.

Animalium discrimina, eò quòd commoda magis minusue, aut incommoda nobis sint. Cap. XLVII.

HOminis causa uidetur natura cuncta animalia genuisse: alia nanque in consortium operum nobis ueniunt, ut ea quæ iumenti nomen à re traxere: quòd nostrum laborem, uel onera subuectando uel arando iuuarent: alia uoluptatis ac redditus & custodiæ causa parari solent, ut ouis, ca- D pella, sus, canis. Ouillum nanque pecus & contra frigoris uiolentiam nos protegit, corporibusque nostris liberaliora præbet uelamina: tum etiam casei lactisque abundantia, non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium mensas iucundis & numerosis dapibus exornat: quibusdam uero nationibus frumenti expertibus, uictum commodat: ex quo Nomadum Getarúmque plurimi γαλακτοπόται dicuntur. Capra pilos ministrat ad usum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa: necnon quædam nationes harum pellibus sunt uestitæ, ut in Getulia & Sardinia. Canis aut custodiæ paratur, propellendis scilicet iniuriis hominum ferarúmque: aut uenationi. Mella contrahunt apes, fuccúmque dulcissimum ac saluberrimum, fauósque conficiunt & ceras: alimenta nobis præbent & alia nonnulla, tum

ex suis partibus, tum ex quibusdam, quæ in partibus ipsis continentur aut E generantur: cuius generis sunt sanguis, oua, lac, caseus & butyrum. E diuerso alia, ut serpentes & pisces nonnulli, mortem ilico afferre in cibis feruntur: & plurima ex animalibus morborum colliguntur remedia.

Ab alimentis, quæ ex animalibus nobis suppeditantur, differentiæ quibus modis constituantur. Cap. XLVIII.

IN iis quæ nos alunt, scire oportet hæc inueniri discrimina. Omne animal quadrupes domesticum, omnem grãdem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, pauo, grus: omnes beluas marinas, ex quibus cetos est, quæq; his pares sunt, alimentorum ualidissimi generis esse: id ualentissimum uoco, in quo plurimum alimenti est. Caro quæ durior est, inquit Galenus, & crassiorũ partium, si probe concoquatur: alimentũ corpori præstat copiosius, quàm quæ humidior est ac mollior. In media uero materia numeratur, ex quadrupedibus lepores: & gallinaceum genus, phasiani, perdices, attagenæ, columbæ, merulæ, turdi, auiculæ omnes à minimis (ut inquit Celsus) ad phœnicopterũ. Item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidíue saliũtur: uel ut Galeno placet, pisces omnes & litorales & pelagici: qui neq; glutinosum habeant succum, neque insuaue quicquam, aut uirosum referant. Imbecillissimã uero materiam esse tradunt, ex auibus, eas quæ in montibus uictitãt: sturnos scilicet, turdos, merulas, columbasq; & passeres, qui in turribus degunt: ex piscibus eos, qui in saxis uitam agunt, ut iulides, phucas, scaros, merulas, turdos. Sed quãtis hęc ita discreta sint, tamen etiam quæ sub eadẽ specie sunt, magna discrimina recipiunt: alia nanque res, alia uel ualentior est, uel infirmior. Siquidem ex auibus, quæ in media specie sunt, ualẽtior ea quæ pedibus, quàm quæ uolatu magis nititur: & ex iis quæ uolatu fidunt, firmiores sunt quę grādiores, quàm quæ minutæ sunt, ut ficedula & turdus. Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est: grauissima bubula: itemque ex feris, quò maius quodque animal, eò robustior ex eo cibus est. Pisciúmque eorum, qui ex media materia sunt, quibus maxime utimur, grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est: deinde, qui quamuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus, oculata, tum plani: pòst quos etiam leuiores, lupi mulliq;: & pòst hos sunt omnes saxatiles. Leuiorem cibum præstant pisces, quàm uolucres: & hæ leuiorem quàm caro suilla: quæ inter domesticas quadrupedes, ut modo diximus, leuissima est. Neque uero in generibus rerum tantummodo discrimẽ est, sed etiam in speciebus ipsis: quod & pabulo fit, & ætate, & membro, & solo, & cælo, & habitu affectioneue. Nam animalia omnia quibus abunde suppetunt idonea alimenta, longe seipsis euadunt in alendo præstantiora: quemadmodum si desint, multò fiunt deteriora. Et quadrupes animal omne, si lactens est, minus alimenti præstat: item quò tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas, quæ nondum summam magnitudinẽ impleuit: nam alimentum humidius, ut distribuitur, ita etiam celerius discutitur.

Galenus de uictus rat.

A pabulo.

Ab ætate.

A titur. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum: ex eodem agno hędóue cum pectiolis totum caput, aliquanto quam cætera membra leuiora ſunt, adeo ut in media materia poni poſſint: & ex eodem ſue pedes, quàm imum crus leuiores ſunt, & hoc quàm reliquæ partes: ex auibus colla, alæ'ue recte infirmis cibis annumerãtur. Quod ad ſolum uero pertinet, leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in arena: leuior in arena, quàm in limo: quò fit, ut ex ſtagno uel lacu, uel flumine eadem genera grauiora ſint, leuiorq; qui in alto, quàm qui in uado uixit. Omne etiam ferũ animal domeſtico leuius eſt, & quodcunque humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt: quandoquidem ea quæ in montibus uiuunt, temperamẽto ſunt ſicciore, atque eorũ caro minime pituitoſa aut lenta eſt: quæ uero in locis aquoB ſis & campeſtribus degunt, humidiora ſunt, & excremẽtoſa magis. Eadem omnia pinguia quàm macra: recentia quàm ſalſa: noua quàm uetuſta plus alimenti habent. Tum idem magis alit iurulẽtum, quàm aſſum, magis aſſum, puàm frixum, ut Celſus prodit. Ouum durum ualentiſſimæ materiæ eſt: molle uel ſorbile, imbecilliſſimæ. Fere uero ſequitur, quò ualẽtior quæque materia eſt, eò minus facile concoquatur: ſed ſi concocta eſt, plus alat, ut dictũ eſt. Et imbecillis hominibus, rebus infirmiſſimis opus eſt: mediocriter firmos media materia optime ſuſtinet: & robuſtis apta ualidiſſima eſt. Plus deinde aſſumere ex leuioribus poteſt: magis in iis, quæ ualentiſſima ſunt, temperare debet: uerum hæc potius ad medicinam pertinent, διαιτητικὴν ſcilicet.

A membro. *A ſolo & cœlo.* *Ab habitu.*

C

A Cara humidior, ſuillam carnem tradit Galenus ualentiſſime nutrire. Cõſidera.
B Ex auibus, has aues inter ea recenſet Galenus, quæ in tenui uictus ratione conueniunt: at Celſus aues omnes à minimis ad phœnicopterum in media materia reponit.
C Suilla. Omnium ciborum, inquit Galenus, plurimũ nutrit caro ſuilla: idemque in ratione uictus analeptice, id eſt renutritoria, à piſcibus, ac deinde ab auibus ad carnes ſuillas ſtatim uictum mutat. A Et quodcunque. uide an ita legẽdum, ſit apud Celſum: Et quodcunque ſicco cœlo, quàm quod humido natum eſt: ſed nihil muto.

Alia quædam ab alimentis quæ nobis præſtant animalium diſcrimina. Cap. XLIX.

NEque hæc ſola quæ diximus, diſcrimina ſunt, ſed etiam alia boni ſucD ci, alia mali ſunt, (εὔχυμα & κακόχυμα Græci uocãt) alia ſtomacho idonea ſunt, alia aliena: alia facile concoquuntur, alia difficilius: alia inflãt, alia ab hoc abſunt: alia intus facile corrumpuntur, alia minime uitiantur: alia mouent aluum, alia ſupprimunt: alia citant urinam, alia tardant: alia ſuccũ procreant craſſiorem, alia tenuiorem: alia glutinoſum, alia mediocrem: ſicut alia magis excrementoſum gignũt, alia minus. Boni ſucci ſunt, ex quibus probus gignitur ſanguis: ut aues piſcéſque fere omnes, preterquam qui in lacubus, paludibus, fluuiisq; uictitãt limoſis, alióue quouis modo uiciatis. Quadrupedũ carnes, ſi bene cõcoquãtur, & in iis præcipue porcina quæ ætate media eſt: lac omnium penè aliorum ciborum optimũ procreat ſuccum. Agreſtium animalium caro ſuccum efficit meliorem, quàm domeſti

Εὔχυμα.

corum. Boni ſucci ſunt, inquit Celſus, omnis uenatio, omnes aues, quæ ex E
media materia ſunt: ex maioribus quoq; eę, quas ſupra memorauimus. medij inter teneros duróſque piſces, ut mullus & & lupus. In ſumma, omnis pinguis caro, omnis glutinoſa, omne iecur, ubera, roſtra, & aliæ partes extremæ,

Extremæ partes, trunculos has uocat Celſus.

carnes ut uenter, inteſtina, uuluæ, & omnes extremæ partes, & caudæ ſuccum gignũt, quàm carnes minus bonum. Mali uero ſucci ſunt, quæ ſanguinem efficiunt minime probum, ſed humoribus uitioſis exuberantem: ſunt

κακόχυμα.

autẽ & quæ frigidiora ſunt, & pituitoſa: & quæ calidiora biliosáq;: & quæ melancholico ſucco abundant. Sunt uero inter animalia huius generis, piſces omnes, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut ij rurſus, qui nimium duri, uiroſiq; ſunt: ut ferè quos ſtagna, lacus, limoſiúe riui ferunt, quíue in nimiã magnitudinem exceſſerunt. Mali ſucci eſt, & ouilla caro: caprina uero, & F
acrimoniam habet. Hircorum caro deterrima eſt: arietum deinde & taurorum. In omnibus autem iis, ut caſtratorum meliores, ita peſſimæ ſunt ſeniorum carnes: his nihilo meliorem ſuccum gignit ceruina caro. Lepores craſſiorem quidem ſanguinem generãt, probiorem tamen ſuccum, quàm aut bouilla caro, aut ouilla. In his ſunt, & caro domeſtica permacra: & omnis caro ſalſa, omnéque ſalſamentum, atque animalium omnium caro, quæ in lacubus, paludibus, fluminibúsue limoſis uictum habent: pręſertim ſi urbis cuiuſpiam populoſę purgamenta, ut balnearum, latrinarúmue, aut

εὐστόμαχα.

culinarum, in eas aquas defluant. Stomacho idonea ſunt (inquit Celſus) omnis uenatio: atque utraq;, uel aſſa, uel elixa: ex domeſticis animalibus, bubula, ſiquid ex cæteris ſumatur, macrum potius quàm pingue: ex ſue ungulæ, roſtra, aures, uuluæ: duri ex media materia piſces, oſtrea pectines, mu G

κακοστόμαχα.

rices, purpuræ, cochleæ. Aliena à ſtomacho ſunt omnia ſalſa, omnia pinguia, cerebrum omne, & omnes medullæ. Ex his autem intelligi poteſt, nõ quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho cõuenire: neque quicquid ſto-

εὔπεπτα.

macho conuenit, protinus boni ſucci eſſe. Facile in uentre concoquuntur piſces, maxime ſaxatiles: auium genera omnia, ſi cum quadrupedibus cõferas. Ex quadrupedibus, ſuilla caro facillime concoquitur. uitulina facilius q̃ bubula: hedina, quàm caprina: & omnium eorum carnes quæ adhuc adoleſcunt, facilius concoquuntur, quàm quæ ætate declinant: & he-

δύσπεπτα.

ſternum, quàm recens necatum, facilius concoquitur. Caro caprina, bubula & ceruina difficilius concoquuntur: & ſues cum ſenuerint, & anno- H
ſa omnia: anſerum, turdorum, merularúmque, & auicularum caro: quibus adhuc durior eſt turturis, palumbi & anatis caro: magíſque pauonis & turdi: raia, leuiraia, ſquatina, dracones, cuculi, trachuri, mulli, & ex piſcibus alij quidam: cochleæ, & ex cæteris teſtaceis, ea quę duriorem habent carnem, ut purpuræ, buccinæ, cruſtacea omnia, & quæ mollia uocantur.

ἄφυσα.

Minima inflatio fit (inquit Celſus) ex uenatione, aucupio, piſcibus, con-

φυσώδη.

chyliis, ouis, uel mollibus uel ſorbilibus. Inflant autem omnia pinguia.

δύσφθαρτα.

Minime intus uitiantur aues, & eæ potius duriores, aurati piſces, ſcari: neque hi ſolum, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus. Itémque bubula, omníſque dura caro: eadémque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt: omniáq; ſalſamenta, cochleæ,

A ra:cochleæ,murices,purpuræ,paruulæ chaneæ,& testacea alia quæcunque duram habent carnem. Dantur uero bis terue elixa iis,quibus ob humoris cuiuspiam uitium corrumpitur in uentre cibus. Facile autem intus cor- εὔφθαρτα. rumpuntur lactentia omnia,teneri pisces,ostrea,lac,caseus, & uetus & recens. Aluum mouent lac & lactentia omnia, cochleæ, ostrea, pelorides, ὑπακτικὰ γα- echini,musculi,& omnes fere conchulæ,maximéque ius earum:salsamen- στρός. ta,omnes teneri pisces, sepiarum atramentum: si qua caro assumitur pinguis,eadem uel uirulenta uel elixa,aues quæ natant. Cōtra, astringunt du- ἰσχαντικὰ γα- ra oua,magísque si assa sunt,minutæ aues, merula, palumbus, magísque si στρός. in posca decoctus est,grus:omnes aues,quę magis currunt quàm uolant:lepus,caprea:iecur ex iis quę seuum habent,maximéque bubulum,ac seuum
B ipsum: caseus, qui uehementior uetustate fit: in eadem carne, assa potius quàm elixa. Vrinam autem mouet, ex uenatione maxime lepus, pectan- διουρητικά. culi,purpuræ,& quæ coriphia uocantur. Ad tenuem uictus ratione ido- λεπτύνοντα. nea sunt,pisces saxatiles,auiculæ montanæ:quæ enim in montibus degunt animalia,omnia siccius præbent alimentum,minúsque pituitosum ac lentum.E diuerso sanguinem crassiorem procreant, pisces grandiores (κητώδεις παχύχυμα. Græci uocāt,id est cetaceos) cuius generis sunt thumni,anguillæ,cochleæ, ostrea,& testaceum genus omne: & quæ mollia uocantur, ut lolligines,sepiæ,polypi: caro ceruina,caprina,bouilla,leporina,porcina. Lentum glu γλίσχρα. tinosúmue succum gignunt suilla atque agnina caro, tendines omnes, & quæ circa labra sunt partes atque lingua. Scire autem oportet, quæcunque
C crassum glutinosúmque succum procreant, si recte in uentre ac iecinore concoquantur,optimum sanguinem efficere. Medium autem inter tenuē crassúmque succum gignunt,gallinarum,phasianorum,perdicum,attagenarum,merularum,omniúmque paruatum auium caro. E piscibus,tam litorales quàm pelagici,gobij, murenæ,buglossi,& quicunque neque lentorem habent neque fœtorem, neq; aliàs insuaues sunt. In omni autem genere,ad salubrem uictus rationem præferuntur animalia quàm exercitatissima,& quæ cibo ficciore aereque purissimo utuntur:iis quæ aut otiose degunt,aut humidiore alimēto,aerēue impuro crassóque uiuunt. Et ex piscibus eliguntur,qui carnem teneram habent & friabilem: qui uero aut durā aut lentam glutinosámue,reiiciuntur: sicuti & qui ex tenerrimo genere
D sunt: & ut paucis rem absoluam, duobus hisce indiciis, quod scilicet molles sunt & friabiles, omnium animalium carnes perpenduntur: quibus enim utrunque inerit,tuto usque ad saturitatem eduntur: cui uero neutrū, ab eo penitus abstinendum iudicāt medici. Quòd si cui alterum solum insit,hoc genus quoque fugiendum admonent: nonnunquam tamen, ob aliorum inopiam in usu cibario esse solet,sed citra satietatem acceptum: his saltem qui sanitati tuendæ student. In cibis quoque pituitosum succum generant alia,ut testacea,caro agnina:alia melancholicum,ut bouina, caprina, & præsertim hircina taurináque. Et nonnulla excrementosum pro- περιττωματι- creant succum,ut palumbi,anseres,& alię,quæ in paludibus aut stagnis ui- κά. ctitant aues.Porcina caro & ouilla, atque omnis nouellorum & domesti-

corum animalium caro, & eorum quæ otiose uiuunt: pisceśq; qui in lacu- E
ἀπέριττα. bus aut fluuiis limosis degunt, atque cetacea omnia. Nonnulla minimū excrementi habent, ut syluestrium animalium caro, & eorum quæ in siccioribus locis uictitant: colla animalium & caudæ & alæ. Quin & ipsa præparatione (quod ad alimenta attinet) differunt animalia: reddúntúrque nonnunquam & aliis & seipsis meliora deterioráue. Apparamus auté ea, sicuti & alios cibos: aut apponentes quippiam, aut auferentes, aut modo quodam immutantes. Sordes eluuntur: ingrati uero si quid inest saporis, aut in humore macerando aufertur, ut salsugo, aut elixando: quæ enim uehementer amara aut austera sunt, si in aqua elixentur, exuperantem illam qualitatem exuunt: acria uero & mordacia in aceto diluto. Assorum quoque & elixorum uirus fœtórue, aut succi ipsius malitia, si qua adsit, partim F
aufertur, partim uero immutatur, & ab igne, & ab iis, quæ cuique accommodata sunt condimentis. Hæc Diocles. Differūt elixa ab assis, quòd hæc sicciora, illa humidiora sunt, ut Galeno placet atque Rufo: contra Aristoteli, elixa assis aridiora sunt, assorumque externæ partes internis sicciores: cum in elixis è diuerso, extremę humectiores sint. Vt rite assentur, quæ carnosa aut pinguia sunt, copiosiore indigent igne, lęto autem, quæ macra aut sanguinis expertia. Non paruū carnis discrimen contingit, si sale maceretur: sæpe nanque fit, ut animal quod sua natura sit humidum, salis ui reddatur alio, quod siccum natura sit, aridius: & quæ edulia dura sint, & sua natura sicciora, eadem sale macerata, reddantur ob nimiam siccitatem cibo inepta: sicuti contra, quæ excrementis abūdent, succúmq; in se pituitosum G
contineant undique permixtum, eadem sale macerata euadant meliora. Sunt quoque eadem sapore grata, & tenuis uictus rationi idonea, sed à stomacho aliena: & succum gignunt non bonum, aluúmque perturbant.

Discrimen quoque in iis nō paruum uel hinc oritur, quòd alia duriorem habent carnem, alia mollem & ueluti fluidam, sicuti mediocrem alia. Rursum alia carnosa sunt, alia præpinguia, & nonnulla graciliora macráue: & quædam iamdiu, quædam uero non ita pridem sale condita sunt. Sed de salsuris plura aliàs.

A medicamentis, quæ nobis præstant animalia, quibus modis constituuntur differentiæ. Cap. L. H

NOn alimenta solum uarie nobis præbent animalia, sed & medicas uires suppeditant plurimas. Rerū nanque omnium parés, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit: quin artes salutares inseruit & uisceribus: quippe cum surdis etiam rebus inseruerit, tum uero illa animæ auxilia præstantissima, exanima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili. Exsiccant, humectant, calfaciunt, refrigerant, tum ex animalibus nonnulla, tum ex eorum partibus. Sunt prætere-
μαλακτικά. ea quæ durities emolliant, ut adipes atque medullæ: quæ concoquant, συμ-
συμπεπτικά. πεπτικὰ Græci uocant, ut œsypus & butyrum. Pus mouent adeps uitulinus,
πυοποιητικά. porcinus & butyrum: per halitum digerunt nōnulla, ut coagulum omne,
διαφορητικά. adeps

A adeps leoninus, pantherarum & hyænæ. Abstergendi uim habent, testaceorum omnium testæ, sepiarum ossa, erinaceorum ustorum cinis, lactis serum. Caustica uis cantharidi, buprestі, atque pityocampæ: totis nanque animalibus partim ustis, partim uero crudis nonnunquam abutuntur medici. Torpedinem integram capiti admotam eius dolores sanare tradunt. Terreni uermes triti, in potu ex passo urinam ciunt: impositi præcisos neruos glutinant. Limaces si totæ cum testis urãtur, admistis galla, omphacitide ac pipere albo, dysentericis mirifice prosunt. Hippocampi cremati cinis cum pice liquida aut axũgia illitus, alopecyas replet. Per hęc potissimũ, & si quæ huiusmodi alia possunt animalium generibus tribui, eorum differentias constituendas censemus. ῥυπτικά. καυστικά.

B

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER III.

De animalibus, quæ sanguine prædita sunt, partium exteriorum differentiæ. Cap. I.

C QVÆ in singulis animalium generibus reperiuntur differentiæ explicandũ iam est. Amplissima animaliũ genera, ut dictum est, hac ratione inter se differunt, quòd hæc sanguinea sunt, illa exanguia. Sãguine prædita sunt, ut homo: quadrupedes, tũ quæ animal, tum quæ oua pariunt (dixerim hæc ᾠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est uiuipara) atque etiã aues, pisces, cete: & inter terrestria, quę pedibus carent, serpentes. Caput habent omnia animalia sanguine prædita: hoc, ut dictum antea est, superiorem in omnibus obtinet situm, corporis sui ratione: at homo solus partem istam habet respondentem parti sublimi uniuersi, cũ prona spectent reliqua fere. In ca-
D pite paucis animalium, nisi uolucribus, apices. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium, uariis data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum tantum uiuiparorum generi. Habent profecto oculos omnia præter talpam, quam modo quodam etiã habere dixerim. Et candidum oculi magna ex parte simile in omnibus est: at quod nigrum dicitur uariat: aliis enim atrum, aliis admodum cæsium, aliis fuluum, aliis caprinum est: & omnibus fere oculi in suo cuiusque genere unicolores sunt, ut boum nigri, ouium aquini: aliorũ rufi toto genere aut cæsij: nonnullorum caprini, ut caprarum generis: at hominũ oculos uarios uersicoloresque esse euenit. Cæterorum animalium, equus maxime uersicolor est: aliqui enim cæsij altero oculo nascuntur, quod nulli fere ex cæte-

ris beſtiis euenit manifeſte:ut quorum oculi recens natorũ nõ plus, quàm E
unum colorem habent ſua natura. Genus hominum, quadrupedum tam
uiuiparorum, quàm ouiparorum, & auium, oculos uiſus cuſtodiendi gra-
tia integunt, ſed uarie: quæ enim animal pariunt, geminam habent palpe-
bram, & conniuere utrâque ſolent. Aues grauiores, & quadrupedes ouipa-
ræ palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & ſimilia, utrâque. Pi-
ſces palpebrã non habent, ſicuti neque inſecta aut cruſtacea. Cilium habẽt
palpebris adiunctum omnia, quæ obtinent pilos: aues, & quæ cortice inte-
guntur carent, ut quæ pilos habeant. Auriculæ alijs ſunt, alijs deſunt: mea-
tusq; patent quibuſdam audiendi, ut iis quæ penna aut cortice integuntur.
Quæ animal ſtatim pariũt omnia auriculas habẽt, excepto uitulo marino,
& delphino, & reliquis cetaceis: piſces uero auditus nullum continent mẽ- F
brum manifeſtum. Cętera ſuas auriculas omnia mouent, uerũ homo unus
aurem non mouet. In iis quæ ſpirant animalibus, olfactus inſtrumentum
modo quodam euariat: quæ enim uiuipara ſunt, quibus maxillæ longæ ex-
ῥύγχος. eunt in acutum, iis nares in rictu appellato continẽtur: cæteris explanatior
ῥίς. hæc pars habetur maxillis adiuncta: at elephãtus peculiarem hanc partem
ῥάμφος. præ cæteris ſortitus eſt animalibus. Aues uero & ſerpentes, & quæcunq; ex
quadrupedibus ſanguinis compotes ouiparę ſunt, foramina quidẽ narium
ante os habent, ſed non ita explanata, ut nares appellari poſſint, niſi ſpirãdi
officio. Nares deſunt iis quæ non ſpirant: aërem enim hac quoq; parte red-
dimus atque accipimus: efficitúrq; ſenſus olfaciendi per ſpirationem in iis
quæ obtinent nares. Naribus labra ſubiacent iis, quæ ſimul & dentes habẽt G
& ſanguinem: auibus enim cibi armamentiq; gratia roſtrum oſſeum habe
tur, non nares. Maxilla cum duplex ſit, ut ante dictum eſt, ſuperior ſcilicet
& inferior, mouent animalia omnia maxillam inferiorem, crocodilo flu-
uiatili excepto: is enim unus ſuperiorem mouet. Homo & uiuiparæ qua-
drupedes maxillam inferiorem ſurſum deorſum, atque in latera agitant: pi
ſces uero, & aues, & ouiparæ quadrupedes ſurſum deorſumq; tantum mo
uent. Oris officium omnibus commune cibis conficiendis eſt: robur non-
nullorum peculiare eſt: ſermo aliorum: ſpirandi etiam uſus (iis ſcilicet quę
ſpirãt) per os accidit. Fit itaque ut os aliis compreſſius, alijs amplius habea-
tur: quibuſdam enim cibi tantum conficiendi, & ſpirandi, & loquendi gra
tia os datum eſt: atque iis compreſſius eſt: aliis auxilij gratia: iis, ſi dentibus H
ſint ferratis, reſciſſum. Cum enim tota eorum uis in mordendo ſit, hiatum
oris ampliorẽ eſſe neceſſe eſt: plenius enim morſum inſigent, quò amplius
reſciſſum os ſit. Piſcium quoq; mordacibus, & carniuoris tale os eſt, ſicuti
nõ carniuoris in arctum ſe colligit. Aues, quod roſtrum uocatur, pro labris
& dentibus habent. Dentium ſerie os continetur & conſtat: horum natu-
ra communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta eſt: quibuſ-
dam tamen ſeorſum roboris gratia, tum ad inuadendum, tum ad defendẽ-
dum, ut quæ ex feris natura carniuora ſunt: aliis auxilij tantum cauſa data
eſt, ſcilicet ne male ab aliis afficiãtur: quibus ſimul & auxilio & robori ſunt
χαυλιόδοντα. dentes, hæc aut exertos habent (χαυλιόδοντα uocãt) ut ſus: aut acutos pectina-
tim

A tim sese stipantes, unde serratis dicuntur esse dẽtibus, καρχαρόδοντα Greci dicunt, ut pisces fere omnes. Dentium itaque tria genera, serrati, aut cõtinui, aut exerti: serrati pectinatim coëuntes, ne contrario occursu atterantur, ut serpentibus, piscibus, canibus: continui, ut homini equo: exerti, apro, hippopotamo, elephãto. Qui canini dicũtur, sunt serratis longissimi. Continui aut utraque parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores non sunt, ut bubus, ouibus, omnibúsque fere quæ ruminãt. Nulli simul & serrati & exerti sunt dentes: nec ulli, cui cornua, exerti. piscium omnibus serrati, præter scarum. Maribus dentes plures, quàm fœminis, ut in genere hominum, suum, ouium, caprarum patet: uerum in cęteris nondum exploratum est. Quibus plures, hæc uiuaciora magna ex parte sunt: quibus pauciores & rariores,

B hæc magna ex parte uitæ sunt breuioris. Cæteris cum ipsis nascuntur dentes: homini postquam natus est septimo mense: reliquis perpetui manent, mutantur primores homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus: maxillares nullum animal mutat. Cæteris senecta rubescunt: equo tantum candidiores fiunt. Lingua in ore palato subiacet: sed terrestribus fere omnibus modo cõsimili, cæteris dissimili, tum eorundem ipsorum, tum terrestrium comparatione. Hæc aut lata est, aut angusta, aut mediocris (quæ quidem optima & explanatissima est:) item aut absoluta, aut constricta, qualis tortorum & balborum est, Græci ψελλοὺς καὶ τραυλοὺς uocant. Homo linguam habet absolutam, mollissimam & latã: quadrupedes, quæ animal pariunt, duram, crassam, nec adeo absolutam. serpentes & lacerti longã habent, & bifi-

C dam. piscium generi data est lingua imperfecta, ossea, nec fere absoluta, sed adhærens. Linguæ color uarius est: perinde nãque eam, ac partem aliquam esse exteriorem putandum est, qualis manus aut pes est, quãquam ore operiatur: itaque cum animantium colore uariarũ, cutis non sit unicolor, cutis quoque linguam ambiens uaria erit. Linguam illam minorem operiendi ministram, quam ἐπιγλωττίδα Græci uocãt, quam etiam linguæ partem aliquam esse diximus, ea tantum habent, quibus pulmo, & cutis pilo intecta, non cortex, non penna operimento est. Nullum enim ex iis, quæ ouum pariunt, ut aues & quadrupedes, superimpositã eam suæ arteriæ continet: sed meatum ipsum arteriæ, modo contrahunt, modo laxant, pro sui commodi desiderio: atque ita efficitur, ne quid põderis in pulmonem delabatur. Col-

D lum capiti subiacet, iis quæ id habent animalibus: nõ enim omnia habent, sed ea tantũ, quibus aspera arteria productior est, atque gula. Asperam autem arteriam habent omnia, quæ pulmonem: eadem quoq; & gulã habẽt. Ea uero quæ carent collo (ut piscium genus) gulam hæc manifestam nõ habent: & quidem à situ oris continuo uenter esse potest, pulmo non potest. Collum itaque omnibus uiuiparis est: ouiparorum aliis est, aliis deest: quæ enim spiritum extrinsecus non accipiunt, carẽt hac parte. serpẽtum etiam genus collũ minime, sed proportionale colli habere uideri potest. Hoc cæteris animalibus flexibile, & uertebris compactum est: at lupo & leoni perpetuo osse riget. Quæ alimẽta sibi à terra ore suppeditant animalia, collum habent longitudine cruribus æquale: at homo, & quæ illi similia sunt ani-

καρχαρόδοντα.

χαυλιόδοντες.

Καὶ ἐκ τετραμμένην. Theod. & minime absolutã.

malia,breuius. Aues item quibus longa sunt crura, & collum longum, & E præterea palmipedibus nõnullis: quibus breuia crura,iis collum breue fere. Pectus homini latum, quadrupedibus arctius: auibus pectus acutum, carnosumq; omnibus est. Mãma omnibus negata est,quæ animal nequeát generare:nec uero uiuiparis omnibus data est:sed iis tantum,quę protinus animal intra se formant:nec primum ouum,deinde animal.Quæ pilis integuntur,omnia mammas habent:& præterea cete in aquatili genere.At ea quæ oua pariunt,aut ouo intus concepto animal post in lucem excludunt, hæc & mammis carent,& lacte,ut pisces,ut aues: lac enim fit iis fœminis, quæ animal statim intra se generãt. Mammas homo fere solus è maribus habet:cætera animalia mammarum notas tantũ. Mãmas item uarie haberi certum est:nam & inter se ipsæ quadrupedes,& ab homine mammarum F differunt ratione:aliis enim mammæ in pectoris parte priore sunt binę,binisq; papillis:ut homini: elephanto sub armis duæ,tam mari quàm fœminę perquam exiguæ.ursæ mammas habent quaternas.Aliis mammę inter fœmina binæ, papillæq; binæ, ut ouibus:aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibusdam nec in pectore, nec in fœminibus mãmæ, sed in uentre habẽtur,& quidem plures:uerum non omnes pares,ut canibus, ut suibus. Cum itaque cætera id genus habeant plures, pantheræ quaternas medio uentre gerunt:camelus quoq; in uentre mãmas duas cũ papillis quatuor habet,ut bos:leęna etiam duas in uentre.Vmbilicũ omnia habent,quæ uel utero uiuiparis,uel ouo ouiparis excluduntur: sed auibus iam adultis,hic delitescit incertusq; est.Membrorũ etiã, quæ ad uenereũ coitum accõmodata habẽ- G tur,discrimen plane est:genitale mariũ,quæ animal gignunt, aliis foris est, ut homini,equo,& aliis multis:aliis intus,ut delphino.Quibus foris est,iis aut ante habetur,ut homini,& reliquis multis:aut retro. Quinetiã iis qui ante gerunt, aut penis & testes absoluti pendent,ut homini:aut aluo adhærent & penis & testes:& aut plus aut minus absoluuntur:non enim pariter apro & equo penis absoluta est:nec uero eodem modo ad aluum omnibus continetur, sed aliter iis qui ex aduerso mingunt, aliter iis qui ex auerso. Aliis itaque,ut diximus,testes absoluti pendent,ut equo: aliis non sunt absoluti,ut apro:elephantus non foris conspicuos, sed intus conditos habet.

Maris instrumentum alterum ab altero differt pro discrimine corporũ: aliis cartilaginosum carnosúmque est,ut homini:aliis neruosum,ut came- H lo,ut ceruo:aliis osseum,ut lupo,uulpi,mustellæ,uiuerræ. Augetur etiã & minuitur hoc membrũ sine ulla ualetudinis mutatione: partim enim neruum, partim cartilaginem habet:itaque & contrahi potest & extendi, atq; etiam flatus capax est.Parte eadem utitur natura,tũ ad humidi excrementi exitum, tum ad rẽ uenereã: in sexu tum masculino,tum etiam fœminino, in omni uiuiparo genere. Atque hos quidem in usus omnia id genus, tam fœminæ quàm mares genitale habent, quo & excremẽtum humidum secernatur:quoq; maribus genitura,& fœminis partus emittatur:parte scilicet priore atque superiore,quàm sit excremẽti sicci meatus: diuersus enim est in iis meatus,quo excrementum siccum & quo humidum exit. Omnibus

A bus autem quibus deest humidi excrementi secretio,& quæ genitali caret, (etiam ouiparis, quæ uesicam habent,ut testudinibus) meatus idem sicci excrementi,qui & seminis coitúsque foris pertinet: intus uero alter iuxta habetur:quæ quidem similiter tam in fœminis eorum, quàm in maribus sunt. Caudam omnia fere non solum uiuipara,sed etiam oúipara habent: nam etsi quibusdam magnitudine membrum id caret, tamē aliquid prominet,quod caudam describere possit. Homo unus cauda uacat: nates habet,quod nulli quadrupedū datum est. A collo & capite crura priora habentur: sed homo uice pedum priorum, brachia, & quas manus dicimus, habet,ut aues alas. Quadrupedibus autem pro brachiis & manibus, crura priora subdita sunt: posteriora uero bina omnibus gressilibus esse necesse

Ἀλλὰ σμικροῦ κ ἐπικεῖ ἔχασι τινὰ ςόλον.

B est. Nullum quod pedibus constet, excepto homine,crura habere carnosa perspectum est:sed neruosa ossulentáque sunt, carne autem deficiunt. Coxarum etiam carne exuberante in clune uacant omnia, quod in genere auium conspici apertius potest,at in homine contra. Homini pedes omniū maximi proportione magnitudinis: fœminis tenuiores in omni genere. Pedes quibusdam digitati:quibusdam uero solidi, sicuti bisulci aliis. Ex iis quorum pedes in digitos finduntur,nonnulla quaternos digitos habent, ut aues:alia quinos,ut homo,elephantus. Ex quadrupedibus uero nōnullæ pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: sed quæ paruæ inter digitatas sunt,in posterioribus etiam quinos digitos obtinent. Vngues habent omnia fere quæ digitos, uti infra explicabimus. Humeri

C armíue contra,quàm cubiti aut crura priora flectuntur omnibus, quæ ea possident:coxæ etiam contra quàm suffragines. Flectūt autem crura priora fere contra,atque posteriora: sed cætera è contrario,quàm homo membra inflectat: quadrupedes enim, quæ animal generant, priores pedes ante se flectunt:posteriores uero in auersum. Aues etiā suos inflexus similes quadrupedibus uiuiparis agunt: at ouiparis quadrupedibus, ut crocodilo, lacertæ,& reliquis generis eiusdem crura,tum priora, tum etiam posteriora retro flectuntur, paulum in latus uergentia. Homo brachia retrorsum flectit,quanquam ita,ut paulum uergant in latera interiora: crura ante contrahit rectè. Sed quod ante tam priora,quàm posteriora inflectat,nullū est.

Homo cum ad iusta incrementa peruenit, contrà atque cætera fere animalia,quæ sanguine constent, partem superiorem habet minorem,quàm

D inferiorem:partem superiorem intelligi uolo, quantum de capite ad eam pertendit partem,quà exitus patet excrementis: inferiorem autem,quantum ab ea ipsa subsequitur reliquum corporis. Animalibus ergo quæ pedibus inniti natura uoluit,crura posteriora,partem complent inferiorē: quæ autem pedibus carent, iis caudæ & quicquid uice caudæ simileque habetur,pro parte inferiore est. Et tales quidem perfectis iam incrementis, animantes euadunt:discrimen autem in crescendo est. Homo enim priusquā adultior sit,partem superiorem corporis habet maiorem,quàm inferiorē: & quò per ætatem amplius augetur,eò contrà euenit, ut scilicet inferiora sint superioribus longiora. Sunt quæ ex proportione, incrementa partis u-

Minorem, ἐλάττω.

triusque capere soleât,ut canis. Nonnulla primum parte superiore minora E sunt,post maiora cum creuerint,eadem parte euadunt,ut iumenta. Partes exteriores sanguineorum animalium, quibus differentiis inter se dissonét, explicatum iam est.

C Sanguinea, uel sanguine prædita, ἔναιμα. D Cæsium, γλαυκόν. Fuluum, χαροπόν. Caprinum, αἰγωπόν. Aquini, ὑδαρῶς. Rufi, χαροποί. Varij uersicoloresq; πολύχροα. F Rictus, ῥύγχος: ῥὶς homini tantum: ῥύγχος & in canibus & aliis quadrupedibus: ῥάμφος in auibus dicitur: Aristoteles tamen & in auibus ῥύγχος dixit. D Aspera arteria, Plinius aliter distinxit. Ceruix, inquit, nulli, nisi quibus utraque hæc, scilicet gula atque arteria: cæteris collum, quibus tantum gula: sed quibus ceruix è multis uertebratísque orbiculatim ossibus, flexilis ad circunspectum articulorum nodis iungitur: leoni tantum & lupo & hyænæ singulis rectísque ossibus rigens. E Pectus homini tãtum latum, inquit Plinius, reliquis carinatum, uolucribus magis. C Quàm F suffragines, τῶν ὄπισθεν γονάτων, id est, quàm poplites aut suffragines.

Interiorum partium discrimina in animalibus, quæ sanguine prædita sunt. Cap. LII.

EX interioribus uero, cerebrum omnibus animantibus datum est, quæ sanguinem obtinent, ut ante dictum est: hoc ut adipe pinguescentium pinguiusculum est, uelut suis: sic sebo obesorum squalidiusculum sentitur, ut ouis. In collo tendit arteria omnibus ad pulmonem, gula ad uentrem perfertur, transigens septum transuersum, in iis scilicet quæ hæc habeant: pisces enim arteriam illam asperam non habent, & magna ex parte gula carent. Situm quoque utriusque, gulæ scilicet & arteriæ, similem habent o- G mnia, sed discrimẽ species earum partium affert. Viscera eorum propria sunt, quæ sanguinem habent: nulli enim exanguium animalium uiscus ullum est: & quædam certe omnia habent, quibusdam aliqua desunt. Cor enim & iecur omnibus animalibus sanguine præditis necessaria sunt: reliqua uero quibusdam desunt. Et in omnibus sanguine præditis primum omnium membrorum gignitur cor, ut Aristoteles author est: & in eo est innati caloris principium, sicuti in exanguibus, in eo quod est cordi proportionale. at contra Galenus cor posterius iecore formari contendit. Statim uero cum consistunt quæ sanguinem habent, exiguáque admodum sunt, deprehendi cor, & iecur sine dubio possunt: & in ouis triduo cubatis puncti iam magnitudine apparent: necnon in partubus aborticiis perquàm exi H gua cernuntur. Et in partuum prima generatione, statim cor palpitare cernitur. Et uarie quidem hæc habentur: neque enim cor simile habẽt ea, quæ corde prędita sunt, neque aliud, prope dixerim ex uisceribus ullum. Cor, ut modo diximus, omnibus est, quibus sanguis: estque prorsus in medio pectore in homine, & omnibus præterquam piscibus suo turbinato mucrone tendit in priorem partem. Discrimina cordis, quæ amplitudine, exiguitate, duritia, mollitia existant, uel ad mores pertinent aliquatenus: quæ enim sensu hebetiori sunt, cor habent durum & spissum: quæ uero sensu ualent, mollius: quæ autem pauida sunt, iis cor grandius est: cor enim magnum proportione fere omnibus est, quæ aperte timida sunt, aut propter

metum

A metum malefica: at audentiora fidentioráque,minus aut mediocre. Pulmo non omnibus datus est: quæ enim branchias habent, ut pisces, carent pulmone:quod nanque idem simul & pulmonem habeat & branchias,nullum adhuc animal uisum est. Verum quæ spirant, omnia pulmonem habent,ut sanguinea pedestria omnia: & aquatilium nonnulla,ut balena. Pulmo omnium bipartitus esse solet:uerum in iis quæ animal generant,distinctio non æque apparet,miniméque in homine: at in ouiparo genere, ut in auibus & quadrupedibus, quorum partus oui primordio inchoari solitus est,pars altera pulmonis multũ discissa ab altera est,ita ut binos habere pulmones uideantur: atque à singulari arteria partes in utrũque pulmonis latus duæ dependent.Pulmonis differẽtia uaria est:aliis enim sanguineus ma
B gnúsque,aliis minor,fungosus,& minus habens sanguinis:quæ enim uiuipara sunt,maiorẽ,& copia refertũ sanguinis habẽt:quæ cõtrà ouipara sunt, quales sunt lacertæ,testudines,serpentes,atque aues, exiguũ & sicciorẽ,sed aptum ampliari atque extumescere cum inflatur: & proinde desideriũ iis etiam bibendi exiguum est. Septum transuersum habent omnia, quæ sanguinẽ obtinent,æque ut cor & iecur,quæ omnibus insunt,ut iam diximus, sed uarie: iam enim iecur aliis multifidum est, aliis simplicius, uel in eorũ genere quæ uiuipara sunt: sed longe magis piscium iecinora & quadrupedum ouiparorum,tum inter seipsa,tum ab aliis dissident. Auium iecur maxime simile est iecori uiuiparorum:puro enim & sanguineo colore exhilaratur: at uero quadrupedum ouiparorum iecinora, maxime parte pallidi-
C uscula sunt.Iecur si non fissum est,dextro latere totũ continetur:sin à principio usque fissum est,uelut in iis quibus nullus aut exiguus admodũ lien, & ueluti notæ tantum gratia habetur,in iis,inquã, iecur bipartitum est,& dextro lateri maior pars applicata est.Quibusdam uero partes ita sepositæ sunt,ut bina esse iecinora uideantur,nec eadem origine contineri: ut inter pisces galeorum præcipue generi:& inter quadrupedes,leporũ generi cuidam.Iecur è uisceribus adipeum nonnullis consistit, ut inter aquatilia cartilagineis:quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien magna ex parte,omnibus quibus sanguis est: sed magnę parti eorũ,quæ non animal, sed oua pariunt,lien usqueadeo exiguus est,ut propemodum sensum effugiat:quod magna in parte auiũ,& quadrupedibus ouiparis experimur. Vt
D lienis magnitudo,ita neque color idem omnibus inest: quippe leo,canis, omniáque fortia & calida animalia nigrum admodum: his uero humidioráque & frigidiora magis candicantem habẽt. Fel etiam habet maior pars animalium quibus sanguis:idq; aliis adnectitur iecori,aliis uero intestinis, ut piscibus quibusdam.Et aliis quidẽ deest, ut quadrupedibus quibusdam uiuiparis: & inter cetacea,delphino.Aues autem piscesq; omnes fel habẽt: & quadrupedes quæ oua pariũt,dixerim in uniuersum omnes,aut plus,aut minus fellis sortiuntur.Hæc Aristoteles.Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis & lien omnino inest, & meatus,qui bilem recipiant: etsi uesica ipsa,qua bilis colligitur,non sit omnibus concessa. Renum & uesicæ similis ratio est:omnibus enim quæ sanguineum habent pulmonem,utrunque

membrum natura tribuit:quæ autē oua pariunt,ut aues,piſceſq; & ſerpentes,renibus ueſicaq; carent. Quadrupedum etiam ouipararum, una teſtudo marina habet:iis enim tantum ea tribuere uoluiſſe natura uidetur, quæ pulmonem haberent ſanguineum,quæ omnium maxime animalium ſitibunda ſunt. Ventrem habent omnia ſitu quidem ſimili,(ſepto enim tranſuerſo continuo ſubeſt) magnitudine tamen ac ſpecie diſſimili: quadrupedes enim uiuiparæ cornigeræ altera maxilla dentatæ,quaternos habent ſinus,quæ quidem & ruminare dicuntur: at uero quæ uiuiparæ ſunt,& dētatæ maxilla utraque,uentrē ſimplicem paruumq; habent,ut homo,canis, ſus. Differentiam autem duplicem fere omnia recipiunt,quæ utrinq; dentata ſunt:alia enim canino ſimilem, id eſt paruum, nec multo ampliorem inteſtino,leuémque intus:alia ſuillo,qui amplior eſt,mediocres quoſdā habens cancellos rugáſue, πλίκας Græci uocant: atque hæc tam in maiore, q̄ in minore animalium genere: ſed diſcrimen in iis quoq; magnitudine, figura,corpulentia,exilitatéue oritur. In ouiparis etiam,quadrupedibus ſcilicet,ſerpētibus atque piſcibus eadem fere ratio eſt:uenter enim iis unicus & ſimplex,ſed figura uaria eſt:& piſcibus etiā appendices exeunt circa uētriculum,aliis plures, aliis pauciores. Aues etiam inter ſeipſas, & à cæteris diſcrepare animalibus uentriculi ratione apertum eſt:aliis enim ingluuies præpoſita uentriculo eſt:aliis ingluuies deeſt:nec deſunt,quibus uētriculus ipſe ſimilis ſit ingluuiei:at parti plurimæ carnoſus calloſuſq; eſt. A uentre natura inteſtinorum poſita in omnibus eſt: differūt autem inter ſe magnitudine,craſſitudine,replicamentis. Sunt certe maiora inteſtina non utrinque dētatis,nec immerito:nam ipſa ita dentata, omnia ſunt auctiora:pauca enim parua in eo genere habentur. Eſt uero inteſtinum, aliis quidē ſimplex & partibus omnibus ſimile,ut piſcibus, aliis uero diſſimile: quibuſdā enim,parte qua uētri iungitur, laxius eſt,qua deſinit arctius,ut cani:ſed tamen maiori animalium numero arctius parte ſuperiore eſt, latius inferiore. Quæcunque enim inteſtina habent minus recta,ſed anfractus orbéſque plures continētia,iis omnibus in latius tendunt:& quod colon uocatur habent,& cęcum quiddam ac tumidum:mox arctatur, & in anfractus complicatur. Ab hoc rectum ad exitum uſque excrementi pertendit:quę quidē pars aliis pinguis,aliis ſine pingui eſt. Quæ igitur continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit,hæc ſua in aluo inferiori, neque inteſtinorum ſinus laxiores magnóſue habent,nec inteſtino utuntur rectiore,ſed quod anfractus orbeſq; plures contineat:laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi: rectitudo accelerat auiditatē. Indéque fit,ut animalia quæ uel ſimplex, nec adeo in anfractus conuolutum habent inteſtinum, uel conceptacula inteſtinorum ampla,cibum aut copioſum capiant, aut celerius repetāt. Appēdices habent quædam infra,parte inteſtini extrema:ut aues,& ex uiuiparis etiam animalibus nonnulla. Lactes quoque & omentum habent omnia, quæ ſanguinem:ſed alia pingue,alia macilentū:oritur id, & depēdet in iis quæ animal generant,eademq; dentata utraque parte ſunt, à medio uētre, qua ueluti quædam ſutura ducitur(ineſt enim & in uentre, ut in corde, ſuturæ

A turæ uestigium quoddam)nec secus in iis quæ altero dentiũ ordine carent,
à maiore uentre dependet:in aliis quoque animalibus sanguineis uentricu
lo intestinisq́;, & iis quæ sub septo sunt,uisceribus prætenditur:maximum
hoc habent homines & simiæ. Quæ uero partes ad generationẽ ministrãt,
fœminis omnibus intus conditæ habentur:maribus enim multiplici diffe-
rentia euariant:aliis enim testes nulli omnino sunt,ut piscibus, serpẽtibus.
nulli denique quod pedibus careat,testes adsunt,nisi intra se formare ani-
mal possit,ut delphinus: aliis sunt quidem,sed intus quibusdam, ut auibus:
quibusdam foris dependent.Et iis quæ intus continẽt, aut lumbis adhærẽt
circiter sedem renum, ut auibus & quadrupedibus ouiparis: aut in ultima
alui parte priore conduntur,ut delphino ex iis quæ pedibus uacant, & ele-
B phanto ex iis quę quadrupedes sunt:omnibus enim quæ animal generant,
testes ante habentur,uel intus, uel extra, præterquã erinaceo. Quibus ita-
que testes intus continentur,iis protinus cũ meatibus seminariis intus fir-
mantur:quibus autem foris sunt,horum quibusdã,ut modo diximus,abso
luti pẽdent,ut homini: aliis non sunt absoluti, sed aluo adhærent,ut apro.
Quæ intus continẽt suos testes,eos nulla cute habent obductos:quę autem
foris,hæc coniectos in conceptaculum, quod scortum uocamus, gerunt.
Omnibus autem quę oua edunt,siue bipeda,ut aues,siue quadrupeda sunt,
testes lumbis annexi infra septũ continentur,uel candidiores, uel pallidio-
res,uenulis admodum tenuibus circundati.meatus singuli de singulis per-
tinent,eadẽmque coẽunt supra ostium excrementi, sicuti & in piscibus ser
C pentibúsque:atque is meatus,qui ex coitu amborum consistit,genitale est:
quod in minoribus latet:in maioribus uero,anserem dico &reliqua huius-
modi,euidentius est,cum recens inierint. Iis quæ foris testes habent, mea-
tus utrinque bini à uasis illis maximis,quæ per dorsum feruntur(uenã dico
magnam atque arteriam,quã aortam uocari diximus)deorsum pertẽdunt
ad eam partem,quæ ἐπιδιδυμὶς dicitur:est autem ἐπιδιδυμὶς,ut nomen ipsum
indicat,testium superimposita capiti, ex qua meatus quidam ueluti fistulæ
seroso quodam humore plenæ in testes permeant,suiq́; partem quandam
exiguam ipsis distribuunt,atque ita testibus committuntur. A capite dein-
de ipsorum testiũ meatus utrinque oriuntur singuli, superioribus illis spis-
siores atque neruosiores,(meatus uocãt,aut uasa seminaria:aliqui uero πα-
D ρεκτάτας κιρσώδεις,quasi uaricosos dixeris)qui inde progressi,multifariámque
sese flectentes,in idem postea coeunt, & ceruicem subeũt genitalis, humo-
rem iam habentes in se candicantem, quæ γονὴ, id est genitura dicitur, quã
ab epididymi ad penis meatũ defert. Quę uero testibus carent,ut serpentes
& pisces,meatus & ipsa seminarios continent binos,qui de septo exorti la-
tus spinæ utrinque perreptent coẽantq́; superne, & ad spinę locũ in unum,
atque ita ad ostium excrementi finiant. Testes animalium,& quæ semina-
ria dicuntur uasa,ita se habere cognitum est. Pars autem fœminarũ ea,quę
semen recipit,nõ meatus,traiectusq́; quidam est,sed uterus amplior. Vteri
autem bipartiti omnium sunt:sed nec eodẽm situ habentur, nec similes o-
mnium sunt:sed differunt, tum eorum quæ animal generant inter se, tum

ab illorũ uteris, quæ oua pariunt. Situs uteri, aliis infra longius à septo trãs- E
uerso, iuxta genitale, ut mulieribus, & omnibus quæ animal non solum fo
ras, sed etiam intra se generant, & piscibus qui oua edũt: aliis iuxta septum transuersum, ut auibus omnibus, & piscibus qui animal pariũt, atque quadrupedibus ouiparis. Serpentes tam ab aliis supra dictis, q̃ inter se differre apertũ est: uiperę nanq; uni uulua similis, ut cartilagineis: aliis uero serpẽtibus tẽdit uulua prolixior modo corporis, exorsa inferius ab uno meatu cõtinua diductáq; utrinq; in latus spinę, quasi duplex meatus usq; ad septum.

Sunt & omnes uteri, qui infra iuxta genitale continẽtur, ueluti bifariam diuisi, in sinistrum scilicet & dextrum: initium uero unum est & commune ostium, uidelicet ceruix, carnosa admodum cartilagineáque, parti plurimæ auctissimæque animantium tributum. Sunt partes uteri, Eudemus, F
πλεκτάνας, id est cirros, Diocles κεραίας, id est cornua dixit, Praxagoras & Philotimus κόλπους, id est sinus uocarunt: mulieríśque uterũ δίκολποι dixerunt, id est binos habere sinus, in quibus & fœtũ contineri existimabant: uerum quæ multos simul habẽt fœtus, ut sus, sinus quidem habere multos uerum est, in quibus & fœtum gestent (sinus enim tot in utero reperias, quot habet fœmina ipsa mammas.) Mulier autem & cætera animalia quæ uterum muliebri similem habent, ut capra & uacca, non in cornibus illis (quippe quæ multo minora sunt, quàm ut fœtum continere possint,) sed in toto uteri spatio fœtum habere conspiciuntur. Validiores esse eas uuluas, quæ animal contineant necesse est: quamobrem omnes hæ carnosæ sunt: quę autem ad septum iunguntur, ut auium, & pręterea piscium uteri, exceptis car G
tilagineis, membrana constant, & tenues sunt. Vulua omnibus, quæ & intra se & foras animal generant, super aluum posita est: quæ oua pariunt, iis lumbis adhæret: quæ animal edunt in lucem, cum intra se oua generarint, ut cartilaginea, iis anceps ratio est: nam & lumbis adiũgitur ea pars uuluæ, qua oua continentur, & supra intestina ostiũ eius sustinetur. Et partes quidem dissimilares animalium, quæ sanguine prædita sunt, hunc in modum se habere constat.

κεραίαι, ἢ κέρατα.

G Cor, Cõuenit inter omnes (Inquit Solinus) corda primũ ex uniuersa formari carne, eáq; in diẽ quintum & sexagesimũ crescere, deinde minui. H Sinus laxiores magnósue, ἀρυχοείας μεγάλας. Appendix, ἀποφυὰς, ἢ ἐκφυάς. C. Meatus, Hæc ex Galeni sententia affeiuntur; nã, ut Aristoteli placet, nullam partẽ meatuũ testes complent, sed H
adiecti pendent eo modo, quo pondera textrices telis adnectunt, ut motũ excrementi genitalis stabiliorẽ faciant: his enim detractis meatus intro se retrahunt. Hæc Aristoteles. Vas seminarium uel meatus seminalis, ἀγγεῖον σπερματικὸν, ἢ πόρος σπερματικός.

Similarium partium differentiæ in animalibus sanguineis. Cap. LIII.

Similarium uero sanguis potissimum cõmunis animalibus sanguineis omnibus est, ut ante dictum est. Habet & genus animantium sanguinis compos uasa illa maxima, quæ aliarum quoque uenarũ arteriarumq; initia sunt, eo quo diximus modo. Nam reliqua uenarum copia non simili ratione in omnibus est: neque enim animalium partes eodem modo aut eædem

A dem in omnibus habentur. Nec uero æque in omnibus patet uenarum series: sed potissimum in iis constat, quibus sanguinis copia & præcipua magnitudo est. Nam in minutis, sanguinísue inopibus, uel per naturam, uel per immodicam corporis obesitatem, haud æque inspici possunt: alteris enim meatus quasi canales multo intersepti limo uix conspiciuntur: alteris paruæ, eædémque fibræ potius quàm uenæ habentur: una tamen, quam maiorem ex præcipua magnitudine cognominauimus, potissimum euidens in omnibus etiã minutis animalibus est. Copia sanguinis in primis iis animalibus inest, quæ animal & intra se formant, & in lucem edũt: mox iis sanguineis, quæ pariunt oua. Præpinguia omnia sanguinem quanuis purum, tamen paucum habent: & quò plus pinguedinis, eò minus possident

B sanguinis: pingue enim omne exangue est. Discrimina uero sanguinis ad sanguinem, qui melior sit aut deterior, hinc habẽtur: alius enim tenuior, alius crassior est: & alius syncerior, alius turbulentior: item alius frigidior, alius calidior, tam in eodem animali, quàm in diuersis. Quãtum enim sanguinis parte continetur superiore, his differentiis discrepat cum inferiore: inferioribus nanque partibus crassior & atrior est, quàm superioribus. Animalium, fortiora quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: quibus minimus hebetia. Dormientibus porro sanguinis copia partes exteriores deserit, subit interiores, ita ut adacto cultello nõ æque effluere possit. Fœminis sanguis nigrior & crassior quàm maribus est, dummodo cætera adsint pariter, quæ uel ab ætate uel à sanitate proficiscuntur: &

C minus sanguinis per summa corporis fœminarũ est: plus enim parte interiore continetur. Ætatum etiam ratione sanguis discrimen, tum in modo, tum in genere, (hoc est in quantitate & qualitate) recipit. Etenim in ætate iuuenili, saniem trahit & copiosior est: in senectute autem crassus, niger, & paucus: mediũ tenet in media firmáque ætate. Concrescit etiam facile senum, uel in corpore sanguis, qui per summa est, quod idem nunquã in iuuenibus euenit. Quibus datus est sanguis, iisdem omnibus nerui adiuncti sunt: sed quæ nullos habent articulorum flexus, priuatáque pedibus & manibus sunt, iis prętenues incertique habẽtur: quapropter in piscibus, qui iuxta pinnas positi sunt, ij præcipue ueniunt in conspectum. Ossa habẽt, quæ sanguine prædita sunt omnia, aut aliquod, quod uice fungitur os-

D sis, ut spinam, cartilaginem: ossa, inquam, caluariam, maxillas, dentium genus, uertebras quæ spinam constituunt, & pectoris ossa: nullum enim animal est, quod circa uentrem os habeat. Sunt item ossa humerorum, & quæ scoptula appellantur, & quæ iis annexa dependẽt brachiorum & manuum ossa saltem in homine: & modus idem compaginum uel in iis est, quæ crura habent priora. A coxendicibus ossa iam crurum oriuntur, quæ græco nomine κωλῆ̃ς dicuntur. Ab iis ossa pedis subiacent. Quę igitur ex sanguineis pedestribus animal generant, hæc ossa non multo diuersa habent fere, sed ad proportionem tantummodo, duritia, mollitie, magnitudine, figuráue aut multitudine discrepantia. Costæ homini tantum octonæ, inquit Plinius, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Ossium item

G

animalis eiusdem, alia medullam intra se continent, alia minime: sunt e- E
nim nonnulla, quæ suis in ossibus nullam omnino medullam habere ui-
deantur, ut leo. Cæterorum animalium sanguineorum ossa aut paulo diffe
runt, ut auium: aut proportione eadē sunt, ut piscium. Qui enim inter eos
animal generant, cartilaginem pro spina habent, (χονδράκανθα Græci uocāt)
ut ea quæ cartilaginea appellantur: qui autem oua pariunt, spinam conti-
nent, quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedum genere habetur: omnia
nanque animalia quæ sanguinem habent, dorso constant, aut osseo, aut spi
neo, aut cartilagineo. Cætera ossa aliis insunt, aliis desunt: ut enim partes
corporis quæque habentur, ita ossa quoque ad partes accommodata habē-
tur: quibus enim crura & brachia desunt, iis pernæ aut culinæ etiā desunt:
nec uero quibus partes eædem quidem sed dissimiles sunt, eadē ossium ra- F
tio seruatur: sed aut pluris minorísue modo differūt, aut proportione. Ossa
igitur ita se habent. Cartilago terrrestrium, quæ & sanguinem habent &
animal gignunt, nullo foramine hiscit, nec ossium more medullam conti-
net: at uero aquatilium cartilagineis, quod per dorsum proportionatum
ossibus tendit, cartilago est, humorem in medullę speciem continens. Car-
tilagine constant gressilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extre-
máque ossium nonnulla. Vngues habent omnia fere, quæ digitos: alia ue
ro, quæ scilicet solidos pedes habent, ut equus, pro unguibus ungulas obti-
nent: quę autem bisulcos, chelas. Quæ habent ungues, aut rectis unguibus
sunt, ut homo: aut aduncis, ut inter pedestria leo: inter uolatilia aquila: si-
miæ imbricati sunt, & homini lati. Pilos habent, quæ pedestria eademq; G
uiuipara sunt. cortice autem integuntur, quæ ouipara sunt pedestria: squa-
ma uero pisces tantum. Differentiæ autem, pilorum existunt duritie, mol-
litie, longitudine, breuitate, rectitudine, crispitudine, multitudine, pauci-
tate: ad hæc coloribus ut albedine, nigredine, eorúmque mediis. Crassitudi
nis, tenuitatis, copiæ, magnitudinis pilorum discrimina pro partium qui-
bus adhærent conditione, atque pro cutis qualitate proueniūt. Fit enim ma
gna ex parte, ut pili duriores, & crassiores cuti crassiori enascantur: plures
autem & longiores humidioribus (dummodo sint ad gignendum pilum
idonei) prodeunt. Regionum etiam tepore & frigore differentia est: ut pili
hominum locis calidis duri, frigidis molles oriuntur. Sunt præterea mol-
les, qui promissi: duri, qui crispi. Nonnulli pili paulatim adeo duritate dege H
nerant, ut non iam pilis, sed spinis similes esse uideantur, ut erinaceorum.

Differunt & colore: aliis enim niger pilus est, aliis albus, aliis flauus, & ru-
fus aliis. Et colorum causa cæteris animalibus cutis natura est, & ut unico-
lora sint & uaria: alborum enim alba est cutis, uariorum permixtorumque
partim alba partim nigra esse conspicitur. Sed homini nihil causæ cutis af-
fert, (qui enim sunt albi, admodum nigros habent capillos,) nisi quando-
que ad canitiem, uidelicet eam quæ morbo, non quæ senio accidat: nam eo
uitio corporis, quæ λεύκη, id est uitiligo uocatur, pili efficiuntur albi. Muta-
tur color pilorum in senectute, candidíque pili efficiuntur in hominibus:
quod uel cæteris animalibus accidit, sed non adeo aperte, præterquam in
equo.

A equo. Pilos habent cętera animalia, nec intra os, nec parte pedum resupina: lepori uni pili in bucca, & sub pedibus sunt. In sanguineis animalibus sunt & membranæ, ut antea exposuimus, caróque & quod carni simile est: & præterea sebum & adeps: sebum enim habent, quæ non utrinque dentata, sed cornigera sunt. At uero genus utrinque dẽtatum & cornuum expers & multifidum, uice seui adipem habet. Animalia quæuis aut intra carnem, aut seorsum pinguescunt: quibus autem pingue separatum non est, ea minus per uentrem omentúmque pinguescunt, ut anguillæ: plurima tamen pars animalium uentre pinguescit, & præcipue quæ parũ se moueant. Steriliora cuncta, pinguia & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpinguia: quædam non pinguescunt, ut lepus, perdix, author Plinius.

B Semen genitale habent omnia, quæ sanguinem: non eodem tamẽ modo in omnibus est, sed quibusdã pro genitura, θορὸς, id est genitale uirus sui generis habetur, ut piscibus. Lentum semen est pilos habentium, cæterorum nullam habet lentitiam.

C Fœminis sanguis nigrior, Contrà Plinius (nisi exemplaria sint mendosa) maribus quàm fœminis nigrior, & in iuuenta magis quàm senio. D Scoptula, Theodorus scapulas uocat. κωλῶας, Theodorus pernas aut culinas interpretatur. G Differunt & colore, De his fusius apud Galenum secundo De temperament. libro.

Eorum quæ ad generationem pertinent discrimina, in iis quæ sanguine prędita sunt animalibus. Cap. LIIII.

C IN omnibus sanguine præditis, paucis quibusdam exceptis, ut piscibus nonnullis, sexus discrimen ita habetur, ut alterum mas, alterum fœmina perfectum euadat. Coitus autem in iis, nec similes omnibus sunt, nec similem in modum aguntur. Eorum enim quæ pedestria uiuipara sunt, magna ex parte modus quidem coëundi idem est, fœminã scilicet mare superingrediente: uerum non omnia simili modo coniungũtur. Aliis coitus complexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentibus, murenis & lacertorum generi: alia, ut pisces omnes, exceptis planis cartilagineis, admotis inuicem partibus supinis copulantur. Aues mare fœminam superueniente coëunt. Morantur in coëundo diutius omnia quæ animal generant, q̃ quæ oua. Cum uero tempora coitus descripta, & ætates certas ad uenerem sin-

D gulis animalium natura finxit & statuit: quæ tamen cum homine uiuunt pedestria coitum nullo tempore aspernãtur, uidelicet propter teporem, & pabuli ubertatem: quorum tempus etiam gerendi uteri breue est, ut suis, ut canis, ut uolucrum quæ sæpius pariũt. Semel anno magna pars syluestrium animalium parit: tam eorũ quæ animal generant, quàm quæ oua, quæ scilicet non ut lepus superfœtant. Omnium maxime animalium grauidæ coitum patiuntur mulier & equa: cætera ubi grauida fuerint, fugiunt mares: ea scilicet quorum natura superfœtare more leporis recusat. Quæ sanguinem habent omnia, aut animal pariũt, aut ouum, nisi omnino sterilia sint: bipedum solus homo animal generat. Semen ubi à coitu insinuatũ in utero fuerit, aliquandiúq; contentum, membrana obducitur: quippe quod si

antequam articulis discernãtur membra, eiiciatur, uelut ouum in sua mẽ- E
branula contentum apparet detracto putamine: membrana autem ipsa ue
nis referta est. Omnia uero tum natatilia, tum pedestria, tum etiam uolati-
lia, siue animalis, siue oui forma procreentur, simili modo gignuntur: nisi
quòd alia umbilicum habeant uuluæ adhærentem, uidelicet quæ animalis
forma enascuntur, alia ouo, alia utroque modo, ut in quodam piscium ge-
nere, cartilagineo scilicet. Pari quoq; modo tam in uiuiparis, quàm ouipa-
ris uocantur ea, quibus obuolutus est fœtus, uti inter membranas antea di-
ximus: aliæ secundę (Græci χορίον dicunt,) aliæ membranæ, quas ἄμνιον & ἀλ-
Vmbilicus, ὀμφαλός. λαντοειδῆ uocant nonnulli. Augentur omnia animalia, quibus est umbilicus,
per ipsum umbilicum. Est autẽ umbilicus uena in aliis simplex, in aliis mul
tiplex (in maiore enim animali plures sunt uenæ, ut in boue: binæ in me- F
diocribus: singulæ in minimis, ut Aristoteles author est) quam uenam pu-
tamen cuticulare ambit, quod & umbilicus uocatur: uenæ autem quasi ra
dices aguntur, per quas alimẽtum haurit fœtus. Hæc Aristoteles. Galenus,
Coëunt, inquit, in unum, & uenæ, & arteriæ, quæ à χορίῳ membrana, id est
à secundis producuntur in fœtum: atque ex eo coitu, coniugiũ fit utrorum-
que uasorum, quod in umbilicum inseritur. Animalia quæ non utrinque
dentata sunt omnia, etiam dẽtatorum utrinque, quorum uterus uenã non
singularem habet pertinentem grandẽ, sed pro una plures frequentes con-
tinet, hæc in utero habent, quæ acetabula appellãtur, in quæ umbilicus de-
Acetabula, κοτυληδόνες. uenit atque adhæret. Sunt autem acetabula, uasorum ora, quæ in uuluã pe-
netrant: & in quæ ueluti in mammas reponitur à natura fœtui alimentum G
sanguineum, quæ ferendi uteri tempore, quandiu scilicet fœtus sit minor,
nec multum alimenti assumere possit, in matrice prominẽt, in pustularum
(ἐξανθήματα uocant) & inflammationum morem: & conspicua maioráque
sunt, non aliter quàm in recto intestino hæmorrhoides solẽt: fœtu uero ac-
crescente proficiscentéque ad exitum, minora subinde reddũtur, demúm-
que considunt, obliterantúrq; cũ perfectus iam est: minuta uero & utrinq;
dentata nonnulla acetabulis uteri carent: tendit umbilicus iis in uenã sin-
gularem, quæ per uterum maiuscula fertur: iam quæ ouo nascũtur omnia
incrementum foris recipere abiuncta ab utero apertum est. Situs in ute-
ro quadrupedum omnium extensus est: expedum autem obliquus, ut pi-
scium: bipedum uero inflexus contractúsque, ut auium, hominum. O- H
mnibus æque animalibus, dum in utero continentur, caput primùm supe-
rius est: sed cum creuerint, & iam exitum appetãt, deorsum deducitur: ita
fit, ut omnibus partus secundum naturam in caput, contra naturam in pe-
des, aut inflexo circũactóque corpore agatur. Animalia quorũ natura im-
perfectior est, conceptum cum perfectus iam est, sed nondum animal per-
fectum, foras edunt (perfectum autem est animal, cum conceptus iam aut
mas, aut fœmina est, scilicet in quibus sexus hæc differentia habetur: sunt
enim quæ nec marem nec fœminam generent: uidelicet quæ & ipsa nõ ex
fœmina, maréque & coitu animalium procreantur.) Quæ autem animal
intra se generant, scilicet naturæ perfectæ animalia, quousque animal pa-
riant

A riant, foráſque emittant, gerunt intra ſe innexum quod gignitur. At uerò quæ foras animal pariunt, cum intra ſe prius ouū genuerint, eorū nōnullis ouum iam perfectum abſoluitur, ut eorum quæ foras pariunt ouum, atque ita animal ex ouo intra fœminam naſcitur: aliis cum alimentū in ouo contentum abſumptum iam eſt, perficitur ab utero, atque ob eam rem ouum utero non abiūgitur. Atque hæc fere cartilagineorum piſcium differentia eſt, de quibus poſt ſeorſum per ſe diſſeremus. Partus cæteris animalibus minime laborioſi eueniunt: minus enim cum parturiunt infeſtari uidentur: at mulieribus dolores uehementiſſimi incidunt. Poſtquam conceperit fœmina, deſinit lac atque extinguitur, tam in homine, quàm in quadrupedum uiuiparo genere. Habent quod coagulum uocatur, omnia quæ plures con-
B tinent uentres: carent fere quæ unum habent, excepto lepore.

Morū actionúmq; & affectionū quarundā aliarū differētiæ. Cap. LV.

SAnguinei generis multa temporibus quibuſdam ſe condunt, ut ea quæ cortice intecta ſunt: ſerpētes dico, lacertos, ſtelliones crocodilos fluuiatiles. Piſcium etiam cōplures latère nouimus, alios hyeme, alios etiā æſtate: & præterea aues nonnullas, ut hirundines. Quadrupedum etiam quæ animal generant, nonnulla cōduntur, ut hiſtrices, glires. Et ex iis nōnulla exuunt id quod ſenectus uocatur: ueluti ea quę cortice molliori intecta ſunt, ut ſerpentes & lacerti. Maiora ſunt quę ſanguinem habent, quàm quæ non habent: & in iis magna ex parte, quæ maiora perfectioráq; ſunt animalia,
C plus temporis uiuunt: ſed tamen non omnia maiora ſunt diuaciora: homo enim plus temporis, quàm quoduis animal uiuit, excepto elephante: quanquam homo minoris eſt incrementi, quàm ueterina & alia multa. Singulis generibus pro ſua natura cibus ſtatutus eſt: nec omnibus eadē eſſe in cibo idonea, cum in multis palam eſt, tum omnium fere conſenſu in ceruis pateſcit, qui uiperas edunt, quibus cætera moriuntur: & Lucretius,

Præterea (inquit) nobis ueratrum eſt acre uenenum:
At capreis adipes, & coturnicibus auget.
Atque uidere licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigenas pecudes, homini quæ eſt acre uenenum.

Eorum quæ in his alimenti aut medicamenti rationem
D obtinent, diſcrimina. Cap. LVI.

ALimenta quæ ex his animalibus ſumuntur, non paruam præ ſe ferunt differentiam: non omnium etenim caro (quæ maxime in uſu cibario eſt) idem præſtat nutrimentum: quædam hoc ipſum tantum ſunt, alimentum ſcilicet. Alia pręterquam quòd nutriunt, habent & medicam quādam facultatem: nempe ut excalfaciendo, refrigerando, humectando, ſiccādóue corpus noſtrum immutent: ut uiperarum carnes, cùm in anguillarum mo rem condiuntur, calfaciunt palam, deſiccántq;, & corpus totum per cutem expurgant. Alia medicamenti duntaxat uim habent: eorum quibus quotidie ueſcimur, quæ domeſtica ſunt, otioſeq; uiuunt, carnem habent humi-

diorem, & quæ magis excremẽtis abundet: quæ uero syluestria, duriorem E excrementisq; uacuum: & quæ lacustribus palustribúsue locis, aut in fluminibus immundis ac turbidis lutosisq; degunt, deterrimam habent. Cõmune & hoc quoque, & uolucribus & quadrupedibus, longe præstantiorem, concoctuq; faciliorem esse carnem eorum, quę adolescunt, quàm aut recẽs natorum, aut iam senescentium. Hæc enim dura est, neruosaque & arida: ideoq; & concoctu difficilior, minusque alimẽti præbet: illa uero mucosa, præhumida, atque excrementosa est, eorum præsertim animaliũ, quæ suapte natura humidiore sunt carne, ut agni & sues: uerũ hœdi & uituli, ut qui natura sunt sicciores, melius multo & concoquuntur & nutriunt. Sicuti enim in humidioribus natura animantibus ipse ętatis flos temperiem affert mediocrem, ita in siccioribus ætas adolescens, & quæ adhuc crescat: nam F quod præhumidum est alimẽtum, ut distribuitur, ita etiam celerius discutitur. Non lõge post tempore, quàm mactata sunt animalia (inquit Rufus) coqui solent, ex quadrupedibus suilla caro, & ouilla atque caprina: ex auibus turtur, columba, & turdus: diutius seruantur uenatio omnis, & bubula caro: maiores quoque aues & palustres: & gallinaceum genus, phasianus, perdix, pauo, & attagena. Pisciũ genus omne fere, uel antea quàm expiret, coquendum est: haud facile nanque seruari patitur. Castratorũ animalium carnes in suo cuiusque genere præstant: auium caro, si cum quadrupedibus conferas, minus præstat alimenti. Pisces leuiorem cibũ præstant, quàm caro suilla, quæ inter domesticas quadrupedes leuissima est: & alimentum quod ex piscibus prouenit, sanguinem procreat tenuiorem, quàm quod G ex pedestribus animalibus, & qui non tam abunde nutriat. Ex piscibus tamen nonnulli teneriorem, alij duriorem carnem habent: quæ cete appellãtur, eorũ caro dura est, maliq; succi. Quod uero ad medicas uires attinet, syluestris suis caro uehementius exsiccat, quàm domestici: sue siccior ouis est, oue capra: hanc bos superat, illum denique leo. Erinacei utriusque usti cinerem ulceribus sordidis imposuere quidam: hirũdinum quoque combustarum cinis, cum melle gutturis affectibus medetur.

Ex animalium sanguineorum partibus, alimentorum medicaminúmque uires diuersæ. Cap LVII.

E Reliquis animalium partibus, oculi à paucis eduntur. constant autem H ex partibus dissimilibus: alia nanque tunicæ sortitæ sunt naturam, musculi aliam: denique humores aliam, qui crystalloides & hyaloides uocantur, in quibus soli musculi facile concoquuntur. Lingua (uti diximus) carne substantia est rariore, minúsque continens sanguinis: huius natura fere glandulosa est: & glandulæ ipsæ à linguę substantia tantum recessere, quãtum lingua ab ipsa carnę. Omnibus autem glandulis illud commune est, quòd in cibo suaues pariter & friabiles sentiuntur: succum gignunt crassiusculum. Mammæ autem lactantium certe animalium (οὔθατα appellant) habent à lacte comparatam dulcedinem: quocirca maxime à gulosis expetuntur, præsertim suillæ. Alimentum uero, quod ex iis gignitur, si probe fuerint

A be fuerint in uentriculo concoctæ, prope ad carnis alimentum accedit, sed crassum efficit succum. Atque si animal ipsum, ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abunde nutriunt, & probum generant succum: sin minus probe, succum crudũ aut pituitosum procreant. Sunt qui renes quoque inter glandulas adnumerent: habent uero ij ex urina uirosi quippiam: ac proinde uitiosum gignunt succum, concoctúque difficiles sunt. Virus quoque habent testes à semine contractum, ex adultis saltem quadrupedibus: altilium autem gallinaceorum testes & suaues sunt, & optimum præbent corpori succum. Quadrupedum quoque iuniorum testes manduntur: taurorum uero, hircorum & arietum, sapore sunt ingrato, cõcoctu difficiles, malíque succi. Viscera ad concoctionem difficilia sunt, crassique succi, atque B excrementosi: in iis tamen iecur uel quadrupedum nonnullarum succum procreat non omnino malum. Cerebrum omne pituitosum crassúmque est, nec probum efficit succum. ægre concoquitur, tardéque permeat, atque à stomacho alienum est, idque haud modice: quippe quod nauseam concitat, adeo ut si cui à cibo uomitum ciere decreuerint, cerebrum postremum ciborum exhibendum suadeant medici. Idem tamen si probe concoquatur, alimentum præstabit corpori nõ exiguum. Auium cerebrum paruum quidem est, sed quod pedestrium cerebro tanto prræstantius, quanto durius est. Cerebro dulcior est, suauior quoque & pinguior, quæ in ossibus reperitur medulla: ut si utrunque gustando inter se conferas, uidebitur certe cerebrum austeri in se quiddam continere: & medulla ipsa quoque si liC beralius edatur, nauseam excitat ut cerebrum: & si probe fuerit concocta, nutrit non aliter atque cerebrum. Facillime omnium putredinem sentit medulla, ut Rufus author est: eóque fit, ut eorum animalium ossa, quorum caro grauius olet, quamprimum confringi soleant. Emollit medulla, quæ in corpore nostro durâ sunt: etiam quæ scirrum patiuntur, siue in musculis, siue tendonibus aut ligamentis, siue etiam in uisceribus id accidat. Molliunt, inquit Dioscorides, omnes medullæ, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent: &, ut Plinio uidetur, exsiccant. Laudatissima est ceruina, proxima uitulina aut boum iuniorum: dein caprina, inquit Plinius. Hircorum uero, taurorúmque medulla & acrior & siccior est, quàm ut scirrosas durities emollire possit, uti Galeno placet: Dioscorides taurinam caprinæ præD fert & ouillæ. Curantur medullæ hyeme, ut uult Galenus: alij uero æstatis exitu, uel ante autumnum. Vtimur autem medulla, non ea solum quæ in ossibus, sed & quæ in spina reperitur, quam & spinalem medullam nuncupant: quæ altera illa & durior & siccior est. Hæc pinguetudinis habet minimum, quo fit ut nauseam minime ciat: non exiguum dat corpori alimentum, sed quod crassiorem succum efficiat. Pinguetudo omnis, siue adipẽ dixeris, siue seuum, pauci nutrimenti est: potiúsque carnis, quæ nos alit, cõdimentum est, quàm alimentum. Excalfacit, mollit, rarefacit & humectat omnis pinguedo: uerum cuiusque differentia in maioris minorísque ratione consistit. Nam pinguedo suilla, omnium est humidissima, oleiq; instar fluida: caprina ob crassitiem citius concrescit. Taurinus adeps suillo longe

calidior & ſiccior eſt, minus tamen, quàm ſit leoninus: uitulinus quoque E taurino minus tum calidus eſt, tum ſiccus: & hœdinus quàm ſit caprinus: minus quoque hic, quàm hircinus. Adeps anſerinus ſuillo calidior eſt, inter quos medium locum obtinet gallinaceus. Piſcium adipem ad ſuffuſiones impoſuere nonnulli: Maſſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. A renibus autem eſt laudatiſſimum omne ſebum. Perficitur omne ſebum exemptis uenis membraníſque. Sanguis omnis concoctu difficilis eſt, præcipue qui craſſus, qualis eſt bubulus: leporinus tamen, utpote omnium ſuauiſſimus, in pretio eſt. Suum quoq; & iuniorum & eorum qui caſtrati ſunt, ſanguine pro alimento utuntur quidam: ſicuti & gallinarum & caprarum nonnulli. agreſtéſque nonnunquam caprarum ſanguine unà cum adipe ſeſe replent, uti & Homerus de Penelopes procis retulit. Aprorum ſanguinem, qui uel guſtare quidē uelit, nemo eſt: taurorũ ſanguis recens epotus uenenum eſt. Sanguis anſeris, anatis & hœdi, utiliſſime in antidota miſcentur: palumbi autem, turturis, columbæque ac perdicis, oculis cruore ſuffuſis, & recentibus eorundem uulneribus illinuntur. Partes animalium excarnes, ut pedes, roſtra, aures, cartilagines, minimum præſtant alimenti: & neruoſæ partes omnes, ut ligamenta atque tendones alimentũ gignunt lentum glutinoſúmue: nec ſane aliud, quàm partes ipſæ coctæ præ ſe ferunt. Et quæ circa quadrupedum labra ſunt, eandem habent naturam: glutinoſum nanque, ſed minime graſſum generant ſuccum: uerum facile concoquuntur & hęc & uolucrum alæ. Oſſa cremata digerunt atque exſiccant egregie: maxime uero (ut nonnullis placet) humana. Quidam autē G arthritim & comitialem morbum epotis oſſibus uſtis ſanauère. Pili uſti calfaciunt egregie, atque deſiccant: & lanæ crematæ eodem modo.

D Curandæ medullæ rationem uarie explicant Galenus, Dioſcorides & Plinius. E Quomodo curari debeat omne pinguedinis genus, docent Dioſcorides & Plinius.

De excrementorum, quæ in animalibus ſanguineis reperiuntur, differentiis. Cap LVIII.

HVmorum omnium qui in animalibus inſunt, bilis calidiſſima eſt: cuius proinde uis acris excalfaciénſque eſt. Excalfacit, inquit Plinius, mordet, ſcindit, extrahit, diſcutit. & calidiſſimorum animalium fel, cætera quoque in calore ſuperare palam eſt. Quin & in animalibus, quæ magis H calida ſunt, colore flaua uidebitur bilis: quæ uero minus calida, pallidior erit. Et cum animal quod ſua natura calidum eſt, fame ſitíque torquetur, ad atrum colorem uergit bilis. Porcorum fel omnium humidiſſimum eſt, ac proinde maxime imbecillum, præterquam agreſtium: hoc itaque felle tanquam ad aurium ulcera idoneo medicamento utuntur. Suillo felle acrius paulo eſt ouillum: ouillo caprinum, cui bubulum urſinúmque ſimilia ſunt. taurinum ualentius eſt, quod tamen ab hyænæ felle uincitur: hoc quoque ſuperat callionymi bilis, ſcorpiíque marini & teſtudinis marinæ. Minorũ animalium fel ſubtilius intelligitur: & ideo ad oculorũ medicamenta utilius

A lius existimatur. Auium fel omne & acrius & siccius est, quàm quadrupedum. Perdicis fel atque gallinæ ad medicinę usum cæteris pręferūtur. Felle quocunque facile, infantibus præcipue, alui deiectionem quis molietur, si intinctum linamentum sedi subiiciat. Sudor omnis salsus est: sępe uero & amaritudinem præ se fert minime obscuram. Vrinarum non minor est ua rietas, quàm bilis esse diximus. Et omnium quidē uis calida est: magis autem eorum quæ calidiora sunt, sicuti frigidiorū minus. Hominis, ut & execti suis domestici, maxime est imbecillis: apri uero syluestris ualida est, ut ex odore facile apparet, qui utique acerrimus est. Saliua canis certe rabidi, in homine quoq; rabiem excitare potest, si in eius corpus inciderit. Hominis saliua uenenosis omnibus bestiis aduersatur. Hoc autem scire oportet, B saliuæ discrimina contingere, tum in animalium speciebus, tum in eorum unoquoque sano aut ægro, ieiuno & sitibundo, aut cibo potuq; sumpto: à cibo nanque imbecilla est: ualida acrísque earum, quę longa inedia aut siti uexantur: mediocris eorum, quæ probe concoxere, nondum tamen cibum potúmue hausere. Stercus fimúmue omne digerendi facultate pollet: uarie tamen pro animalium temperaturis: eorum nãque quæ licciore sunt temperatura exsiccantius stercus est, sicuti & quæ calidiore, calfaciens magis. Quin & pro eorum quæ pascuntur natura, numerosa fiunt discrimina: id quod in hominibus maxime conspicuum fuerit: quandoquidem hoc animal ciborum generibus utitur maxime uariis: caprarum quoq; pilulæ, pro pastus uarietate nonnihil discriminis habent. Quorundam animalium C fimum non modo medicamentis quæ foris imponuntur, sed iis quoque quæ intro in os sumuntur admiscent nonnulli: caprarum etenim fimum, earum præsertim quæ in montibus uictitant, in uino potum, regium morbum emendat. E sue syluestri fimum aridum ex aqua aut uino epotum, sanguinis reiectionē sistit, diuturnum lateris dolorē lenit: ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur. Horum certe usus contingit nonnūquam, dum aut uenamur, aut peregre, aut ruri agimus: cum scilicet præstantius nihil affuerit. Humanum autem stercus ob fœtorem omnino reiicitur.

H Taurino felli, inquit Plin. præcipua potentia. A Quonã modo curabitur fellis genus quoduis docet Dioscorid. lib. 2. & Plin. lib. 29. C Fimi stercorísue animalium discrimina, quod ad agrum lætificandum attinet, ostendūt rei rusticæ authores, D Columella scilicet ac Plinius lib. 17.

De lacte, & iis quæ ex lacte fiunt, ut caseo, butyro, & aliis. Cap. LIX.

IN lacte non parua est huius generis animalium differentia: humanū etenim lac corpori humano maxime accommodatum est, ut quod & suauissimum sit, & optime nutriat: aliorum uero quorundam animalium lac, homini ingratum est, ut canis, lupi, leonis, uulpis, ursi, & id genus aliorum: caprino autem ouillo, bubulo, asininóq; libētius uescimur: caseosq; nobis ex iisdem conficimus, præterquam ex asinino. Horum animalium lac generatim omne probatissimum gignit alimētum: discrimen uero est, quòd crassius est bubulum, ouillum, caprinum: minus autē crassum equinum, & asininum (quanquam Plinio crassissimum asininum) camelinum omnium

liquidiſſimum eſt. Vt uero paucis eius facultatem definiamus: lac medico E rum omnium conſenſu, inter omnia edulia quamoptimum gignere ſuccũ, multúmque alimenti præſtare dicimus: ex contrariis quibuſdam ſubſtantiis, ac facultatibus compoſitum: uentrem ſcilicet mouendi, ac ſiſtendi, obſtruendiq; ac tenuandi. Quod nanque in eo ſeroſum eſt, ſuccos extenuat craſſos, & aluum ciet: contra, quod caſeoſum aluum ſiſtit, ſuccóſque reddit craſſos. Quò fit, ut lac, quod ſeroſum ac tenue eſt, minus nutriat, aluum magis moueat: ſicuti contrà, quod craſſius eſt, aluum minus citat magiſq; nutrit. Camelinum, aſininúmq; ſeroſi humoris plus habet: plus caſei ouillum: pinguetudinis bubulum: caprinum inter cętera mediocritatem obtinet, ut quod nec pingue admodum, nec craſſum ſit: bubulum pinguę, ouillũ craſſius, cõtrà aſininum tenue. Optimi ſucci lac ex iis habetur animalibus, quæ F optimo ſunt corporis habitu: idq; ſi, ubi emulctum fuerit, quamprimũ hauriatur: ubi nanque diutius emulctum manſerit, genuinæ bonitatis nõnihil amittit. Quod uero poſtea coctũ amplius fuerit, ſuccum gignit craſſioré: multo uero maxime, ſi uel farinam triticeam, uel milium aut amylum incoxeris. Lac, ne in uentriculo coaguletur, mellis, aquæ, & ſalis nonnihil admiſcent quidam: nam uel caprinum ipſum, abſq; melle ſumere, minime erit tutum: pleriſque enim qui illud purum hauſerint, in caſei ſpeciem in uentriculo coactum eſt: quod cum acciderit, mirum quàm aggrauet hominem, ac prope dixerim, ſtrangulet. Non parua quoq; lactis diſcrimina ſunt ab anni tẽpore: ab eo ipſo ſpatio, quo à partu in lucẽ edito, diſtat: ab ætate, & à paſtionibus. Quanquam ſunt qui paſcuorum rationẽ plane pro nihilo G habeant, quaſi nihil parúmue ad lactis bonitatem conferant. Cæterũ haud dubie uidemus, animalium, quorum uſuri lacte ſumus, ſi ſcammonia aut marinarum lactucarum quapiam (tithimallum uocant) ueſcantur, in lacte quoque laxandi uires ineſſe. Ex quo patet, quòd ex uitioſo paſcuo, acre, acidum, & auſterum reddetur, natura uidelicet herbarum imitatũ: & à uiridi pabulo lac aluum magis emollit, inquit Dioſcorides. Quod uero ad anni tempora pertinet: uernum lac ut liquidiſſimum, ita copioſiſſimum: æſtate uero media, ipſum etiam mediocre eſt: poſt id uero temporis, ſenſim iam craſſeſcit, quoad prorſus deficiat. A partu dilutiſſimum eſt: procedente deinceps tempore craſſeſcit ſemper. Probi lactis improbíue hæc ſunto indicia: quod optimum eſt, id guſtanti olfacientiq; ſuaue dulcéque mediocri- H ter: nec amarum, nec acidum ſalſúmue aut acre, aut grauis odoris: intuenti candidum, æquabile, liquidi, craſſiq; medium apparebit, ut ſi ungui inſtilletur, hęreat, nõ defluat. Quod uitioſum eſt, è diuerſo craſſum & caſeoſum: aut liquidum & ſeroſum ac liuidum conſiſtentia ipſa caloréque uidebitur: idem guſtantibus amarorem, aut ſalſedinem, aut qualitatẽ quampiam extraneam exhibebit: tale uero nec olfacienti ſuaue erit. Lac animalium ſanorum, aduerſus acres, mordaceſq; fluxiones eſt utiliſſimum: quandoquidem non ſolum à partibus affectis eas abluit, ſed & corpora ipſa ueluti illinit: ne quod defluit, in loca nuda incidat. Continet enim in ſeſe extergentẽ quandam humiditatem, quam ſerum uocãt: & præterea craſſum quiddam

pinguæq;

A pinguéq; quod corpori illinitur, atq; adhæret, non aliter ac pinguedo adéps ue aut ceratũ aliquod: ex triplici nanq; ſubſtãtia conficitur lac omne, ut ante diximus: ſeroſa ſcilicet, caſeoſa, & pingui. Serum abſtergentem uim habet, qua uel abſque roſione abluit acres humores. Pars lactis craſſior, & quę caſei naturam refert, ceu illita adhæret, nõ aliter atque pinguedo adépsue, aut ceratum aliquod, acrimoniamq́; humorũ ea ratione obtúdit: lac uero ipſum totum lene mitigánſque pharmacum eſt (παρηγορικὸν uocant) & mordacitatis expers: præcipue uero ſi ex mediocri decoctione partis ſeroſæ plurimum ſit exhauſtum. Ob ſucci quem lac gignit probitatem, nonnulli uel pulmonis ulceribus afflictos ſola lactis potione curari putauere: antea ſcilicet quàm ampliora fiant ulcera ipſa, callumq́; contrahant. Sed in tabificis B morbis, lac muliebre præcipue laudatur, tanquam eiuſdem naturæ nobíſque accommodatiſſimum: maxime uero ſi infantium in morem ab ita affectis ex uberibus exugatur. Ad acres oculorum fluxiones ipſum lac, tum per ſe, tum cum molliorum collyriorũ aliquo imponitur: præterea ad hypopia & hypoſphagmata. Palpebris quoque extrinſecus unà cũ oleo roſaceo & ouo impoſitum, iis qui ophthalmia laborant, ubi ſomno ſeſe dabunt, phlegmonas ipſas cõcoquit: mulieris autem lac eſto, quod recens ex mammis expreſſum ſit. Vbi uero exſiccantem uim quampiam adiunctã habuerit, lac craſſum caſeoſúmque, optimũ euadet dyſenteriæ, acriúmq; omniũ uentris fluxionum remedium: quam ſane facultatem accipiet potiſſime à lapillis (quos κάχληκας uocant) uel ferreis quibuſdam cylindris candentibus C lacti ante decocto iniectis. Decoqui autem lac eouſque debet (ut modo diximus) dum ſeroſi in eo humoris pars maxima abſumpta fuerit. Hæc Galenus: Plinius uero, Et ſi urat dyſenteria, inquit, infunditur decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſſana ordeacea. Item contra roſiones inteſtinorum bubulum aut ouillum utilius. recens quoque dyſentericis infunditur. Vtero quoque ulcerato infunditur lac: atq; omnibus, quæcunque leniri poſtulãt, prodeſt impoſitum, ſiue ob phlegmonẽ, ſiue ob humorũ acrimoniã malignitatémue, ut ſedis pudendorumq́; ulceribus & cãceroſis omnibus. Infunditur quoque lac cõtra roſiones à medicamento factas. Oris, gutturisq́; inflammationes lenit collutum gargarizatúmq;: ac proinde anginas mitigat, tonſilláſque & columellam, ſi phlegmone afficiantur. Datur & ad D uenena quę erodendo interimunt, qualia ſunt lepus marinus, & cantharis. Sunt qui lac exhibeant, & iis qui aconitum & thapſiam ſumpſerint. Priuatim bubulum iis qui cholcicon biberint, aut cicutam, aut doricnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſam, & ſulphur, & argentum uiuum. Sunt inter exempla, inquit Plinius, qui aſininũ bibendo liberati ſunt podagra chiragráue. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ poſt abſtinẽtiam: thoraci quoque ac pulmoni lac omne utile eſt. Lactis uſus contrarius ſpleneticis, hepaticis, comitiali morbo affectis, uertiginoſis, neruorum uitio laborantibus, febres habẽtibus, caput dolentibus, uertigini, inquam, prẹterquam purgationis gratia, grauedini, tuſ-

Vſque ad dimidium, ut uult Dioſcorides.

sientibus, lippis. Minus inflat quodcunque decoctum. nocet usus eius assiduus dẽtibus & gingiuis. E Lac quod seri habet plurimum (inquit Galenus) nihil affert periculi: quod uero seri exiguum habet, crassúmque est & caseosum, non sine periculo assidue estur: ab iis pręsertim, qui renum calculo aut iecinoris obstructionibus obnoxij sint. *Oxygala.* Oxygala quod uocant, frigidum est, crassique succi: dentes, qui iusto sunt frigidiores, lædit: euenit nãque iis, qui oxygala sumpserunt, symptoma quod dẽtium stuporẽ uocant: quale post acerborum acidorúmque esum accidere solet. Ventriculus frigidior oxygala haud bene concoquit: temperatus uero, quanuis ægre, conficit tamen: sed qui iusto calidior est, præterquam quòd minime lęditur, cõmodi nonnihil ab eo sentit. Fit autem oxygala uno modo, acido lacte addito in recens quod uelis acescere. Oxygala fit & alio modo, dum crebro iactatu in longis uasis conficitur butyrum, F additur paulum aquæ ut acescat: quod est maxime coactum in summo fluit, atque id exemptum addito sale oxygala appellant. *Aphrogala.* Medici speciem unã addidere lactis generibus, quod schiston appellauere. *Schiston, σχιστὸν γάλα.* Id fit uel citra coagulum, cum scilicet ipsius partes lactis secernuntur, & discedit serum à lacte, cum lacti abunde calido acetum mulsum affundimus, aut uinum mulsum. Interdum etiam citra omnem liquorem infusum uasculo frigidissimam aquam continẽte, in lac dum feruet dimisso, lactis partes separamus. Ad hæc lac quod statim ab edito fœtu emulsum fuerit, uel absque coagulo concrescit, si super cineres calidos paulisper ferueat: quod uero hoc pacto concreuerit, ueteres comici πυριάτην, asiatici uero πυριέφθον uocarunt: & hoc quidem lac syncerum est, nulla admista aliena natura. G Cum uero una cum melle addito, per coagulum fiat χλος, id est separatio concretióque: discedit certe quod tenue & aquosum est, uerum id solum mandunt nonnulli, quod coactum est, quod tum ex caseosa lactis substantia, tum ex feruida igneáue coaguli facultate, tum uero ex melle ipsis admisto compositum est. Alij uero non hoc solum, sed unà cum eo quod concreuit, serum etiam deuorant: & id quidem uel pariter totum serum cum eo toto quod concretum est, uel eorundem altero alterum copiosius. Euenitque ut his quidem magis, illis uero minus uenter moueatur pro quantitatis serosi humoris ratione. Ac præterea quòd, qui solũ id quod coactum est comedant, uberius alantur: qui uero unà serosi quicquam humoris deuorauerint, minus: ac longe minus ij, qui eius quod concreuit parum, serosi uero liquoris multum hauserint. H

Serum, ὀῤῥός. Serum nanque postquam à lacte discessit, aluum egregie mouet, & ad purgationes ualentius redditur: datur autem potissimum, quibus sine acrimonia uolumus deiectionem moliri, ut melancholicis, comitialibus, in lepris, elephantiis, erumpentibus ex toto corpore pustulis, articularibúsque morbis, (ut sentit Plinius) & paralyticis. Bibitur autem efficacissime heminis, per interualla temporis usq; ad quinas: ita ut per interualla illa temporis potantes ambulent. Serum exempto caseo potum cum exiguo sale, phthiriasin à toto corpore inhibet.

Caseus, τυρός. Lac coagulatum expressúmque caseus est: non ita tamen ut uniuersa lactis moles in caseum cogatur, sed quod crassum est duntaxat, separatóque eo quod

A eo quod serosum est. Porro dictum iam est habere lac in se naturam quandam pinguem & oleosam: hæc ubi à reliquo lacte seiuncta fuerit, soláque per se constiterit, butyrum appellatur: uerum si unà cum crassiore lactis parte coacta coagulatáque fuerit, (seroso duntaxat lactis humore separato) caseus ipse pinguior efficitur. Abunde nutrit in cibo caseus sine sale recens, stomachóque idoneus est, & facile in corpus digeritur, corpus auget, & aluum leniter emollit: alius tamen alio præstat, pro lactis natura ex quo conficitur. Elixus autem & expressus, ac deinde assatus aluum sistit: oculorum inflammationibus atque hypopiis impositus iuuat. Qui uero recens nuperque salitus est, in cibo minus alimenti præbet, carníque minuendæ aptus, stomacho aduersatur, uentrem & intestina turbat. Vetustior aluum Butyrum.
B sistit, corpúsque minuit, & stomacho utilior est. Hæc ex Dioscoride & Plinio. Vt uero Galenus refert, caseus omnis crassum procreat succum, uetus etiam malum: recens autem & qui nuper coactus est, neque malū gignit, nec æque atque uetus, crassum. Caseus cum conficitur, acrimoniam quandam ab iniecto coagulo contrahit, humiditatémque amittit, id quod maxime cum inueterauerit, conspicuum est: quo tempore & acrior & manifesto calidior sentitur. quo fit, ut & sitim excitet magis, & concoctu difficilior, deteriorísque succi euadat. Quapropter reiiciendum penitus suadent medici id genus casei: ut quod neq; ad cōcoctionem sit utile, aut in corpus digestionem, nec utique ad probi succi generationē. Malus deinde, sed prædicto minus, iudicatur, qui necdum uetus est, nec magnam contraxit acri-
C moniam: recens ut diximus, succi malignitate uacat. Crassities cum lentore non omni caseo inest: quandoquidem nō paruum casei discrimen est, tum à lacte ex quo fit, tum ab animalium ex quibus colligitur natura, tum uero à pabuli uarietate: nonnihil itē à præparationis modo: præterea quòd alius mollior, alius durior, aut densior laxiórue, glutinosior aut friabilior sentitur. Sapor deinde alius acidus, acrior alius aut dulcior. Mollior duriore præstat: rarior quoque & laxior eo, qui densus admodum aut eousque friabilis est, ut & asperitatem habeat. Inter hos qui mediocritatem obtinet, præferendus est. Quod uero ad sapores attinet, is omnium præstantissimus esto, qui nullam refert qualitatem insignem, ut dulcis tamē alias modice exuperet. Melior quoque suauis, quàm qui ingrati saporis est: & qui sa
D lis modicum, eo qui uel permultū habeat, aut qui expers omnino salis est. Qui oxygalactinus à nonnullis appellatur, omnium caseorum recētium nouellorúmue præstantissimus est: ut qui in cibo suauissimus, & stomacho minime omnium noxius est, aliísque cōcoctu facilior: sed neque uitiosum, neque usqueadeo crassum præbet succum, quod uitium omnium caseorū commune esse diximus. Huius generis est qui Romę diuitibus habetur gratissimus, βιθὺς nomine, & alij quidam in aliis regionibus. Quæ plures quaternis mammas habent, inquit Plinius, caseo inutilia sunt, & meliora, quæ binas. Caprarum gregibus sua laus est in recenti maxime, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa urbe conficitur, cunctis præferēdus. Trans maria uero Bithynius fere in gloria est. Commodum ad conficiendum repo-

H

nendúmque caseum,lac præcipue ouillum caprinúmque est, mox bubulũ. E
Equinum ac asininum miscẽt interdum. Bubulũ fertilius caseo est,quàm
caprinum.Caseos,si cerebrum mustelę coagulo addatur,negant corrumpi
uetustate,aut à muribus attingi. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo ui-
xisse annis uiginti,ita temperato,ut uetustatem non sentiret. Vetustus ca
seus pernæ suillę decocto maceratus ac probe in mortario subactus,arthri-
ticis, quibus tophi (quos πώρους uocant) in articulis creuerint, impositus plu
Caseus mollis. rimum iuuat. mollis uero & qui recens iam coactus est, repulsoriam uim
Caseus muste°. obtinet & modice frigidã. Tritus itaque uulnus mediocre cõglutinat im-
Caseus uiridis. positus. Oxygalactinus autem uim habet præterea digerendi,sed paruam,
Saprum. ut uel magnum uulnus, etiam in rusticano corpore glutinare possit. Sa-
prum uocant,inquit Plinius,qui cũ sale & sorbis siccisè uino tritus potúsq; F
Hippace. medetur cœliacis. Quod hippacen uocãt,caseus est equinus:ea uirus olet,
magnopere alit,bubulóque proportione respondet. Non desunt qui hip-
pacen equinum coagulum appellarint. Hippocrates Scytharum inuentũ
hippacen dixit:esséque quod in equino lacte in alueolis subacto, in fundo
subsederit:quo gens illa quotidie uesceretur.Hippace exiguo gustu famem
Butyrum. sitímque sedat,ut Plinius author est. E lacte fit & butyrum, barbararum
gentium laudatissimus cibus. Spuma id est lactis,inquit Plinius, concre-
tiúsque quàm quod serum uocatur: fit autem crebro lactis iactatu in lon-
gis uasis,donec pinguior lactis pars separetur:plurimum è bubulo(inde no
men) & pinguissimũ, ut Galenus author est:ut uero Dioscoridi placet at-
que Plinio, pinguissimum ex ouibus: fit & ex caprino. Quod magis ui- G
rus respuit, hoc præstantius iudicatur. Recens obsoniis additum, olei ui-
cem pensat: & in bellariis adipis loco ponitur. Neque omittendum in eo
olei uim esse: & barbaros omnes infantésque nostros ita ungi. Butyrum
exiguo gustu famem sitímque sedat,conseruátque uires. Butyrum natura
oleosum & emolliens est:unde si largius sumatur,aluũ soluit:& contra ue-
nena,si oleum desit,utile est.cũ melle admistum dentiliones adiuuat,si ad-
fricetur.Phlegmonas quæ in mollibus sunt corporibus, cõcoquit ac discu-
tit,ut parotidas,bubonas, orísque ac similium partiũ phlegmonas in pue-
rorum & mulierũ corporibus postea quàm fluxio constiterit.Cõtra uuluæ
inflammationes,atque duritias efficax est butyrum,quòd neque uirus resi-
pit,neque uetustum est.In medicamenta additur,quæ pus mouent,præser- H
tim in neruorum uulneribus aut cerebri mẽbranarum,aut ceruicis uesicæ.
Natura butyri est mollire & (ut Dioscoridi placet) purgare,replere & car-
nem creare,& astringere quoque ut Plinio uidetur. Aspidis morsui utilissi
me imponitur.Deuoratũ uero & in corpus digestũ, pleureticis peripneu-
monicísque confert plurimũ,ut & liberior fiat excreatio & materiæ cõco-
ctio facilior. Quòd si syncerum butyrũ linctu hauriatur, cõcoquit quidẽ
magis,sed sputum minus educit:uerũ unà cum melle & amigdalis amaris,
minus certe concoquit,sed educit liberius. Fuligo ex butyro collecta, in
Coagulum, ocularibus medicamentis exsiccãdi astringendíque uim habet: oculorum
πυτία. fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem facile perducit. Coagulũ omne

ut

A ut Dioſcorides prodit, & diſſipata cogit, & coacta ſeparat. Ego uero (inquit Galenus) coagulo uti, acri certe medicaméto, ad affectum aliquem qui adſtrictionem deſideraret, nunquam ſum auſus. Porro coagulum omne acre eſt, facultatémque habet extenuantem, digerentem, & exſiccantem. Lac in uentre coagulatum diſſecat: & ſanguinem in uentriculo concretum, non leporinum ſolum, ſed coagulum quoduis epotum: quanuis efficacius id faciat leporinũ. Hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, platicerotis, dorci, uituli, & bubali coagula ſimiles habent naturas. Coagulum hinnuli, inquit Plinius, leporis, hœdi, laudatum: præcipuum tamẽ daſypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinque dentatorum. Et hæc quidem animalibus quæ ſanguine prædita ſunt, partim omnibus communia ſunt, quibus uidelicet ab
B iis quæ ſanguine carent, ea differre conſtat: partim uero generibus quibuſdam propria: de quibus accuratius generatim deinceps pertractãdum iam nobis reſtat, ab homiue exorſis.

G Si ſcammona aut &c. Hoc confirmant Theophraſtus lib. 9. De hiſtoria plantarum, & Dioſcorides lib. 2. De lacte quoque tabiarum, quantum diſcrepet ab aliis, leges apud Galenum lib. 5. Method. medend. E Oxygala, aliis quoque modis oxygalam conficit Columella lib. 12. Eſt quod aphrogala uocatur, quod æſtate dant media in caloris ſiccitatíſque leuamen: an idem ſit quod hoc loco ex Plinio oxygala appellatur, coniicere potius licet quàm certi aliquid pronuntiare: cum neminem hactenus aut græcum authorem aut latinum (quod certe memini) uiderim, qui quid ſit aphrogala explicet. Melca autem quid ſit (quod è lacte quoque obſonium eſt, cuius & uſus idem qui aphrogalactis eſt) deſcripſit nobis Conſtantinus Cæſar in agriculturæ
C lib. 12. ex Paxamo authore. Melcam ſcilicet lac eſſe, in ollas fictiles, quæ acetum ferueſcens ebiberit, coniectum repoſitúmque: atque quod hoc pacto acidum fuerit redditum, melcam uocat. Interdum etiam &c. Hoc à Dioſcoride & Plinio fit, non ad ſeparationem, ſed ne ſuperfundatur lac cum feruet. Serum à lacte) Modus ſeparandi deſcribitur à Dioſcoride, & Plinio lib. 28. πυριάτην, aliàs πυριάστην, πυρίεφθον, inquit Athenæus, à nonnullis uocatur primum lac, quod ſtatim ab edito fœtu mulgetur.

H Caſeus, Caſei faciendi ratio traditur à Columella lib. 7. A Stomacho utiles, inquit Plinius, qui non ſunt ſalſi, id eſt recentes. Caſeus mollis, ut Plinio uidetur, aluũ ſiſtit. Elixus, ἑφθός: ita habetur in Dioſcoride, ſed non ſine ſuſpicione mendoſi exemplaris. Caſeus recens cum melle, inquit Plinius, ſuggillata emendat. D βιθὺς, aliàs βαθὺς. Latinus interpres uetus baynticus legit. an fortaſſe bithynius? ut idem ſit, de quo ſtatim ex Plinio. De caſeorum præſtantiſſimorum uarietate ex locis, plura habet exempla Plinius lib. 11. E Mollis, Mollem caſeum, & qui recens coactus eſt, Columella (ut arbitror) caſeum uiridem, Plinius muſteum uocauit. Saprum, id eſt putri-
D dus caſens, uel uetuſtate putridus. H Fuligo ex butyro, λιγνὺς ἐκ τοῦ βουτύρου. Quo pacto colligitur ex butyro fuligo, docet Dioſcorid. lib. 2.

nendúmque caſeum, lac præcipue ouillum caprinúmque eſt, mox bubulũ. E
Equinum ac aſininum miſcẽt interdum. Bubulũ fertilius caſeo eſt, quàm
caprinum. Caſeos, ſi cerebrum muſtelę coagulo addatur, negant corrumpi
uetuſtate, aut à muribus attingi. Tradunt Zoroaſtrem in deſertis caſeo ui-
xiſſe annis uiginti, ita temperato, ut uetuſtatem non ſentiret. Vetuſtus ca
ſeus pernæ ſuillę decocto maceratus ac probe in mortario ſubactus, arthri-
ticis, quibus tophi (quos πώρους uocant) in articulis creuerint, impoſitus plu
Caſeus mollis. rimum iuuat. mollis uero & qui recens iam coactus eſt, repulſoriam uim
Caſeus muſte°. obtinet & modice frigidã. Tritus itaque uulnus mediocre cõglutinat im-
Caſeus uiridis. poſitus. Oxygalactinus autem uim habet præterea digerendi, ſed paruam,
Saprum. ut uel magnum uulnus, etiam in ruſticano corpore glutinare poſſit. Sa-
prum uocant, inquit Plinius, qui cũ ſale & ſorbis ſiccisè uino tritus potúſq; F
Hippace. medetur cœliacis. Quod hippacen uocãt, caſeus eſt equinus: ea uirus olet,
magnopere alit, bubulóque proportione reſpondet. Non deſunt qui hip-
pacen equinum coagulum appellarint. Hippocrates Scytharum inuentũ
hippacen dixit: eſſéque quod in equino lacte in alueolis ſubacto, in fundo
ſubſederit: quo gens illa quotidie ueſceretur. Hippace exiguo guſtu famem
Butyrum. ſitímque ſedat, ut Plinius author eſt. E lacte fit & butyrum, barbararum
gentium laudatiſſimus cibus. Spuma id eſt lactis, inquit Plinius, concre-
tiúſque quàm quod ſerum uocatur: fit autem crebro lactis iactatu in lon-
gis uaſis, donec pinguior lactis pars ſeparetur: plurimum è bubulo (inde no
men) & pinguiſſimũ, ut Galenus author eſt: ut uero Dioſcoridi placet at-
que Plinio, pinguiſſimum ex ouibus: fit & ex caprino. Quod magis ui- G
rus reſpuit, hoc præſtantius iudicatur. Recens obſoniis additum, olei ui-
cem penſat: & in bellariis adipis loco ponitur. Neque omittendum in eo
olei uim eſſe: & barbaros omnes infantéſque noſtros ita ungi. Butyrum
exiguo guſtu famem ſitímque ſedat, conſeruátque uires. Butyrum natura
oleoſum & emolliens eſt: unde ſi largius ſumatur, aluũ ſoluit: & contra ue-
nena, ſi oleum deſit, utile eſt. cũ melle admiſtum dentiliones adiuuat, ſi ad-
fricetur. Phlegmonas quæ in mollibus ſunt corporibus, cõcoquit ac diſcu-
tit, ut parotidas, bubonas, oríſque ac ſimilium partiũ phlegmonas in pue-
rorum & mulierũ corporibus poſtea quàm fluxio conſtiterit. Cõtra uuluæ
inflammationes, atque duritias efficax eſt butyrum, quòd neque uirus reſi-
pit, neque uetuſtum eſt. In medicamenta additur, quæ pus mouent, præſer- H
tim in neruorum uulneribus aut cerebri mẽbranarum, aut ceruicis ueſicæ.
Natura butyri eſt mollire & (ut Dioſcoridi placet) purgare, replere & car-
nem creare, & aſtringere quoque ut Plinio uidetur. Aſpidis morſui utiliſſi
me imponitur. Deuoratũ uero & in corpus digeſtũ, pleuriticis peripneu-
monicíſque confert plurimũ, ut & liberior fiat excreatio & materiæ cõco-
ctio facilior. Quòd ſi ſyncerum butyrũ linctu hauriatur, cõcoquit quidẽ
magis, ſed ſputum minus educit: uerũ unà cum melle & amigdalis amaris,
minus certe concoquit, ſed educit liberius. Fuligo ex butyro collecta, in
Coagulum, πυτία. ocularibus medicamentis exſiccãdi aſtringendíque uim habet: oculorum
fluxiones cohibet, & ulcera ad cicatricem facile perducit. Coagulũ omne
ut

A ut Dioscorides prodit, & dissipata cogit, & coacta separat. Ego uero (inquit Galenus) coagulo uti, acri certe medicamēto, ad affectum aliquem qui adstrictionem desideraret, nunquam sum ausus. Porro coagulum omne acre est, facultatémque habet extenuantem, digerentem, & exsiccantem. Lac in uentre coagulatum dissecat: & sanguinem in uentriculo concretum, non leporinum solum, sed coagulum quoduis epotum: quanuis efficacius id faciat leporinū. Hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, platicerotis, dorci, uituli, & bubali coagula similes habent naturas. Coagulum hinnuli, inquit Plinius, leporis, hœdi, laudatum: præcipuum tamē dasypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinque dentatorum. Et hæc quidem animalibus quæ sanguine prædita sunt, partim omnibus communia sunt, quibus uidelicet ab
B iis quæ sanguine carent, ea differre constat: partim uero generibus quibusdam propria: de quibus accuratius generatim deinceps pertractādum iam nobis restat, ab homiue exorsis.

G Si scammoua aut &c. Hoc confirmant Theophrastus lib. 9. De historia plantarum, & Dioscorides lib. 2. De lacte quoque tabiarum, quantum discrepet ab aliis, leges apud Galenum lib. 5. Method. medend. E Oxygala, aliis quoque modis oxygalam conficit Columella lib. 12. Est quod aphrogala uocatur, quod æstate dant media in caloris siccitatísque leuamen: au idem sit quod hoc loco ex Plinio oxygala appellatur, coniicere potius licet quàm certi aliquid pronuntiare: cum neminem hactenus aut græcum authorem aut latinum (quod certe memini) uiderim, qui quid sit aphrogala explicet. Melca autem quid sit (quod è lacte quoque obsonium est, cuius & usus idem qui aphrogalactis est) descripsit nobis Constantinus Cæsar in agriculturæ
C lib. 12. ex Paxamo authore. Melcam scilicet lac esse, in ollas fictiles, quæ acetum feruescens ebiberit, coniectum repositúmque: atque quod hoc pacto acidum fuerit redditum, melcam uocat. Interdum etiam &c. Hoc à Dioscoride & Plinio fit, non ad separationem, sed ue superfundatur lac cum feruet. Serum à lacte) Modus separandi describitur à Dioscoride, & Plinio lib. 28. πυριάτην, aliàs πυριάστην, πυρίεφθον, inquit Athenæus, à nonnullis uocatur primum lac, quod statim ab edito fœtu mulgerur.

H Caseus, Casei faciendi ratio traditur à Columella lib. 7. A Stomacho utiles, inquit Plinius, qui non sunt salsi, id est recentes. Caseus mollis, ut Plinio uidetur, aluū sistit. Elixus, ἑφθούς: ita habetur in Dioscoride, sed non sine suspicione mendosi exemplaris. Caseus recens cum melle, inquit Plinius, suggillata emendat. D βιθὺς, aliàs βαθὺς. Latinus interpres uetus baynticus legit. an fortasse bithynius? ut idem sit, de quo statim ex Plinio. De caseorum præstantiisimorum uarietate ex locis, plura habet exempla Plinius lib. 11. E Mollis, Mollem caseum, & qui recens coactus est, Columella (ut arbitror) caseum uiridem, Plinius musteum uocauit. Saprum, id est putri-
D dus caseus, uel uetustate putridus. H Fuligo ex butyro, λιγνὺς ἐκ τοῦ βουτύρου. Quo pacto colligitur ex butyro fuligo, docet Dioscorid. lib. 2.

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER IIII.

De homine. Cap. LX.

VM animalium differentias quæ dictu digne uidebūtur, prout natura cuiuſq; admonebit generatim ſpeciatímque ſimus notaturi, iure potiſſimum ab eo ordiemur quod primum eſt: prima autē ſunt quæ perfecta: eiuſmodi uero ſunt quæ animal generant perfe- F
Homo. ctum, eorúmque primum & præcipuum homo eſt: utpote quē rerum natura, ſenſus iudicio & rationis capacitate præpoſuit omnibus. Sapiēs enim eſt hoc animal, & unum ex omnibus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps, aut omniū maxime ſimul & prudentiſſimum omnium. Homo itaque cum ſit animaliū omnium diuino cultui maxime deditum, nō abs re effectum eſt, ut omniū maxime erectus uiuat, ſuperiorem ſui partem ad uniuerſitatis ſupremum erectum habēs: caput ſcilicet, quod membrum corporis totius diuiniſſimū eſſe cæterorúmque principē aſſerit Plato: cui totum corpus connexū ſubeſt & ueluti paret: atque in hoc tanquam in ſumma corporis arce pręſtan- G
tiſſimam animi noſtri partem, ipſam ſcilicet rationem, ſedem habere dicimus. Et cum alia item animalia imaginationem habeāt, quæ per ſenſus fit, (φαντασίαν αἰσθητικὴν uocant Græci) homo unus ex numero animalium, quæ nobis cognita ſunt, τὸ βουλευτικὸν, id eſt uim obtinet cogitādi deliberandiue. Et memoriæ quidem atque diſciplinæ plures animantes participes quandoque ſunt: nulla tamen præter hominem poteſt reminiſci: quādoquidem id nulli contingit abſque συλλογισμῷ, id eſt rationis quodam ueluti diſcurſu, quid prius & quid poſtea factum fuerit colligēte. Quod uero ad ſenſus attinet, homo quanquam pro corporis magnitudine minime fere omnium animalium procul ſentire poteſt, ſenſilium tamen differētiarum ſenſu atq; iudicio maxime omnium ualet. Et in tactus quidē acumine & guſtus (nam H
& hic tactus quidam eſt) homo reliqua facile ſuperat animalia: uerum olfactum habet, nō ſolum aliis animantibus obtuſiorem, ſed & omnium ſenſuum, qui uel in ſeipſo ſunt, maxime ſtupidam.

G Præſtantiſſimam. Variam authorum ſententiam de principalis animi partis ſede, explicat Iulius Pollux, lib. 2. H Quod uero ad ſenſus. Humanorum ſenſuum quàm ſint certa iudicia pluribus explicat Cic. lib. 2. De nat. deor. & 4. Academ. quæſt.

De partibus hominis exterioribus. Cap. LXI.

HAbet ſane homo ſolus inter animalia caput ſuperiorem obtinens ſitū, non corporis ſui ratione tātum, ut cætera, ſed quòd parti ſublimi uni-

A uersi respondeat, ut supra dictum est. Est autem propria naturalísque capitis figura, ueluti si excogitares sphęram paulo lõgiusculam utrinque compressam: prominet enim pars utraque, prior scilicet & posterior. Facies homini tãtum, noménque à re accepisse uidetur πρόσωπον: (quod enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit ante uersus uocémque ante uersus mittit.) cæteris os aut rostrum: nam piscis aut bouis faciẽ dicere non solemus. frons & aliis: sed homini tantum tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis index est. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia: & in iis pars animi, negamus an annuimus: supercilium homini dextrum magis attollitur, & arcuatum magis quàm sinistrũ habetur. Distant oculi hominis sibi interuallo proportione magnitudinis respectu cæterorum anima-
B lium minimo. Puerorũ omnium oculi statim à partu cæsiusculi sunt: post uero immutantur in eam naturam quæ futura est: quod in cæteris animalibus non euenit manifeste. nascuntur etiam nonnulli altero tantum oculo diuerso, cæsio scilicet, quod item cæteris fere non contingit. Cum cæteris quidem animalibus in suo genere fere singulis color sit idem, solus, uel saltem potissimum animalium homo numerosa oculorũ uarietate notatur: quod enim nigrum oculi dicitur, aliis atrum conspicitur, aliis admodum cæsium, aliis fuluum, aliis caprinum, quod ad cernendi claritatẽ primatum obtinet. Sunt & oculi in homine grãdiores, modici, parui, prominentes, (quos hebetiores putant) cõditi: (quos clarissime cernere) præterea alij contuentur longinqua: alij nisi prope admota nõ cernunt, μύωπες dicũ- Μύωπες.
C tur & lusciosi. Multorum uisus fulgore solis constat, nubilo die non cernẽtium, nec post occasum: alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernunt: utique nyctalopes uocantur. Nyctalopes. Augurium est ex homine ipso nõ timẽdi mortem in ægritudine, quãdiu oculorum pupillę imaginem reddãt. Inter ea quæ pilos habent, homo unus cilium in utraque palpebra obtinet, & parte magis supina quàm prona, contra quàm quadrupedum generi accidat: & frequentius conniuet homo, quàm alia. Aures homini tantum immobiles: & situm utroque ex latere, eodem in orbe quo oculi obtinent: nõ, ut quadrupedum nonnullis, positæ superius sunt. mobiles esse nares natura uoluit, nec sicut aures immobiles. Labra homini mollia, carnosa, & quę separari possint data sunt: tum dentium tuendorum gratia, ut & cæteris, tum
D etiam ad usum sermonis agilia. Barba nõ pari modo effunditur omnibus, sed aliis tam mustax, quàm maxillæ & mentum, pilorum frequentia integuntur: aliis mentum leue & mustax, maxillæ uero pilosæ cernuntur. Homo contra quàm cætera animalia dentibus carens uenit in lucem, nisi quid præter naturã intercesserit: pueri deinde septimo mense dentire incipiunt: primo edunt primores, alij superiores, alij inferiores: sed fere superiores, uti Plinio uidetur. Denique omnes maturius dẽtiunt, quorum nutrices lac habẽt calidius. Mutantur postea homini dentes (sicuti & quibusdam aliis) primores: nam septimo eosdem decidere anno, alióſq; suffici palam est: at canini amissi casu aliquo, nunquã renascũtur: & maxillares nullũ animal mutat, ut dictum est. Homini nouissimi maxillares, quos genuinos uocamus,

circiter uicesimũ annum gignuntur & uiris & mulieribus. Iam uero quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exierunt. Viris quoque idem euenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint: sed quibus in iuuenta non fuere nati, inquit Plinius, decidere in senecta, & mox renasci certum est. Dentes habet plures mas, quàm fœmina. triceni bini uiris attribuuntur, fœminis minor numerus. Aliqui uice dentium continuo osse gignuntur. Hominum dentibus quoddam inesse uirus traditur: nanque & speculi nitorem ex aduerso nudatos hebetare, & columborum fœtus implumes necare. Linguam habet homo absolutam maxime, mollissimam & latam: ut sit non ad sapores solum percipiendos, sed ad literarũ explanationem, & sermonis expressionẽ accommodatissima. Latũ pectus humanũ est, cætera angusta. Et præter hominẽ nullum est animaliũ, quod mammas parte gerat priore. Mammas homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum: maribus mammæ conspectiores & fœminatiores tum iunioribus tum senioribus efficiũtur, qui humidiores, leuiores, nec uenulenti sunt: eorúmque ipsorum, iis magis qui fusci, quàm qui candidi sunt. In mammis etiam maribus lac fieri potest: uerum caro iis spissa, mulieribus fungosa foraminulentáque. uiris post pubem exiguum nõnullis lac exprimitur: ueruntamen per suctum frequẽtiorem, uel multum prodisse aliquibus traditum est. In muliere lac quod ante septimum mensem contractum est, inutile est: sed simul infans natalis est, & lac esse utile incipit: prius autem salsum etiam est, ut pecoris. Mulieris lac commodius lactentibus est, ex Aristotelis sententia, quod liuorem trahit, quàm quod candidum est: & fuscæ salubrius quàm candidæ. Galenus candidũ lac, Paulus quod nõ solum crassitudine, odore, & sapore, sed & colore quoque mediocre est, commodius arbitratur. Maris genitale foris prominet & ante habetur, testésque absoluti pẽdent. Genitale illi cartilaginosum carnosúmque, quod ut parte carnosa inflari nequit, sic cartilaginosa intumescit. Homo unus sanguineorum cauda uacat: nates habet, quod nulli quadrupedũ datum est. Homo uice pedum priorum brachia habet & manus: & ungues in digitis habet rectos ac latos. Solus quoque animalium ambidexter, hoc est dexter utraque manu nascitur. Hominis digiti articulos habẽt ternos: pollex binos, & digitis aduersus uniuersis flectitur: per se uero in obliquum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui, sibi: inter quos medius longissime protenditur. Digiti quibusdam in manibus seni. Inflexus articulorum tum brachij, tum digitorum omnium agitur ad interiora. Crura homini fœmore suráque carnulenta sunt: nullámque fere sui corporis partem, tam carnosam habet, quàm nates, fœmora, tibias: (quas enim suras uocamus, non nisi carnis copia parte tibiæ posteriore complentur) cum cætera animalia quæ cruribus constant omnia, uacua carne hęc habeant. Sura aliis retracta ad poplitem est, quibus scilicet nates sunt pleniores: aliis detracta, quibus graciliores. In ipsa genu utriusq; commissura dextra læuáq;, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas

Nates pleniores, μεγάλα τὰ ἰσχία.

E F G H

A nitas inest, qua perfossa, ceu iugulo, spiritus fugit, ut Plinius author est.
Homini pedes omniũ maximi proportione magnitudinis: quibus pars in-
terior plantę non caua, sed ita pleniuscula est, ut solũ toto attingat uestigio,
ij uersuti sunt, ut inquit Aristoteles, & fraudulenti. Digitorum manus ma-
gnitudo, contra quàm pedis est. manus enim longos, pes uero breuiores ha
bet digitos. ungues habet homo pro digitorum magnitudine minimos.
Homo cõtra atque cætera animalia inflectit crura brachiáque: quippe qui
brachia in posteriora flectat, (quanquam ita ut paulum uergant ad latera
interiora:) crura autem in anteriora. Partes naturales hominis unius, secun
dum naturam dispositæ sunt, tam superiores quàm inferiores: quandoqui-
dem partem superiorem ad uniuersi supremum erectam obtinet: solus e-
B nim animalium erectus incedit. Homo cum ad iusta incrementa perue-
nit, partem superiorem habet minorem quàm inferiorem, cõtra quàm cæ-
tera animalia quæ sanguine constent: (partem superiorem intelligi uolo,
quantum de capite ad eam pertendit partem, qua exitus patet excremẽtis:
inferiorem autem, quantum ab ea ipsa subsequitur reliquũ corporis.) ho-
mo nanque in prima ipsa ætate, antea quàm adolescat, partem superiorem
corporis habet maiorem quàm inferiorem: & quò per ætatem amplius au-
getur, eò contra euenit, ut inferiora superioribus magis crescant, donec ad
iustam peuenerint magnitudinem. Quamobrem unus ipse non eodẽ mo-
do ingredi solet, infirma adhuc ætate, quo iam firma ingreditur: sed dum
infans est principio, ne serpere quidem potest, sed immobilis iacet: deinde
C primum quadrupes reptat: postea se erigit, bipésq; incedit, nisi formam po Nανώδης.
milionis habeat. Est autẽ pomilio cuius pars superior magna est, inferior,
quæ sustinet pondus motúmque exercet, parua. Parti dextræ habilior ad-
scribitur motus, lęuæ firmitas maior: unde altera gesticulationibus prom-
ptior est, altera oneri ferendo accommodatior. Vires tamen quibusdã dex-
tera parte maiores esse, quibusdam æquas utraq;, aliquibus lęua manu prę-
cipuas obseruatum est.

D Quosdam etiam cum dẽtibus esse natos, exempla sunt & apud Plinium & So-
linum. Genuini, κρατῆρες, ὀψίγονοι. F. Natalis, γόνιμος, id est ad partum habilis: Pli
nius uitalem dixit. Quod liuorem trahit, τὸ πελιδνότερον, id est quod ad liuorem acce-
dit, uel subliuidum. H Pollex, inquit Aristoteles, uno inflectitur nodo, cæteri bi-
nis adducuntur: ut uero Galenus, compactus pollex est ex triplici osse: primúmque e-
D ius internodium tanquam palmæ pars minime est accipiendum. A Partes etiam
crurum brachiorúmque, quo pacto & contrario modo inter se flectantur, & contra
quàm in cæteris animalibus, pluribus explicat Aristoteles lib. De gressu animalium.

De partibus interioribus hominis, & similaribus. Cap. LXII.

HOmo plurimum cerebri proportione magnitudinis, ac humidissimũ
habet: & mas plus quàm fœmina. Vni animalium homini cerebrum
in infantia palpitat, nec roboratur ante primum sermonis exordium. Cor
animalibus cæteris in medio pectore est: homini tantum infra lęuam papil
lam turbinato mucrone in priora eminens. Est hominis pulmo simplicior,
nec ita multifidus, ut nonnullorum animal procreantium est: nec leuis,

ſed inæquabilis eſt. Fibras habet, quas λοβοὺς uocant, quatuor quidem maiores, utraque ſcilicet parte binas: unam autem ſimplicẽ & minorem. E Rotundum hominis iecur eſt, ac ſimile bubulo: ſuperne quà manu tangitur, gibbum eſt, intrinſecus cauum. Iecur quatuor fibras habet, in iis duntaxat qui procero corpore ſunt, uti Theophilus prodidit: non in omnibus enim hominibus fibrarum numerus ſimilis conſpicitur, ſicuti neque magnitudo. etenim uti recte ſcripſit Herophilus, in quibuſdam ne fibras quidẽ habet iecur, ſed ex toto rotundum eſt: quibuſdam duas, aliis plures, nonnullis quatuor. Iecori fel adnexum habetur: aliqui tamẽ eo carere uiſuntur, quorum ualetudo, inquit Plinius, firmior, & uita longior. Carent eo qui abſinthio ueſcuntur in Ponto. Eſt hominis lien ſuillo ſimilis ſpecie anguſta & longa. Hominũ renes, inquit Ariſtoteles, ſimiles bubulis ſunt: quippe qui F tanquam compoſiti ex multis exiguis renibus conſtent: neque æquabiles ſunt, quomodo renes ouium cæterarúmque quadrupedum habentur. Galenus uero eorum figuram, ea parte qua uenæ atque arteriæ in ipſos inſeruntur, ſimam eſſe prædicat: altera uero, quæ illi parti oppoſita eſt, plane rotundam. Ventriculus humanus canino ſimilis eſt: (quippe qui nõ multo amplior ſit quàm inteſtinum) figura illi rotunda, ſed oblongior, & quaſi inteſtino ſimilis ampliori. Inteſtina homini ſuillis ac ſimiarum proxima ſunt: in quibus quod colon appellatur, amplius eſt: & quod poſt ipſum in ſedem porrigitur, breue id corpulentúmque eſt. Omẽtum homini proportione magnitudinis maximum eſt: oritur id & dependet à medio uentre, quà ueluti ſutura ducitur. Eſt & hominis ueſica proportione, quàm cæterorum amplior. G Sanguis homini tenuiſſimus ac puriſſimus eſt: extremúmque ſanguinis uitium habetur, cum ſit uel in picis liquidæ modum craſſus, uel ſeroſus adeo, ut poſteaquam è uena effuſus concreuerit, plurimum habeat liquidi humoris ſupernatãs: optimus uero qui inter hos medius eſt. Omnium fœminarum maxime mulier ſanguine abundat: & quæ menſtrua appellamus, plurima fieri in mulieribus ſolent. Sunt & hominis uenæ craſſæ proportione humani corporis. Inter oſſa ſinciput ultimum confirmatur: iam enim cum partus in lucem uenit, molle hoc infantis os eſt, palpitátque, ut antea dictum eſt. Caluaria homini raro ſolida ſine ſuturis eſt: ſed tamen & uiri caput uiſum ſine ulla ſutura eſt. Spina hominis ex uertebris quatuor & uiginti conſtat: (excepto etiam oſſe ſacro) nam in reliquis, ex pluribus compacta eſt. H Homo omnium animalium, quæ pilos habent, nudiſſimo corpore eſt: pilis enim pauciſſimis exiguíſque integitur, niſi in capite: qua quidem parte, hirtiſſimus omnium ipſe eſt. Et cum cæteris, quæ pilis ueſtiuntur, partes pronæ piloſiores ſunt, ſupinæ aut glabræ omnino, aut minus piloſæ habẽtur: homo contra. Cilium etiam homini utraque in palpebra, ut dictũ eſt: & alæ oppletæ pilis, & pubes, quod cæteris deeſt. Pili in homine omnium animalium uno, partim ſimul, partim poſtea per ætates gignuntur. Congeniti ſunt pili capitis, ſuperciliorũ & palpebrarum: poſtgeniti pubis primum, mox alarum, poſtremo menti: loca enim quibus pili proueniant, totidem ſunt congenitis deputata, quot poſt

Colon, Theodorus aluũ interpretatur.

A post genitis. Deficiunt ac defluunt maxime primíque per ætatem pili ca-
pitis,non tamen omnes, sed tantum primores. ergo capitis leuitatem cal-
uitium nuncupamus, Græci φαλακρότητα dicunt: quam rem in superciliis *Caluitium, φαλακρότης.*
ἀναφαλαντίασιν,hoc est salitium appellamus,quoad melius uocabulum inue-
nerimus,inquit Theodorus. Mutatur color pilorũ in senectute: cãdidíq; pi *Ἀναφαλαντίασις, salitium.*
li efficiuntur in hominibus,quod uel in quibusdã aliis,uerum perpaucis a-
nimalibus accidit,sed non adeo aperte,preterquam in equo:hunc pilorum
candorem canitiem uocamus,Græci πολιότητα. Caluitium uni tantum a- *Canities, πολιότης.*
nimalium homini,præterquam innatum:parte itaque capitis priore non-
nulli caluescunt. sed pueri aut mulieres raro caluescunt: uiri autem proce-
dente ætate sæpius calui euadunt. necnon capite homines senescentes ca-
B nescunt, quod uulli fere ex cæteris accidit manifeste. Canescunt homi-
nes primo temporibus: sed nemo uel temporibus, uel occipite caluescit.
Pili post geniti iis, qui ante pubertatem castrati sunt,nõ exeunt, & post pu
bertatem excisis,soli decidunt,preterquã pubis:hæc enim quanuis minua-
tur,tamen manet. congeniti uero iis non defluunt: nemo enim spado cal-
uescit. Pili in mento mulieris non prodeũt,nisi interdum pauci: reliqui pili
qui postea gigni solent,mulieribus quoque proueniũt,sed parcius. Fieri po
test,ut homo tum mas tum etiam fœmina pilis post genitis careat, iam in-
de ab ortu naturæ uitio contracto: & nisi ut pubescant contingat,steriles in
gignendo sunt. Crescũt pili quibusdam in morbis,ut præcipue in tabificis:
quinetiam in senectute & defuncto augescũt durioresq; redduntur, quod
C idem quoque unguibus euenit. Copiæ pilorum defectúsq; discrimina pro
corporis temperatura,atque pro cutis qualitate proueniũt. Qui enim cali-
da & sicca intẽperie sunt, magna ex parte hirsuti euadunt:uerùm hoc,si in
summo fuerit:mediocriter autem,si calida quidem est intemperies, sed in
altera cõtrarietate mediocritatem habeat. similiter & quæ sicca quidem,
sed in calido & frigido media est temperie:est enim ea quoq; modice hir-
ta. Raro pilo sunt omnia frigida temperamenta, siue ea mediocriter se ha-
beant in humiditate,siue immodice. Cæterum ad summum glabra est fri-
gida temperies & humida:minus hac quæ frigida est,sed in altera cõtrarie-
tate temperata:adhuc minus,quæ frigida & sicca est. Nõ ut in cæteris ani-
malibus quæ pilum habent,colorũ causa cutis est: qui enim alba sunt cute,
D nonnunquã nigros admodũ habent pilos. Cutis homini proportione ma-
gnitudinis tenuissima est: ea uero quæ in manu est,quàm proxime ad me-
diocritatem accedit: ideóque & tactus instrumentum in homine pręcipuũ
est. cutis quoque affectus secundum naturam est,tum Ægyptiorum nigri-
tia,tum Gallorum candor,tum Scytharum rufus color.

De uoce hominis,& somno. Cap. LXIII.

VOcem quidem mittunt & alia animalia: nullũ tamen aliorũ est,quod
loqui possit,sed proprium id hominis est. Qui surdi iam inde ab ortu
naturæ sunt,iidem etiam muti. uocem ergo emittere possunt, locutionem
autem nullam. Pueri ut cætera sua membra continere ac regere nequeunt,

ſic etiam linguæ ſunt impotentes, & ſerius lingua abſoluuntur: itaque ma- E
ψελλίζουσι καὶ τραυλίζονται. gna ex parte balbutiunt, tortáque lingua ſunt. Infantis naſcentis uox nulla auditur antequam totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt: qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiũt. Vox roboratur à tredecim annis, eadem in ſenecta exilior: neque in alio animalium ſepius mutatur. Differunt tum uoces tum locutiones tractus ratione & regionis: locutióque ipſa non perinde ut uox per naturam prouenit, ſed per diſciplinam acquiritur: unde homines quoque locutione utuntur uaria, cum uocem omnes reddant eandem. Homo genitus premitur ſomno per aliquot menſes: deinde longior in dies uigilia. Infantes primis quadraginta diebus neq; ridẽt cum uigilant, neque lachymantur, ſed noctu & per quietem utrunque interdum faciũt. ſomniátque ſtatim infans: nam & pauore expergiſcitur, & F
ſuctum imitatur. Homo maxime animalium ſomniat: ſed editis nuper in lucem, & infantibus adhuc, nullum ita cõtrahitur ſomnium, ut meminiſſe poſſint imaginum: ſed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis, uiſa incipiunt. Produntur tamen & uiri & mulieres, qui nũquam quicquam ſomniarint: quorũ nonnullis in proceſſu ætatis accidit, ut uiſo ſomnio mutarentur habitu ſui corporis, uel in mortem, uel in morbum.

De hominis generatione & partu, atque de iis quæ ad hæc pertineant. Cap. LXIIII.

SEmen habet homo pro corporis magnitudine plurimũ: & homini maxime omnium animalium temporibus omnibus oportunus coitus eſt. G
Cæteris enim animalibus ſtati per tempora anni concubitus: homini uero omnibus horis dierum noctiúmque: cæteris ſatietas in coitu, homini prope nulla. Stimulatur ad uenerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æſtiuo, ut Heſiodus prodidit. Ætas uero accommodata ad coitum innoteſcit homini, tum uocis mutatione, tum etiam teſtium non magnitudine tantum, uerum etiam ſpecie: quemadmodum etiam mammis declaratur, ſed præcipue ortu pilorũ pubis. Mas ſemen genitale magna ex parte incipit ferre anno peracto bis ſeptimo: ſimul etiã pubeſcere incipit eo tempore. Vox item per id tẽpus mutari in ſonum aſperiorem inæquabiliorémque incipit: quanquam nondum grauis, neque acuta præterea eſt, neq; tota æquabilis. Mammæ etiam extuberant: & genitale nõ ſolum magnitudine, H
ſed etiam ſpecie proficit. Fœminis etiam per id tempus exurgunt ubera: & quæ menſtrua uocantur erumpunt: & uox eodem tempore puellarum mutatur in grauiorem. In puellis item diuerſitas uberum eſt: aliis enim admodum magna, aliis exigua ſunt: euenit ſane ut immodice creſcant, cum puellæ excrementis redundant. Semen profecto infœcũdum uſque ad bis ſeptimum annum eſt: mox prolificum quidem eſt, ſed exigua imperfectáq; generant iuniores & mares & fœminæ, ut in cæterorum quoque animalium plurimis euenit. Concipiunt quidẽ facilius natu minores: ſed ubi cõceperint, laborant in puerperio uehemẽtius: corpore etiam minus magna ex parte perficiuntur: & ſeneſcunt celerius mares ſalaces, & mulieres quæ frequẽtius

A frequentius pariant: nam ne incrementum quidem post tertium partum effici posse uidetur. Post annum ter septimũ mulieribus quidẽ opportune iam procreatio est: sed uiris accedere aliquid potest adhuc ad perfectionẽ. Homo mas ad annũ usque septuagesimum, uidelicet termino ultimo potest generare: fœminæ usque ad quinquagesimum, uerum id raro: paucis enim proles in eo ætatis tẽpore procreata est: sed magna ex parte maribus sexagesimus, aut quintus & sexagesimus annus finis progenerandi est: fœminis quintus & quadragesimus. Bipedum solus homo animal generat: & homo maxime sua natura uniparum est: cum omnibus tamen generibus ambigit: nam & uniparum, & pauciparum, & multiparum interdum est; hinc tempus etiam uteri ferendi enorme unum hoc animal sortitũ est. cæ-
B teris enim unũ est tempus: homini uero plura sunt. Nam & septimo mense & octauo & nono parere potest: & quod plurimũ, decimo, nonnullæ etiam undecimum attingunt. Fœtus qui maturius quàm septimo mẽse prodeat, nullo pacto uitalis est: septimo, non nisi pridie posteróue plenilunij die aut interlunio concepti nascuntur, ut Plinius author est: qui septimo mense, uitalis quidem hic primus exit: sed magna ex parte infirmior. Nonnullis etiam meatus quidam infissi, ut aurium & nariũ, sæpenumero generantur: sed accrescenti articulantur infanti, & demum suam formam recipiũt: & in his multi etiam uiuere atque adolescere possunt. Qui autem mẽse octauo nascuntur, non nisi perpauci seruantur: unde fit ut si quis in locis saltem Græciæ seruetur, non octauo mense natus existimetur, sed mulierem
C sui conceptus initium latuisse. Simili modo & qui diuturniores quàm undecimo mense nasci uidentur, eorum conceptus initium latẽre putatur. Ita multiplex perficiendi tempus, pariẽdíque diuersum homini datum est. Et cum alia singulos pariant fœtus, alia plures, genus humanum, uti diximus, in ancipiti est. Nam quod plurimum & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt: sed sæpe geminos etiam: (nam in Ægypto plerunq; geminos pariunt) quandoque etiã & tres & quatuor: sed quinque cum plurimum nascuntur: iam enim hoc pluribus euenisse cõspectum est. Et quædam uiginti, partubus quatuor edidit: quinque enim singulis partubus enixa est. Verum supra tergeminos nasci, inter ostẽta adducitur, (ut inquit Plinius) præterquam in Ægypto, ubi fœtifer potu Nilus: quo in loco septenos
D uno utero simul gigni author est Trogus. Et cũ in cæteris animalibus gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur seruẽturque, quàm si mares ambo aut fœminæ sint: in genere certe humano pauci gemini seruãtur, si alter mas sit alter fœmina. E geminis si remanẽte altero alter abortiuo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, uopiscus nominatur. *Vopiscus.* Mulier grauida quidem maxime fere animaliũ coitum patitur: uerum raro euenit ut superfœtet, sed factum tamẽ aliquando est. Qui itaque longo post tẽpore sint cõcepti, minime perfici possunt, sed prematurius dolore, quo ipsi & primus fœtus intereãt, mouẽt. At uero si proxime à primo cõceptu secundus sit factus, alsolui ediq; potest quod superfœtarit: ut quasi gemini nasci uideantur: quomodo Herculẽ & Iphiclem procreatos esse fa

bulantur: unum quidem omnino, aut alterum superfœtat mulier. Extat in E monumentis etiã medicorũ, & quibus talia cõsectari curę fuit, uno abortu duodecim puerperia egesta. In ferendo etiam utero homines cum cæteris animalibus dissident: cum enim cætera animalia plurimum temporis ualeant corpore cum uterum ferunt, mulieres magna ex parte ægre degũt. Quibus autem gentibus solitum est, ut mulieres labores suscipiant, iis nec uterus tam difficulter gestatur, & partus facilis est. denique quibusuis locis mulieres quæ laborare consueuerunt, facilius pariunt. Omnium animalium mulieribus inter fœminas plurima mensium purgatio euenit: ut uero Democritus physicus ostendit, mulier solum animal menstruale est. Conceptus mulieribus à menstruorum profluuio sua natura contingit: & quæ iis carent, steriles magna ex parte exigunt: uerum fieri potest, ut aliquę F etiam sine eorum profluuio concipiant, uidelicet quibus tantum humoris colligitur, quantum iis mulieribus, quæ purgãtur restare solet: quanquam non tanta copia ut & foris possit profluere. Sunt quibus prægnantibus etiã menstrua usque in postremum gerendi tempus eueniant: quibus accidit ut paruos fœtus pariant, & proles aut minus uitalis, aut infirma procreetur. Desinunt plurimis menstrua circa quadragesimum annum: quod tempus quæ excesserint, iis ad quinquagesimum seruantur nonnũquam: etiã nonnullæ eo tempore pepererunt, ut dictum est: sed ultra hoc tempus nulla potest protrahere. Et ipsæ fœminæ quibus munus est necessitatis huiusmodi, quandiu sunt in sua lege, non innocentibus oculis contuentur: aspectu specula uitiant, ita ut hebetetur uisu fulgor offensus, & solitam æmulationem G uultus extinctus splendor amittat, faciésque obtusi nitoris quadam caligine nubiletur. Mulierum aliæ in æternum steriles sunt: aliæ mutatis coniugiis exuunt sterilitatem: nonnullæ tantum semel pariunt: quædam autem fœminas aut mares semper. Euenit quippe multis & uiris & mulieribus, ut qui coniuncti inter se nequeant procreare, ubi dissociati se iunxere cum aliis, queant. Quod idem in maris quoque aut fœminæ procreatione nimirum euenire certum est. plerunque enim tum mulieres tum uiri, quandiu cum eisdem iunguntur, fœminam tantũ marémue procreant, seiuncti autem cõtra. Ætatis etiam ratione immutãtur, ut scilicet iuuenes inter se fœminas generent, seniores facti, mares, aut contra. Et qui iuuenes nihil procreent, seniores iam incipiant generare: aut contra, ut qui ante possent, pòst H nihil possint fœtificare. Sunt etiam aliæ mulieres, quæ uix concipiant: sed si concipiant, perficiant atque edant: aliæ contra, facile quidem cõcipiunt, sed seruare non possunt. Sunt & uiri qui non nisi fœminam procreent, & mulieres quæ non nisi marem: & contra, ut de Hercule fabulantur, qui inter duos & septuaginta liberos, fœminam unam tãtummodo genuit. Quæ concipere nequeunt, si uel cura adhibita, aut aliquo casu conceperint, fœminam magna ex parte pariũt potius quàm marem. Multis etiam uiris euenit, ut cum antea possent generare, post nequeant: deinde rursus facultatem recipiant generandi. Fœtus in utero in semet conglobatus, sic gestatur, ut nasum inter genua habeat. Nascuntur pueri (ut cętera etiam animalia)

A lia) in caput uersi: in pedes autem procedere naſcentem, contra naturã eſt: quapropter uelut ægre parti appellantur agrippæ. Ita editi minus proſpere uiuunt, & de uita æuo breuiori decedunt. Sed pueri manus quoque ad coſtas porrectas extenſáſque habent: qui cum exierint, uocem ſtatim emittunt, & manus in os admouent. Excremẽtum etiam reddunt, alij ſtatim, alij breui, ſed omnes intra diem: quod excremẽtum copioſius quàm pro infantis magnitudine eſt: μηκώνιον, id eſt papauerculum hoc mulieres uocant, colore cruentum atque admodum nigrum & piceum eſt: poſtea lacteum iam & albidum redditur: ſugit enim confeſtim ubera infans. Vocem antequam egrediatur nunquam emittit, uti ante dictum eſt: etiamſi cum difficulter egreditur, caput extet, corpus intus ſit totum. Naſcentium uox pri- *Agrippæ.*

B ma uagitus eſt: lætitiæ enim ſenſus differtur in quadrageſimũ diem. Nam infantes, ut modo diximus, primis quadraginta diebus, neque rident cum uigilant, neque lachrymantur: ſed noctu & per quietem utrunque interdũ faciunt: nec uero ſentiunt magna ex parte, cum ſcalpuntur. Plurimam huius temporis partem dormiunt: cæterum in dies quò ſubinde auctiores fuerint, eò magis ad uigilandum immutantur. Pueris ſinciput, ut modo diximus, molle eſt, ſeróque duratur: cum tamen cæteris animalibus diſcrimen oſſium nullum ſit: ſed omnia perfecta iam à natiuitate proueniant.

Fœminæ non ſimiliter atque mares perficiuntur: quippe cum & intra parentem fœmina tempore longiore conficiatur quàm mas: & ubi in lucem uenerint, celerius fœminæ quàm mares perficiãtur. Nam & pubes & uigor

C & ſenectus fœminis prius uenit quàm maribus. Partus cæteris quidem animalibus minime laborioſi eueniunt: at mulieribus dolores uehemẽtiſſimi incidũt, & præcipue ſtabilibus & ſellulariis, & quibus nõ bona latera ſunt, neque facultas retinendi ſpiritus ſuppetit. Poſt partum purgationéſque lactis copia excitatur, & nonnullis effluit non ſolum de papillis, ſed etiam paſſim per ubera: aliquibus etiam per alas. Edurãt in poſterũ globuli, (στραγγαλίδας dicunt) quoties humor non coquatur nec exeat, ſed redundet: ubera enim tota fungoſa ita ſunt, ut ſi in poculo pilum forte hauſerit mulier, dolor moueatur in mammis, quod malum τριχίαν uocant, id eſt pilare appellant: nec ſedatur, donec pilus uel preſſus exeat ſponte, uel cum lacte exugatur. Solent pueri plurimi conuulſione excipi: & pręcipue corpulentiores,

D & lacte ueſcentes copioſiore aut craſſiore, & nutricem lactentes ſucci plenam & corpulentam. Plurimi ante ſeptimum diem intereunt: plenilunio etiam infeſtantur hoc malo periculoſius. Et quia ſolus homo, aut certe maxime animantium omnium homo comitiali morbo in tenera ætate laborat, quod morbi genus tranſuertere oculos, ſicut & cætera etiam membra poteſt, eò fit, ut ſoli aut certe maxime animantium homini oculi deprauẽtur per limitatem, fiántque limi. Mares potius quàm fœminę oblæſi mutiliue in genere hominum naſcuntur: cum in cæteris animalibus nihilo potius mares quàm fœminæ ita proueniant.

A Extant apud Plinium & Solinum exempla quorundam, qui uel poſt ſeptuageſimum annũ liberos genuiſſent. D De partuũ ſuperfœtatione exempla uideas apud Ariſtotelem lib. 7. hiſt. animalium, & Plinium lib. 7, & Solinum cap. 4.

Hominis uita, ætates & ſtatura. Cap LXV. E

VIuit homo plus temporis quàm quoduis animal, excepto elephanto, quod quidem uſu rerũ adhuc fide digno nouerimus, inquit Ariſtoteles: quanquam alij aliter ſentiant, uti ex Heſiodo circunferũtur uerſus. Ter tria ſecla hominis tranſmittit garrula cornix. Quatuor & peragit cornicis tẽpora ceruus. Porro ætatũ gradus Varro ita diſtinxit: pueritiã ex puritatis ratione ad quintumdecimum extendit annum: inde ad tricesimum, adoleſcentiam: ad quintum uero & quadrageſimum iuuẽtam: ad ſexageſimum denique ſenectutem: in qua qui agunt, iam uocantur ſenes. Quinquennio fere corpus in homine quidem dimidium capere uidetur omnis magnitudinis eius, quæ reliquo toto tempore comparetur, ut ſentit Ariſtoteles. In trimatu ſuo, inquit Plinius, cuique dimidiam eſſe menſuram ſtaturæ certũ eſt. Homo creſcit in lõgitudinem ad annos uſque ter ſeptenos: tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens, nodum quendam ſoluere, & præcipue ægritudine ſentitur. Proficere uero homines ad annum uſque triceſimum, aut longitudine aut craſſitudine prodit Ariſtoteles. Corporis menſuræ ratio biſariam conuenit: nam quantus manibus expaſſis inter digitos longiſſimos modus eſt, tantum conſtat eſſe inter calces & uerticem. Nunc ſi de ipſis hominum formis requiramus, liquido manifeſtabitur, inquit Solinus, nihil de ſe antiquitatem mendaciter prædicaſſe, ſed corruptã degeneri ſucceſſione ſobolem noſtri temporis, per naſcẽtium detrimenta decus ueteris pulchritudinis perdidiſſe. Licet ergo plerique definiant nullũ poſſe excedere longitudinem ſeptem pedũ, quòd intra hunc modum Hercules fuerit: priſcorũ tamen molem teſtantur etiam Oreſtis ſuprema, cuius oſſa Tegeę inuenta à Spartanis didicimus impleſſe longitudinem cubitorũ ſeptem. Proceriſſimum hominem ætas noſtra, inquit Plinius, diuo Claudio principe, Gabbarum nomine ex Arabia aduectum, nouem pedum & totidem unciarum uidit. Iam uero ante tot annos uates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortalium, quàm priſca conqueri. In India multos quina cubita conſtat longitudine excedere. Oniſicritus, quibus in locis Indiæ umbrę nõ ſunt, corpora hominum cubitorum quinũm & binorũ palmorum exiſtere prodidit: & uiuere annos 130, nec ſeneſcere, ſed ut medio æuo mori. Cirnos Indorum genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere.

Aliàs, ad quadrageſimũ uero iuuentam.

F G H

G Longitudine ſeptem pedum. Et alia inueniuntur exempla magnitudinis humanorum corporum, & apud Plinium & Solinum.

Multiformes hominum effigies, & mira quædam de hominibus alia. Cap. LXVI.

ET monſtriferę narrantur hominum effigies: à litore Scytharum tridui nauigatione feruntur inſulæ, in quibus equinis pedibus homines naſcãtur, Hippopodes appellati: aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrãdes ipſorum aures tota integant. In quadam conualle magna Imai montis regio quę uocatur Abarimon, in qua ſylueſtres uiuũt hòmines, auerſis poſt crura plantis, eximiæ uelocitatis, paſſim cũ feris uagantes. Hos in alio non

Hippopodes
Aliàs, T imaui montis.

A ſpirare ſolo,ideóq; ad finitimos reges non pertrahi aiunt:& in quadã Afri-
cę parte quoque homines feri ſunt, & uiri & mulieres.In Scythia iuxta ſe-
ptentrionem produntur Arimaſpi uno oculo in fronte media inſignes: id
quod ne crediderim quidem,inquit Herodotus,ut uiri naſcantur unoculi,
cæterum naturam habentes hominibus parem. Ferunt certe in Æthiopia
ab oriẽtis parte intima,gentes eſſe ſine naribus,æquali totius oris planitie:
alias ſuperiore labro orbas,alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & na
ribus carens,uno tãtum foramine ſpirat: potúmque calamis auenæ trahir,
& grana eiuſdem ſponte prouenientis ad ueſcendum: quibuſdam pro ſer-
mone, nutus motúsq; membrorum. Megaſthenes gẽtem inter Nomadas
Indos narium loco tantùm foramina habẽtem prodit. Supra Naſamonas
B confinésque illis Maclias Androgynas eſſe utriuſq; naturæ,inter ſe uicibus
coëuntes,Caliphanes tradit:Ariſtoteles adiicit,dextram mãmam iis uiri-
lem,lęuam muliebrem eſſe.In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe a-
uerſis plantis,octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Me-
gaſthenes. In multis autem montibus genus hominum,capitibus caninis,
ferarum pellibus uelari:pro uoce latratum edere,unguibus armatũ: uena-
tu & aucupio ueſci.Cteſias ſcribit,in quadam gente Indiæ fœminas ſemel
in uita parere, genitóſque confeſtim caneſcere: eſſe rurſum gentẽ alteram
quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, ultra æui noſtri terminos
perennãtem.Perhibent eſſe & gentem fœminarum in Calingis Indię gẽte,
quæ quinquennes concipiunt: ſed ultra octauum annum uiuendi ſpatium
C non protrahunt. At Cirnos Indorum genus Iſigonus tradit annis centenis
quadragenis uiuere.Legimus quoque Monoſcelos in India naſci ſingulis
cruribus,& ſingulari pernicitate ad ſaltum, eoſdémque Sciopodas uocari:
qui in maiore æſtu humi iacentes reſupini,umbra ſe pedum protegant: nõ
longe eos à Troglodytis abeſſe: rurſúſq; ab his occidẽtem uerſus, quoſdam
ſine ceruice,oculos in humeris habentes.Sunt & Satyri in ſubſolanis Indo- *Satyri.*
rum montibus, perniciſſimum animal,tãquam quadrupedes:tamen recte *In Aethiopia,*
currrentes,humana effigie,ut propter uelocitatem,niſi ſenes aut ęgri, non *inquit Solinus,*
capiantur.Satyri cum ſenuerint Sileni uocantur,inquit Pauſanias. Euphe- *& Plin. quoque lib.5.ca.8.*
mus prodidit in inſulis,quæ Satyrides in extero mari uocantur,incolas ru- *Sileni.*
fos eſſe,& caudas habere haud multo equinis minores.Satyri in Æthiopia,
D ut inquit Plinius,in Lybia,ut Solinus,de hominibus nihil aliud præferunt,
præterquam figuram. India præterea habet genus hominum,qui non alia
quàm teſtudinis carne uiuũt: hirſuti omnia facie tenus, quæ ſola leuis eſt:
iidem coriis piſcium ueſtiuntur, Chelonophagi cognominati. Blemmyas
in Æthiopia credunt truncos naſci parte qua caput eſt:os tamen & oculos
habere in pectore.Himãtopodes flexis niſibus crurum,repũt potius quàm
incedunt,& pergendi uſum lapſu magis deſtinant quàm ingreſſu. Poſt ua-
ſtam Ægypti ſolitudinem feruntur Cynoproſopi homines habitantes,qui *Cynoproſopi.*
ex uenatu dorcadum & bubalorum uiuunt, nigro aſpectu, capite & den- *Cynocephali.*
tibus caninis:uocis quidem expertes,ſed ſtrident acute. eorum manus ro-
buſtis armantur unguibus atque acutis:ſimilitérque toto pectore,ut capite

ipſo,hirſuti habentur,pedum celeritate ualent.Cynocephali ex eo nomen E
traxere,quod caninum caput habeant,cætera membra homini ſimilia.Ferarum pellibus induuntur: & iuſtitiæ retinentes lædunt neminem: cúmq; Indici ſermonis intelligentes ſint,nihil tamẽ loquuntur. Choromãdarum gentẽ uocat Tauron ſylueſtrem,ſine uoce,ſtridoris horrendi,hirtis corporibus,oculis glaucis,dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uitis plantas eſſe cubitales prodit:fœminis adeo paruas, ut ſtrutopodes appellẽtur.Megaſthenes ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis Aſtomorum gentem ſine ore,toto corpore hirtam:ueſtiri frondium lanugine,halitu tantum uiuentem,& odore quem naribus trahũt: nullum illis cibum,nullúmque potum:tantum radicum florúmque uarios odores ſylueſtrium malorúmq; ſecũ portant longiore itinere,ne deſit olfactus:gra- F
uiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte montium, ſpithamæi Pygmæi narrãtur, ternas ſpithamas logitudine, hoc eſt ternos dodrantes non excedentes. Quidam & Pygmæorum gẽtes prodiderũt ante paludes ex quibus Nilus oriretur:ubi & cum gruibus pugnare dicuntur.Degunt uero in cauernis: neq; id fabulam eſſe arbitratur Ariſtoteles.Strabo autẽ qui uidiſſe ſe diceret,fide dignum neminẽ eſſe prodit.

Homini,quæ ex homine aut eius partibus,oriuntur commoda. Cap. LXVII.

NVnc quæ in ipſo homine homini utilia inueniantur indicabimus, ipſum ſibi exquirentes.Quorundam hominũ tota corpora proſunt: G
ut ex iis familiis,quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos ſuctúue modico:quorum è genere ſunt Pſylli Marſiq;, & qui Ophiogenes uocantur in inſula Cypro.Et in inſula Nili Teutiri naſcẽtes tanto ſunt crocodilis terrori,ut uocem quoque eorum fugiant.Quæ autem nonnulli de hominis partibus excrementiſque prodiderint,nec referenda arbitror:ſanguinem nanque gladiatorum bibêre nonnulli, ut bibentibus populis procul eſſent comitiales morbi.Et hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putãt calidum ſpirantémque, & una ipſam animam ex oſculo uulnerum,cum è plagis hunc,ne ferarum quidem admoueri ori fas ſit humana.Ad elephantiaſin quoque in Ægypto, cum in reges incidiſſet morbus, in balneis ſolia temperabantur humano ſanguine: alij medullam crurum H
quærunt,& cerebrum infantium.Nec pauci apud Græcos ſingulorum uiſcerum,membrorúmque etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſque ad reſegmina unguium: quaſi uero ſanitas uideri poſſit,ferã ex homine fieri. Xenocrates,tanquam ſane ille ipſe fuerit expertus quoſnam affectus curare ualeat in cibo cerebrum, aut carnes,aut iecur humanum,prodidit:quos etiam capitis,tibiæ,& digitorum oſſa epota: quos denique ſanguis,ſudor, urina,muliebria,& ſtercus deuorata: inteſtabilia hæc & dictu quoq; faſtidienda.Quæ autem retuliſſe fas ſit,pleraque etiam ex iis non ſine honore dicto,explicabimus.Sanguine ipſius hominis ex quacunque parte emiſſo efficaciſſime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus:item ora comitiali

Aliàs, cũ plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas ſit humana.

A tiali morbo lapsorum, exurgere enim protinus: quidam si pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem. Lac muliebre corpori humano inter omnia lactis genera accommodatissimum est, ut quod & dulcissimum mollissimúmque est, & plurimum alit. Mulieri ante septimum mensem profusum lac inutile: ab eo mense, quòd uitalis est partus, salubre. Lac utilissimum cuique maternum est. Cōcipere nutrices exitiosum est: hi sunt enim infantes, qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciē. Mammis quoque exuctū lac, stomachi rosionibus prodest & tabi, pulmonúmque incommodis. In longa febre cœliacis utilissimū arbitrantur, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Item mammarum collectionibus cum thure: & oculis ab ictu cruore suffusis: & in dolore aut epiphoris si e- *Lac.*

B mulgeatur, plurimum prodest: magísque cum melle & narcisci succo, aut thuris polline: mixto præterea ouorum candido liquore, madidáque lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit: nam si rana saliua suá oculum asperserit, præcipuum est remedium: & contra morsum eius bibitur stillatúrq;. Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit, liberari oculorū metu in totam uitam affirmant. Aurium quoque uitiis medetur, modice admixto oleo: aut si ab ictu dolent, anserino adipe tepefactū: & contra morbum regium in morbis relictum, instillatur cum elaterio. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta: alij cum œsypo & adipe anserino: (qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur) alij cum opio & ceruto: peculiariter ualet potū contra uenena, quæ data sunt cum marino lepore buprestíq; : & con-

C tra insaniā, quæ fit hyoscyami potu. Sempérq; in omni usu efficacius eius quæ marem enixa sit: multóque efficacissimum eius, quæ geminos peperit mares, & si uino cibísque acrioribus abstineat: eius uero quæ fœminā enixa sit, ad uitia tantum in facie sananda præualet: eius quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant. Hominum qui probe concoxerint ieiuna saliua, lichenas puerorum illitu assiduo sanat: item lippitudines matutina quotidie uelut inunctione. Mulieris quoque saliuā ieiunæ, potētem diiudicant oculis cruentatis, & si contra epiphoras feruentes anguli oculorum subinde madificentur: efficacius si cibo uinóque se pridie ea abstinuerit. Scorpiones interficit hominis saliua: & omnibus bestiis uenenosis sua natura aduersatur: ferúntq; ictas saliua, ut feruentis aquæ contactū fu- *Saliua.*

D gere. Martion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit. item rubetas aliásque ranas: Ophilius serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile: Si quē pœniteat ictus eminus comminúsue illati, & statim expuat mediam in manum qua percussit, leuatur ilico percussus à pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur, statim à tali remedio, correcto animalis ingressu. Morsus hominis inter asperrimos iudicatur: medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus, serpētiúmque statim impositæ. Melius è percussi auribus prosunt: ita & reduuias sanari. Gymnasiorum strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, complent, sudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflamma- *Auriū sordes.* *Strigmēta gymnasiorum.*

tis contractísque admouentur: sic & menses cient, sedis inflammationes & E condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balneis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ sunt ex ceromate permixto cœno, articulos tantum molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Imo etiam ipsos gymnasiorũ rasere parietes: & illæ quoque sordes excalfactoriam uim habere dicuntur. panos discutiunt. ulceribus senum puerorúmque & desquamatis ambustis'ue illinuntur. Hæc Plinius. Vt uero Galenus prodidit, hominum sudor in palæstris miscetur subiecto pulueri, quem πίνον Græci uocãt. Quod ex his componitur, conisalon dicunt, uim habet digerendi cum adstrictione quadam: quo fit, ut efficacissimum sit mammis inflammatis remedium: & lac quod à partu in F mammillis exundet, reprimat. inguinum quoque tumores discutit.

Vrina. Vrina hominis, quàm sit aliorum animalium, multo imbecillior est, abstergẽdi tamen uim obtinet: id quod uel maxime ostendunt fullones, qui ea præcipue ad uestium sordes eluendas utuntur. Quin & medici psoras & lepras ea colluunt, ulceráque præhumida ac sordida, maxime ubi putridi insit quippiam. Impubium puerorum urina contra saliuas aspidũ, quas ptyadas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant, prodest: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras: & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pituitas uermiculósque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoque ea menses fœminarum ciet. Hac & atramenti lituræ abluuntur. uirilis, podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negãt. G Veteri miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantiũ, & omnia ulcera manãtia. Ea exesis, ambustis, sedis uitiis, rhagadiis, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, ulcera capitum, prurigines, nomas præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorúmque spinis inhærentibus, & in spõgia lanísue imposita, aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto: contráque serpentium ictus. Ostanes contra mala medicamẽta omnia promisit auxiliari matutinis horis suum cuique instillatum in pedem.

Aliàs, contra aurium pura.

Stercus. Stercus humanum in medicamenta ob fœtorem ra- H rissime admittitur. Inter omnes tamen cõuenire uideo, humanum stercus, non aliter atque caninum gutturi impositũ anginis auxiliari.

Pilus. Capillus puero, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus, & in totum impubium impositus: uirorum quoque capillus canis morsibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino: combustus æque capillus carcinomati. Capilli mulieris si crementur, odore serpentes fugari produntur: eodem odore, uuluæ morbo strangulatas respirare. Cinere eo quidem, si in testa sunt cremati, uel cum spuma argenti scabricies oculorum ac prurigines emendari: item uerrucas & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium ulcerum sinus, simul addito

melle

A melle & thure, panos: podagras cum adipe suillo: sacrum ignem, sanguinémque sisti ilicò, & formicationes corporum. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibere traditur. Ossa humana combusta, ut quibusdam placet, uim habent maxime omnium ossium digerentem exsiccantémque. De homine satis dictū habeo. Nunc ad reliqua transeamus animalium genera, primúmque terrestria. *Dentes.* *Ossa.*

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER V.

B

De quadrupedibus uiuiparis, & eorum partibus exterioribus. Cap. LXVIII.

HOmini proximum genus quadrupedum est. Inter uniuersa nanque animaliū genera, homini simillimę sunt quadrupedes: tum ossibus ipsis (quæ maxime totius corporis figuram constituunt,) tum reliquis etiam partibus omnibus, tum uero totius corporis forma. Quę in genere quadrupedum non pennatæ continentur, sanguine quidem omnia C prędita sunt: sed alia animal pariūt, & uiuipara dicuntur, (quæ & perfectiora sunt) alia ouum edunt, & ouipara uocantur. Quadrupedes quæ animal generāt, caput, collum, & omnes partes corporis sortiūtur: (nam & talpā modo quodam oculos habere dixerim) uerum ipsæ singulæ partes inter se differunt. Sunt quadrupedū alia cornigera, alia mutila: & quæ cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est: nisi quid per similitudinem & translationem cornu habere dicatur, quemadmodū Ægyptij de anguibus Thebanis perhibent, quasi aliquid illis ueluti uestigium cornus extuberet. Nec D alibi quàm in cornibus maior naturæ lasciuia: sparsit hæc in ramos, ut ceruorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumēto dictis: aliorum finxit in palmas, digitósque emisit ex iis, unde platycerotas uocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua: conuoluta in anfractum arietum generi: rupicapris in dorsum adunca: damis in aduersum. Erecta autem rugarúmque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta strepsiceroti: mobilia eadem ut aures, Phrygię armētis: Troglodytarum in terram directa, qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula dedit: omnia in mucronem migrantia. Quæ cornua gerunt, bisulca magna ex parte per naturam sunt: & bisulcorum magna pars cornua gerit: ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & solipes & bicorne sit, nullum est,

quod nos adhuc nouimus,inquit Aristoteles:at solipes idémque unicorne, E
quanquã rarum,ut asinus Indicus: unicornis uero idémque bisulcus oryx
est.Gerunt sane medio sui capitis cornu fixum ea quæ unũ habent,aut cer-
te naribus.Sunt nõnulla quæ simul bisulca sunt, & iubam habeant, & cor-
nua bina orbem inflexu mutuo colligentia gerant,ut bonasus. Conigerum
nullum admodum paruum esse nouimus: omniũ enim quæ explorata ha-
bemus minimum dorcas est.Tenuiora fœminis plerunque sunt cornua,ut
in pecore:multis ouium nulla:nec ceruarum ulli.Quę pedes multifidos ha
bent,cornu omnia carent: & quæ superne priores habent dentes. Cornua
parte plurima caua sunt ab radice,quatenus osseum quoddã solidum am-
biunt:in mucronem tamen solidum exeunt, & simplici parte extremã cõ-
Cæterorũ cornua ossibus adhærere, ceruorũ tãtum cutibus enasci sentit Plinius.
stant.Pars caua ex cute potius oritur: at solidum illud osse enascens subit F
implétque totum,quomodo cornua boum constare uidemus. Ceruino ge
neri ex cornigeris uni,tota solida & sparsa in ramos:& omnibus annis de-
cidua,nisi castrentur,cum ex cæteris cornigeris nulli cornua decidant, sed
omnibus perpetua sint, nisi per uim aliquam amittant. Auriculas habent
omnia,excepto uitulo marino:& eas quidẽ maxima ex parte ueluti capiti
appensas,& propterea mobiles: quas etiam non eodem orbe quo oculos,
quemadmodum homines,sed supra oculos sitas habere uidentur: uerunta
men non ita est,sed conspectum ementiuntur:quoniam bestię non erecto,
sed prono sunt corpore. Quadrupedum quæ multifida sunt, ut canis, leo,
lupus,uulpes,lupus ceruarius, omnia cæcos generant: post palpebræ dehi-
scunt. Cilio carent palpebræ inferioris quadrupedes:sed paulo inferius pili
Nares, ῥύγχος.
rari nõnullis exeunt.Nares quibus maxillæ longæ exeunt in acutum, in ri- G
ctu appellato continẽtur:cæteris explanatius magísque discrete ad maxil-
las iunguntur . at elephantus peculiarem hanc partem præ cæteris sortitus
est animalibus.Maxillæ aliis rotundæ,ut simijs.Iumentorum omnium ca
put paruum est:maxillæ longæ.Oris etiam magnitudine discrimen existe-
re iis animalibus planum est: aliis enim os magno hiatu rescissum est , ut
cani,leoni:denique omnibus quibus dentes serrati:aliis mediocre est,ut ge
neri suum. Linguam habẽt quadrupedes duram,crassam & minime abso-
lutam: indéq; fit, ut uocem parum explanare possint. Habẽt dentes omnia
quæ quadrupeda & uiuipara sunt,sed uarie:sunt enim alia utrinq; dentata:
alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt,hæc nõ den- H
tata utrinq; sunt:quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant den-
tibus:quanquam sunt nonnulla quæ & cornibus uacẽt, & utrinq; dentata
non sint,ut cameli.Item ália dentes habent exertos (χαυλιόδοντα dicũtur) ut
aper:alia sine iis sunt.Et aliis dentes serrati,ut cani,leoni : aliis continui, ut
equo,boui . Sunt enim dentibus serratis, (καρχαρόδοντα uocant) quorum se-
ries acutorum dentium mutua insertione pectinatim se constipat . Quod
autem simul & dẽtem exertũ & cornua habeat, nullum est: nec uero quod
simul & serratis dentibus sit,& alterutrum habeat illorum,hoc est uel cor-
nu uel dentem exertum. Raro fœminæ, & tamẽ sine usu sunt dentes exer-
ti: itaque cum apri percutiunt,fœminæ sues mordent. Primores dẽtes plu-

rima

A rima habent acutos, interiores planos. Minutis quadrupedibus primores bini utrinque longiſſimi. Genus autem quod duplicem dentium ordinem habeat, nullum noſtro in orbe eſt. Mutantur dentes, ut homini, ita quibuſdam aliis animalibus, ut equo, mulo, aſino: homini, ut diximus, primores mutantur: maxillares autem nullum animal mutat. In collo gula atque arteria iis omnibus eſt, & eodem ſitu quo homini. Pectus maxima ex parte non ut homini latum, ſed in iis coarctata hæc pars eſt: unde fit ne quadrupedes eo loco habeant mammas. Ipſas autem mammas haberi uarie certū eſt: nam & inter ſeipſæ quadrupedes & ab homine mammarum differunt ratione: elephāto enim māmę parte priore, hoc eſt in pectore, aut iuxta pectus ſub armis ſunt binæ, biniſq; papillis: urſæ māmas habēt quaternas. A-
B liis mammæ inter fœmina binæ: quibus enim ſolida ungula, aut cornua & partus numero pauciore, hęc māmas inter fœmora habēt, eáſque binas. Et inter hæc aliis papillæ binæ, ut ouibus: aliis papillæ quaternæ, ut uaccis. Quibuſdam nec in pectore nec in fœmoribus mammæ, ſed in uentre habentur, & quidem plures: uerum non omnes pares: quæ nanque numeroſo partu & pede multifido ſunt, hæc aut plures per uentrem duplici ordine utroque de latere gerunt, ut ſues, ut canes: aut binas tantum medio uentre, ut leo: pantheræ quaternas in medio uentre gerunt. Camelus quoque in uentre mammas duas cum papillis quatuor habet ut bos. Genitale mariū aut ante habetur, ut equo & aliis multis: aut retro. Teſtes autem omnibus eſſe conſpicuos natura uoluit, præter elephātum & erinaceum. & iis quæ
C genitale ante gerunt, aut penis & teſtes abſoluti pendent: aut aluo uel loco cuipiam illi proximo adhærent, & aut plus aut minus abſoluuntur: non enim pariter apro & equo membrum hoc abſolutum eſt, teſtes nanq; apro non pendent abſoluti aut tremuli, ſed hærent annexi retro. Oſſea ſunt genitalia, lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerræ: urſo quoque ſimul ut expirauerit, corneſcere aiunt: elephantus teſtes non foris conſpicuos, ut diximus, ſed intus conditos habet. Quadrupedes fœminæ omnes in auerſum mingunt: mares uero perpauci ita in auerſum mingunt, ut lynx, leo, camelus, lepus: ſolidipes nullum ſic mingit. Magna item quadrupedum pars caudam habet. Cauda quibuſdam prolixior dependet, nōnullis uero perexigua eſt: & quibuſdam tam exigua, ut uix dignoſci à ſenſu poſſit: aliquid tamē pro-
D minet quod caudam deſcribere poſſit: quibus enim corpus admodum piloſum natura cōdiderat, caudam iis diminuit: quod in urſis perſpicuū eſt. Quinetiam caudas prolixiores pilis natura ornauit: alias longis, quibus tenor caudæ breuis, ut equis: alias breuibus, quibus tenor longus, ut bubus. *Tenor, στόλος.*
Habent quadrupedes, quæ animal generant, omnes uice brachiorū crura priora: non tamē omniū crura priora cubitis manibúſq; proportione reſpōdent, ſed quæ multifidæ ſunt: hæ præcipue manibus ſuo digitato pede reſpondent: hoc enim non ſuſtentandi tantum corporis cauſa, ſed ad plura etiam quaſi manu utuntur: quippe quæ & capiant prioribus cruribus & repugnent, quod ſolidipedes poſterioribus faciunt: atque ob id nonnulla ex iis quorum pedes in digitos finduntur, pedes priores quinis diſtinctos digi

tis habent: posteriores quaternis, ut leones, canes, atque etiam lupi & panther æ. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos obtinent. Sunt è quadrupedibus quæ sanguine constant, eadémque animal generant: aliæ multifidæ, quales hominis manus pedésque habētur: sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitētur, ut canis, leo: aliæ bisulcæ sunt, quæ χηλὰς, id est forcipem pro ungula habeant, ut oues, capræ, cerui: aliæ infisso sunt pede, ut quæ solipedes nominantur, ut equus, mulus. Genus sane suillum ambiguum est: nam quibusdam in locis sues solipedes gignuntur, ut in terra Illyriorum & Pœonia, & quibusdam aliis locis. Bisulca igitur binis fissuris utrinque, id est à parte priore & posteriore diducuntur. Solipeda eam partem continentem ex toto habent. Omnibus autem ungulæ in senecta maiores redduntur. Permulta ex bisulcorum numero talum habent: solipeda eo carent omnia, excepto asino Indico. Multifidum item nullum adhuc talum habere cognitum est, sed lynci semitalo quiddam simile: leoni autem tortuosum in anfractum est. Omnia uero quibus datus est talus, cruribus eum non prioribus, sed posterioribus continent in cruris articulo. Talus autem, ut qui ueluti clauus est, tanquam alienus artus duobus illis interseritur qui articulum ipsum constituunt. Quædam ut manibus utūtur priorum ministerio pedum, ut dictum est, sedéntque ad os illis admouentia cibos, ut sciuri. Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni: leones, lupi, canes, & pantheræ in posterioribus quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente. Sed quæ parua inter digitata sunt, posteriores etiam quinque digitos habent, ut modo diximus, quoniam serpere solēt: scilicet ut unguibus numerosioribus facilius obrepant ad superiora. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, cōdito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringantur hebetentúrue ingredi: auersisque falculis currere, nec nisi appetendo prætendere. Quadrupedibus contrà quàm homini, in prima ætate inferior pars maxima est, tum processu temporis superior crescit, quę scilicet ea est quæ ab ano ad caput porrecta est. Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas. Et motus omnium quadrupedum per diametrum agitur, quo modo etiā subsistere solent. Flectunt autem quadrupedes uiuiparæ crura priora contrà atque posteriora: & è contrario quàm homo membra inflectat, excepto elephanto. Priores enim pedes ante se flectūt, posteriores uero in auersum: aduersáque inter se habent conuexa curuaturæ crurum suorum. Partem corporis læuam minus quàm homo absolutam habent & agilem, excepto elephanto.

Multifidæ, πολυσχιδῆ. *Bisulcæ, διχαλῆ, ἢ δίχηλα.* *Solipedes, uel solidipedes, μώνυχα.* *Talus, ἀστράγαλος.*

Interiorum quarundam partium discrimina in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXIX.

IN hoc genere fel quibusdam deesse notatum est: ut ceruo & illi qui prox uocatur, equo, mulo, asino, uitulo marino, & murium nonnullis. Sunt etiam quæ partim habeant, partim nō habeant uel in eodem genere, ut mures:

A res:quod idem & homini accidere diximus:aliqui enim fel in iecore habere uisuntur, aliqui carent. Hoc idem ouibus etiam capriísque euenit. Hæc Aristoteles. Galenus uero, quæ iecur habent, inquit, iis meatus quidam insunt, qui bilem recipiant: etsi uesicam, quæ amaram bilem colligit, non omnibus concesserit natura. Lienem bisulca & cornigera habent rotundum, ut capra, ouis, & reliqua omnia: nisi aliqua pro sua magnitudine auctiorem in longitudinem habeant, ut boues: at multifidis prolixus omnibus est ut muri, cani: solidipedibus autē medium tenet, & promiscuus est: partim enim latus est, partim angustus, ut equo, mulo, asino. Renes atque uesicam, omnes quæ animal generant, quadrupedes possident. In his, quæ seuo pinguescunt, magis quàm quę adipe, in renibus opimandis luxuriant,
B ac omnium præcipue oues: quippe quæ renibus pingui undique obductis, quandoque intereunt. Ventris in iis dissimilitudo est: quæ enim cornigera sunt, altera maxilla dentata, quaternos habent uentris sinus: (quæ quidem & ruminare dicuntur:) gula enim incipiens ab ore, deorsum tendit ad pulmonem septúmque transuersum: hinc se ad uētrem applicat maiorem: qui parte interiore asper interceptúsq; est, ac prope gulæ commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento κεκρύφαλον, id est reticulum uocāt. Est enim uentri extrinsecus similis, intus reticulis capilli mulierum implexis, magnitudine multo quàm uenter minor: hunc excipit omasum, parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum, uenter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma ob-
C longior: cancellis intus & crustis multis magnis & leuibus inornatus, mox intestinum sequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum suum habere uentrem certum est: sed differunt inter se magnitudine & figura: atque etiam quòd gula uel in medium uentris tendat, uel in latus uergat. At uero omnia dentata maxilla utraque, uentres singulos habent, ut canis, sus, ursus, leo, lupus. iis igitur omnibus simplex uentriculus est, quē excipit intestinum: uerum aliis amplior, ut sui, ut urso: aliis arctior, nec multo amplior intestino, ut cani, leoni. Cæterorum etiam formæ omnium respectu eorum quos modo numeraui, distinguuntur: aliis enim uenter suillo similis, aliis canino, tam in maiore quàm in minore animalium genere. Sed discrimen in iis quoque, magnitudine, figura, corpulentia, exili-
D tatéue oritur: atque etiam situ gulæ, quo meatum ad uētrem ducat, & conuio iungat foramini. Intestinorum etiam natura utrique illi animalium generi, hoc est utrinque dentato, & altera maxilla dentato, sibi differt magnitudine, crassitudine, replicamentis. Sunt certe maiora omnia intestina non utrinque dentatis, nec immerito: nam ipsa ita dentata omnia sunt maiora: pauca enim parua in eo genere habentur. admodum nanque paruum inter cornigera nullum est. Rectum autem intestinum nulli est cui non utraque parte dētes. Quibusdā & appēdices intestinorū, sicuti & auibus nōnullis. Oritur omentū atque dependet superiore sui parte, in iis quæ utraq; parte dentata sunt, à medio uētre, quà ueluti quędā sutura ducitur. Nec secus in iis quæ altero dentium ordine carent, à maiore uentre dependet.

Reticulū, Theodorus arsineū quoque uocat. Omasum, ἐχῖνος. Abomasum, ἤνυστρον.

Pilorum colorúmque discrimina, & uocum in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXX. E

OMnia fere quadrupeda eadémque uiuipara sunt pilosa, nec hominis modo leuia esse nouimus: partes enim pronæ, contrà quàm hominis, pilosiores sunt: supinę aut glabræ omnino, aut minus pilosæ habentur. Cilium etiam, ut diximus, non ut homo habent in utraque palpebra: neq; pubem, aut alas oppletas pilis. Ipsorum autē quadrupedum pilis intectorum, aliis corpus totum est hirtum: aliis collum hirtius pari undique modo, ut Iuba, χαίτη. quæ iubam habent: qualis est leoni mari: aliis prona tantum colli parte à capite ad armos usque, ut quæ iubam habent, quàm λοφίαν dicunt: qualis est equo & mulo. Quadrupedum uilli lanæúe senectute prolixius augentur: quanquam rarescāt fiántque pauciores. Quadrupedibus pilum cadere atq; F subnasci annuum est: quæ molles suapte natura pilos habere solēt, hæc per usum pabuli melioris, duriores incipiunt gerere: contrà autem molliores pauciorésque, quæ duros copiosósq; habuerint, eadem illa scilicet ratione. Aquarum diuersarum usu animalia suos immutant colores: alibi enim cādida, alibi nigra reddūtur. Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oues biberint móxque inierint, nigros generēt agnos: ut in Assyritide agri Chalcidici Thracię facit amnis quem Psychrum uocant. Et in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiā pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur. Vocē uarie mittit quadrupedum genus quod animal procreat: neque est quod loqui possit, sed proprium id hominis est. Exectorum omnium uox in fœmineā mutatur. G

De coitu partúque, & aliis quæ ad generationem pertinent in quadrupedibus uiuiparis. Cap. LXXI.

COmmune omnium quadrupedum est, ut cupidine uoluptatéque rei ueneræ maxime incitentur. Ferociunt fœminæ à partu, mares tempore coitus. Iam equi equos mordent: sternunt equitem atque insequūtur. Sues quoque feri acerrime sæuiūt: dimicāt inter se, mitum in modū armātes sese: simili modo & tauri efferantur, & arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissidēt, & alter alterum libidinis rabie inuadit: camelus etiam mas sęuit tempore coitus: & elephanti quoque ad coitum efferari solent. Idem feris quoq; euenire apertum est. nam ursi, lupi, leones acrius per id tempus in eos qui accesserint sęuiunt: inter se tamen minus hæc dimicant, quia nullū ex iis gregale est. quin etiam ursæ à suis catulis uehementer ferociunt, ut canes à catellis. Quæ autem non uno tempore, sed sæpius anno coëunt, ut ea quæ cum homine degūt: uerbi gratia canes, sues, ut minus efferētur, facit coitus copia. Omnino fera omnia, aut certe plurima, non ante cū fœminis ad cōmune pascuum ueniūt, quàm tempus sit coëundi: sed cum iam per ætatem licuerit, segregantur mares à fœminis, seorsúmq; pascuntur. Plurimæ quadrupedes pedibus innitendo exercēt uenerem, fœminam scilicet mare superingrediente, admotáq; parte maris supina ad dorsum fœminæ rem peragunt. H

A agunt. Quæ retro urinam mittũt, auersa iunguntur, ut leones, lepores, lynces. Quadrupedes tempore coitus nonnihil humoris suo genitali, tum mares tum etiam fœminæ emittunt, atque admotis ad genitale naribus odorantur: prominet etiam genitale in fœminis cum ad coitum stimulantur. Viuiparorum quadrupedum aliæ imperfectum animal pariunt, alię perfectum. Quæ multifida sunt, fœcundiora sunt: multipara enim id genus animalia sunt: nec tamen partum perficiunt complura: fœtum nanque adhuc recentem alere possunt, auctum iam adeptúmque magnitudiné nequeũt: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, partum emittunt, ut ea quæ uermem pariunt: quædam enim ex iis catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, ursa, leæna, & alia nonnulla, sed omnia fere cæcos. Sola B inter multipara sus parit perfectos: solipedes & bisulcæ perfectos edunt. Bisulca pauca generant præterquam sues: singulos enim aut binos magna ex parte edunt fœtus. Quæ autem maxima inter animalia sunt, ea singulos pariunt, ut elephas, camelus, equus, & reliquæ solipedes. Quadrupedes in utero gestantur extensis ad longitudinem cruribus & ad aluum suam applicatis. Pinguescunt quadrupedes cum gerunt partũ, comedúntque amplius. omnes autem cum lactentur extenuari solent.

De quadrupedum uictu & ætate. Cap. LXXII.

Pinguescunt uero quadrupeda omnia melius, si præfatigata fame fuerint: & præterea quiete immotionéque. Quadrupedum quæ animal C generant, quæ syluestres eædémque serratæ dentibus sunt, carne omnes uescuntur: (nisi quod lupos aiunt terram quandã cum esuriunt edere: hoc igitur peculiare luporum fit.) herbas autẽ non alio tempore tangunt, nisi cum morbo laborant: quomodo & canes herba ingesta euomunt, atque ita purgantur. Sunt inter quadrupedes feras, quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: at uero à mari nullum, præterquam uitulus marinus: sunt in hoc genere fiber, satheriũ, satyrium, lutris, & latax. Cornigera animalia, tam fera quàm urbana, & quibus dentes serrati non sunt, omnia fruge herbáque uescũtur, nisi uehementer esuriant, sue excepto. unum animal digitos habentiũ herba alitur lepus. Bibunt quibus dentes serrati sunt animalia lãbendo: atque etiam nonnullæ ex non serratis, ut mures: quibus autem continui, sorbẽdo, D ut equi, ut boues: ursus neque sorbendo, neque lãbendo, sed morsu. Iuméta pro aquæ quam bibant usu, suo fruuntur pabulo: & quod minus potum aspernatur, id appetentius pabuli est. In Africa maior pars ferarũ æstate non bibunt inopia imbrium. Ætatem dignosci quadrupedum confirmant, qui in eorum cura sunt constituti, si cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata, ilico in suum redeat locum: hoc enim indicium recẽtioris quadrupedis est: ueteris contra, si diutius rugata maneat cutis. Ætas ueterinorum dentibus indicatur, & dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis cum fere XVI annorum existimantur. Vt uero Columella tradit, decimo anno equis tẽpora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere.

De quadrupedum ruminatione, latitatione, & aliis quibusdam actionibus affectibúsque. Cap. LXXIII. E

RVminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquãdo cum hominibus exigunt, ut ceruus. Iacent potissimum cum ruminant omnia: & hybernis præcipue mensibus solent ruminare: septem fere mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur: gregales minus, breuioréq; tempore ruminant, quoniam foris pascuntur. Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla quæ ruminent, ut mures pontici, ut lepores. Ruminantia omnia coagulum habent: etiam inter dentata utrinque lepus. Conduntur nõnulla hyeme, ut hystrices, ursæ: glires etiam latent in ipsis arboribus: itidem & mures pontici. Volutatio solidipedum propria est. Cũ cætera nisi nouella F castrentur intereant, aper unus qua ætate castretur non refert. Omnia denique si dum crescant, castrantur, maiora & elegantiora quàm incastrata euadunt: sed si postea quàm adoleuerunt, & iam incremento constiterunt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinẽ potest. Magnas quadrupedes Epirus gignit, excepto asino: sed præcipue boues & canes, indicio sunt 4 boues quæ Pyrrhicæ uocantur. Pusillas bucculas fert regio Phasiana.

Alimenta ex quadrupedibus & eorum partibus uaria. Cap. LXXIIII.

QVæ herbis pascuntur inter quadrupedũ genera, aut tenellis arborum ramis germinibúsue, ea omnia cum hæc abundant nitidiora sunt ac G pinguia, nobísque alendis accommodatiora. Ideóque quibus altior herba pro pabulo est, ea hyeme primóque ac medio uere fiunt gracilia macráque, & succum præstant uitiosum, ut boues: qui procedente tempore fiunt obesiores meliorísque succi: postquam scilicet auctę fuerint herbæ. Quæ uero ex quadrupedibus humiliori herba pasci solent, ut oues, ea primo ac medio uere sunt præstantiores. Capræ æstate prima ac media, cum scilicet plurima fruticibus insunt germina: nam iis auidissime uescũtur capræ. Cuiusque quadrupedis caro deterior est, cum locis palustribus quàm cum editioribus pascit. Et in domesticis ipsis, castratorum caro in suo cuiusque genere præstantissima est, uti ante diximus: pessima uero, tum ad concoctionem, tum nutritionem, tum etiam ad succi bonitatem, senescẽtium H animalium caro. Probatissimum alimentum inter pedestria præstat suilla caro, deinde hœdina, mox uitulina. Agnina uero præhumida lentáque est & mucosa: succúmque gignit pituitosum. A cæteris autem abstinendum suadeo, inquit Galenus, iis qui probum succum procreare studẽt. Caro etenim bubula multum quidem præbet alimẽti, sed quod sanguinem gignat crassum ac melancholicum: præcipue uero taurina. Ouilla caro excrementis abundat, ac succum præstat deteriorem. Caprarum autem caro, præterquam quòd succum præbet uitiosum, acrimoniam etiam habet: & melancholicum gignit succum, præsertim hircina. Leporina caro sanguinem gignit crassiorem, sed qui meliorem procreat succum, quàm aut bubula aut ouilla.

Inter quadrupedes gloria prima lepus, inquit Martial.

A ouilla. Ceruina ſuccum generat uitioſum ac concoctu difficilē. Huic proxima eſt agreſtis aſini caro, ſi minor adhuc ætate fuerit & optimo corporis habitu: nam & domeſtici aſini caro melāncholicum ſuccum procreat: ſicuti & camelina, uulpina, canina, leporina, & e ſue ſylueſtri caro. Et cęterarum quadrupedum caro ipſa quanto ſuilla in alimenti probitate fuerit inferior, tanto & illarum reliquæ partes quæ excarnes ſunt, ut pedes, aures, roſtra, ſuum partibus ſunt deteriores. Iecur omnium quadrupedum craſſum in cibo præbet ſuccum, tardius permeat & ægre concoquitur: uerùm ſuccum procreat non omnino malum. Et quæ lactent adhuc, ſi matris lac probum fuerit, eorum iecur boni ſucci eſt. At quorum deprauati humores fuerint, aut quæ iam conſenuerint, eorum iecur bonum efficere ſuccum nō poteſt.

B In omnibus uero, quod συκωτὸν uocatur, eo quòd animal quod mactatur caricis ſit ſaginatum, præſtantiſſimum eſt, tum ad alia, tum uero ad ſaporis gratiam: & in iis præcipuum ſuillum eſt. E reliquis autem uiſceribus, lien neque guſtui ſuauis eſt: (habet enim in ſe acerbitatem perſpicuam) & ſuccum pręterea gignit uitioſum ac melancholicū. ſuillus uero lien non adeo malus eſt. Pulmo utroque concoctu facilior eo eſt quo rarior: iecinore tamen longe minus alit, atque quod ex eo gignitur alimentum, pituitæ magis naturam habet. Cor ad concoctionem item difficile eſt: uerum ſi recte conficiatur, alimentum gignit neque exiguum, neque quod malū ſuccum efficiat. De renibus inter ſanguineorum glandulas diximus. Venter, uterus & inteſtina quadrupedum, ipſa carne duriora ſunt, ideóque concoctu diffi-

C ciliora: quòd ſi rite concoquantur, ſuccum gignunt, qui non omnino inculpatus ſit, ſed frigidiorē, crudiorémque, & qui tempus prolixius deſideret, ut ex eo probus fiat ſanguis: minus quoq; alunt quàm caro ipſa. uulua eiecto partu melior eſt quàm edito. Quadrupedum teſtes concoctu ſunt difficiles malíque ſucci, ut qui uiroſum quiddam ſapore referāt. Caudę duriores ſunt, uerum ob frequentem earum motum, minimum habent excrementi. Aurium cartilago in uigentibus ſaltem ætate animantibus, & ſicca eſt, & minime nutrit. Earum cutis tenuis aridáque eſt: ægre item concoquitur, & pauciſſimi nutrimenti eſt. In quadrupedum lacte non parua reperitur differentia: ſiquidem boum lac, ut Galeno uidetur, craſſiſſimum eſt & pinguiſſimum: caſei butyríque habet plurimū, ualentius nutrit. Mi-

D nime uero pingue camelinum eſt: liquidiſſimum quoque & ſeri multū habet, imbecillius dat alimentum, & aluum ciet: mox equinum liquidiſſimū miniméque pingue eſt: poſtea aſininū. Caprinū mediocriter craſſum eſt: ouillū craſſius illo eſt. Plinius uero de lacte hæc prodidit: maxime alit quodcunque humanum, mox caprinum, dulciſſimum ab hominis camelinum, efficaciſſimum ex aſinis, magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatiſſimum caprinum: bubulum medicatius: aluus enim maxime ſoluitur bubulo. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus utile, quoniam eſt pinguius. Aluum minus tētat lac caprinum, inquit Dioſcorides, quoniam pecus hoc adſtringētibus pabulis fere utitur: & inde quoque ſtomacho idoneum eſt. Ouillū uero dulce, craſſum & præ-

pingue,non usqueadeo stomacho utile. bubulũ asininúmque & equinum E
aluum cient magis. Minus inflat lac quodcũque decoctum: & omnino in-
nocentius est decoctum, præcipue cum calculis marinis. Medicamentosæ
partium & excrementorum uires earúmque discrimina, explicata in san-
guineo animalium genere sunt.

De quadrupedibus uiuiparis multifidis,& primo de elephanto. Cap. LXXV.

GEneris quadrupedum quæ animal gignunt,plura quidem genera in-
telliguntur,sed nullis fere notata nominibus,nisi quòd singularũ spe-
cierũ nomina habentur,ut leonis,equi,cerui,canis, reliquorúmque ad hũc
modum. Seorsum igitur eorum naturam singillatim consideremus neces- F
sarium est,ut differentias quæ cuique animalium generi conueniant acci-
piamus,à multifidis exorsi. In quadrupedũ genere maximum est elephas,
proximúmque humanis sensibus,idémque multifidum. Elephanto oculi
quamuis magni habeãtur, minores tamen sunt quàm pro corporis magni-
προβοσκίς. tudine. Promuscidem pro nare gerit:atque hanc partem sortitus est præ cæ
teris animalibus peculiarem,prolixam adeo,ut ad terram pertingat,&ua-
Atq; hæc pars haud improprie appellatur manus, Plin° lidam,gracilem tamen pariter & mollem,aptámque ad flectendum. Eius
uero usus idem qui manus:ea nanq; cibos tam siccos quàm humidos colli-
git,capit & in os perinde ac manu admouet solum animantium omnium:
& arbores quoque eadẽ prosternit. Et quoties immersus per aquam ingre-
ditur,ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat:adũciuscula parte sui po G
strema naris hęc est,ac cartilaginea,& proinde rigidiuscula. Dẽtes illi utrin
que quatuor intus,quibus conficit cibum atque in farinæ speciem mollit.
Duo præterea prominent grandes,quos mares grandiores resimatósq;ha- 1
bent:fœminæ minores,& contra quàm mares:uergũt enim deorsum pro-
níque deuiant. Statim cum natus est elephantus, dentes habet: quanquam
grandes illos non ilico perspicuos obtinet:& candore dentium intelligitur
iuuenta. Decidunt elephanto dentes isti grãdiores, & renascuntur quibus- 2
dam temporum interuallis. Et deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt:
Ebur. hoc solũ ebur est:cætero & in iis quoque,quod corpus intexit uilitas ossea.
Linguam perquam exiguam habet elephas, atque interius positam quàm
in cæteris sit,ita ut uix eam uidere possis. Mammas duas quidẽ,& papillas H
item duas,uerum non in pectore habet,sed paulo citra sub armis:quæ tam
mari quàm fœminæ perexiguæ sunt,nec pro corporis uastitate, ita ut eas
à latere conspicere propemodum nequeas. Crura habet priora multo po-
sterioribus lõgiora:& malleolos posterioribus imis cruribus possidet par-
uos. Pedes habet,ut dictum est,multifidos, & digitos numero quinque in-
diuisos leuitérque discretos:& ungues omnino nõ sunt, sed ungulis potius 3
similes. Flectit hic suos posteriores poplites modo hominis:ut ueroSolinus
scribit,suffragines flectere nequit. Nequit certe præ nimio põdere,utrũque
in latus ęquilibrio quodã uergere,sed aut lęuo incubat aut dextro:atque eo
ipso habitu requiescit. Genitale habet simile equo,sed paruũ,nec pro corpo
ris

A ris magnitudine. Teſtes itē nō foris cōſpicuos, ſed intus cōditos habet: quo circa initum celerius agit. Vt in quadrupedū genere, elephas minime hirtus eſt: & ſetarū certe, ut inquit Plinius, nullum illi tegumentū: nec in cauda quidē prēſidium abigēdo tędio muſcarum, ſed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extēti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehenſas enecant. Hoc iis pro cauda, pro iuba, pro uillo eſt. Duriſſimū dorſo tergus eſt, uentri mollius. Viſcera illi ſuillis proxima, ſed maiora: iecur enim quadruplo maius bubulo eſt: & reliqua pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex proportione eſt. Iecur ſine felle eſt: inciſo tamē, parte qua fel adhærere ſolet, humor felleus effluit plus minus. Fel ad pectus habere traditur à nōnullis: Galenus, Huic, inquit, uesi-
B ca bilis iecori adhæret, magnitudine ad uiſceris rationem. Inteſtinum per-
4 amplum eſt, equino ſimillimum: ita tamē ſinuoſum, ut aluos habere quatuor uideatur. In hoc etiam cibus recipitur: nullum enim conceptaculum
5 cibi ſeparatum adeſt. Gratiſſimas in cibatu palmas habent: quanquam & truncos edunt, & lapides deuorant. Elephanti ſolitudines petunt coituri, ſed præcipue ſecus flumina, & quà paſci cōſueuerunt: eſt enim hoc animal uti mox explicabimus, ſua natura ſimul terreſtre & paluſtre. Incipit autem coire tam mas quàm fœmina ante annum ætatis uiceſimū. Fœmina enim incipit coire aut duodecimo cum celerrime, aut quintodecimo cum lentiſſime. Mas quinque aut ſex annos natus ſuperuenit ineūte uere: & coit quinis, non amplius, in anno diebus. Coitum triennio interpoſito (uel uti aliis
C placet, biennio) repetit mas. Quam grauidam reddidit, eandem præterea tangere nunquam patitur. Ad coitum efferari ſolent elephanti, adeo ut pluribus incommodis homines afficiant: mitigari pabuli copia narrantur. Ferendi uteri tempus, alij annum & ſex menſes, alij biennium, alij triennium ſtatuunt. Cauſa quam ob rem incertum hoc ſit, quòd nō pateat coitus. Decem annis geſtare in utero uulgus exiſtimat: Ariſtoteles biennio. Parit poſterioribus cruribus ſubſidens inniténſque, & manifeſto cum dolore: parit in uere. Parit autem ſingulos: unipatum nanque eſt. nec amplius quàm ſemel gignere tradūt Plinius & Solinus. Fœtum magnitudine bimeſtris aut trimeſtris uituli edit: uel, ut aliis placet, uituli anniculi, aut porci ætatis integræ. Pullus ſtatim cum natus eſt, cernit & ambulat. Citra nares ore ipſo
D uocem elidit ſpirabundam, quemadmodum cum homo ſimul & ſpiritum reddit & loquitur: at per nares ſimile tubarum raucitati ſonat. Elephantus dum in ſyluis uerſatur, ferociſſimus eſt: at manſuefactus, omnium ferarū mitiſſimus & placidiſſimus euadit. Facillime autem omnium manſueſcit:
6 ac permulta officia & eruditur, & quaſi intelligit. Valet ſenſu atque memoria, & reliqua ſagacitate ingenij excellit. Elephanti pugnant inter ſe uehementer, & dentibus alter alterum ferit: qui autem uictus fuerit, adeo animum amittit, ut ne uocem uictoris toleret. Propter fœminas tamen nunquam dimicant: nulla enim nouerunt adulteria. Sunt apud Indos in uſu rei bellicæ non ſolum mares, ſed etiam fœminæ: uerū fœminæ pauciores ſunt, & longe minores. Differunt inter ſe elephantes mirum in modum robo-

Anno decimo Solinus & Plinius.

In quibuſdam exemplaribus Plinianis hæc non habētur.

Minores, Theodorus timidiores dixit, ἐλάττους.

re atque animo. Duo nãque sunt eorũ genera. Nobiliores indicat magnitu- E
do: minores nothos dicunt. Indicos elephantos Mauri timent, & quasi par-
uitatis suæ conscij aspernantur ab iis uideri. Elephantem alij annos ducen-
tos uiuere aiunt, alij trecentos: & alij mares annos ducẽtos uiuere, alij cen-
tum & uiginti aiunt: fœminas etiam fere totidem, sed florere ætate circa
sexagesimum narrant. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal esse dici-
tur. Amat amnes: & quanquam non fluuiatile sit, tamen riparium dici 7
potest. Incedit etiam in aquis, & eatenus progreditur, quatenus eius pro-
muscis superat: reflat enim per eam, & spiritum accipit & reddit: sed natare
satis pondere sui corporis non potest. Elephantos cæteris malis immunes
esse aiunt: inflatione autem alui acrius infestari. Ægrotant etiam si come-
dant terrã, nisi ea frequenter utantur: nam si frequenter, nihil sentiunt ma- F
li. Lapides etiam interdum deuorant, ut diximus, & truncos: necnon fluore
tentantur. Odorem muris uel maxime fugiunt: pabula etiam quæ à muscu
lis contacta sunt, recusant. Mortem suam præsentiunt, sicuti & olores. Est
elephantus animalium humanis sensibus proximum: quippe intellectus il
lis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque quę didicere
memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imo uero, quæ etiam in homine ra-
ra, probitas, prudentia & æquitas: religio quoque, ut prodidere authores,
& magna docilitas. Et hæc quidem uestigia morum animi humani in hoc
cernuntur animali. Elephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines & in
Mauritania. Ferunt etiam Æthiopes & Troglodytæ, sed maximos India.
Elephantes Italia in Lucanis primum bello Epirotico uidit: & boues lucas G
inde dixit. Elephantorum dentibus ingens pretium, uim adstringẽdi ob-
tinent: eorum scobe imposito paronychia sanãtur. Ita Dioscorides. Plinius
uero, Ramentis, inquit, eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in fa-
cie, scobe paronychia tolluntur. Elephanti sanguis, præcipue maris, fluxio-
nes omnes, quas rheumatismos uocant, sistit. Proboscidis tactu, capitis do-
lor leuatur: efficacius si & sternuat. Dextera pars proboscidis cum lennia
rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Sanguis & ischiadicis pro-
dest. iecúrque comitialibus morbis.

De elephanti in homines clementia uide Solinum & Plinium.

Boues lucæ.

1 De dentibus hisce, an dentes dicendi sint, an potius cornua, uide Pausaniã in Heliacis, & Oppianũ De uenator. lib. 2. 2 Decimo quoque anno, ut refert Ælianus. quo pacto dentes etiam defodiant, idem narrat. 3 Indiuisos leuitérque discretos, τὰ πρὸ τῶν δακτύλων ἀδιαφορότερα. Plinius informes dixit. 4 Hinc Plinius uentres elephanto quatuor esse dixit. 5 De elephanti pastu & potione Aristoteles lib. 8. histor. animalium. 6 Quo pacto uenatu capiantur elephanti, & quomodo domẽtur atque mansuescant, ostendunt Aristoteles lib. 9. histor. animalium, & Strabo lib. 14 & 16, & Solinus. 7 Philostratus de Appollonij uita, lib. 2. tria prodidit elephantorum genera: palustrium, montanorum & campestrium. H

De simiarum generibus. Cap. LXXVI.

Simia, πίθη-κες.

Simiarum uulgus.

CORporis figura simiarum genera perfectam hominis simulationẽ cõ-
tinẽt, inquit Plinius. Conueniunt certe cum homine plurimum sua fa
cie simiarum uulgus. Est enim hoc genus, inter omnia simiarũ genera ho-
mini simillimum: facies nãque iis rotunda est: & aures, nares dentésq; tam
primores,

A primores, quàm maxillares hominis more habent: natura tamen in iis
- naréſque à fronte remiſſas
Contudit, & rugis peraráuit anilibus ora.
Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in utraque palpebra habeāt, ſimiæ habent: quanquam prætenue ac prolixius, potiſſimum in inferiore. Collum itē ut homini breue. pectus habet omnium quadrupedum latiſſimum. In pectore quoque binas mammarum papillas: & brachia hominis modo, ſed hirtiuſcula, quæ & ipſa & pedes, ut homo inflectūt: hoc eſt ita ut circunferentiæ membrorum utrorumque obuerſæ inter ſe adducātur. Ad hæc manus, digitos, ungues homini ſimiles: & pollex iis quoque & articuli, ut homini: uerum omnia rudiora efferatioráque, - Vt eædem
B Diſſimiles homini poſſent ſimilésque uideri.
Pedibus paulum differunt: ſunt enim ut manus prælongi: & digiti ut manus conſtant, medio longiore: & ueſtigium palmæ ſimile faciunt, atq; iiſdem & ut pedibus & ut manibus utuntur: inflectúntque eoſdem perinde ac manus: &, ut paucis dicā, pedes manibus habent ſimiles, & quaſi ex manu pedéque conſtitutos: & calcis poſtremum ad pedem, reliquæ autē particulæ ad manum facile referuntur. Lacertos & fœmora habēt breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat nullum habēt: ſed durum quiddā continetur loco umbilici. Partem corporis ſuperiorem multo minorem habent quàm inferiorem, uidelicet more quadrupedum: quinarij enim fere ad ternarium ratione conſtat. Degunt plus tēporis pro-
C næ quadrupedū more quàm erectæ. Carent natibus, utpote quadrupedes: priuatæ cauda ſunt, utpote bipedes: exigua enim cauda omnino ineſt, quatenus nota ſolum habeatur. Genitale fœminę, mulieris eſt: mari potius canis quàm hominis. Partes interiores humanis ſimiles continent. Simia animal ad omnia imitanda habile eſt: & omne quod corpore agitur, ſi doceatur, facile diſcit, & idipſum actione repreſentat, ſaltat, tibia canit: denique adeo uariū natura animal eſt & multiplex, ut ad omnē actionē ſeſe uertet. Apud Indos ſimiarum quoddam genus rufum eſt, quod in urbes nō adducitur: quippe quod ueneris libidine adeo inflāmatur, ut ad muliebrem ſexum furiat. Has itaque ſi quando deprehendunt, ſtatim interficiunt Indi. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtant catulos, ut quos
D immoderate amanr, magnáque ex parte complectendo necant: quo fit ut catulos facilius amittant, quos impendio diligunt, & ante ſe geſtant: quoniam neglecti pone matrem ſemper hærent: ex binis nanque, quos fere parere ſolēt, alterum amant, alterū uero negligunt. Pro uoce ſtridor quidam iis eſt. Poſt hominem nullum animal præter ſimiam ἐπιπλοκήλῃ uexatur:
1 omentum enim illi omnium quadrupedum maximum eſt. Sunt & alia ſimiarum genera: nempe cercopitheci caudas habent: hæc ſola diſcretio eſt
2 inter prius dictas. Cercopithecos generat Æthiopia nigris capitibus, pilo *Cercopithecus.*
aſinino, & diſſimiles cæteris uoce. Megaſthenes author eſt, cercopithecos
in India apud Praſios gigni maximis canibus maiores: & totos albos pręter *Celphus.*
faciem, quæ nigra eſt (quod aliis contra euenit) caudis longis ſupra duos cu *Cephus.*

Caniceps. bitos:& præterea mitissimos.caniceps etiam(sic enim cynocephalum uo- E
Cynocephalus co)è numero simiarũ,& eadem forma qua simia est: sed maior ualidiorq́;,
& facie,caninæ similior,unde & nomen accepit: adhæc moribus ferocioribus est,& dente robustiore,caninóque propiore.Ad saltum uiolenti sunt cynocephali, feri morsu, nunquam ita mansueti,ut non sint magis rabidi:
Simia cynocephalo similis. in Æthiopiæ partibus frequẽtissimi.Cynocephalorum plura sunt genera.
Sunt & cynocephalis similes quædam, rostro scilicet porrectiore, & quæ 3
Χοιροπίθηκος. dentes caninos,quos κυνόδοντας uocamus, habent prominentiores. Hæ uix
Simia porcaria. binis cruribus erectæ insistunt ut aliæ,tãtum abest ut ita incedere aut currere possint. Inter simias habentur & sphinges,uillosæ comis,& pilo fusco:
Sphinx.
Sphingium. mammis in pectore prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem.Æthiopia has generat. Cõdunt in thesauros maxillarũ cibum sphin- F
Satyrus. giorum & satyrorum genus:mox inde sensim ad mandẽdum manibus exprimunt.Sunt etenim inter simias, & quas uocãt satyros facie admodum
Callitriches. grata gesticulatis motibus inquietæ.natura his mitissima. Callitriches toto pene aspectu à cæteris differunt.In facie barba est. cauda primore parte lata.Has capere non est arduum,sed proferre rarum.hoc enim animal ne- 4
gatur uiuere in alio,nisi in Æthiopico quo gignitur cœlo. Et quemadmo-
Simia marina. dum in terra,sic etiam in mari aliquod est simiarum genus,quod delphino medicinam in morbo affert.In mari rubro,aiunt,simia est, non piscis quidem illa,sed bestia cartilaginea,& uelut squamarum expers: eáque ipsa nõ magna,colore & aspectu terrenæ simiæ: non pisceo tegmine,sed ueluti testudinis cortice uestitur. Eadem similiter atq; terrestris resima est: reliquũ G
corpus instar torpedinis latũ est,ut dicas auem esse alas explicantem. Cum natat,uolare uidetur.maculis quibusdam distinguitur.

1 Simiarum genera.Tria tãtum genera notat Oppianus,sicut & Aristoteles. 2 κῆβος,cebus est apud Aristotelẽ,simia gerens eandam. Inter monstra Æthiopiæ censetur celphus apud Solinum: & cephus apud Plinium,quem Pompei Magni Indi primum ostenderunt Romæ ex Æthiopia: cuius pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit. Cepum etiam refert Aelianus rostri forma cynocephalo similem, magnitudine canis Erythriensis, colore perquam uario.Sunt apud Indos,inquit Plinius,simiæ toto corpore candentes. 3 In hoc forsitan genere est, qui χοιροπίθηκος ab Aristotele uocatur,id est simia porcaria,cui rostrum simile habet chameleon. 4 Quibus artibus capiantur simiæ,explicant Plinius,Solinus,Diodorus & Strabo,alíique nonnulli.

De canibus. Cap. LXXVII. H

Canis,κύων. EX iis quę nobiscum degunt canes sunt,atq; hominibus fidelissimi.Soli dominum nouere:& ignotum quoque si repente ueniat intelligunt: soli nomina sua,soli uocem domesticam agnoscunt.Itinera quanuis longa meminere:nec ulli præter hominem memoria maior. In uenatu sagacitas & solertia præcipua est.Plurima alia in his quotidie uita inuenit.Dẽtes canibus serrati sunt:ex quibus qui canini uocantur, decidunt sicuti & homini,idq; quarto ætatis mense: & præter caninos illos nulli mutãtur.unde fit, ut diuersa sit authorum sententia:alij enim cum hos mutari uiderint,cęteros quoque pari ratione mutari existimant:alij,quòd duos tantũmodo mutant,

A tant, negant omnino ullos mutari, cum eos paucos reperire difficile sit. uerum hoc propterea latet, quia non ante decidunt, quàm alij intus enascantur. Iuuenibus dentes candidi & acuti: ætate prouectis nigriores atque obtusi: indéque fit, ut ætas uetustiorum recentiorúmque canũ dentibus iudicetur. Mammas gerit canis, nec in pectore, ut homo, nec in fœminibus, ut ouis, sed in uentre. caudam sub aluum flectunt, qui degeneres sunt. Pedes priores quinis distinctos digitis habet canis: posteriores quaternis. ungues canibus recti, præter eum, qui à crure plerisque dependet. Venter cani paruus, & qui non multo amplior sit quàm intestinum, sed quasi intestino similis, intus leuis. Inferior intestini pars arctior est: ideóque uehemẽti nixu, nec sine cruciatu eam partem leuat excremento. Ætas canum, ut modo di-

B ximus, dentibus iudicatur: sed & senescentibus uox grauior redditur. Coeunt canes aliorum more retro mingentium: diutiúsque in coitu ligati cohærẽt, etiam inuiti. Canes tam mares quàm fœminæ anniculi magna quidem ex parte coeunt, sed nonnunquã mense octauo, quod magis fœminæ euenit quàm mari: nonnullæ canes & semestres coitum patiuntur. Indiciũ in fœminis in mammis apparet, cum ætatem coëundi iam habent: fit enim perinde ac in hominibus tumor in papillis mãmillarũ, & ueluti cartilago quædã consistit: sed difficile id perceperis, nisi habeas usum rei: carẽt enim hæc indicia magnitudine. hoc igitur fœminæ euenire certũ est: mari nihil eiusmodi accidit. Tẽpus quo toto fœmina libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur: uerũ nõnullæ etiã ad sextũdecimum

Huius rei causam inuestigat Alexãder Aphrodiseus in problematũm lib. primo.

C pruriunt. Canes non per totã coeunt ætatẽ, sed usq; ad quendã ætatis uigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte & coeunt & implẽtur. uerum iam aliquibus tum fœminis tum maribus uel annũ octauũ & decimũ, atq; etiam uigesimũ natis, facultas nõ defuit prolifici coitus. Laconicæ coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminę. Hęc Aristoteles: Columella uero, Mares, inquit, in uillatico & pastorali canum genere iuueniliter usq; in annos decem progenerant. Post id tempus ineundis fœminis nõ uidentur habiles: quoniã seniorum pigra soboles existit. Fœminæ concipiunt usq; in annos nouem: nec sunt utiles post decimum. Canes etiam cum alienigenis coire apertum est. In Cyrenensi agro, (uel apud Gallos, uti Plinius refert) lupi cum canibus coeunt. & Laconici canes ex uulpe & cane generãtur. Im-

D pletur canis uno initu, quod in furticiis maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint. Gerit uterũ diebus fere sexaginta & uno aut duobus, aut ad summũ tribus: nec minus quàm sexaginta diebus. Quòd si quid celerius prodierit, educari ac perfici nequit. Cũ peperit, rursum sexto post mense, nec citius, coitu impletur. Catulos parit articulatos quidem, sed cæcos: nec ante duodecimum diem uisum recipiunt. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habẽt catulos: nec omnes totidẽ diebus. Sunt quæ duobus & septuaginta diebus uterum ferant, quarum catelli quatuordecim diebus luce carent. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo: idẽmque in singulos adiici, totidẽmque esse tarditatis ad lucem dies. Quò largiore alũtur lacte, eò tardiorem uisum acci-

Pregnantes solent esse canes, inquit Varro, ternos menses.

Catuli, inquit Varro, diebus uiginti uidere incipiunt.

piunt: non tamen unquam ultra uicesimum primum diem, nec ante septimum. Optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit: aut quem primum fert in cubile fœta. Primos mares pariunt caniculæ: in cæteris alternant. Canes fœminæ à catulorum partu uehementer ferociunt, & canire tum dicũtur, quod Græci σκυζᾶν uocant. Et tantundem etiam temporis canire putantur dum catelli luce carent. Parit canis duodecim cum plurimum, sed magna ex parte quinque aut sex: unum etiam aliquam peperisse certum est, quod tamen prodigium putant, sicut omnes mares aut omnes fœminas gigni: Laconicæ magna ex parte octo pariunt. Lac ante diebus quinque q̃ pariant, fœminę habent magna ex parte: uerum nonnullis etiam septẽ diebus anticipat. Genus canum Laconicũ post coitum diebus triginta habere lac incipit: utile statim ut pepererint, est. Crassum inter initia omnium est: deinde processu temporis tenuius redditur: crassius canum quàm cæterorum animalium lac est, excepto scrofæ ac leporis. Crus mares tollentes mingunt, magna ex parte quidem sexto mense ætatis: sed nonnulli uel serius, octauo scilicet mense id faciunt: atque etiã maturius quàm sexto: idq; signum est cõsummati uirium roboris. Quod autem simpliciter dixerim, cum coire incipiunt, tollunt. Fœminę omnes considentes mingunt: uerum in hoc etiam sexu nonnullæ crure elato minxerunt. Viuunt canes maxima quidem ex parte ad annos quatuordecim: sed nonnulli uel ad uiginti protrahunt uitam. Viuũt Laconici, inquit Plinius, annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Canes tribus præcipue laborant uitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem: intereũt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt omnia: solus homo non absque mortis quoque periculo euadit. Angina etiam interimit. Et podagra tẽtati pauci euadere possunt. Rabies canum Syrio ardente homini pestifera: ita morsis lethalis aquæ metus. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canũ cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro. Canum plura sunt genera, quibus nomina fere regiones dedere, ut Laconicum, Salentinum, Molossicum, Arcadicum, Indicum, Britannicum, Melitense. Quanquam & aliqui à nutritoribus appellantur, ut Castorij, Menelaides. Laconicis catellis nares porrectæ longius: ideóque olfactu ualent. Coit Laconicum genus mense suæ ætatis octauo: & crus iam circa id tempus attollentes nonnulli urinam reddunt. Gerunt Laconicæ uterum sexagenis diebus, aut uno uel altero plus minúsue, uti modo diximus: & post coitum diebus triginta habere lac incipiunt. Magna ex parte octo pariunt: coeunt quandiu uiuunt & mares & fœminæ. Sũt ex his quæ ex cane & uulpe procreantur, alopecides dictæ. Et peculiare generis Laconici est, ut cum laborarint, coire melius quàm per otium possint. Viuit in hoc genere mas ad annos decem, fœmina ad duodecim: fœminæ enim in hoc genere, quia minus laborant quàm mares, uiuaciores maribus sunt. In hoc quoque genere fœminas sagaciores esse quàm mares apertum est. In canum generibus triplex ratio est: nanque unum genus aduersus hominum insidias eligitur: & id uillam quæque iuncta sunt uillæ custodit: uillaticũ appellamus. At alterum

Λύττα, rabies.

Laconici canes.

Alopecides.

Sagaciores, ἐυῤῥινα.

Canis uillatic' domesticus.

A At alterum propellendis iniuriis hominum ac ferarum: & id obseruat domi stabulum, foris pecora pascentia, pastorale uocamus & pecuarium. Tertium uenandi gratia comparatur. Villaticus eligendus est amplissimi corporis, uasti latratus canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam cõspectu terreat. Niger potius eligendus quàm albus aut uarius: siue enim luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, siue nocte, ne conspicitur quidem propter umbrę similitudinẽ. Probatur quadratus potius quàm longus aut breuis, capite tam magno ut corporis uideatur pars maxima, deiectis & propendentibus auribus: nigris uel glaucis oculis acri lumine radiantibus: amplo uillosóque pectore, latis armis, cruribus crassis & hirtis: cauda breui, uestigiorum articulis & unguibus amplissimis. Hic erit uilla- *Pastoralis.* *Pecuarius.* *Villaticus.*

B tici canis status præcipue laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces: quòd illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt. Satis est seueros esse nec blandos, ut nonnunquam etiam conseruos iratius intueantur: semper excandescant in exteros. Maxime autem debẽt in custodia uigilaces conspici, nec erronei, sed assidui & circunspecti magis quàm temerarij. Nam illi nisi quod certum compererunt, non indicãt: hi uano strepitu & falsa suspicione concitantur. Nec multum refert an uillatici corporibus graues & parũ ueloces sint: plus enim cominus & in gradu, quàm eminus & in spatioso cursu facere debent. Nam semper circa septa & intra ædificium consistere, imo ne longius quidem recedere debent. Satísque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adoriũtur,

C & latratu conterrent: uel si constantius appropinquantem uiolenter inuadunt. Atque hæc de domesticis custodibus: illa de pastoralibus. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quàm qui damas ceruósq; & uelocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut grauis quàm uillę horreíque custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus prõptus ac strenuus: quoniam & ad rixam & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur: cum & lupi repellere insidias, & raptorem feram consequi fugientẽ, prædámque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior productiórque ad hos casus magis habilis est, quàm breuis aut etiam quadratus: quoniam, ut dixi, nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam cõsectandam. Cæteri artus similes uillatici canis æque probantur. Colore eli- *Canis pecuarius.* *Pastoralis.*

D gatur albus potius quàm aut niger aut uarius: quoniam hic est feræ dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis subobscuro mane, uel etiam crepusculo: ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat pastor. Huic quadrupedi neque fœminę neque mari, nisi post annum, permittenda uenus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & uires, animósque degenerat. Hæc Columellæ sententia est. Duo canum genera M. Varro prodidit, unum uenaticum, & pertinet ad feras bestias ac syluestres: alterum quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem. Hi facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrantibus aut rauis, naribus congruentibus, labris subnigris aut rubicũdis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus: mento suppresso, & ex eo ena- *Canis uenaticus.* *Pastoralis.*

tis duobus dentibus dextra & finistra paulo eminulis superioribus, directis E
potius quàm brochis, & acutis, quos habent labro tectos: capitibus & auriculis magnis ac flaccis, crassis ceruicibus ac collo, internodiis articulorũ
longis, cruribus rectis, ac potius uaris quàm uaciis, pedibus magnis & altis, qui ingredienti ei displodantur: digitis discretis, unguibus duris ac curuis. talo nec ut corneo nec nimium duro, sed ut fermentato ac molli: à fœminibus summis corpore suppresso: spina neq; eminula neq; curua, cauda
crassa, latratu graui, hiatu magno, colore potissimum albo: præterea fœmi-
Venaticus canis. nas uolunt esse mammosas, æqualibus papillis. Venatici canum generis
nõ eadẽ est omniũ species, iidémue mores: sed ut præclare cecinit Gratius,

Mille canum patriæ, ductíque ab origine mores
Cuique sua. - Siue indomitos uehementior hostis F
Nudo marte premas, seu bellum ex arte ministres.
Medi canes. - Magna indocilis dat prælia Medus.
Geloni canes. Arma negant contrà, martémque odere Geloni,
Perses canis. Sed natura sagax, Perses in utroque paratus.
Seres canis. Sunt qui Seras alant genus intractabilis iræ.
Lycaones. At contrà faciles magníque Lycaones armis.

Britan. canes. Britannici non specie tantum & decore, quantum uiribus pollent, & taci-
Athamania canis. turna solertia. Athamania canis, Acyrus, Pherea, Acarnan, uersutæ omnes,
- Et quæ subiêre pericula furto.
Acyrus. Pherea. Ætolica multo clangore feras insequitur. Sicambri uelocitate præstant: ita
Acarnan. & Petronij, & præterea inuestigandarum ferarum sagacitate: sed quæ cum G
Aetolica. multo fiat latratu. Canis Vmber naris quidẽ sagacitate ualet, sed imbellis
Sicamber. est. At Hircani (quos & Indicos uocãt) ex paterno semine ferocissimi: Indi-
Petronius. *Vmber.* cos enim canes ex tigride & cane gigni confirmant: uerum non statim, sed
Canis hircan. ex tertio coitu natos educant Indi: primo enim & secundo fœtu beluinos
Indicus. adhuc catulos procreari aiunt. Alligantur canes locis desertis: & nisi belua
incensa libidine sit, sæpe lacerantur. Forma quoque differunt uenatici ca-
nes: est enim ex his genus quoddam

Seu Lacedæmoniæ natum, seu rure molosso
Elegeris, promptum ac strenuum: & qui sit
- Cursu facilis, facilísque recursu:

corpore longo ac robusto, capite leui, pulchris oculis, cœruleis, splendentibus, rostro porrectiore, dentibus eminulis, acutis: auribus paruis mollibúsque, tenuibus & ueluti membraneis: collo lõgo, pectore amplo robustóq;, H
cruribus gracilibus, altis, rigidis: coxis diductis, prioribus pedibus minoribus: latis armis, costarum ordine in obliquum magis tendente, &

Qui sensim rursus sicca se colligat aluo:

lumbis amplis & bene carnosis, sed minime obesis, cauda gracili, prælõga.
In hoc uenaticorũ canum genere sunt, quibus ceruos, dorcadas, leporésque
Petroni⁹ canis prosequimur: ut qui Petronij uocãtur, & Sicambri, & quã Vertrahã uocãt.
Sicamber. Vertraha. Hanc elegãtissimo carmine depinxit Gratius poëta. - Te leue si quã

Tangit opus, pauidósque iuuat compellere dorcas,

Aut

A Aut uersuta sequi leporis uestigia parui,
Petronios(sic fama)canes uolucrésque Sicambros,
Et pictum macula uertraham delige falsa:
Ocyor affectu mentis pinnáque cucurrit:
Sed premit inuentas,non inuentura latenteis
Illa feras, quæ petroniis bene gloria constat.

Hæc Gratius. E uenaticis autem canibus quibus tauros uenamur, suésque syluestres atque id genus ferocia animalia: iis corpus robustius est, & pilis hirsutius, nares simæ magis, aspectus trunculentior, fronte & superciliis prominentibus, oculis acri lumine radiantibus, dorsum amplum: nec sane uelox hoc genus est. Tertium uenaticorum genus, Britanni agasæum *Agasæum.*
B uocant: strenuus generosúsque hic est, uerum prædictis longe minor: magnitudine potius ignobilioribus hisce canibus, qui sub mēsis in ædibus nostris aluntur æqualis, gibbus, strigosus, hirsutus, aspectu oculorum ignauo, unguibus duris rigidísque, dentibus iis qui canini uocantur, magnis, naris sagacitate in peruestigandis ferarum uestigiis cæteros omnes facile superat. Tuscos canes uocat Aurelius, *Tuscus canis.*

Forma quibus licet obsita uillo,
Dissimilésque habeant catulis uelocibus artus,
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prędam.
Nanque & odorato noscunt uestigia prato:
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.
C Gratius glympicum nominat & metagonta, *Glympicus. Metagon.*
Quem primum celsa lorum ceruice ferentem
In syluis egit Beotius Hagnon. Hic
Vnus præsidium, atque operi spes magna petito
Assumptus metagon, lustrat per nota ferarum
Pascua, per fontes, per quas triuere latebras
Primæ lucis opus: tum signa uapore ferino
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Turba loci, maiora secat spatia extera gyro:
Atque hic egressu iam tum sine fraude reperto,
Incubuit spatiis.
D Sed ne qua ex nimio redeat iactura furore,
Lex dicta officij neu uoce lacesseret hostem,
Néue leuem prædam aut propioris pignora lucri
Amplexus, primos nequicquam offenderet actus.
Iam uero impensum melior fortuna laborem
Cum sequitur, iuxta domus quæsita ferarum
Vt sciat, occultos & signis arguat hosteis:
Aut effecta leui testatur gaudia cauda,
Aut ipsa infodiens uncis uestigia plantis
Mandit humum, celsásue apprensat naribus aures.

Et hæc quidē uenaticorum canum genera à ueteribus celebrata memini-

mus. Sunt autẽ & in eodem genere canum, alij uenatici, alij pecuarij: ut in E genere molottico. Cum enim molotticum genus uenaticum nihilo à cæteris discrepat, quòd scilicet fœminæ moribus sint mollioribus quàm mares, pecuarium tamen magnitudine & animositate contra beluas præstat: insignes uero & animo & industria, qui ex utroque, molotticis dico & laconicis, prodierint. Sunt præter hæc nobilia canum genera, imbelles quidam paruíque, & prope dixerim inutiles, qui in domibus nostris oberrãt, & sub mensis aluntur: ex quibus paucos admodum ab authoribus celebratos meminimus: in quibus est qui catulus Meliteus à Melita insula dictus à Callimacho est: paruus hic est, quàm sit uiuerra maior. Hi stomachi dolorẽ sedant applicati sæpius: transiréque morbos, ægritudine eorũ intelligitur, plerunque & morte. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quo- F rum in dolore cuiuscunque partis, si catulus lactẽs admoueatur, apprimatúrque his partibus, transire in eum morbus dicitur: idq; exenterato perfusóque uino deprehendi, uitiato uiscere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio est. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus item mirum proditur. Si catuli priusquam uideant applicentur triduo, stomacho maxime ac pectori, & ex ore ęgri suctum lactis accipiãt, transire uim morbi: postremo exanimari, dissectísque palã fieri ægri causas: mori & humari debere eos obruta terra. Canis rabidi iecur si assum edatur, pro remedio iis qui ab ipso fuerint morsi à nonnullis proditum est. Audiui autem quosdã, inquit Galenus, cum illi soli remedio fidem habuissent, postea statim mortuos. Multo tamen utilissime (ut tradit Plinius) iecur eius qui in rabie mo- G morderit, datur, si possit fieri, crudum mandendũ: si minus, quoquo modo coctum: aut ius incoctis carnibus. quin & necẽtur catuli statim in aqua ad sexũ eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex iis. Hæc Plinius. Vtuntur quoque ad arcendos aquæ pauores (ut author est Dioscorides) canino dente eius, qui momorderit canis, folliculo includẽtes: quem brachio pro amuleto adnectunt. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri: idem in potione proficit: quidam ob id edẽdum dederũt: aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur. saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Sanguine canino cõtra toxica nihil præstantius putatur: & ad H scabiem ante omnia ualet sanguis caninus. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis quæ subinde suffundãtur, fere XIIII diebus solidat. Lendes tolluntur adipe canino: aurium grauitatem sedat adeps cum absinthio & oleo uetere: caninísque lactis instillatio sedat auriũ dolorem. Stercus caninum anginis medetur, & dysenteriæ: necnon ulceribus, præcipue malignis.

Molotticus canis. Pecuarius.

Melite⁹ canis. Melitensis.

Quomodo cõburi debeãt canini capitis ossa, docet Plin.

1 Canes &c. Alios etiam canum morbos ostendũt rei rusticæ authores: sed quibus facilius remedia adhiberi possint: ut Col. lib. 7. Gratius de uenatione. 2 Meliades. Petronij à petronibus dici putantur: quos ueteres rusticos appellarunt. 3 Olfactu ualent. Interpres Arabicus leuerarium hunc uocat.

De lupis.

A De lupis. Cap. LXXVIII.

CAni pecuario magno ſimillima corporis figura lupus eſt. Collũ illi unico oſſe perpetuo rigidum:cauda craſſa,uilloſa. Genitale oſſis naturã ſequitur. pedes habet priores quinis diſtinctos digitis, ut canis. Auerſi coeunt lupi eodem modo quo canes,ſed uno tempore tantum:& dies quibus coeunt toto anno non amplius duodecim. Fert etiam uterum lupa, & parit ut canis,tum tempore,tum fœtus numero. Cæcos etiam generat canis modo:parit ineunte æſtate. Animal eſt inſidioſum & ferox:inertes tamen hos paruóſque Africa & Ægyptus gignunt: aſperos trucéſque frigidior plaga. Viſu prǫditus eſt lupus acutiſſimo,ut qui nocte intempeſta & tenebroſa,luce tamen perfruitur: noctu itaque uagatur & pecora deuorat. Quin & tau- *Lupus, λύκος.*
B ros quoque inuadit & aſinos, atque etiam uulpes. Lupi hominem illi potius uorandum petunt,qui μονοπῆραι,id eſt uniparæ aut ſolitarij ſunt, quàm qui uenatores, κυνηγέται uocant. Lupos etiam aiunt terram quandam cum *μονοπῆραι. κυνηγέται.*
1 eſuriunt edere. Quinetiam apud paludem Mæotidem,lupos eſſe piſcatorũ familiares,eorúmque ſocietate piſcari aiunt: & niſi partem ſuam eorum quos capiunt piſcium à piſcatoribus acceperint,retia cum in terra expanſa reſiccantur,lacerare. In Italia creditur luporum uiſus eſſe noxius: uocémq; homini quem priorem contẽplentur,adimere ad præſens. Lupi iecur tritum hepaticis datur,iis qui febris ſunt expertes cum uino nigro calido: febrientibus uero cum aqua calida. Oſſea ſunt lupis genitalia,uti diximus,& iis calculo humano præcipua remedia. Plura ſunt luporum genera: pri- *Lupi piſcatores.*
C mum τοξευτῆρα uocant, quaſi iaculatorem ſagittariúmue dixeris,toto cor- *τοξευτήρ.*
2 pore fuluo breuíque. Caput habet lõge maius quàm pro corporis ratione: uentrem ueluti canitie multa albicantem,curſu pernici,horrendo ululatu, aſpectu truculento,capite fere nutante. Alterum genus circum appellãt, & ἅρπαγα,id eſt raptorem,priore maius,corpore oblongo, colore & in lateribus & cauda candido,uelocitate cæteros lupos omnes facile ſuperat. multo cum ſtrepitu prima aurora & in ipſo crepuſculo ad prædam proficiſcitur. In montibus degit: urgente uero acriore hyemis aſperitate, urbes propius accedit,quo facilius è gregibus uictum paret. Eſt in Tauro, Amano, & Ciliciæ montibus,non lupus,ſed lupis belua longe præſtantior, prægrãdis atque procera,aureum uocãt & χρύσεον, à pilorũ fulgore,inter feras pul- *Circus, κίρκος, ἅρπαξ. Aureus lupus, χρύσεος.*
D chritudine eximia:inſigni oris duritate roboréque, quo ferrum,æs, lapidéſque uel duriſſimos emollit atque frangit. Caniculæ ortũ ſentit hæc belua metuítque:ſtatim nanque in terræ ſpeluncam quampiam abdit ſeſe,donec feruor ille ſolis deferbuerit. Duo item ſunt alia luporũ genera, ἄκμονας uocant:collo breui,dorſo lato,cruribus pedibúſque uilloſis,roſtro toto & oculis quoque paruis. Horum alter & dorſo & uentre eſt candidiore:in oculorum duntaxat ambitu nigricat:hunc quidam ἰκτῖνον dicunt:alter uero colore nigricante inſignis,minor priore eſt, ſed uiribus nihilo inferior. Setarũ in modum horrent undique pili, lepores frequenter inuadunt. Thos lupus eſt Æthiopicus paruus & deformis,ex lupo & panthera prognatus,qui *ἄκμονες. ἰκτῖνος, πολιό-τριχα dixit Oppianus. Thos, θώς.*
3 utrunque refert parẽtem,facie ſcilicet genitorem, reliquo corpore matrẽ.

Corpus illi ad caudam porrectius est,sed minus procerum.Interna omnia 3
lupi similia habet.Impletur ut canis,& catulos etiam cæcos generat.Velo- E
citate præstat,saltúque ualet,quanuis crura habeat breuiora : mollis enim
& agilis est,prosilireque longius ob eam rem potest . uenatu uiuit:hominẽ
diligit, quem neque offendit neque metuit ualde . pugnat cum canibus &
leonibus, imo leones ipsos superat : quò fit ne in eodem loco sint thoes &
leones. Huius alij duo genera statuunt,alij tria,sed plura esse non uidentur:
sed ut piscium,auium,quadrupedum genera aliqua , ita thoes quoque per
tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt:atq;
Nudi,λεῖοι,forsitan leues,uel nitidi. æstate nudi,hyeme hirti redduntur:itaque habitum, nõ colorem mutant,
inquit Plinius. Lupus ceruarius (eũdem esse arbitrantur nõnulli,qui thos:
Lupus ceruarius. alij chaum dici malunt,) insatiabilis est , ut cui à uentre protinus recto in- F
testino transeunt cibi. Hic tamen, quãuis post longa ieiunia,repertas ægre
carnes si mandere cœperit:ubi quid casu respiciat, obliuiscitur : & imme-
mor præsentis copiæ, abit quæsitum quam reliquerat satietatem . Mittit
Lycaon. Æthiopia & lycaonem & India quoque . lupus est ceruice iubatus , & tot
modis uarius,ut nullum illi colorem dicant abesse . In hoc animalium ge-
Lynx,λύγξ: nere numerátur à quibusdam & lynces.Duo eorum genera: animal utrũq;
paruum est, forma utrique similis,oculi splendẽtes, facies formosa,exiguũ
Vergil. Quid lynces Bacchi uariæ? caput,auriculæ curuæ.Differũt magnitudine & colore:minori enim gene-
ri color ruffus: maiori ad croceũ uergit. Genus hoc maius ceruos orygásq;
magna cum agilitate inuadit. Animal peregrinũ lynx est,clarissime omniũ
quadrupedum cernit. In cruribus posterioribus simile quid semitalo ha- G
bet.In auersum mingunt lynces, auersæque coeunt canum more. Harum
urinas coire in gemmas carbunculi similes & igneo colore fulgentes,faten
Lyncurium. tur,qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti : lyncurium uocatur(è 4
De lyncurio plura apud Plinium lib. 37. cap.2. maribus fuluum & igneum:à fœminis languidius atque candidum.) Istud
etiam ipsum lynces persentiscere hoc documento probatur : quòd egestũ
liquorem ilico arenarum cumulis quantum ualent , cõtegunt,inuidia sci-
licet ne talis egeries transeat in usum nostrum, ut Theophrastus perhibet.
Hoc non folia tantum & stramenta ad se rapere,sed æris etiam atque ferri
laminas contendunt:quod Diocles quidem & Theophrastus credidit:Ego
falsum id totum arbitror (inquit Plinius) nec uisam in æuo nostro gemmã
ullam ea appellatione.Et quod de medicina simul proditur,calculos uesicę H
eo poto elidi,& morbo regio occurri,si ex uino bibatur aut si portetur.Vn
gues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tra-
dunt hoc cinere epoto,propudia uirorum,eiusdem aspersu,fœminarum li
Langurium. bidines inhiberi.Item pruritus corporum , urina, stillicidia uesicæ: itaque
Languria. eam protinus terra pedibus aggesta, obruere traditur. Eadem autem & iu-
Langa. gulorum dolori monstratur in remedio.Alij dixere languriũ, & esse in Ita-
πανθήρ. lia bestias langurias:Zenotimus lãgas uocat easdem,& circa Padum iis ui-
Lup⁹ canari⁹. tam affirmat. πανθὴρ lupum canarium uocauere quidam:animal est aspe 5
Chaus. ctu pulchrum,sed uirium expers & imbelle.Catulos parit cæcos luporum
Rhaphilus. ritu.Chaum galli rhaphium uocabant,effigie lupi,pardorum maculis. 6

A 1 Apud paludē Mæot. Secundū Mæotidis paludis Conopiū nuncupatū lupi, quos minime à domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose uersantur. 2 Breui, περιάγκαγγῆ, id est mēbrorū compage prope rotunda. 3 Reliquo corpore, νώτῳ, id est tergo, uel ut Gillio placet, pellis uarietate. 4 Igneo colore fulgētes, Esse autem qualē in igneis succinis colorem, scalpíque refert Plinius. 5 πάνθηρες, Pollux πάνθηρας inter maiora numerat animalia. 6 Chaum eundē esse cum lupo ceruario cēset Hermolaus: & ex chao conceptas canes chaonidas nominari: etiā si Iulius Pollux altiorem de his fabulam recenseat.

De hyæna & crocuta. Cap. LXXIX.

VT lupo non dissimilis, ita nec omnino similis hyæna est, quam nōnulli glanum dicunt: dorsum illi medium gibbum est. colore lupi pro- *Hyæna. Glanus.*
B pe, sed hirsutior, latere utrinque fusca distincto uilla: & iubam habet ut equus, sed quæ per totum dorsum porrecta est, & seta duriore longioréque. Varietas multiplex inest oculis, ut qui in mille colores transeat subinde, in quorum pupilla lapis inuenitur, hyęnium dictum, præditum illa potestate, ut cuius hominis fuerit linguæ subditus, prædicat futura. Spina illi riget, & collum continua unitate, flectíque nequit, nisi toto corpore circūacto. Corpus illi non minus quàm lupi est, longum & gracile: & cauda quoque lon- *Aliàs hyænia, ex oculis hyænæ, inquit Plinius.*
1 ga gracilísque, sed hirsuta. Quod autem de ea fertur, genitale simul & maris & fœminæ eandem habere, itaque inire & iniri alternis annis conicctitium est: sed uirile similiter atque in lupis & canibus habetur. Quod uerò fœmineum esse uidetur, tam in mari quàm fœmina sub cauda positum, est
C linea quędam similis genitali fœminino, sed sine ullo meatu: sub hoc meatus excrementorum est, atque sub eo genitale uerum in fœmina continetur. Quæ quidem nota quanuis utrique sexui communis sit, tamen in maribus potius cernitur: quia mares quàm fœminæ magis capiuntur, quòd iis ingenita est callidior astutia. Iam inter undecim numero, unam tātum cepisse uenator retulit quidam. Nocte grassatur, ut quæ noctu melius cernat. Molitur hæc insidias homini, sequitúrque stabula pastorum, & auditu assiduo addiscit uocamen, quod exprimere possit imitatione uocis humanæ, ut in hominem astu accitū nocte sæuiat. Vomitus quoque humanos mentitur, falsísque singultibus solicitatos sic canes deuorat. Sepulchra quoque effodit humanæ auida carnis, ac eruit. Pręcipue pantheris esse in metu hyę-
D næ dicuntur, ut ne conentur quidem resistere, & aliquid de corio earum habentem, non appeti. Mirúmque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem, declinant ad dextram, ut prægressi hominis uestigia occupent. Quòd si successerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere: at si in læuam detorserit, deficiētis argumentum esse, celeremq; capturam. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa. Hyæna quemadmodum & uulpes in oleo elixa oleum efficit discussorium, articulari morbo utilissimum: usus omnino idem quem de uulpino docebimus. Hyænæ fel taurino efficacius est: suffusionem oculorum per initia digerit, aciémque eorum exacuit. Lippitudini fel illitum frontibus prodesse dicitur: aut ne lippiatur decoctum cum mellis Attici cyathis

tribus & croci uncia illitum:sic & caligines discutit & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento: asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, excrescétia in oculis: item cicatrices. glaucomata uero iocineris recentis insassati sanie cum dispumato melle inunctis. Dêtes eius dentium doloribus tactu prodesse: (si credimus) uel alligatos ordine humeros, humerorum & lacertorum doloribus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis: uétriculis, cinerem cum oleo illitum: neruis, medullas è dorso cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur degustatum ante accessiones: lumborum doloribus, carnes è lumbis edendas, illinendásque cum oleo: uenerem stimulari, genitali ad sexus suos in melle sumpto, etiam si uiri mulierum coitus oderint. Hyæna quodcunque animal ter lustrauerit, mouere se non posse, sed in uestigio hærere traditur: quapropter magicam scientiam inesse ei pronuntiauerunt, quam & magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt. In Æthiopiæ parte coit cum leæna, unde nascitur monstrum, cui crocutæ nomê est: uoces hominum pecorúmque & ipsa pariter affectat. Nunquam conniuet aciem orbium, sed in obtutum sine nictatione cõtendit. In ore gingiua nulla. dens unus atque perpetuus: qui ut nunquam contrario cursu hebetetur, naturaliter capsularum modo clauditur. Crocutas etiam generat Æthiopia ex cane lupóque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinúsque deuorata conficientes uentre.

Cœliacis, aliàs iliacis.

Crocuta, κροκοῦττα. Aliàs crocotæ,

E F

1 Genitale, Nec minus stulte, inquit Aristoteles, magnóque errore trochum. Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: atque trochum seipsum inire. G

De leonibus. Cap. LXXX.

λέων. leo.

Leo rarum genus animalis est, nec multis nascitur locis. In Europa potius quàm in Asia inueniuntur leones: & in Europæ ea parte quæ inter Acheloum tantum & Nestum amnes est: & ij uiribus longe præstantiores sunt iis, quos Africa aut Syria gignant. Qui uero prope Istrum Europæ amnem, quique in Armenia aut Parthia procreantur, non adeo uiribus pollent. Leones ita depinxit Ouidius, -His leuia fuluæ

Leones fului sunt omnes, inquit Aristoteles, πυῤῥοί.

Colla iubę uelant, digiti curuantur in ungues:
Próque humeris armi fiunt. in pectora totum H
Pondus abit, summæ cauda uerruntur arenæ:
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis celebrant syluas.

Verum pro regionum, in quibus gignuntur uarietate, eorum quoque forma diuersa est. In Parthia nanque & Armenia nascuntur colore fuluo, crasso collo, capite magno, oculis splendore radiantibus, superciliis extantibus, & fere ad nares usque propendentibus, collo simul & mento, plurimo pilo luxuriantibus. Qui in Erebis gignũtur, collo quoque & pectore nõ minus iubati sunt, & oculis item splendore fulgentibus: uerum ex iis pauci, uel in regione ampla reperiuntur, & supra modum pugnaces: in Africa autê plures,

A res,uerum non ita hirsuti pilosiúe:sed neque oculis adeo radiantibus,aspe-
ctu tamen terribili.Totius corporis color nigricās his fuscúsue, ac si nigrū
cœruleo permisceas:corporis robur eximium.Ex Æthiopia migrant non-
nunquā leones,cætero nigricantes,solo rictu fuluo colore rufescentes,plu-
rima iuba,capite grandiore, oculis nigricātibus:ut uero Plinius scribit co-
lor leonum tantum in Syria niger. Abundat Æthiopia & leonibus qui *Μύρμηκες,*
μύρμηκες uocantur,id est formicæ:sunt etiā in arenosis Indiæ desertis.Habet *Formicæ In-*
autem hoc genus genitale auersum, colorem aureum, glabriores hi sunt *dicæ.*
quàm Arabici.Ipsis,inquit Plinius,color felium,magnitudo Ægypti lupo *Aliàs, ipsis co*
rum,uel ut Solino placet,ad formam canis maximi:ut uero Herodoto quā *lor fœdus.*
sit canum magnitudo minor,uulpiū uero maior,pernicitate miranda: ue-
B natu uiuunt,pedibus quos leoninos habent,arenas aureas ex cauernis ege-
runt terræ, talparū more,quas uigilantissime custodiunt,ne quis auferat:ca
ptantésque ad necem persequuntur:in cauernis æstu conduntur. Nearchus
uidisse se scribit formicarum ferarum pelles pātherarum pellibus similes.
Herodotus corporis specie formicis Græcis similes esse tradit : eodémque
modo arenā ab illis effodi.Plinius,Indicæ formicæ cornua,inquit,Erythris
in æde Herculis fixa,miraculo fuere. Dentes leonibus omnibus serrati: &
ex iis eos tantūmodo mutant,qui canini uocantur quatuor,duos superius,
totidémque inferius: idq; sexto ætatis mense fit. Lingua leonibus imbrica-
tæ asperitatis est, & limæ similis,attenuánsque lambendo cutem hominis:
ceruix osse uno rigida cōstat,nec uertebris ullis iungitur . Iuba caret leæna:
C maris enim hęc propria est,ut scilicet pili in armis largi depēdeant:at quos
pardi generauere,semper insigni hoc carent.Binas tantum gerūt mammas
in medio uentre:quæ etiam in fœminis paruo abundant lacte. In cruribus
posterioribus talum gerunt in anfractum tortuosum: pedes priores quinis
distinctos digitis habent,posteriores quaternis:ungues iis adunci,quorum
mucrones cum ingrediuntur, uaginis corporū claudunt,ne acumina attri-
tu retundantur:nec nisi appetendo prætenduntur.Pedatim incedit leo,hoc
est ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur . cauda leoni,infi-
ma parte ut bubus hirta: Leonis ossa exiguam admodum, & perobscuram
habent medullam,eámque solis in fœmoribus & brachiis : eius ossa adeo
dura sunt,ut ex iis concussis, ignis quasi ex silice excutiatur. Ventrem ha-
D bet leo ut canis arctiorem: & interiora item omnia canibus similia conti-
net.Leo auersus coit,urinámque retro reddit. Coit & parit nō omni tempo-
re:singulis tamē annis uere parit,& magna ex parte geminos: sed cum plu-
rimum sex catulos:nonnunquam etiam unum. parit autem catulos infor-
mes inarticulatósq;, in initio magnitudine mustellarum, & cæcos:sed qui
uident protinus atque nascūtur, soli in eo genere quod dentes habet serra-
tos.Sunt uero cum in lucem eduntur adeo parui,ut semestres uix ingredi
possint,nec nisi bimestres moueri . Leones terræ Syriæ quinquies uita pa-
riunt:primum quinque,post uno subinde pauciores: anno enim secundo
quatuor,mox tres:deinde pari modo per annos singulos minus uno,postre
mo nullum:atque ita leæna partus multitudine sterilescit, Semel in uita

leænam parere ſcribit Herodotus,unàque cum fœtu uterũ emittere,quod E
fabuloſum eſſe aſſerit Ariſtoteles. Veſcitur quidem carne leo ritu cæterorum ſylueſtrium ſerratorum:ſed cibo incontinẽter admodum utitur,multáque deuorat ſolida,ſine ullo diſſectu. Mox nihil biduo, aut certe triduo edit:ferre enim inediam poteſt,ut qui iam ad multam ſatietatem repletus eſt. Parum bibit:excrementum uero emittit tertio die: uel utcunque accidit egerit,idq; durum,aridum,& ſimile ut canis.Flatum etiam acerrimum emittit, & urinam grauiter olẽtem. Mingit crure elato ut canes ad ſtipites: fœdum quoque odorem in cibo relinquit ex ſuo halitu : proſciſſo nanque leone,interiora grauiter olent.Leo quanuis in edendo ferociſſimus ſit, tamen paſtus & fame iam uacans,facilis mitíſque maiorem in modum eſt.
Clementię in iis indicia multa ſunt:proſtratis parcũt:in uiros potius quàm F
in fœminas ſæuiunt: infantes non niſi magna fame perimũt. Animos leonum frons & cauda indicant:ſicut motus equini de auribus intelliguntur: immota enim cauda eſt placido,clemens blandientíq; ſimilis,quod rarum eſt:crebrior enim iracundia eius.In principio terra uerberatur : incremento terga ſeu quodam incitamẽto flagellantur . Vis ſumma leoni in pectore eſt,firmitas in capite pręcipua.Infirmus parte ilium eſt cõtra ictus:ſed reliquo corpore multas patitur plagas.Leonum genus trifariã ſcinditur : nam breuiores & iubis criſpi,plerunque ignaui ſunt & imbelles: longiores & coma ſimplici,generoſi acréſque magis ac potentes.Leoni præcipua generoſitas tunc, cum colla armóſque ueſtiunt iubæ:id enim ætate cõtingit è leone conceptis:at hi quos creant pardi, in plebe remanent iubarum inopes.

Parte ilium, εἰς μὲ τὰ κοῖλα.

G
Adulterinis enim coitibus degenerantur quandoque partus leænarum : & leones quidem procreantur,ſed ignobiles. Leones cum premuntur à canibus aut uenãtiũ multitudine,cõtemptim recedunt ſenſim pedatı́mq;: ſubſiſtentéſque interdum ac reſpectantes diſſimulant timorem. Idq; agunt,ſi in campis patentibus ac nudis urgeãtur:nam ſylueſtribus opacíſque locis, quanta poſſunt ſe fuga ſubtrahunt. Cum inſequuntur niſum ſaltu adiuuãt: & ubi iam prædæ appropinquarint,inſiliunt:cum fugiunt, non poſſunt ſalire,ſed curſus eorum continens, ut canum intẽditur: fugiunt nonnunquã leones demiſſa inter crura cauda,ut canes. Iam uiſus eſt leo, qui cum ſuem aggrederetur,ut ſetis horrentem aſpexit, fugeret. Ignem præcipue formidant,& cantus gallinaceorum,& rotarum ſtrepitus:ſed ignes magis. Leo- H
nis adeps cæteros & caliditate exuperat,& partium tenuitate : ac proinde digerendi facultatem habet maiorem.Leonis adeps cum roſaceo cutem in facie cuſtodit à uitiis,candorémque ſeruat, & ſanat aduſta niuibus, articulorúmque tumores.Fel aqua addita, claritatẽ oculis inunctis facit: & cum adipe eiuſdẽ comitiales morbos diſcutit leui guſtu, & ut protinus qui ſumpſere curſu id digerant. Cor in cibo ſumptum,quartanis medetur:adeps cũ roſaceo quotidianis febribus. Leontophonos uocari accepimus beſtias modicas,nec alibi naſcentes,quàm ubi leo gignitur:quarum urina aſperſa leoni exitialis eſt:quæ & captæ exuruntur, ut earum cineres pollutæ iactæq; per compita concurrentium ſemitarum leones necẽt, ſi quantuluncunque

Leontophoni.

cunque

A cunque ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio: atque ubi facultas data est, morsu quidē abstinent, sed dilaniatam exanimāt pedum nisibus. Illa contrà urinā spargit prudens, hanc quoq; leoni exitialē.

De tigride. Cap. LXXXI.

TIgrin Hircani & Indi ferunt. Hoc bestiarum genus insignes maculis notæ & pernicitas memorabile reddiderunt. Aspectus pulchritudine reliquas omnes quadrupedes non minus superat tigris, quàm pauo alites, corporis magnitudine, oculorum intuitu, superciliis prominentibus, caudæ longitudine, toto denique corporis habitu, præterquam coloris uarietate. leænę simillima tigris fœmina est, (nam mas cani similior extat.) Fuluo *Tigris.*
B nitet corpus: hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, uarietate apprime decet. Velocitatis tremendæ sunt tigres: nihil enim tam longum quod non breui penetrent: nihil adeo antecedit, quod nō ilico assequātur: at maxime potentia earum probatur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum insistunt raptoribus. Succedant sibi equites licet, & astu quātolibet amoliri prædā uelint, nisi in præsidio maria fuerint, frustra est ausum omne. Totus tamen eius fœtus, qui numerosus est, ab insidiante rapitur, equo quàm maxime pernici: atque in recentem subinde transfertur: at ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis, sed nec eos aliàs temere conspexeris) fertur præceps odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu, abiicit unū ex catulis: tollit illa morsu, & pondere etiā
C ocyor acta, remeat: iterū consequitur, & subinde, donec in nauim regresso, irrita feritas sęuit in litore. Notantur enim frequentissime, si quando raptores, suis asportatis catulis, renauigātes uident, in litore irrita rabie se dare præcipites, uelut propriam tarditatem uoluntaria castigantes ruina. Tigres apud Prasios maximas gigni Megasthenes author est: quippe quæ leones magnitudine dupla fere superant. Tigres Arrianus (qui Alexandri res gestas conscripsit) magnitudine equum maximum æquare, cæteras uero quas uulgus tigres nominat, non tigres, sed thoas esse maiores prodidit.

De panthera pardo & cepo. Cap. LXXXII.

PAnthera & tigris macularū uarietate prope solæ bestiarum spectātur. *Panthera.*
D Ferox animal pāthera est, & in homines sęuit. Macularum, ut diximus πάρδαλις.
uarietate spectabilis est, & minutis orbiculis picta, ità ut oculatis ex fuluo πόρδαλις.
aut nigro circulis, uel cœrulea, uel alba distinguatur tergi supellex. Sunt qui tradant in armo iis similem lunę esse maculam crescentem in orbes, & cauātem pari modo cornua. Duplex pantherarum genus, alterum maius, quod & dorsum latius habet: alterum minus quidem, & corpore graciliore, at uiribus nihilo inferius. Similes sunt utræq;, præterquam quòd caudis differunt: minori enim maior est cauda, maiori uero minor. Corpus utriq; oblongum maculisque uarium, ut modo diximus. Oculi splendore radiātes: dentes habent serratos: mammas in medio uentre quaternas, crura cōpacta firmáque: pedes priores quinis digitis distinctos, posteriores quater-

nis.Ingrediuntur leonum more,cōdito ſcilicet in corporis uaginis unguiū E
mucrone,nec niſi appetendo prætendunt. cor habent pro corporis ratione
magnum. Animalium nullum odoratum, inquit Plinius,niſi ſi de panthe-
ris quod dictum eſt credimus. Tradunt odore earum, & contemplatione
armenta mire affici: atque ubi eas perſentiſcant,præparato conuenire : nec
terreri, niſi ſola oris toruitate . quam ob cauſam pantheræ abſconditis ca- 2
pitibus,quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, ut pecuarios greges
ſtupidos in obtutu populentur ſecura uaſtatione.Pantheræ in Europa nul-
læ ſunt:in Hircania numeroſæ.uino plurimū delectantur. Capiuntur ma- 3
xime,non agno aut hœdo,ſed canicula palo alligata:uerum Hircani,ut ho
minibus intentatum nihil eſt, frequentius eas ueneno quàm ferro ne-
cant: aconito carnes illinunt, atque ita per compita ſpargunt ſemitarum: F
quæ ubi eſæ ſunt, fauces earum anginæ obſidentur, ideo & gramen παρ-
δαλιάγχες appellauerunt: ſed pantheræ aduerſus hoc uirus, excrementa
humana deuorant, & ſuopte ingenio, peſti reſiſtunt . Quocirca uenatores
ſtercus in uaſculo ſuſpendunt ex arbore aliqua,ne procul belua abeat petēs
ſuum medicamentum,idq; altius quàm ut queat ſaltu contingere . itaque
inſiliens ibidem,& ſpe capiendi perſeuerans, in ſe efferenda emoritur . In
pantherarum genere fœminam animoſiorem eſſe quàm marem apertum
Varia. eſt.Nunc & uarias,& pardos qui mares ſunt, appellant,in eo omni genere,
Pardi. creberrimo in Africa Syriáque.Quidam ab iis pantheras ſolo candore diſ-
cernunt,nec adhuc aliam differentiam inueni, inquit Plinius . Inſidunt in 4
Africa pardi cōdenſa arbore:occultatíque eius ramis,in prætereuntia deſi- G
Cepus, κῆπος, κᾶπος. liunt,atque è uolucrū ſede graſſantur. Eſt in Æthiopia cepus,reliquo qui- 5
dem corpore pantheræ ſimilis,ſed facie leonina,magnitudine dorcadis.

1 Pantheris in candido breues macularum oculi, inquit Plinius. Cœrulea uel alba dixit Solinus,quod Oppianus ὦπα παιφανόωντε, ἰσρόδε. 2 Quo modo pantheræ ſimias captant,oſtendit Gillius,ut ait,ex Æliano : item hinnulos,dorcadas,capras ſylueſtres,atque alia eiuſmodi animalia. 3 Quo pacto capiantur oſtendit Oppianus lib.3.De uenatione,& 3.De piſc. 4 Solinus.In his ſylueſtribus & pardi ſunt,ſecundum à pantheris genus. noti ſatis: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum: & leones quidem procreantur, ſed ignobiles. 5 Cepum, κῆπον colunt Babylonij,qui ſunt iuxta Memphim,faciem habet ſatyro ſimilē,cætera inter canem & urſum: naſcitur in Æthiopia.

H

De urſo. Cap. LXXXIII.

Vrſus. Vrſa. Ἄρκτος.

VRſus animal eſt aſpectu horridum,corpore latiore,hirſuto uillo, &
-Ora illi lato deformia rictu. -Vox iracunda minàxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.

Dentes illi ſerrati,naris nigra,mammas habet quaternas,& pedes hominis manibus pedibúſque ſimiles.Cauda urſo tam exigua ut uix dignoſci à ſenſu poſſit.urſo ſimul ut expirauerit genitale corneſcere aiunt . Ventrem intus amplum habet. ueneris mirum in modum nocte diéque appetens eſt: & fœminæ ſæpiſſime mares ad coitum incitant:quæ & dum utero gerunt, in libidinem exardeſcunt: & ſtatim poſt editos fœtus,ſimul & rei ueneræ dant

A dant operam & catulis alendis:& desyderium ueneris etiam hyems suscitat. Coeunt non uulgari quadrupedum more, sed amplexibus mutuis, ambobus cubantibus, uelut humanis coniugationibus copulantur: deinde secessus in specus separatim: specus si non habuere, ramorum fruticúmque congerie ædificant impenetrabiles imbribus, mollíque fronde constratos. *Coeunt humanitus strati, Plinius.* Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in iisdem licet foueis, partitis tamen per scrobes secubationibus diuidũtur. In iis specubus pariunt ursæ (nec enim quicquam homini rarius, quàm parientem uidere ursam.) tricesimo die, tum unum, tum etiã duos: sed cum plurimũ quinque. Hi sunt candida informísque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: unguium tantum liniamenta prominent. Hanc lambendo paulatim figurãt,
B & interdum ad pectora fouẽt, non alio incubitu quàm oua uolucres: ut assiduo incubatu calfacta, animalem trahant spiritum. Mares quadragenis diebus latent: fœminæ enixæ, quaternis mensibus. Et sane diebus primis quatuordecim tam graui somno premũtur, ut fertur, ut ne uulneribus excitari queant: tum mirum in modum ueterno pinguescunt. Cibi tunc nulla arguméta: nec nisi humoris minimum in aluo inueniri aiunt: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues. Oculi eorum hebetantur [illegible]ro, qua maxime fauos causa expetunt, ut conuulneratum ab apibus os, leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum urso caput: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciũtur: ac sæpe in arena colaphis in-
C flictis exanimantur. uis maxima in brachiis & lumbis: unde interdum posticis pedibus insistunt. Vrsus animal omniuorum est, quippe qui & fructus arborum edat, & legumina, & mel perstringens alueos, & cancros, & formicas. carne etiam uescitur: uiribus enim suis confidens, inuadit non solum ceruos, sed etiam sues feros, si clàm repentéque potuerit agere. Tauros aperto marte aggrediuntur ursi, quos ex ore cornibúsque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos ante se compellunt, susceptósque portant: cum ab insectante iam occupantur, insiliunt in arbores. Vrsinus adeps alopecias curat, pernionibus subuenit. *Vrsi dimicatio cum tauro describitur ab Aristotele lib. 8. de hist. animalium.* Ab hyberno somno mirum in modũ pinguescunt ursi, ut diximus: illi sunt adipes medicaminibus apti, contráque defluuium capilli tenaces. Pulmo
D ursinus, attritus qui à calciamentis fiunt, ab inflammatione tuetur. Cerebro ueneficium esse Hispaniæ credunt: occisorúmque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum, in ursinam rabiem agat.

De hystrice, erinaceo, & scyuro. Cap. LXXXIIII.

HYstrix etiam latet, totidémque diebus fert utero, & reliqua facit perinde ut ursa. *Hystrix.* Hystrix in Æthiopia frequentissima: eam generat & India & Africa. Est autem ex erinaceorum genere, & erinaceis similis: spinis tergum hispida, (aculeos nanque pilorum uice gerit, ut erinacei, sed longiores) quas plerunque cum intẽdit cutem, laxatas iaculatione emittit uoluntaria, ut assiduis aculeorum nimbis canes uulneret ingruentes. Magni-

tudine paulo minor lupo est,qua haud facile inter feras aspectu magis hor E ribilem inuenias ullam.Quæ uero de medicinis produntur,quæcunque de erinaceis dicũtur,omnia tanto magis ualebunt in hystrice. Aculeos quoque pilorum uice gerunt erinacei: uerum parte omni inferiore rarã & innocuam habent lanuginem.Erinaceorum alij maiores sunt(inquit Oppianus) & maioribus aculeis horrentes:alij minores,spinis minoribus minúsque nocuis armati.Testes erinaceo non qui foris pendeant, sed intus lumbis adhæreant. Dum coeunt erinacei, non superueniunt tergis more quadrupedum,propter aculeos:sed stantes ambo inter se complexi coniunguntur partibus supinis hærentibus sibi aduersis. Pugnant cum serpentibus erinacei. Præparant hyemi & erinacei cibos,ac uolutati super iacentia poma affixa spinis,unum non amplius tenentes ore,portant in cauas arbores. F Iidem mutationẽ aquilonis in austrum, condentes se in cubile,præsagiunt. Et qui in cauernis sunt,commutant sua cubilia aquilonum & austrorum: qui autem intra tectum aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum Bizantij quidam animaduertissent, cõsecutus existimationem est, ut tempus futurum posset præsagire.Vbi uero sensere uenantem erinacei,contracto ore pedibúsque ac parte omni inferiore,conduntur in formam pilæ,ne quid comprehendi possit præter aculeos. in desperatione uero urinam ex se reddunt. Erinacei terrestris combusti cinis uim habet extergentem digerentémque:quo fit ut eo nonnulli ad ulcera sordida carnémque in ulceribus excrescentem sint usi. eius itaque cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida alopecias emendat. Caput quidẽ eius ustum per G se etiam cicatricibus pilos reddit: alopecias autem in ea curatione præparare oportet nouacula & sinapi: quidam ex aceto uti maluerunt.Caro erinacei inueterata adseruatáque cum aceto mulso epota, renum uitio laborantibus (nephreticos uocant) auxilio est: aquam intercutem habentibus, conuulsionibus,elephantię,malo corporis habitu affectis:fluxiones quibus uiscera obnoxia sunt,exsiccat. Eiusdem iecur testa solibus excocta arefactũ ad eosdem usus datur.Hæc ex Dioscoride. Alij erinacei carnem iucundam esse aiunt,si capite percusso uno ictu interficiatur,priusquam in se urinam reddat: eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse.Hæc caro ad hunc modum occisa,stillicidia uesicæ emẽdat.item suffitus ex eodem.Quòd si urinam in se reddiderint, eos qui carnem ederint, H stranguriæ morbum contrahere traditur. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci non patitur fel erinacei. Præuident tempestatem & sciuri: obturatísque qua spiraturus est uentus cauernis, & alia parte aperiunt fores. Sciurus animalculum est pilosum,cui uillosior cauda pro tegumento est:nam in solis præsertim æstu cauda se obtegit. Manibus utitur priorum ministerio pedum,sedétque ad os illis admouens cibos.

Erinaceus. Herinaceus. Erinaceus terrestris. Ἐχῖνος. Ἐχῖνος χερσαῖος.

Erinacei pugnã cũ serpẽte describit Opp. lib.2.de pisc.

Aliàs unum amplius.

οἱ μὲν ἐν τῇ γῇ, ὀπὰς αὐτῶν μετανιστᾶσι.

Cyzici Plutarchus.

Aliàs,in se.

Sciurus.

De uulpe & leporibus. Cap. LXXXV.

Vulpes. Ἀλώπηξ.

VVlpes quoque non aliter quàm ursa catulos parit, cæcos atque informes inarticulatósque:quos cum ediderit,lingua lambendo refouet & conco-

A concoquit atque figurat:caudam gerit uillosam. mas genitale offeum ha- κερδώ.
bet.Coeunt uulpes,ut Plinius refert,in latera proiectę,marémque fœmina γέρων.
amplexa:ut uero Aristoteles,uulpes superueniens coit. Parturiens ita sece- Δασυκέρκας.
dit,ut raro grauida capiatur. parit cum plurimos quatuor. Animal astutũ Δασυκέρκον uocat Theocri
1 uulpes est & maleficum.insidiatur plurimũ auibus atque leporibus. Foueã tus.
incolit altam,& quæ multos habeat exitus procul inter se distãtes, ne uno
in loco insidiis à uenatoribus locatis,facile cõprehẽdatur.Vulpiũ carnibus
autumno uenatores in Asia uescuntur:eo nanq; tẽpore uuarũ cibo pingue-
scunt.Est autem eius caro(quantũ coniicere licet,inquit Galenus)eiusdem
cũ leporina facultatis:& animal ipsum tẽperatura siccũ ut & canis. Vulpes
& uiua & mortua in oleo elixata, digerẽtem facultatem addit oleo,facitq;
B ut ad corporis extremam superficiem euocet quæ in alto dolorem excitẽt:
quo fit,ut articulari morbo laborantes,si sæpe atq; diutius in eo insederint,
in principio quidem à morbo liberẽtur: leuamen quoq; in diuturnis mor-
bis sentiant.Pulmo uulpinus si in puluerem redactus bibatur, asthmaticos
iuuat. Adeps liquefactus infusúsque,auris dolorem sedat. Ossea uulpibus,
uti modo diximus,genitalia, & iis calculo humano remedia præcipua.
Sunt in leporum genere, quæ & in specubus degunt subterraneis, ut mox
2 explicabimus.Est uero lepus animalculũ pilosum,auribus longis, cruribus Lepus.
breuibus & minime æqualibus: priora enim posticis breuiora sunt. Color Λαγὼς, ἢ λαγῶς.
non omnibus idem est.lepori uni pili & in bucca intus,& sub pedibus sunt, Δασύπους.
inquit Aristoteles:cum cætera animalia nec intra os habeãt pilos, nec par- Πτώξ.
C te pedum resupina,sed prona.ut uero Plinius scribit,pili dasypodi & in buc Ἀρχαιώμιλος
cis intus & in pedibus:quę utraque Trogus & in lepore tradit.Cor habet le quoque à Nicã
pus pro corporis ratione magnum. Iecur cuidam leporum generi & locis dro dictus est.
quibusdam ita fissum est,ut bina esse iocinera crediderís: nam cuniculorũ
exta in Betica gemina sæpe reperiuntur.Sanguis leporum non concrescit,
coitu scilicet firmiore: sed aliquantulum spissatur eo modo quo lac quod
iniecto coagulo coiuerit.non pinguescere lepores tradit Plinius. Lepores Lepores, δασύ
& auersi coeunt,& retro mares urinam reddunt: & fœmina sæpenumero ποδες.
3 prior marem superuenit.Coeunt & pariunt quoque tempore:dúmque ute
rum ferunt superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus edunt
non uniuersos:interpositis enim diebus quot res tulerit, peragũt partionẽ:
D sæpenumero nanque euenit ut fœtus alios imperfectos gestent, alios perfe
ctos iam edant.Partũ autẽ (ut maior fidipedum pars) cæcũ edit. Habet fœ-
mina lac priusq̃ pariat:& statim à partu repetit coitũ:& lactans adhuc cõci
pit fœtum. lac suillo simile sua crassitudine est. Coagulũ habet lepus inter Lepus, δασύ-
ea quæ unicũ habẽt uentrẽ. Et unũ animal digitos habentiũ, herba alitur le πους.
pus:ruminare quoque illi in more est. patẽtibus oculis dormiunt lepores.
Horum genera,ut quibusdam placet,duo sunt,maius scilicet & minus.M.
Varro tria distinguit genera:unum Italicum pedibus primis humilibus,po
sterioribus altis,superiore parte pulla,uentre albo,auribus longis,qui lepus Lepus.
dicitur,cum prægnans sit tamen concipere.In Gallia transalpina & Mace-
donia fiunt permagni: in Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis

M

est,quod in Gallia nascitur ad Alpes:qui hoc fere mutant,quòd toto cādidi sunt.quibus hybernis mensibus,pro cibatu niuem credant esse: certe liquescente ea rutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerandi frigoris alumnum.Tertij generis est,quod in Hispania nascitur,simile nostro lepori ex quadam parte,sed humile,quem cuniculū appellant. & longius quidem prospicienti paruulus uidetur esse lepus:at si manibus contrectaueris,non paruam ostendit differentiam.Et maxima ex parte in subterraneis specubus degit:animal fœcunditatis innumeræ: quatuor enim si intromiseris in leporarium,breui solet repleri: ut olim in Astypalæa insula, cum prius non essent:ex duobus tantum in insulā immissis,in eam creuisse multitudinem feruntur,ut uno anno supra sex millia uenatione caperētur. Leporum fœtus uentre exectos,uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis,gratissimo in cibatu habent:laurices uocāt.Leporum ipsorum caro sanguinem gignit crassiorem: meliorem tamē procreat succum quàm aut bubula aut ouilla: estq; nonnunquam ad siccam uictus rationem idonea. Sanguis leporinus cæteris præfertur omnibus,ut qui suauissimus est:quem & nonnulli cum iecinore,alij unà cum reliquis quoque uisceribus coctum edunt. Sartagine inassatus dysenterias,& cœliaca profluuia sistit: in uino potus,contra toxica efficax est: si tepidus illinatur,uitia cutis in facie, quæ ἰονθάδας dicuntur,& lentigines emendat. Cerebrū leporis(capite scilicet toto elixo)& attritum & commansum pueris dentientibus utile est: non tamen eximia uis eius est,sed similis melli & butyro atq; id genus aliis. quidam etiam aduersum metum utiliter edi cerebrū hoc prodidere. Assatum nonnulli cerebrum exhibent,edendū aduersus tremores, qui ex mala affectione corporis sint contracti. Caput leporis ustum cum adipe ursino alopeciis nonnulli imposuere.Coagulum leporis ad lac sanguinemue dissecādum quod in uentre concretum est,cæteris præfertur omnibus. Comitialem quoque morbum, si cum aceto bibatur, & præterea profluuium muliebre sanare traditur.

Cuniculus, κούνικλος. (margin) — E, 4 (right margin)

Laurices. (margin) — F (right margin)

G (right margin)

1 Quibus artibus uolucres decipiat uulpes, explicat Oppianus lib.2 De pisc. quomodo lepores capiat,ostendit Gillius ex Æliano lib.7: uerum quæ refert Gillius,agasæo cani magis propria uidētur. 2 Villosissimus animaliū lepus est,inquit Plinius.
3 Dasypodes omni mense pariunt,inquit Plinius, & superfœtant sicut lepores.
4 Cuniculum nonnunquam Theodorus pro δασύποδα uertit, ut dasypus quādoque speciem significet: sed confunduntur hæc nomina lepus & dasypus, ut utrunque & pro genere & pro specie quandoq; accipiatur. λαγὼς fere genus est. Cuniculos Strabo λεβηρίδες à quibusdam appellari tradit:qui & λαγίδια γεώρυχα,id est lepusculi fossores ab ipso cognominantur, & λαγιδεῖς. Chelidoniam uocauit Diphilus etiam leporis genus quoddam. H

Dasypus. Lepus, λαγώς. λεβηρίδες. λαγίδια γεώρυχα. λαγιδεῖς. Chelidonia. (margin)

De uiuerris, mustelarum generibus,& de fele. Cap. LXXXVI.

Viuerra. (margin)

MAgna propter uenatum cuniculorum uiuerris gratia est.Iniiciūt eas 1 in specus,qui sunt multifores in terris, nonnūquam & funiculis ligatas: at illæ quos deprehendunt, aut unguibus extrahunt, aut in apertum egredi cogunt:atque ita eiectos superne capiunt uenatores. Ossea sunt uiuerris

A uerris genitalia:& iis calculo humano remedia præcipua. Iocinerum dolo-
ribus medetur uiuerra porcelli modo inassata. Sunt qui eas ἰκτίδας uocant:
est uero ictis in mustelarum syluestrium genere: sunt enim mustelarũ ge- *Ictis.*
nera duo:alterum domesticum,alterum syluestre. Hæc autem quæ in do- *Mustela.*
mibus nostris oberrat, & catulos ore suo susceptos (ut author est Cicero) *γαλῆ.*
quotidie transfert,mutátq; sedem, (atque hinc eas ore parere nonnulli pu- *Mustela domestica uulgaris.*
tarunt:)hæc inquam & serpentes prosequitur, & aues quoque uenatur & *γαλῆ κατοικίδιος.*
mures. Mustelę syluestres magnitudine distant. Cor habet mustela pro cor-
poris ratione magnum. Ossea sunt mustelis genitalia,& iis quoque calculo *Mustela syluestris.*
humano remedia præcipua. Ex mustela ipsa inueterata sale denarij pōdus,
ut Plinius docet,in uini cyathis tribus datur à serpēte percussis:ut uero Dio
B scorides,mustela flammis depilata,deinde exēterata,saléque inueterata, in
umbra siccatur. Ea binis drachmis in uino pota præsentaneo est remedio
aduersum omnia reptilium uenena: & ad toxicũ quoque similiter datur.
Eius uentriculus coriandro fartus inueteratúsque serpentum morsui &
comitiali morbo in potu auxiliatur:& catulus mustelæ etiã efficacius. Mu
stelæ cinerem cum aceto illitum sunt qui tradant podagricos arthriticós-
que iuuare: & cum melle aut terebinthina,aut butyro impositum,strumas
discutere:ut quod uehementem digerendi uim possideat. Cinere mustelæ
uel felis diluto & semine sparso,mures à segetibus abigũt: uel decoctarum
aqua: sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Sanguis mustelæ
strumis utiliter illinitur:qui & comitialibus prodest. Iocinerum doloribus
C medetur mustela syluestris in cibo sumpta,uel iocinera eius. Ex hoc gene-
2 re ictis est,id est mustela rustica,magnitudine quàm paruus catellus Meli- *Ictis.*
tensis minor:sed pilo,forma, albedine partis inferioris, & morum astutia *Mustela rustica.*
mustelæ domesticæ similis. Mansuescit mirum in modum: officit aluearí-
bus:mellis enim auida est:aues etiam petit ut feles. Genitale quoq; osseum
habet ictis. Fel ictidis contra aspides dicitur efficax,cętero uenenum. Fel ca
3 prinum(ait Plinius)ueneficiis ex mustela rustica factis contrarium est. Illa
solertia in metu melibus,sufflata cute distentæ ictus hominum, & morsus *Meles.*
canum arcent:leporibus plurimũ insidiantur. Iecur melis ex aqua oris grá-
uitatem sanat. Feles quoque & leporibus insidias moliuntur, & auibus, *Feles, αἴλουρος.*
ac nouissimũ muribus. Quo uero silentio,quàm leuibus uestigiis obrepũt
D auibus,quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? imbelle aliàs animal
& ignobile. Excrementa sua effossa obruunt in terra, intelligentes odorem
illum indicem sui esse. Nocturnum animal feles est, & in tenebris illi fúl-
gent radiántque oculi. Felem maré Ægyptij dicunt pupillas ad solis ratio-
nem uariare:cum enim exoritur sol,tum longæ fiunt: in meridie rotundæ
uidentur: ad uesperam autem obscurantur. Lingua feli imbricatę asperita-
tis & limæ similis,attenuánsque cutem hominis. In coitu feles non parte
posteriore se coniungũt: sed mas stat erectus,fœmina subiacet. Sunt porro
in eo genere fœminæ ipsæ libidinosæ & salaces:itaque mares ad coitũ ipsæ
frequentes alliciunt,inuitant, cogũt:puniunt etiã nisi pareant. Feles tot nu-
mero pariunt,quot canes:uescuntúrq; eisdem:& felium reliqua ut canum.

Viuunt circiter annos ſex. Duplex earũ geuus: nam ſunt & ex iis ſylueſtres E
quædã, ſicuti & aliæ quæ in domibus uerſantur. Spinã aliúdue quid faucibus adhærẽs, felis extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt.

Viuerra. *Γαλῆ ἀγρία.* *Catus ſylueſtris.* *Martes.* *Mars.*

1 Viuerram Strabo γαλῆν ἀγρίαν uocat: at Theodorus apud Ariſtotelem, γαλῆν ἀγρίαν, catum ſylueſtrem uertit. 2 Theodorus etiam uiuerram interpretatur lib. 9 hiſtor. animal. 3 M. Varro lib. 3 De re ruſtica admonet, oportere leporarij ſepta tectorio eſſe tecta, ne meles aut feles intrare poſſit: muſtelæ genus quoddam procul dubio intelligens: ſicuti & aliud genus, martes aut mars uocatur: de quo Martialis: Venator capta marte ſuperbus adeſt.

De mure, & murium generibus. Cap. LXXXVII.

Mus. *Μῦς.*

SVnt & in murium genere quidam domus incolæ, qui nec feræ iure dici poſſunt, nec placidi, ſed mediæ inter utrunque naturæ: plane tamen in- F
dociles ſunt. Dentes habent mures continuos, & bibunt lambendo, ut canes: in Africa tamen mures cum biberint moriuntur. cor habẽt mures pro corporis ratione magnum: & nonnullis fel ineſſe, aliis uero deeſſe notatum eſt. In murium iecuſculis fibræ ad numerum lunæ dierum in menſe congruere dicuntur, totidémq; inueniri, quotum lumen eius ſit: prǽterea bruma increſcere. Salaciſſimum animal mus eſt: & fœminam murem maiore ueneris rabie flagrare dicunt. Murium generatio mirabilis prǽter cǽtera animalia maiorem in modum eſt: iam enim fœmina prægnante in uaſe miliario occupata, paulo poſt reſerato uaſe, muſculi numero uiginti & centũ reperti ſunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agreſtis muriũ 1
generis: (ſorices uocant & ἀρουραίους μῦς:) locis enim compluribus agri fru- G
mentarij, tam inaudito modo oriri ſolent, ut parum ex uniuerſo frumenti relinquatur: tam cito abſumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ cum pridie metendum ſtatuerint, poſtridie mane cum meſſoribus accedẽtes ad ſegetem, abſumptam inueniant totam. Terræ Perſicæ parte quadã, mure fœmina reſciſſa, fœtus fœminini prægnantes comperiri traduntur. Sunt qui uehementer confirment, mures ſi ſalem lambant, impleri ſine coitu. Prouentus eorum ſiccitatibus traduntur: uerum illud adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat: nam nec exanimes reperiuntur, neq; extat, qui murem hyeme in agro effoderit: paucis tamẽ diebus omnino abolentur. Nõ aliud quicquam omnium ſuperare copiam & celeritatem prouentus ualet niſi imbres: iis enim quàm primum intereunt. Deturgente H
ab inundatione Nilo, muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis uiuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena, ut cecinit Ouidius,

Sorex. *Ἀγραῖος μῦς.* *Mus ſylueſtris* *Mus agreſtis.* *Mures Nilotici.*

Altera pars uiuit, rudis eſt pars altera tellus.

Muribus iam obituris uermiculum in capite gigni tradũt. Ex panibus multis & uariis ſimul poſitis optimum quenque ſeligentes aiunt circunrodere mures: quare optimi panis indicium in iis exiſtimatur eſſe. Mures in inſula Paro ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica ſcribit eodem cibo uti. Pericula nobis imminentia præmonent muſculi: ruinis imminentibus præmigrant. Mures à ſegetibus abigunt cinere

Muſculi.

muſtelæ

A muſtelæ uel felis diluto & ſemine ſparſo, uel decoctarum aqua. Sorices fu- *Sorices.*
gari aiunt ſi unus caſtratus emittatur. ſoricibus piloſæ ſunt aures: ſoricum fi
bras reſpondere numero lunæ exquiſiuere diligentiores: ſorices & ipſos
condi author eſt Nigidius: ſorices & ardeolæ inuicem fœtibus inſidiantur.
Pulmonum uitiis medentur mures, & maxime Africani detracta cute, in
oleo & ſale decocti, atque in cibo ſumpti. eadem res & purulentis uel cruē-
tis excreationibus medetur. Muribus elixis in cibo datis urina infantiū co-
hibetur. Murem domeſticum diſſectum ſcorpionum ictibus utiliſſime im
poni tradunt. aſſatos ſi infantes ederint, oris ſaliuam exſiccari. Si mus ara-
neus iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur. murium cinis
cum melle inſtillatus, aut cum roſaceo decoctus aurium dolores ſedat. Si
B aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium eſt murium
fel aceto dilutum. Oſſibus fractis, cinis ſylueſtris muris cum melle, aut cū
uermium terrenorum cinere linteolo illito, ſuperpoſitis lanis quæ ſubinde
ſuffundātur, fere XIIII diebus ſolidat. Arūdines & tela quæque alia extra-
henda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. alopecias cinis è mu-
rium capitibus caudíſque: & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio
acciderit hæc iniuria. Murinum fimum (quod item muſcerdas uocant) a- *Muſcerdæ.*
ceto tritum atque illitum alopeciis medetur. Subditæ infantibus muſcer- ** Fortaſſe hic*
dæ, alui deiectionem moliuntur. In Cyrene tum colore tum forma diuer- *pro uiperæ legē*
ſa murium genera naſci ferunt: & quoſdam ipſorum quemadmodum *dum erat echi-*
feles, ita lata facie eſſe: alios uiperæ* ſpeciē gerentes, acutas habere ſpinas: *ni: aliàs erina-*
C quos indigenæ echenatas uocant. Sunt è muribus qui erecti bipedes am- *cei & echina-* *tes.*
2 bulent, ceu Alpini: habent enim crura poſteriora magna, priora parua. Cō- *Echenates*
duntur etiam Alpini, quibus magnitudo media eſt: ſed pabulo ante in ſpe- *mus.*
cus conuecto: cum quidam narrent alternos, marem ac fœminam, ſupra *Mus Alpinus.*
ſe complexo faſce herbæ, ſupinos cauda mordicus apprehenſa inuicem de-
trahere ad ſpecum: ideóque illo tempore detrito eſſe dorſo. Sunt his pares
& in Ægypto, quibus prædurus fere ut erinaceis pilus eſt: ſimiliter reſident *Aegyptij mu-*
in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribúſque ut manibus utuntur. *res.*
& ortus horum quoque numeroſus eſt. Condūtur hyeme & Pontici mu- *Mus Pōticus.*
3 res, hi duntaxat albi. Dentes utrinque habet mus Ponticus, & tamen rumi
nare ſolet. Sunt uel alia genera murium plura: nam & in Cyrenaica regio-
D ne alij lata ſunt fronte, alij acuta, alij erinaceorum genere pungentibus pi-
lis. In Africa quoque tria ſunt murium genera, quorum alij bipedes uocan *Mus Africa-*
4 tur, alij zegeries Punica lingua, quos græcè βουνοὺς dixeris, alij ἐχῖνες. Condi- *nus.*
ti & glires tota hyeme cubant in arboribus tāquam mortui, nihilq; edunt: *Zegeries.*
pingueſcunt tamen per id tempus uehementer: rurſus æſtate iuueneſcunt: *Βουνοί.*
ſemiferum & ipſum animal, paruum, molle & imbecillum. In uiuariis ſer- *ἐχῖνες.*
uantur, ubi non aqua, ſed maceria locus ſepitur. In iis arbuſculas eſſe opor- *Glis.*
tet, quę ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam ia- *Ἐλειός.*
cere oportet glandem & caſtaneam, unde ſaturi fiant. aquam oportet eſſe *Μυοξός.*
tenuem, quòd ea non utuntur multum, & aridū locum querunt. In iis no-
tatum, non congregari niſi populares eiuſdem ſyluæ: & ſi miſceantur alie-

nigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando: hi saginantur in do- E
liis quę figuli faciunt. In hoc dolium addunt glandem & nuces iuglandes,
aut castaneam: quibus in tenebris cum cumulatim positũ est in doliis, fiunt
pingues. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. senium finitur
hyberna quiete. Gliris detracta pelle intestinísque exemptis, decoquitur
melle in uase nouo: sed medici malũt è nardo decoqui usque ad tertias, at-
que ita asseruari: deinde cum opus sit, strigili tepefacta infundere. Constat
Mus araneus. deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Murem araneum μυγάλην uo- 5
Μυγαλῆ. cant: magnitudine muri æqualis est, colore mustelæ similis, unde & nomẽ
illi μυγαλῆς. Os illi oblongum, cauda parua, dentes quoque exigui, & utraq;
maxilla duplici ordine digesti: indéque fit ut à mure araneo morsi facilli-
me dinoscantur: quadruplici nanque ordine morsus impressio cernitur. F
Hoc animal plerunque testes impetere solet, non hominis modo, sed cuius
uis etiam aliorum animalium, morsu nonnunquam pernicioso: quando-
quidem in Italia muribus araneis uenenatus est morsus: eosdem ulterior
Aliàs Apen-nino. Apennina regio non habet. Cæca traditur à Nicandro μυγαλῆ, indéque non
transiri rotarum orbitam: sed si forte in eam conciderit, ibidem emori.
Ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: optimum, si 6
is imponatur qui momorderit: sed & alios ad hunc usum seruant in oleo
aut luto circunlitos. est & contra morsum eius remedio terra ex orbita: fe-
runt enim nõ transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. In Palæsti-
na frequens animal est, non maius erinaceo, habens similitudinem muris
& ursi, feréque in cauernis petrarum & terræ foueis degere cõsueuit: ἀρκτό- G
Ἀρκτομύς. μυς incolis dicitur: χοιρογύλλιον hunc esse opinatur D. Hieronymus, qui inter ea 7
Χοιρογύλλιος. numeratur animalia, quæ cum ungulam non habent bisulcam diuisámue,
ruminant tamen. In Lucania Italiæ ora, inquit Galenus, animal quoddã
est, quo & uescuntur incolæ, quod mediam quandam formam habet inter 8
ursum & suem: sicuti & aliud in eadẽ regione, & aliàs quoq; reperitur in-
ter murem & glirem medium.

1 In utroque genere tam murium quàm soricum reperiri uidetur & domesticum & agreste. Columella lib. 15. Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus & muribus infestantur. Plin. lib. 10. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur. 2 Alpini, quos aliqui marmotas uulgo dictos intelligunt, magnis oculis prominentibus, media magnitudine. Hæc Hermolaus. Sũt qui legant, quibus magnitudo meliũ est. 3 Sunt Pontici mures, inquit Hermolaus, unius coloris: sunt & uarij. Parte tantum prona, ua- H
rij candicant, uenetus in dorso color quãdoque ferrugineus deterior priore. 4 Eadem fere μυοξοῖς Oppianus, quæ Plinius gliribus tribuit: uidẽtur tamẽ ex Galeno diuersa esse animalcula: nẽpe quòd μυοξὸς idem potius sit qui mus agrestis lib. 3. De alimẽt.
5 Nicandri interpres in Theriac. Amynta authore μυγάλην ex mure & mustela procreari scribit: unde μυγαλῆ dicta est. 6 Muris aranei morsus remedia tradũt præcipue Plinius, Aëtius, Paulus & Dioscorides: & pro iumentis Columella. 7 χοιρο-
Cyrogrillus. γύλλιον, in quibusdam codicibus habetur cyrogrillus in Leuitica lege: sed nescio an cor-
Chyrogrillus. rupte. Isichius in illo loco chyrogrillus, inquit, animal rapax est. 8 Vide an recte legatur apud Galenum μεταξύ πως ἄρκτου καὶ συός, an potius legendum sit ἄρκτου καὶ μυός:
Ἀρκτομύς. ut idem intelligatur animal cum arctomye: an idem fortasse sit animal ἀρκτόμυς & ἀρ-
Ἀρκτοσύς. κτοσύς, an etiam distincta.

De qua-

A De quadrupedibus aquaticis,ut de fibro,lutra,& quibusdam aliis. Cap. LXXXVIII.

SVnt inter quadrupedes feráſque,quæ uictum ex lacu & fluuiis petant: in hoc genere ſunt fiber, ſatherium, ſatyriū, lutra,& latax. Per uniuer- *Satherium.*
ſum Pontum fiber plurimus eſt,quem alio uocabulo dicunt caſtorem.Cir- *aliàs,Satherō;*
ca fluuios etiam Hiſpaniæ frequentes inueniuntur fibri:uerum ex eis caſto *Satyrium.*
reum quod uocant,non eandem habet cū Pontico uim. Ambigit fiber ter- *Fiber.* *Castor.*
ra & aqua:ſed maxima ex parte in aquis uictū quæritat ex piſcibus & cancris.Animal eſt horrendi morſus:quippe quod hominis parte cōprehenſa, non antequam fracta cōcrepuerint oſſa morſu reſoluit. Cauda huic piſciū, cætera lutræ ſimilis: utrique mollior pluma pilus. Euomit caſtor fel ſuum
B ad multa medicamenta utile:item coagulum ad comitiales morbos, ob ea ſe peti prudens. Pontici caſtoris teſticuli potiſſimum appetuntur in uſum medelarum (caſtoreum uocāt medici: & efficaciſſimum è Ponto Galatiæ, *Castoreum.*
mox Africæ:) idcirco cum urgeri ſe intelligit, eas partes ſibi amputare fe- *Alias castoriū.*
runt:ob hoc quoque ſe peti gnarus. uerum amputari hos ab ipſis cum ca- *Καστόριον.*
piuntur,negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ:quinimo paruos oſſe ſub- *Aliàs Sextius.*
ſtrictóſque & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem, quæ ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiantur.Preterea ne ueſicas quidem eſſe cū ſint geminæ,quod nulli animalium : itaque inter probationes falſi, eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes: fieri enim non poteſt ut gemini folliculi ueſicæ'ue
C in una membrana coniuncti reperiantur. Dioſcorides quoque fruſtra hæc credi prodit:non poſſe enim fibrum teſtes ore contingere, cum adeo natibus adhæreant aprorum more. Ad medicamenta eligi debent teſtes cōnexi,ex uno ortu dependentes,liquore intus ceroſo: uel (ut Plinius ſcribit) liquore ueluti mellis ceroſi,odoris grauis uiroſiq;,guſtu amaro & acri mordacíque,ac friabiles.aſſeruātur ſale.Diſſecta cute (inquit Galenus) melleus liquor unà cum membrana ambiente eximitur, ſiccatúrq; ac potui datur. Calidum eſt & ſiccum caſtoreum,partibúſque cōſtat admodum tenuibus, & ob hoc in uniuerſum uarios obtinet uſus: ſiquidem mēſes ac partus ciet, ſecundáſque eiicit cum pulegio aut calaminthe.Contra inflationes,tormina & ſingultus,qui à frigidorum craſſorúmque humorum multitudine o-
D riuntur,ex aceto mulſo bibitur.Lethargicos & utcunque ueternoſos, colli capitíſque irrigatione cum aceto & roſaceo excitat,aut odoris ſuffitu : tremulis quoque & conuulſionibus:ac ubi partem quampiam ſenſu motúue priuatam eſſe contigerit, aut ægre ſentire mouerſue, & omnibus neruorum uitiis prodeſt,& epotum & illitum. Nec ſane febrientibus nocet, ubi febris lenta mediocríſue contigerit,qualis cathaphoram & lethargum comitari ſolet. Ac multis certe caſtorium exhibuimus, inquit Galenus,cum pipere albo,utrunque cochlearij menſura, ex aqua mulſa: nec quiſpiam inde ullam ſenſit noxam .Sternutamentum olfactu mouet.ſomnum conciliat cum roſaceo & peucedano perunсto capite: uuluarum exanimationes uel ſubditum excitat. Medetur & dentibus infuſum, cum oleo tri-

tum in aurem à cuius parte doleant: aurium doloribus melius si cũ meco- E
nio: claritatẽ uisus facit cum melle Attico inunctum: capitis doloribus utiliter illinitur cum peucedano & rosaceo. Suspiriosis castoreum cũ ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur: eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Ileos & inflationes pellit castoreum cum dauci semine & petroselini, quantum ternis digitis sumatur ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina uero cũ aceto uino mixto. Comitiales morbos pellit castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datum: iis uero qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest: castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem: ad præsens uero correptis, olfactu subuenit cum aceto. Castoreum ex mulso potum, mulierum purgationibus prodest: cõtráque uuluam olfactũ F
cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodẽ prodest cũ panace in quatuor cyathis uini: & à frigore laborantibus ternis obolis.
Lutra. Lutra, quæ & ἐνυδρὶς græce dicitur, & è fibrorum genere est, castori præ-
Lutris. terquam cauda similis est, & utrique mollior pluma pilus: nunquam mari
Ἐνυδρὶς. immergitur lutra. Hæc & hominẽ mordet, nec desistit, ut ferunt, nisi fracti
Latax. ossis crepitum senserit. Latax quoq; dẽtes habet robustos: & noctu plerũq; 2
egrediens, uirgulta fluuiis proxima, suis dẽtibus ut ferro præcidit. Hęc, inquã, lutra latior est: pilum habet durum, specie inter pilum uituli marini &
Ichneumon. cerui. Ichneumon in ripis & arundinetis uictitat, animal paruũ, forma mu 3
stelę ictidi proxima, cauda oblonga. Iisdẽ uescitur quibus canis: & tot numero pariunt ichneumones quot canes: & eorũ reliqua ut canum. Viuunt G
circiter annos sex. Pugnat cum aspide & crocodilo, & utrunque interficit.
Ichneumon Ægypti cum aspide pugnaturus, flumẽ ingressus mergit se li- 4
mo sæpius siccátque sole: mox ubi pluribus eodem modo se coriis loricauit, in dimicationem pergit: in ea caudam attollẽs, ictus irritos auersus ex-
Enhydrus. cipit. Sũt uero qui tradant enhydrum alterum ichneumonum genus esse,
Canis fluuiatilis. qui crocodilum interimat. Sunt & fluuiatiles caniculæ, terrestriũ canum paruulorum similes: pilosa his cauda. Horũ sanguis aqua & aceto mixtus, intumescentes hominum neruos lenire existimatur: atq; ex pelle ipsorum calcei conficiuntur, qui neruis salutares esse dicuntur.

1 Satherion. Satheron legit Hermolaus. 2 Quæ alij partim lutræ, partim lataci, ea Plinius fibris tribuit: nempe quòd sit animal horrendi morsus: arbores H
iuxta flumina, ut ferro cędit. hominis parte comprehensa non antequam fracta con-
Lytra. crepuerint ossa morsus resoluit. Quod idem & Varro quoque facere in lytra uidetur: qui lutram potius eam quàm lytram uult dici: quoniam succidat dissoluátque in ripis arborum radices, ut non longe diuersa uideantur hæc animalia. 3 Hac ætare (quòd murinam speciem similitudinémque gerit) uulgo murem Indicum uocant. Hæc Gillius, ex authore quopiam, sed incerto. 4 Ichneumonis pugnam cum aspide & crocodilo pulcherrime describunt Oppianus, Plinius & Strabo.

De uitulo marino. Cap. LXXXIX.

Vitulus marinus, φώκη. QVæ à mari uictum petat, nulla fera quadrupes est, præterquã uitulus marinus. Hic uero generis ambigui est: nam & in mari degit, quanquam humorem non recipit, sed spirat ac dormit, & egressus in terram

A terram parit in litore ut terrestris: sed quoniam plus temporis mari quàm terra immoretur, cibúmque ex humore petat, ideóque inter aquatica fere numeratur. Auriculas non habet, sed meatus continet manifestos qua audit. Oculi in mille colores transeunt subinde. Dẽtes habet serratos acutósque, ut generi piscium affinis: linguam autem bisulcam. Cruribus tãquam læsa imperfectáque quadrupes est: quippe quæ cõtinuo à scapulis pedes habeat manibus similes modo ursæ: in quinos enim findũtur digitos, qui singuli ternis articulis flectantur, & unguibus muniantur non magnis. Pedes quoq; posterioriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum prioribus conuenientes, uerum forma proximos piscium caudis aut pinnis: his in mari, ut pinnis utitur: & humi quoque uice pedũ serpit. *Nonnũquam & inter terrestria, ut lib. 1 histor. animal.*

B Caudam habet uitulus exiguã. genitale maribus grande est: fœminæ simile raiæ est, aut mulieris. Fel non habet uitulus marinus: sed renes solidissimos, & forma bubulis similes. cartilaginem habet, non ossa. Coeunt uituli marini modo animaliũ retro mingentium: & diu ligati in coitu cohærent. Animal non ouum statim intra se concipit, & parit fœmina, & lac reddet modo pecudum. parit singulos aut geminos, & cum plurimum treis. Mãmis quas geminas habet, educat fœtum ritu quadrupedum. parit ut homo omni tempore, sed maxime cum primis capris. Prolẽ circa duodecimum diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciens: illa præcipitãter fertur, nec ambulat: cum nõdum inniti suis pedibus ualeat. Colligere se ipse uitulus, & contrahere potest: carne enim abundat mollísque est, atque ossibus *Tertiodecimo die, ut uult Oppianus.*

C cartilaginosis constat, ut modo diximus. Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis: corpus enim totum carnosum est. Mugitus ei in sono boui similis est: unde nomen uituli accepit. nullũ animal grauiore somno premitur. Canis rabidi morsu potum expauescentibus, faciem perungunt adipe uituli marini: efficacius si medulla hyęnæ, & oleum è lentisco & cera misceatur. lichenas & lepras tollit adeps uituli marini: & instillatur igni naribus intermortuarũ uuluæ uitio: & cũ coagulo eiusdẽ in uellere imponitur. Vituli marini coagulum tradidere quidã uiribus simile esse castorio: ac proinde comitialibus morbis uuluæq; strangulationi conuenire epotũ: excipitur autem catulis, ut præcipit Dioscorides, qui nondum natare possunt. Coagulum uituli marini bibũt cum lacte equino asininóue, aut cum

D punici succo: quidam ex aceto mulso: necnon aliqui per se pilulas deuorãt. In lethargum uergentibus, coagulo uituli marini ad olfactum utuntur: & lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere.

De talpa & uespertilione. Cap. XC.

MVtilum animal & talpa est: quippe qui omnino quidem nec uideat, nec perspicuos habeat oculos: sed cæcitatis perpetuæ animal est terráque obrutum, & tenebris etiamnum defossum, sepultísque simile: uerum si quis prætentam membranam detraxerit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: situs denique & descriptio eadẽ, quam legitimam conspicui oculi obtinent: ac si obducta cute oculi pressi, confusi, oblitíque *Talpa, ἀσπάλαξ.*

essent dum crearentur. In tanta hac tamen cæcitate, liquidius audiunt tal- E
pæ uel in terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Talpæ cinere stru
mas illinunt ex melle: alij iecur eiusdem contritum inter manus illinũt, & triduo nõ abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant: alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tusum, digerũt in pastillos pixide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata uocant, quæque in ceruice sunt.

Vespertilio, Νυκτερίς. Inter bipedes numeratur libro 1. hist. animalium.

Ambigunt & uespertiliones cum uolucribus & pedestribus: quemadmodum uituli marini cum aquatilibus & terrestribus. Et quadrupes est uespertilio, sed mãca: ut sit ad quadrupedes cõparata, uolueris: ad aues uero, quadrupes. Cauda tam quadrupedis quàm uolucris caret. uolat, sed cuteis pẽnis mẽbranâue. Horũ quoq; alę articulos habent: & uoluerum animal parit uespertilio tantum. Dentes F
habet ut quadrupes, & lacte fœtum nutrit, admouens ubera quæ in pectore gestat. geminos uolitat amplexa infantes, secũmq; deportat. Noctu uictum sibi quærunt: & in cibatu culices gratissimi.

- Minimam pro corpore uocem
Emittunt: peragũntque leui stridore querelas.
Tectáque non syluas celebrant, lucémque perosæ
Nocte uolant, seróque tenent à uespere nomen.

In Assyria circa Borsyppum gignuntur prægrandes: quæ sunt apud incolas in usu cibario. Cor uespertilionis solifugis contrarium est: omnibúsque formicis & salamandris resistit. Somnũ arcet uespertilionis caput aridum adalligatum.

Vespertiliones Arabicæ.

In paludibus circáque paludes Arabiæ, in quibus nascitur casia, G
degunt ferę alatæ uespertilionibus simillimæ, stridore diro, & uiribus eximiis: quas ægre ab oculis arcentes Arabes casiam colligunt. Est & quod cuteis pennis uolat aliud animal: ἀλώπηξ à Græcis uocatur.

ἀλώπηξ, uulpecula.

De monstrosis quibusdam aliis animalibus in India aut Æthiopia prognatis. Cap. XCI. 1

Plinius in Aethiopia. Mantichoras.

Apud Indos (si Ctesiæ credendum est) belua gignitur, cui nomen mantichoræ: dentes triplici utrinque ordine: magnitudo & aurium hirtitudo, & pedes leonis: facies & aures hominis, oculi cęsij, color rubrieç. Cau 2
da, scorpionis modo terrestris, aculeo armata, spiculáque adnata iaculans. Vox tam sibila, ut imitetur fistularum modulos, tubarúmque concentum: H
cursus nõ minoris pernicitatis, quàm cerui. humanas carnes auidissime af 3
fectat. hominũ sermones imitari & mãtichoram in Æthiopia author est Iuba.

Axis.

In India quoque fera traditur nomine axis, hinnuli pelle, pluribus candidioribúsque maculis.

Monoceros. Cartazonos.

Sed atrocissimum monoceros monstrum est, quem & cartazonon uocant, reliquo corpore equo simile, capite ceruino, pedibus elephanto, digitis scilicet indiuisis, cauda apro, mugitu horrido: cornu unum nigrum è media eius fronte protenditur cubitorum duûm, splendore mirifico, ita acutum, ut quicquid impetat, facile ictu eius perforetur: nec leue quidem hoc, sed uersuras quasdam naturales habet. Hanc feram uiuam negant capi: quippe quæ in intimis Indiæ & desertissimis regionibus

Ad longitudinem pedũ quatuor. Solinus.

gionibus

A gionibus degit. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris, ut plerique existi mauere, Nili caput: iuxta hunc catoblepa nascitur, modica & iners bestia, caput prægraue ægre ferens, idque deiectum semper in terram, aspectu hominibus pestilenti, omnibus qui in oculos eius offenderint, cõfestim expirantibus. De onocentauro Pythagoram hæc narrasse testatur Crates Pergamenus: homini ipsum ore & promissa barba similẽ esse, simul & collum & pectus humanam speciem similitudinémque gerere: mammas distantes ex pectore pendere: humeros, brachia humanam figuram habere: dorsum, uentrem, posteriores pedes asino persimiles esse: & quemadmodũ asinum, sic cinereo colore esse: imum uentrẽ leuiter exalbescere. Duplicem usum ei manus præstare: nam celeritate ubi sit opus, pedum loco illis uti- *Catoblepa.* *Plinius, omnibus qui oculos eius uidere.* *Onocẽtaurus.*

B tur: ex quo fit ut cæterarum quadrupedum cursu non superetur: ac ubi rursus necesse fuerit uel cibum capere, uel aliud quiddam tollere, qui antea pedes erant, manus efficiuntur. Animal est graui animi acerbitate: nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame cibi mortem consciscit. Hactenus de multifidis dixisse abunde est.

1 Quæ in hoc capite continentur animalia, an multifida sint omnia, nondum satis constat. 2 Color rubricæ, χρῶμα κιναβάρινον: Plinius & Solinus colore sanguineo. 3 Pedibus sic uiget, inquit Solinus, saltu sic potest, ut morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula latissima.

De quadrupedibus bisulcis, & primò de boue & boum generibus. Cap. XCII.

C

PRoximum est ut de bisulcis doceamus, quæ unguium loco & ungularum chelas forcipémue habere, eadémque fere cornigera esse diximus. Inter hæc primas partes iure boui tribuêre maiores: cuius tanta fuit apud antiquos ueneratio, ut tam capitale esset bouem necasse, quàm ciuem. De hoc igitur genere primum dicemus, cuius potissimum usus nostri laboris est particeps, & quòd laboriosissimus sit bos hominis socius in agricultura. *Bos, Βοῦς.*

1 Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor: prima, uitulorum: secũda, iuuencorum: tertia, boum nouellarum: quarta, uetulorũ. Discernuntur in prima, uitulus & uitula: in secunda, iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & uacca. Quæ sterilis est uacca, taura appellatur: *Vitulus, μόσχος.* *Iuuencus, iuuenca.* *Ταῦρος, taurus.*

D quæ prægnans, horda fordáue. Boues pro regionibus cælíque statu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerunt. Aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ. Circa paludem Mæotim boues sunt sine cornibus: & apud Mysios quoque. bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quatuor pedum. Sunt & Indici boues unicornes tricornésque, solidis ungulis nec bifidis. Æonij quoque boues solidipedes sunt, singuláque habent cornua, & hæc medio capite. In Hercynia sylua est bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsius magísque directum iis, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab eius summo sicut palmæ ramíque lati diffunduntur. Eadẽ est fœminæ marísque natura: eadem forma magnitudóque cornuum. Armeniis, bina *Vacca.* *Taura.* *Horda, uel Forda.* *Mæotici boues* *Indici boues.* *Boues unicornes.* *Boues tricornes.* *Æonius bos.* *Hercyniæ syluæ bos.*

Armenius bos. quidem cornua, ſed in anfractum conuoluta. Ægyptus boues gignit can- F.
Aegyptius bos didos maximóſque & mites: Phrygia uero fuluos & rufos, quibus proli[illegible]
Phrygius bos. à ceruice dependent palearia. Cornua quoque iis capiti nequaquam affi[illegible], 2
Syriacus bos. *Pelleus bos.* ſed ut aures mobilia. Syriaci Pelleíque nigri, robuſti, feroces, fronte lata, a- 3
Scythicus bos. ſpectu horrido: ſuáque natura neque obeſi nimium neque ſtrigoſi: ac pro-
inde & ad pugnam & ad curſum idonei. Scythici, quorum in dorſo gibber
eſt, & proceriſſimi, & ex omni parte cãdidi, perparuis cornibus ſunt, & mi
nime acutis: ſimilitérque ut cameli eminenti dorſo exiſtunt: ſimul & cum
dorſo clitellæ imponuntur, perinde ut cameli genu flectunt: rurſúmque ſu
ſcepto onere ſurgunt, ab hominibus nimirum edocti. Syriacis non propen
Caricus bos. dent palearia, ſed in dorſo gibber eſt. Carici quoque in parte Aſiæ fœdi ui-
ſu, tubere ſuper armos à ceruicibus eminente, laxatis cornibus, excellentes F
in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidíue ad laborem damnantur.
Biſtones. Biſtones iuba uiſu horrenda à ceruice utrinque & pectore leonum in mo- 4
rem dependente inſignes, cornua habent peracuta, & nequaquam aliorum
more in aduerſum ſeſe ſpectantia, ſed ſupina & plane recta. Lingua his an-
Pæoniæ bos. guſta, ſed aſperrima, & quæ linctu ſanguinẽ eliciat. In Pæonia boues [illegible],
inquit Pauſanias, toto quidẽ corpore pilis hirſuti, ſed pectore m[illegible]ime
circa maxillas. Troglodytarum boum cornua in terram directa ſunt: qua
de cauſa obliqua ceruice paſcuntur. Feruntur & in Africa boues, qui retro
Boues ὀπισθό-νομοι. ambulantes paſcuntur, indéque ὀπισθόνομοι dicti: neq enim aliter ob cornua
Hos Aelianus paſci poſſunt, quæ illis antrorſum & in terrã directa ſunt: uerũ hoc fabulo-
Lybicos boues ſum arbitratur Vlpianus. Phœnicũ libri teſtantur indigenas uaccas ea eſſe G
uocat. magnitudine, ut uel proceriſſimi paſtores cũ mulgent, ſtare, atque adeo in
Phœnicia bo- ſcabellũ aſcẽdere habeant neceſſe, ubera ut poſſint pertingere. In noſtro or-
ues. be Epiroticis laus magna: ac Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura pręgran-
Boues Epiro- des fuere, hodiéque reliquiæ ſtirpiũ durant. Epiroticæ uaccæ præ ſua præ-
tici. cipua magnitudine amphoras ſingulas ſingulę implẽt lactis: mẽſurę́q; eius
dimidium mammis duabus præſtant. Erectus ſtat qui mulget, aut paululũ
ſe inclinat: quoniã ſedendo ubera contingere nequeat. Nec tantũ diuer-
ſitas prouinciarum, ſed eadẽ quoque regio, ut Italia ipſa partibus ſuis diſ-
crepat. Campania plerunque boues progenerat albos & exiles: Vmbria ua-
ſtos & albos, eadémq; rubros, nec minus probabiles animis q̃ corporibus:
Hetruria & Latium compactos & ad opera fortes: Apenninus duriſſimos, H
Altinæ uaccæ. omnémq; difficultatem tolerantes, nec ab aſpectu decoros. Altinæ uaccæ,
Ceuæ, quas eius regionis incolæ ceuas appellant, humilis ſunt ſtaturæ, lactis abũ-
dantes. In boum genere cornna fere habent tam mares quàm fœminę: ſed
uaccarum cornua & taurorum inter ſe diſſident: tauris enim minora ſunt
cornua tenuioráque. Dentes habet bos, ut & reliqua cornigera continuos:
bimúſque dentes amittit, non tamen uniuerſos. Boum caudis longiſſimus
caulis, atque in ima parte hirtus. Huic tantum animali omniũ quibus pro-
cerior cauda, non ſtatim nato, conſummatæ ut cæteris mẽſuræ: creſcit uni,
donec ad ueſtigia ima perueniat. Renes boui quaſi ex multis exiguis reni-
bus cõſtituti. Taurorum ſanguis ubi è uena effluxerit, craſſiſſimus eſt & ni-
gerrimus

A gerrimus:celerrime omnium coit durescítque,ideóque pestifer potu.Coire tum mares tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiũt,ita ut etiã nonnunquam generent: uerum quod magna ex parte fit,uel anniculi, uel nacti octauum mensem uenerem adeunt.Iuuenca recentior quàm annicula non patitur uenerem,nisi ostento: iam enim uel quarto ætatis mẽse coisse perspectũ est:sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant: sed tauri generationem quadrimi implenr. Et qui quadrimis minores sunt,prohibentur admissura: sicuti & qui maiores quàm duodecim annorum:illi quoniam quasi puerili ætate seminandis armentis parum habentur idonei,hi quia senio sunt effœti. Et tauris singulis fœminę denę eodem anno traduntur:uel(ut aliis placet) unus mas quindecim uaccis suffi-
B ciet. Apud Magonem duo tauri in septuaginta matribus sunt. Maxime idoneum tempus ad concipiendum, à delphini exortu (ad quartum scilicet idus Iunij)usque ad dies triginta,ut sentit Plinius: uel XL,aut paulo plus ut Varro. Quæ enim ita conceperint,temperatissimo anni tempore, & adultis iam pabulis pariũt. uerum Aristoteles initium coitus plurimis quidem mense Aprili & Maio prodidit:sed nonnullæ uaccæ etiam ad autumnum usque tempus cocundi deducunt.Et gentibus quidem quę lacte uiuunt,ita dispensatur,ut omni tẽpore anni supersit id alimenrum. Bos uno initu implet,agítque uehementer, ita ut fœmina uix tolerans succumbat. Et quidem uaccæ tauros in coitu non patiuntur nisi raro, propter rigorem genitalis:eáque causa gradiuntur in coitu,clunibúsq; subductis semen recipiũt
C genitale. Si forte conceptio pererrauerit, uicesimo post die marem fœmina repetit. Seniores tauri nec sæpius quidem fœminam eandem eodem superueniunt die,nisi fortasse ex interuallo: & nõ sæpius quàm bis die ineũt: at uero iuniores & eandem sæpius cogunt, & plures petunt ac superueniũt uigore suæ ætatis. Salax minime inter mares taurus est:at ex fœminis intẽduntur libidine,post equas,potissimum uaccæ: tempore enim coitus libidine quandoque adeo incẽduntur,ut bubulci eas tenere aut capere nequeant: ad hæc uaccæ tauros superueniunt, & sequuntur sedulo, & assistunt. Ferunt uterum uaccæ menses nouem: decimo pariunt. sunt qui decem totos menses,exceptis paucis diebus,urerum gestare affirment. Quod autem in lucem præcurrit hæc tẽpora,id abortiuum est,uitaléque minime, etiam
D si paulo maturauerit partum: præmolli nanque imperfectáq; ungula prodit. Boues grauidas negant,præterquam in dextro uuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant. Pariunt singulos,geminos raro. Lac à partu utile est: ante partum lac non habet bos. Ex primo semper à partu colostra fiunt: ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia: uel perinde ut lapis durescit,ut Aristoteli placet. Quandiu uiuunt, & coire solent & parere. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim,atque etiam mares excisi. Nonnullis ætas uel ad uiginti annos,atq; etiã plures,si corpore bene habito sint: nam & excisi plus temporis quàm cæteri uiuunt,usu exercitij & copia pabuli. Vigẽt quinquennes maxime. domitura boum in trimatu,antè prę-matura. Boues & pascunt per societates atque cõsuetudines: & si unus ab-

Colostra.

Vita fœminis (Plinio authore) XV annis longissima, maribus XX.

errauerit, reliqui sequuntur: quapropter boarij, nisi præuenerint, totum ar- E
mentum requirant necesse est. Boues & fruge & herba uescuntur: pascun-
tur etiam commodissime in nemoribus, ubi uirgulta & frons multa. Pin-
guescunt iis quæ flatum cient, ut eruo & faba fresis, atque etiam fabarum
herba. Lauatione quoque calidæ aquæ traduntur pinguescere. Boues ani-
malium soli, & retro ambulantes pascuntur: & sunt in Africa qui ita perpe
tuo pasci ferantur, neque aliter quàm recedẽdo in auersum pasci solere. Bi-
bunt boues sorbendo, & claram bibere gestiunt: adeo ut nisi aqua sit clara,
frigida & lympida, libenter bibere nolint. Augentur iuuencę amplius, cum
plus temporis expertes ueneris degunt: quapropter terræ Epiri incolæ bo-
Non ante quadrimatum. Plinius. ues quas Pyrrhicas uocant, annis nouęm intactas uenere seruãt. Laborant
armenta uehemẽtius pruina solicitata quàm niue. Boues gregáles morbis F
duobus tentantur, podagra & struma (κραῦρον Gręci dicunt:) facit podragra,
ut pedibus intumescant, & quanuis non intereant, tamen ungulas amittãt.
Euenit in κραύρῳ, ut calidius frequẽtiúsque spiretur. Quod deniq; in homi-
ne febris, idem in boue est τὸ κραυρᾶν (febrem uocat Columella:) indiciũ mor
bi, ut aures flacceant, & ut comedere nequeãt: sed breui moriuntur. Boues
cælum olfactantes, séque lambentes contra pilum, hyemem præsagiunt.
Qui gregem armentorum emere uult, hæc quasi communia & certa in e-
mendis bobus præcepta sequi debet. Parandi sunt boues nouelli, quadrati,
grandibus mẽbris, cornibus proceris, ac nigrãtibus & robustis, ac sine cur-
uaturæ prauitate lunatis, frõte lata & crispa, magnis & hirtis auribus, ocu-
lis & labiis nigris, naribus resimis patulísque, ceruice torosa & cõpacta, pa- G
learibus amplis & pene ad genua promissis, pectore magno, armis uastis,
uentre non paruo, sed capaci & tanquam implente utero, lateribus porre- 5
ctis, lumbis latis, dorso recto planóque, uel etiam subsidente, clunibus ro-
tundis, cruribus compactis ac rectis, sed breuioribus potius quàm longis, 6
genibus eminulis, distantibus inter se, ungulis magnis, caudis lõgissimis & 7
setosis pilosisq;, pilo totius corporis denso ac breui: colore rubeo uel fusco,
tactu corporis mollissimo, non aspero ac duro. At uero colore, ut Varroni
placet, potissimum nigro, deinde rubeo, tertio heluo, quarto albo: molissi-
mus enim hic & durissimus primus: de mediis duobus, prior quàm poste-
rior melior, utrique pluris, quàm nigri & albi. Hęc maris forma spectanda
Taurus. est: neque enim alio distat bonus taurus à castrato, nisi quòd tauris in aspe- H
ctu generositas: torua fronte, auribus setosis, torosiore ceruice: uentre pau-
lo substrictiore, cornibus breuioribus & in procinctu dimicationẽ poscen-
tibus: sed tota comminatio prioribus in pedibus stat: ira gliscente alternos
replicans, spargénsque in altum arenam, & solus animalium eo stimulo ar-
Vacca. descens. Vaccæ probantur altissimæ formæ longæque, maximis uteris,
frontibus latissimis, oculis nigris & patentibus, cornibus uenustis, & leui-
bus, & nigricantibus, pilosis auribus, compressis malis, palearibus & caudis
amplissimis, ungulis modicis & cruribus. Cætera quoque eadẽ fere in fœ-
minis, quæ & in maribus desiderãtur. Boues hyeme ac uere primo medió-
que graciles sunt: prauúmque succũ in cibo præbent: procedente uero anni
tempore

A tempore, obesiores euadunt succiq; melioris, cum scilicet aucta fuerit herba. Bubula caro plurimum nutrit, sed sanguinem generat, uel quàm suilla crassiorem; nam bos temperamento longe siccior est quàm sus. Senibus minime, sed nec ulli alij utiles sunt carnes bouillę, inquit Galenus. Bubulas carnes additi caules caprifici magno ligni compendio percoquunt. Ad eam quæ in uentriculo fit concoctionem, uitulina bouillæ præstat: meliúsque nutrit, ac minime mucosa est, & secundum hœdinam optima. Lac bubu-
4 lum pinguissimum omnium est & crassimum, eóq; minus aluum mouet, si Galeno credimus: alijs uero aluus maxime soluitur bubulo. Caseo fertilius est bubulum quàm caprinum ex eadem mensura pene altero tanto: & ut caseum, ita & butyrum habet plurimum, ualentiúsque nutrit. Datur
B priuatim iis qui colchicon biberint, aut cicutam, aut doricnium, aut leporem marinum. bubuli lactis serum orthopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Taurinus sanguis recens, inter uenena est, ut modo diximus: cum polenta illitus duritias emollit ac discutit. Taurinus adeps calore siccitatéque suillam longe superat: sed leonino inferior est: ut inter utrunque medium locum tenere uideatur. Non inepte igitur medicamentis admiscetur, & quæ scirrhosis medētur affectibus, & quæ phlegmonas concoquunt. Medulla uitulina uterum emollit tum appositum, tum in pesso inditum. Felle taurino priuatim anginæ cum melle perunguntur. Sedis ulcera sanat, inquit Dioscorides, & ad cicatricem usque perducit. medetur & aurium sibilo ex porri succo instillatū. Felle bubulo semina attin-
C gi utile putant, quo mures à segetibus abigantur. Taurino felli pręcipua potentia etiam in ære pellibúsque colore aureo ducendis. In iuuencarum secundo uentre, inquit Plinius, reperitur pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere, singulare (ut putant) remedium ægre parientibus, si tellurē non attigerit. Talum bouis combustum dentes mobiles firmare tradunt: cum melle autem epotum teretes lumbricos expellere: cum oxymelite lienem minuere: & uenerem quoque excitare. Fœmoris ossa cremata, sanguinis fluxiones epota sistunt, & uentris quoque. Bouis armentarij fimū, dum uiridi herba pascitur, si recens apponatur, uulnerum inflammationes mitigat: foliis autem inuoluitur, cineréque feruente calfactum apponitur. coxendicis dolores fotu compescit. illitum ex aceto duritias, strumas, pa-
D uósque discutit. Eorum uero qui paleis uescuntur fimo oblinūtur aqua intercute laborantes, ita ut mox in sole reclinentur. Habet enim stercus bouinum uim etiam attrahentem: qua ratione apum uesparúmque ictibus medetur. Priuatim autem suffitu fimi, quod à masculo boue collectum est, procidentes uuluæ reprimuntur: eiúsque nidore culices (κώνωπες dicti) fugantur. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorúmq;, & id præcipuū: xylocollam hoc uocant, & taurocollam: præstantissimū candidū & translucens: nigrum uero deterius est, & lignosum quoque damnatur. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: nec quicquam efficacius prodest ambustis. Ex aqua calida dilutum atque illitum pustulas erumpere non patitur. Sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis *Xylocolla.* *Taurocolla.*

calciamentísque etiam decoctis:Rhodiacum uero fidelissimum,eóque pi- E
ctores & medici utuntur. Glutinum in aceto resolutum, impetigines cu-
tísque lepras delet: melle & aceto dissolutū uulneribus prodest. In boum
Bos syluestris. genere sunt apud Arachotas boues syluestes,qui differunt ab urbanis,quā-
tum inter sues urbanos & syluestres interest.Sunt colore atro, corpore ro-
busto,rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Atrocissimos ha 9
Taurus Aethiopicus. bet Æthiopia tauros syluestres,maiores agrestibus, uelocitate ante omnes, 10
colore fuluos,oculis cæruleis,pilo in contrarium uersо,rictu ad aures dehi- 11
scente iuxta cornua mobilia: tergoris duritiam silicis,omne respuens uul-
Furore.Solin. nus.feras omnes uenantur: ipsi non aliter quàm foueis capti feritate sem-
Bonasus. per intereunt. Bonasus gignitur in terra Pæonia mōte Mesapo, qui Pæo-
Βόνασος. niæ & Medię terrę collimitium est,& Monapos à Pæonibus appellatur:ma F
Monapos. gnitudine tauri,sed corpore quàm bos latiore:nequaquā enim oblongior,
sed in latera auctior est.Tergus distentum eius locum septem accubantiū
occupat:cætera forma bouis similis est, nisi quòd ceruix iubata armorum
Compositiore, πεισκαλμένη. tenus ut equi est:sed pilo molliore quàm sit equinus & cōpositiore. Color
pili totius corporis flauus,iuba prolixa, & ad oculos usque demissa & fre-
quens:colore inter cinereum & rufum, non qualis equorum, sed uillo su-
pra squalidiore,subter lanario.Nigri aut admodum rufi nulli sunt, uocem
similem boui emittunt.Cornua adunca in se flexa, orbémque inter se colli
gentia,& pugnæ inutilia:magnitudine dodrantali aut paulo maiora: am- 12
plitudine non multo arctiore quàm ut singula sex sextarios capiant: nigri-
Anciæ, προκνήμιον. tie pulchra & splendescente.Anciæ (προκνήμιον uocant Græci) ad oculos us- G
que demissæ.Caret superiore dentium ordine, ut bos & reliqua cornigera
omnia.crura hirsuta atque bisulca habet. Caudam minorē quàm pro cor-
poris sui magnitudine similem bubulæ,interiora omnia bubus similia con
tinet.Carnem habet gustu suauem: quamobrem in usu uenandi est. Cum
percussus est,fugit,& defatigatus consistit:repugnat calcitrans,& proluuiē
alui, uel ad quatuor passus proiiciens:quo præsidio facile utitur,& plerun- 13
que ita adurit, ut pili insectantium canum tanquam ab igne absumantur:
sed tunc ea uis est in fimo cum belua excitatur & metuit: nam si quiescit,
nihil urere potest.Tempore pariendi uniuersi simul in montibus enitūtur:
sed prius quàm fœtum edant,excremento alui circiter eum locum,in quo
pariant,se quasi uallo circundant & muniunt:largam enim quandam eius H
excrementi copiam hæc belua gerit. Paucissima Scythia gignit:pauca cō-
Bisontes. termina illi Germania,insignia tamen boum ferarū genera:iubatos bison-
Vri. tes,excellentíque ui & uelocitate uros: quibus imperitum uulgus bubalo- 14
Bubali. rum nomen imponit. Sunt uero uri magnitudine paulo infra elephantos:
specie,& colore,& figura tauri.Neque homini,neque fœminæ quam con-
spexere parcunt. hos studiose foueis captos interficiunt. Hoc se labore du-
rant adolescentes: atque hoc genere uenationis exercent: & qui plurimos
ex iis interfecerunt,relatis in publicum cornibus,quæ sint testimonio,ma-
gnam ferunt laudem.Sed assuescere ad homines & mansueti fieri, ne par-
uuli quidem excepti possunt. Amplitudo cornuū & figura & species mul-
tum no-

A tum nostrorum boum cornibus differt. Hæc Cæsar. Cornua iis taurina, inquit Solinus, in tantum modum protenduntur, ut dempta, ob insignem capacitatem, inter regias mensas potuum gerula fiant: urnásque binas capitis unius cornua impleant. Hæc studiose conquisita, ab labris argento circuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur. In Hercynia sylua gignuntur: rhinocerora uocant, & taurū Æthiopicum. Huic in capi-
15 te non sunt cornua: sed in naribus unicum est, & repandum quouis osse durius: quod subinde ad saxa limatum in mucronem excitat, eóque aduersus elephantos utitur in dimicatione, aluū maxime petens, quam scit esse molliorem: par ipsi prope corporis longitudine, sed cruribus multo breuioribus: magnitudo tauri est: forma uero apri, prærerquā quòd in summis na-
B ribus, ut iam diximus, cornu est. Color illi buxeus, uel eburneus potius: uel ut Oppiano placet, fuluus, raris inspersis maculis nigricantibus. Habet autem duo ueluti cingula, figura serpentū flexibus haud dissimilia, quæ à dorsi spina ad uentrem usque pertenduntur: quorum alterū prope iubam oritur, alterum ad lumbos. In hoc genere nullæ conspiciuntur fœminæ, sed mares omnes. Author est Iphicrates, in Africa gigni qui rhizes uocantur, forma tauris proxima: at uictu magnitudinéque ac uiribus ad pugnam, elephantis similiores.

Aliàs, urnásque bina capitis unius cornua impleant.
Rhinoceros.
Taurus Æthiopicus.
Vt Oppianus prodidit, non multo maior est quàm oryx
Rhizes, ῥίζαι.

1 Vitulus, μόσχος, qui adhuc sub matre est & lactet. δάμαλις ἢ δαμάλη, & πόρτις, quæ necdum coiuerit, nec ad iugū idonea est. Hæc ex Theocriti interprete. 2 Erythræi boues, inquit Ælianus, mobilia similiter cornua ut aures habent. 3 Pelleus bos, à
C Pella, ut arbitror, Macedonię oppido. 4 Bistones, à Bistonide Thraciæ palude & regione. 5 Gibberi spina leniter remissa. Varro. 6 Cruribus solidis, neruosis ac breuibus. Palladius. 7 Pedibus, inquit Varro, non latis, neque ingredientibus, qui displodātur, nec cuius ungulæ diuaricēt, & cuius ungues sint leues & pares. 8 Aliis, ut Plinio & Dioscorid. bubulum, asininum, & equinū magis aluum soluunt, ἀκιλιδόπορα. 9 Indicos tauros uocat Solinus. Taurum ferum hunc uocat Gillius ex Oppiano, quem apud Troglodytas nasci ait. & aliū quoque huic haud dissimilem habet taurum ferum Æthiopicum. 10 Volucris pernicitas. Solinus. 11 Hiatus omne quod caput. Solinus. 12 Dodrantali, σπιθαμιαῖοι, id est, unciarum nouem, magnitudine palmari, ut interpretatur Theodorus, aut paulo maiore: amplitudine non mul-
3 to auctiore quàm ut singula semisextarium capiant: ἡμίχοον, id est congij dimidium, id est sex sextarios, nisi fortasse mēdosus sit codex. 13 Ἐπὶ τέσσαρας ὀργυιάς, ad quatuor passus, uel trium iugerum longitudine, ut refert Plinius: ut uero hæc cohærere possint ostendit Claymondus in scholiis in Plin. 14 Martial. lib. 1. iungit bubalum cum bi-
D sonte, hoc uersu: Illi cessit atrox bubalus atque bison. Biso (uti fertur) cerui speciem habet: cuius à media fronte inter aures unum cornu in excelsum magis dirigitur, quàm ea quæ nobis nota sunt cornua. Ab eius summo, sicut palmę, sic rami late diffunduntur. Eadem natura fœmina qua mas prædita est: eadem etiam forma, eadémq; magnitudine cornuum. Hæc Gillius, ex authore quodam, sed incerto. 15 Pausanias uero scribit, in extrema nare unicum esse cornu, & paulo supra alterum, sed quod minus sit.

Δάμαλις, δαμάλη, πόρτις.
Erythræi boues.
Taurus Indicus.

De ouibus. Cap. XCIII.

VT boues sumptum hominum excolunt, ita corporū tutela pecori debetur. Iraque post boues ouilli pecoris secunda ratio est: ut quod præcipue nos contra frigoris uiolentiam protegit, corporibúsque nostris libera-

Ouis, οἶς, πρόβατον.

liora præbet uelamina. In hoc quoque genere cornua uel fœminis natura E
tribuit, ſed ea conuoluta in anfractum arietum generi, ceu ceſtus daret.
Dentes quoque plures maribus quàm fœminis dati. Ouis binas gerit inter 1
fœmina mammas. Ouium pars maxima fel habet: & quidem terris quibuſ
dam adeo large, ut exuperantia prodigij loco habeatur, ut in Naxo: ſed aliis
quibuſdam locis omnino caret, ut apud Chalcidem Euboicã parte quadã
agri. In renibus ſebo opimandis maxime omnium luxuriant: quippe quæ
renibus pingui undique obductis intereant, quod ubertate pabuli fit: quo
fit ut quanquam pingues admodum ſint, tamen aliquid deſit oportet, ſi nõ
utrique reni, at dextro ſaltem. Aries ad utrunq; æquinoctiũ cubãdi rationẽ
mutat: quippe qui ſex hybernis menſibus in læuum latus iacens quietẽ capit:
contráque ab æquinoctio uerno in dextrũ incubans dormit. Oues an- F
niculæ coeunt atque utero ferunt: mares quoque eodem illo tempore ineunt,
ſed proles differt, quatenus præſtantior ea eſt, quam ſeneſcentes mares
& fœminæ procrearint. Neque pati oportet, ut præcipit Varro, minores
quàm bimas ſaliri: quòd neque natum ex his idoneum eſt, necnon ipſæ
fiunt etiã deteriores quàm trimę admiſſæ. Arietes primũ uetuſtiores fœminas
ineunt: agnas enim faſtidiunt. Coitus omnibus ab arcturi occaſu, id eſt
à tertio idus Maias, ad aquilæ occaſum, id eſt XIII Cal. Auguſti: quòd quę
poſtea concipiunt, fiunt uegrandes atq; imbecillæ, ut ait Varro. Oues terno
aut quaterno coitu implentur: & ſi à coitu imber acceſſit, abortum infert.

Et cõcepti inualidi. Plinius.

Pariunt maxima ex parte ſingulos, ſed aliquãdo & binos & ternos & quaternos.
pariunt geminos tum pabuli beneficio, tum ſi pater aut mater uim G
eam geminandi per naturam obtineat. Mares autem aut fœminæ generãtur
ui tum aquarum, tum etiam propter admiſſionis tempus: nam & aquæ
faciunt ut fœminæ marésue cõcipiantur. Ad hæc aquilonis flatu mares potius
concipiuntur, auſtri fœminæ. Vis tanta eſt aquilonis, ut uel eas quæ
non niſi fœminas pariãt, immutet ad prolis maſculæ procreationem. Spectare
ad aquilonẽ oportet cum coeant fœminæ. Dextro teſte maribus prę-
ligato, fœminas generari aiunt, lęuo, mares. Ferunt uterum quinque menſibus
(diebus CL inquit Plinius:) & cordos aut chordos uocabãt antiqui poſt 2
id tempus natos agnos. Itáque fit ut partus exitu autumnali fiat: contingit
tamen ut locis nonnullis, quibus cæli clementia & pabuli copia eſt, bis pariant.

Cordi. Chordi.

Pariunt iuniores pauciores, quàm uetuſtiores. Oues parere uſque ad H
annum octauum poſſunt: & ſi bene curentur, uel in undecimũ facultas pariendi
protrahitur. Et quidem fieri poteſt, ut etiam per totam fere uitã coeant
tam mares quàm fœminæ. Multi hybernos agnos præferunt uernis:
quoniam magis interſit ante ſolſtitium quàm ante brumã, firmos eſſe: ſolúmque
hoc animal utiliter bruma naſci: caſtrari agnos, niſi quinquemeſtres,
præmaturum exiſtimant. Vita ouibus ad denos annos: ſed magna ex
parte ad pauciores: duces pecoris tamen, uel ad quindenos protrahunt uitam.
Singulis ouilibus ſinguli mares duces conſtituuntur. Oues Æthiopiæ
uel ad duodecim & tredecim annos uitã agunt: quæ mane iniri ſolent, marem
ſi ſero diei admiſeris, non patiuntur. Candidi nigríue efficiũtur fœtus,
ſi ſub

A ſi ſub lingua arietis uenæ nigræ aut candidæ habentur: cuius enim coloris
ſunt uenæ, eiuſdem & uellus eſt: uarium etiam, ſi plures uenarum colores
ſunt: & rufum, ſi uenæ rubræ fuerint: ſi palatum quoq; nigrum fuerit, aut
maculoſum uel lingua ipſa, pulla, uel etiam uaria naſcitur proles. Quádiu
admiſſura ſit, eadem aqua uti oportet: quòd cōmutatio & lanam facit ua-
riam, & uterum corrumpit. Oues herba ueſcuntur: & paſcere ſedulæ atque
ſtabiles ſolent. Pingueſcunt potiſſimum ex potu: quamobrem ęſtate ſalem
dare die quinto ſoliti ſunt, ſingulis centenis ſingulos modios, ut ſitibundæ
plus aquæ hauriant: ſic enim pecus incolume atque pinguius redditur. O-
pimat pecus olea, oleaſter, aphaca, palea, herba: quę omnia efficaciora ſunt
ex ſalſugine reſperſa. Oues ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum
B faciunt. Homines uſu periti totidē fere morbis ouem infeſtari, quot homi- *De ouiū mor-*
nem referunt: & frequentius quàm ullum aliud animal infeſtatur ſcabie. *bis Columella*
Molliſſimū pecus eſt: & quanuis ex omnibus animalibus ſit ueſtitiſſimū, *lib.7, & Ver-*
frigoris tamen impatientiſſimū eſt, nec minus æſtiui uaporis. Genus ouile *gil.3 Georgic.*
amēs eſt, moribúſque (ut dici ſolet) inter omnia animalia ſtultiſſimis. Repit
in deſerta ſine cauſa: & hyeme obſtante ipſum ſæpe egreditur ſtabulo: oc-
cupatum à niue, niſi paſtor compulerit, abire non uult: ſed perit deſiſtens,
niſi mares à paſtore ducantur: ita enim reliquus grex conſequitur, adeo ut
etiam quà timuere ingredi, unum cornu raptū ſequantur. Pecora exultan-
tia & indecora laſciuia ludentia pluuiam præſagiunt. Pro loci natura diffe
runt oues, non magnitudine ſolū, ſed & aliis diſcriminibus. Pinguis & cā-
C peſtris ſitus, proceras oues tolerat: gracilis & collinus, quadratas: ſylueſtris
& mōtoſus, exiguas: pratis planíſque noualibus tectum pecus commodiſ-
ſime paſcitur: idq; nō ſolum generibus, ſed etiam coloribus plurimum re-
fert. Magnæ oues circa Meotim paludem gignuntur: generis eximij Mile-
ſias, Calabras, Apuláſque noſtri exiſtimabant, inquit Columella, earúmq;
optimas Tarētinas: nunc Gallicæ pretioſiores habentur: earúmque præci-
pue Altinates: item quę circa Parmam & Mutinam macris ſtabulantur cā-
pis. Color albus quanuis ſit optimus, ſunt tamen ſuapte natura pretio cō-
mendabiles pullus atque fuſcus: quos prębent in Italia, Pollentia: in Betica,
Corduba: nec minus Aſia rutilos quos uocāt ἐρυθρούς. Sed & alias uarietates *Ἐρυθροί, oues.*
in hoc pecoris genere docuit uſus exprimere: ut cū uarij coloris ſylueſtres
D ac feros arietes māſuefactos tectis ouibus quiſpiam admiſiſſet, eæ primum
hirtę, ſed paterni coloris agnos ediderunt: qui & ipſi deinde Tarētinis oui-
bus impoſiti, tenuioris uelleris arietes progenerauerūt. Ex his rurſus quic-
quid conceptum eſt, maternam mollitiem, paternum & auitum retulit co
lorem: itáque oues quas paſcimus, ortæ ſunt ab ouibus feris. Ouium aliæ *Ouis uillatica.*
ſunt uillaticæ, aliæ in ſaltibus paſcūtur: itáque ouium ſumma genera duo, *Ouis tecta.*
3 tectum & colonicum: uel uti Columella nominat molle, & hirſutum: illud *Ouis colonica.*
mollius, hoc in paſcuo elegantius. Molliſſimum genus ouium quod Gręcū *Ouis mollis.* *Ouis hirſuta.*
pecus, & plerique Tarentinum uocant, niſi cum domini præſentia eſt, uix *Grecū pecus.*
expedit haberi: ſiquidem & curam & cibum maiorem deſiderat: nec ullam *Tarētinæ oues.*
domini aut magiſtrorum inertiam ſuſtinet, multóque minus auaritiā: nec

æstus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur: & est auidissi E
mum cibi: cui si detrahitur fraude uillici, clades sequitur gregē. Plures autē
in eiusmodi gregibus, quàm in hirtis, masculos enutrire oportet: nā prius
quàm fœminas inire possint mares, castrati cum bimatū expleuerint ene-
cantur: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio quàm
Hirsutæ oues. alia uellera mercantibus traduntur. Hirsutum uero ouium genus (quod 4
Hirtæ oues. colonicum appellauimus) in saltibus pascuntur, & à tectis absunt longe: &
Colonicæ oues. quòd late longéque in diuersis locis pasci solent, idcirco portant secum cra
tes aut retia pastores, quibus cohortes septáque secreta in solitudine faciāt.
Ego (inquit M. Varro) in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui:
Atticus in centenas. In gregibus ouium magnis, quos miliarios faciūt qui-
dam, facilius de summa hominum detrahere possunt. Pascua ouillo generi F
utilia sunt, quę uel in noualibus, uel in pratis siccioribus excitātur: palustria
uero noxia sunt, syluestria damnosa lanis. Per hyemem si penuria est, fœnū
uel palea, uel uicia, uel facilior uictus ulmi seruatis frōdibus præbeatur, aut
fraxini. In ouium gregibus comparandis in primis uidendum, ut boni se-
minis pecus habeas: id fere ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma
& ex progenie: si uidelicet agnos procreent formosos. de forma, ouem esse
oportet corpore amplo, quæ lana multa sit & molli, uillis altis & densis to-
to corpore, maxime circum ceruicem & collum. uentrem quoque ut ha-
Apricæ, aliàs beat pilosum: itáque quæ id non haberēt, maiores nostri apricas aut apicas
Apicæ oues. appellabant ac reiiciebāt. Esse oportet cruribus humilibus. caudis obserua- 5
re, ut sint aliubi, ut in Italia prolixis, in Syria breuibus, ut tradit Varro. at G
Plinio, Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Sint
Arietis forma præterea uellere candido: uariam autem & canam comā improbabis. Ari-
etis uero habitus maxime probatur, cum est altus atque procerus, uentre
promisso atque lauato: cauda longissima densiq; uelleris atq; candidi: frō-
te lata, testibus amplis, intortis cornibus potius quàm surrectis, patulísque
& pronis ad rostrū, rauis oculis, auribus amplis, pectore & scapulis & clu-
nibus latis. Aduertendúmq; lingua ne nigra aut uaria sit: quòd fere qui ta-
lem habent, nigros aut uarios, ut dictum est, procreant agnos. Atq; hæc cō-
Ouilla caro. munia sunt in comparandis ouibus quas pascimus. Pręstantissima est ouiū
caro primo ac medio uere. Melior item quæ est unius anni quàm quæ uetu
stior: quę & difficulter concoquitur, & malum procreat succum: nocétque H
iis qui stomacho sunt humido & pituitosis. Est enim caro ipsa ouium frigi 6
da ac humida, excrementosáq; & mali succi. Iuuenibus quidē nō omnino
malus est cibus: senibus uero nec ea est commoda: atque etiam hac multo
minus agnina: quippe quæ humida, & mucosa, & glutinosa, & pituitosa
Agnina caro. est. Ouilla caro, præsertim arietina post solstitium elixa, grauiter olet: gra-
uius etiam si assetur: quo circa dum coquitur, operculum olæ auferre, a-
quam copiosam infundere, & condimēta quoque addere præcepit Rufus.
Lac ouillum caprino crassius est pinguiúsque, & dulcius, ac magis alit: sto-
mocho tamen minus utile. priuatim tonsillas & fauces lactis ouilli garga-
rizatio adiuuat. Dysentericos recreat caseus ouillus uetus. Coagulū agninū
aduersus

A aduersus omnia mala medicaméta pollet. Phreneticis prodesse uidetur & lethargicis pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Pulmo agninus intertrigines quæ à calciamẽtis fiunt sanare creditur. Dysentericos recreat seuũ ouillũ decoctum in uino austero: hoc & ileo medetur & tussi ueteri. Aures purgat fel pecudis cum melle. Verberũ uulnera & uibices pellibus ouium recẽtibus impositis obliterãtur, idq; nocte ac die una, uti Galenus prodidit. *Sanare. Dioscorides, ab inflammatione tueri.*

Lanæ præter cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinóque aut aceto, prout quæque mulceri morderíque opus sit, & astringi laxaríue. Succida lana mollis è collo fœminibúsque laudatissima habetur. Hæc succos quibus fiant irrigationes facile combibit: & ob pinguitudinẽ illam, quam œsypum uocant, emolliẽdi uim habet. Con- *Lana, ἔριον.*

B tusis imponitur & quoquo modo percussis: luxatis membris dolentibúsque neruis ac ossibus fractis inter initia crebróque suffunditur, ex oleo uinóque aut aceto. Facit & ad capitis, stomachi, aliarúmque omnium partium dolores cum aceto & rosaceo imposita. Succida lana imposita subditáque mortuos partus euocat. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die lumborum dolores sedat. Cum uero lota fuerit lana, nec amplius œsypum in se habeat, succis ad irrigationes excipiendis, idoneum habetur. Arietis uellera lota frigidáque ex oleo madefacta in muliebribus malis inflammationes uuluæ sedant: & si procidant, suffitu reprimunt. Crematæ lanæ cinis uim habet calidam & acrem: crustas ulceribus obducit, excrescentias in carne cohibet, & *Quonam modo cremari debeat, docet Galenus, Dioscorides & Plin.*

C cicatricem inducit. Illinitur attritis, uulneratis, ambustis: & in oculorum medicamenta additur, in fistulas auréisque suppuratas. Vis eius septica est, inquit Plinius, efficacissiméque genas purgat. Quin & ipsæ sordes pecudum sudórque fœminum & alarum adhærẽtes lanis (œsypum uocant) innumeros prope usus habet. In Atticis ouibus genito palma. excalfacit, explet ulcera & emollit: præsertim quæ circa sedem aut uuluam contingunt cum meliloto & butyro. Menses & fœtum euocat cum lana inditum. ulceribus aurium genitaliúmque atque oris etiam imponitur cũ anserino adipe. Contra erosos oculorum angulos scabiosósque, & palpebras quæ callũ contraxere, & ciliorum defluuia efficax est. Oesypum cum melle Corsico, quod asperrimum est, maculas in facie extenuat: item scobem cutis in fa- *OEsypus, οἴσυπος. OEsypum. Quibus modis colligi debeat, explicant Dioscorides & Plinius.*

D cie cum rosaceo impositum uellere: quidam & butyrum addunt. Sordes quoque caudarum cõcretæ in pilulas, ac siccatæ per se, tusæque in farinam, & illitæ, dentibus mire prosunt etiam labentibus, gingiuísq; si carcinoma serpat. Iam uero pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut accepto sulphure & cinis eorum genitalium uitiis: tantúmque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quàm arctissime præligata, euulsa inde lana, statim uescuntur: tradúntque quod extra nodum sit è cauda præmori. Epinyctidas sanat & clauos, thymos, uerrucas pensiles: & ambusta igni rosaceo cerato exceptum fimum. Pecudum fimi cinis illitus ex aceto contra omnium phalangiorum morsus remedium est: alopecias replet cum oleo

cyprino & melle. Inuenio nasci, inquit Plinius, & arietis cornibus tusis atq; E defossis syluestrem asparagum, quem Græci ormynam aut myacantham uocant, aliísue nominibus. *Oues feræ.* Oues quas pascimus, primum ortas esse ab ouibus feris iam diximus. Sunt autem oues feræ nostris hisce non multo maiores, sed cursu ueIociores, atque in dimicando acriores: ut nonnunquam uel apros ictibus prosternant cornuum, quæ etiam in anfractum contorta gerunt. *Ouis Gortynensis.* Est in Creta Gortynæ agro ouium genus, quod cornu gerit quadruplex: colore fuluo, uillo potius quàm lana duro atque aspero, caprino magis quàm ouillo simili. Non dissimili huic colore, fuluo scilicet, conspicitur *Subus, σοῦβος.* & subus: lana tamen non adeo hirsuta, & cornibus binis non quaternis. Natat quandoque hoc animal (ambigit náque & terra & aqua:) ipsúmque inter natandum comitátur plura tum piscium, tum aliorum aquatilium ge- F nera, eiúsque societate gaudent plurimum: in primis uero phagri, melanuri, acus, mulli atque astaci. *Musimon, aliàs musimone. Vmbri.* Est in Hispania & maxime in Corsica non absimile pecori genus musimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius: quorum è genere & ouibus natos, prisci umbros uocauerunt. *Oues Arabicæ.* Sunt in Arabia duo ouium genera admiratione digna, neque alibi usquam uisa: alterum caudam gerit longam adeo, ut non sit tribus cubitis breuior: alterũ cubitali latitudine caudam habet. *Gorgon, γοργών.* Gorgona uocant Nomades Africæ (ut author est Alexander Myndius) animal oui feræ simile: uel, ut aliis placet, 8 uitulo. *Iuba uillósue, χαίτη.* caput gerit semper in terram deiectum. à fronte ad oculos usque iuba uillósue dependet: hac si quando ab oculis excussa (id quod ægre ob capitis grauitatem facere potest) hominem quẽquam aspexerit, protinus in- G terficit.

Aries, κριός.
Agni, ἄρνες.
χανῖται ἄρνες.
Veruex.
Vellera.
Velamina.

1 Ouis nonnunquam fœminam tantum significat, ut aries marem. Agni, ἄρνες. χανῖται ἄρνες, qui à matribus iam separati pascuntur. Veruex, aries castratus. 2 Dicuntur agni chordi, inquit Varro, qui post tẽpus nascuntur & remanserunt in uoluis intimis: quæ Græci uocant χόριον, à quo chordi appellati. 3 Tecta ouis ideo fortasse dicitur, quòd pelle iniecta aut alio tali uelamine tegumentóue protegitur, & plerunque domi alitur. Hæc Varro. 4 Vellera, alij uelamina appellant, lanam post tonsuram ademptam & conglobatam. Ex quo animaduerti licet (inquit Varro) prius lanæ uulsuram quàm tonsuram inuentam. 5 In ipsa oue, inquit Plinius, satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu. 6 Hæc Galeni est sententia: sed sunt qui carnem ouillam succum melancholicum gignere produnt. 7 Medetur, inquit Plinius, & uuluæ inflammationibus, & sedis rhagadis & condylomatis cum meliloto ac butyro. 8 Bestiola quædam apud Pollucem legitur, quæ τειχοβρώτης dicitur, quod setas conuertiat. H

De capris. Cap. XCIIII.

Capra.
Vsum in castrorum & miseris uelamina nautis. Vergil.

VT fructum ouis è lana ad uestimentum, sic capra pilos ministrat ad usum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia uasa. Tondentur capræ, quòd magnis uillis sunt, in magna parte Phrygiæ, unde Cilicia ferri solent: sed quòd primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adiecisse dicunt. Neque non quædam nationes harum pellibus sunt uestitæ, ut in Getulia & Sardinia. *Caspiæ capræ.* Caspiæ capræ, inquit Ælianus, & albissimæ sunt, cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt.

A dunt. Earum uilli adeo molles, cum Milesiis lanis ut mollitudine compa-
rari possint. Capris nõn omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indi-
cia annorum per incrementa nodorum. Mutilis, lactis maior ubertas. Mu-
tilum in utroque sexu utilius, inquit Plinius. Et Columella quoq;: In omni,
inquit, regione maritos gregum mutilos esse oportebit: quoniam cornuti
fere perniciosi sunt propter petulantiam. Et fœminam quoque mutilam
parabimus quieto cæli statu: nã procelloso atque imbrifero, cornutam sem
per. Capræ superiores dentes non sunt, præter primores geminos. Depen-
det omnium mento uillus, quẽ aruncum uocant: hoc si quis apprehensam *Arũcus, χρύσος*
unam ex grege trahat, cæteræ stupentes spectant. Caprarum sanguis non *Caprarũ, aliàs*
spissatur, inquit Plinius. Capræ herba uescuntur ut oues, sed loca crebro *caprearum, sed*
utrunque for-
B permutant, summáque tantum contingunt. Dumeta potius quàm campe- *tasse mendo-*
strem situm desiderat hoc animalis genus: asperísque etiam locis ac sylue- *sum.*
stribus optime pascitur: nam nec rubos auersatur, nec uepribus offenditur,
& arbusculis frutetísq; maxime gaudet, nec minus iligneis querneísq; fru-
ticibus, qui in altitudinẽ nõ prosiliunt: uerum morsus earum arbori exitia-
lis est. oliuam lambẽdo quoque sterilem faciunt. Odoratorum uero fruti-
cum expetentius hoc animal est: cúmque cisthi fronde pascitur, pingue-
dinem barbæ cruribúsque uillosis adhærentem reportat, ex qua ladanum *Ladanum.*
in offas cogunt pastores. Capras in occasum decliui sole, in pascuis negant
contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis, inter se aduer-
sas. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: & ideo caprinũ
C iecur, si uescantur, restituit uespertinam aciem iis quos nyctilopas uocant.
Capræ anniculæ aliquando coeunt, atq; utero ferũt: mares quoque illo eo-
dem tempore ineunt. Est autem mas uel mensium septem satis habilis ad
procreandum: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur,
matrem stupro superuenit: & ideo celeriter & ante sex annos consenescit,
quòd immatura ueneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus
est. Itaque quinquennis parum idoneus habetur fœminis implendis. Et tri
mi quoque minus utiliter generant: & in senecta ultra quadriennium. Ca-
pellæ bimæ, aliquãdo & anniculæ, ut diximus, partum edunt: sed in trima-
tu gregi augendo utiles sunt: neque enim educare nisi trima debet. neque
tamen ultra octo annos matres seruandæ sunt: quòd assiduo partu fatiga-
D tæ steriles existant. Parit autẽ capra, si est generosa proles, frequenter duos,
nonnunquam trigeminos: parit & quaternos, sed raro admodum: at Ægy-
ptias capras quinque parere ferunt. Tempus admissuræ per autumnum fe-
re ante mensem Decembrem pręcipiunt: ut propinquante uere pariãt tur- *Nouẽbri men-*
gescentibus uirgultis: ferunt enim quinque mensibus ut oues. Vita earum *se Plin.*
longissima, annis in Æthiopia XI, in reliquo orbe plurimum octo. Nun-
quam sanæ degunt capræ: nunquam enim febri eas carere Archelaus au-
thor est. Alia pecorum genera cum pestilentia uexãtur, prius morbo & lan
guoribus macescunt: solæ capellę quanuis optimæ atque hilares, subito cõ-
cidunt: id accidere maxime solet ubertate pabuli. Pinguedine etiam steri-
lescunt capræ. Qui caprinum gregem cõstituere uult, in eligẽdo animad-

Caper. Hircus. Τράγος. Χίμαρος.

uertat oportet. Caper cui ſub maxillis duæ uerruculæ collo dependent, opti E
mus habetur: ampliſſimi corporis, cruribus craſſis, plena & breui ceruice, 1
flaccidis & prægrauantibus auribus longíſque, exiguo capite, quàm maxi-
me ſimus, nitido, nigro, denſóque atque longiſſimo pilo: ut autem Varro-

Capella.

ni placet, hircus molliore ſit pilo & potiſſimũ albo. Capella præcipue pro- 2
batur, ſimillima hirco quẽ deſcripſimus: ſi etiã eſt uberis maximi & lactis
abundãtiſſimi. Tondẽtur capræ, ut dictũ eſt, niſi ſi glabrę ſunt: duo enim ge
nera earũ. Capra tẽperamento eſt longe ſicciore q̃ ſus, minus tamẽ ſicco q̃
bos. Caprina caro æſtate prima ac media (cum ſcilicet fruticum germina,
quibus capræ auidius ueſci ſolent, ſunt frequentiſſima) optima eſt: ſed poſt
ſolſtitium æſtiuum uirus olet, pręſertim hircorum: tum uero maxime aſſa.
Quo circa etiam dum elixatur, ut in ouilla dictum eſt, ollæ operculum au- F
ferre, copioſámque infundere aquam, & condimenta cocturæ addere, pręce-
pit Rufus. Succum præſtat caro caprina uitioſum acrémque: ſed hircina
omnium eſt deterrima tum ad concoctionem, tum etiam ad ſucci probita
tem: quæ minime quidem pituitoſa lentáue eſt, ſed nocet maxime ob du-
ritiem & in alterãdo difficultatem. Hœdina caro concoctu facilis eſt, neq;
mucoſa: ſed probum generat ſuccum, & ſecundũ ſuillam optimum. Inter
cętera lactis genera caprinum mediocritatem obtinet: ut quod nec pingue
admodum nec craſſum ſit: éſtque eo bubulũ caſeo fertilius pene altero tan-
to. Stomacho accommodatiſſimum eſt lac caprinum, aluúmque minus cæ
teris tentat: quoniã pecus hoc aſtringentibus pabulis maxima ex parte ue-
ſcitur: nempe fronde magis quàm herba. Caprino lacte lienes ſanãtur, poſt G
bidui inediam tertia die hœdera paſtis capris, poto ſine alio cibo. Iecoris ca
prini aſſi, ſunt qui diſtillantem ſaniem accipiunt, qua ad nyctalopas utun-
tur: elixi autem uaporem oculis apertis accipiendũ præcipiũt. aſſum quo-
que ſi edatur, ad eoſdem affectus accommodatum aiunt: & pręterea comi-
tialem morbũ oſtendere. Sanguis hœdi antidotis miſcetur. Capræ & hirci
ſanguis ſartagine inaſſatus, dyſenterias & cœliacos fluxus ſiſtit: in uino po-

Quomodo præparari debeat hirci ſanguis, docet Aëtius lib. 11.

tus contra toxica efficax eſt. Sunt qui ſanguinem hirci arefactum calculo-
ſis propinent præſentiſſimo remedio. Cornu caprinum uſtum, tum ad dẽ-
tium candorem, tum ad contrahẽdas gingiuas mollitie fluidas utiliter ad-
fricatur. Caprarũ cornu uel pilis accenſis, fugari ſerpẽtes dicuntur. Capra-
rum ungulas crematas, móxque aceto perfuſas alopiciis illinunt quidã: eſt H
itaque cinis hic facultatis extenuantis. Fimum caprinum lienis aliarúmq;
partium duritiem ſoluit: uſtũ, tenuius efficitur. alopeciis medetur aliiſque
quæ abſterſione indigent affectionibus, ut lepræ, pſoræ, licheni, & hoc ge-
nus aliis. Miſcetur & cataplaſmatis, quæ parotidas diuturnioréſque bubo-
nas digerunt. Imponitur in aceto decoctum ſerpẽtum morſibus, ulceribus
quę ſerpunt, & eriſipelati: uim nanque habet & abſtergendi digerendíque:
cum axungia impoſitum iis qui podagra tentantur, auxilio eſt. Ex uino po
tum caprarum fimum, præſertim in montibus degentium, regium morbũ
emendat: menſes ciet cum aromatibus hauſtum, partúſque euocat: ſiccum
uero in farinam tritum, & cum thure in lana inditum, profluuium mulie-
bre

Abre sistit: cæteras sanguinis fluxiones ex aceto cohibet. Capræ quas alimus *Capræ syluestres.*
à capris feris sunt ortæ: à quibus propter Italiã capraria insula est nomina-
ta: sunt autẽ capræ syluestres, his nostris haud multo maiores, sed uelocio- *Feræ.*
res atque in pugna acriores. In Samothrace habentur greges capratum syl-
3 uestrium, quas rotas uocant. Sunt etiã in Italia circa Fiscelium & Tetricam *Rotæ.*
multæ. Capræ feræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capreæ, *Aliàs fiscellũ Plin.*
sunt rupicapræ, sunt ibyces: quæ genera omnia alpes nobis transmittunt:
sunt & oryges, soli à quibusdam dicti: sunt & damæ & pygargi & strepsi-
cerotes, multáque alia haud dissimilia: sed hæc transmarini situs mittunt.
Ibyces prærupta & inaccessa montiũ incolunt, pernicitatis mirandæ quan- *Ibyces.*
quam onerato capite uastis cornibus, gladiorúmque uaginis. In hæc se li-
B brant, ut tormento aliquo rotati, in petras potissimum è monte aliquo in
4 alium transilire cupientes, atque recursu pernici quo libuerit exultant. Ca-
preis ramosa cornua dedit natura, sed parua, nec fecit, ut ceruis, decidua. In *Capreæ.*
Africa capreæ non sunt: rupicapris cornua in dorsum adunca, damis in ad- *Rupicapræ.*
uersum: sunt etenim & damę in caprarum genere, sicuti & qui pygargi di- *Damæ.* *Pygargi.*
cuntur. Damas mittunt transmarini situs: hæ mansuescunt raro, cum feræ
5 iure dici non possint: ita nec placidæ nec feræ, sed medię inter utrunque na
turæ, ut in mari delphini. Trãsmarini sunt & strepsicerotes, quibus cornua *Strepsicerotes.*
erecta rugarúmque ambitu cõtorta sunt, & in leue fastigium exacuta, ad-
6 dacem Africa appellat. Orygem perpetuo sitiẽtem Africa generat, solum *Addax.*
7 à quibusdam dictum, contrario pilo uestitum, & ad caput uerso. Color illi *Oryx.*
C in facie niger, cætera cãdidus: cornua nigra, caua, erecta, mucrone acuto & *Solum.*
prædurο: dorsum latum & obesum. Velox animal est & ferox: ut quod ne-
que canem timet, aut syluestrem aprũ taurúmue, aut pantheram: sed neq;
leonem, nec hominem uenatorem: elephãtum unum animalium metuit.
Orygem, ut diximus, Africa generat, ex natura loci potu carẽtem, cum mi
rabili modo ad remedia sitientem. nanque Getuli latrones eo durant auxi
lio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris uesicis. Orygem appel-
lat Ægyptus feram, quam in caniculæ exortu contrastare & contueri tra-
dit, & uelut adorare cum sternuerit.

1 Duæ uerruculæ. Duas ueluti mammillas pensiles appellat Varro: & Plinius, ni
D fallor, lacinias binas dependentes: sed in fœminis modo. 2 Ἔριφος mas dicitur us-
que ad tertium aut quartum mensem, χίμαιρος in genere fœmineo usque ad ætatem *Ἔριφ.*
unius anni. Theocritus: — ἐς τὲ καταῤῥεῖ ἁ χίμαρος, χιμάρῳ δὲ καλὸν κρέας ἔστε κα μέλξῃς. *χίμαιρα.*
3 Rotas. Sunt qui apud Varronem legi malint platycerotas: ego uero nusquam *χίμαρος, ἢ ἔριφος.*
memini legisse platycerotas esse caprini generis, sed ceruini. An idem forsitan genus
rota est cum ibice? de quo mox dicetur. 4 Capreolos uocat hos Columella, opi-
nor lib. 9. 5 Non me latet hunc Plinij locum aliter à quibusdam legi: uerùm satis *Capreoli.*
placet hæc uetus lectio. 6 Aliàs, Perpetuo sitiẽtia Africæ generant. 7 Oryx, ut
Aristoteli placet, animal est bisulcũ & unicorne, quod scilicet medio sui capitis unum
cornu fixum habet: an idem sit cum oryge Plinij & Oppiani consideret studiosus le-
ctor. Oryx item apud Columellã inter eas numeratur feras, quæ uiuariis inclusæ ser-
uantur.

De ceruis. Cap. XCV. E

Ceruus, ἔλαφος.

INter feras quæ cornua gestant, reliqua facile superat ceruinum genus, si- 1
ue formæ pulchritudinem, siue cornuum amplitudinem, ramorúmue in
iisdem uarietatem spectes. Hæc anniculis nondum nascuntur, nisi quoad
indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue hirtúmq; est.
Bimis primum cornua oriuntur simplicia & recta ad subularum similitu-
dinem: quamobrem subulones per id tempus eos uocāt. Trimis bifida ex-
eunt, quadrimis trifida: atque deinceps ad hunc modum procedit nume-
rus usque ad annum sextū: ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dino-
scere ætatem ramorum numero: sed senes cognoscimus maxime indicio
duplici illo, quòd scilicet dentes aut nullos aut paucos habent: atque admi-
niculis carent: uocantur adminicula rami, qui imis cornibus prominent F
ante frontem, quibus in pugna utuntur iuniores: senes autem carent. Soli
animalium cerui cornua tota solida habent (cum cæteris cornigeris omni-
bus caua sint:) atque ea omnibus annis statuto ueris tempore, mense scili-
cet Aprili fere amittunt: quæ cum amiserint, occultant sese interdiu uelut
inermes: idque asperis opacísque faciunt locis, ut muscarum tædio uacent.
Et quandiu carent iis, nocte procedunt ad pabula, donec recipiant cornua:
quę primum quasi cute uestita, & molli lanugine hirtiuscula emittunt: sed
cum creuerint, soli exponunt, ut excoquantur & sicceant: ubi iam nihil at-
tritu arborum, cum ea scalpunt, indolent, tunc ea relinquunt loca, confisi
habere iam quo repugnare possint, cum res exigit: contra nonnulla enim
animalia quandoque resistunt & cornibus se defendunt, quanquam fero- G
ces beluas fugiunt. Sunt etenim & cornuum mucrones hebetiores: & cor-
nua ipsa præ nimio excessu fere superuacua sunt: grandis enim illa & mul-
tifida cornuum magnitudo, in pugna sæpe obest potius quàm prodest. Fœ-
mina in hoc genere cornuum inops mutiláque est. Cerui si cum per ætatē
nondum cornua gerunt castrentur, non edunt cornua: sed si cornigeri ex-
ciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Corpus
ceruo obesum est, & maculoso uellere tectum, fuluum aliàs: fiūt aliquan-
do & candido colore. Collum gerit procerum atque erectum: summásque
cacuminat aures. In monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, ceruæ
omnes scissa ac uelut diuisa aure sunt: qua nota uel alibi, si loca mutarint, di
noscuntur. & quidem fœtus iam inde à primo ortu in utero idem contra- H
hit signum. Crura habet ceruus gracilia. dentium ordine superiore caret a-
liorum ritu cornigerorum, & ruminat. Nares ita diuisæ apparent, ut qua-
druplices uideantur. Genitale mari neruosum est: ubera fœminis quaterna
ut uaccis. Vermes cerui continere produntur suo in capite plurimos uiuos:
magnitudine haud minores iis uermibus quos maximos carnes putres edi
derint, qui gigni uniuersi atque contigui solent sub linguæ inanitate. Cor
habet ceruus, pro ratione magnum. felle uacat: quāquam eius intestinum
amarum adeo est, ut ne à canibus quidem attingatur, nisi ceruus præpin-
guis sit. Ceruis Achainis cognominatis, fel contineri in cauda creditur. Est 2
uero quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli: sed non ita ut fel
humidum,

Subulones, πατταλίαι.

Adminicula. ἀμυντῆρες.

Numero circiter uiginti. Plinius et Arist.

Achainæ ceruæ.

A humidum,ſed lieni ſimile parte interiore. Sunt, inquit Plinius, qui ceruo fel in cauda ineſſe putent,aut inteſtinis: ideo tantam habẽt amaritudinem ut à canibus nõ attingãtur. in Brileto & Therne quaterni renes ceruis. Cer *Aliàs Tharne.* uorum ſanguis fibras non habet:quocirca non concreſcit, coitu ſcilicet firmiore,ut cæterorum:ſed perinde ut leporum ſanguis ſpiſſari aliquãtulum ſolet,eodem fere modo quo lac,quod iniecto coagulo coiuerit. Ceruæ in coitu mares ſuos non patiuntur,niſi raro,propter rigorem genitalis: atque ea de cauſa gradiuntur in coitu, ſubductiſque clunibus ſemen recipiunt genitale.Mas non uni fœminæ iungitur adhærẽtue, ſed mutat, breuíque interpoſito tempore aliam atq; aliam ſupergreditur:quo fit, ut ab eodẽ multæ impleantur. Coitus plurimum & conceptus earum poſt arcturi ſydus
B menſe Auguſto & Septembri. uterum ferunt octo menſes. At mares relicti,rabie ſæuiunt, fodiunt ſcrobes: tunc quoque roſtra eorum nigreſcunt. Pariunt fœminæ magna ex parte unum,& interdum geminos.parere autẽ iuxta uias maxime ſolent,quò ſcilicet propter homines beluæ minus accedunt.Incremẽtũ hinnuli celere. Editos partus ſtudioſe occulunt,& abſcõditos inter profunda fruticum uel herbarum, pedum uerbere caſtigant ad latendum.Cum maturuerit ad fugam robur,exercent curſu,& fugam me-
3 ditari docent:ad prærupta ducũt, & per ea ſalire aſſueſcunt. Vita eſſe perquam longa hoc animal fertur: quanquam nihil certi eorum quæ narrantur uidemus,inquit Ariſtoteles. Ad dignoſcendam autem eorum uiuacitatem Alexãder Magnus torqueis aureos plurimis ceruis innexuit:qui poſt
C annum centeſimum capti,adopertis iam cute torquibus, nec dum ſenij indicium præ ſe ferebant. Pingueſcunt cerui æſtate ſupra modum:quamobrem nec currere quidem poſſunt:ſecundo aut tertio curſu capiuntur ab iis, qui pedibus inſectantur. Fugiunt etiam in aquas propter æſtum & anhelitum: quin & latebras quærunt,ubi ſe præpingues ſenſere,fatentes incommodum pondus.Caro eorum libidinis tempore uitiatur & fœtet:cum itaque mares impleuerint fœminas, ſeparãtur,ut modo diximus, per ſeipſos, propter graueolentiam: fœtent enim ut hirci: & facies quoque eorum nigreſcit ut hircorum.Degunt ita quouſque imber accedat: tum paſcua repetunt.Hyeme extenuantur debilitantúrque: uere autem uigent maxime ad curſum.Cum fugiunt,etiam in fuga acquieſcunt:ſtantéſque reſpiciunt at-
D que manent,dum qui inſequitur appropinquet:tũ fugæ præſidia repetunt: quod ideo facere uidentur, quia interiora laborant: inteſtinum enim tam tenue imbecilléque habẽt,ut etiam ſi leuiter percuſſeris, poſſit rumpi, cute adhuc integra. Vocem mares grauiorem quàm fœminæ mittunt.uox autem maribus in hoc genere eſt,cum tempus coeundi eſt:fœminis autem cũ metuerint.breuis uox fœminæ eſt,maris productior.Fugiunt cerui latratu canum audito,aura ſemper ſecunda,ut odor cum ipſis recedat. Mulcentur *Mulcentur fiſtula paſtorali, inquit Plin.* ſibilo & cantu uenantium: itaque alter uenantium palam aut ſibilat, alter clam ferit à tergo, ubi ſocius tempus iam eſſe ſignificarit. Sed cum erexere aures,acerrimi ſunt auditus, nec latere inſidiæ poſſunt: cum remiſere, ſurdi,& facile interimuntur..Animal ſimplex eſt,& omnium rerum miracu-

lo stupens:intantum ut equo aut bucula accedente propius, hominem iux- E
tà uenantem non cernant,arcum ipsum sagittásque mirentur.Serpnetibus
inimicus ceruus est,anhelitu nanque, si quæ sint, extractas cauernis,mandit. Febrium morbos non sentit hoc animal:quin & medetur huic timori, ut fertur: legimus enim plurimos matutinis diebus ceruiuam carnem degustare solitos,sine febribus longæuos fuisse:quod ita demum existimant, si uulnere uno fuerint interempti. Quanquã alioqui succum procreat ceruina caro(uti Galenus prodidit)non minus uitiosum concoctúque difficilem quàm sit bubula aut ouilla:imo asininę carni proxima esse censetur,ut fere nullum(quod ad alimenti rationem attineat)usum præstet. Cerninus sanguis sartagine inassatus dyssenterias fluxionésque cœliacas sistit. in uino potus cõtra toxica efficax est.Aduersus uenena serpentiúmque morsus F
mirificũ est hinnuli coagulum occisi in matris utero. Ceruina medulla uterum emollit tum in pesso,tum etiã extrinsecus imposita.Ceruina medulla perunctos uenenata fugiunt,inquit Dioscorides. Cornus ceruini cinis cadmię in morem elotus,ulceribus oculorum & distillationibus utilis est:infrictus dentes expurgat, fluidásque gingiuas contrahit: binis cochleariis epotus prodest dysentericis:sanguinẽ excreantibus,cœliacis,morbo regio. Datur & in uesicæ doloribus cum tragacãtha: in muliebribus fluxionibus cum liquore quopiam illi rei accommodato. Accẽsi cornus odore serpentes fugantur,& comitiales morbi deprehendũtur.Cornu in aceto coctum, si eo gingiuæ colluantur,dolores ex molariũ dentitione factos adimit.Genitale cerui tritum & in uino potum,uiperarum morsibus auxiliatur.Cer- G
uini generis sunt,& cerui quoque dicuntur, qui platycerotes & eurycero- 4
tes appellantur,à summorũ cornuum latitudine,quæ in palmas finxit natura,digitósque emisit ex iis.Corporis forma cerui est:sed tergus omne nõ minus quàm sit pantherarũ uarium:uerum in his albicant maculæ,quæ in pantheris nigræ sunt:& huius quoque sanguis fibris caret, quocirca neque spissatur. Bubali pene ad ceruinam faciem in Africa procreantur:corporis magnitudine bubalus eurycerote minor est,at dorcade maior, oculis splendidis,aspectu pulchro atque alacri.Cornuum exortus statim à capite recti, superiores uero eorum partes retro ad dorsum flectuntur. Bubalis cornua interdum inutilia sunt:nam etsi contra nonnulla sese defendunt,feroces tamen pugnacésque beluas fugiunt.Cum uero leonẽ metuat bubalus, caput H
tantum abscondit,reliquo corpore neglecto:itáque totũ corpus latere putat.Sanguis quoq; eorũ fibras non habet: ideo neque concrescit. Patrij soli amantissimũ animal est:nam si forsan à uenatoribus captus, in alienũ solũ quanuis longinquum abducatur,solutus ad loca consueta reuertetur.Inter 5
cornigera,omnium quæ explorata habemus,minimum dorcas est, in ceruino quoque genere numerãdus,ut qui cornua habeat omnibus annis decidua,quæ & iis quoque interdum inutilia sunt: nam etsi contra nonnulla resistunt,& cornibus se defendunt,tamen feroces pugnacésque beluas fugiunt.Timidum animal dorcas est,& cursus uelocissimi: noctu æque cernere, atque interdiu creditur. In uenatione interdum, uel in media fuga consistit

Quonam modo uritur cornu ceruinum, monstrat Dioscorides.

Platyceros. Euryceros.

Bubalus, Βούβαλος. Βουβαλίς.

Dorcas. Dorcalis. Dorx. ζάξ. *Dorcus.*

A consistit: quòd si tunc temporis otiū detur reddendæ urinæ, adeo recreantur illi uires, ut denuo ad cursum reddatur alacrior. Dorcades in Hispania sunt frequentes: in Lycia non transeunt montes Syriæ uicinos.

Cilicia forsitan pro Lycia, ex Claymond.

1 Hinnulus cerui νεβρὸς dicitur & κεμάς: quāquam κεμὰς nondum progreditur in pascua. Hæc Hermolaus. 2 Aristoteles achainas uocat: Græci genus ceruorum Echeineas ab oppido cognominanr. Hæc ex Hermolao. 3 Vitam esse ceruis longiorē quàm elephantis ostendit Pausanias in Arcadicis. Ex Hesiodo, Ter tria secla hominis transmittit garrula cotnix, Quatuor & peragit cornicis tempora ceruus. 4 πρόκα, quem felle carere scribit Aristoteles, damā interpretantur & Theodorus & Hermolaus, cæteríque quos uidisse memini, tecentiores omnes. Verū dama, ut ante monstrauimus, in caprarum genere numeratur à Plinio: proca uero, uti etiam fatetur Hermolaus, à ceruo non distinxit Aristoteles. Adde quòd eadem insula quæ Proconnesus ab animalium eorum copia, eadem & Elaphonnesus nominatur: de qua Pli- B nius lib. 5. Præterea paucos reperias authores, uel nullos potius, qui simul πρόκας meminerint, & platycerotis & eurycerotis. Atque inde coniicimus idem esse animal, quod πρὸξ ab Aristotele uocatur, & platyceros siue eutyceros ab aliis. 5 Dorcada, capream uertit Theodorus: at nos Plinium secuti capream in caprarum syluestrium genere locauimus. Dorcus apud Oppianum idem cum dorcade est: Dioscorides tāquam diuersum enumerat. Dorcades Lybicæ (ut ex Æliano narrat Gillius) quanquam uelocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Lybicis. Earum aluus nigris uittis distinguitur, reliqui corporis color rubet, & pedes quidē eis longi sunt. Cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimæ aures habentur. κέμας à poëtis nūcupata (ut aliud sit animal à dorcade Lybica) turbinis instar celerrime fertur: flauis pilis spectatur: cauda est tum pilosissima, tum exalbenti: eius oculi cyaneo colore tincti uidentur, aures præaltis pilis refertæ: neque modo in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluentem inciderit, ungulis pedum remigans, fluctus perrum- C pit. & uero in lacubus natare gaudet, unde sibi uictum cōparat: uitides iuncos, & cyperum depascitur.

Hinnulus. *Νεβρός.* *Κεμάς.* *Echeineæ ceruæ.* *Πρόξ.* *Ἴορκες.* *Cerui palmati forte à Iulio Capitolino dicūtur ij in Gordianis.* *Dorcades Lybicæ.* *Κέμας, cemas.*

De tragelapho, tarando, ophio, leucocruta & colo. Cap. XCVI.

EAdem pene cum ceruo specie sunt, quos tragelaphos dicunt: sed non alibi quàm circa Phasidem amnem nascuntur. Distāt tantum, quòd uillosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Tarando magnitudo quæ boui: caput maius ceruino, nec absimile, cornua ramosa, ungula bifida, uillus profundus magnitudine ursorum: tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Hunc tarandū affirmant habitū metu uertere, & cum delitescat fieri assimilem cuicunque rei proximauerit: colorémque omnium arborum, fruticum, florum, locorúmque reddere metuentem in quibus la- D tet: ideóque raro capitur, sed cū libuit sui coloris esse, asino similis. Scythia hunc mittit. Ophion Sardinia quondam ferebat, nec alibi nascebatur: animal ceruo minus, sed pilo demum ac dente simile ceruo. Hoc interiisse arbitror, inquit Plinius: & ideo medicinas ex eo omitto. Cruribus ceruinis & ungula quoq; bisulca apud Æthiopas leucrocuta est pernicissima fera, asini fere magnitudine, collo, cauda, pectore leonis, capite melium, ore ad aures usque rescisso, dentium locis osse perpetuo. hanc ferā tradunt humanas uoces imitari. Gignitur apud Scythas quæ circa Meotim paludē sunt Colos, candido colore, magnitudine inter ceruum & arietem, sed qui uelocitare utrūque facile superat. Potat naribus ad caput usque immersis: eóque potu diebus pluribus contentus, siccioribus locis pascitur.

Tragelaphus. *Tarandus.* *Colore ursino. Solinus.* *Æthiopia mittit. Solinus.* *Ophion.* *Clunibus ceruinis, & cruribus leonis. Solinus.* *Apud Indos.* *Leucrocuta, uel Leucrocota.* *Aliás, asini feri magnitudine.* *Capite camelino. Solinus.* *Colos, κόλος.*

De hippelapho, hippardio, hippagro, hippopotamo, & eale. Cap. XCVII. E

Hippelaphus. Hippardium.

MAgnitudo hippelaphi ceruo comparatur. cornua dorcadi similia. iu 1 bam summis continet armis. nec non & fera quæ hippardium nominata est, parte etiam cadem: sed utrunque hoc genus tenuissimo iubæ ordine à capite ad summos armos crinescit. Gerit cornua utrũque, excepta fœmina hippelapho, & pedes habet bisulcos. Proprium hippelapho uillus qui ab eius gutture modo barbæ dependet. Gignitur apud Arachotas. Vngulas quoque bisulcas habet hippagros, ceruinis similes. dentes exertos binos. spina tota ad caudam usque perpulchra ornatur iuba. Viuit in præruptis Æthiopiæ Indiæque locis, seruitutem non tolerat: nam si forte captus seruetur, fame sese cruciat, spontéque moritur. Bisulcum animal & F hippopotamus est, sed quod ambigat terræ, mari, atque amni cõmune: natura enim hippopotami ita constat, ut uiuere nisi in humore diu non possit. Hunc gignit Ægyptus, malum hominibus non minus infestum quàm sit crocodilus. Plurimi sunt super Saiticam, inter Ægypti præfecturas. Iuba illi equina, ungula qualis bubus, rostrum resimum, dentes exerti & aprorũ more adunci, sed leuiter & minus noxij. Cauda etiam apri, tortuosa. Talus 2 quoque inest bisulcorum modo: magnitudo asini, hinnitus equi. Tergus 3 ad scuta galeásque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Interiora omnia equi & asini similia. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit auersus astu doloso, ut fallente uestigio, reuertẽti nullæ ei insidiæ praeparentur. Carnem habet hippopotamus durissimam, & concoctu difficillimam. Hippopotami testes exsiccati ac triti, contra serpentium morsus bibuntur. Cinis corij cum aqua illitus panos sanat: adeps, frigidas febres. item fimum suffitu. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata uenerem inhibet: eiusdem cinis alopecias explet. Est apud Æthiopas Indósq; eale, aliàs ut equus fluuiatilis, cauda uero elephãti, colore nigro uel fuluo, maxillis aprinis, maiora cubitalibus cornua habẽs mobilia, & ad obsequiũ cuius uelit motus accommodata: neque enim rigẽt, sed deflectuntur, ut usus exigit præliandi: quorum alterum cum pugnat protendit, alterum replicat, ut si ictu aliquo alterius acumen obtusum fuerit, acies succedat alterius. Hippopotamis comparatur, & ipsa sane aquis fluminum gaudet.

Hippagros. Equus sylnestris.

Hippopotam⁹ Equus fluuiatilis.

Pergit auersus. aliter hoc explicat Gillius, ut uidetur ex Æliano. G

Plin. Testiculi drachma ex aqua cõtra serpentes bibitur.

Eale.

H

Equicerum.

1 Hippelaphum Theodorus equiceruum uocat, à forma equi & cerui quam habet, compositum nomen accepit. 2 Cauda, ut refert Herodotus, equina & magnitudo eius est bouis maximi. 3 Tergoris crassitudo tanta, inquit Herodotus, ut ex eo cum aridum fuerit, uenabula fiant: &, ut Plinius refert, hastæ tornentur.

De camelo, & camelo pardali. Cap. XCVIII.

Camelus, κάμηλος.

INter quadrupedes quæ animal generant, post elephãtum maxima mole camelus est, idémque bisulcum: cornu tamen uacat. Bactri camelos fortissimos mittunt, licet Arabia plurimos gignat. inde duo camelorum genera, Bactrianum atque Arabicum. Differũt, quòd illi bina habent tubera in dorso, hi singula: camelus enim proprium inter cęteras quadrupedes habet in dor-

A in dorſo,quod tuber appellant. Sũt & omnibus camelis ſingula parte ima:
in pectore ſcilicet,quale in dorſo tubera,quibus incumbat reliquũ corpus,
& firmetur quoties in genua inclinantur. Dentium ſuperiore ordine ut bo
ues carent in utroque genere. Caudam habent aſino ſimilem. Genitale ma
ribus neruo ita cõſtat, ut uel ex eo cõfici poſſit,quo arcus fidiſſime intenda
tur: iidémque in auerſum mingunt: genitale enim inter crura poſteriora
caudam uerſus ſpectat. Fœminæ in uentre mammas binas cũ papillis qua-
ternis habent,ut boues. Clunes habet camelus proportione magnitudinis
paruos. Camelo tali ſimiles bubulis,ſed minores paulo: eſt enim biſulcum
uti modo diximus:ſed biſulcum ſic eſt, ut pes parte poſteriore ſciſſus pau-
lulum ſit ad flexum digiti ſecundum: parte autem priore ſumma, quadri-
B partito findatur diſcrimine paruo, quantum ſcilicet ad primum digiti in-
flexum. Et inter fiſſuras quiddam perinde ut in anſerum pedibus contine-
tur: eóq; fit ut alij minime biſulcum animal eſſe uoluerint. Pes ueſtigio eſt
carnoſus urſæ modo: qua de cauſa in lõgiore itinere ſine calciatu fatiſcunt.
Pedatim incedit camelus, hoc eſt, ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed
ſubſequatur. Ventres habet camelus plures: & ruminat quemadmodũ cor
nigera. Fel non uaſe aliquo diſcretum, ſed uenulis quibuſdam concluſum
habet. Coeunt cameli ſedente fœmina, nec auerſi, ut ſentit Ariſtoteles:
(quanquam auerſis, inquit Plinius, camelis coitus) ſed complectente mare,
ut cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent. Petunt receſſuũ
ſolitudines cum libet coire: nec aliquis eò poteſt tuto accedere, præterquã
C paſtor armenti: ſæuit enim mas tempore coitus, ſiue homo accedat, ſiue ca
melus: nam odium aduerſus equos gerunt naturale. Tẽpus coeundi in ter-
ra Arabia menſe Septembri. fert uentrem menſes duodecim, uel ut aliis ui
detur, menſes decem. parit ſingulos: uniparum nanque eſt. Incipit & mas
& fœmina coire in trimatu: fœmina poſt partũ uno interpoſito anno coit.
Cameli, matres nunquam ſuperueniunt ſuas: ſed etiã ſi quis cogat, ipſi non
pariuntur. Camelus lac ſuum uſque eò ſeruat, quò iam cõceperit: atque eo
tempore, tum lac, tum caro cameli ſuauiſſima omniũ eſt. Prolem à parente
ſeparant anniculam. Viuunt cameli magna quidem ex parte annos tri-
ginta: ſed nonnulli quinquagenis annis: quidam & centenis. utcunque &
rabiem quandoque ſentiunt. Caſtrandi genus etiam fœminas quæ bello
D præparentur, inuentum eſt: caſtratæ nanque auctiores & fortiores fiunt,
coitu negato. Habentur in duplex miniſterium: ſunt alij oneri ferendo ac-
1 commodati: alij leues ad pernicitatem: uelocitas enim illis inter equos, ſed
ſua cuique menſura ſicuti uires: nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec
plus inſtituto onere recipit. Sitim quatriduo tolerant: uerum cum occaſio
bibendi data eſt, tantum implentur, quantum ſatiet deſideria præterita, &
in futurum diu proſit. lutulentas aquas captant, puras refugiunt: denique
niſi cœnoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua conculcatione limum excitant, ut
turbetur. Cameli tum caro, ut modo diximus, tum lac ab hominis dulciſſi-
mum eſt: ſuauiſſimum autem hoc exiſtimatur, ad unam mẽſuram duabus
aut tribus aquæ additis. Cameli cerebrum areſactum potúmque ex aceto

O iij

comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cũ melle potũ: hoc & anginæ. E
cauda arefacta ſolui aluum. fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dy-
ſentericis prodeſt illitus cinis, potúſque quantum tribus digitis capitur, e-
tiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradunt:
itémque ulceribus manantibus. Barbaros eam ſeruare quinquennio, & he-
Nabis. minis potam ciere aluum. Camelino capite eſt quam nabim Æthiopes
Camelopardalis. uocant, nos camelopardalim dicimus. Collo equis ſimilis, pedibus & cru-
ribus boui, colore rutilo, candidis maculis in hinnulorũ morem ſuperſpar-
ſa. Poſteriora corporis anterioribus humiliora: adeo ut iis partibus humi
ſedere uideatur, quæ bouis altitudinem non ſuperant: cum partes priores
camelorum crura proceritate æquent, ſimul & quæ circa armos ſunt atque
pectus ipſum proceriora uideantur, quàm pro reliqua corporis ratione: ut F
uero Heliodorus prodidit, caput cameli ſimile, maius duplo aut paulo am-
plius quàm Lybici ſtruthij: collum, ut oloris longum. Animal aſpectu ma-
gis quàm feritate conſpicuum: nullam enim præ ſe fert ſæuitiam, tracta-
túque tam facile, ut funiculo eius capiti alligato, ubiuis ducatur à præfecto:
ut non inter feras, ſed inter pecora potius numerari debeat: quare etiam o-
Ouis fera. uis feræ nomen inuenit, Æthiopia hanc gignit. Nullam habet cum parda- 2
le ſimilitudinem.

Dromades. 1 Currunt cameli, inquit Ariſtoteles, celerius quàm equi Niſſani. Veloces iſtos
Dromedarij. camelos dromadas uocauit Liuius Decade quarta: & dromedarios Eſaiæ, ut arbitror,
Ouifera. interpres Latinus. 2 Ouis fera, aliàs ouifera.

De ſuibus. Cap. XCIX. G

Sus, ŭs. SVillum genus cum ſit aliàs biſulcum, in Illyrico quibuſdam locis & Pæonia, atque nonnullis aliis regionibus, ſolidas habent ungulas ſues: 1
quo fit ut ex utroque genere exiſtimentur, ſolipedum ſcilicet & biſulco-
rum. Dentem nullum mutat ſus: & mas plures habet dentes quàm fœmi-
na. Mas item dentes habet exertos, quibus fœmina uacat. Roſtrum habet
ſus repandum, collum craſſum, & ſetis horret. Teſtes maribus hærent re-
tro, nec tremuli pendent. Mammas gerit fœmina, nec in pectore nec in fœ
minibus, ſed in uentre, generoſa duodenas, uulgaris binas minus. genitale
uero ea continet parte qua pecoris ubera habentur: & cum per libidinem
turget ac prurit ad coitum, ſurſum tantiſper hoc retrahitur, uertítque fo- H
ras, ut inde mari coitus ſit facilior. Cauda ſui intorta: id etiam notatum, fa
cilius iacere in dextrum quàm læuum intortam. Lienem habet anguſtum
& oblongum: uentrem ampliorẽ, in quo rugæ cancellíue (quas πλόκας uo-
cant) inſunt nonnullæ leues: hunc inteſtinum excipit longiſſimum & mul-
tis conuolutum anfractibus. Vulua porcina anfractuoſa ſinuoſáque eſt:
quandoquidem animal multiparum ſus eſt, & in ſinibus fœtum gerit.
Suum oſſa medullæ parum in ſe continent. aprorum ſanguis non ſpiſſa-
tur. Coire incipiunt ſues tam mares quàm fœminæ menſe ſuæ ætatis o-
ctauo: quanquam mas antequam ſit anniculus prolem generat uitioſam:
fœmina annicula parit: ſed non omnibus locis eadem ætatis ratio eſt.
iam

A iam enim ſues nonnuſquã tam mares quàm fœminæ quarto coeunt menſe: ſexto tamen ita ut uel progenerare & educare poſſint. Nonnuſquam apri menſe decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium. uetuſtioribus proles deterior gignitur: nullus enim profectus accedit, nulla uirium recreatio. Pauciſſima edit ſus prima partione, uiget ſecunda: nec ſeneſcens copia fœtus deficitur, quãquam lentius coit. Vt autem Varro prodidit, ſus ad fœturam quàm ſit fœcunda, animaduertunt fere ex primo partu, quòd non multũ à reliquis mutat. Sunt è ſcrofis aliæ ſtatim prolis fœcundæ laudabilis: aliæ increſcentes melius generant. Vbi uero quintũdecimum annũ nata ſcrofa eſt, non præterea generat: aliquibus tamen uita prope ad uicenos annos: plurimis uero ad quindecim. Si pinguet ocyus, & iuuenis, & ſe-

Vſque ad quartum annum, Varro: Plini⁹, non ultra trimatum.

B neſcens mouetur ad coitum: ſi grauida admodum pingueſcat, efficitur ut fœta minus habeat lactis. Sues cicures bis pariunt anno: natura enim diuiſus eſt ſuis annus bifariam: quaternis mẽſibus fert uentrem: binis nutricat. Parere tot poteſt ſcrofa quot mãmas habet: ſi minus pariat, fructuaria non erit idonea. Numerus partus plurimum ad uicenos: ſi tamen multos peperint, educare omnes nõ queunt. Nutricare octonos porcos paruulos primo poſſunt, ut Varroni placet: incremento facto, à peritis dimidia pars remoueri ſolet, quòd neq; mater ſola poteſt ſufferre lac, neq; cõgenerati aleſcendo roborari. Mihi uero utilius probatur experto, inquit Palladius, porcam cui pabula ſuppetunt, ut plurimum ſex nutrire debere: quia licet plures poſſit educare, tamen frequẽtiore numero ſucta deficiet. Porci qui nati

Varro, Sus Æneæ Lauini triginta porcos peperit: ſed portentũ erat.

Porca.

C ſunt hyeme, fiunt exiles propter frigora, & quòd matres aſpernantur propter exiguitatem lactis. Cum ſcrofa peperit, primam mammam porco, qui primus in lucem prodiit præbet: & ſuam nouit quiſque in fœtu quo genitus eſt ordine, eáque alitur, nec alia. Detracto illa alumno ſuo, ſterileſcit ilico ac reſilit: uno uero ex omni turba relicto, ſola munifex, quæ genito fuerat attributa, deſcendit. penuriam lactis præpingues ſentiunt. qui in utero læſus minutúſque fuerit fœtus, metachœros dicitur. Omnem porro ſitum ruris pecus hoc uſurpat: nam & montibus & campis cõmode paſcitur: melius tamen paluſtribus agris quàm ſitientibus. Nemora ſunt conuenientiſſima, quæ glandium pomorúmque ſylueſtrium feracia ſunt. at ubi penuria eſt arborum, terrenum pabulum conſectabimur: & ſicco limoſum præ-

Metachœrus, μετάχοιροι.

D feremus, ut paludem rimentur, effodiántque lumbricos, atque in luto uolutentur, quod eſt huic pecori gratiſſimum. Herbæ frugúmue minime appetens eſt (imo uiridia pabula ſuibus plerunque nocẽt:) ſed radicum maxime ex omnibus animalibus: rictúque aptiſſimo ad id negotij eſt. Facillime etiã omnium ad quoduis pabulum aſſueſcit: & celerrime quoque in pinguedinem proficit, pro ſui corporis magnitudine: ſexaginta enim diebus pingue-
2 ſcit: quantum autem profecerit, ij cognoſcũt quibus ea res curæ eſt. Alitur hoc pecus pingueſcítque maxime glãde: deinde faba, & hordeo, & cætero frumento. quæ res non modo pinguitudinem efficit, ſed etiã carnis iucundum ſaporem: ſed maxime pecus hoc, ut etiam cætera quibus uentriculus optime concoquit, quiete immotionéque pingueſcit. magis autem inedia

Alias, ſex diebus.

ſaginatione orſa. Cæterum ſues pinguiores redduntur etiam cum in luto E
ſe uolutant. Sues ex omnibus pecudibus impatientiſſimæ famis ſunt, ita ut aliquando ſi indigeant pabuli, non tantum alienam (ſi liceat) ſobolem, ſed etiam ſuam conſumant. Sues tantum coitu ſpumam ore fundere inuenimus. uerrem ſubantis audita uoce, niſi admittatur, cibum non capere uſque ad maciem. In Africa ſuillum genus non uiuit. Apud Indos quoque nullum ſuem neque ferum neq; cicurem naſci Cteſias Cnidius ait. In Macedonia ſues muti eſſe dicuntur. Agatharſides ait ſues in Æthiopia cornua habere. Cum cætera animalia, niſi nouella caſtrentur, intereant, aper unus qua ætate caſtretur non refert. Poſtquam enim ſalire deſierit, ita ut id recte facere poſſit, caſtratur ſaginatúrque, quoad perueniat ad lanium: uerum

Verres. Maiales.

caſtrantur uerres commodiſſime anniculi, utique ac minores quàm ſeme- F
ſtres: quo facto nomen mutant, atque è uerribus dicuntur maiales. Caſtrátur & fœminæ poſt bidui inediam ſuſpenſæ pernis poſterioribus, uulua re- 3
ſciſſa, celerius ita pingueſcunt. Variis morborum generibus laborant ſues, 4
ut raucedine, anginâue, ſtruma, febribus: & unum ex omnibus quæ nouimus animalibus, ſus grandinē concipit. Grandinoſi autem fiunt ſues, quorum crura, & collum, & armi carne conſtant humidiore: quibus partibus uel grandines plurimæ innaſcuntur. Caro dulcior eſt ſi grādines habet pau-

Inſipida, ἄχυλος.

cas: ſed ſi multas, humida ualde & inſipida eſt. Facile qui grandem concepere cognoſcuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur: & ſi ſetas dorſo euellas, ſanguinolentæ in radice uidentur. pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt qui grandent: & caput obliquum in inceſſu G
eſt: grandinem uero non habent cum adhuc ſolum lactent. Suem oculo amiſſo putant cito extingui. Porci alienos ſibi manipulos fœni lacerantes, pluuiam præſagiunt. Qui ſuum gregem uult habere idoneum, eligere oportet tum bona ætate, tum bona etiam forma. Verres itaque legēdi ſunt, totius quidem corporis amplitudine eximij: ſed quadrati potius quàm qui longi aut rotundi ſunt, uētre promiſſo, clunibus uaſtis: cruribus uero & ungulis haud perinde proceris, roſtris breuibus & reſupinis, amplæ & glanduloſæ ceruicis: maximéq; quod ad rem pertinet, quàm ſalaciſſimos oportet eſſe uerres: qui & ab annicula ætate commode progenerant dum quadrimatum agant. Scrofæ probantur longiſſimi ſtatus, & quibus ad ſuſtinēdum fœturæ onus, magnus ſe uenter effundat: cætera uerribus ſimiles. Fœ- H
mina ſus habetur ad partus edendos idonea fere uſque in annos ſeptem, ut dictum eſt. Annicula non improbe concipit. Si regio frigida & pruinoſa eſt, quàm duriſſimæ denſæque & nigræ ſetæ dux eligendus eſt. Si tēperata

Sus fera. Ὗς ἀγρία. Σύαγρος. Κάπρος σιάλιος.

atque aprica, glabrum pecus, aut qualecūque prouenerit, poteſt paſci. Sues feræ ſemel anno gignunt: principio hyemis coeunt, uere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, anguſta & opaca loca. Mas cum fœminis dies triginta magna ex parte conuerſari ſolet. maribus non niſi anniculis generatio eſt. In coitu plurima aſperitas: tunc inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas, lutóq; ſe tergorantes. Pugnant adeo acri certamine, grege relicto, ut ſæpenumero mortem uterque aduerſarius obeat. Fœminæ in

partu

A partu asperiores,quæ & nonnunquam cum libidine excitantur, uel homines aggrediuntur:idque candida maxime ueste indutos. Numerus partus & tempus ferendi,idem atque in urbanis suibus est.uox etiã similis: sed fœmina uocalior est,mas raro uocem emittit. Mares castrati, maiores ferocioresque euadunt:castrantur autem, quòd iunioribus adhuc morbus pruriens iucumbit in testes:quo fit ut atterentes eam partem ad arbores, testes exstringant. Inter omnia edulia,suilla caro ualentissime nutrit, & ex quadrupedibus facillime concoquitur: &,si in uentriculo & in iecinore probe concoquatur,optimum procreat succum, sed qui glutinosi nonnihil in se habeat:quo fit ut iecur obstruat,& renes iis quibus hæc à natura meatus habent angustiores: atque uberior frequentiórque eius usus in his membris

B uel grauitatem uel dolorem nonnunquã creat: eóque senibus inutilis est. Optimum autem succum gignit eorum caro qui ætate sunt mediocri: nã porcellorum recens natorum caro mucosa est, & excrementis abundat. Viscera suilla omnia,cæterorum quadrupedum uisceribus sua natura multo sunt suauiora:quæ tamen etiam seipsis meliora euadunt, cum animal ipsum caricas abunde comederit.Adhibetur & ars iecori fœminarum sicut anserum. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta prope sapores,inquit Plinius,cum cæteris singuli. Vulua,ut diximus, eiecto partu melior quàm edito:eiectitia uocatur illa,hæc porcaria primiparę suis optima:contra effœtis.A partu,præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra.Nec nouellarum suum præterquam primipararum proban *Vulua eiectitia* *Vulua porcaria.*

C tur:potiúsque ueterum necdum effœtarum,& biduo ante partum,aut post partum,aut quo eiecerint die.proxima eiectitiæ est occisæ uno die post par

5 tum.Huius & sumen optimum,si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum,antiqui abdomen uocabant. Præpinguium suũ cutis, ubi probe elixa sit, glutinosum quidem pinguémque succum gignit, sed non admodum crassum:nec tam facile concoctionẽ admittit quàm extremæ partes, (crura inquam ac labra:)neque succum præstat tam bonum,sed qui excrementis magis abundet. Pulmo suillus intertrigines, quæ à calciamentis fiunt,ab inflammatione tueri sanaréq; creditur. Aprinum iecur recens si arefactum teratur,ex uino potũ contra serpentiũ morsus auxilio est. Suillũ lac sunt qui arbitrentur utilissimũ tenasmo,dysenteriæ,necnon phthisicis. *Sumen.* *Abdomen.*

D Adipem suillum(axungiã Græci appellauere)antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circũactum rotarũ utebantur:unde & nomen: sic quoq; utili medicina cũ illa ferrugine rotarũ ad sedis uitia uirilitatísque.Adeps suillus omniũ liquidissimus est,instárq; olei diffluit:emollit atq; concoquit magis q̃ oleũ:ideóq; cataplasmatis quæ ad phlegmonas imponũtur,apte cõmisceri solet. Humorũ acrimoniã impositus maxime obtũdit,ac proinde medicamẽtis ulcera curãtibus miscetur:quale est quod parygron uocant.Et per se axungiã medici antiqui maxime probabãt renibus detractã: & exẽptis uenis aqua cælesti fricabãt crebro, decoquebántq; fictili nouo sæpius,tum demum asseruãtes. syncera axungia medetur igne ambustis uel niue:pernionibus autem cum hordei cinere: & galla pari mo *Axungia.* *ἀξούγγιον.*

do. Ad tussim ueteré recens decoquitur quadrãtis pondere in uini cyathis E tribus, addito melle: uetus etiã phthisin in pillulis sumpta sanat, quę sine sale inueterata est: omnino enim nõ nisi ad ea quæ purgãda sint, aut quæ non sint exulcerata, salsa recipitur. Quidam quadrãtes axungiæ & mulsi in uini cyathis tribus decoquunt contra tussim, quinto die picem liquidam in ouo sumi iubent, circunligatis lateribus & pectoribus, & scapulis eorũ qui phthisin sentiunt: tantáque est uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eámque expuere uideantur. E sue quæ nõ peperit, aptissime utuntur ad cutem mulieres: contra scabiem uero quiuis, admixto iumentorum seuo, pro parte tertia & pice, paritérque subferuefactis. Medicorum aliqui admixto anseris adipe taurorũq; seuo & œsypo, ad podagras uti iubent: si uero permanet dolor, cum cera, myrto, resina, pice. Vsus igitur axungiæ ad F mollienda, excalfacienda, discutiẽda, purgandáque. Inueteratur autẽ duobus modis: aut cum sale aut syncera: tanto utilior, quanto sit uetustior: conuenítque salsam magis emollire, excalfacere, discutere: utiliorémque esse uino lotam. Elota uino pleuriticis prodest: cinere aut calce excepta, inflammationibus, fistulis, ac tumoribus succurrit. Talum suillũ ustum atq; epotum, quidam colli inflammationes atque tormina diuturna sanare prodũt. Atque hæc de bisulcorum genere satis præcepimus.

Aliàs, contra phthisin.

Quomodo curari seruariq; debeat, monstrat Dioscorides lib. 2.

Sus, ὗς. θύτης. Porcus, χοῖρος. Delici. Sacres. Nefrendes. Scrofa. Verres, Aper, κάπρος. σύαγρος.

1 Sus, ὗς: olim θύτης. Porcus, ut Varro tradit, Græcum nomen est antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum uocant χοῖρον. Cum porci depulsi sunt à mãma, à quibusdam delici appellantur: neque iam lactentes dicuntur: qui à partu decimo die, uel (ut alij) die quinto habẽtur puri, ab eo appellantur sacres: quòd tũ ad sacrificia idonei G dicuntur primum. Amisso nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere possint, id est frangere. Sus fœmina, scrofa: mas, uerres dicitur, & nõnunquam aper, græce κάπρος: quanquam aper fere pro syluestri accipitur, qui Græcis σύαγρος appellatur. 2 Quomodo saginẽtur sues, docet Aristot. lib. 8 hist. anim. 3 Aristoteles. Pernis posterioribus, recisa cute inter fœmina, quà maribus testes maxime continentur, &c. ubi Plinius, pernis prioribus habet: quem & Theodorus secutus est.
4 De suum morbis, & eorum curatione Aristoteles lib. 8. hist. & Columel. lib. 7.
5 Sumen interpretantur suillas cum lacte suo densato mammas, ut Martial. lib. 13.
Esse putes nondum sumen: sic ubere largo Effluit, & uiuo lacte papilla tumet.

De quadrupedibus solipedibus. Cap. C.

Solipedes, Solidipedes. Μώνυχα.

Reliquum iam est solipedum genus: earum scilicet quadrupedum, quæ ungulas in pedibus gerunt solidas. Porro solidas habent ungulas fere, H quæ non sunt cornigera, igitur pro iis, telum ungula est illis: nec talos habent eadem. Solipedũ crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se uerius quàm crescentia: itaque in infantia scabunt aures posterioribus, quod addita ætate non queunt: quia longitudo superficiem corporum solum ampliat. Hac de causa inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec usque dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De equo. Cap. CI.

Equus, ἵππος.

In hoc genere primas partes iure uendicabit equus: homini enim fidelissimi ante omnia, quę uel in consortiũ operum nobis paramus, sunt equi: &

A & omnium quoque generosissimi. Iudicium quoque ac uoluptatem, affe-
ctúsque alios nonnullos humanis similes iis inesse, præstantissimo saltem
eorum generi, in exemplis habetur. Cùm cæteris fere animalibus in suo sin
gulis genere oculorum color sit idem, equus, secundum hominem, omniũ
cæterorum animalium maxime uersicolor est: & aliqui cæsii altero oculo
nascuntur, quod nulli fere ex cæteris bestiis euenit manifeste. Ceruix iuba
ornatur: & pili in iuba largi. Dentes habet equus cõtinuos numero qua-
draginta: quorum primores quatuor mẽse tricesimo amittit, binos utrin-
que, supra dico & subter. Tum ubi præterea annum compleuerit, incipiát- *Caninos hos uocãt Columella & Palladius: Columellares dentes.*
que quartum agere annum: quatuor item eodem modo mittuntur, duo su
1 perius, totidémque inferius: & incipiunt nasci quos uocant columellares.
B Rursus anno altero peracto, quinto scilicet anno incipiente, & omnino in-
tra sextum annum, simili modo quatuor alij cadunt. Quibus iam peractis
annis quatuor & mensibus sex, nullus præterea mittitur: quanquam eue-
nisse in aliquo certum est, ut cum primis omnes amitterentur: atque etiam
in alio, ut cum ultimis omnes: sed raro. Sexto deinde anno quos primos
mutauit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cauatos ge
rit. Nec postea quot annorum sit ex dentium mutatione comprehendi po
test: sed prouectioribus, decimo anno (ut nonnullis placet: ut uero aliis sex-
to decimo) tempora cauari incipiunt, & supercilia nonnunquam canesce-
re, & dentes prominere. Agitur certe in equis contra atque cæteris anima-
libus: cum enim cæteris senectute dentes nigrescant, equo candidiores red
C duntur. Equus in pedibus solidas gerit ungulas. felle omnino caret. Sala-
cissimus omnium tum fœminarum tum marium equus est, excepto homi
ne. Coire incipit bimus tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit. pullí-
que eorum minores imbecilliorésque sunt. Quod autem plurimum, tri-
matu tam mares quàm fœminæ coeunt, & proficiunt subinde in generan-
do, ut proles præstantior ad annos usque uiginti procreetur. Iuniorum coi-
tus præter ætatem contingit, pabuli bonitate & copia. Seniores equi fœcũ-
diores sunt tam mares quàm fœminæ: quò fit ut à circo post uicesimũ an-
num mittantur equi ad sobolem reparandam. Matrem autem post decen-
nium non esse utilem iudicant Columella & Palladius: quòd ex annosa ma
tre tarda sit atque iners proles. Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fœ
D minæ ad quadragenos: ita ut per totam fere uitam coitum equis seruari e-
2 ueniat: uiuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta,
fœmina plus quàm quadraginta. iam & quinque & sexaginta annos uixis-
se equum proditum est. Fœmina quinquennio finem crescendi capit, mas
anno addito. Ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de
causa per interualla admissuræ datur. Equæ tricenæ, inquit Aristoteles, aut
paulo plures singulis dantur admissariis. Neque tamẽ æqualem numerum *Equa.*
omnibus debemus adhibere, sed æstimatis uiribus uniuscuiusque admissa-
rij, submittenda sunt pauca uel numerosa coniugia. Iuueni equo & uiribus
formáque constanti (ut Palladius præcipit) non amplius quàm duodecim
uel quindecim debemus admittere: cæteris pro qualitate uirium suarum.

Nec unus admissarius, ut Plinius author est, quindecim initus eiusdem anni E ualet tolerare: quanquam (ut Columellæ placet) nec minus quàm quindecim, nec rursus plures quàm uiginti unus debet implere. Equus non certo dierum numero implet, sed aliquando uno aut duobus tribúsue, aliquando pluribus: serius certe quàm asinus equam supetueniens implet. Coitus uerno fit æquinoctio: atque hoc tēpore horum fœturæ initium admissionis facere oportet ad solstitium, ut partus idoneo tempore fiat: duodecimo enim mense, die decimo aiunt nasci. Qui uero post solstitium partus eduntur, uitiosi & inutiles existunt, ut Apsyrtus docuit. Equos autem pretiosos, reliquo tempore anni remouere oportet à fœminis, ne aut cum uolent ineant, aut si id facere prohibeantur, cupidine solicitati noxam contrahant. Equas autem domitas L X diebus equire ante quàm gregales inuenimus. F Coitus tempore equi equos mordent, & prosternunt equitem quoque. Incenduntur libidine fœminarum equæ potissimum, uti diximus: quæ tempore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent. Caudã mouent crebrius, uocémque immutant. mingunt etiam pluries, atque inter se ludunt. Nec dubium, quin aliquot regionibus tanto flagrent ardore coeundi fœminæ, ut etiamsi marem non habeant, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ uenerem (cohortalium more auium) uento concipiant. Fert uterum equa menses undecim: parit duodecimo mense, ut dictum est. Pariunt equæ magna ex parte singulos: sed gemellos quoque aliquando, cum plurimum, procreant. Abortum etiam facit equa odorē sentiens ellychnij lucernę extinctę, quod & mulierum nōnullis accidit. In hoc G

Hippomanes. genere grauida stans parit: prætérque cæteras fœtum diligit. Quod hippo- 3
manes uocant, ueluti caruncula est, & hęret quidem fronti nascentis pulli, ut narratur, caricæ magnitudine, colore nigro: sed equæ perlambentes abstergentésque id abrodunt: alioqui partum ad ubera non admittunt. Non statim à partu equa impleri debet, sed intermisso tempore: & melius quarto aut quinto anno interposito procreat, ut Aristoteli uisum est. Omnino si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi nouale facere necesse est. Alternis, inquit Varro, qui admittunt, diuturniores equos & meliores pullos fieri dicunt: itaque ut restibiles segetes essent exuctiores, sic quotannis quæ prægnans fiat. Et Columella, uulgari inquit, fœminę solenne est omnibus annis parere: generosam conuenit alternis continere, quo H firmior pullus lacte materno laboribus certaminum pręparetur: mammas nanque pullis equæ anno prope toto præbent. Fruge herbáque uescũtur equi, sed maxime potu pinguescunt: ut alia enim iumenta, ita & equi pro aquæ quam bibunt usu, suo fruuntur pabulo: & qui minus potum aspernatur, is appetentior pabuli est. Gaudent pratis & paludibus. Aquam quoque turbulentam & crassam suauius bibunt: quòd si clara est, pede eam inturbant. Bibunt autem equi sorbendo: & quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Equos castrare quibusdam in more est, ut Scythicis Sarmaticísque gentibus: quibus equi parui sunt, acrésq; ualde, neque adeo tra-

Canterij. ctabiles: demptis enim testiculis, fiunt quietiores: & canterij appellantur, ut in

Aut in suibus, maiales, & in gallis gallinaceis, capi. Equorum gregales morbo immunes sunt, excepta podagra: hoc enim uno laborant, & plerunque ob id ungues amittunt: sed amissis alij statim renascuntur: fit enim ut altero subnascente ungue, alter amittatur. At uero equi domestici morbis plurimis obnoxij sunt: adeo ut homines usu periti totidem fere morbis equũ infestari, quot hominem referant. Equinum pecus tripartito diuiditur, uti Columella prodidit: est enim generosa materies, quæ circo sacrísq; certaminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & uulgaris, quæ mediocres fœminas marésque progenerat. At Varro ita distinguit: equi, quòd alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad uecturam, alij ad admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: itaque peritus

Gregales, φορβάδες.

4

Equus generosus.
Equ⁹ mularis.
Equ⁹ uulgaris.

B belli alios eligit, atque alit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor: neque idem qui uectarios facere uult, neque eodem modo parãtur ad ephippium ut ad prædam: quo ut ad rem militarem, quòd ibi ad castra habere uolunt acres: sic contra in uiis habere malunt placidos: propter quod discrimẽ, maxime institutum, ut castrentur equi. Quales autem equos maxime legi oporteat, his pręcipue signis intelligitur. Cum natus est pullus, confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus, si neque conspectu, nouæque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia & alacritate, interdum & cursu certans, æquales exuperat, si fossam sine cunctatione trãsilit, pontémque fluménque transcendit. Hæc erunt honesti animi documenta. Corporis uero forma constabit exiguo capite, nigris oculis, naribus pa-

5

C tulis, breuibus auriculis & arrectis, ceruice molli latáque nec longa: præterea quæ non porrecta sit, ut suis, sed intro flectatur gallinaceorum more, densa iuba & per dextram partem profusa, lato & musculorum toris numeroso pectore, grandibus armis & rectis, lateribus proceris & ad uentrẽ inflexis: spina duplici, uentre substricto, testibus paribus & exiguis, latis lumbis & deorsum uersum pressis, cauda longa & setosa crispáq;, mollibus atque altis rectísque cruribus, tereti genu paruóque, neque introrsus spectãti, rotundis clunibus, fœminibus torosis, tibiis excarnibus, duris ungulis, & altis, & concauis rotundísque, quibus coronæ mediocres superpositæ sunt. Sic uniuersum corpus compositum, ut sit grãde, sublime, erectum, ab aspectu quoque agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum, & to-

D to corpore uenas habeat, quę animaduerti possint: quòd qui huiusmodi sit, & cum est æger, ad medendum est appositus. Quod ad colores attinet, hæc tradit Vergilius, -Honesti

Spadices glaucíque: color deterrimus albis
Et giluo.

De colorũ uarietate in equis plura legas apud Palladiũ.

Hæc eadem in equabus consideranda sunt: & maxime, ut sint longi & magni uentris & corporis. De stirpe magni interest, qua sint: quòd genera sunt multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur, ut in Gręcia Thessali equi, in Italia, Apuli. Sed Cappadocia ante alias altrix equorum, & prouentui equino accõmodatissima est. In Hispania Galetica gens est, & Asturica. Equini generis hîc sunt, quos thieldones uocamus. minori for-

6

Thieldones.

Aliàs, minori fama. ma appellatos asturcones gignunt, quibus non uulgaris in cursu gradus, E
Asturcones. sed mollis alterno crurũ explicatu glomeratio: unde equis tolutim capere incursus traditur arte. *Equi Celtiberiae.* Celtiberorum equi corporis agilitate pernicitatéque reliquos facile superãt, Parthicorum maxime similes. Hi in Celtiberia *Vario cinereóue, [illegible] φαιοί.* quidem colore spectantur uario cinereóue: in alieno uero solo coloré mutare solent, ut Possidonius author est. *Equi Maeotici.* Circa Maeotim paludem pusilli gignuntur equi: sunt enim loca hæc impense frigida. *Equi Indici.* Apud Indos Psyllos arietibus non maiores equi gignuntur. Terram quoque Indiã equos uno cornu præditos procreare ferunt: quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ mortiferum uenenum coniectũ si quis biberit, nihil graue, quòd cornu repellat malum, perpetietur. *Equi Lybici.* De Lybicis equis hæc feruntur: equorum uelocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus gracilitate macilentos esse, totósque ex sese aptos ad fortissime sustinendam dominorum F negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint strigile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec ungulas expurgare: sed simul atque iter institutum confecerunt, ex equis dissilientes, hos ad pastiones dimittere. Lac equinum, cum à camelino discesseris, liquidissimũ *Hippace.* omnium est, minimúmque in se pingue habet. Caseum equinũ, hippacem uocant alij: Sextius eosdé effectus equino, quos bubulo tradit. Hippacé alij coagulum equinum dixere: hæc dysentericis cœliacísque prodesse scripsere nonnulli. Lichenes uocantur in equorum genibus & prope ungulas indurati calli, in earum partium flexu nati: hi triti & ex aceto epoti comitialibus morbis mederi traduntur. Sunt qui eos & ad cuiusuis feræ mor- G *Equũ felle omnino carere tradit Aristo.* sum exhiberi cõsulant. Damnatur equinum fel inter uenena, ut Plinius refert. Quin & sanguis eorum septicam uim habere traditur: item equarum *Equi feri.* prçterquam uirginũ, erodere, emarginare ulcera. De equis feris pauca scipserunt Græci, quoniã terræ illæ non gignebãt: Hispania multos. Ad Hippanim fluuium sunt equi feri candidi. In Æthiopũ terris ultimis & deuiis, ferorum equorum non parua natio duobus dentibus acutis & uenenatis prædita uersatur: quibus non perpetua pedum ungula, sed similiter ut ceruorum bifida est. iuba per mediam spinam ad extremam usque caudã pertinet. Ac si quando eos positis laqueorum insidiis Indi cõprehensos in seruitutem redigere uelint, abstinent se cibo & potione, quòd seruiendi indi- *Pœphagus.* gnitaté acerbissime ferant. Dimidio quàm equus maior pœphagus est, ani H mal Indicũ, spississima cauda & nigerrima: humani pili subtilitaté eius setę uincunt. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una radice triginta simul exoriuntur. Omniũ animalium timidissimus est pœ- *Alces.* phagus. Septentrio fert & equorum greges ferorum: prçterea alcem iumẽto similem, ni proceritas auriũ & ceruicis distinguat: quibus in rebus mulo comparanda est: adeo propenso labro superiore, ut nisi recedens in posteriora uestigia pasci non queat, ne in priora tendens labrũ inuoluatur. Scandinania insula è regione Germaniæ mittit animal quale alces, in hoc orbe *Machlis.* nunquam uisum, multis tamen narratum, machlin nomine. Huic suffragines ut elephantis flecti nequeunt: propterea non cubat cum dormiendum

est:

A est:tamẽ somnolentũ arbor sustinet,quæ prope casura secatur,ut fera,dum assuetis fulcimentis innititur,faciat ruinam:ita capitur,alioqui difficile est eam manu capi: nam in illo rigore poplitum, incomprehẽsibili fuga pollet. Sunt in Hercynia sylua,ut Cęsar author est,quæ appellantur alces. Harum est consimilis capris figura,& uarietas pellium:sed magnitudine paulo antecedunt:mutilæque sunt cornibus:& crura sine nodis articulísq; habent. Neque quietis causa procumbunt:neque si quo afflictæ casu cõciderint,erigere sese aut subleuare possunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad eas se applicant:atque ita paulum modo reclinatæ quietem capiunt:quarũ ex uestigiis cum est animaduersum à uenatoribus,quò se recipere consueuerint,omnes eo loco aut ab radicibus subruunt,aut incidunt arbores, tãB tum ut summa species earum stantium relinquatur. huc cum se consuetudine reclinauerint,infirmas arbores pondere affligunt, atque unà ipsæ cõ7 cidunt. Equos pennatos & cornibus armatos, quos pegasos uocant, Æthiopia generat. ut uero alij referũt, ales est pegasus:& hæc ales equinum nihil præter aures habet.

Alces.
An eadem sit cũ machli, an diuersa.
Pegasus.

1 Intra sextum annum molares superiores cadunt,inquit Columella: Aristoteles uero,Maxillares nullum animal mutat. 2 Viuunt equi,inquit Plinius, annis quidem quinquagenis: fœminæ minore spatio. 3 Vt Theocritus scribit, ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ᾽ ἀρκάσι, τῷ δ᾽ ἔπι πᾶσαι, καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν᾽ ὤρεα καὶ θοαὶ ἵπποι: ut uero Cratenas, fructum fert planta ficui similẽ,sed nigriorem,folium papaueris,sed spinosum. Sed φυτὸν forsitan dixit Theocritus quasi φῦμα,id est tuberculũ quod in pulli frõte nascatur,uti sentit etiam Aristoteles. 4 Morborum signa & curationum genera C à medicinæ ueterinariæ scriptoribus perquirenda sunt: nonnulla quidẽ ab Aristotele: plura uero à Columella,Vegetio & aliis qui medicinam tradidere ueterinariam. 5 Quæ sint in equo maxime uituperanda docet Pollux lib.1. ubi & notæ etiam habentur generosi equi. 6 Regiones in quibus nobilissimi procreantur equi, ostendũtur præcipue ab Oppiano De uenatione lib.1, & Gratio atque Strabone. 7 Equos pẽnatos. Monstro simile,uel monstrum potius hoc uocauit Plinius: & fabulosum arbitratur. Apuleius lib. 8 De asin. Meũ ipse reputabam pegasum inclytum,illũ motu magis uolaticum fuisse,ac per hoc merito pennatum proditum,dum in altum & adusque cælum subsilit ac resultat,formidans scilicet igniferæ morsum chimæræ.

De asino. Cap. CII.

D Vilem uulgarémque asellum rus omne tanquam maxime necessarium desiderat:nec sane iniuria:nam etiam eo rure quod pascuo caret,contineri potest,exiguo & qualicunque pabulo contentus: quippe cum non fruge solum & herba uescatur,sed uel foliis spinísque, uel perticis salignis alitur,uel obiecto fasce sarmentorum: paleis uero,quibus pene omnes regiones abundant,etiam gliscit,sed potu maxime:tum imprudentis custodis neglig̃etiam fortissime sustinet, plagarum & penuriæ tolerantissimus: laboris etiam & famis maxime patiẽs,raro morbis afficitur. Huius animalis tam exiguæ tutelæ,plurima & necessaria opera supra portionẽ respondent: cum & facilem terram leuibus aratris poscindat,& nõ nimio podere uehicula trahat: & pleraque utẽsilia & uehere in urbem, & reportare collo uel dorso commode possit. Iam uero molarum & conficiendi frumenti pe-

Asinus, Asellus, ὄνος.

ne solennis est huius pecoris labor. Frigidum animal asinus est, inquit Ari- E
stoteles: quamobrem locis frigidis gigni non potest, utpote sua natura ma-
xime impatiens frigoris: quapropter Pontica & Scythica terra asinis caret.
Dentes priores, ut equus, tricesimo mense amittit asinus: proximos autem
sexto postea mense, atque etiam tertios quartósque eodem modo. In asini
cauda, caulis longior est quàm in equis. Cor habet pro corporis ratione ma
gnum: & felle caret: sanguinem habet nigerrimum & crassissimũ. Asinus
tam mas quàm fœmina tricesimo mense coire incipit: sed magna ex parte
Etiã à bimatu & semisse tradit Aristoteles. nequeunt generare. Partus tamen à trimatu legitimus est: quanquam iam
uel anniculam uétrem gessisse asellam aiunt, ita ut quod pepererat educari
ac perfici potuerit. Mulis tamẽ procreandis minor trimo, aut maior decẽni
non debet admitti. Reiicit semen à coitu, nisi si interpellatur asina: quáob- F
rem ne id faciat, statim post coitum uerberant insectantúrq;. Totidem pa-
riunt quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo. Parit nanque asina
duodecimo mense: & singularẽ magna ex parte gignit prolem: nonnunquã
etiã, sed raro, gemellos edit. Paritura lucẽ fugit, & tenebras quęrit, ne cõspi-
ciatur ab homine. Cum uel equus cũ asina uel asinus cũ equa coierit, multo
magis abortus cõsequitur, q̃ cũ unigenæ inter se iũgũtur: uerbi gratia, equa
cum equo, aut asina cum asino. Euenit etiam tempus gerendi uteri maris
norma: id est ut quanto spatio temporis mas perficitur suo in genere, tanto
etiam fœtus, quẽ ipse procreat absoluatur. At magnitudine, corporis spe-
cie & uiribus magis fœminæ quàm mari simile euadit quod nascitur. Si
frequenter coeant, neque ullo interposito tempore cessent, quæ ita iungun G
tur, breui fœmina sterilescit: alioqui uero parere tota uita potest asina. uita
autem asinis amplior annis triginta: & fœmina uiuacior mare est. Asinæ
prægnantes, continuo lactescunt. Pullis earum, ubi pingue pabulũ, biduo
à partu maternum lac gustasse, lethale est: genus mali uocatur colostratio.
Mammæ asinis à fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ
anno prope toto præbeant. Partus charitas summa, sed aquarum tædium
magis. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem si riuus minimus intersit, hor-
rent, ita ut pedes omnino caueant tingere: nec nisi assuetos petant fontes,
qui sunt in pecuariis: atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes
transeant, per raritatem earum translucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, si-
Aliàs, exonerandæue sunt. tiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandęue sunt. Minor H
Minor asellus asellus maxime agro necessarius est, qui & laborem tolerat, (ut modo dixi- 1
mus) & custodis negligentiam propemodum non recusat. In hoc fere mu-
Admissarius asellus. rinus color uulgaris est. Admissarius uero asinus & qui mularum generi 2
seminando destinatur, speciosior esse debet: ut scilicet amplioris sit corpo-
ris, ceruice ualida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & uasto, fœ-
minibus lacertosis, cruribus cõpactis, coloris nigri uel maculosi: nã muri-
nus non optime respõdet in mula, ut Columellæ uidetur: uerum Palladius
admissarium nigri uel murini maxime coloris aut rubei uult: qui tamen si
discolores pilos in palpebris aut auribus geret, colorem sobolis plerunque
uariabit. Sunt qui asinorum, ubi iam senuerint, carnibus uescantur: quæ
succum

A ſuccum procreant deterrimum. concoctu ſunt difficillimæ, ſtomachóque 3 noxiæ, & guſtui quoque inſuaues. Lac aſininum ſeroſi humoris plus habet quàm caſeoſi: eſtque conſiſtentia tenui: & ſecundum camelinum equinúmque liquidiſſimum ac minime pingue. In uentre minime omnium coagulatur, & quoquo uerſus ocyſſime in corpus digeritur: ac proinde ſicca uentriculi totiúſque corporis intemperie laborantibus utile eſt. & bibitur ab imbecillitate uires colligẽtibus, quos atrophos uocãt: & ut nõnullis placet, in febri etiam, quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis aſinini heminam dari, aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet, habuerunt è caprino. Aſinino lacte poto uenena reſtinguuntur, peculiariter ſi hyoſcyanum potum ſit, aut lepus mari-
B nus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium: & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque uenenum eſt in prima lactis coagulatione. Sunt inter exempla qui lac aſininum bibendo liberati ſunt podagra chiragráue. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum, aut nõ multo poſtea tepefacto: nullum enim celerius euaneſcit. gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utiliſſime. dentes collutos & gingiuas firmat. Cutem in facie erugari & tenereſcere lacte aſinino putant. Conferre aliquid & candori in mulierum cute exiſtimatur. Poppea certe Domitij Neronis cõiunx quingẽtas per omnia ſecum fœtas trahens, balnearum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Aſini iecur aſſum comitialibus prodeſt: ieiunis autem edendum eſt. Oſſa aſini confracta & deco-
C cta cõtra leporis marini uenenum dantur. Aſinorum ungulas combuſtas, ſunt qui comitialem curare morbum dicant, ſi aſſidue binis cochleariis bibantur: ſi oleo miſceantur, ſtrumas diſcutere: & ipſum cinerem aridum inſperſum perniones ſanare. Quæ ex aſinis utilia eſſe diximus, eadẽ omnia onagris efficaciora: aſinorum enim genera duo: unum manſuetum, ut ſunt optimi ex Arcadia, & in Italia ex agro Reatino: alterum ferum quos uocãt onagros. In Phrygia & Lycaonia, in Aſia quoq; & Africa ſunt greges multi: nam ſimilitudine quadam nomen urbanorum accepere. Eſt uero onager corpore ampliore, pulchriore ſpecie, colore albicante, auribus proceris, nigra linea ueluti uitta per mediam ſpinam protenſa. animal curſus uelociſſimi: quod tamen ferocioribus beluis prædæ eſſe ſolet. Mares in hoc gẽ-
D nere ſinguli fœminarum gregibus imperitant: quos & ſua ſponte ſequuntur ad paſcua, ad fontes, denique quocunque duxerint. Timent mares libidinis æmulos: & ideo grauidas cuſtodiunt, & fœtum ſi fœmina ſit fouent, morſúque natos mares caſtrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudéntque copia libidinis. Onagri nõ tranſeunt montem, qui Cappadociam à Cilicia diuidit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui: pullis eorum, ceu præſtãtibus ſapore, Africa gloriatur, quos laliſiones appellant. Aſinorum ſylueſtrium caro (quod ad alimenti bonitatem attinet) bouillæ, caprinæ & ouillæ comparatur, ſi ætate ſint adhuc mediocres, ac bono corporis habitu. In ſolidipedum genere, unicorne aſinus tantum
4 Indicus eſt. gerit ſane medio ſui capitis cornu fixum, quo taurorum more

Aliàs, furunculos, αἰχθλα.

Onagrus. *Onager.* ὄναγρος. ὄναγρος ἄγριος.

Aſinus ſylueſtris.

Laliſiones.

Aſinus Indicus, Ἰνδικὸς ὄνος.

generosissime pugnat: & talos quoque unus solipedũ habet. Ex huius cor- E
nu pocula conficere Indos aiunt:nec ullis morbis eo die affici,quo ex huius
generis poculo hauserint, neque ullis uenenis lædi, quæcunque nocendi
gratia in potu dantur. Syluestrem asinum hunc uocat Philostratus, quem
in Hyphasidis fluuij paludibus degere refert: alij uero syluestres asinos, e-
quis magnitudine nihilo inferiores apud Indos in locis desertissimis nasci
degeréque referunt,eósque reliquo corpore albos,capite uero purpureo,o-
culísque nigris esse:cornúque in fronte gerere,cuius superius puniceũ, in-
ferius album,mediũ uero nigrum sit:atque non omnes quidem Indos, sed
potentiores, cum tãquam armillis quibusdã brachia,sic cornua auro certis
spatiis ornarunt,ex his ipsos bibere solere.Ex hoc cornu bibentem ab insa-
nabilibus morbis tutum fieri:neque eum conuulsionibus corripi,neque sa F
cro morbo tentari, neque uenenis ullis ferunt:quinetiam si quid pestilens
prius biberit,tum id euomere,túmque ad sanitatem redire. Asinos Indicos
cornigeros Ctesias inquit,talis præditos esse, quos si quis confregerit,inte-
riora quoque nigra deprehensurum esse. Horum fœminæ postquam pepe-
rerunt,patres circũ pullos à partu recẽtes summa custodia uersantur.Cum
à uenatoribus Indis inuaduntur,pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo
suo pascentes habent, atque pro iis pugnant:ac contra equites audẽt ueni-
re,eósque ferire. Tanto sane hi robore existunt,nihil iis ut obsistere queat,
quin statim & concidat & perdatur:equorúmque incursu latera discerpũt
ac lacerant, & uiscera disrũpunt: quo fit ut ad eos equi appropinquare ual-
de metuant. Carnes eorum,quòd amarissimæ sint,haudquaquã esculentæ. G

1 Minor asellus, Hunc degenerẽ & uulgarem asellum uocat Columella: dossuarium asellum Varro. 2 Quæ forma maxime probãda est in asino,qui ad mularum procreationem destinatur,ostendit Apsyrtus in lib.ueterinario. 3 Crassissimum, inquit Plinius,lac asinæ est,ut coaguli uice utãtur. 4 An idẽ sit cum eo,qui Æonius bos dictus est,aut bos Indicus: hunc AElianus,ni fallor,etiam equum Indicũ uocat. *Equus Indicus.*

De mulis. Cap. CIII.

Mula. Mulus. Ἡμίονος. ὀρεύς.

MVli nõ suopte genere ab radicibus,sed bigeneri & insititij sunt:creã-
tur enim ex equa & asino,uel onagro & equa. Neque ullũ est in hoc
pecore aut animo aut forma præstãtius,quàm quod seminabit asinus:quã-
quam possit huic aliquatenus cõparari,quod progenerat onager:nisi quòd
indomitum & seruitio contumax syluestri more, strigosum patris profer- H
ret habitum: generantur enim ex equa & onagris mansuefactis. mulæ ue-
loces in cursu,duritia eximia pedum,uerum strigoso corpore, indomito a-
nimo,sed generoso. Vtiles etiam admissarij nascẽtur ex onagro & asina,&
qui reliquos omnes antecellit. nam ubi asina & onagro natus, admittitur
equæ per gradus infracta feritate, quicquid ex eo prouenit, paternam for-
mam & modestiam,fortitudinem celeritatémq; auitam refert. Ad mulo-
rum generationem equas neque quadrimis minores, neque decẽnibus ma
iores legunt. Mulorum genus totum sterile est,neque omnino fœcundum,
sed infœcundum ad perfectam fœtificationem. Concipere uero aliquando
mula potest(quod iam factũ est)sed enutrire atque in finem perducere non
potest:

A potest:mas generare interdum potest:quod autẽ procreat ginnus est, quòd *Ginnus.*
1 scilicet mulus oblæsus est:(nam ex equo & ex asino ginni proueniunt,cum conceptus in utero ægrotauit:)est enim ginnus idem quod metachœrus in porcis,aut in homine pomilio.Mulus superuenire coiréque incipit, missis *Mulus, ὀρεύς.* primum dentibus:sed septennis implere potest: & cum equa coniunctus ginnum procreauit:post deinde superuenire non solet. Mula quoque iam *Mula, ὁ θηλυς ὀρεύς.* grauida facta est,uti modo diximus:sed non quoad perficeret atque ederet prolem.Quidam uero non dissimulãdi authores,ut M.Varro, & ante eum Dionysius & Mago prodiderunt mularum fœtus regionibus Africæ adeo *Mulæ Africanæ.* non prodigiosos haberi,ut tam familiares sint incolis partus earum, quàm sint nobis equarum.Theophrastus quoque uulgo parere mulas in Cappa- *Mulæ Cappadoces.*
B docia tradit:sed esse id animal sui generis. Vita mulis ad annos multos. Iã quidam Athenis uel octogesimum annum egerat. & serius fœmina senescit quàm mas.Gignitur autem mula & ex equo & asina:sed effrenis & tar
2 ditatis indomitæ.Qui ex equo & asina concepti generantur mares, hinni *Hinnus.* uocantur & hinnuli. Est autem Hinnus matri quidem per omnia simi- *Hinnulus.* lior,minor quàm mulus corpore,plerunque rubicũdior.Iubam & caudam habet similem asini,aures tamen gerit equinas. Item in uẽtre est (ut equus) menses duodecim. Hosce item ut equulos & educant & alunt: & ætatem eorum ex dentibus cognoscunt. Vngularum muli uel mulæ cinis ex oleo myrteo alopecias replet. Mulæ quas terra Syria fert, similitudine quadam *Mula Syriaca* nomen accepere: quanquã non eadem qua mulę specie cõtinentur.Coeũt
C enim & mutua generatione progenerant, & celeritate mulis præstant. In India equarum & asinorum greges sunt: & asinos equæ facillime admit- *Mulus Indicus.* tunt,& rufos mulos pariunt,ad currendum præstantissimos:quos pedibus captos ad Prasiorum regem adducunt.Ex iis, qui bimi capiuntur,domari possunt: contra uetuli ab immanissimis & carniuoris feris nihil differunt. Hæc de uniuerso quadrupedum uiuiparorum genere satis dicta sunto.

1 Hinnum hunc uocat Plinius, id est paruum mulum, nisi deprauatus sit codex. *Hinnus.*
2 Bardones etiam à nonnullis uocari hos scribit Hermolaus. *Bardones.*

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER VI.

Continet ea quæ cortice integuntur, φολιδωτὰ à Græcis dicta, quadrupedes ſcilicet ouiparas & ſerpentes.

De quadrupedibus ouiparis. Cap. CIIII.

Ouipara, ᾠοτόκα.

Vadrupedes quæ ſanguinem habent, eędémque oua pariunt, (unde & ouiparæ dictæ ſunt) omnes caput, collum, dorſum, prona F
atque ſupina corporis poſſident: crura etiam priora poſterioráque, & quod pectori proportionetur, modo uiuipari generis. Sed crura iis ex obliquo habentur annexa, & humi extenſa: retróque flectuntur tum priora tum poſteriora, paulo in latus uergentia. Et pedes hæc omnia in plures digitos habent diſcretos. Caudam quoque habent longiorem, exceptis paucis. Ad hæc omnibus iis ſenſus totidem quot cæteris quadrupedibus ſunt. Oculos habent, & conniuent palpebra inferiore (nam ſuperiorem non mouent) quemadmodum & aues: quanquam non more auium nictantur: ſunt enim oculis du- G
rioribus quàm aues. auriculis tamen hæc omnia carent, meatúſque tantũ habent audiendi. Foramina item iis ante os ſunt, ſed non ita explanata, ut nares appellari poſſint, niſi ſpirandi officio. Et lingua quoque omnibus cõſpicua data eſt, (excepto quem Ægyptus fert crocodilo:) ſed quæ in parte maiore adhæret, & dura eſt atque inutilis ad uocis officium: quanquam ad ſaporum guſtatum uſui illis ſit. Lacertis inter hæc lingua bifida eſt, ſicuti ſerpentibus. Dẽtibus etiam ſerratis ſunt omnia more piſcium. Lingulam, quam ἐπιγλωττίδα Græci uocant, ſuperimpoſitam aſperæ arteriæ non habẽt, ſed dum alimentum in gulam admittunt, meatum ipſum conſtringunt: atque ita efficitur, ut in pulmonem nihil delabatur. Mãmis carent hæc: nec genitale aut teſtes foris obtinẽt manifeſtos, ſed intus conditos habent: nec H
pilo, ſed cortice, prope dixerim omnia, tecta ſunt: ſed alia præduro & teſtaceo, alia molliori. Pulmo in iis exiguus quidem & fungoſus, & tamen bipartitus eſt: & pars altera multum ab altera diſciſſa eſt, ita ut binos habere pulmones uideantur. atque à ſingulari arteria partes in utrunque pulmonis latus duæ dependent, quemadmodum & in auibus conſpicimus. Quadrupedum ouiparorum iecinora pallidiuſcula ſunt: nonnullorũ etiam uitiata omnino, ut corpora quoque eorum prauum tẽperamentum ſortiantur, ut rubetæ, & teſtudinis, & ſimilium. Lien iis exiguus, ut propemodum ſenſum effugiat: rigidus quoque eſt & reni ſimilis. Fellis etiam habent aut plus aut minus omnia. Renes autem & ueſicam eorum nullũ poſſidet, præter te-

A ter testudinem. Testes iis dati sunt, non tamen qui foris pendeant, ut modo diximus, sed qui intus adhæreant lumbis, (quomodo etiam auibus habentur) uenulis admodum tenuibus circundati. Meatus de singulis singuli pertinent, eodémque coeunt supra ostium excrementi, sicuti & in aliis ouiparis omnibus. isque meatus qui ex coitu amborum consistit, genitale est. Vuluę ratio in iis eadem quę in auibus est: enimuero ceruix una in imo & carnulentior est: fissura autem & oua proxima septo tranuerso continentur. Ventris intestinorúmque eadem ratio est, quæ in uiuiparis quadrupedibus utrinque dentatis: simplicem enim unúmque habent uentrem aut canino aut suillo similem. Os aut saltem spinam pro suæ magnitudinis modo sortiuntur: maiora enim ossis naturam potius obtinẽt: minora spina po
B tius in ossis uicem fulciuntur. Quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare scilicet superueniente, ut testudo tam aquatilis quàm terrestris. habent uero in quod meatus illi genitales contingant, & quo per coitum adhæreant: quibus autẽ uesica deest, (carent autem uesica præter testudinem omnes, ut dictũ est) iis idem meatus sicco excremento, qui & semini pertinet foris: intúsque iuxta alter habetur. Atque hæc quidem similiter tam in fœminis eorum quàm in maribus sunt. Fœminæ in iis (sicuti in cæteris ouiparis) maribus sunt maiores. Ortus iis uerno quidem tempore agitur, sed coitus non tempore eodem: alia enim uere, alia æstate, alia circa autumnum coeunt, utcunque singulis tempus sequens ad prolem commodius est. Oua edunt, maxima ex par-
C te perfecta: quæ ut seruari possint, duro iam constent putamine oportet: sunt enim oua quandiu increscũt molliora. Eodem igitur modo sunt quadrupedum oua fere, quo auiũ, crusta dura intecta, & bicolora: & supra iuxta cinctum consistunt ut auium: & reliqua eadem tum intus tum extra eueniunt. Sed quadrupedum oua, ut ualidiora, tempore cõcoquuntur: auium imbecilliora sunt, atque ob eam rem parentem incubantem desiderant, cũ quadrupedum oua uel sine parentis incubitu tepore terræ cõcoquantur ac perficiantur: (hæc nanque fere omnia in terra pariunt.) nam si quæ quadrupedes ouiparæ frequentantes fouent, quæ ediderint oua, custodiæ gratia potius id faciunt. Huius generis omnia & pariũt in terra, & dormiunt uel in terra, uel si in aqua, rostrum ex humore extollentia spirandi causa.
D Vocem quidem emittunt, sed alia exilem & imbecillem, alia perexiguum sibilum. Ranis sua uox quædam est. Omniuorũ hoc genus est: nam & carnem edit & herbam. Conduntur hæc hyeme fere, & mensibus quatuor frigidissimis latent, nec per id tempus quicquam comedunt. Ex iis uero quæ cortice molliori (non præduro & testaceo, qualis est testudinum) intecta sunt, senectutem exuunt secessus sui tempore. Varia horum genera: in his maximum est crocodilus.

De crocodilis & scinco. Cap. CV.

CRocodilus fluuiatilis (duo enim genera eorum) maximum animal ex parua origine euadit: ouum enim non maius quàm anseris, & fœ- Crocodil', κροκόδειλος. χάμψαι.

tus inde exclusus proportione est. Accrescit deinde,& magnitudine exce- E
dit duodeuiginti cubita. Sunt qui cum tandiu augeri quandiu uiuat con- 1
firment: uiuit autem diu.uitam habet terræ amníque communem. Oculi sunt illi suis,& uisus in aqua hebes,extra acerrimus. Vnum hoc animal superiori mobili maxilla imprimit morsum, (inferiorem enim habet immobilem:) aliàs terribile, pectinatim stipente se dentium serie. Sunt præterea dentes exerti magníque pro corporis ratione. Lingua tota inferiori annectitur maxillæ,quæ uix sentiri potest,parua adeo, ut non linguam,sed locum tantummodo linguæ habere putaueris. Crura habet à latere adiuncta,& in summa humo expansa:pedes admodum paruos,atque ad capiendum retinendúmque inutiles. unguibus armatur robustis. cutis in tergo corticea contra omnes ictus inuicta, in uentre mollis tenuísque est. Parit F
oua,quanta anseres,candida,circiter sexaginta,quæ terræ gremio committit, & sexaginta diebus incubat. Dies in terra agit, noctes aqua, teporis utrunque ratione:quatuórque menses hyemis,inedia semper transmittit in specu:uti uero alij narrant, sexaginta dies uentrem gerunt crocodili, sexaginta oua totidem diebus pariunt:totidémque dies hæc fouent. Sexaginta uertebras in spina habent,quam totidem neruis alligatam esse ferunt. Curatio partus ab eisdem sexaginta diebus peragitur. Annos uiuũt sexaginta: totidem dentes possident,totidem quotannis dies sine ullo cibo in latibulis quiescunt. Alij uero crocodilos dicunt cum in terra partum ediderint, obruere oua,deinde discedere:ita per se nascuntur & educantur. Crocodilum habent Nilus & Indus,quadrupes malum & humani corporis auidissimũ. G
Terribilis hæc contra fugaces belua est, fugax contra insequentes. Crocodilis in litore somno datis atque hiantibus, trochili aues inuolantes repurgant dentes,& intus fauces quoque:quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sentiens secum commode agi,nihil nocet:sed cum egredi auem uult, ceruices mouet ne comprimat. In hac quoque uoluptate nonnũquam crocodilum somno pressum conspicatus ichneumõ, per easdem fauces ut telũ aliquod immissum, erodit aluum. Fluuiatilium crocodilorum duo genera Ganges fluuius generat:horum alteri nihil nocent,alteri inexorabili atque immisericordi in quidlibet uoragine carniuori sunt: in eorum summo rostro quiddam tanquam cornu eminet. Crocodilus alter priori illi similis

Crocodilus terrestris. est,multum infra magnitudinem (qua chameleonti æquatur) in terra tan- H
tum,odoratissimísque floribus uiuit:ob id intestina eius diligenter exqui-

Crocodilea. runtur iucundo nidore farta, crocodileam uocant: alij terrestris crocodili fimum crocodileam appellant. Crocodilum terrestrem sola fert Africa, ut 2
author est Pausanias,qui & bicubitalem habet magnitudinem. Herodotus uero apud Ionas nasci crocodilos in sepibus murísue, à quorum similitudine Niloticos illos crocodilos nominari:quos & halitus odorésue multos uariósq; edere prodidit. Crocodilea oculorũ uitiis utilissima fertur cũ porri succo inuncta,& cõtra suffusiones & caligines. illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit: ex aqua uero morbos omnes quorum natura serpit in facie, nitorémque reddit. Lentigines tollit ac uaros,

A ros, omnésque maculas. & cõtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis.apposita menses ciet.Optima est,quæ candidissima,& friabilis,& amyli modo minime ponderosa, in humore statim eliquescens:cũ teratur inter digitos, odore fermentescens. Felle inũctis oculis ex melle,cõtra suffusiones nihil utilius prædicãt.Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laborãtes,salutare tradũt. Corij utriusq; crocodili cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert.Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorũ emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibúsque elixum manditur ischiadicis. tussim ueterem emendat, præcipue in pueris:item lũborum dolores.Et adipem habent,quo tactus pilus defluit: hic perunctos

Quibus modis adulteratur, explicant & Dioscorides, & Plinius:

B à crocodilis tuetur,instillatúrque morsibus. Ex eadẽ similitudine est scincus,quem quidam terrestrem crocodilum sui generis esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute: præcipua tamen differentia dinoscitur à crocodilo aquatico,squamarum seta à cauda ad caput uersa. Apud Nilum gignitur in Indiáque,& ad mare rubrum,atque in Lybiæ quoq; Mauritania. Maximus Indicus,deinde Arabicus: affertur salsi. Minor ichneumone est in Nilo natus scincus contra uenena præcipuum antidotum: item ad inflãmandam uirorum uenerem: nam quæ circa renes sunt partes,ad pudendi erectionem bibuntur:uenerémque accendere ferunt, si drachmæ pondere ex uino bibantur.Et rostrum quoque eius & pedes in uino albo poti,cupiditates ueneris accendunt, utique cum satyrio & erucæ semine singulis

Scincus, σκίγκος.

Salẽ adseruãtur cum nasturtio. Dioscorid.

C drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis binis,cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittas uenenatas,ut Apelles tradit,postea sumptus.in antidota quoq; nobilia additur.Sestius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit:præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerem inhibere. Apelles author est,si ex melle uenenato syncero fastidiũ cruditásue,quæ sit grauissima,incidat,scincum circuncisis pedibus,capite, cauda,decoctum,antidotũ esse. Apud Indos nascitur bestia crocodili terrestris specie,magnitudine Melitensis canis: cuius pellis squamis adeo asperis scatet, ut more serræ æs dissecet, & ferrum exedat atque conficiat:

Aliàs, prodest & contra sagittarũ uenena ante & pòstea sumptus:

D Indi phattagen uocant.

Phattagẽ:

1 Aristoteles & Herodotus, Accrescit ad decem & septem cubita:uel ut alij legunt apud Aristotelem,ad quindecim cubita. 2 Crocodilum.Herodot. Apud Nomadas Africæ trium cubitorum magnitudine lacertis similimum.

De testudinum generibus. Cap. CVI.

1 Geminus similiter uictus in aquis terráque & testudinum. Sunt autem testudinum genera,terrestres, marinæ,lutariæ, & quæ in dulci aqua
2 uiuũt.Aristoteles tria prodidit genera: marinã terrestrẽ & hæmyda, quam Plinius (opinor) lutariam uocat & murem marinum. Testudinum genera omnia à latere adiuncta habent,eadémque in obliquum flectũt, quemad-

Testudo, χελώνη.

Q

modum crocodili & lacertæ,& cortice integuntur duro rigidóque,& qui E
offe firmior fit. Teftudinis iecur omnino uitiatum eft, & totũ corpus pra- 3

Teftudo marina. χελώνη θαλασσία.

uum temperamentum fortitur,quemadmodum & ranæ rubetæ. Teftudini marinæ lingua nulla manifefta nec dentes, fed roftri acie comminuit omnia. Sunt enim roftri margines acuti,fuperna parte inferiorem claudẽte pyxidum modo:& os habent robuftiffimum:quicquid nanque in os ceperint,fiue lapidem fiue quoduis aliud,perfringunt ac deuorant.Pulmonẽ 4
habet teftudo marina carnofum & fanguineum,fimilem bubulo, fed minorem quàm fit teftudinis terreftris pro corporis ratione:at contrà, ueficã ampliorem.Renes etiam habet fimiles bubulis. Corde eius exempto, mouetur tamen.In mari uiuunt conchiliis:habẽt enim os robuftiffimum, uti dictum eft. Exeunt in terram,& pafcunt herbam, & in herba pariunt oua F
auium cortalium ouis fimilia,ad centena numero: eáque defoffa extra aquas & cooperta terra,ac pauita pectore & complanata incubãt noctibus: & educant fœtus annuo fpatio:quidam oculis fpectando quoq; oua foueri ab ijs putant.Fœminæ coitum fugiunt,ob rigorẽ afperitatémq; genitalis mafculi: quocirca non aliter coire creduntur, quàm coactæ, & pugna à maribus fuperatæ.

Teftudines Indicæ.

Teftudines tantæ magnitudinis Indicũ mare emittere fertur,ut fingularum fuperficies habitabiles cafas integant,& numerofam familiam non arcte receptent,ut Solinus teftatur,atque inter infulas rubri maris his nauigẽt cymbis.

Teftudines cornigeræ. Alias, celtiũ, uel celetinum, uel,ut Hermolao placet celetum.

Troglodytæ cornigetas habẽt,ut in lyra annexis cornibus latis,fed immobilibus: quorũ in natando remigio fe adiuuãt:celtinũ genus id uocatur,eximiæ teftudinis,fed raræ. Teftudinis marinæ fan- G
guis cum uino & leporino coagulo cuminóque cõtra ferpentium morfus, & haufta rubetæ uenena utiliter bibitur. Sanguine,alopeciarum inanitas, & porrigo,omniáque capitis ulcera curantur: inarefcere autem eum oportet,lentéque ablui. Inftillatur & dolori aurium cum lacte mulierum: comitialibus inftillatur ori, diductis labris,iis qui modice corripiantur: fpafmo cum caftoreo clyftere infunditur.Quòd fi dẽtes per annum colluuntur teftudinum fanguine, immunes à dolore fiunt. Marinæ teftudinis fel oculorum fuffufionibus,albuginibus,& hebetudini medetur,claritatémq; oculorum facit,& cicatrices extenuat.Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: tõfillas fedat,& anginas,& omnia oris uitia: priuatim nomas ibi:item ardentium teftium . naribus illitum comi- H
tiales erigit attollítque.Marinarum teftudinum carnes admixtæ ranarum carnibus,contra falamandras præclare auxiliantur:neq; eft teftudine aliud falamandræ aduerfius.

Teftudo terreftris. χελώνη χερσαία.

Terreftris teftudo pulmonẽ habet pro corporis ratione maiorem quàm marina:ueficam autem admodum exiguam: adeo ut urinam earum(quæ ad remedia nonnunquã perquiritur)aliter quàm in uefica diffectarum inuenire difficile fit.Oua durioris teftæ & bicolora edit, quale ouum auium eft:eáque defoffa & cooperta terra & cõplanata fupra incubat,crebrius repetens:fœtúmque fequente anno excludit.

Cherfinæ.

Sunt teftudines terreftres, quæ ob id in operibus cherfinæ uocantur,in Africæ defertis plurimæ,qua parte maxime fitientibus arenis fqualent, rofcido,ut creditur,

A ditur, humore uiuentes: neque ibi aliud animal prouenit. Testudinum putamina secare in laminas, lectósq; & repositoria his uestire Carbilius Pol-
5 lio instituit. Terrestrium testudinum carnes suffusionibus proprie, & contra uenena salutares produntur. Testudinis terrestris sanguinem epotum comitialibus prodesse tradunt. plurimæ in Africa uti modo diximus:
6 Hę ibi amputato capite pedibúsque pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ strumas discutere, ac lienes tollere: item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionésque oculorum tollit: et contra serpentium omnium & araneorum, & similium, & ranarum uenena auxiliatur. sanguine seruato, & in farina pilulis factis, & cum opus sit in uino datis. Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi pro-
B dest: & scorpionum plagę instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactus pedum rimas ulceráque sanat. Squamæ à summa parte derasæ, & in potu datæ, uenerem cohibent: eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accēdere traditur libidinem. Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore aut adustione factis: sorbentur in stomachi doloribus. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. hydropicis medetur testudo, decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis: reliqua carne ita cōdita, ut citra fastidium sumi possit. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuentium, lutarium uocant: latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calice, ingrata uisu. Ex hac quoque aliqua contingunt auxilia: tres nanque in succensa sarmenta coniectæ diuidētibus se

Lethargicis illinunt. An hæc de altero testudinū genere dicantur.
Testudo lutaria.

C tegumentis, rapiuntur: tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, sale modice addito: ita decoctarū ad tertias partes succus paralysin, & articularios morbos sentiētibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinémque uitiatum: sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Aristoteles ἐμύδα uocat, Plinius murem marinum. Hæc corticē (licet duriusculū) molliorem tamen habet quàm marina aut terrestris testudo: uesica & renibus uacat. Egressa hæc in terram, scrobe effossa dolij forma, parit oua, quę deserit obruta terra, die tricesimo repetit: refossa breui excludit, fœtumq; continuo ducit in aquam. Cutē replet in alopeciis muris marini cinis cum oleo. Quartum testudinum genus est earum, quę sunt in amnibus: has quidam è Græcis hæmydas appellant, longitudinis in India trium cubitorum.

Mus marinus.
ἐμύς.
Mus aquatilis.
Testudo fluuialis,
χελώνη ποταμία.
Hæmys.

D Harum diuulsarum pinguia cum aizoo herba tusa, admixto unguento & semine lilij ante accessiones perunguntur ægri præter caput: mox cōuoluti, calidam aquam bibunt, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguium repetiatur, uerum ægrum sextadecima luna perungi tradūt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat, item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeant: ignem sacrum cuiuscunque generis testudinum sanguine illini: item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo pauos discuti.

Testudines.
Aliàs, crebosi

1 Arrianus in rubri maris nauigatione aliter enumerat quatuor testudinum ge-

Αἱμύς. Testudo. χελώνη.

nera, χελωνίαν:(hãc opinor marinã intelligit,)terrestrẽ albã & montanã,quę maxima E
est,& cortice crassissimo. 2 Hæmyda, αἱμύδα: Aristoteles nũquã, quod meminerim, nomine testudinis appellat, imò potius distinguit, αἱμύδας τε καὶ χελώνας: sed fere eum ipsis cõnumerat. 3 Hoc forsitan uerũ est de testudine marina: nã terrestriũ carnes ad remedia mãdũtur. Testudinis etenim nomẽ apud Latinos, sicuti & χελώνης apud Gręcos, absq; ullo addito, quãdoq; marinã, quandoq; terrestrẽ significat: ut apud Plin. lib. 11. cap. 37: & Aristotelẽ lib. 5 hist. animal. ca. 33. 4 Plinius(modo absit mẽda)inquit: Testudo pulmonem quãuis prægrandẽ, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet: ut uero de terrestri testudine intelligatur(ut mihi quidẽ uidetur) nõ patitur contextus. 5 Vtriusque generis testudinũ putamina in laminas secari ad opera, ut ad pocula aliáque uasa, perspicuum est ex Martiale in Apophoretis, de Gustatorio,

Fœmineũ nobis Chersoo si credis inesse, Deciperis: pelagi mascula præda sumus.

Testudines albæ. Aureæ. ὀρειναί. Montanæ.

Sunt apud Arrianũ in rubri maris nauigatione(quæ ut opinor ad huiuscemodi opera exquiruntur)testudines quædam quę albæ dicuntur, maioribus corticibus: & aureæ, F
quæ reliquas facile superant. Sunt & ὀρειναὶ, id est montanæ testudines prægrandes & cortice crassissimo, cuius pars inferna, quæ & subrufa est, sectionem uix patitur. 6 Hæ ibi, Plinius: Si ex melle syncero fastidium cruditásue, quæ sit grauissima, incidat, testudinem circũcisis pedibus, capite, cauda, decoctã, antidotũ esse, author est Pelops.

De ranarum generibus. Cap. CVII.

Rana. Βάτραχος.

RAnarum genus ne uiuere quidem diu potest disclusum ab aquæ natura. Quadrupes est ex ouiparorum genere. Lingua ranis sui generis est: pars enim prior, quę cæteris absoluta est, iis cohęret eo modo quo piscium: intima uero absoluta ad guttur applicatur, qua suam uocem solent emittere. Et quidem genus illud ululatus, quam ololiginem nominant, mares

Ololigo, ὀλολυγών.

intra aquam reddunt, ut cieant ad coitum fœminas: & flagrant tantisper G
oculi modo lucernæ, dum uociferantur. Coitum uero noctu magna ex parte agere uisuntur. Coitu superueniunt ranæ, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. fœtum emittunt suum continuo filo sibi cohęrentem. Pariunt minimas ueluti carnes nigras, quas gy- 1
rinos uocant: oculis tamen & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirúmque, semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente: & rursus uernis aquis renascuntur. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente uocalibus. durat genus earum. Mutæ sunt etiã nunc in Scripho insula: eædem aliò translatæ canunt: quod & accidere in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. Ranarum uaria sunt genera. Rana fluuiatilis 2

Gyrini.

Rana fluuiati. Rana aquatic. Rana lutaria. βάτραχος τελματιαῖος. βάτραχος λιμναῖος.

circa stagna riuósque uersatur. hæ sunt quæ apibus, ubi aquatum accesse- H
rint, insidiantur, & eas rapiunt. Iubent aliqui nascẽtium in aqua ranarum, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si per nares fluat sanguis, iniiciendum. Contra omnium reptilium uenena pro antidoto sunt ranæ, si ex sale & oleo decoctæ carnes earum edantur, iúsue decoctarum sorbeatur: prosunt & contra inueteratos tendinũ rigores. Hydropicis quoque medentur ranæ aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ, ac pro cibo sumptæ. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuẽtium uentres impositi: pedibúsque posterioribus adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo, abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Decoquuntur ranæ singulæ in aceti heminis, ut dẽtes co

colluãtur,

Acolluantur, contineatúrque in ore ſuccus, dentium dolores ſedat. Si faſti-
dium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius,
ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortio-
ribus ſtomachis ex iure edendas dabat: maxillaréſq; ita ſanari dentes præci
pue putant: mobiles uero ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hæc quidam rana-
rum corpora binarum præciſis pedibus, in uini hemina macerãt: & ita col-
lui dentes labentes iubent: aliqui totas adalligari maxillis: alij denas in ace-
ti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium ſtabili-
rent: alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus.
Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno areſieri per noctem præcipiunt:
poſtea tantundem ſalis addi atque fricari. Pſoras tollit rana decocta in he-
B minis quinque aquę marinæ. excoqui debet donec fit craſſitudo mellis. Ra
narum decoctarũ ex aceto ſuccus anginas illitus abolet: hic & contra ton-
ſillas prodeſt. Inſperſus earum cinis profluentis ſanguinis impetum ſiſtere
fertur: cum liquida pice illitus ſanare alopecias. Tuſſim ſanare dicuntur pi
ſcium modo in iure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cũ
diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectíſque in-
teraneis cõdiri. Vermes ulceribus innati, ranarum felle tolluntur. Iecur ra-
næ geminum eſſe dicunt, obiicíſque formicis oportere: eam partem quam
appetant contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Ranarum adeps inſtilla-
3 tus, ſtatim dolores aurium tollit. Quæ βάτραχος ἕλειος à Græcis uocatur, & — βάτραχος ἕλειος.
ἑλειοβάτραχος (quaſi ranam paluſtrem dixeris) quibuſdam aut idẽ cum phry- — ἑλειοβάτραχος.
C no aut certe non diſſimilis uidetur: atque ex utriuſque ueneno eadem pro- — *Rana paluſtris*
creari ſymptomata feruntur: nempe corporis tumor cum colore admodũ — φρῦνος.
pallido, ut buxo ſimilis appareat: ſpiritus anguſtia, oris fœtor, ſingultus: nõ
nunquam & ſua ſponte inuitóque effluit ſemen. facile autem ſanatur qui
4 poſt uomitionem meraci uini plurimum ingeſſerit. Nicander uero & Aë-
5 tius hæc omnia fere ranæ mutæ tribuunt. At βάτραχον ἕλειον ſumentibus, appe
titus deiectionem, oris nimiam humectationem, nauſeámque & frequen-
6 tem uomitum, ac præterea affectionem quam καρδιωγμὸν uocant: curari ue-
ro, ingeſta uini copia unà cum aliis quæ uehemẽtius calfaciant. Phrynos, — φρῦνος.
ut Aëtius prodidit, ranarum genus eſt, quod cum paluſtris uitæ conditio-
nem in terreſtrem mutauerit, φρῦνος appellatur. Magnitudine teſtudinem
D paruam æquat. Dorſum exaſperat inflatq; ſe irata & intumeſcit: adeo pro-
terue audax ut in quodcunque aduerſum ierit, inſultet & quaſi uindicet.
Raro quidem mordet: uerum adeo ueneno ſum exſufflat, ut uel ſolo anhe-
litu officiat: hoc malum ſequitur totius corporis tumor, ut quandoque rũ-
patur, ac breui intereat læſus. Phrynon Latini ranam rubetam uocant. Ra- — φρῦνος.
næ rubetæ, inquit Plinius, quarum & in terra & in humore eſt uita, pluri- — *Rana rubeta.*
mis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac reſumere à paſtu di-
7 cuntur, uenena tantum ſibi reſeruantes. Sunt quæ in uepribus tantum ui
uunt, ob id rubetarum nomine, quas Græci phrynos uocant, grandiſſimæ — *Rubeta.*
cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenę ueneficiorum. Ranæ rubetæ ho — φρῦνος.
ſtis eſt buteo triorchíſue: rapit nanque eum & exedit. Apes hoc modo in-

terimit rana rubeta:adrepens nāque foribus aluei insufflat, & deinde auo- E
lantes obseruat ac deuorat. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Ranæ
rubetæ iecur omnino uitiatum est, & corpus denique totum prauum sor-
titur temperamentum,uenenosúmque est.Ranarum rubetarum iecoris al
tera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Ti-
mæus & Neocles medici rubetas dicūt bina iecora habere: & alterum qui-
dem occidere,alterum alteri aduersantem salutem afferre. Ex iis ranis quę
in uepribustantum uiuunt,lien contra uenena quæ fiūt ex ipsis, auxiliatur.
cor uero etiam efficacius est.Mira de his alia certatim tradūt authores . Est
phryni genus alterum φρῦνος κωφὸς,id est rubeta muta,sine uoce est.Exitiosa 8
φρῦνος κωφός. hæc,in arundinetis roris linctu uictitat: ex qua uenenum quoque appara- 9
Rubeta muta. tur.Huic eadem fere tribuunt Nicander & Aëtius, quæ alij ranæ palustri. F
Rana uiridis. Est parua rana,inquit Plinius,in arundinetis & herbis maxime uiuēs, mu-
ta ac sine uoce uiridis, si forte hauriatur , uentres boum distendens. Huius
Penicillis, aliàs specillis. corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant
afferre:ipsásque carnes doloribus oculorum superponunt. Huius ranę par-
uæ sanies efficacissime psilothrum est,si recens illinatur: & ipsa arefacta ac
tusa,mox decocta tribus heminis ad tertias,uel in oleo decocta æreis ua-
Rana ex arbore uociferās. sis.Ranarum uiridium sanguine,inquit Dioscorides, palpebræ pili auulsi
renasci prohibentur.Est rana parua arborem scandens,& ex ea uociferans,
Dryphytes. Dryophytes. in huius os si quis expuat,ipsámque dimittat,tussi liberari dicitur.Pilos in-
Calamitæ. utiles in palpebris euulsos cohibent, quas dryphytas & calamitas uocant: 10
sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. uene- G
rem concitat iecur ranæ dryophytes & calamitæ adalligatum. 3

Geryni. 1 Gyrinos,Gerynos uocat Nicander in Alexiphar. nisi menda subsit. 2 Ra-
φρύνη λιμναῖα. na fluuiatilis,φρύνην λιμναίαν uocat Nicander,quę multum uociferatur,uérque ipsum
Rana leuis. iam aduentare primum denuntiat. 3 βάτραχον λεῖον ex mendoso codice sorsitan le-
gerat Hermolaus , cum miratus ranam leuem inuenisse diceret apud Dioscoridem.
4 Si ingesto uino copioso euomat, inquit Nicander. 5 Quòd os bilioso hu-
more humectum sit refert Nicander de muta rubeta. 6 Καρδιωγμός,& morsum o-
ris uētriculi significat ,& crebrum uelocémque cordis motum ac ueluti palpitationē:
sed ex Nicandro uidetur hoc in loco stomachi affectionem significari. 7 Rubeta-
Bufo. rum,Bufo (ut opinor) huius est generis:de quo Vergil. Inuentúsque cauis bufo: hoc
est rubeta terrestris maxima,ut interpretatur Seruius. 8 Nicander, φρῦνος κωφὸς ἢ
ἄφθογγος ἐν δονάκεσι θαμίζων. 9 Roris linctu inter fruteta uiuere attribuit Nican-
φρῦνος θερόμενος, θερόεις. der alteri rubetarum generi, quod θερόμενον & θερόεντα cognominat, quasi æstiuam H
dixeris: & quod colorem corpori uiridiorem inducit, qualis est thapsiæ: corpúsque i-
psum calore incendit,cum anhelitus angustia orísque fœtore: quæ fere Dioscorides &
Paulus,illi quam ranam palustrem uocauimus,tribuunt. 10 Si quis,Hæc Diosco-
Diopetes. rid.de ranis uiridibus. 11 Diophytes,Aliàs dyophytas diopetes.

De lacertis. Cap. CVIII.

Lacerta. Lacertus. σαῦρα. σαῦρος. QVadrupes ouipara lacerta est,& crura gerit à latere adiuncta. Cortice 1
quoque integitur,sed molliori,serpentum more. Linguam præterea
ut serpentes longam habet & bifidam, & parte extrema, capil-
lamenti tenuitate. Omnia denique habet membra serpētibus similia, si pe-
des

A des iis demas, longitudinem addas. Complexu etiam simili serpẽtibus coit lacertarum genus: in iis marem intelligi dicunt, quòd sub cauda unam cauernam habeat. Lacertã ore parere creditur uulgo: Aristoteles negat. Neque incubant, oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniam huic animali nulla memoria. Itaque lacertarum oua sua sponte in terra aperiuntur: & catuli per se erumpunt. uitam eorum annum non complere, sed semestrem finire aiunt. Mensibus certe quatuor frigidissimis latent. Renasci lacertis caudas haud falsum est. Lacerti Arabiæ cubitales: in Lybię desertis binûm cubitorum: in India uero in Nisa monte XXIIII in longitudine pedum, colore fului aut punicei aut cœrulei. Lacertæ combustæ cum radice recentis arundinis (quæ, ut una cremari possit, findenda est:) itémque myrteo oleo
B permixto cineres, capillorum profluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præstant. Quidam denas uirides in X sextariis olei ueteris discoquunt, contenti semel in mẽse ungere. Lacerti inueterati in os pẽdentiũ, addito sale contusi, & ab ictu læsas aures sanant: efficacissimæ autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudã distinctę. Lacertæ caput tritum & appositum prodidere nonnulli spicula extrahere: uerrucas quoque, quas myrmecyas & acrochordonas dicũt, clauósque tollere. Iecur uero erosis dentibus impositum, eos à dolore liberare. Si dissecta apponatur, ictis à serpente prodest. *Lacertæ uirides.* *Ferrugineas maculas habẽtes lacertæ.*

1 χλωροσαῦροι uocat Theocriti interpres. χλωροσαῦροι

C

De salamandra & sepe quadrupede. Cap CIX.

Lacerti species (ut Dioscoridi placet) salamãdra est: lacerti quidem figura, sed aspera magis atque scabra: animal ignauũ, & punctis ueluti stellis uariegatum: nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & serenitate deficiens. Nihil gignit: neque est in iis genus masculinũ fœmineúmue, sicut neque in anguillis. Huic tantus rigor, ut ignem illæsus pertransire possit: ignémque tactum, ut aiunt, extinguere, nõ alio modo quàm glacies. Et omnino ad certum usque terminum ab igni nihil patitur: uritur autem, si longiore spatio igni sit admota: si nanque diutius in igne immoretur, effluẽte absumptóque ex ea mucoso quodam frigido humore, exuritur. Eius sanie saliuáue, quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani,
D uel in pede imo contacta, omnis in toto corpore defluit pilus: id quod cõtactum est colorem in uitiliginem mutat. At si quem salamandra momorderit, dolor uehemẽs sequitur, & in uulnere ipso crusta. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est: cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt: salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito distans, inquit Plinius: quinimo si contacto ab ea ligno uel pede, crusta panis incoquatur, idem ueneficiũ est: uel si in puteum cadat: tamen talis ac tanta uis ueneni, à quibusdam animalium, ut suibus, manditur. Venenum eius extingui primum omnium ab iis quæ uescantur illa uerisimile est. Sestius uenere accendi cibo earum, si de- *Salamandra.*

tractis interaneis & pedibus & capite in melle seruentur, tradit: negátque E restingui ignem ab iis. Vim habet (ut Dioscorides author est) calfaciendi, exulcerandi & exedendi: additúrque non aliter atque cãtharis, in medicamenta quorum uis est erodere, & lepras abolere. Pilos euellit oleo liquefacta: exenterata, detractis pedibus & capite, in melle seruatur ad eundem usum. Et combustæ quoq; salamandræ cinerem nonnulli septicis & lepricis psoricísque medicamentis admiscent. Lacertæ quoque paruę similis est seps, quem alij chalcidem uocant, alij zignida, alij σαῦρα χαλκιδικὴ, id est lacertam chalcidicam. 1

Seps. Σήψ. Chalcis. Zignis. Σαῦρα χαλκιδικὴ. Lacerta chalcidica.

Parua quidem serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet. Color illi serpentis quàm τυφλίνω cecilíámue dicunt. Si equum momorderit, aut interimit, aut uehementem dolorem mouet: si hominem, tumor primum pellucidus ac ueluti splendescens, & cũm nigritia circa uulnus undique: sequitur postea membri primum affecti, & totius deinde corporis putrefactio. Lacerta chalcidica in uino epota morsus suos sanare traditur. F

1 Chalcis dicta est à uirgulis, quas in dorso habet ærei coloris: longitudinem habet octo palmorum: gignitur in Syria, Lybia & Cypro. Hæc Nicãdri interpres: uerũ quod de eius longitudine affertur, uerius fortasse est de sepe serpente, de quo infra.

De stellione. Cap. CX.

Stellio. Ascalabus. Ascalabotes. κωλώτης. Galeotes.

Lacertæ figura & stellio est, quem Græci ascalabum & ascalaboten uocant: alij coloten, alij galeoten: G

Combibit os illi maculas: aptúmque colori
Nomen habet, uariis stellatus corpore guttis:
Inque breuem formam, ne sit uis magna nocendi,
Contrahitur: paruáque minor mensura lacerta est.

Chameleonũ stelliones quodammodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterquam araneis: cum quibus pugnãt, eósque deuorant. Cubile habet stellio in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue. Temporibus statis se condunt stelliones: mensibus enim quatuor frigidissimis latẽt in cauernis. Senectutem quoq; exuunt, ut angues: eámq; protinus deuorant, ut Theophrastus author est, præripientes comitiali morbo remedia. Operæpretium est scire, quomodo præripiatur, cum exuitur mẽbrana hyberna, aliàs deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulẽtius inuidere homini tradunt. Obseruant cubile eius æstatibus: est autem in locis ostiorum fenestrarúmque, aut cameris sepulchrísue, ut dictum est. Ibi uere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eò facilius exuens circundatum torporem: sed eò derelicto non potest remeare. nihil ei remedio in commitialibus morbis præfertur epoto. Arbores scandit stellio, uel resupinus ingrediens. Colotis sicuti & lacertis caudas renasci haud falsum. Colotę hostis asinus est: dormit enim colota in eius præsepi: & narẽ subiens asini, ne comedat impedit. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. Pestiferos ferunt stelliones in Græcia: at in- H 2

A at innocuos in Sicilia: Italiæ tamen quibusdam locis morsus eorum exitiales sunt. Duo eorum genera: alterum stellionem transmarinum nominant: hunc Græci coloten uocant, & ascaloboten, & galeoten. In Italia non nascitur: est enim hic plenus lentigine, & stridoris acerbi, & uescitur: quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Si quem stellio momorderit, locus affectus cum dolore assiduo liuescit. Stellioně dissectum scorpionum plagis nōnulli imposuere: & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur: fit enim & è stellionibus malum medicamentum: nam cum immortuus est in uino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit: ob hoc in unguěto necant eum insidiătes pellicum formæ: remedium est oui luteū, & mel ac nitrum. & scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, ut B uisu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciūt eum, & ita uulnera eo perungunt: quidam oleo eo spumā argenti decoquunt ad emplastri genus, atque illinunt. Hydrocœlicis stelliones mire prodesse tradūtur, capite, pedibus interaneísque demptis: reliquum corpus inassatum, in cibo id sæpius datur. Comitialibus morbis stellionis trāsmarini cinis potus in aceto prodest: & tunicula stellionis, quam, ut dictum est, eodem modo ut anguis exuit, pota: quidam & ipsum arundine exenteratum inueteratúmque bibēdum dedere: alij in cibo in ligneis uerubus inassatum. Mirum de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum, in sinistra manu uenerem stimulare: si transferatur in dextrā, inhibere. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

Stellio transmarinus. Colotes. Ascalabotes. Galeotes.

C

De chamæleone. Cap. CXI.

Chamæleo quoque & magnitudine & figura totius corporis lacertam plane repræsentat: uel ut alij referunt, similis est magnitudine crocodilo terrestri, spinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine distans. Latera deorsum ducta uentri iunguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum, ut in paruo fit, haud absimile suillo: uel ut depinxit Aristoteles, rostrum simiæ porcariæ simillimum. Cauda prælōga in tenuitatem desinens, & permultis implicata in se orbibus, lori modo. Elatior à terra est quàm lacerta: inflexus crurum perinde ut lacertæ, sed crura habet recta. Pedes singuli bipartito secantur: partésque talem inter se habent D situm, qualem pollex ad manus reliquam partem obiectam: sed ipsæ etiam reliquæ partes paulotenus in digitos quosdam finduntur: uidelicet priores triplici fissura interius, duplici exterius: posteriores interius duplici, exterius triplici. Vnguiculi iis adunci. Corpus asperum totum, ut cocodilo, oculi in recessu cauo intus recepti, prægrandes, rotundi, cute simili atque reliquum corpus obducti, media sui parte perquā exigua detecti qua uideāt: quæ uidendi sedes nunquam cute operitur, nec pupillæ motu: sed totius oculi uersatione in orbem, mutationéque quoquò uersus aspicit quæ uelit. Color uarius, & in momento mutabilis: mutat nanque suum colorem inflatus. Habet autem & nigrum colorem non longe dissimilem crocodilo, & pallidum, ut lacertę, & maculis distinctum nigris, ut panthera. Et muta-

Chamæleo. χαμαιλέων.

Paulotenus, ὡδὶ βραχύ. Solinus.

Hamati ungues subtili aduncitate.

Pallidum, ὦχρον.

tur color subinde toto in corpore:redditque semper quencunque attingit, E præter rubrum candidúmque.Et oculi quoque concolores reliquo corpori redduntur:& cauda eundem colorem accipit.pallescit cum moritur:defunctúsque eundem colorem seruat.Motus illi piger admodum ut testudini est.Gulam atque arteriam situ eodem continet,quo lacertę.pulmonem habet portione maximũ.Carnem nusquam nisi in capite & maxil lis, & ad commissuram caudæ admodum exiguam possidet. Nec alibi sanguinem quàm in corde & oculis,& loco à corde superiore, & uenulis hinc tenden- I tibus: uerũ nec in iis quidem ulla copia, sed pauxillum habetur sanguinis: & omnium ouiparorum pedestrium maxime inopia sanguinis riget chamæleo.Cerebrum paulo superius oculis positum est,& prope iis contiguũ. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucens, ueluti annulus æ- F neus tenuis,nullo palo interceptus cingit. Membranæ in omnis fere corporis partes multæ ac ualidæ,longéq; firmiores,quàm in cæteris tẽdunt. Dissectus hic totus spirare præterea diu potest,motu admodum exiguo adhuc circa cordis sedem extante. Et cum omnes corporis partes contrahit, tum uel maxime costas cogere atque adducere potest:lienem conspicuum nusquam continet.Subit cauernas & latitat hyeme more lacertorum.Nullum animal pauidius esse existimatur, & ideo uersicoloris esse demutationis. Ipse celsus hianti semper ore,solus animalium nec cibo nec potu alitur:nec alio quàm aëris alimento. Circa caprificos ferus, innoxius alioquin. Chamæleontem gignit Africa, quanquam frequentiorem India: per omnem quoque Asiam plurimus est. Impetibilis est coraci: à quo cum interfectus G est,uictorem suum perimit interemptus. Nam si uel modicum ales ex eo ederit,ilico moritur.Sed corax habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente.Nam cum afflictum se intelligit, sumpta frõde laurea, recuperat sanitatem.Vis eius maxima contra accipitrum genus:detrahere enim supra uolantem ad se traditur:& uoluntarium præbere lacerandũ cæteris animalibus. Sanguine chamæleontis palpebras nudari pilis creditum est. Hæc de quadrupedibus quarum generatio ex ouo est.

Circa caprificos,id est mẽse Iulio: uide Claymõdi scholia in Plin.

De serpentibus. Cap. CXII.

Serpens. Anguis, ὄφις.

SErpentum quoque genus, omnia fere corporis membra habet lacertis I proxima,si pedes iis demas,longitudinem addas: quippe quod intectũ H cortice sit,& prona supináque perinde ut lacerti habeat.Serpentum itaque genus animal est terrestre,sanguine præditum,quod pedibus ex natura caret,idémque intectum cortice est. Terrestris inquam: nam exigua serpentum pars aquatilis est,scilicet fluminum incolæ,& quę maris indigenæ serpentes sunt terrestribus similes.Sensoria omnia simili modo hæc atque cætera etiam animalia habent:uerbi gratia, nares olfaciendi, oculos uidendi, aures,audiendi sensorium:non tamen hæc eminent, quo modo ne auibus quidem,sed foramina tantum habentur. Nec palpebram superiorem mouent hæc animalia,ut ne aues quidem,sed inferiore conniuent:quanquam non auium more nictantur: sunt enim oculis durioribus quàm aues. De anguibus

A anguibus Thebanis perhibent Ægyptii, quòd cornua habent: extuberat e- *Angues Thebani.*
2 nim ueluti uestigium cornus. Lingua serpentum tenuis, longa & atri colo-
ris est: atque si extrahas, porrigi longius potest. Peculiare hoc præter cæte-
rorum linguas, serpentibus & lacertis est, ut eorũ lingua bifida sit, sed præ-
cipue serpentium: quippe quæ tenuissimis quibusdam quasi capillamentis
3 discreta uibretur. Dentes omnibus serrati sunt: sed duo in superna parte
dextera lęuáque longissimi, tenui fistula perforati, ut scorpionũ aculei, ue-
nenum infundentes. Quidam unum esse eum tradunt: & quia sit aduncus,
resupinari cum momorderit: aliqui tunc decidere eum, rursúsque recre-
scete, facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Lingulã, quã
ἐπιγλωττίδα uocant, arteriæ superpositam nõ habent: sed meatum ipsum mo-
B do contrahunt, modo laxant pro sui commodi desiderio: atque ita efficitur
ne quid ponderis in pulmonem delabatur. Serpentis collum proportiona-
le potius colli uideri potest: siquidem capite & armis humerísue pars hæc
describenda est. Proprium serpentibus præ cæteris cortice intectis est, ut ca
put uertere in auersum reliquo quiescente corpore ualeant. Angues circa
Æthiopiam uolare narrantur, pennas habentes cutaneas & sine pedibus.
Omnia ětiam interna fere eadem serpentibus sunt, quæ lacertis: uerum o-
mnia earum uiscera propter longitudinem & angustiam corporis longa
arctáque habentur: ita ut inter se dignosci præ suæ figuræ dissimilitudine
uix queant: arteria nanque longa admodum est, atque etiam gula longior.
Arteriæ origo ori proxima est: adeo ut sub ea lingua esse uideatur: & quidẽ
C uidetur linguæ præminere, quoniam lingua contrahitur, neque eodem lo-
co ut cęteris animalibus permanet. Speciem quoque uiscerũ habent proli-
xam, & cæteris animalibus dissimilem: cor enim arteriæ postremæ adhæ- *Arteriæ po-*
ret exiguum, sed longum & renum speciem referens. Pulmo deinde adne- *stremæ, ὑπὸ τῷ*
ctitur simplex, fibrosis fistulis diuisus, prælongus, exiguus, fungosus, mul- *φάρυγγι.*
túmque à corde sepositus. Iecur item longum & simplex: sed lien exiguus
rotundúsque ut lacertis. Fel similiter atque in piscibus habetur: nam præ-
ter natricem, in omnibus fere intestino adnexum hęret. Neque uesicam ha
bent neque renes, sicuti neque alia, quę ouum pariunt. Ventriculum habẽt
serpentes uelut intestinum amplius, canino similem: tum intestinum lon-
gum, tenue, & ad exitum usque uniforme.. Serpẽtibus ueluti piscibus te-
D stes desunt & penis: sed meatus continent binos, qui de septo exorti, latus
spinæ utrinque perreptent, coeántque superne iuxta spinam in unum: atq;
ita ad ostium excrementi finiant. Pleni meatus ij humoris fœtifici (θορὸν uo
cant Græci) redduntur tempore coitus: attritúque mutuo semen effluit ge-
nitale: candidum eodem modo quo de piscibus dicetur. Vulua bifida serpẽ
tibus omnibus fere tendit prolixior, modo corporis, exorsa inferius ab uno
continua meatu, didúctáque utrinque in latus spinæ, quasi duplex meatus
usque ad septum: in qua oua ordinatim gignuntur, & edi inde solẽt. At ui-
peræ uni (quandoquidẽ animal edit, postquam intra se oua pepererit) uul-
ua similis ut cartilagineis est. Serpentibus dorsi spinam piscium more com
pleri apertum est: spinam enim in ossium loco continent. Costæ singulis tri

cenæ. Caudæ serpentibus similiter atque lacertis amputatæ renascuntur. E
Vocem quidem emittũt serpentes, sed exilem, & ueluti longum sibilum.
Megasthenes scribit in India serpẽtes in tantam magnitudinem adolesce-
re, ut solidos hauriant ceruos taurósque. Nota est in Punicis bellis ad flumẽ
Bagradam à Regulo imperatore, balistis tormẽtísque, ut oppidũ aliquod,
expugnata serpens, c x x pedum longitudinis: pellis eius maxillæque usq;
ad bellum Numãtinum durauere Romæ in templo. Mas serpens fœmina
minor est, uti in cæteris etiam ouiparis. Serpẽtum coitus complexu mutuo
supinarum partium agitur: & quidẽ serpentes ita conuolutę sibi cohærent,
ut unius serpẽtis bicipitis caput totum esse uideatur. Pariunt oua foris, ex-
cepta uipera omnes: non singulatim, sed ad monilis muliebris quod collũ
ambit similitudinem: incubant, quæ pepererint in terra, & fœtum sequen- F
te excludunt anno. Anguem ex medulla hominis spinæ gigni accepimus à 4
multis, inquit Plinius. Serpentes cum natant, eodem modo natant quo re-
punt, hoc est flexuosis impulsibus. Serpentum genus omniuorum est: nam
ἀιχνότατοι. & carnem edunt & herbam. Serpẽtes omnium maxime animalium cupe-
diæ deditę sunt: sed desiderium iis bibendi exiguum, sicuti & reliquis, qui-
bus pulmo fungosus est. Vini incontinẽtes sunt serpentes: proinde uiperas
aliqui uino in fictilibus uasis ad sepes disposito uenãtur: ebriæ enim capiũ-
tur, cum alioqui exiguo indigeãt potu, ut diximus. eędem minimo & pene
nullo cibo cũ adseruantur inclusæ: sed cum serpentes carniuoræ sint, quic-
quid ceperint, succo exucto intus in uentre (non foris quemadmodum a-
ranei) reliquum totum per meatum sui secessus emittunt. Accipit serpens G
undelibet quod datur, siue auis siue belua est. oua etiam deuorat: sed cũ ac-
cepit, reducit, & usque eo retractat, quoad partem nactus extremam è dire
cto constituat: tum colligit se, in breuéque contrahit, ut quod ori inditum
supra est, in imum extento corpore facilius deducatur: quod propterea ita
facit, quia gulam angustam habet & longã. Diu etiam serpentes uiuere pos
sunt sine cibo. Condũtur serpentes hyeme sub terra aut saxis aut in arborũ
saxorúmue cauis: & omnes secessus tempore, ueneno orbę dormiunt. Se-
nectutem exuunt serpentes, tum uere post latibula cum egrediuntur, tum
etiã autumno. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiũt,
ita ut obcæcari uideatur iis, qui rem non intelligunt. tũ caput exuitur: gla-
brum enim hoc omnium, antequã reliquum corpus apparet: atq; una fere H
nocte & die senectus tota exuitur, à capite orsa ad caudam: eiúsque quod
exuitur, quod internum erat fit externum. Serpentium frigori hedera gra-
tissima est, ut mirũ sit illã in honore habitã: contrà, fraxinus adeo serpentẽ
fugat, ut ne matutinas quidẽ occidentésue umbras, quanuis sint longissi-
mæ, serpens arboris eius attingat. Experta prodimus, inquit Plinius, si frõ-
de ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignes potius quàm in fraxinum fu
gere serpentem. Serpẽtes omnes natura frigidæ sunt: ac proinde in æstuo-
sis locis fiunt grandiores: ubi & aliquanto magis pestiferæ gignũtur. at Ita-
lia frigidioresque regiones, hac quoque parte salubritatem habẽt, quòd mi
nus terribiles angues edunt. uenenorum similiter maxima pars frigore in-
terimit,

A terimit, tam ictu quàm potu. Sunt tamen & uenenata nonnulla, quæ morsu ardorem inferant. nec aliud uenenum esse quàm fel serpentium diligentissimi quidam authores scribunt. Venenum autem anguium magis minúsue perniciosum ex eorum pastu euadit: id quod maxime manifestũ est ex uiperis, quæ in Arabia inter balsami frutices, & ex earundem lachryma uiuunt: morsum nanque eorum minime timent ij qui balsamum colligũt: nullum etenim ueneni periculum affert. Quibusdam in locis serpentes indigenis innoxij sunt, aduenas interimũt. In Syria nanque angues circa Euphratis maxime ripas dormientes, Syros non attingunt: aut etiamsi calcati momordere, non sentiunt maleficia: alios cuiusque gẽtis infesti auide & cum cruciatu exanimantes. In serpentum genere omnia magis exitialia, si B suum genus edere, antequam noceant. Illud prætcrea ignorare non oportet, omnis serpentis ictum, & ieiuni & ieiuno magis nocere: ideóque perniciosissimæ sunt cum incubant: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Venenum serpẽtis (ut quædam item uenatoria uenenata quibus Galli præcipue utuntur) nõ gustu sed uulnere nocet. nam seps, quæ & lacerta Chalcidica dicitur, in uino pota, morsus suos sanat. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Et hominibus contra serpentes inest uenenum: ferúntque ictas saliua ut feruentis aquæ contactum fugere: quòd si in fauces penetrauerit, etiã mori: idq; maxime humani ieiuni oris. Nihil autem æque aduersari serpentibus ferunt, quàm cancros: suésque percussas, hoc pabulo sibi mederi: cum sol sit in can C cro, torqueri serpentes. Anguibus in cibo sumptis anguillarũ modo lendes tolluntur: aut uernatione earũ quam exuunt pota. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Membrana siue senectus anguium uernatiõne exuta in uino decocta, dolores aurium sanat infusa: & dentium dolores, si colluantur. Additur & in ocularia medicamẽta, præsertim uiperina. Senectus serpentium feruente testa usta instillatur, rosacco admixto contra omnia quidem aurium uitia efficax, sed contra grauceolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinę. uetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Dentium dolores sedat anguinæ uernationis mẽbrana cum oleo tædæque resina calefacta, & auri alterutri infusa. adiiciunt D aliqui thus & rosaceum: eadémque cauis indita, ut sine molestia cadant, præstat. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta abortum facit. ad canis rabidi morsum cum cancro masculo trita illinitur: nam etiam per se reposita in arcis armariísque tineas necat. claritatem oculorum facit, si affricetur. Anguium adeps erugini mixtus, ruptas oculorum partes sanat. Quoddam est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum à Græcis: angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporúmque spumis artifici complexu glomerantur, anguium appellatur. Vidi equidem ouum, inquit Plinius, mali orbiculati

Venenum anguium.

Anguiũ, aliàs anguinum.

R

modici magnitudine. ad uictorias litium, ac regum aditus mire laudatur à magis. 1. E

Visæ iam etiã serpẽtes, inquit Plinius, auserinis pedibus.
Non corticẽ, sed cutẽ purã habere serpentes tradit Plin.
Ἑρπετά.
Ἑρπυστικά.
Ἕρποντα.
Βαδίζοντα.
Serpens.
ὄφις, anguis.

1 Serpentis nomen Latinis (ni fallor) nonnunquam significat terrestre animalculum omne, quod se non attollit ingressu, sed humi repit, etiamsi quadrupes est, ut seps, salamandra: uel etiã multipes, ut scorpio, scolopendra: præsertim si aut morsu aut ictu uenenum inferat. Plinius enim salamandram serpentem uocat: & sepa quoque, id est lacertam Chalcidicam. Cornelius Celsus scorpionem, araneum & phalangium inter serpentes numerat: (quanquam, ut Solino placet, scorpiones, scinci, lacertique, uermibus, non serpentibus adscribuntur.) Lucanus de sepe, parua modo serpens, dixit. Ἑρπυστικὰ & ἑρπετὰ quoque, non ea solum quæ serpẽtum more repunt, significant, sed & alia quoque: ut quadrupedes paruas, quæ apud Aristotelem unguibus numerosioribus apprehendendo (quod fit quinis digitis, quos in posterioribus pedibus obtinẽt) facilius obrepunt ad superiora. Ἕρποντα καὶ βαδίζοντα distinxit Galenus: nam ἕρπειν proprie de serpentibus dicitur & uermibus, quibus pedes desunt: improprie etiam de pedestribus omnibus quæ tardius repunt. Hæc Theocriti interpres. Et diuus Basilius ἑρπετὰ natatilia omnia uocauit, ut pisces, & alia quæ in aquis uictitant. Serpens nonnunquam unam speciem significat. Plin. lib. 29 serpentis oculorum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro una specie, scilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murenæ & serpentis coitu, id est uiperæ. Anguis generale non minus est, quàm serpens, ut apud Celsum lib. 5. Serpentium quoque morsus nõ nimium distantem curationem desiderant. quamuis in ea multum antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium singula medẽdi genera præciperent: atque aliis alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuni & ieiuno magis nocere: utilissimúmque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et alias frequenter anguis unã etiam speciem significat, ut apud Plin. lib. 29 cap. 4. 2 Tenuissima serpentibus lingua, inquit Plinius, & trisulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas, prælonga. 3 Serrati καρχαρόδοντες, uetus interpres acuti, diuisi, coniuncti secundum serram. 4 Anguem, Plutarchus in Cleomene: & Ouid. lib. 15 metamorph. eadem tradunt. Ouid. F G

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

De hydro, & aliis quibusdam serpẽtibus aquatilibus. Cap. CXIII.

Hydrus.
Natrix.
Chersydrus.

IN orbe terrarum pulcherrimũ anguium genus est, quod in aqua uiuit: hydri uocantur, nullis serpentium inferiores ueneno. Genus hoc nomen etiam chersydri compositum inde sortitum est, quòd primũ in aquosis locis degit, postea aridiora petit: quo etiam tempore uenenum illi nocentius inest: ut quod syncerius iam uenenum sit, minúsque alienis admixtum succis, ac proinde atrocius redditur magísq; noxium: uerum in humore dum uiuit, non adeo purum habet uenenum: ex humidiore nanque uictu alienis temperatur succis. Calabria chersydris frequentissima est: uti & Vergilius explicat: H

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit: ripísque habitans hic piscibus atram

Impro-

A Improbus ingluuiem, raníſque loquacibus explet. *In paludibus,*
Poſtquam exhauſta palus, terręq; ardore dehiſcunt, *Nicander in*
Exilit in ſiccum & flammantia lumina torquens, *Ther.*
Sęuit agris, aſpérque ſiti, atque exterritus æſtu. *Ex Nicand.*

1 Forma ſimilis eſt aſpidi cherſææ paruæ, niſi quòd ceruicem non ita latã habet: qua in re maxime ab iis differre uidentur aſpides. Huius iecori fel adnexum eſt, cum in cæteris ſerpentibus inteſtino magna ex parte adhæreat. Ex hydri morſu factum ulcus dilatatur, liueſcénſque ſubinde augetur: nigráque ex eo ſanies copioſa maléque olens, ceu ex ulcere depaſcẽte manat. Hydri iecur ſeruatum, aduerſus percuſſos ab iis auxilium eſt: quod & bibi *Hydra.*
2 iubent ad calculos pellendos. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis *Enhydris.*
B uiuens: eſt autẽ ſerpẽs maſculus albus. De colubro uero ita cecinit Vergil. *Coluber.*

Eſt tecto aſſuetus coluber ſuccedere & umbræ.
Peſtis acerba boum, pecoríque aſpergere uirus.
Fouet humum: cape ſaxa manu, cape robora paſtor: *Aliâs, fodit humum.*
Tollentémque minas, & ſibila colla tumentem
Deiice. iámque fuga timidum caput addidit alte:
Cum medij nexus, extremæq́ue agmina caudæ
Soluuntur, tardóſque trahit ſinus ultimus orbes.

Coluber, inquit Plinius, eſt in aqua uiuens. huius adipem & fel habẽtes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari produntur, nihil contrà belua audẽte. Enterocelæ iecur aquatici colubri illinitur enhydris (qui ut dictũ iam eſt,
C uocatur Græcis coluber in aquis uiuens.) Huius inquam quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificãt, inferiorum inferio-
3 ribus: aliqui canino tantum contenti ſunt. Sunt & hydri marini, qui circa *Hydri marini.*
inſulas quaſdam Indiæ egrediuntur in terram, uicenûm cubitorum longitudine. Sed ſerpentum marinorum genera cõplura ſunt, colore numeroſę *Serpens marinus.*
uarietatis. naſci eos non in altiſſimis gurgitibus certum eſt. Eſt ſerpens marina colore & corpore congro proxima, ſed obſcurior & acrior. Hec ſi ti- *ὄφις θαλάττιος.*
4
5 meat atque piſcatores euadat, in arenam roſtro quamprimum adacto terebrat ſubítque tota. Eſt ore acutiore hæc quàm terreſtres. Myronẽ piſcem eundẽ eſſe cum marino ſerpente uolũt nonnulli: cuius alteruter oculus eru- *Myron.*
tus pro amuleto geſtatur aduerſus oculorum uitia, quem oportet uiuúm
D dimittere: alioqui fruſtra geritur amuletum: atque tũ deinde piſci alterum renaſci oculum loco eruti aiunt. Sunt etiã maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles, niſi quòd caput habeant congri. Inter aquatiles numeratur & ſerpens quidam paruus, colore atro, oculis ſanguineis, cuius caput draconis formam imitatur. circa mare rubrum naſcitur, ut refert Arrianus. Hydri quoque nomine à nõnullis appellatur dryinus: ab aliis chelydrus. In humidis paludoſisq; locis, in quercuum ac fagorũ radicibus fere latibula habet: & in pratis ranas uenatur & molaridas, in Helleſponto frequens. Eſt autem dryinus ſerpens duorum circiter cubitorum longitudine, corpore obeſo, aſperrimis ſquamis undique munito: in quibus latitant muſcæ quędam paruulæ quæ ſerpentem conficiunt. colore in tergo ſubatro eſt: capi- *Vetus Ariſtotelis interpres ita habet, Niſi quòd caput congeris aſperũ atq; duriſsimum.* *Dryinus.* *Chelydrus.* *Hydrus.*

Lucan⁹ lib. 9. Tractique uia fumante chelydri. Virgil. 3. Georg. Agitare graues nidore chelydros.

te minime acuto:sed æqualiter latiusculo,hydro similiter : odore tetro, a- E
deo ut fœtor latentem prodat. Est autem odor,qualem reddere solent præ-
segmina tergorum equinorum humentia,cum à coriariis abraduntur. Est
uero dryinus serpés pernitiosus adeo,ut refert Galenus, ut si quis eam cal-
cauerit(ut aiunt)cutis illi à pedibus excorietur,tota crura maiorem in mo-
dum intumescant : & quod magis mirum est, manus quoque curantium
medicorum excorientur . Si quis autem aggrediatur dryinum interficere,
olfactum adeo illi corrumpi aiunt, ut quemlibet odorem quanuis etiam
gratissimũ, prauum esse existimet : nec aliud præterea olfactu sentire que-
at . Sequuntur dryini morsum graues dolores : & in ipso morsus loco in-
surgunt pustulæ : nonnunquam & aquosus effluit humor : cordis dolor,
qui καρδιωγμὸς uocatur,atque tormina.In flumine nomine Arcade,quod ad F
Persicam Psittacen est, bicipites serpentes Ctesias narrat binis pedibus ad
caudam præditas esse:easdémque capite albas,reliquo corpore nigras:qua-
tuor cubitorum longitudinem habere:& quos percusserint interimere:in-
terdiu eas haud quaquam natare solere,sed noctu uel aquantibus, uel lin-
tea lauantibus perniciem inferre.

Serpentes bicipites.

Hydra. 1 Forma,Huius generis,sed ingenti magnitudine erat hydra ab Hercule in Lerna confecta: quam primus omnium Periãder, & hunc secuti poëtarum turba monstrum multorum capitum effinxerũt.Ex Pausania. 2 Colubri nomine etiam pro genere abutuntur:fœmina colubra dicitur. 3 Hydri aquatiles sunt & quæ χραῖαι dicuntur apud Arrianum in rubri maris nauigatione. 4 Ophidion Plinio pisciculus est congro similis,uel,ut alia habet litera,scombro similis:urinæ incontinentiã cum lilij radice emendat. 5 Hæc si,Theodorus:Hæc si capta dimittatur foris,&c.Hæc fere G
de dracone marino pisce à Plinio narrantur.

χραῖαι. *Ophydion.*

De serpentibus terrestribus, & primo de aspidum generibus.
Cap. CXIIII.

Aspis.

Aspis in Africa gignitur:chersydro non dissimilis est:hoc enim insigne
solum præ illis possident aspides, quòd ceruicem latam tumidámue
habent:similis alioqui chersydrus est aspidi chersææ paruæ, ut modo dixi-
mus.Est uero aspidum color uarius:sunt aliæ flauæ aut subuirides, aliæ co-
loris cinerei,aliæ subatri fuliginosiue. In fronte circa supercilia extant duo
ueluti callosa tubercula cornuum instar, quibus efficitur ut oculi caui ap-
pareant:quos & hebetes huic malo dedit natura: eósque non in fronte ,aut H
ex aduerso cernere,sed in temporibus:eosdémq; semper fere quasi somno
conniuentes : & excitatur sæpius auditu quàm uisu. Dentes fœminis pro-
minent quaterni incurui:maribus bini. Sub lingua cuticula inuenitur,quæ
dentes etiam operit. Non obliquo ut cerastes,sed recto incessu serpit.Con-
iuga ferme uagantur,nec nisi cum compare uita est.Itaque alterutra inter-
empta,incredibilis alteri ultionis cura:persequitur interfectorem , unúm-
que eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat. Perrum-
pit omnes difficultates,permeat spatia:nec nisi amnibus arcetur , aut præ-
celeri fuga.Longitudo quibusdam orgiæ est, id est pedum senûm: magni- I
tudo uero,quanta est uenabuli , quo ad tauros leonésque conficiendos uti
solent.

Subatri fuliginosiue, αἰθαλόεσσα.

Aliàs coniuge.

A solent. Alterum genus (quidam enim duo ſtatuunt aſpidum genera) σπι-
θαμιαῖον, id eſt dodrantale eſt. hoc celerius interficit. Verum, ut aliis placet,
aſpidum tres ſunt ſpecies: quædam chelidoniæ uocãtur, aliæ cherſææ, id eſt *Aſpis chelidonia.*
terreſtres, aliæ ptyades. Chelidoniæ circa fluuiorum ripas, præcipue Nili, la
tent: unius cubiti longitudinem paulò ſuperant, & colorem habent hirun-
dini ſimilem. Cherſææ maiores ſunt: inueniuntur enim nonnunquam quę *Aſpis cherſæa.*
quinque cubitorum longitudinem æquent, colore fere cinereo: quãquam
& ſubuirides aliquando reperiantur. Ptyades omnium maximæ ſunt, co- *Ptyas.*
lore & ipſæ cinereo ſubuiridante, & qui aurum imitetur. omnium perni-
cioſiſſima ptyas eſt: quæ collo exporrecto, ueluti ratione quadam loci in-
teruallum coniectans, uenenum expuit uel in hominum oculos, & aliorũ
B quorumlibet animalium corpora. Aſpidis morſus (ſigna enim fere cõmu-
nia ſunt iis quos aſpis momorderit) nullum affert dolorẽ, neque phlegmo-
nem excitat: ſed animal quodcunque momorderit (uno ichneumone exce
1 pto) torpore & ſomno interficit, omnium ſerpentium ictu minime ſana-
bili. Mors autem intra tertiam diei partem accidit: ex cherſææ quidẽ mor-
ſu, tribus ad ſummum horis: ex chelidoniæ uero ictu, præſentiſſima mors
& ad manum eſt. At iis qui à ptyade conſpuuntur, tardius paulo: præcedit
nanque uiſus hebetudo, faciei tumor, ſurditas, & deinde ſequitur mors.
3 Quin & aliæ ſunt aſpidum ſpecies, uerum diſparis effectus ad nocendum:
aliarum uirus quoniam medelas facilius admittit, minus famæ meretur.
Cunctarer in proferendo ex his remedia, inquit Plinius, niſi M. Varronem
C ſcirem LXXXVIII uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſſime cura-
ri hauſta à percuſſis ipſorum urina. Venenum earum, ſi ſanguinem attin-
git, aut recens uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cæ-
tero potum, quantalibet copia non nocet: non enim eſt tabifica uis. Ita-
que occiſa morſu eorum animalia cibis innoxia ſunt. Membrana aſpidis
quam exuerit cum adipe eiuſdem, iumentorum oculis claritatem inun-
ctis facit.

1 Ægyptij aſpides quatuor cubitorum longitudine nonnunquam apparuiſſe fe-
runt. Ælianus. 2 Aſpida ſomniferam, dixit Lucanus. Solinus uni aſpidis ſpeciei *Hypnale.*
hoc tribuit, hypnali ſcilicet, quòd ſomno necat, teſte etiam Cleopatra. emitur ad mor-
tem: quanquam Cleopatræ mors, ſi aliis credimus, ptyadi potius debetur: niſi fortaſſe
D eadem ſit ptyas, quæ hypnale: aut hypnale genus ſit ad hæc tria: quod lectoris iudicio
relinquimus. 3 Aſpis anguis, inquit Ariſtoteles, ex quo medicamẽtum putrificum
illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remedium eſt.

De uipera, dipſade, ceraſte, & hammodyte. Cap. CXV.

1 Vipera mas echis, fœmina echidna uocatur: colore eſt ſubflauo, pluri- *Vipera.*
bus ornata maculis rotundis, longitudine cubitali: nonnunquam ue- *Ἔχις.*
2 ro trium dodrantium. In Aſia certe orgiæ longitudinem æquant, id eſt ſe- *Ἔχιδνα.*
num pedum. Sunt in India, authore Strabone, quę nouem cubitos ſuperẽt. *Dodrantium.*
Caudam habet fœmina excarnem, & ſquamis duriuſculis aſperam, nõ pau *παλαιστῶν, καὶ*
latim gracileſcentem ut mas, ſed ſimul uniuerſim aceruatímue. Caput ge- *σπιθαμῶν.*
rit latiuſculum, oculos ſubrufos, collum quàm ſit mari anguſtius, aluum

prominulam,meatum ad caudæ extrema propius accedentem. Inceſſus il- E
li quietus & tardior.Dentes uiperæ gingiuis conduntur:ſed qui canini uo-
cantur dentes, fœminis quaterni, & uulnera ex illius morſu infliguntur
quaterna.At contra mari caput anguſtius,collũ craſſius,dentes canini tan-
tum bini,& uulnera ex plaga,bina.Oculi,cum irritatur, rubicundi. paula-
tim huic gracileſcit cauda,aliorum more ſerpentium,non aceruatim,ut in
uipera fœmina.Meatus ille,ſuperne magis,& uentri propinquior eſt.Cor-
pus illi uniuerſum tenuius, & modo quodã procerius, & inceſſus alacrior.
Color idem qui fœminæ .uiperæ uulua ſimilis, ut in piſcibus cartilagineis
eſt. Cum cætera ſerpentum omnia genera oua edant in lucem, uipera è ſer
pentibus una foras animal uiuum in lucem edit, cum intra ſe ouum prius
peperit piſcium ouis ſimile,hoc eſt unius coloris,nec cortice ullo,ſed mol- F
li cuticula opertum:parit inquam catulos, in utero antea excluſos, & parit
eos obuolutos membranis,quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum,ut
qui in utero adhuc ſunt, abroſis membranis erumpant. Parit autem ſigil- 3
latim uno die plures quàm uiginti. Nec nos lateat quoſdam de uiperarum
coitu ac partu aliter ſentire. Vipera,inquiunt,mas in coitu caput inſerit in
os fœminæ,quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: appetente deinde par-
tus tempore,fœtus tarditatis impatientes, erodunt latera, occiſa parente.
Cum cæteræ ſerpentes cauernas ſubeant terræ,uiperæ tamen ſub ſaxis con
duntur hyeme.Ita Ariſtoteles : contra Plinius.Serpentium uipera ſola ter-
ra dicitur condi, cæteræ arborum aut ſaxorum cauis. Vipera ſenectutem
exuit (ut alij ſerpentes) tam uere quàm autumno. Ex uiperæ morſu à uul- G
nere ſanies primum effluit ſubpinguis oleoſáue, deinde cruenta: inſurgũt
& puſtulæ,ambuſtis ſimiles:ſequitur poſtea ulcus quod uicinas omnes par
tes depaſcitur, non in ſumma cute ſolum, ſed altius in carnem deſcendit.
Sanguinolentæ fiunt & gingiuæ: & iecur phlegmone tentatur. Tormina
præterea accedunt,& uomitiones bilioſæ.Ad hæc tremor, & ſopor,& uri-
næ difficultates,ſudórque frigidus: mors poſtremo intra horas ſeptem im-
minet,aut cum diutiſſime (in iis qui non euadunt) die tertia. Quidam ta 4
men uiperis utuntur in cibis,ut modo diximus. Primum omnium occiſæ
ſtatim ſalem in os addi iubent,donec liqueſcat humor:quatuor digitorum
menſura (ſi prægrandis fuerit) utrinque præciſa, exemptíſque interaneis
diſcoquunt in aqua,condientes ſicuti anguillas,oleo,ſale,anetho,& porro: H
& omnibus aut ſtatim ueſcuntur,aut pane colligunt,ut ſępius utantur. Vi-
perarum carnes,inquit Galenus, cum in anguillarum morem cõdiuntur,
excalfaciunt palam, deſiccántque, & corpus totum per cutim euacuant. Vi
perinæ carnes,ait Dioſcorides,ſi coctæ edantur,claritatem oculis afferunt:
neruorum uitiis auxiliantur:creſcentes reprimunt ſtrumas. Adiiciunt nõ-
nulli longam fore ſenectutem iis qui earum carne in cibo utuntur. Carni-
bus hiſce ueſcentibus,pediculos procreari tradunt quidã, quod plane à ue-
ritate abhorret, inquit Dioſcorides. Sal ex iis ad eadem conficitur,ſed inef
ficacior. Antonius Muſa medicus cum incidiſſet in inſanabilia ulcera, ui-
peras edendas dabat,miráque celeritate perſanabat. Viperam uiuam in fi-
ctili

[H]æc & à Ga[le]no referũtur ex Nicãdro in lib. De Theriaca ad Piſonẽ.

Vide ne mẽdoſa ſint exẽplaria Pliniana in hoc loco.

Hæc fere ex Dioſcoride, Alia ex Paulo colligas licet & Aëtio.

A ctili nouo comburere addito fœniculi ſucco ad cyathum unum & thuris
manna una, atque ita ſuffuſionem oculorum, & caligines inungere utiliſſi-
mum eſt: echion uocatur hoc medicamentũ. Fiunt & ex uipera paſtilli qui *Echion.*
rheriaci uocantur, quibus ad multa medicamenta utũtur. Viperę caput ari
5 dum aſſeruatum & combuſtum, igni ſacro medetur. pellium uiperinarum
cinis alopecias celerrime explet. Dipſas (ut quibuſdã placet) ſpecies uiperæ *Dipſas.*
eſt in maritimis locis, aut aliàs ſalſuginoſis reperta: ut aliis uero, non eiuſ- *Solinus aſpidis*
dem omnino generis, ſed ſpecie ſimilis eſt uiperæ paruæ. Eſt enim quàm *ſpeciẽ eſſe uult.*
mas uipera, minor, cauda gracili & nigra: ar reliquo corpore albicante, ma
culis partim rufeſcentibus, partim nigris uariegato. Et in cauda quoque li-
6 neas habet duas nigras: magnitudine cubitali, inquit Aëtius, ex craſſa in te-
B nuem deſinens, capite quàm uipera anguſtiore. Morſum eius ſequitur in-
ternarum partium ardor intolerabilis, ſitis inexplebilis & interficiens: a-
deo ut quantumuis potus exhibeatur, nihilo magis ſedetur ſitis: cum ta-
men neque urina aut uomitu, aur ſudore quicquam excernatur: pre- *Preſter, πρηστὴρ, cauſos,*
ſter à nonnullis uocatur: ab aliis cauſos aut melanurus, aut ammoatis, aut *melanurus,*
7 centris dicitur uel centrine. Eſt uero preſter ſerpens (ut uidetur) alius. *ammoatis.*
Hic ſi quem percuſſerit, diſtenditur, enormíque corpulentia necatur extu- *Cẽtris uel cen-*
beratus. Ceraſtes quoque ex agnita uipera facile cognoſcitur: corpore e- *trine.*
nim non admodum diſſimili eſt: ſed cornua habet (unde illi nomen) bina: *Preſter.*
uel, ut alij tradunt, quadrigemina: id eſt extantia quædam corniculis ſimi- *Ceraſtes,*
lia, quæ uiperis deſunt. Longitudo illi cubitalis, nonnunquam & cubitorũ *κεράστης.*
C binũm. Color arenæ ſimilis: cauda ſquamis hirta: ſquamæ uero & ſub aluo *Cauda ſquamo*
in ordinem quendam conditæ: quo fit ut ſonitum ſibilo non diſſimilem *ſa reddit Her-*
ſerpendo edat. non recta incedit, ſed oblique, & in alterum potius latus in- *molaus.*
clinata, in nauiculæ modum quæ uenti uiolentia in alterum latus inclina-
tur. in arena aut rotarum orbitis fere deliteſcit. Corniculorum illorũ oſten
tatione ueluti eſca ilice, ſolicitatas aues perimit. Nam reliqua corporis de
induſtria arenis tegit: nec ullum indicium ſui præbet, niſi ex ea parte qua
inuitatis dolo paſtibus, necem præpetũ aucupetur. In iis quos ceraſtes mo-
mordit, tumeſcit locus una cum duritie & puſtulis: uaria è uulnere effluit *Sunt & alia ſi*
ſanies, quandoque atra, quandoque uero ſubpallida. Genitale tenditur: ac- *gna apud Aë-*
cedit ad hæc delirium: caligant oculi, & à conuulſione tandem ſequitur *tium.*
D mors. Hammodytes uiperæ fere ſimilis eſt, ſerpens cubitalis longitudinis. *Hammodytes*
Color illi non ſufflauus, ur uiperæ, ſed arenæ concolor eſt, & maculis qui- *ἀμμοδύτης.*
buſdam nigris inſignitus. Maxillæ item quàm ſinr uiperæ latiores. Cauda
ſuperiore ſui parre fiſſa & prædura, unde & cercrias illi nomen. Serpẽtis hu *Cercrias.*
ius ictum maxima ex parte feſtina ſequitur mors. Qui uero nõ ſtatim per- *Cenchrias.*
eunt, iis à uulnere ſanguis primum effluit: deinde ſanies, ſequitur poſtea ca *Cercrias nõ cẽ*
pitis grauitas & animi deliquium. Qui aurem uehementius ueneno infe- *chrias legendũ*
ſtantur, triduo moriuntur: quanquam aliqui uel ad diem uſque ſeptimum *cẽſet Hermo-*
perdurauerint. Citius pereunt, quos fœmina momorderit. *laus.*

1 ἔχιν Oppianus in fœminino quoque genere protulit, aſpidem ſignificans: & ἔχιν pro fœmina dixit Ariſtoteles. 2 Rotundis, φοχειάδαι potius quàm φοχυάδαι legit

hic Hermolaus apud Aëtium. 3 Sigillatim, id est non binos aut ternos, sed unũ E post alterum. & si Plinius, & illum secutus Theodorus hunc Aristotelis locum aliter reddant, quòd singulos diebus singulis parit. Ex Leoniceno De serpentibus. 4 Viperæ quomodo condiantur ad esum, docent Plin. lib. 29, & Galen. lib. 11 de simp. medic. & Dioscorid. lib. 2. 5 Theriaci, Horum compositionem uideas apud Galenum lib. 1 antidot. & Plinium lib. 29 cap. 4 & 6, & Aëtium & Paulum. 6 Nicandri interpres caput latum esse dipsadi ait, & collũ amplũ. Exemplo est Aulus Iuuenis apud Lucanum, quem dipsas momorderat. 7 Centris uel centrine uocatur, quòd rostrum eius in acutum tendat, ut centro, id est stimulo non sit dissimile. Huius exemplũ præclarum est apud Lucanum, Narsidius à prestere percussus.

De hæmorrho, sepedone, sepe, cenchri & cenchrite. Cap. CXVI.

Hæmorrhus. Hæmorrhois.

HÆmorrhi quoque color arenę similis est, quandoque obscurior: non- F nunquam uero splendescens magis. Et incessus ceraste similiter obli- 1 quus. Longitudo pedalis: crassitudo uero eius à capite ad extremam usque caudam paulatim in tenuitatem descendit. Caput habet asperum horridúmque: oculos similes locustarum generi, quæ πάρνοπες dicuntur. Supra oculos bina ueluti cornua: collum angustum, caudam ab umbilico gracilescentem. Meatum excrementi mas habet superne ad uentrem: fœmina inferne ad caudam. corpus uniuersum maculis ornatum, partim candidis, partim uero nigris. dum serpit, ob squamarum asperitatem strepitum edit haud magnum, quasi per arundinum aceruum transiret. in petrarum cauernis fere degit. Hæmorrhus mas est, hæmorrhois fœmina. Ab effectu nomen habet: à morsu nanque eius interit homo præ copioso sanguinis pro- G fluuio, tum ex ore tum è naribus, tum etiam ex uniuerso corpore. Si qua uero corporis parte obducta iam olim cicatrix aliqua fuerit, sanguis ex ea denuo erumpit. Alui quoque excrementa sanguinolenta egerũtur. Quin & ex pulmone sanguis tussi expuitur, & mors certa cum uomitu sequitur. Hæmorrho simili forma est sepedon, sed gressu celeriori: neque cornua habet ulla. Color illi coccineus: caput prægraue: cauda quanuis sit prolixior, 2 breuis tamen apparet, eo quòd dum serpit tãtopere per anfractus torqueatur. A sepedone percusso, undique defluunt pili, & ex capite & superciliis palpebrísque. Sequitur deinde per totum corpus uitiligo atque leuce. Seps anguis longitudinem habet cubitorum binûm, capite lato, ore exacuto, toto corpore ex crasso in tenuius descendente, multis albis maculis uariega- H to, incessu recto tardóque. Seps colorem in eorum quæ contingit similitudinem immutat. Eius imos quatuor dentes tuniculæ quædam occultant. Si quem seps momorderit, ex uulnere (quod manifesto apparet) sanguis primum excernitur, sanies deinde fœtens: intumescit autem locus cum dolore quodam mitiore. Et membrum putrescit iam, & colorem recipit album: toti denique corpori & color inest qualis uitiligine affectis: & pili undique defluunt: biduóque aut certe triduo sequitur mors. Seps, ut Pausanias scribit, anguis est minimæ uiperæ magnitudine æqualis: maculis ex interuallis quibusdam uarius, capite lato, ceruice angusta, uentre maiori, cauda breui, incessu obliquo, cancri in morem: id quod illi cum ceraste

Alia quoq; signa legito apud Aëtium.

Σηπεδών.

Seps, σήψ. An idẽ sit serpens cũ sepedone considera lector.

Seps.

A raste commune est. At contrà in obliquum non nisi tardissime mouetur, cum aliàs uelocissime:

Sed semper recto lapsurus limite cenchris: κέγχρος, Cenchris, uel Cenchrine.
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum
5 Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

Hunc & leonem uocauere quidam, ferocissimum anguem, & qui sese cauda uerberet, atque ad ferocitatem irritet. *Leo, λέων.* Corpus illi longum & crassum: æstate media petit montes, pecoríque insidias tendit, sanguinis auidissimus. In insulis Thraciæ uicinis frequens est. morsum eius sequitur aquæ in uentre collectio, & corporis tumor, qualis in hydrope euenire solet: necnõ carnis tanta cum dolore putredo, ut uel spõte diffluat. Veternum præterea infert & soporem: atque, ut Erasistratus testis est, iecur, uesica, & crassius intestinum in iis corrumpitur, quos cenchris momorderit. Cenchrites, qui & acontias, serpens esse traditur, cubitorum binûm longitudine, corpore toto à crassitudine in exilitatẽ desinente: colore, præsertim circa uentrẽ, uiridi, ut uideatur milio (cum adhuc recẽs seges est) persimilis: unde nomẽ illi cẽchrites: quem & fortiorem seipso fieri aiunt, cum milium floret. Cẽchrites cum se infestum alicui reddere uoluerit, in iaculi uibrati modum inuolat, atque ita ferit. Ab huius morsu grauiora quàm ab aliis sequuntur pericula, ut simul & putrescant & defluant carnes. Iaculum ex arborum ramis uibrari uulgatũ est, inquit Plinius, & missili uolare tormento. Subeunt enim iaculi arbores, è quibus ui maxima turbinati, penetrant animal quodcunq; C fortuna obuium fecerit. Adeo ualet saltu iaculus, ut uiginti cubitorum spatium transilire queat: protinúsque ad ea quæ saltu appetit, inhærescat.

Cenchrites. Acontias. Ἀκοντίας apud Nicandrũ aliud gen⁹ serpentis est: de quo infra.

Iaculus. Iaculique uolucres, inquit Lucanus.

1 Longitudo, Ita Nicãder: Aëtius uero hoc modo, Recta & tarde prorepit. Longitudo illi trium palmorum, uel trium dodrantium: nam utrunque significat παλαιστής. Sed uide ne sint exẽplaria mendosa. 2 Coccineus, Nicãder: Color illi, qualis est hirsuti tapetis, id est (ut uult interpres) coccineus.

De basilisco, & aliis quibusdam serpentibus, quorum uenenum remedio caret. Cap. CXVII.

Basiliscum Cyrenaica generat prouincia, malum in terris singulare: qui uel conspectus solum, ut aiunt, & sibilo auditus, interimit: uel ut referunt alij, qui hominem, uel si aspiciat tantum, dicitur interimere. *Basiliscus.* Et quicD quid morsu eius occiditur, non depascitur fera, nõ attrectat ales: si uero attigerit, statim interit. Alios quoque serpẽtes olfactu necat: nec hominis tãtum, uel aliorum animãtium exitiis datur, sed terræ quoque ipsius, quam polluit & exurit: necat enim frutices arborésque non contactas modo, uerum & afflatas. Extinguit herbas, rumpit saxa: ipsas etiam corrũpit auras: ita ut in aëra nulla alitum impune transuolet infectum spiritu pestilenti. ta

1 lis uis malo est. Basiliscus parua serpens est trium palmorum longitudine, colore flauo fuluóue, capite acuminato, & candida in eo macula, ut quodam diademate insigni. *Basiliscus, αἰθὸς.* uiribus reliquos serpentes longe superat. Nec flexu multiplici, ut cæteræ corpus impellit: sed cum mouetur, media corporis parte serpit, media celsus & erectus incedit. Vulnus ab eius morsu factum

(ut inqut Erasistratus)aureo colore obducitur: statímque à uulnere sequi- E
tur mors. Sibilum eius etiam serpentes alij perhorrescunt: & cum acce-
perint, fugam quæque quoquò possunt, properant. Huic tali monstro mu-
stelarum uis exitio est. adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. interficiunt
eos in cauernis, in quibus delitescunt: uis tamen ne defuncto quidẽ deest.
Basilisci reliquias amplo sestertio pergameni compararunt: & ut ędem A-
pollinis manu insignem, nec araneæ intexerẽt, nec alites inuolarent, cada-
uer eius reticulo aureo suspensum, ibidem locarunt. Sanguinem magi mi-
ris laudibus celebrant coëuntem picis modo, & colore dilutum cinnabari
clariorem fieri: quidam id Saturni sanguinem appellarũt.

Serpentes Indici.

Est in Indica regione serpens paruus, inquit Aristoteles, cuius unius remedio carent incolæ. In regionibus ultra Indum fluuium, ut author est Diodorus, serpentum F
uis est, qui haud magni sunt, & corporum uarietate distincti. Aliqui æneis uirgis sunt similes: alij densam & hirsutam cristam gestãt. atque omnium ea est morsus uis, ut mortem citissimã inferant.

Porphyrus.

Est & Indicus serpens porphyrus nomine, palmi magnitudine, colore ad purpurę similitudinem accedente, capite albissimo. locis Indiæ calidissimis reperitur. Dentiũ expers est: idcirco mordendi potestas illi nulla. At eius uomitio, si quod uel hominis, uel alterius animalis attigerit membrum tabescat necesse est.

1 Basiliscus, Plinius: Duodecim non amplius digitorum magnitudine. Solinus: Pene ad semipedem longitudinis. 2 Candida, Solinus: Alba quasi mitrula lineatus caput. (An igitur in Plinio legendum potius mitrula pro macula.) Aëtius: τρίφοχις, id est tubercula tria habet: & Galenus ad Pison. G

De dracone, amphisbæna, & aliis quibusdam serpentibus, quorum morsus minus affert periculi. Cap. CXVIII.

Draco, Δράκων. Draco uerus.

Draco nõ habet uenena. Porro ueris draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia: sed arctæ fistulæ, per quas & trahũt spiritus, & linguas exerunt. Proinde neque draconis morsus dolorẽ ullum uehementem excitat, etiamsi pro uiribus maxime nitatur morsum infligere: sed qualem mus mordẽdo efficiet: quippe non in dentibus uim, sed in caudis dracones habẽt: & uerbere potius quàm rictu nocent. Speciosa draconis forma est. dentes quoque habet utrinque duplici ordine: frontem & supercilia crassa.

Subflaua subuiridiáue, χελιβάφα.

sub mento ueluti palearia dependent subflaua subuiridiáue, quæ barbę H
speciem referunt. Id modo mirum, unde cristatos Iuba crediderit: draconũ 1
enim cristas qui uiderit, non reperitur.

Draco Epidaurius.

Non admodum dissimile huic uidetur esse genus quoddam draconum, quod sola fert Epidaurus, mansuetũ & colore subflauum, quod Æsculapio sacrum erat: author Pausanias.

Anguis Aesculapius.

Qui Æsculapio dicatus est, anguis à Plinio uocatur: neque anguis hic uenenatus est, nisi per mensem luna instigatus: sed prodest uiuus comprehẽsus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo Æsculapio dicatur.

Anguis Aesculapius.

Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, uulgóque pascitur, & in domibus: ac nisi incẽdiis semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere.

Draco.

Draconum genus

est

A est magnitudine quinque aut decẽ cubitorum: reperiũtur autem & uiginti
2 aut triginta cubitorum longitudine: & ut aiunt, nonnunquã maiores. Generat Æthiopia dracones Indicis pares, uicenũm cubitorum. Artemidorus draconum in Arabia magnitudine refert tricenũm cubitorum, qui tauros
3 elephantósque perimant: moderatus sane in his: nam Indici ac Lybici dracones fabulosiores sunt, super quibus herba etiam nasci dicitur. Draconum ingens hoc genus squamis tegitur toto corpore asperrimis. oculis est prægrandibus: supráque oculos extantibus quibusdam ceu umbraculis: in mẽ- *Vmbraculis, ὑποσκιαδίοις.*
to uero, quam barbam uocant, ore uasto, lingua longius exporrecta, dentibus magnis, quales sunt suis sylvestris, quibus mordẽdo ossa frangunt. Nõ
4 enim nisi in locis æstuosis uenenũ habet draco: sed morsu uiolẽto perniciẽ
B quãdoq; affert. Color illis uarius: sunt enim alij nigri, alij rufi flauíue, alij ci- *Rufi flauíue, κιῤῥοί.*
nerei coloris. In Phrygia dracones ad magnitudinẽ quadragenũm pedũ nasci ferunt: qui quotidie media æstate ex cauernis prodeũt, cauda ad terram adnitentes, reliquo erecto corpore, & toto gutture eminente: & paulatim laxato ore hiante, uolucres super uolantes (tametsi sublimes & perniciter ferãtur) sua aspiratione ad se pertrahere atque allicere: eas autem ex horum spiritus ductibus detractas in illorum uẽtrem decidere atque illabi: & hæc quidem maxime ad occidentem solem agere. Spectanda quidẽ draconum ars in deuorandis ouis: aut enim solida hauriunt, si iam fauces capiunt: quæ deinde in semet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehẽsa spiræ, ita sensim ue-
C hementérque perstringũt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, sorbeant. Draconis adipe & melle cum oleo uetere incipiẽtes caligines discuti tradunt. draconum quoque adipem uenenata fugiũt. Draconum magnitudini fidem faciũt in Italia appellatæ boæ, quas gignit *Boa.*
Calabria. Hunc anguem ad immensam molem ferunt coalescere. captat primo greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se uberibus innectit, suctúque continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate ultimo extuberatur, ut obsistere magnitudini eius nulla uis queat. postremo depopulatis animãtibus, regiones quas obsederit, ob uastitatem cogit. Deniq; D. Claudio principe, in loco ubi Vaticanus ager est, in aluo occisæ boæ spectatus est solidus infans. Amphisbæna aut scytale etiam si mor- *Amphisbæna.*
D deant, non enecant: sed horum serpentium morsus & obscuri sunt, & in- *Scytale.*
flãmationes tantũ inferunt, quales fere ex apum uesparúmue ictibus cõtingunt: scytales tamẽ chalcidicæ morsum aiunt eadẽ fere sequi symptomata, *Scytale Chalcidica.*
ac si quẽ uipera momorderit. Animalcula hæc inter se similia sunt, nisi ꝙ magnitudine differunt. Neque ut alij serpentes ex crassiore corpulentia in caudam tenuem desinunt: sed terete corporis figura utrinque æque crassa existunt: ut aspectu discernere nescias, utra in parte caput aut caudam esse dixeris. Differunt, quòd amphisbæna in utranque partem, in caput scilicet
5 & in auersum serpit: quo fit ut à nõnullis biceps esse dicatur, & ἀμφικέφαλος. parua serpens, lumbrici terrestris magnitudine, colore terreo maculis paruis distincto: ob maxillarum crassitiem modo quodam cæcutiens. Sola ser

pentium frigori se committit,prima omniū procedens,& ante cuculi can- E
tum. Amphisbænam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet,
mortuam duntaxat:nam uiuam habētes in pyxide impune transeunt, etiā
si mortua sit atque adseruata: partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si
non adseruatam transcenderit grauida,innoxiam fieri,si protinus transcē-
Scytale. dat adseruatam. Scytale grandior est:quippe cuius longitudo ligonis aut
securis manubrium æquat. Tanta præfulget scytale tergi uarietate, ut no-
tarum gratia uidentes retardet: & quoniam reptando pigrior est, quos as-
sequi nequit,miraculo sui capiat stupentes: in hoc tamen squamarum ni-
tore,hyemales exuuias prima ponit. Phlegmonem quoque excitat, neque 6
Spathiurus. aliàs mortis periculū affert ullum spathiuri morsus aut paroi. Est uero spa- 7
Parous. thiurus serpens capite lato,è crassitudine in tenuitatem ad caudam usque F
Parous, uel desinens. Nascitur in locis Chalcidi uicinis. muribus uescitur. Parous aut 8
Pareas. pareas anguis est in locis Syriç proximis natus.In hoc genere alij colore æ-
Parias,uel ris simili,alij uero nigro conspiciuntur. Ælianus parian uocat: uel, ut uult
Pariias. Apollodorus,pariian:igneo colore,& acerrimo oculorum sensu:largo ore,
Elaps,uel morsu nihil nocet. Sed mitis cum sit Æsculapio dicatus est. Elapis uel elo-
Elops. pis notæ non sunt à ueteribus authoribus explicatæ: sicuti neque peliadis:
Pelias. relicti enim uidentur tanquam serpentes nulli non cogniti. Mordent qui-
dem,sed nullo cum periculo mortis:uerum elapis morsus tormina excitat,
Pelias. qualia uoluulosis accidunt:iisdémque remediis curantur. iis uero quos pe-
lias momorderit, dolor circa locum uulneratum cum putredine quadam
prouenit:sed absque omni mortis periculo : oculorum prçterea dolor cum G
Typhlinæ. caligine:nimirum ex ueneni ui ad ipsos pertingente. Typhlinç, qui & ty- 9
Typhlopes. phlopes à Nicandro dicuntur, colore similes sunt Chalcidi siue zignidi. Ri
Cecilia. mam quandam sub imo uentre habent, qua dehiscente aut disrupta, oua
pariunt:à partu autem uiuunt, & uulnus coalescit. Hæ si etiam calcentur
non mordere feruntur. Circa Thebas Ægypti serpentes quidam sunt ho
Sacer serpēs. minibus minime noxij, ideóque sacri dicti: corpore pusillo, binis cornicu
lis è summo uertice extantibus. Sacer item appellatur à nonnullis alius ser-
pens quidam minutus,quem serpentes alij permagni fugiunt. Magnitudo
huic ad cubitum,species hirsuta:quicquid momorderit, continuo circiter
Serpens in putrescit. Gignitur in Africa agro,in quo laser, serpens quidam pusillus, 10
Sylphio. cuius remedium lapis est,quem ex sepulchro cuiusdam regis antiqui acci- H
piunt:eóque infuso in uino bibunt. Innocui & alij notantur quidam à Ni-
Molurus. candro,ut ij qui moluri dicūtur, & qui acontiæ uocantur. Volat serpentū 11
Acontias. genus quoddam,ut fertur,uere ineunte ex Arabia in Ægyptum, forma hy
Serpēs alatus. dris simile. Alas autem habet hoc genus non penneas,sed cuteas uesperti-
Sphondile, uel lionibus similes. Genus serpentis est spondile,inquit Plinius. Hæc nullam 12
spondile. radicem, quanuis acrem intactam reliquit earum, quæ diutius siccæ man-
serint:cum è bestiolis externis nulla alia radicem aliquam tangit. Hoc er-
go naturæ animalis istius deputandum sit. Et de serpentibus aliisque quæ-
cunque cortice intecta sunt, dictum ad hunc modum est. Sequitur natu-
ra auium.

1 Dra-

A 1 Draconum, Hæc Plinius: Philostratus autem, palustribus draconibus, inquit, crista non est: montanis uero, iuuenibus quidem adnascitur crista medioeriter prominens, prouectis uero ætate, grandior. 2 Hos Epidaurici, ut refert Pausanias, non dracones, sed angues potius uocari dicunt. 3 Draconum cum elephantis pugnam depinxit egregie Plin. lib. 8. 4 Draco. Lucan. Vos quoq; qui cũctis innoxia numina terris Serpitis aurato nitidi fulgore dracones Pestiferos ardens facit Africa. 5 Et ἀμφικέφαλος, Solin. Quę causa efficit, ut caput utrinq; secus nitibũdo serpat tractibus orbiculatis. 6 Lucanus, Et scythale sparsis etiamnunc sola pruinis Exuuias positura suas. 7 Aut idem cum spathiuro, aut certe non dissimilis serpens esse uidetur, qui à Nicandro μύαγρος uocatur, πολυστεφὴς, id est pluribus insignitus coronis lineisue, ut exponit eius interpres. Est & Aristotelicus quidam serpens, de quo lib. 9 histor. animal. Serpentem quoque impugnat mustela, cum præcipue qui mures uenatur: uidelicet ea causa, quia ipsa etiã mures prosequitur. 8 Pareas apud Lucanũ, Et contentus iter cauda sulcare pareas. 9 Typhlinæ, Nomen hoc sortitæ sunt, quia cæcæ sunt. Hermol. Cæci serpentes etiam à Plinio uocantur. Cophiæ etiam nomen idcirco habet, quòd hebetes illi aures sint: adeo item dura est pelle, uix ut tandem secari queat. 10 Laser, Aristoteles, ἐν τῷ σιλφίῳ, id est in lasere, uetus interpres habet, in loco qui dicitur silphiar. 11 Moluri dicti sunt, quasi cauda ingredientes. 12 Sphondyle apud Aristotelem è genere est insectorum, quæ & coit more eorundem. Theodorus uerticilla interpretatur. Et alio loco uerticillos dixit pro σφονδύλας: uerũ apud Theophrastum nihil aliud reddidit latine quàm sphondylas: ut uideatur sentire etiam Theodorus diuersa hæc esse animalia.

Anguis, ὄφις. *Μύαγρος.* B *Cæci serpẽtes.* *Cophias.* *Verticillus.* *Verticillum.*

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER VII

C

DE AVIBVS.

De partibus auium exterioribus. Cap. CXIX.

N genere animaliũ, quod bipes est & aligerum, pennísque opertum, auem appellamus. In auibus partes nonnullæ similiter atque in iis quæ exposui animalibus, habentur: omnibus enim caput inest, & collum, & dorsum: & supina corporis pars, & quod pectori proportionetur. Crura quoq; bina, hominis modo: sed manibus pedibusque prioribus carent. Auium nonnullis in capite crista addita est: quam cum cæteræ pennarum eminentia quadam extructam gerunt, gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est: sic enim institutam, ut nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. Oculi omnibus sicut cęteris animalibus bini, sine ciliis. & grauiores palpebra inferiore conniuent: columbæ autem & similia utràque: quæ uero speciem noctuæ gerunt (γλαυκώδεις uocant) superiore etiam palpebra conniuent. Nictantur omnes ab angulo obeũte membrana. Volucribus usus cer

Auis, ὄρνις. D

nendi ex longinquo est:unde fit,ut quæ unguibus sunt aduncis, clarissime E
cernant:cibus enim de sublimi conspiciendus iis est: & quidem uolare in excelsum omnium maxime auium genus id ob eam rem assolet: terrestres autem parúmque uolatiles aues,ut gallinacei & similes, nõ acie oculorum adeo ualent. Auriculis carent omnes & naribus,meatúsque odorandi in rostro continent,audiendi in capite. foramina bina ante os habent,sed nõ ita explanata ut nares appellari possent. Os sibi propriũ aues possident: non enim labra,non dentes,sed pro maxillis rostrum habent (ῥύγχος Græci uo- 2
cant & ῥάμφος,)quod in senectute maius redditur. Rostrũ hoc uarie pro uictus ratione & auxilio datum auibus est: quæ enim adũcis unguibus sunt, quoniam carne uiuunt,& nullo fructu uescuntur, rostrum habent omnia aduncum: cæterarum rectum. Sed aliis prædurũ est,ut coruino generi: mi- F
nutis auibus lautum subtiléue, ad terræ fruges colligendos, & ad bestiolas 3
capiendas idoneum. Quę autem herbis uiuunt, & quę ad paludes uictitãt, (ut palmipedes,& quæ collum habẽt longum)partim alio quodam modo rostri commoditatem obtinẽt, (nonnullis enim rostrum longum est ut & collum)partim latitudine rostri sibi sufficiunt:quippe quæ rostro eiusmodi infodere possint. Quinetiam aues quæ latius habent rostrum,& quæ radices esitant, & reliquæ quarũ uictus similis,nonnullæ serratũ rostri extremum habent:ita enim herbarũ carptus quo uiuunt facilius agitur. Lingua omnibus est,sed uarie:aliis enim longa,aliis breuis,aliis lata,aliis angusta. Quę aduncis sunt unguibus,latiorem fere linguã habent. Collũ auibus por rectum est:sed hoc aliis breuius,aliis longius:quibus enim longa sunt cru- G
ra,iis collum longum:quibus breuia,contrà,collum breue, præterquã palmipedibus. Carniuoris uolucribus longitudo colli incommoda est:quamobrem nulli collum longum quibus ungues adunci. Palmipedes uero, & quę diuisis quidem,sed parum diductis digitis sunt,(ut quæ eodem genere cum palmipedibus contineantur)collum longius habẽt: tale enim collum ad cibum ex humore petẽdum commodius est:sed crura iis breuia, ut melius natare possint. Omnes aues uncæ breui sunt collo (uti modo diximus) & lingua lata,aptæque ad imitandũ. Pectus in auibus integrum est, & sibi continuum carinatúmque, & acutum atque carnosum. Et inter eas aquaticis maxime carinatũ. Pectori uenter subiacet ad ostium usque excremẽti & suffraginem crurum. Vmbilicus auibus iam adultis delitescit incertúsq; H
est,intestini enim coalitu consistit non uenarum pars ulla est,ut in uiuiparo genere. Carent aues manibus pedibúsque prioribus,ut dictũ est: sed peculiare inter cætera animalia alas possident:alæ enim iis pro brachiis & pedibus prioribus dependent: quamobrem pro scoptulis extrema alarũ dorso adhærent. Clunem habent fœmori similem,longiorem, uentréque medio tenus porrectũ cohæsione perpetua, ita ut ipsum diuulsum fœmur esse uideatur:sed enim parte alia iunctum tibiæ est. Sũt fœmora sane maxima iis auibus,quæ ungues habent aduncos, & pectus quàm cæteris robustius. Crura auibus omnibus ut in homine bina,sed intro flectenda,ut quadrupedum suffragines, nõ ut hominis poplites foras. Crura quibusdam breuiora,ut

Rostrum.
Ῥύγχες.
Ῥάμφος.

Parũ diductis.
σεσιμωμένοις.

Pluribus explicãtur hæc lib. 6 hist. anima.
Ala, πτέρυξ.
Scoptulis.

A ra,ut palmipedibus.Sunt uero quæ longis cruribus innitantur: harum uita paluſtris eſt:nantes tamen non ſunt,ideo neq; palmipedes:ſed quòd in ſolo præmolli degunt,hinc digiti illis productiores, & flexus plures in digitis magna ex parte.Multifidę etiam omnes quodammodo ſunt: quippe cum pars maxima digitata ſit:& nantes quãuis palmipedes,tamē & ipſę digitos perfectos diſtinctóſque habeant.Iis autem natura aut pedum interualla penitus cōpleuit,omninóq; palmipedes reddidit:aut diſcretos quidem fecit digitos,ſed ſingulis digitis annexa eſt ductu perpetuo latiuſcula cutis,ut pedes etiam ad nandum utiles habeant. Omnibus tam multifido quàm palmipedi generi quaterni digiti dati ſunt, (nec fere eſt quod plures habeat digitos)terni in priore parte,ſinguli in poſteriore maxima ex parte pro calce:
B hic tamen deeſt quibuſdam longa crura habētibus: paucis quibuſdā utrinque bini,ut auiculæ quam iyngem uocant:& qui in calce eſt digitus, minutus eſt,ut in crece maxime patet. Copia auibus omnibus unguium eſt: & quibuſdam ungues adunci ſunt,indéque uncungues appellantur : quibuſ- *Vncungues,* dam uero rectiores.Vncungues omnes difficulter ambulāt: nec in ſaxis cō γαμψώνυχα. ſiſtunt,quoniam ſaxi durities impedimento curuaturæ unguium eſt. Sunt nonnulla grauiorū alitū genera, (ex maribus ſaltem, ſed fœminæ omnino iis carent)quibus natura calcar etiam dederit: ſed nulli datum hoc eſt, cui *Calcar,* ungues adunci ſunt. Cauda tali,qualis data quadrupedibus eſt,uolucres ca πλῆκτρον. rent:ſed ὀῤῥοπύγιον uropygiúmue,id eſt caudam pennis conditam gerunt, *Cauda,* οὐρά. breuem quæ longa crura habent,& quæ palmipedes ſunt:maiorem autem ὀῤῥοπύγιον, *Vropygium.*
C quæ è contrario conſtant, quæ etiam contractis ad uentrē pedibus uolant: cum illæ,quæ ſcilicet caudam puſillam gerunt,porrectis in caudam cruribus ferūtur,ut porphyrio,ardea,& aquaticæ aues. Vropygium hoc auibus ad dirigendos uolatus affigitur,ſicuti & piſcibus ſuæ caudæ,& nauigiis gubernacula: quo fit, ut aues quæcūque caudā talem ad hunc uſum ineptam habeant,ut pauones & gallinacei,& quæ minime uolaces ſunt, haudquaquam directe uolare poſſint, ſed ueluti gubernaculo carens nauigiū agitētur ferantúrque quocunq; fors tulerit:niſi ſi quę caudæ loco protenſis cruribus uolent modo quo iam dictum eſt. Aues item hoc proprium habent ad cętera animalia,quòd non pilis,non ſquama,non cortice,ſed pennis teguntur.Pennæ omnes caule conſtant, fiſſæq; omnibus ſunt:nec ſimili ſpe- *Penna,* πτιλόν.
D cie ſunt atque ea quæ ὁλόπτερα, id eſt totipenna à pennę continuitate appellantur:his enim fiſſa,illis infiſſa eſt pēna:& altera excaulis eſt,altera caulem habet.Pennæ præfectæ non ſimiliter ac cæterorum animalium pili aut ab radice aut ſuperne ab inciſura poſſunt reparari,ſed cadant neceſſe eſt.

1 ὁ ὄρνις auē fere ſignificat, ἡ ὄρνις, gallinam: ſed cōfunduntur nonnunquā. 2 In auibus proprie ῥάμφος, in ſue ῥύγχος dicitur. 3 Lautum, γλαφυρὸν, uetus interpres, ſubtile: an potius elegans? nā & ita uertit Theodorus: γλαφυρὸν in purpurarū fauagine.

De partibus auium interioribus. Cap. CXX.

AVes uero & inter ſeipſas differre, & à cæteris diſcrepare animalibus etiam interiorum partium ratione apertum eſt : lingula enim (quam

ὑπογλωττίδα uocãt) auibus deest:uerũ laringis constrictione idipsum pręstãt, E quod lingula in aliis:dum enim alimentum capiũt alia, lingula arteriam cooperiunt:aues arteriam ipsam contrahunt atque ita claudũt, sicuti quadrupedes ouiparæ & serpentes. Auium pulmo exiguus est, parum habens sanguinis,fungosus mẽbranæque similis, & aptus ampliari & extumescere cum inflatur.Pulmonis partes adeo inter se discretæ sunt,ut binos habere pulmones credideris. Auium iecur maxime simile est uiuiparorũ: puro enim & sanguineo colore exhilaratur.Magnę auium parti lien usque adeo exiguus, ut propemodum sensum effugiat, ut in columbis, miluis, accipitribus,noctuis experimur. capriceps auis liene omnino caret. Aues omnes fel habent:sed aliis uentri,aliis intestino iungitur, ut colũbæ, coruo,coturnici,hirundini,passeri:aliis iecori simul & uentri,ut capricipiti: aliis iecori F similiter & intestino,ut accipitri,miluo. Renes uero non habent aues, neque uesicam: quanquam in nonnullis auibus carunculæ quædam sint latiusculæ speciem renum ostendentes. Auibus quibusdam ingluuies præposita uentriculo est,ut gallinaceo,palumbo,columbo, perdici: (ingluuies cutis in amplum sinuata est,qua primum cibus ingestus cõtinetur incoctus: hæc parte qua iungitur gulæ angustior est, mox amplior, tum qua desinit in uentriculum arctior:) aliis ingluuies deest, sed eius uice gula pertinet latior & patentior uel tota,uel quà propius uẽtriculo adit,ut monedulę,coruo,cornici,coturnici,capricipiti,noctuæ:at anati,anseri,laro,cataractæ,gula tota ampla & lata est. Multis etiã aliis auibus gulã huiusmodi esse perspectum est.Nec desunt quibus uẽtriculus ipse similis sit ingluuiei,ut tinnunculo. Sunt itẽ quibus neque gula neq; ingluuies amplior sit, sed uẽtriculus G longior,scilicet auiculis omnibus,qualis passer aut hirũdo est. Sunt etiam, quanuis paucæ,quę neque ingluuiem neque gulam amplam habeant,longitudine autem ingluuiei admodum prolixa utantur: uidelicet quæ longa angustáque colla habent,ut porphyrio:quæ fere omnes excrementum humidius quàm cæteræ solent, reiiciunt. Distat ingluuies ab ea gulæ parte quæ uentriculo propinqua est multum,magnitudinis proportione. Ventriculus auium parti plurimæ carnosus callosúsque est, cutis intus robusta & quæ facile à parte carnosa detrahi potest: sunt tamen,ut modo diximus, nonnullæ quibus uentriculus longior sit atque ingluuiei similis. intestinũ quoque parti plurimæ auium tenue est,solutúmque simplex est. Appendi- H ces paucæ in auibus sunt,non supra & circa uentriculum,ut in piscibus,sed infra quà desinit intestinum.Habent eas non omnes,sed plurimæ,ut gallinaceus,perdix,olor,anser & aliæ multæ. Minoris etiam generis nonnullæ habent,sed perexiguas,ut passer. Auibus testes dati sunt omnibus: non tamen qui foris pendeant,sed qui intus adhæreant lumbis:quomodo de sanguineis quæ pedes habent ouiparis omnibus dictum est. ij priusquam coire incipiant aues,aliis exigui,aliis omnino obscuri sunt. at uero cum uenerem exerceant, insigni tantisper magnitudine augentur, quod apertissime palumbis & perdicibus euenit. Vbi uero id tẽpus præterierit, adeo exiguos habent,ut incertum fere an habeant,sit:cum tamen eo tempore quo coeũt

Ingluuies, πρόλοβος.

gerant,

A gerant prægrandes: itáque fit ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in iis haberi nonnulli arbitrentur. Salaciorum auium testes conspectiores sunt, ut gallinaceorum & perdicum: temperatiorum minus. Auium uulua iuxta septum annexa est. ceruicem habet carnosam callosámque parte inferiore. at superne qua septo iungitur, membrana constat, & prætenuis adeo est, ut oua extra uuluam esse existimes. Auibus ergo auctioribus mēbrana conspectior est: & si per ceruicem inflectur, extollitur atque sinuatur. at in minoribus obscuriora hæc omnia habentur. Auium ossa paulo inter se differre uidentur: aquilis enim densissima sunt ossa, ut dictum est, & durissima: deinde & accipitrum ferocioribus, circo, palumbario & similibus: gallinaceo uero, anatibus atque anseribus laxa simul ac caua leuísque
B ossium est substantia. Semen genitale omnium auium album ut cæterorū animalium est. Partes auium tum exteriores tum interiores ad hunc modum se habere constat.

De coitu auium, & aliis quæ ad earum generationē pertinent. Cap. CXXI.

COitus uero differentias in auibus has annotamus, ut aliæ fœmina considente humi, mare superueniente coeant, ut gallinaceum genus: aliæ non considente fœmina, sed stante, ut grues: & quæ ita coeunt rem quàm celerrime peragunt: mas enim supersiliens, cito ut passeres perficit. Coeundi patiendiue tempus non idem omnibus auibus est: sed parte plurima ue-
C re ac ineunte æstate coeūt & pariunt, excepta halcyōnē, quę circa brumam parere solita est. Sunt etiam quæ sæpius generant, ut columbæ & gallinæ. Auium syluestres semel magna ex parte coeunt atq; pariunt: uerum hirūdo bis parit & merula. at uero quæ aut urbana sunt, aut traduci possunt ad mores mitiores, hæc sæpius generant, ut columbæ, quæ tota æstate fœtant. gallinæ etiam coeunt & pariunt, præterquā duobus mensibus brumalibus. Auiū itaq; aliis aliæ fœcundius pariunt: quod bifariam fit: aut enim quia crebrius, ut colūbæ, aut quia numerosius, ut gallinę. Omnes quibus ungues adunci, minus salaces sunt, & parcius generāt, excepto tinnūculo, qui plurima in adunco genere parit. Sed quę graues sunt atque item ueloces, quarum scilicet corpus grandiusculum est, ut colūba & similes, aut graues nō *Numerosius, uetus interpres, multa generat.*
D uolaces, quarū corpus grande, ut gallina, coitu superāt perfœcundæq; sunt: quomodo interdum plantæ minores sunt fertiliores. Pariunt cæteræ in nidis: quæ autem grauiores sunt & minus uolāt, ut perdices, & coturnices, & reliqua generis eiusdem, non nidis, sed condenso frutice prolem muniunt: facta enim in aprico area (alibi enim nusquā pariunt) atque materia ut uepribus quibusdam cōgestis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubāt: mox cum excluserint, protinus pullos educūt, propterea quod nequeunt suo uolatu iis cibū administrare. Aquaticæ omnes quæ in lacubus aut paludibus uictitant, iuxta paludes & locis herbam habentibus nidos faciūt: quem uero Bœotij meropem uocant, hic unus subiens terræ cauernas facit cunabula. Vpupa una in suo genere non

nidificat:ſed ſtipites arborum ſubiens parit ſine ullo collecto ſtramento in E
cauis.Oua pariũt aues omnes,ſed quæ unicũ pariat ouum,excepto cuculo,
Ouum. nulla eſt.Ouum æque omniũ uolucrum duro putamine conſtat, ſi modo
non deprauetur:gallinæ enim nõnulla pariunt mollia,uitio.Bicolor quoq;
Luteum oui. τὸ ὠχρόν. Vitellus. χάλαζαι. ouum intus eſt:luteum interius,albũ exterius:mẽbrana hæc inter ſe diſcer-
nuntur.Sunt & quæ χάλαζαι,id eſt grandines dicuntur, uitelli initio adhæ-
rentes,quæ nil ad generationem cõferunt:quanquam aliqui ita non exiſti-
mant:has duas eſſe certum eſt, alteram parti ſuperiori iũctam, alteram in-
feriori. Vmbilicus ouis (inquit Plinius) à cacumine ineſt, ceu gutta emi-
Oua ſchiſta. Schiſta, aliàs ſciſta. nens in putamine.Fiunt & oua tota lutea quæ uocant ſchiſta, cum triduo
incubata tolluntur.Differunt oua aquaticarum à terreſtribus, quòd multo
plus lutei quàm albi ex proportione contineant. Differunt & colore inter F
ſe oua auium:ſunt enim alia cãdida,ut columbarum & perdicum:alia pal-
lida,ut paluſtriũ:alia punctis diſtincta , ut phaſianarum & meleagridum:
rubrum tinnũculi eſt modo minij.Quin & ipſum ouum in ſe ſuum habet
diſcrimen:quippe quod non plane rotundũ ſit, ſed parte ſui acutum, parte
latius ſit : qua quidem parte latiore exit,cum in lucem editur. Exit autem
pars oui acuta poſt:ea nãque parte adhæret,in qua & principium pulli eſt.
Itaque fit ut partus ouorum contra atque animalium euenit: animal enim
uerſum in caput ſuúmque principium naſcitur:at ouum quaſi in pedes cõ-
uerſum exit.Concipit fœmina cum coierit ouum ſuperius ad ſeptum trãſ-
uerſum: quod ouum primo minutum & candidum cernitur,mox rubrum
cruentúmque. Deinde increſcens luteum & flauum efficitur totum : iam G
amplius auctum diſcernitur, ita ut intus pars lutea ſit, foris candida am-
biat. ubi perfectum eſt,abſoluitur à corpore, & exit putamine dum pari-
tur molli,ſed protinus dureſcente, niſi uitio uuluæ defecerit.at poſtea oua
ipſa aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos tranſeant.
Sunt oua quibuſdam gemina, quæ binis conſtant uitellis. Hi ne inuicem
confundantur, facit in nonnullis prætenue quoddam ſeptum albuminis
medium: aliis uitelli contactu mutuo ſine ullo diſcrimine iunguntur.Gal-
linas aliquas & anſerum iuuencas expertes adhuc coitus parere oua quæ
Oua ὑπηνέ-μια,ſubuen-tanea. ὑπηνέμια, id eſt ſubuentanea dicuntur, uiſum ſæpius eſt : ſunt hæc ſterilia
& minora , ac minus iucundi ſaporis, & magis humida quàm ea quæ fœ-
cunda gignuntur,ſed plura numero. humor eorum craſſeſcere incubatio- H
ne auis non poteſt:ſed tam cãdida quàm lutea pars ſimilis ſibi perſeuerat.
Pariunt genus id oui plures aues,& maxime quæ non uolaces ſunt aut ad-
uncæ,ſed multiparæ ut gallinæ & perdices,colũbę,pauones,anſeres & uul-
panſeres.Redditur uero ouum ſubuentaneum illud fœcũdum, ſi prius co-
eat auis, quæ ſubuentaneum ouum fert, quàm ouum ipſum à luteo in can-
didam ambientẽ partem proficiat.Ita enim fit,ut ſubuentanea oua fœcun-
da reddantur:at ſi iam candidũ receperunt humorẽ,fieri non poteſt ut ſub-
Oua zephyria uentanea in fœcunda mutentur . Sunt qui hypenemia illa oua, zephyria
nominant, eo quòd uerno tempore aues flatus illos fœcundos ex fauonio
recipere uideantur . Celeriter magna pars auium, & impletur,& oua ſub-
uentanea

A uentanea illa concipit:quod uel in perdice percipi potest,eo quòd ad libidi
nem incitatur tépore. Generatio ex ouo omnibus uolucribus euenit mo-
do quidem eodem:fit enim ut incubante & concoquente aue, animal ex
parte oui secernatur, ex albumine scilicet: augeatur uero ex reliqua parte
& perficiatur,nempe uitello : origo nanque in albumine est,cibus per um-
bilicum ex luteo petitur.Itaque auium incubitu fœtum excludi naturæ ra-
tio est:non tamen ita solum oua aperiuntur:sed si aut tempus sit bene tem-
peratum,aut locus,in quo oua manent,tepidus, concoquuntur nonnun-
quam & auium oua,sicut & quadrupedum ouipararum, sine parentis in-
cubitu, tepore terræ:ut in Ægypto oua obruta fimo pullitiem procreant.
Nonnunquam uero & cum in uasis quibusdá tepidis essent coniecta,spôte
B oua pullos prompsere.Oui generatio ab initu,& pulli rursus ab ouo conco
cto prouentus,non pari temporis spatio euenit omnibus, sed pro magnitu
dine generantium interest. Ouum gallinæ consistit à coitu, & perficitur
decem diebus maxima ex parte:columbæ paucioribus. Gallinis tertia die
ac nocte postquam cœpere incubare,indicium præstare oua incipiunt. At
maiorum auium generi plus prætereat temporis necesse est: minori autem
1 minus sufficit.Effertur per id tempus luteus humor ad cacumé, à qua prin-
2 cipium oui est,& cor quasi punctum sanguineum in candido liquore con-
sistit: uel,ut Plinius tradidit,in medio uitelli.hoc punctum salit iam & mo-
uetur ut animal. Tendút ex eo meatus uenales sanguigeri duo tortuosi ad
tunicam ambientem utranque, dum augetur. Membrana etiam fibris di-
C stincta sanguineis,iam album liquorem per id tempus circundat, à meati-
bus illis uenarum oriés: paulo autem post,& corpus iam pulli discernitur,
exiguum admodum primum & candidum, conspicuum capite,& maxi-
me oculis inflatis:quo modo diu permanet: sero enim decrescunt oculi, &
se ad ratam contrahunt proportionem. pars autem inferior corporis,nullo
membro à superiore distingui inter initia cernitur.Iam meatuum quos ex
corde tendere diximus, alter ad ambientem album liquoré fertur,(ex quo
pulli origo est) alter ad luteum uelut umbilicus. Die iam decimo pullus to
tus perspicuus est,& mébra omnia patent: caput grádius toto corpore,ocu
li capite reliquo grandiores hętent:quippe qui fabis maiores per id tempus
emineát,nigri nondum cum pupilla:quibus si cutem detrahas, nihil solidi
D uideris,sed humorem candidum frigidúmque admodum refulgentem ad
lucem,nec quicquam aliud:ita oculi & caput. Iam uero & uiscera eo tem-
pore patent: & alui intestinorúmq; natura perspicua est. uicesimo die iam
pullus,si quis putamine secto solicitet,mouet intus sese, pipítque aliquan-
tulum: & iam ab eodem die plumescit,quoties ultra uicesimum exclusio
protelatur.Iam per id tempus pullum ipsum multum humoris lutei subit,
atque in eius aluo aliquid subsidit luteum, quo uidelicet adhuc nutritur.
Excrementum etiam album eodem tépore pullus emittit, & in aluo quid-
dam album consistit.Demum uitellus paulatim absumitur totus mébrorú
haustu,ita ut si pullo decimo die pôst excluso rescindas aluum,nõnihil ad-
huc uitelli comperias. Initium nanque suæ generationis pullus à candido

sumit,cibum à luteo capit & incremētum,ut modo diximus:ita enim pul- E
lum qui in ouo nascitur,uti luteo existimandum est,ut fœtus in uiuiparis 3
sua parente utitur quandiu intra parentem continetur.Incubat aquila tri-
cenis diebus: & cæteris quoque magnis alitibus tempus incubandi tantū-
dem à natura statutum est,ut anseri & tardæ: mediocribus uiceni perficiūt
incubationem,ut accipitri,miluo.Et auium quidem ortus ad hunc modū
ex ouo agitur.Sed euidentiora hæc in auctioribus auibus sunt: nam in mi-
noribus obscura præ sua exiguitate habentur. Excludunt celerius incubā-
tes æstate quàm hyeme:ideo æstate gallinæ duodeuigesimo die fœtum ex-
cludunt,hyeme aliquando uigesimoquinto. Discrimen tamen & auiū est,
quòd aliæ magis aliis fungi officio incubandi possunt.Incubat magna auiū
pars,fœminæ mare succedente : aliqui mares incubandi munus tantisper F
subeunt,dum fœminæ intermisso incubitu cibum quærunt. anserum &
cornicum fœminę tantum incubant.Quæ in lacubus paludibúsue uictum
sibi quærunt,omnes iuxta paludes ipsas,& locis herbam habentibus nidos
faciunt, ut dictum est: quo fit ut occupatæ negotio incubandi possint su-
mere cibum,nec omnino inedia laborent.Sunt quædam,ut in gene re gal-
linarum,quæ pariant gemina omnia:ex iis quędam duodeuiginti peperit,
exclusitque gemina, præterquam si qua essent,ut fit,irrita:sed qui fœtus ge
mini excluduntur, ita prodeunt, ut alter sit maior, alter minor: & tandem 4
in monstrum partus degenerat,qui minor nouissime prouenit.Deprauan-
Vrina oua, Cynosura, Canicularia. tur quādoque oua, & fiunt quæ urina & canicularia uocantur,uitello cor- 5
rupto,tēpore potius calido,ut æstate. Multiparis hoc accidit frequētius & G
uncunguibus: quanuis parū fœcundis,nihilominus tamen idē euenit:sæpe
enim uel alterum ex duobus urinum fit,uel tertium semper fere.Aues ma-
gna ex parte anniculæ nequeunt genetare. Quibus partus numerosior est,
unū saltē ex pullis sæpe nido expellunt. & omnes fere alites quibus ungues
adunci, pullos cum primū prouolandi facultas fuerit, nido expellunt,per-
cutiētésq; cogunt discedere: & cæterę quoq; aues maxima sui parte idē hoc
faciunt:cúmque enutrierint, nihil præterea adhibent curæ,excepta corni-
ce,quę aliquandiu prouidet. Aues ad hunc modū coeunt,gestāt & pariunt.

1 Quo pacto perficiatur pullus in ouo,pluribus uerbis atque apertius ostendit Aristot.lib.6 histor.animal. 2 Non cor,ut Aristoteles,sed iecur primum in animalium generatione formari sentit Galenus: id quod in uiuiparis & in homine maxime explicat aperte:sed in ouiparis minime. 3 Ipsum animal,inquit Plinius,ex albo li H
quore oui corporatur:cibus eius ex luteo. 4 Locus hic Aristotelis aliter fortasse reddi potuerat,ut infra explicabitur in gallinaceo genere. 5 οὔρια ἢ κυνόσουρα,sunt urina,ut Plinius uult,oua incubatione derelicta.

De uictu auium & de loci mutatione earum. Cap. CXXII.

Carniuora, σαρκοφάγα. IN auium genere,quibus ungues adūci,omnes carniuorę sunt: fruges autem ipsæ etiam si in os indideris,nequeunt deuorare,ut genera aquilarū omnia,milui,accipitres:sunt tamen etiam in genere nō adunco,quæ carne *σκωληκοφάγα.* uescantur,ut hirundines : aliquæ uermiculis partim ex toto,partim magna *ἀκανθοφάγα.* ex parte aluntur,ut fringillarum genera : aliæ spinā appetunt, & inter spinas

A nas uictitant:uermem autem & quoduis animal aspernantur,ut spinus & carduelis.item qui auriuinctis appellatur:atq; hæc omnia uictitant in spinis,& dormiunt pascuntúrque eodem in loco.Aliæ uermiculis formicísue in lignis degentibus gaudent, nec alio magis quàm eius generis animalculorum uenatu uiuunt:ut pipo tam maior quàm minor . Aliæ frugibus uiuunt:ut palumbes,columbus,turtur. Nōnullę etiam aues omniuoræ sunt, ut cornix.Omnium fere auium aliæ uictum à terra petunt, aliæ à fluuio & lacu,aliæ à mari: & harum,quæ palmipedes sunt omnes in ipsa aqua partē maximā temporis uersantur. Multæ etiam fidipedes prope aquas paludésque degunt:earúmque nonnullæ terra contēptis altilibus uescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Palmipedum grauiores circa lacus & amnes

Σκνιποφάγα, ἢ κνιποφάγα. Καρποφάγα, ἢ καρποφαγοῦντα. Παμφάγα. Palmipedes, στεγανόποδα.

B uersantur,ut olor,anas:omnes uero palmipedes apud mare,aut fluuios,aut lacus.Aues aduncæ,tum cætera animalia,tum aues aggrediuntur: sed non sui generis carniuoræ sunt modo piscium,qui plerunque sibi cognatos rapiunt:nulla autem auis,quanuis etiam carniuora, sui generis aliam deuorare solet. Genus auium cum omne potu exiguo contentum sit, tum aduncis nullis omnino usus bibēdi est,præterquam paucissimis quibusdam, quę & ipsæ raro utuntur,qualis potissimum tinnunculus est:miluus etiam uisus est bibere,quanquam raro: cæteræ aues bibunt quidem, sed parum. Auium aliæ sorptu bibunt:sed quibus collum est longum,intermittunt caputque resupinăt.porphyrio unus morsu bibit.Loca uero in quibus degăt agrestes uolucres,aptissime ad uictum & prolis salutem moliuntur. Colūt

Aues aduncæ, γαμψώνυχα.

C aliæ loca fragosa & saxa: aliæ cauernas,ut qui charadrias appellatur: sunt quæ montes colăt & syluas,ut upupa,brenthus:trochilus fruteta incolit & foramina.Viuunt apud mare,& flumina,& lacus palmipedes omnes,ut dictum est:sed multæ etiam fidipedes circa aquas paludésque degunt. Loca mutare quandoque solent aues nonnullæ: imbecilliores nanque hyberno & gelido tempore discedunt in campos,ut tepore potiantur: æstiuo autem repetunt montes,ut æstu careant.Sēper quæ imbecilliores sunt, prius utrauis ratione discedunt : coturnices enim Augusto, grues uero Septembri mense incipiunt. Sunt profecto omnes pinguiores, quæ de locis discedunt frigidis,quàm quæ de calidis:ut coturnices autumno quàm uere sunt pinguiores. fit autem ut simul de locis frigidis & tempore calido discedatur.

Loca fragosa, χερμάς. Cauernas, χαράδρας. Fruteta, λόχμας.

D Auium complures conduntur,non ut aliqui putant,paucæ: nec omnes ad loca tepidiora abeunt:sed quibus loca eiusmodi sunt uicina solitæ sedis, iis eò secedere libet: ut miluos & hirúdines agere animaduersum est. Quæ autem procul locis eiusmodi morantur,non mutant sedem, sed se ibidē condunt: iam enim uisæ sunt multæ hirundines in angustiis conuallium nudę atque omnino deplumes: milui etiam de eiusmodi locis euolasse,cum primo apparerent, uisum est.quædam uero auium genera semper apparent, nec loca mutant aut latent:& in iis præcipue quæ in urbibus solent uiuere, ut coruus,cornix.Itaque temporum magna est differētia auibus: perennes, ut columbæ:semestres, ut hirūdines: trimestres, ut turdi & turtures:& quę cum fœtum eduxere abeunt,ut galguli,upupæ.

De uocis discriminibus & coloris in auibus. Cap. CXXIII. E

GEnus auium uocem mittere potest: & pleræq; uocem copiose emittunt: & omnium maxime animalium post hominem conficiendæ locutionis nonnullis auium generibus datum est, ex iis uidelicet quibus lingua mediocriter lata uel tenuis. Quãuis autem latiorem habeant linguam quæ unguibus sunt aduncis, tamen minores uocaliores sunt, magísq; garrulæ ac linguaciores: & circa coitum maxime talem fieri unãquanque auẽ moris est. Et aliis in pugna uox, ut coturnicibus: aliis ante pugnam, ut perdicibus, dum suos aduersarios prouocãt: aliis cum uicere, ut gallinaceis. Canunt item nonnulli mares perinde ut suæ fœminæ: sicut in lusciniarum genere patet: fœmina tamen cessat cantu, cum incubat, pullósq; educat. Sed in nonnullis generibus cantus maribus tantum datus est, ut gallinaceis & F coturnicibus. Vox illa explanata, quam esse quasi locutionem dixeris, differt: quandoque etiam earum quæ eodem genere continẽtur: auicularum enim nonnullæ haud uocem eandem mittunt quam sui parentes, si præreptæ paterna caruerint educatione, moribúsque & cãtibus cæterarũ auium insueuerint. Lingua utuntur aues etiam ad sui sensus mutuam interpretationem: sed aliæ aliis amplius, ut in nonnullis uel usus docendi mutuus esse uideatur.: iam enim luscinia modulos suos pullos docere, uersúsque quos imitarentur, trader e uisa est. Immutantur aues nonnullæ per tẽpora & colore & uoce, ut merula, quæ ex nigra redditur rufa, & uocem mittit diuersam: turdus colorẽ mutat: palumbes hyeme non gemit. Denique tunc maxime plurimásque emittunt uoces, cum coeunt. Auium autem pẽnę nullæ G per ætates mutantur, ut aliorum animalium pili, præterquam gruum, quas nigrescere in senecta perspectum est. At uero per affectus tẽporarios, quoties frigora urgent acriora, pennę uolucrum interdum è nigris aut nigriusculis in albas transeunt: ut corui, passeris, hirundinis. Temporum quoque uicissitudine bona pars auium ita colore immutatur, ut quęnam sint latere possint, nisi rem penitus noueris.

Ex incessu auium & uolatu differentiæ, atque ex ualetudine moribúsque. Cap. CXXIIII.

OMnibus animalibus reliquis certus & unius modi in suo cuique genere incessus est: aues solæ uario meatu ferũtur, & in terra & in aëre. Ambulant aliquæ, ut cornices: saliunt aliquæ, ut passeres, merulæ: currunt, H ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaciunt, ut ciconiæ & grues. Expandunt alas, pandentésque raro interuallo quatiunt, aliæ crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt. Quædam uero maiore ex parte compressis uolant percussóque semel, aliquæ & gemino ictu aëre feruntur, uelut inclusum eum prementes. Iaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas: aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt, atque è uestigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Vultur & fere grauiores, nisi ex procursu aut altiore tumulo immissæ non euolant. Sine

Aliàs pendẽtésque.

uoce

A uoce non uolant multæ, aut è contrario semper in uolatu silent, subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora: quædam & resupinæ feruntur, ut si pariter cernantur, plura non in eadem natura meare uideantur. Iterum auiū aliæ uolaces, quæ scilicet alis grandibus atque ualidis sunt, ut quæ ungues habent aduncos & quæ carne uescuntur: sed non modo quæ aduncis sunt unguibus, uerum alia quoque uolucrum genera uolatu superant, uidelicet ea quæ pernicitate uolandi sese tuentur, uel loca mutare solent. Sunt quæ non uolaces sed graues sint, quibus uita terrena est, & aut fruge uiuunt aut natant, & apud aquas immorantur. Quæ longis cruribus innituntur non admodum uolaces fere sunt, & in uolatu porrectis cruribus in auersum uolant: sicuti & aliæ omnes quæ caudam pusillam gerunt, ut palmipedes. At
B aliæ, quibus scilicet (ex iis quæ pedes habent fissos) crura breuia sunt, hæ ad uentrem contractis cruribus uolant. Quæ longo sunt collo, si id crassius habent, uolant collo porrecto, ut olor, anser: si tenue, collo curuato feruntur, ut ardeola. Calcarigeræ præ sua grauitate sunt ad uolandū ineptiores. Corpora uncunguium exigua sunt exceptis alis: contrà quæ uolaces non sunt, iis corpora euadunt in molem grandiorem: atque ita efficitur, ut sint grandiores. Magnitudinem tamen auium minimam esse prope dixerim, si ad alia respicias animalia, necesse est. Quod uero ad ualetudinem attinet, auibus prosunt squalores, tum ad cęteram sanitatem, tum etiam ad partum, & præcipue palumbis: incommodi autem his anni pluuij sunt: quippe cum auium natura sit, ut ne bibere quidem largius possint sine detrimēto. Cum
C aues ægrotant, plumæ indicium prę se ferunt: turbantur enim, nec positurā eandem seruant quam habent cum recte ualent. Aduersus improbitatem alitum depascentium semina allium, inquit Plinius, quod in aruis sponte nascitur, (alum hoc uocant) coctum ne renasci possit, abiicitur: statímque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur. Mores auium ita habent, ut aliæ sese in puluere uolutent, aliæ sese lauent, aliæ nec puluere neque balneo utantur. Sunt puluerattrices, quæ non altiuolæ sunt, sed in terra uersantur, ut gallina, perdix, phasiana, lotrices nōnullæ rectiungues, & quæ circa fluuios aut paludes, aut mare uersantur. Aliæ utrunque tum lauare tū puluerare solent, ut columbus, ut passer.

Aues uolaces.

Aues graues.

D

Eorum quæ in auibus alimenti medicamentiúe rationem obtinent, discrimina. Cap. CXXV.

AVium genus omne carnem habet, quæ si cum quadrupedibus conferas, & minus præstat alimenti, & facilius concoquitur: maxime uero perdicis, attagenis, columbæ & gallinæ. Turdorum autem caro merulárumque & auium minutarum (in quibus sunt qui πυργῖται uocantur) durior est: quibus etiam durior, turturis, palumbi & anatis caro est. Phasianorum autem, quod ad alimenti rationem attinet, gallinaceæ carni similis est: sed suauitate præstat. pauus durior, fibrosior, concoctúque difficilior est. Perdix tamen & turtur, atque aliæ id genus (si qua illis inest durities) cū uel uno die mortuæ asseruentur suspensæ, duritiem illam reiiciunt, fiúntque

πυργῖται.

friabiles omnino: & sanguinem procreant crassitie tenuitateq́; mediocrẽ. E
Probum gignit succum auium fere omnium caro: earum tamen non parua existit differentia, quòd in montibus locísque siccis degant: aut in fluminibus, stagnis, paludibus, lacustribúsue locis uictitent: pro locorum nanque ratione ficciores fiunt carnes, excrementísque magis uacuæ, & ad concoctionem faciliores: aut contra, humidæ excrementosæq́;, & concoctu difficiliores. Itaque probum succum faciunt, ut gallinaceum genus, ita & phasiani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, atque auicularũ genera. Excrementosa autem & deterrima earum caro quę lacustribus palustribúsque locis ac fluminibus immundis & turbidis degunt. Alarum substantia in iis auibus quæ paruæ sunt & durę fibrosa duráque est: at pinguium iuniorúmque auium facile concoquuntur, & optimæ sunt: sicuti F annosarum graciliorúmque pessimæ. Viscera auium eandem habent ad carnes proportionem, quã quadrupedibus diximus. Intestina omnium fere ad cibum sunt inepta: at uentriculi & manduntur & corpus nostrum alunt: sunt autem crassi durique & concoctu difficiles: qui tamen abunde nutriunt, si probe fuerint concocti: nonnulli uero ex iis sapore sunt suaui, ut anserum & altilium gallinarum. Cerebrum ex auibus longe præstantius est quàm ex quadrupedibus, ut quod siccius est, præsertim si montanæ aues fuerint, quæ palustribus longe melius habent cerebrum. Oua cibos quot modis iuuent notũ est. Nullus est alius cibus, inquit Plinius, qui in ægritudine alat neque oneret: simúlq; uini usum & cibi habeat. Oua optima sunt gallinarum & phasianarum: anserum uero & struthocamelorum de- G teriora. Oua quo recentiora eo præstantiora, sicuti quę uetustissima eadem & pessima sunt: quæ uero ætate media sunt, proportione recessus ab extremis bonitate aut succi prauitate inter se differunt. & quę oblonga sunt oua 2
gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Ad concoctionem, digestionẽ, nutritionem, boníque succi generationem præstant, quæ τρομητά, id est tre- 3
mula uocantur, quæ scilicet cocta quidẽ sunt, sed modice: quæ uero ῥοφητά, id est sorbilia dicuntur, in aqua duntaxat excalfacta, liquida adhuc & mini me coacta densatáque, minus quidem nutriunt, sed aluum magis mouent, ac gutturis asperitates, gulæque, nec minus uentriculi intestinorum atque uesicæ leniunt: stomachum tamen languidum subuertere solent. Quæ au- 4
tem diutius cocta duriora euadunt, crassiorem ea procreant succum: difficiliúsque concoquuntur, & tardius permeant: longe his duriora sunt ac tar H diius permeant, quæ in feruenti cinere uehemẽter assantur. Omniũ deterrima sunt, quæ in sartagine spissantur: unde & τηγανιστά, id est frixa appellãtur, malum nanq; procreant succũ, crassum atq; excremẽtosum nidorosúmq;, & qui reliquũ quoque cibũ in uentriculo corrũpat. Quæ πνικτά uocantur, hoc modo parari solent: oua ubi oleo, garo ac uino modico fuerint imbuta, in duplici uase supra ignem modice crassescunt. Hæc & elixis & assis meliora sunt, si ad mediocrem crassitiem peruenerint: nam & probum generant succum, & facile concoquuntur. Hic cõsistẽtiæ modus in iis etiã ouis seruandus est, quæ superne caldariis infunduntur: ne scilicet nimium crassescant,

Oua.

τρομητά, Tremula.

Oua sorbilia, ῥοφητά.

Tardius permeãt, βραδύπορα.

Oua frixa, τηγανιστά.

ὠὰ πνικτά.

A crassescant, sed dum adhuc liquida sunt, uas ab igne summouendũ. Ouum si edatur in aceto coctũ alui fluxiones desiccat: quòd si austeri quippiam ouis addideris (quale rhus est, aut galla, aut balaustium, aut id genus aliud) & super prunas frixeris, efficacius fit medicamentũ: & ad dysentericos hoc modo cœliacósq; affectus efficacissime datur. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen: talibus cum farina in pane subactis, cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant: quo genere non aluos tantum, sed & menses fœminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex his decocta rursum in aceto, donec indurescant, iterúmque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remediũ singulare ouo effuso in fictili no-
B uo, eiusdémque oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebróque permixtis: quo fuerint excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinã adiiciunt rubentem, uinúmq;, & alio modo tẽperant, olei tantum mensura pari, pineíque corticis duabus sexagesimis denariorum, unà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinq; simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur: ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo paríque mensura mellis Græci calefactũ hauritur. Ouo quoque toto crudo utimur admixto rosaceo ad palpebrarum, aurium mãmarúmque phlegmonas, & quæ in partibus neruosis contingunt, ut cubito & digitorum tendinibus, siue in manibus siue pedibus existant. Et ambustio-
C nibus, si statim imponatur, prodest, siue cãdidum oui solum molli lana exceptum, siue etiam cum uitello quis imponat: mediocriter nanque refrigẽrat ouum, & citra erosionem desiccat. Cãdidum oui ægre concoquitur: tẽperatura modice frigidum est, & mordacitatis expers atque emplasticum: ophthalmiis, sedísque ac pudendorum ulceribus medicamentum est idoneum: ambustionibus innasci pustulas non finit, si quamprimũ eo perungantur: faciem à solis ustione tuetur: frõti impositum, cum thure fluxiones arcet: inflammationes oculorum lana exceptũ, addito rosaceo, melle & uino mitigat. Crudum contra hæmorrhoidis serpentis morsum: tepidũ uero ad uesicæ rosiones renúmq; ulcerationes datur: ad asperæ quoque arteriæ scabritiem, sanguinis reiectionem, distillationes, thoracísq; fluxiones. Mi-
D scetur quoque medicamentis sanguinis profluuium ex cerebri membranis quas meningas uocant, supprimentibus: & ad ulcera malefica, cum iis quæ absque erosione exsiccant: qualia sunt pompholix et metallica quædã elota. Vitellus quoque natura simili est: miscetúrque ceratis immordacibus, & cataplasmatis quæ phlegmonas mitigẽt, ouis uidelicet aut elixis aut assis: sed paulo exsiccantior fit assatus: quantúmque siccitatis hoc modo habeat, tantum mitigatoriæ facultatis amittit. Luteum oui, inquit Dioscorides, oculorum doloribus utile est. assum sedis inflãmationibus prodest cum croco & rosaceo: & condylomatis cum meliloto: cum rhoe culinaria aut galla in sartagine frigitur: & in cibo aluum sistit: ad idem quoque per se offertur. Prodest tussientibus, inquit Plinius, per se luteum deuoratũ li-

quidum,ita ut dentibus nõ attingatur:thoracis distillationibus & faucium E scabritię. Stomachum dissolutum cõfirmãt pulli ouorum, gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dãt & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue cocto, labiorum fissuris medetur:putaminis cinis in uino potus,sanguinis eruptionibus.comburi sine membrana oportet:sic fit & dẽtifricium. Firmitas putaminum tanta esse traditur,ut nec ui nec pondere ullo frangãtur,nec nisi paululum inflexa rotunditate.Et ne quid desit ouorũ gratię,cãdidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta.Vis uero tanta est,ut lignum perfusum ouo non ardeat:ac ne uestis quidẽ contacta aduratur. De gallinarum autẽ ouis fere tantum locuti sumus,cum & reliquarum alitum restant magnæ F utilitates, sicut suis dicemus locis. Adeps auium nonnullarũ,ut anserinus & gallinaccus, recẽs & sine sale cõditus,uuluæ uitiis prodest:sale inueteratus,& qui temporis diuturnitate acrimoniã contraxit,uuluæ inimicus est. 6 Fel auium siccius atque acrius est, quàm sit quadrupedum.

1 Hoc in loco πυργίτας,ni fallor, passeres uocant Galenus & Oribasius:nec secus Aëtius in Galerita. 2 Horatius,Longa quibus facies ouis erit,illa memẽto Vt succi melioris,&c. 3 Hæc Dioscorides ᾠὰ ἁπαλὰ,id est oua mollia uocat. 4 Ἀνγκυλιναὶ hæc uocat Sethus,nisi mendosus sit codex. 5 Caldariis infunduntur,Hæc ῥυφῆτα uocat Sethus. 6 Auiũ adeps quo pacto curari reponíq; debeat,docẽt Diosc.& Plin.

Ἁπαλὰ ᾠά. Mollia. Ἀνγκυλιναί. διαῤῥυφῆτα.

De auium generibus quæ fissos pedes habent:& primo, de gallinaceo genere. Cap. CXXVI. G

Fidipedes. Digitatæ. Σχιζόποδα. Gallinarum genera. Gallina, Ἀλεκτορίς. Gallus gallinaceus. Gallinaceus. Capus.

VOlucrum prima distinctio pedibus maxime constat:aut enim digitos 1 habent fissos,dicũtúrq; fidipedes, aut in palmipedum genere sunt,uti modo diximus.Inter fidipedes uero,gallinarũ plerunque agricolæ cura solennis est. earum genera sunt,uel cohortalium,uel rusticarum,uel Africa- 2 narum: cohortalis est auis quæ uulgo per omnes fere uillas conspicitur: & ex tribus hisce generibus, hæ propriæ appellantur gallinæ: mares autẽ gal- 3 li,semimares capi,qui hoc nomine uocantur cum sint castrati libidinis abolendæ causa. Cum cæterę aues cristam gerant pennarũ eminẽtia quadam extructam,gallinaceus unus peculiarem sibi sortitus est cristam: sic enim institutam,ut nec caro sit,nec à natura carnis omnino aliena.Ingluuiẽ habet gallinaceum genus præpositam uentriculo, & appendices quasdã pau H cas infra, quà desinit intestinum.Coeũt & pariunt gallinæ omni fere tempore: toto enim anno præterquam duobus mensibus brumalibus pariunt. Inhorrescunt à coitu,& se excutiunt:sæpe etiam festuca aliqua sese lustrãt, quod edito ouo interdum faciunt.Magna est generosarum nonnullis fœcunditas:quando oua uel sexaginta edunt ante incubitum:quanquam generosæ minus fœcundæ quàm ignobiles uulgarésue sunt.Nonnullæ enim è cortalibus bis die pariunt.Iam aliquæ in tantum copiæ peruenerunt, ut effœtæ breui morerentur.Hadrianis laus maxima.Hæ paruo quidem sunt corpore,sed quotidie pariunt:ferociunt tamen, & pullos sæpe interimunt: color his uarius. Ouum gallinæ cõsistit à coitu, & perficitur decem diebus

Gallinæ hadrianæ.

magna

A magna ex parte. Gallinarum iuuencæ pariunt primæ, statim uere ineuntei & plura quàm ueteres, sed minora. Sunt in genere gallinarum quę pariunt gemina omnia (gemina uoco, quæ binis cõstant uitellis:) quędã enim duodeuiginti peperit, exclusitq́; gemina: prę̃terquam si qua essent (ut fit) irrita.
4 Cæteris itaque geminis fœtus prodijt: sed ita gemini excluduntur, ut alter sit maior, alter minor: & tandem in monstrum degeneret, qui minor nouissime prodiit: aliqui negant omnino geminos excludi. Pariunt autẽ gallinæ oua nonnulla infœcunda, uel eorũ quę conceperint coitu: nullus enim prouenit ex eis fœtus, quanuis incubitu foueantur. Oua plena sint atq; utilia nec ne, animaduerti aiunt posse, si demiseris in aquam: quòd inane, natat: plenum, desidit. Qui (ut hoc intelligant) concutiunt, errare: quòd in eis
B uitales uenas confundunt: quo fit ut non gignant, cõfusis scilicet uitalibus uenis. In iis idẽ aiunt, cum ad lumen sustuleris: quod perlucet, id esse inane. Oua quæ incubantur, si habeant in se semen pulli, curator quatriduo postquam incubari cœperint, intelligere potest: si enim contra lumen cacumine ouorum apprehenso, purus & unius modi perluceat color, sterilia existimantur esse, próque eis alia substituẽda. Gallinas quæ incubare uolũt (glocientes uocant rustici) negant plus uigintiquinque oportere oua incubare. *Glocientes.*
5 Numerus autem ouorum quæ subiiciuntur (ut præcipit Columella) impar obseruatur, nec semper idem: nam primo tempore, id est mense Ianuario (fere enim cum primũ partum consummauerint, gallinæ incubare cupiũt ab idibus Ianuariis) quindecim, nec unquã plura subiici debẽt: Martio de-
C cem & nouem, nec his pauciora, unũ & uiginti Aprili. Tota deinde æstate usque in cal. Octobris, totidem: postea superuacua est huius rei cura, quòd frigoribus exclusi pulli plerunque intereant. Plerique tamen etiam ab ęstiuo solstitio non putant bonam pullationem, quòd ab eo tempore etiamsi facilem educationem habent, iustum tamen nõ capiunt incrementũ: tantóque minus, quanto serius prouenere: uerum suburbanis locis, ubi à matre pulli non exiguis pretiis ueneunt, nec plerũque intereunt, probanda est æstiua educatio. Diebus quibus animantur oua, & in speciem uolucrũ cõformãtur, ter septenis opus est gallinaceo generi. Verũ celerius excluduntur calidis diebus: ideo ęstate undeuicesimo die aut duodeuicesimo educũt fœtum: hyeme uero aliquando uicesimo quinto. In gallinaceo genere ma-
D ribus tantũ datur cãtus. Hi, ut inquit Plinius, nostri uigiles sunt nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque somno natura genuit. norunt sydera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum, quartáque castrensi uigilia, ad curas laborẽmque reuocãt: neque solis ortum incautis patiuntur obrepere: diémq; uenientem nuntiant cantu: ipsum uero cantum plausu laterum. Imperitãt suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo, exercent: dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos, nec finis sępe commorientibus. Quòd si palma cõtingit, statim in uictoria canunt, séque ipsi principes testantur: uictus occultatur silens, ægréque seruitium patitur: nec in pugna aut ante pugnam canũt, sed cum uicere. Gallinæ quoque cum mares uicere, cucuriunt: & pręterea exẽplo marium ten- *Id est hora tertia post mediã noctem: ex Vegetio lib. 3.* *Cucuriunt, κακκίζουσι.*

tant ſuperuentu coire:criſta etiam caudáque erigitur : ita ne facile præter- E
ea ſit an fœminæ ſint cognoſcere:nonnunquam etiam calcaria parua iis e-
naſcuntur.Iam uero & mares uiſi nonnulli ſunt,qui cum forte fœmina in-
teriiſſet,ipſi matricis officio fungerentur in pullos ductando,fouendo,edu
cando,ita ne de cætero uel cucurire uel coire appeterent.Quin & iam inde
à primo ortu naturæ ita nonnulli mares effœminati proueniunt, ut neque
cucuriant,neque per coitum agere uelint, ac uenerem eorum qui tentant
ſuperuenire patiantur.Deſinunt etiam canere caſtrati:gallos enim caſtrāt,
Capi. ut ſint capi libidinis aboledæ cauſa:quod duobus fit modis,lumbis aduſtis
candente ferro,aut imis cruribus,calcaribúſue,mox ulcere, dum conſane- 6
ſcant,oblito figlina creta : facilius ita pingueſcunt.In hoc uillatico genere,
qui procera corpora & animos ad prælia pertinaces requirūt, iis præcipue F
Tanagrici galli. Tanagricum genus & Rhodium probant:nec minus Chalcidicum & Me- 7
Rhodij gallinacei. dicum (quod ab imperito uulgo litera mutata melicum appellatur)qui ſi-
Chalcidici galli. ne dubio ſunt pulchri , & ad præliandum inter ſe maxime idonei , ſed ad
Medici galli. Melici galli. partus ſunt ſteriliores : nam Rhodij generis aut Medici propter grauita-
tem neque patres nimis ſalaces, nec fœcundæ matres . & Rhodiæ aues ne
ſuos quidem fœtus commode nutriunt, tantum abeſt ut alienos, ceu pa-
uoninos excludant. Tanagrici plerunque Rhodiis & Medicis amplitudi-
ne pares, non multum moribus à uernaculis diſtant , ſicut & Chalcidici.
At quibus cordi eſt induſtrij patrisfamilias uectigal inſtituere,mercari cer
Gallinæ fœcundæ. te niſi fœcundiſſimas aues non expedit.Eæ ſint rubicūdæ uel fuſcæ plumæ,
nigríſque pennis,ac ſi fieri poterit, omnes huius & ab hoc proximi coloris G
eligantur:ſin aliter,euitentur albæ , quæ fere cum ſint molles ac minus ui-
uaces,tum ne fœcundæ quidem reperiuntur: atque etiam conſpicuæ ſunt,
propter quod inſigne candoris ab accipitribus & aquilis ſæpius abripiun-
tur.Sint ergo matrices probi coloris,robuſti corporis,quadratę,pectoroſę,
magnis capitibus,rectis rutiliſque criſtulis, interdum geminis,albis cruri-
bus,ore rubicundo,& ſub hac ſpecie quàm ampliſſimæ,nec paribus ungu-
Plinius, Super quatuor digitos tranſuerſo uno. lis:generoſiſſimæque creduntur quæ quinos habent digitos, ſed ita ne cru-
ribus emineant tranſuerſa calcaria : nam quæ hoc uirile gerit inſigne,con-
tumax ad concubitum dedignatur admittere marem,raróque fœcunda,e-
tiam cum incubat calcis aculeis oua perfringit. Gallinaceos mares niſi ſa
Gallinaceus. laciſſimos habere non expedit:atque in his quoque ſicut in fœminis, idem H
Vnguibus lōgis, inquit Varro. color,idem numerus unguiū,ſtatus altior quęritur: ſublimes ſanguineæq;
nec obliquæ criſtæ,rauidi uel nigricantes oculi,breuia & adūca roſtra,ma-
ximæ candidiſſimæque aures,paleæ ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ
barbæ dependent:iubæ deinde uariæ, uel ex auro flauæ per colla ceruicéſq;
in humeros diffuſæ : tum lata & muſculoſa pectora , lacertos æque ſimiles
Varro. Caudis magnis & frequentibos pinnis. brachiis, alæ tum proceriſſimæ, caudæ duplici ordine , ſingulis utrinque
prominentibus pinnis inflexæ:quin etiam uaſta fœmina & frequēter hor-
rentibus plumis hirta,robuſta crura nec longa,ſed infeſtis uelut ſudibus no
center armata. Mores autem quanuis non ad pugnam neque ad uictoriæ
laudem præparentur,maxime tamen generoſi probantur, ut ſint elati,ala-
cres,

Acres,uigilaces,& ad sæpius canendum prompti, nec qui facile terreantur: nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpẽtem,uel aliud noxium animal interficere. Talibus autem maribus quinæ singulis fœminę comparantur: cum Rhodij generis aut Medici ternæ singulis maritentur. Tanagrici plerunq; Rhodiis & Medicis amplitudine pares non multum moribus à uernaculis distant, ut dictum est, sicut & Chalcidici: omnium tamen horum generum nothi sunt optimi pulli: nam & paternam speciem gerunt, & salacitatem fœcunditatémque uernaculam retinent. Pumiles aues, nisi quem humilitas earum delectat, nec propter fœcunditatem, nec propter alium redditum nimium probo, inquit Columella, tam hercule quàm nec pugnacem nec
B rixosæ libidinis marem; nam plerunque cæteros infestat, & non patitur iniri fœminas, cum ipse pluribus sufficere non queat. Quod ad gallinacei generis morbos attinet, pituita iis nasci solet, quæ alba pellicula linguam uestit extremam. Id porro uitium maxime nascitur, cum frigore & penuria cibi laborant aues: item cum per æstatem consistens in cohortibus aqua potatur: item cum ficus & uua immatura, nec ad satieta- *Pituita.*
8 tem permissa est. Sub oculis etiam illis grana ipsa procedunt, quæ nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, extinguunt. Pediculis quoque infestantur & cruditate, & à suo lęduntur stercore, quod cum pedibus uncis adhęsit, podagram creat. Caro gallinacea facile concoquitur, & probũ gignit succum, neque crassum, neque tenuem, sed mediocrem: idq; tam ex mare
C quàm ex fœmina. Gallinaceæ carnis usum iis quibus ratione uictus tenui opus est, exercitatis quidem non prohibeo, inquit Galenus, præsertim earũ quæ in montibus fuerint educatę: at qui se non exercent, iis gallinacea carne minus utendum est: aliis tamẽ gallinarum uel in tenui uictus ratione uesci licebit: quanquam neque uiscera neque gallinaceorum testes huic diætæ sunt idonea. Dissectæ gallinæ & adhuc calentes appositæ serpentũ morsibus auxiliantur, quas tamẽ subinde mutare oportet: ius quoque ex iis potum pręclare medetur, & in multis aliis usibus mirabile. datur in stomachi ardoribus. Aluum soluit, inquit Plinius, ualidius è uetere gallinacco.
9 Gallinarum iuniorum ius simplex (uti docet Galenus) ad temperanda hu
10 morum uitia datur, sicuti ueterum gallinaceorum alui subducendę gratia.
D Coquere autem eos oportet cum sale diutissime: aliqui incoquunt brassicam marinam, mercurialem, cnicum aut polypodium: crudos humores, crassos, lentos, melancholicos educit. Prodest longis febribus, asthmati, articulariis morbis, & stomachi inflationibus, (addit Plinius) torpẽtibus mẽbris tremulísq;, & capitis doloribus, epiphoris, fastidiis, incipienti tenasmo, iocineri, renibus, uesicę. ueneficiis ex mustela syluestri factis cõtrarium est ius gallinacei ueteris large haustum: peculiariter contra aconitum. Gallinarum gallinaceorũmue cerebrum in uino bibendum datur ad serpentũ morsus. (Parthi gallinę malunt cerebrum plagis imponere:) sanguinẽ quoque à cerebri membrana profluentem sistit. Contra phalangiorum omniũ morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum

in posca. Gallinarum, saltem altilium, uentriculi alimenti bonitate suauitatéque reliquarum auium omnium uentriculos superant, pręterquam anserum. Quę in gallinacei maris uentriculi parte interiore cornus duririem habet membrana, eadem inter elixandum separatur. Hæc, inquit Dioscorides, membrana siccatur, tritáque in uino stomachicis bibenda datur. Ventrem gallinæ arefactum, inquit Galenus, si bibatur, stomachicos iuuare nonnulli prodidere: id quod nos uanum esse comperimus. Gallinaceorum uentris membrana, ut Plinius docet, inueterata & inspersa potioni, distillationes pectoris, & humidam tussim uel recens tosta lenit, & membranam è uentriculo gallinacei aridam, uel, si recens sit, tostam conteri & potioni inspergi iubent ad calculos pellendos. Gallinaceorum testes & sapore sunt suaui, & optimum gignunt alimentum, eorum saltem, qui saginati fuerint: multóque maxime si ex lacte seroso alimenta illis prębeâtur: quippe qui & plurimum nutriunt, probúmque generant succum, & concoctu faciles sunt. Gallinaceorum testes subinde, si à cõceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Gallinacei dextrum testem arietina pelle adalligatum, uentrem concitare: contrà inhiberi uentrem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatísq; pelle arietina tradunt. Adeps gallinaceus inter suillum & anserinum mediam obtinet naturam. recens & sine sale conditus uteri uitiis prodest: sale inueteratus, & qui temporis spatio acrimoniam contraxit uuluæ inimicus est: conuenit & ad labiorum rimas, & contra aurium dolores. laudant & gallinarum adipem contra pustulas in papillis: has scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice & ruptas oculorũ tuniculas admixtis schisto & æmatite lapidibus. Fel ad medicinæ usum pręcipuum est gallinarum & perdicum. Gallinacei fel alligatur ad argema & ad albugines ex aqua dilutum: item ad suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Laudant & gallinæ fel contra pustulas in papillis. Gallinaceum fimum ex aceto strumas discutit: carbunculos perrũpit cum melle, lini semine & oleo subactum: igni quoque ambustis medetur. Gallinaceum fimum duntaxat candidum in hyssopo decoctũ aut mulso, uenena fungorum boletorúmque adstringit: item inflammationes ac strangulatus, quod miremur, cum si aliud animal gustauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Alopecias celerrime explet gallinarum fimum recens illitum. Fimum quoque gallinaceorum duntaxat rubrum lusciosis illinendum monstrant. & fimum gallinarum dũtaxat candidum in oleo uetere corneísque pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines. Non præteribo miraculum, inquit Plinius, quanquam ad medicinam non pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se, ita hoc uenenum auri est: at gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, nõ canunt. De uillaticis gallinis, quoniam uel nimium dictũ, breuitate reliqua compensabo.

E F G H

OEsypo puto legẽdum apud Plinium.

ἀλεκτρυών. ἀλέκτωρ, ὁ ὄρνις. ἀλεκτορίαινα,

1 Fidipedes, σχιζόποδα: digitatas uocat Plinius. 2 Cohortales uillaticæ etiã dicuntur à M. Varrone. 3 Gallos gallinaceos ἀλεκτρυόνας & ἀλέκτορας Græci uocant: gallinas uero ἀλεκτορίδας καὶ τὰς ὄρνιθας: & ἀλεκτορίαινας Aristophanes ludẽs in comoedia

A dia dixit & ἀλεκτρυόνας utrunque continere: inuenias, & pro maribus ἀλεκτορίδας accc- ἀλεκτορίς.
ptas. Hæc fere Hermolaus. 4 Cæteris itaque. Ita locũ hunc reddidit nobis Theodorus, uulgatam Plinij literã, ut uidetur, secutus, quæ ita habet. Et geminos sæpe excludunt, ut Cornelius Celsus author est, alterum maiorẽ: alioqui negant omnino geminos excludi. Vetus quoque Aristotelis interpres ex Arabico ita uertit ad eundẽ sensum. Et in quolibet inueniuntur gemelli: & unus gemellorum paruus est, & alter magnus: & multoties est paruus monstrosus. Hæc ille: Græca uero Aristotelis exemplaria (nisi mendam subesse iudicemus) ita habent: τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δ᾽ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δ᾽ τελευταῖον τερατῶδες: hoc est (ut ego arbitror.) Cæteris itaque gemina fœcunda sunt, nisi quibus hoc cõtingit, ut alter maior fuerit, alter minor: in iis enim tandẽ in monstrum degenerat qui minor nouissime prouenit. Vtra autem sententia fuerit uerior, indicabit experientia. Videtur certe Plinius uel ex professo cum Aristotele hac in re minime conuenire: quando Celsum authorem non
B Aristotelem citet. Obiter & illud admonuerim, in quibusdam exemplaribus Plinianis haberi (uti recte annotauit Claymundus) non alioqui, sed aliqui negant omnino geminos excludi. 5 Oua quo pacto gallinis subiicienda sunt & pulli educandi, docent Columella & Varro. 6 Varro adurentes calcaria ad infima crura usque dum rumpantur. Nec id patiuntur, inquit Columella, amissis genitalibus, sed ferro candẽte calcaribus ustis. 7 Gallinæ Medicæ, inquit Varro, primo dicebãtur, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex his generatæ postea propter similitudinem. 8 Harum affectionum curationes ab iis perquirendæ, qui de uillaticis pastionibus scripsere, ut à Columella & Palladio. 9 Quod Galenus dixit, ὑδρεγετικῆς ἐστὶ δυνάμεως, Dioscorides, οἶδεν ὑδρεγέτας χέειν φαυλοτέρως. alij aliter reddiderunt: iudicent lectores. 10 Gallinaceus quomodo coquendus est, ut iusculum efficiat ciendæ aluo idoneum, docent Dioscorides & Plinius.

Medicæ gallinæ.

C

De gallinis rusticis, Africanis, meliagridéque & pauone. Cap. CXXVII.

1 RVstica gallina uocatur, quæ non dissimilis uillaticæ per aucupem decipitur: eáque plurima est in insula quam nautę in Ligustico mari sitam producto nomine alitis, gallinariam uocitauerunt. Gallinæ rusticæ, inquit Varro, sunt in urbe raræ, nec fere mansuetæ sine cauea uidentur Romæ, similes facie non his uillaticis gallinis nostris, sed Africanis aspectu, ac facie incontaminata. In ornatibus publicis solent poni cum psitacis ac merulis albis: item aliis id genus rebus inusitatis. Neque fere in uillis oua ac pullos
2 faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis. Africana est quam plerique Numidicam dicunt, meleagridi similis, ut sentit Columella, nisi
D quòd rutilam galeam & cristam capite gerit: quæ utraque sunt in maleagride cœrulea. Et gallinarum Numidicarum eadem est fere quę pauonum educatio. M. autem Varro, Gallinæ, inquit, Africanæ sunt grandes, uariæ, gibberæ, quas meleagridas appellant Græci. Meleagrides in Bœotia pugnant, inquit Plinius, Africę, hoc est gallinarum genus gibberũ uariis sparsum plumis. Hæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ, propter ingratum uirus: uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Et uęneunt propter pennariam magno. Porro meleagrides ita describit Clytus Aristotelis discipulus: magnitudine ut sint gallinæ generosæ, capite ad portionem corporis paruo ac glabro, in quo crista carnea rotunda & prædura, quæ paxilli in morem promineat, rostro ligneo. Ad malas ab ore ortam ca

Gallina rustica.

Gallina Africana Numidica.

Meleagrides.

Meleagrides.

runculam habent longam dependentem, rubicundiorem quàm in genere E
gallinaceo. Quod autem in gallinis rostro adhæret (πώγωνα uocãt Græci, La
tini palleam mentúmue) meleagrides non habent. rostrum acutius & ma-
ius quàm gallinæ, ceruix crassior breuiórque & nigra, corpus frequenti- 3
bus uarium maculis in nigro candidis, maioribus lenticula: & alæ ipsæ ua-
riegatæ, serrata specie digestis in quendam uersum maculis. crura sine cal-
caribus, cætero similia gallinaceis. locis gaudent paludosis lacustribúsque.
Fœminæ maribus adeo similes sunt, ut uix dignoscere genera possis. Hæc
Clytus. Histrus tradit meleagridas à nullis auibus quę aduncis sunt ungui-
bus uiolari. Oua generant meleagrides punctis distincta. pullos suos uelut
perosæ negligunt. At contrà pauones fœminæ sua sponte studiosius pul-
los enutriunt. Hæ sine custode tuto uagantur: maiorémque pabuli partem F
sibi & pullis acquirunt. Hoc genus auium cum trimatum expleuit, optime
progenerat. siquidem tenerior ætas, aut sterilis aut parum fœcũda est. hoc
tempore & colores pennarum uarios recipit. coitus uere & partus breui à
coitu agitur: itaque post admissuræ tempus confestim matrices custodien-
dæ sunt, ne alibi quàm in stabulo fœtus edant: maximéq; temporibus qui-
bus parturiunt pluribus stramentis exaggerandum præcipiunt auiarium,
quo tutius integri fœtus excipiantur. Nam fere pauones cum ad nocturnã
requiem uenerunt, perticis insistentes enituntur oua: quæ quo propius ac
mollius ceciderint, illibatam seruant integritatẽ. Excludit pauo diebus tri-
cenis aut paulo tardius. semel tantummodo anno parit oua duodecim, aut
paulo pauciora: nec continuatis diebus, sed binis ternísue interpositis. pri- G
miparæ octona maxime edunt. Hæc Aristoteles. Pauo, inquit Plinius, parit
primo anno unum aut alterum ouum, sequenti quaterna quináue, cæteris
duodena non amplius: uerum, ut alij tradunt, fœminæ quæ non incubant, 1
ter anno fere partus edunt: at quæ souent oua, totum tempus fœcunditatis
aut excludendis aut etiam educandis pullis consumunt. Primus est partus
quinque fere ouorum, secundus quatuor, tertius aut trium aut duorum es
se consueuit. Irrita & subuentanea illa pauones etiã pariunt. Mas dum fœ-
mina incubat aduolans oua frangit, desiderio incubãtium: quapropter no-
ctu & in latebris pariunt: & earum curatores gallinis subiiciunt incubanda
oua pauonina. Pullos præterea suos mares persequuntur uelut alienigenas
priusquam illis cristarum nascatur insigne: crinitæ enim pauoni in capite
exeunt arbusculæ. Viuit pauo annis uiginti quinque. Colores incipit fer- H
re in trimatu. Amittit pennas cum primis arborum frondibus: recipit cum
germine earundem. Cauda, quæ pauoni magna est, etiam decidua est, & u-
tranque ob causam nullius in uolatu usus. Huic uni natura formæ è uolu-
cribus dedit palmam: nec id quidem corporis specie, sed pẽnarum pulchri-
tudine. Masculus pauo gallinaceam salacitatem habet: atque ideo quinque
fœminas desiderat. Porro signa sunt extimulatę libidinis, cum semetipsum
(aduerso maxime sole, quia sic fulgentius radiat) ueluti mirantem, caudæ
gemmantibus pinnis protegit, & singularum capita oculata pinnarum lo 4
cis suis exerit, cum stridor e procurrens. Idẽ cauda, ut modo diximus, amis-
sa cum

Pauo.
Pauus.
Ταώς.
Ταώς.
Ταών.

A ſa cum foliis arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Vitia quæ gallinaceo generi nocere ſolent, eadem has aues infeſtant. Sed nec alia remedia traduntur, quàm quę gallinaceis adhibentur. Pauonina caro dura eſt fibroſáque, & concoctu difficilis. Pauones fimum ſuum (cuius eſt ad oculorum uitia uſus efficax) reſorbere tradunt, inuidentes hominum utilitatibus. In India gallinacei naſcuntur *Gallinacei Indici.* maximi, qui criſtam habent non rubram ut noſtri, ſed ita uariam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus cõtextam. Pennas poſteriores minime inflexas habent, neque in orbem reuolutas, ſed latas, quas cum nõ erigunt, ut pauones trahunt, eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt.

B 1 In mari Tuſco, inquit Varro, ſecundum Italiam contra montes Liguſtieos. 2 Numidieæ, inquit Plinius, in parte Africæ Numidia. 3 Corpus frequentibus, Si cui contigerit emendatior Athenæi codex, hũc locum legat græce, quem nos ob exẽplaria mendoſa totidẽ uerbis exprimere non potuimus, coniectura noſtra contenti, una cum Hermolai interpretatione. 4 Hæc luculẽtiſſime expreſſit Lucretius lib. 2,

Caudáque pauonis larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obuerſa colores:
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet ſine eo fieri non poſſe putandum.

De columbaceo genere. Cap. CXXVIII.

Columborum poſſeſſio non abhorret à cura boni ruſtici: nam fœcun- *Columbus.*
C diras quanuis longe minor ſit, quàm eſt gallinarum, maiorem tamen *Columba.*
refert quæſtum: nã & octies anno pullos educat, ſi eſt bona matrix, & pre- *περιστερά.*
tiis eorum domini complent arcam, ſicut eximius author M. Varro nobis *περιστερός.*
affirmat. Quæ proprie columba uocatur, (ſunt enim columbacei generis *Columba agre*
ſpecies plures) duo continet genera: unũ agreſte, ut alij dicũt, ſaxatile, quod *ſtis ſaxatilis.*
1 habetur in turribus ac columinibus uillæ. Hæ propter timorem naturalem ſumma loca in tectis occupant: & in turres ex agro uolant ſuapte ſponte ac remeant. Alterum genus columbarum eſt clementius, quod cibo dome *Columba do-*
ſtico contentum, intra limina ianuæ ſolet paſci. hoc genus maxime eſt co- *meſtica.*
2 lore albo: illud agreſte, ſine albo, uario: quãquam in India luteas eſſe colũ- *Καδινίδειος*
bas ferunt. Ex his duabus ſtirpibus fit miſcellum tertium genus fructus cau *περιστερά.*
D ſa: atque incedunt in locum unum, quod aliqui uocant περιστεροτροφεῖον, alij *περιστεροτροφεῖον, περιστερεών,*
περιστερεῶνα: in quo uno ſæpe uel quinque millia ſunt incluſæ. Columbæ utraque palpebra conniuent. Lienem habent paruum, adeo ut propemodũ ſenſum effugiat. ueſica bilis in columbis non iecori adhæret, ſed aut uen- *Columbariũ.*
triculo aut inteſtino. Vẽtriculum habent calidum columbæ, & facultatem concoquendi maximam. Coeunt intra annum columbæ: quippe quę ſemeſtres noſſe incipiant uenerẽ: uel, uti Plinius tradit, quinquemeſtres fœtificant. Columbæ proprio ritu oſculantur ante coitum: & niſi ante mutuo oſculentur, mas non aſcendit: ſed iunior ſit an ſenior intereſt: ſenior enim primum coitum oſculo exorditur, ſequentem & ſine oſculo agit: at iunior quoties libet coire, toties oſculatur. Igitur hic ritus columbarum proprius

eſt:atque etiam ille,ut fœminæ ſaliant, ac ſupergreſſu mutuo agant, ſi mas E
non ſit,& cum oſculo ut mares:& quanuis nihil altera emittat in alteram,
tamen plura ſic oua quàm ex maris coitu pariunt:uerum nullus ex his ena-
ſcitur pullus,ſed ſunt omnia irrita: quanquam & nonnunquam oua infœ-
cunda & irrita etiam ex maris coitu cum fœmina proueniunt. Columbę
ouum paucioribus quàm decem diebus à coitu conſiſtit & perficitur:& pa
Aliàs die 25. riunt,inquit Plinius,à coitu die quinto.Pariunt fere bina oua: ac marē ſem
Poſtridie fœminā, inquit Pli. per & fœminam pariunt,priorem marem,poſteriorem fœminam: etenim
cum pepererint primum ouum,uno interpoſito die ſecundum pariunt. Pa
riunt omnibus amni temporibus,pullóſque educant, ſi locum apricum ha
beant & cibum:ſin minus æſtate tantum fœtant.Sed proles præſtantiſſima
uere & autumno eſt:deterrima æſtate & omni tempore calidiore. Facultas F
columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi eſt: nam ſi ab aliquo
uexetur, aut penna in nido euulſa,uel quauis alia re infeſtetur, aut etiam
ſponte moroſius habeat,ouum per triſtitiam retinet,partúmq; differt. Ni-
hil columbis fœcundius: pariunt enim decies anno, nonnullæ undecies:
Ægyptiæ uero & duodecies. Et æſtate quidem interdum binis menſibus
terna edunt paria:nanque decimooctauo die excludunt, ſtatímque conci-
piunt: quare inter pullos ſæpe oua inueniuntur: & alij prouolant, alij erũ- 3
punt: pulli autem cæci procreantur. Diebus circiter quadragenis conci-
pit, & parit, & incubat columba: & hoc fere totum annum faciunt: tan- 4
tummodo interuallum faciunt à bruma ad æquinoctium uernum. Incu-
bant in hoc genere ambo uiciſſim, interdiu mas, noctu fœmina. Exclu- G
dunt uiceſimo die,aut citra uiceſimum diem ouum quod prius ediderint.
Perforant ouum pridie eius diei,quo pullum excludunt: & fouent prolem
ambo ad certũ tẽpus,eodem modo quo oua. Quin etiã fœminæ parturiẽti
mas adeſt,& cultu omníq; officio fungitur. Sæpe etiam fœminam pigrius
euntem ad nidum propter partus laborem mas percutit,cogítque intra-
re.Excluſis iam pullis,alimentum illis parat,quod pręmanducatum,in eo-
rum os inſerens ſuum, ingerit,atque ita præparat ad cibum recipiendum.
Pullis primo ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præpa-
rantes tempeſtiuitatem cibo.Ita magna ex parte columbæ mutuo degunt
amore,ut neque cum pluribus coire uelint, neque coniugium iam inde à
primo ortu initum deſerant,niſi cœlebs aut uidua: ſed interdũ tamen nõ-
nullæ etiam ex maritatis cum aliis coeunt.Pugnax hoc animal eſt:alter al- H
terum infeſtat,nidúmque alter alterius ſubit, ſed raro: nam etſi ex longin-
quo minus,tamen apud ipſum nidum ſummo certamine dimicatur. Co-
lumbacei generis proprium eſſe uidetur,ne collum cum bibunt reſupinẽt, 5
niſi ſatis hauſerint:& ut large bibant iumẽtorum modo. Frugibus uictitãt
columbæ:uiuũt autem uel ad octauum annum. Fertur à columba quodq;
accipitrum genus cognoſci:itáque cum accipiter prouolat, ſi ſublimipeta
eſt,manent quo conſtiterint loco:ſed ſi humipeta qui prouolat eſt,non ma
nent,ſed continuo auolant.Cum auium mos ſit,ut aliæ ſeſe in puluere uo-
lutent,alię ſeſe lauent,aliæ nec puluere nec balneo utantur:columbi utrũq;
tum

A tum lauare tum puluerare folẽt. Multiuaga auis columba:estq; ars illis inter se blandiri,& corrumpere alias furtóq; comitatiores reuerti: inducúnt-
6 que alias in columbarium, si cumino pascantur assidue. Columbarum caro facile concoquitur:succum efficit crassitie tenuitatéque mediocrẽ. Præstantior autem est earum caro,quæ in turribus degunt quàm domesticarũ: ex quibus nõ nisi modice degustare expedit iis, qui exercitio minime utũtur,sicuti nec è gallinis.auxiliatur contra serpentum morsus columbarum caro recens cõcerpta.columbæ sanguis cruorem è membranis cerebri erũpentem cohibet.Columbinum fimum quod à colũbis agrestibus redditur, excalfacit & urit,miscetúrque uice napyos cum semine nasturtij siccũ contusum cribrátúmq; ad ea quæ rubefieri desiderãt:quales sunt diuturniores
B affectus,ceu coxendicis morbus,hemicrania,uertigines,scotomata,cephalea,& laterum,scapularum,ceruicis,lumborum inueterati dolores: nephritides & cœliaci dolores,podagrǽque & arthritides, quæ nondum poros in articulis contraxerint.Columbinum fimum ex aceto strumas discutit:laudatur & ad ægylopas,& albugines,& cicatrices:carbunculos perrumpit cũ melle,lini semine & oleo subactum:igni quoque ambustis medetur. Fimũ columbinum cum oleo & uino potum uenerẽ inhibere: sed si lutea ex ouis quinque columbarum,admixto adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur,uenerem concitare feruntur.columbarum syuestrium fimum priuatim contra argenti uiui potum ualet. Genera columbarum quinque nu *Columbarum*
merantur: quæ proprio nomine columba uocatur, palumbes, œnas quæ *genera.*
C uinago, pelias quæ liuia à nonnullis uocatur, & turtur:in his palumbi,turturis & columbæ sanguine utuntur medici ad recentia oculorum uulnera, ad oculos cruore suffusos atq; lusciosos. In columbis masculi sanguinem efficaciorem putant:uena autem sub ala ad hunc usum inciditur,quoniam suo calore utilior est. superimponere oportet splenium è melle decocto, lanámque succidam ex oleo & uino.

1 πυργίτης,nonnunquam à Galeno,arbitror,uocatur & περιστερὰ νομάς. 2 De co- *πυργίτης, νομὰς περιστερά.*
loris uarietate in pennis ceruicis columbarum ita cecinit Lucretius lib.2.

Pluma columbarum quo pacto in sole nidetur
Quæsita ceruices circum,collúmque coronat?
Nanque aliàs fit,uti claro sit rubra pytopa,
Interdum quædam sensu fit uti uideatur
D Inter cœruleum uirides miscete smaragdos.

3 Columba cum peperit, inquit Athenæus,postridie marem repetit. 4 Colũba citra dies triginta, inquit Aristoteles,psole expedita superiore parit. 5 Nisi satis hauserint,ἐὰν μὴ ἱκανὸν πίωσιν.ita Theodorus:uetus interpres,quousque eis sufficiat.Suspecta mihi uidentur hoc in loco exemplaria Aristotelica. 6 Hæc Galeni est sententia:Sunt ex Arabum schola,qui ttadant corpota pullorum columborum esse tardæ digestionis,& longæ moræ in stomacho:Rasius tamen,columbus,inquit, leuis est cibus,& subtilis.Et iterum,est cibus mirabilis ad caliditatem declinans.

De palumbo,œnade,peliade & turture. Cap. CXXIX.

Palumbes.

INter columbarum genera maximo corpore est palumbes: quippe quæ *Palumbus.*
nonnullis locis gallinaceum æquet magnitudine.Colorẽ habet cinereũ: *φάψ. φάττα. Τίθασος.*

caput subcœruleum purpureúmue: & nigrum oculi rotundissimum. In- E
gluuiem habet præpositam uentriculo. Cantus in hoc genere omnibus similis atque idem terno conficitur uersu, præterquam in clausulæ gemitu, hyeme mutis, uere uocalibus: hyeme nanque nō gemit palūbes, nisi quòd aliquando ex asperrima hyeme, cum placidum tempus successisset, gemuerit: id quod apud peritos in admiratione habitum est: cæterū ineunte uere gemere incipit. Camporum incola palumbes est. Coitus tempore testes palumbi magnitudine insignes, aliàs uero parui & omnino obscuri, ita ut hybernis mensibus ne ullos quidem testes in his haberi nonnulli arbitrentur. Palumbes & turtures trimestres coire fœtificaréque aliqui referunt, argumento quòd larga eorum copia est. Gerūt uterum decem & quatuor diebus, ac totidem aliis incubant: & totidē aliis fœtus ita uolucer fit atq; perfi F
citur, ut uix possit apprehendi. Bina pariūt oua palumbes & turtur, & cum plurimum terna: sed nunquam plus duobus pullis educunt: nonnunquam etiam unum tantum: reliquum ouum semper irritum est. Pariunt autē uere, nec plus quàm bis: atque ita si prior fœtus corruptus est: pullos procreāt imperfectos. Incubatus tempore palumbium fœmina incubat à postmeridiano incipiens, totáque nocte & usque ad tempus ientaculi perseuerans: in reliquo tempore munus idem mas subit. dignosci autem másne an fœmina sit, haud facile est, nisi interiorum aspectu. Collum cum bibit non resupinat palumbus, nisi satis hauserit. Mare uno contenta & turtur & palūbes uiuit, nec alterum recipit: nidulātúrque & palumbes & turtures semper locis eisdem. & cum mares in aliis fere animalibus diuturniores quàm G
fœminæ sint, in his marem prius quàm fœminam mori nōnulli aiunt. Viuere autem palumbes ad tricesimum annum, aliquos ad quadragesimum Aristoteles author est, uno tamen incommodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem reciduntur. Prosunt squalores maxime palumbis. Horum aliqui latent, aliqui non latent, sed cum hirūdinibus abeunt, nec hybernare apud nos patiuntur: aliqui tamē semper uisuntur. Volant gregatim tum palumbes tum turtures cum accedunt, & cum suo tempore abeunt. Palumbium caro durior est, quàm sit columborū, turturum, turdorum, merularúmue aut paruularum auium: estq; concoctu difficilis excrementosáque. In cōtractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata: in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur: è posca uero ileon & tormina sanat. Palumbi sanguine utuntur medici ad ocu H
lorum uitia, uti in columbis indicauimus. De palumborum esu ita cecinit Martialis coquus,

Pariūt, inquit Plinius, palūbes post solstitia.

Palumbus torquatus.

Inguina torquati tardant hebetántque palumbi.
Non edat hanc uolucrem, qui cupit esse salax.

οἰνάς, uinago.

Autūno tantū conspicitur, inquit Athenaeus.

Secūdum magnitudinis locum in columbaceo genere œnas obtinet, id est uinago, paulo maior quàm columbus, minor quàm palumbes est. Autūno potissimum & conspicitur & capitur. Modus maxime capiendi eam, dum se in aquam bibendo propendet. ueniunt ad nostra loca, cum iam fecerint prolem. Frugibus quoque uiuit ut columba: & bina parit oua. Diuersum

certe

A certe genus à columba pelcias est, id est liuia: quippe quæ minor quam co- πελειάς, liuia.
lumba sit, & minus patiens mansuescere. liuet etiam plumis & pene nigri-
1 cat: & pedibus rubidis scabrosisque est, paruáque adeo, ut nemo id genus
alere uelit. In India liuiæ columbæ uirides pennas habēt, ut primo aspectu,
si quis in auium cognitione rudis sit, psitacum nō columbam dicat. Rostrū
illis & cruor Græciæ perdicibus sunt similia. Discedunt hyeme liuiæ, nec
2 apud nos hybernare patiūtur: plurimum curæ proli impendūt. Minimum
in columbaceo genere turtur est, colore fere cinereo. Frugibus uiuunt tur- *Turtur,*
tures, bibunt, coeunt, gerunt uterum ac pariunt, nō aliter atque de palum- τρυγών.
3 bis diximus. Degūt æstate locis frigidis, hyeme tepidis: ideóque æstate tan-
tum apparet turtur: hyeme se cōdit aut discedit: nec enim hybernare apud
B nos patitur: nemo enim, prope dixerim, uidisse per hyemem uspiam turtu-
rem dicitur. Latēre autem incipit præpinguis: & quanquam pennas in la-
tebra dimittit, tamen pinguedinem seruat. Volant gregatim cum accedūt,
4 & cum suo tempore abeūt. Turturi cum uocem reddit, pars nouissima al-
ui uehementer citatur: euenítque nonnunquam crepitus alui. Turturis ca-
ro difficilius quidem concoquitur quàm columbarum, turdorum, meru-
larum aut paruarum auium: succum tamen probum gignit, si recte con-
coquatur. & temperatura sicca turtur est, præsertim si in locis mōtanis ui-
ctitarit. neque recens mactata edēda eius caro est: sed ubi uno, minimum,
die adseruata sit: fit enim hoc pacto, ut & minime dura euadat, sed friabilis
iam, & omnino uitio careat. Turturis sanguine utuntur medici ad recētia
C oculorum uulnera, uti in columbis dictum est: fimum turturis albugines
extenuat. Turtur cum pyrali pugnat: locus enim pascendi uictúsque idem *Pyralis.*
corum traditur. Turtur quoque & chloreus pugnant: & occiditur à chlo- *Ignaria.* *Chloreus,*
reo turtur. *Luteus.*

1 Palumbes Italiam autumno relicturæ, quonam pacto capiantur, explicat Blō-
dus in regione Latina. 2 Plurimum curæ: Vide an hoc intelligat Oppianus de
columbis: nam id significat πλειάς nonnunquam apud poëtas. 3 Turtur uere oc-
cultatur, inquit Plinius, pennásque amittit. 4 Turtures quo pacto capiātur cantu
& saltatione, legas apud Ælianum.

De phasiana, tetrace, erithrotaone, otide, & oto. Cap. CXXX.

1 GAllinam phasianus alimēti bonitate cōcoctionísque facilitate æquat, *Phasiana.*
D suauitate uincit. Auis est minime altiuola, sed terrena & puluerатrix. *Phasianus.*
Phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures summittunt subrigúntque
2 corniculis similes. Oua pariunt punctis distincta. Phasianum Epænetus ta- *Tatyras.*
tyran, Ptolemæus tetarton uocari dixit & tetraona: nam tetrax alia auis *Tetartos.*
est, & tetrix itē alia. Tetrax, ut Alexander Myndius author est, auis est ma- *Tetraos.*
gnitudine spermologi: colore figlino, sordidis quibusdam maculis lineísq; *Tetrax.*
3 magnis uaria: frugibus uescitur, & quando pepererit, quadruplicē emittit
uocem. Tetrax altera gallinaceum maximum superat magnitudine, specie *Tetrax altera.*
porphyrioni similis: ab auribus utrinque paleæ dependēt, ut in gallinaceo: *Tetrix,*
uox illi grauis. Tetrix quam Athenienses uragem uocant, nec terræ nec ar- *urax.*

bori ſuum nidum committit,ſed frutici: & non aliter atque alauda nidum E
Erythrotaon. patêre aurę cupit. Decet Erythrotaonas ſuus nitor,abſolutáque nigritia, in 4
ſuperciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinẽ ex- 5
cedit,quorum & colorem reddit:nec ulla ales,excepto ſtruthiocamelo,ma
ius corpore implens pondus,in tantum aucta,ut in terra quoque immobi-
lis prehendatur. Gignunt eos Alpes & ſeptẽtrionalis regio. In auiariis ſapo-
rem perdunt:moriuntur cõtumacia ſpiritu reuocato. Proxime iis ſunt(ter-
Auis tarda. tium ſcilicet genus)quas Hiſpania aues tardas appellat,Grçci otidas,dãna-
Otis. tas in cibis:emiſſa enim oſſibus medulla odoris tędium extemplo ſequitur.
ὠτίς. Otides in Hiſpania frequẽtes,inquit Strabo. Otides,ut authores ſunt Xeno
phon & Plutarchus, carnem habẽt ſuauem, & facile capiũtur. Sunt autem
ὦτος. otides(quos & ὦτα uocant)aues parum uolaces,& quæ uolando cito defati- F
Hæc,ni fallor, gantur,non aliter atque perdices. Imitatrix hæc auis eſt, eorum præſertim
eadem eſt cum quæ ab homine fieri uiderit,ut eadem quoque facere conetur. Aucupes in
ſecũda illa ſpe- aduerſum earum ſtantes , pharmaco quopiam oculos ſuos inungunt, un-
cie erithrota- guento alio quod oculorum palpebras cõglutinet,haud procul inde in ua-
onis. ſculis apparato:quod aues conſpicatæ idem facere tentant, medicamento
Otis. Otus. ex uaſculis accepto:itáq; facillime apprehenduntur. Ales magna otis otúſ-
Theodorus tar ue eſt: & tricenis diebus incubat. Gula eius tota ampla eſt & lata:ingluuies
dam uocat. nulla. appendices habet paucas quaſdam infra quà deſinit inteſtinum. Fi-
dipes tribus inſiſtens digitis,magnitudine gallinacei grandioris,colore co
turnicis:capite oblõgo,oculis amplis,roſtro acuto,lingua oſſea,gracili col-
lo. Equis mirum in modum delectarĩ fertur,adeo ut ſi quis pellem equinã G
λαγωδιὰς. ſibi induat,eo pacto quot libuerit capere poſſe:nõnulli λαγωδίας uocarũt. Vt 6
ὦτος,otus. uero alij otus colũbæ eſt magnitudine.noctuę ſimilis,nõ tamẽ auis noctur
na)pinnulis circiter aures eminentibus præditus,unde & nomen illi, quaſi
Nycticorax. auritum dicas:nonnulli nycticoraca eum appellant:quidam latine & aſio- 7
Aſio. nem uocant. Hominum hic imitator in omnibus eſt: ſaltãtes quoque imi-
tatur,& capitur haud difficulter,ut noctua,inter ſaltandũ intentus ex imi-
tandi uoluptate in alterum aucupem,altero circumeunte,aut clanculum à
ὠτίς. tergo ſtante. Ducem ſe præbet otus coturnicibus aliò migrantibus. ὠτίδων 8
ὀτίς. (quas & ὀτίδας uocari tradit Galenus) caro media eſt inter gruum carnem
& anſerum,non tam dura ſcilicet atque fibroſa quàm ſit gruum caro. Ex-
crementoſa eſt,ac proinde uitanda iis qui ſalubri, id eſt tenui uictus ratio- H
ne uti uolent.

Phaſianica auis, ὄρνις φασιανικός.

1 Gallinã, ὄρνιθας φασιανικὰς uocãt nõnulli:ut Pollux & Athenęus. 2 Martial.lib.13:
Argiua primum ſum tranſportata carina:
Ante mihi notum nil niſi phaſis erat. 3 τετράζει τὴν φωνὴν,an quadri-
partitam. 4 Alij legunt apud Plinium tetragonas,alij tetrahonas,alij tetraconas.
5 Alterum genus, Hæc forſitan otis eſt Galeno atque Ariſtoteli:& otus Athenęo:
de quibus mox dicetur. 6 Otus,Plinius, Bubone minor eſt, noctuis maior. 7
Pennatorum animalium,inquit Plinius, buboni tantum & oto plumæ uelut aures.
8 Videtur ex Ariſtotele hoc loco quod uncos habeat ungues : ſtatim enim adiun-
git:Omnes uero aues uncæ,&c. Conſidera.

De coturnice

A De coturnice, perdice; galerita, & aliis id genus quibusdam terrenis grauioribúsue. Cap. CXXXI.

Coturnices ægre uolant, propter sui corporis pondus: sunt enim corpo- *Coturnix.*
re grandiore, quàm ut suis pennis deferre possint, uociferántq; ob eam *ὄρτυξ.*
1 rem cum uolant: laborant enim quasi oppressæ onere. Parua auis coturnix
est: cui prę cæteris hęc propria habentur, ut & ingluuiem infrà amplam, &
gulam prope uétriculum amplam & latam habeat. Fel aliis earum uentri;
aliis intestino adhæret. Fœmina coturnix, ut author est Alexander Myn-
dius, collũ habet gracilius: neq, sub mento nigra illa adsunt quæ maribus:
& si dissecatur, ingluuies inuenitur non adeo ampla, cor uero magnum,
& fel intestinis adnexum. Testes maribus sub iecinore continentur, ut in
B gallinaceis. Nunquam in arbore, sed humi consistit coturnix, & humi ni-
dulatur, sicuti & perdix & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet aues gra- *Perdix.*
uiores sunt, & non alte uolant. Nidos autem non faciunt, sed facta in apri- *In aprico, ἐν ἀλέᾳ.*
co area, atque uepribus quibusdã & materia huiuscemodi cõgestis, quoad
accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare possint, oua edunt & incubãt.
Mox cum excluserint, protinus pullos educunt, propterea quòd nequeunt
suo uolatu iis cibum administrare. Refouent suos pullos sub seipsas ducẽ-
do more gallinarum & coturnices & perdices. nec eodem loco & pariunt
& incubant, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Mares cum
diffugerit fœmina ut incubet, tumultuant, clamitant, pugnámque inter se
conferunt: (hos autem χήρους uocant, id est cœlibes:) qui autem uictus fue-
C rit, sequitur uictoris uenerem patiens. uerum hoc non ita fieri semper, sed
2 certo tempore anni planum est: usqueadeo tum perdices tum coturnices
copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & sæpenumero capiti-
bus eorum residant. Coturnix uel in pugna ipsa garrula est, & ante pugnã
mares canunt. Coturnicibus ueratri semen gratissimus cibus: quam ob cau
sam eas damnauere in mensis, simulq; comitialem propter morbũ despui
suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem. Adeo tamen pa
latis uidentur gratæ, ut in auiariis pastæ pinguésque ueneant care, sicuti &
3 quæ miliariæ dicuntur. Discedunt coturnices mense Augusto in calidiora *Miliariæ.*
loca, nisi paucæ locis apricis remanserint, & pinguiores per id tempus ca-
piuntur. Et cum ad nos redeunt, aduolant gregatim non sine periculo na-
D uigantium, cum appropinquauere terris: quippe uelis sæpe insidũt, & hoc
semper noctu, mergúntq; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro nõ
uolant, humido scilicet & grauiore uento: aura tamen uehi uolũt, propter
pondus corporum uirésque paruas. Aquilone ergo maxime uolant. Cum
ad nos ueniunt, terrestres potius quàm sublimes, & sine ducibus pergunt:
4 at cum hinc abeunt, ducibus oto & lingulata & ortygometra proficiscun-
tur, atque etiam cenchramo, qui eas noctu hortatur, excitat, admonétque *Cenchramus.*
itineris, perseuerantiórque festinat peruenire ad expetitas sibi terras. Hu- *Cynchramus. Cychramus.*
ius uocem cum senserint aucupes, intelligunt parari discessum. A cotur-
nicibus magnitudine tantum differt lagopus, croceo tinctu, in cibis gratis- *Lagopus.*
sima. Est & alia lagopus, pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere, cætero *Lagopus alia.*

candidæ,columbarum magnitudine. Non extra terram in qua naſcitur ea E
ueſci facile:quando nec uiua māſueſcit,& corpus occiſæ ſtatim marceſcit.

Perdix.
Cacabis.

Neque perdix altiuola eſt,ſed terræ propinqua uólat,ſpatiíſque breuibus:

Nec facit in ramis altóque cacumine nidos.

Propter humum uolitat,ponítque in ſepibus oua.

Perdix ingluuiem habet præpoſitam uentriculo,& appendices quaſdā pau
cas infra quā deſinit inteſtinū. In Paphlagonia bina perdicibus corda.coi-
tus tempore teſtes habēt perdices magnitudine inſignes, aliàs uero omni-
no obſcuros:ita ut hybernis menſibus ne ullos quidem teſtes in his haberi
nonnulli arbitrentur. perdicē non pingueſcere tradunt. nidificāt, pariunt
& incubant oua fœminæ non aliter ac de coturnicibus diximus. Mares itē
libidinis intemperantia ſimiliter tumultuant, clamitant pugnámq; inter F
ſe conſerunt.Pariunt fœminæ oua nōnunquam quindecim aut ſexdecim.

Videbitur forſitan Ariſto.his in locis non ſatis ſibi cōſtare lib.6.hiſt.animaliū,& li.9.

Et bina ouorum receptacula faciunt nonnunquam perdices: in altero fœ-
mina incubat,in altero mas:excludítque ſua uterque & educat. Nonnun-
quam uero oua mares quæ compererint, peruoluunt & frangunt præ ſua
ſalacitate,ne fœmina incubet: quod ne accidat fœmina contra emolliens,
clanculo diffugiens parit:ſed fit ſępius,ut prę turgore parturiendi,quolibet
loco edat,& mare prę́ſenti:uerum ut oua ſeruentur,nunquam ad ea ſubito
accedit.Plerunque uero fœminæ tranſuehunt partus,ut mares fallant.Et ſi
quis hominum ubi incubent,propinquabit,egreſſæ matres uenientibus ſe-
ſe ſponte efferunt: & ſimulata debilitate uel pedum uel alarum, quaſi ſta-
tim capi poſſint,greſſus fingunt tardiores. Hoc mēdacio ſolicitant obuios G
& eludunt, quoad prouecti lōgius à nidis auocentur. Coitus tempore uo
lant tam mas quàm fœmina ore hiante,exertáque lingua: uel, ut Ariſtote-
les refert,ore hiante exertáque lingua & mares & fœminæ coeunt. Neque
in alio animali par opus libidinis:ſi contra mares ſteterint fœminę,eo quo

De cauſis horum pulcherrimā inuenies cōtēplationē lib. de generat. animalium.

ad libidinem excitantur tempore,aura ab his flante,prægnantes fiunt. Ple-
runque etiam uoce marium,utero ingraueſcunt, ſi geſtiunt ac libidine tur
gent.Quin & uolatu quoque ſuperne marium effici idem poteſt: quaſi ui-
delicet mas ipſe in fœminam fœtificum ſpiritum demittat. Puluere ſe uo-
lutare ſolēt perdices. Earum uita amplius quàm ad ſexdecim annos durare 5

Perdix altera.

exiſtimatur. In Italia alterum eſt perdicum genus,magnitudine minore,
& uolatu incompoſito:roſtro minime ruſo. Perdix uulture maior ex India H
ad Cæſarem miſſa eſt.Perdices ſane cum ubique liberæ ſint, ut aues uniuer 6
ſæ,in Bœotia non ſunt: nec cum uolant,ſui ſunt iuris: ſed in ipſo aere, quas
tranſire non ualeant,metas habent,ut nec in Atticum ſolum tranſmeent.

Syroperdix.

Syroperdix in Antiochia Piſidiæ, perdice minor eſt, & niger excepto ro-
ſtro,quod ruſum ſpectatur.lapides deuorat atque conficit. Non manſue-
ſcit,ſed ſemper perſeuerat ferus eſſe.Eius carnes & denſiores ſunt quàm cæ
terarum,& ſuauiorem cibi uſum præſtant. Perdicis caro facile concoqui-
tur,probúmque generat ſuccum:quæ tamen minime recens edēda eſt, ſed
ubi unum,quàm minime,diem ſuſpenſum adſeruaueris: ita nanque eius
durities facile amittitur.Quę circa Cirrham perdices inueniuntur,earum
caro

A caro ingrati saporis est, neque edendo sunt. Si sorbeantur oua perdicis, pu-
tantur fœcūditatatem facere, lactis quoque copiam. Perdicis fel atque gal-
linæ ad medicinæ usum aliis præstat. Fel perdicum cum mellis ęquo pon-
dere, cōtusis oculis inungitur: per se uero ad claritatem: Hippocratis (ut
putant) authoritate adiicitur, quod in argentea pyxide obseruari iubent.
Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, ulceribus oculorū & glau-
comatis medentur. Sanguis perdicis oculorum ulceribus recentibus, & o-
culis cruore suffusis illinitur atque lusciosis. Currunt ut perdices rusticu- *Rusticula.*
læ: de qua Martialis,

> Rustica sum perdix: quid refert? si sapor idem est: *Rustica perdix*
> Carior est perdix, sic sapit illa magis. *Aliàs, si sapit.*

B Terrena quoque & pulueratrix attagena est, neque uolax multum: corpo- Ἀττάγην,
7 re quàm sit perdix paulo grandiore, toto dorso punctis maculisue insignis: *Attagena,*
colore aliàs figlino ad subrufum magis tendente. Ob corporis grauitatem *Attagen.*
alarúmque paruitatem, canibus facillime capitur à uenatoribus. Auis mul Ἀττάγα.
8 tipara est attagen, frugibúsq; uictitat, & pulueratrix est. Quondam existi- Ἀτταγᾶς.
matus inter raras aues: iam & in Gallia & Hispania capitur, & in Alpibus
etiam. Auis uocalis aliàs, captus uero obmutescens, adeo ut nullam edat uo
cem, tantum abest ut māsuescat. Traducti autem attagenes ad Pylas ex Ly-
cia, (ut Socrates author est) coturnicum uocem aliquandiu edidere. Atta-
9 genæ caro facillime cōcoquitur, & probum creat succum. Attagen Ionius
maxime celebratur, teste uel Coquo Martiale,

C
> Inter sapores fertur alitum primus
> Ionicarum gustus attagenarum.

Attagas (tagenarium quoque uocari solet) pennas gestat maculis pūctisue Ἀτταγᾶς,
uariegatas. in locis uictitat campestribus atque stagnantibus: ideóque in Ταγηνάρειον.
Marathone frequens. Humi quoque uersatur, nec unquam in arbore cō- *Scolopax.*
10 sistit, quæ scolopax dicitur uel ascalopax. Per sepes hortorum capitur. ma- *Ascalopax.*
gnitudine quanta gallina est, rostro longo, colore attagenæ: currit celeri-
ter, & hominem mire diligit. Quæ galerita, ab apice quem in capite ge- *Galerita.*
stat, quondam appellata est, postea alauda gallico uocabulo dicta est, Græ- *Alauda.*
ci corydon & corydalon uocant. Auicula hæc non in arbore consistit, sed Κόρυδος,
humi, in uiis & semitis ubique nobis occurrens, apicem in capite ueluti cri Κορύδαλος,
D stam ex pilis constantem gestans, pauonis in morem. Hæc & pulueratrix Κορυδαλίς.
est. Alaudarum duo genera, alterum terrenum & cristatum, ut dictum est,
galerita à crista appellatum: similis hęc est passerculis auiculisue, quos pyr-
11 gitas uocant, uerum maior est galerita. circa uias & semitas reperitur, ut di
ximus, hyemis pręsertim tempore: alterum gregale, nec singulare more al-
12 terius, uerum colore simile, quanquam magnitudine minus, & galero ca-
rens, cibo uero idoneum. Cōdenso frutice nidificat alauda. Alaudæ cum a-
uibus uariis dictis dissident: oua enim inuicem exedunt: ardeolarum quo-
que oua diripit alauda. Quæ apicem gestat galerita, inquit Galenus, in
simplici iure elixa, colicos iuuat, si unà cum suo iure sæpe atq; assidue eda-
31 tur: assam scribit Dioscorides cœliacis prodesse. Et Plinius, coli uitium, in-

quit, sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidā in uase nouo cum E
plumis exuri iubent, conteríque in cinerem, bibíque ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari fœmini: alij recens tepénsque adhuc deuorari. Cōsularis Asprenatum domus, inquit Plinius, in qua alter è fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta, & corde eius in armilla aurea incluso. Hæ fere suum nidum patêre auræ cupiunt. Quem uero Bœotij meropa uocant, hic unus corporis grauitate prohibitus sublime petere, subiens terræ cauernas, facit cunabula & parit, in specu scilicet sex pedum defossa altitudine. Et pēnæ huius auis intus pallidæ sunt, superne cœruleę ut halcyonis: postremæ pinnulę rubrę habētur. Parit sex aut se- 14
ptem æstate. Apibus inimica hæc auis est. Sunt qui meropas genitorum se- 15
nectutem educare confirment, educationis uicem reddere: ut parentes nō F
modo senescentes, uerū etiam statim cum iam datur facultas, alantur opera liberorum: nec matrem aut patrem exire, sed in cubili manentes pasci labore eorum.

Merops. Apiaster.

ὀρτύγιον. χήνιον.

1 ὀρτύγιον uoce diminutiua dicitur: & χήνιον quoque parua uocatur coturnix. 2 De coturnicis effrenata libidine leges apud Athenæum, lib. 9. 3 Miliariæ à milio quo uescuntur, ut inquit Varro, de lingua Latina. Hæc an eadem sit auis cum cenchnamo, consideret lector. 4 Quanam aucupij ratione capiātur coturnices in Italiam primo uere aduentantes, explicat Blondus in regione Latina. 5 Theodorus lib. 5 hist. animaliū, ad quinque & uiginti annos habet: sed errore, ni fallor, exemplaris Græci, aut scriptoris. 6 Minime rufo, οὐχὶ κιννάβαριον, ita legitur apud Athenæum: sed melius fortasse si expungatur οὐχί, ut sit rostro rufescente: sed nihil uolumus mutare. 7 Non ἀτταγὴν, sed ἀτταγᾶ dicetur, si Athenæo credimus, & ἀτταγᾶς lingua G
Attica: punctis maculísue insignis, κατάγραφος. 8 Frugibus uictitat: σπερμολόγος ἐστί. An potius? seminibus frugibúsue erutis atque effossis uictitat, uti in spermologo. 9 In alimenti ratione coniunguntur fere attagenę cum perdicibus, & apud Galenum & Oribasium, & cæteros medicos. 10 Gallinaginem uocat Theod. uernaculā uocem secutus, ut scribit Hermolaus. Seolopax uel ascalopax, uide ne codex Aristotelicus mendosus sit in alterutro loco, an diuersæ sint aues. Hominē mire diligit, φιλάνθρωπόν ἐστι. uetus Aristotelis interpres ita reddidit: & diligit appropinquare ad homines. 11 Lib. 8. histor. animaliū. Galerita inter eas aues numeratur, quę hyeme latent: ubi equidem mendosa esse exemplaria crediderim: tum quòd Aëtius dicat hyemis maxime tempore galeritas inueniri, tum uero quòd etiam uetus Aristotelis interpres eo in loco, habet foredoz, cū aliis in locis pro galerita habeat corozar, aut coroneon pro corydon. 12 Alterum gregale, Hęc forsitan est, de qua Hermolaus: similis est alaudæ terraneola uocata, nisi quòd apice careat, in terra nidificans, unde nomen. Parcus H
(si Hermolao credimus) auis est ab alauda differens, (etiam si qui negant) palūbo minor aliquanto, subtus cādida, cætero pauoni similis, & crista quoq;. 13 Cœliacis, forsitan colicis legendum. 14 Postremæ pinnulæ. Ita Theodorus, τὰ δὲ ἐπάκρον τῶν πτερύγων ἐρυθρά, id est (ut mihi certe uidetur) in summis alis rubræ. Plinius hæc ita reddidit, colore pinnarum, superne cyaneo, priori subrutilo. 15 Æstate, ὑπὸ τὴν ὀπώραν.

Gallinago. Scolopax.

De turdorum merularúmque generibus, & aliis quibusdam, quæ cum iis similitudine quadā coniungūtur. Cap. CXXXII.

Turdus, κίχλη. κιχήλη. τριχάς.

IN omni certe rure, & intra uillarum septa pascebātur in auiariis & turdi & merulæ. Turdorum tria sunt genera, unum uisciuorum, quod nisi uiscō atque resina nō uescitur: & magnitudine picæ est: alterum τριχάς, id est pilare,

A pilare, quod sonat acute, & magnitudine merulæ est: tertium quòd ἰλιάδα ἢ ἰλλάδα quidam uocant, alij τυλάδα: iliacum latine non inepte dixeris, minimum inter hæc, minúsque maculis distinctum. Turdi nidos ex luto, ut hi-
1 rundines faciunt in secessu in excelsis arboribus. stragulum subiiciunt ex uillo & lana, interioráque nidi ex eisdem consternunt. Mutat turdus colorem: æstate nanque color circa collũ uarius, hyeme cõcolor: uoce tamẽ eadem est. Aliquot diebus hyeme latet, in uicináque abit, quo hybernum pabulum petat. itáque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. experitur à turdis & fagi glans. Turdorum caro durior est quàm sit gallinarum, perdicum, attagenarum, & id genus aliarum auium: succum tamen, si probe concoquatur, & probum generat & minime excrementosum: estq; , in-
B quit Martialis,

Turdus pilaris. ἰλιὰς, ἢ ἴλλας. τυλὰς. Iliacus turdus. In cacuminibus arborum, Plinius. Hyeme ψαρὸς, id est, ut uertit Theodorus, murino distinctus.

> Inter aues turdus, si quis me iudice certet,
> Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis medetur: turdos quoque edisse cum baccis myrti prodest urinæ. Venere in Italiam Debriacensibus bellis ciuilibus trãs Padum externę & nouę aues: ita enim adhuc uocantur, turdorum specie, paulum infra columbas magnitudine, sapore gratæ. Merularum duo sunt genera, alterũ nigrum & uulgare, & rostrum illi rutilum: alterum candidum: magnitudine quidem compari, & uoce simili: sed circa Cyllenam Arcadiæ familiare, nec usquã alibi nascens. Prius illud genus immutatur per tempora & colore & uoce: ex nigro nanque ru
C fescit, & per hyemem strepitat, cum per æstatem tumultuanter cantet. rostrum quoque anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Merula postquam sibi nidũ fecerit, stragulum subiicit ex uillo & lana, interioráq; nidi ex eisdem consternit, turdorum in morem. Bis parit merula, sed primi partus intereunt frigore hyberno: omnium nanque auium prima hæc parit: posteriorem partum educat, & feliciter ducit ad finem. saliendo incedit merula. Latet hyeme: hoc est in uicina abit, nõ occultatur, quemadmodum & turdus. Eius caro quod ad ad alimẽti rationem attinet, nõ aliter atque turdorum durior est, sed probum generat succum, uti de turdis diximus: & merulæ inassatæ caro cum myrti baccis dysentericis medetur. Est & altera auis κόσσυφος, id est merula à comicis uocata, nõ cantans, sed muta.

Aues nouæ. Merula. κόττυφος. κόσσυφος. Hyeme balbutit, inquit Plinius, circa solstitium muta. Merula altera

D E merularum genere est bæos auis, merulæ nigræ similis: sed magnitudine
2 paulo minor. uersari hæc in saxis & tectis solita est: nec rostrum rutilum ut
3 merula habet. Merulis affine genus quoddam est uenaticum, colore nigrũ, splendide canorum, recte ex eo uenaticũ appellatum, quòd ex auibus multas sui cantus permulsione ad se allicit & capit, quòd si quãdo captã illam
4 concluseris in caueam, muta permanet atque elinguis. Quẽ caprimulgum appellant, auis montana est, magnitudine paulo maior quàm merula (ut aspectu sit merula grandior,) minor quàm cuculus, moribus egnior molliorue. Parit oua duo aut tria cum plurima. intrat pastorum stabula, caprarúmque uberibus aduolat, suctum propter lactis, unde nomẽ accepit: cum suxerit, uber extingui caprásque excæcari aiunt. Αἴξ, id est capella, alia auis

Bæos, βαιός. Vetus interpres, & rostrũ eius rubeum. Venatica auis. Venatrix. Caprimulgus. Αἰγοθήλης. Αἰποκέφαλος, Capriceps. Αἴξ, Capella.

eſt: circa amnes enim & lacus uerſatur. Fur nocturnus eſt: parum clare nã- E
que interdiu uidet, ſed noctu perſpicax eſt. Sturnus quoque niger eſt, & 5
merulæ magnitudine, ſed colore uario eſt. Sturnorum generi proprium
cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium
agmen tendentibus. Hyeme abeunt & ſturni ſimili modo atque merulæ
in uicina, propter hybernum pabulum, ſed non aliter occultantur. Stur-
norum oryzam ſolum paſcentium ſtercus ſimile eſt crocodileę, quam uo-
cant, eiúſque loco uenditur. Collurio auicula ſimilis eſt merulæ, niſi quòd 6
magnitudine ſit pardali, mollicipitis, atque aliarum huiuſcemodi. Vt in
merularum genere alia nigra tota eſt, alia uero candida: ita & ſuum ha-
bent colorem, cœruleus, chlorion, molliceps & pardalus. Cœruleus cya-
nóſue auicula eſt colore tota cœruleo, quæ maxime in Scyro colit, ſaxa a- F
mans, urbanas commorationes odio proſequitur: his locis ubi magna ho-
minum ſolitudo eſt, ut montium iugis, delectatur: magnitudine minor
quàm merula, maior paulo quàm fringilla. pede magno eſt, ſcandítque
ſaxa, roſtro tenui & longo: crure breui ſimiliter ut pipo eſt. Chlorion totus 7
eſt luteus. coloris minime grati. hyeme hic non uidetur: ſed æſtiuo ſolſtitio 8
uenit in conſpectũ. Diſcedit exortu arcturi ſyderis: magnitudine turturis
eſt. docilis & ad uitæ munera ingenioſus notatur: ſed male uolat. Molli-
ceps colore totus cinereo, grandi & cartilagineo capite eſt: magnitudine 9
paulo maior quàm turdus. Ore firmo, paruo, rotundo: ualet pedibus, ſed
pennæ inualens eſt. Eodem in loco ſemper ſibi ſtatuit ſedem, atque ibidem
capitur: capitur autem maxime per noctuam. Pardalus auicula eſt colore G
tota cinereo, magnitudine proxima ſuperioribus, ſed pennis ac pedibus bo
nis. magna ex parte gregatim uolat, nec ſingularem hanc uideris: uocẽ fre-
quentem nec grauem emittit. De fidipedibus quæ grauiores ſunt, & quæ
in auiariis aut fructus aut ganeæ cauſa paſci ſolebant, quæque iis quoquo
modo cognata ſunt, hæc dicta ſunto.

Margin notes: *Sturnus.* ψάρος. ψὰρ. — *Collurio.* κολλυρίων. — *Cœruleus.* κύανος. — *Chlorion. Vireo, uel uirio.* — *Molliceps.* Μαλακοκρα-νεύς. — *Pardalus.*

1 Quod uero ſequitur in Ariſtotele, ἀφιᾶσι δὲ ποιοῦσιν ἀλλήλαις καὶ ἰχθυλίας, &c. ut e-
quidem arbitror, de hirundinibus intelligitur, non de turdis: etiam ſi Plinius addit, pe- 1
ne contexrim, ſcilicet hoc ipſum de turdis intelligens. 2 Non βαιὸς ſed φαιὸς legit
Theodorus. 3 In tectis, Græci ἐπὶ τῶν κεραμεῶν, id eſt in figlinis. 4 Eſt apud Ari-
ſtotelem & αἰγοκέφαλος, id eſt capriceps, cui gula inferiore parte lata eſt. lienem nõ ha-
bet: fel uero adhæret ſimul & uentri & iecinori. 5 Theodorus, Niger eſt, albis diſ-
tinctus maculis. 6 Ita ex ueteri traductione Græca lectio Aldina, & Theodorus,
ita. Collurio eiſdem quibus merula ueſcitur: magnitudo, &c. 7 Tenui, & uetus H
interpres, anguſto habet. χαλεπὸν, fortaſſe λεπτὸν erat legendum. 8 Torus luteus,
Theodorus, totus uiridans ex obſcuro, χλωρὸς ὅλος. Hunc nonnulli marem eſſe arbi-
trantur in lutearum genere. 9 Et cartilagineo, χονδρόπτωπος: uide ne ſit locus hic cor-
ruptus apud Ariſtot. uetus certe interpres non habet, ſed ſolum, caput habet magnũ.

De auibus carniuoris, & primo de aquilarum generibus. Cap. CXXXIII.

IN auium genere quibus ungues adunci, prope dixerim omnes, carniuo-
ræ ſunt, ut dictum eſt, ut genera aquilarum omnia, milui, accipitres: ue-
ſcuntur tamen & glande in hoc genere pomíſque nonnullæ. Ex his aquilæ

Margin note: *Aquila,* ἀετός.

maximus

A maximus honos, maxima & uis quoque: quocirca ossa iis natura tribuit durissima crassissimáque, quibus & medullæ minimum inest. Nidificant aquilæ locis non planis, sed celsis: præcipue quidem arduis saxis & præcipitibus, sed arboribus etiam. Incubant tricenis diebus: oua pariunt terna, sed pullos binos excludunt, ut ex uersu quem ad Musæum referunt authorem constat:

Excludit binos, edit terna, educat unum.

Sed quanuis magna ex parte sic fiat, tamen & tres uisi aliquando sunt pulli: alterum nido in educando expellunt tædio nutriendi: quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarum fœtus ra
1 perentur. Vngues quoque earum inuertuntur diebus iis: albescunt inedia
B pennæ, ut merito suos oderint partus. Sed pullum eiectum ossifraga excipit & educat. Genera aquilarum non æque omnia prolem fastidiūt: sed difficilior in alendo una cui nomen pygargo: benignior quę nigra est (melanaëtos dicta.) Alunt aquilæ suos pullos donec potestas uolandi fiat: tum nido eos expellunt, post regione, quam ipsi genitores incolunt, tota exterminant, æmulos scilicet rapinæ. Et alioqui unum par aquilarū magno ad populandum tractu ut satietur, indiget: unde fit ne suos pullos ullo pacto uicinos habere patiantur. Prædantur locis non suo nido propinquis, sed longe distantibus. A meridiano autem tempore operantur & uolant: prioribus horis diei donec impleantur hominum conuentu fora, ignaue sedent.
2 Rapta non protinus ferunt, sed primo deponunt, expertæque pondus, tunc
C demum abeunt. Venatur aquila etiam lepores, hinnulos, uulpes & reliqua quæ uincere ualeat. Condunt reseruántque aquilæ suo in nido quantum cibi pullis superfit: quòd enim die quaque facultas uenandi non datur, fit interdum ne quod portent extrinsecus habeant. Viuit aquila tempore longo, quod diuturnitate nidi eiusdem declaratur. Senescētibus aquilis rostrū superius accrescit, incuruatúrque subinde magis magísque, ut demum fame intercant, non senio nec ægritudine. Rhodus aquilam non habet. Aquilarum pennæ mixtas reliquarum auium pennas deuorare feruntur. Dissidet aquila cum dracone: uescitur enim aquila anguibus: cum ardeola etiā pugnat: unguibus enim ualens aquila aggreditur: ardeola autem repugnando emoritur. Sitta & trochilus cum aquila pugnant: sitta enim oua aquilæ
D frangit: aquila tum ob eam rem, tum etiam quòd carniuora est, aduersatur omnibus. Cum aquila etiam pugnat uultur & olor: uincítque eam sæpius olor. Cymindis chalcísue cum aquila pugnat adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferātur in terram, & uiuæ à pastoribus capiantur. Aquilarum fel acre admodum est, atque corpora exest: coloréque spectatur æruginco. Hoc, ut fertur, si unà cum Attico melle inungatur, cui hebescunt oculi, plane uisum recreabit, reddétque oculos acutissimos. Lapis aëtites in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortuum insidias. Aquilarum plura sunt genera: unum quod pygargus ab albicante cauda dicitur, ac si albicillam nomines. Versatur hæc in cāpis, & lucis, & circa oppida, hinnularia à nonnullis uocata cognomine est: mōtes etiam syluámq;

Pygargus.
Albicilla.
Hinnularia,
νεβροφόνος.

suis freta uiribus petit. Reliqua genera raro plana & lucos adeunt. Hæc ma E
Plangus, uel Plancus, uel Clangus. Νηττοφόνος, Anataria. Morphnos, uel morphna. Parcnus.
xime inter aquilas difficilem se præbet in fœtu alendo. Alterum genus se-
cundum magnitudine & ui, plangos nomine, νηττοφόνος etiam cognomi-
natur, id est anataria, & morphnos: Homerus parcnon uocauit. Huic ui- 4
ta circa lacus stagnáue, & saltus quoque & conualles. Phomonoe Apollinis
dicta filia dentes ei esse prodidit, mutæ alias carenti lingua: eādem nigerri-
mam, prominentiore cauda: consensit & Boëthus. Ingenium est ei testudi-
nes raptas frangere è sublimi iaciendo: quæ sors interemit poëtam Æschy- 5
lum. Aquaticas aues hæc appetit, mergētes sese subinde, donec sopitas las- 6
satásque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorū tendente, ma-
xime si condensa arundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetat,
In lacus, aliàs in latus.
in lacus cadente, umbrámq; suam nanti sub aqua à litore ostendente: rur- F
sus aue in diuersa, & ubi se minime credat spectari emergente. Hæc causa
est gregatim auibus natandi, quia plures simul nō infestantur, respersu pē-
narum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ nō tolerantes pondus ap-
Μελανάετος, Pulla aquila, Fuluia. Λαγωφόνος, Leporaria, Valeria.
prehensum unà merguntur. Tertium genus magnitudine minima, sed ui-
ribus omnium præstantissima hæc est. Colit montes & syluas μελανάετος à
Grecis dicta, id est pulla aut fuluia: & λαγωφόνος, id est leporaria: eadémq; ua-
leria. Sola aquilarum fœtus suos alit atque educit: cæteræ fugant. Pernix
est & prompta ac pugnax intrepidáque. liberalis non inuida est, modesta 7
etiam nec petulans: quippe quæ non clangat neque murmuret. Quartum 8
Percnopterus, Ὀρειπελάργος, Ciconia montana. Γυπάετος.
genus percnopterus, capite albicante, corpore maiore quàm cæteræ adhuc G
dictæ, sed alis breuioribus, cauda longiore, uulturina specie, ὀρειπέλαργος co- 9
gnominatur, id est ciconia montana, & γυπαίετος imbecillis & degener est:
quippe quæ à coruo cæterísque id genus alitibus uerberetur fugetúrq;: gra
uis est enim & uictu iners, famelica semper est & querulę murmurationis,
incolit lucos. Nec cæterarum aquilarum uitiis caret: & bonorum quæ illæ
obtinent expers est. Sola aquilarum exanima fert corpora: cætera cum oc-
Haliæetus. Ἁλιάετος.
cidere confidunt. Quintū genus quod haliętus, hoc est marina aquila uo-
catur, ceruice magna & crassa, alis curuantibus, cauda lata. Moratur hæc in 10
litoribus & oris maritimis: & lacus quoque petit. Clarissima est oculorum
acie, librans ex alto sese, uisóque in mari pisce præceps in eum ruens, & dis-
cussis pectore aquis rapiens. Accidit huic sæpius, ut cum ferre quod cepe-
rit, nequeat, in gurgitem demergatur. Haliętus tātum (inquit Plinius) im- 11
plumes etiamnum pullos suos percutiens subinde cogit aduersos intueri H
solis radios: & si conniuētem flentémque animaduertit, præcipitat è nido,
uelut adulterinum & degenerem: illū cuius acies firma contra steterit, edu
cat. Haliæeti (ut Plinius author est) suum genus non habent, sed ex diuerso
Γνήσιος ἀετός. Χρυσάετος, Stellaris aquila. Media magnitudine, inquit Plinius.
aquilarum coitu nascuntur: & id quidem quod ex iis natum est, in ossifra-
gis genus habet. Mixto huius aquilæ felle cū melle Attico, inunguntur nu-
beculæ suffusionésque oculorum. Sextum genus γνήσιον appellant, id est ue-
rum ac germanum, uelut solū incorruptæ originis: alij chrysaëton, alij stel-
larem uocant. Maxima aquilarum omniū hæc est, maior etiam quàm ossi-
fraga: sed cæteras aquilas uel sesquialtera proportione excedit: colore sub-
rutilo,

A rutilo, rara conſpectu. Hoc genus aquilarum hinnulos, lepores, grues, aues
12 cortales uenatur: quin et tauros inuadit. Ex aquilarum genere una tantum
7 quæ Iouis appellatur carnes non attingit, ſed ad uictum illi herba ſatis eſt. *Iouis aquila.*
13 Quod ex haliæetis natum eſt, in oſſifragis genus habet, ut dictũ eſt: è qui- *Oſſifraga.*
bus uultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non ge- *Oſſifragus.* *φλώη.*
nerant. Oſſifragam Græci φλώη & φἵνι dicũt: aquilis cognatum genus un- *φἵνις.*
cunguĕ carniuorũmque: eius magnitudo maior eſt quàm aquilę: color ex *Vultur.*
cinere albicãs. Parum hæc oculis ualet: nubecula enim oculos habet læſos. *Nubecula et c.*
Probe & fœtificat & uiuit: cœnægerula & benigna eſt. Nutricat bene & *πτυόγωται γυψ:*
ſuos pullos & aquilæ: cum enim aquila ſuos nido eiecerit, hæc recipit eos
ac educat. Eiicit nanque ſuos aquila antequam uolandi tempus ſit, adhuc
B parentis operam deſiderantes, nec uolandi adeptos facultatẽ. Deiecti pulli
uociferantur: ſed oſſifraga recipit eos benigne, & tuetur, & alit dum quan-
tum ſatis ſit adoleſcant. Oſſifragi uenter paulatim epotus, calculos cum lo-
tio pellere proditur. Vnũ eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia
deuorata conficienti: huius partem extremam adalligatam prodeſſe cõtra
colum conſtat. Vultures minores ex haliæetis progenerantur, uti modo di *Vultur, γύψ, αἰγυπιός.*
ximus. Vulturum nanque duo genera: alterum paruum & albicantius, al-
terum maius & coloris cinerei aut nigri. Vultur ut fere grauiores, niſi ex
procurſu aut altiore tumulo immiſſum non euolat. Nidificat in excelſiſſi-
mis rupibus: unde fit ut raro nidus & pulli uulturis cernantur: ideo etiam
fuere qui putarent illos ex diuerſo orbe nobis incognito aduolare falſò:
C quanquam enim difficile nidum eius alitis uideris, tamen uiſus aliquan-
do eſt: neque certe locorum pluriũ incola auis hæc eſt. Edit non plus quàm
unum ouum, aut duo cum plurimum: & fœtus ſæpe cernuntur fere bini.
Vmbricius aruſpex author eſt triduo ante aut biduo uolare eos, ubi cada-
uera futura ſunt: & multi exercitum ſequẽtes repente apparent. Cũ aquila
pugnat uultur: & inimici inter ſe ſunt uultur & æſalo. Ex uolucribus in
auxilio contra ſerpentes primum uultur eſt. Annotandum quoque minus
uirium eſſe nigris. Pennarũ ex his nidore, ſi urantur, fugari eas dicunt: uul-
tures unguento fugantur, ſed alios appetunt odores. Immuſſulum aliqui *Theophraſt.*
uulturis pullum arbitrantur: & ſanqualem oſſifragam: Maſſurius immuſſu *Vnguento nec cantur.*
lum dicit eſſe pullum aquilæ priuſquam albicet cauda: quidã poſt Mutium *Immuſſulus*
D augurem uiſos non eſſe Romę cõfirmauere. Ego (quod ueri ſimilius eſt, in- *ſanqualis.*
quit Plinius) in deſidia rerum omnium non arbitror agnitos. Sunt in Arca-
dia circa paludem quæ Tantali dicitur, aquilæ, quæ cycniæ uocantur, co- *Cycniæ.*
lore candido æque atque olores.

1 Plinius: Eiectos ab ijs cognatum genus oſſifragi excipiunt, & educant cum ſuis. 2 Hæc tribuit Ælianus pręcipue generi illi, quod chryſaetos & ſtellaris appellatur. Quàm caute lepores uenatur aquila oſtendit Ariſtoteles: quo uero pacto educantur inſtituunturque ad uenationem apud Indos, explicat Ælianus. 3 Lucis, τὰ ἄλσ. 4 Circa lacus, uetus interpres in deſertis & montanis. 5 Quæ ſors, Lege Valeri. Max. lib. 9, & Gellium lib. 13, & lib. 7. Hæc de aquila in genere uel de haliaëto dicuntur, niſi codex ſit mendoſus apud Ariſtotelem. 6 Donec ſopitas &c. Ariſtoteles ita, Donec uel ſtrangulet in humore, uel per ſumma corripiat. 7 Plinius, Sola ſine clã-

ὑπαιετὸς, gore ſine murmuratione. 8 Percnopterus, ab alarum notis, inquit Theodorus, uel E
ſubaquila. ab alarum nigritia. 9 γυπαίετος, Videtur Theodorus ὑπαίετος hic legiſſe, id eſt ſub-
aquila. Alis minimis, Plinius: Corpore maiore, &c. μικρὸς μέγεθος. uetus interpres, Quã
titas eius eſt, quaſi medietas aliorũ: ubi ſuſpecta forſitan uideri poterent Græca exem-
Niſus. plaria, & legẽdum eſſe corpore minore. 10 Niſus in haliaetum mutatus narratur.
Ouid. lib. 8 Metamorph. 11 Quæ Plinius hoc in loco de haliaeto narrat, alij ad
alia aquilarum genera referunt: ut Ambroſius lib. 5 Hexamer. & Ariſtoteles lib. 9 hi-
ſtor. animaliũ, niſi forſitan totum illud caput ſit mendoſum: quod ſane ſuſpicor. 12
Quonam modo tauros inuadit hoc aquilarum genus, leges apud Ælianum lib. 14.
Barbata. 13 Genus aquilæ quam barbatam uocant, Thuſci oſſifragam dicũt. Oſſifragam ab
oſſifrago diſtinguit Hermolaus, in Corr.

De accipitrum generibus. Cap. CXXXIIII.

F

Accipiter, ἱέραξ. ET accipitrum quoque generi natura 1
Oráque adunca dedit, curuos dedit unguibus hamos.
Hi multo inter ſe magnitudine differunt. Color iis maculis diſtinguitur
ceu lineis. Fel habet accipiter iecori ſimul & inteſtino adhærens. Lien illi uſ
queadeo exiguus, ut propemodum ſenſum effugiat: & uentriculus quoque
feruentior: & quanuis uorax ſit, auium tamen quas ceperit, cor nunquam
comedit. Nidulatur locis arduis & ſaxoſis: & uicenis diebus incubat. Acci-
pitres tutius Maſſilię humi fœtificãt, nec alibi naſcuntur illis aſſueti genti-
bus. In Thraciæ parte homines atque accipitres ſocietate quadam aucupá-
tur: hi ex ſyluis frutetíſue & arundinetis excitant aues: illi ſuperuolantes
deprimunt: rurſus captas, aucupes diuidunt cum illis. Accipiter Ægyptius G
manſuetior eſt quàm ſint alij. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus
ad inunctiones omnium oculi uitiorum putatur: item fimi eius cinis cum
Attico melle. Genera non pauciora quàm decem eſſe accipitrum aliqui
prodiderunt. Plinius accipitrum genera inquit, XVI inuenimus. Differunt
autem, quòd alij columbam humi cõſidentem feriunt rapiúntque, uolan-
tem non appetunt: alij ſuper arborem aut tale quid conſcendentem uenã-
tur: ſin humi eſt aut uolat, non inuadunt: alij neque humi neque in ſublimi
manentem aggrediuntur, ſed uolantem capere conantur. Fertur etiã à co-
lumbis quodq; accipitrum genus cognoſci: itaque cum accipiter prouolat,
ſi ſublimipeta eſt, manent quo conſtiterint loco: ſed ſi humipeta qui prouo
lat, eſt, non manent, ſed continuo auolant contra naturam eius auxiliantes
Triorchis. ſibi. Accipitrum genus primum uiribúſque ualentiſſimũ triorchis à nu- 2
Buteo. mero teſtium nuncupatus: buteonem hunc appellãt Romani: miluo æqui- H
paratur magnitudine, ſempérq; cernitur, uti Ariſtoteles author eſt. Buteo 3
hoſtis eſt ranæ rubetæ & angui: rapit enim eos atque exedit. In Balearibus
Aeſalon. in honore menſarum eſt. Secundum genus æſalona Græci uocant, qui 4
Aeſalo. (ſi Plinio credimus) omni tempore apparet: cæteri hyeme abeũt. Æſalo &
uultur inuicem inimici ſunt. Et uulpi quoque hoſtis æſalo eſt: ferit enim,
piloſque eius euellit, occiditque catulos, ut qui uncos habeat ungues: con-
tra coruus (ut qui uulpi amicus eſt) pugnat cum æſalone: unde fit ut uulpi,
Circus, κίρκος. cum ab æſalone percutitur, auxilietur coruus. Tertium circus, claudum
altero pede: cui cum uulpe quoq; inimicitiæ ſunt, & propter communem
uictum

A uictum: (carne enim uiuunt) uulpem inuadit & uulnerat. Ex ferociorum *Asterias, stellaris.*
accipitrum numero circus est: & gallinarum domesticarum quoque pullis
insidiatur. Et alia accipitrum genera sunt, asterias, id est stellaris, & per- *Pernes.*
nes, & palumbarius siue φασοφόνος φαβοτυπὸς ue, qui in ferociorum accipitrũ *Palumbarius, φασοφόνος.*
numero censetur. Subuteones uel ὑποτριόρχαι appellantur accipitres, qui *φαβοτυπὸς.*
5 latiores sunt: alij perci, & σπιζίαι uel fringillarij: alij λεῖοι, id est leues: & φρυνο- *Subuteo, ὑποτριόρχης.*
λόγοι, id est rubetarij: hi abunde uiuunt, & propter humum uolitant. Chal-
cis raro apparet, rarus etiam in syluis: montes etenim incolit. nigro colore *Percus. λεῖος, uel leuis.*
est, magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longa
ac tenui, Iones cymindem eam appellant: cuius Homerus etiam meminit *Chalcis.*
in Iliade, cum dicit, *Cymindis.*

B Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem.

6 Nocturnus accipiter est. Sunt qui hanc auem non aliã esse quàm ptyngem *Ptynx.*
uelint. Interdiu minus apparet, quia clare non uidet, sed noctu uenatur mo
re aquilæ. Et pugnat uero cum aquila adeo acriter, ut sæpius ambæ imple-
xæ deferantur in terram, & uiuæ à pastoribus capiãtur. Parit hæc oua duo,
& in saxis speluncisq; nidulatur. Genus accipitris tinnunculum uocãt ru- *Tinnunculus.*
stici, qui fere in ædificiis nidos facit. Columbas defendit hic, terrétque cæ-
teros accipitres naturali potentia; in tantum ut uisum uocémque eius fu-
giant. Hac de causa præcipuus columbis amor eorum. Ferúntque si in qua-
tuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem colum-
bas: uel uti narrat Columella, eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur,
C stipantiáque opercula superponuntur, & gypso lita uasa in angulis colum-
barij suspenduntur: quę res auibus amorem loci sic conciliat, ne unquã de-
serant, multiuaga alioquin aue. Sunt qui Cenchrin tinnunculum uocãt: *Cenchris.*
& accipitrum quoque generis hanc Græci faciunt. Ventriculus illi mini-
me carnosus, sed ingluuiei similis. Plurima in adunco genere parit: cum o-
mnes quibus ungues adunci, parciùs generant. huius quatuor reperti sunt
pulli, sed plures etiam posse procreari apertum est. Rubrum est eius ouum
modo minij. sola fere aduncarum bibit. Cenchridis fimum albugines ex-
tenuat. Milui ex accipitrum genere magnitudine differũt. Rapacissima & *Miluus.*
famelica semper ales atque carniuora. Ventriculum habet miluus calidũ, *Miluius,*
& lienem exiguum. fel quoque habet iecori simul & intestino adhærens. *ἰκτῖνος.*
D Videntur milui artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in cælo mon-
strante natura, quod opus esset in profundo. Oua pariunt milui bina ma-
gna ex parte, interdum terna: totidémque excludunt. uicenis diebus incu-
bant. Hybernis mensibus latent paucis quibusdam diebus: non tamen ante
hirundinem abeunt. Traduntur autem & solstitiis affici podagra. Miluus
cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet, ut qui &
unguibus sit præstãtior & uolatu. Piphex, harpa & miluus amici sunt. Lau- *Piphex.*
datur milui iecur ad oculorum uitia: sed miluorum bilis acris admodũ est,
atque erodit. Colore quoque eruginoso spectatur, & nonnunquam atro.
In Ægypto auem colunt incolæ, quem accipitrem uocant: qui nec nostris *Accipiter Aegyptius.*
simile quicquam habet, nec Ægyptiis: sed & magnitudine excellit, & ua-

Accipiter Aethiopicus.

rius magis multo eſt.Hunc eſſe Æthiopicum dicunt, & illuc ex Æthiopia E
afferri.Mitis hic præ cæteris eſt qui alibi reperiuntur.

Φάλκων. *Accipiter.*

1 Φάλκων nomen & ſpecies accipitris eſt,authore Suida. 2 Primum,&c.κράτιστον, id eſt præcipuum,dixit Theod. 3 Buteo,inquit Feſtus, ex eo ſe alit quod accipitri eripuerit:uaſtitatíſque cauſa eſt in iis locis quæ intrauerit. Vbi aduertendum quòd Feſtus hoc in loco accipitrem pro una ſpecie accipit. 4 Æſalon (inquit Plinius) uocatur parua auis oua corui frangens,cuius pulli infeſtantur à uulpibus:inuicem catulos eius ipſámque uellit: quod ubi uiderint corui,contra anxiliãtur uelut aduerſus cõmunem hoſtem. 5 σπιζίας uel fringillarius, φρυνολόγος, uel rubetarius. 6 Sunt qui,&c. Ita legit Theodorus apud Ariſtotelem Plinium ſecutus,qui hæc quæ in contextu ſequuntur cymindi attribuit:uerum in Græco exẽplari aliter habetur, ἣ δ' ὕβρις, φασὶ δέ τινες εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον ὄρνιθα τῷ πτύγγι, οὗτος ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται,&c. Et uetus itẽ interpres ita reddidit, Et inuenitur etiam alia quæ dicitur, &c. ut ex iis alia uideatur eſſe auis,cui hæc attribuit Ariſtoteles,quæ hybris dicatur,& non cymindis. F

Hybris.

De cuculo. Cap. CXXXV.

Cuculus. *Coccyx.*

COccyx ex accipitre fieri,tempore anni immutata figura nonnullis putatur:quoniã quo tempore is apparet,accipiter ille cui ſimilis eſt,non aſpicitur:ſed itafere euenit,ut ne cæteri quidem accipitres item cernãtur, cum primum uocem emiſit cuculus,niſi perquam paucis diebus: ipſéque modico tempore æſtatis uiſus,hyeme non cernitur. Eſt hic neque aduncis unguibus ut accipiter,neque capite accipitri ſimilis:ſed ea utraq; parte columbum potius quàm accipitrem repræſentat:nec alio quàm colore imitatur accipitrem,niſi quòd accipiter maculis diſtinguitur ceu lineis, cuculus uelut punctis. Magnitudo atque uolatus ſimilis accipitrum minimo, qui G
magna ex parte id temporis non cernitur, uti modo diximus, quo cuculus apparet:nam uel ambo uiſi aliquando ſunt. Quinetiam ab accipitre abſumi uiſus eſt,ſi quãdo una apparuere:quod nulla auis ſuo in genere ſolet facere. Pullos cuculi fere nemo ſe ait uidiſſe: parit tamen non in nido quem ipſe fecerit,ſed in nidis parit alienis:& interdum quidem in nidis minorũ auium: præcipue autem in palumbium & curucæ, & alaudæ humi, atque etiam in nido chloridis ſuper arborem. Parit maiore ex parte ſingula, raro bina,aut terna cum plurimum. nec ipſe incubat, ſed auis in cuius nido peperit,incubat,excludit atque educat:quo quidem præcipue tẽpore & pinguis & grati ſaporis pullus cuculi eſt. Atque adeo cum iam uolandi potens eſt cuculi pullus,nulla tum auium ſuauitate carnis comparatur illi. Illa ue- H
ro quæ educat,cum alienigena pullus accreuerit,ſuos eiicere dicitur,ita ut pereant. Sed de pullorum interitu non conuenit inter omnes:alij eos à genitrice occidi & dari in cibo cuculi pullo aiunt, uidelicet improbatos propter ſpeciem cuculi elegantiorem:ille enim nitidus in ſe nutricem conuertit,ut aiunt:illa gaudet eius ſpecie,miratúrque ſeſe ipſam quòd talem peperit:ſuos comparatione eius damnat,ut alienos: abſumíque etiã ſe inſpectante patitur,donec corripit ipſam quoque iam uolandi potens. Alij cuculum ipſum repetere nidum cui ſuum ouum mandarit, pullóſque deuorare nutricis uolunt:alij pullum cuculi,quòd magnitudine præſtet, poſſe percipere cibum omnem oblatum,atque ita cæteros fame perire autumant: alij ipſum

A ipsum ut fortiorem, cæteros pastus consortes occidere authores sunt. Sed prudenter sane prolis suæ procreationem moliri uidetur cuculus: cum enim se timidum miniméque opitulandi potentem nouerit, facit quasi supposititios suos pullos, quo seruari possint. Timiditate enim hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis uellatur, & præ metu earum fugiat. Cuculus immutatur colore, & uocem minus explanat cum se abditurus est, quod facere exortu caniculæ solet. Apparet autem ab ineunte uere ad eius syderis ortum. Auem cuculum leporina pelle adalligatum, somnum allicere aiunt.

De nocturnis auibus, quæ uncungues sunt. Cap. CXXXVI.

B NOcturnarum etiam auium nonnullæ aduncis unguibus sunt: hæ interdiu nequeunt cernere, & noctu uenando eibum sibi acquirunt. uerum non tota nocte id faciunt, sed uespertino & matutino. Venantur autē mures, lacertos, sphondilas, parnopas, & huiusmodi alias quasdam bestio-
1 las: γλαυκώδεις græce dicuntur, id est noctuæ speciē habentes: quæ etiam superiore palpebra conniuent. Noctuam cæteræ aues omnes die circunuolant, quod mirari uocatur, aduolantésque percutiunt: quapropter aucupes ea constituta, auicularū genera multa & uaria capiunt. In genere adunco noctua est. Gulam habet parte inferiore paulo latiorem: & appendices paucas quasdam infra quā desinit intestinum. Lienem adeo exiguum, ut propemodum sensum effugiat. Diebus quibusdam paucis latitat hyeme. No-
2 ctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit Nigi-
C dius. Harum genus in Creta insula nō est: etiam si qua inuecta sit, moritur. Dissidet cornix cum noctua: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà oua cornicis noctu exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior: item noctua cum orchilo: nam is quoque oua exedit noctuæ. Noctua apibus contraria, & uespis crabronibúsque, & sanguisugis. Noctuarum contra aues solers dimicatio: maiore circundante multitudine, resupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, rostro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumque partitur. Noctuas ferunt à cauda de ouo exire, sicuti & bubonem & trogonem, quoniam pondere capitū peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent.
3 Noctua imbre garrula serenitatem, sereno tempestatem enuntiat. Ebriosis
D oua noctuæ per triduum data in uino, tædium eius adducunt. Noctuarū genus maximum asio est, quibus pluma auriū modo micat. Huius felle recenti glaucomata emēdari dicūt. Nocturna auis & bubo est, & uncos ungues habet. Plumas habet uelut aures. deserta incolit, nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa. Noctis monstrum, nec cantu aliquo uocali, sed gemitu. itaque in urbibus aut omnino in luce uisus, dirum ostensum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem, inquit Plinius: uolat nunquam quò libet, sed transuersus aufertur. Bubonis pedes usti cum plumbagine herba, contra serpentes auxiliari feruntur. Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem, quæso, ouum bu-

γλαυκώδεις.

Noctua, γλαύξ.

Trogon.

Alias trigones, non trygone.

Asio.

Bubo:

Aſcalaphus. bonis uidere potuit,cum tam ipſam auem uidiſſe prodigiũ ſit. Aſcalaphũ E
fabulantur in bubonem uerſum. De quo ita cecinit Ouidius,

Ingemuit regina Erebi, teſtémque prophanum
Fecit auem:ſparſúmque caput phlegetontide lympha
In roſtrum,& plumas ,& grandia lumina uertit.
Ille ſibi ablatus fuluis amicitur ab alis:
In caput creſcit:longóſque reflectitur ungues,
Víxque mouet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaque fit uolucris uenturi nuntia luctus
Bubo. Ignauus bubo,dirum mortalibus omen.

Aſcalaphus. Aſcalaphus appendices quaſdã paucas habet,ut noctua,adnatas infrà quà
Byas. deſinit inteſtinum.Byas græce dicitur(hunc & bubonem nonnulli uocãt:) F
Bubo. ſpecie ſimilis noctuæ eſt : ſed magnitudine nõ minor q̃ aquila . Nocturna
Ἔλεος, aluco. auis & aduncis unguibus aluco eſt,maior gallinaceo : picas uenatur. Hæc
Αἰγωλιός, Vlula. tria ſimili ſpecie conſtant,aluco,ægolios,& ſcops.Ægolios quoque(quam
ululam interpretantur)nocturna auis eſt, & uncunguis,ſpecie ſimilis alu-
coni & ſcopi: aluconi compar: & picas quoque uenatur. Interdiu raro ap- 4
paret:ſed noctu uagatur & paſcitur:colit ſaxa & ſpeluncas : pollet ingenio
ac induſtria in uitæ muneribus.ægolios quaternos nunquam edit pullos.
Colaris. Colarem ulula cæteríque adunci exedũt,unde his oritur bellum. Vlulæ fel
prædicatur ad albugines,ſuffuſiones,caligines: adeps ſimiliter ad claritatẽ. 5
Scops, ὁ σκώψ, κώψ. Aluconi & ululæ ſpecie ſimilis eſt, qui ſcops uocatur, & uncunguis quoq;,
& carne ueſcitur:uerum magnitudine minor quàm noctua eſt:colore plũ- G
beo candidis quibuſdam maculis diſtincto:in capite utrinque ad tempora
emicant plumæ.Duo feruntur ſcopium genera: & hi quidem uocales, alij
uero muti.Et aliqui omnibus anni temporibus apparent: & ob eam rem
Ἀεισκῶπες. ἀεισκῶπες,id eſt perennes appellantur,qui eſui non ſunt propter uitiũ carnis. 6
Perennes ſcopes. colorem habent glaucum : alij autumno interdum apparent, nec plus uno
aut altero die immorantur,qui & eſui ſunt,& ualde probantur. Differunt
hi nullo fere alio à perennibus illis , niſi corpulentia pingui , & quòd uox 7
his deeſt,illis nõ deeſt:& quòd turturi aut palumbi æquales ſunt. Imitatrix
auis hæc eſt,non aliter atque otus:& eodem modo capitur(ut aiunt)ſaltãdi
imitatione : & ut nonnulli tradunt ſcopes aues omnes oris expreſſione &
articulata uoce longe ſuperant : & quemadmodum pſitacus & pica, ſic H
ſcops hominum & aliarum auium uoces exprimere fertur. Nominan-
tur ab Homero,inquit Plinius,ſcopes auium genus : neque harum ſatyri-
cos motus cum inſident pleriſque memoratos, facile conceperim mente:
Nycticorax. neque ipſę iam aues naſcuntur.Aduncis quoque unguibus eſt nycticorax,
quæ & noctu uenando cibum ſibi acquirit:habétque(quemadmodum &
noctua)appendices paucas adnatas infra quà deſinit inteſtinum. Non eſt 8
Apud nos, id eſt in Creta. ubique locorum ſimilis nycticorax.Apud nos,inquit Strabo,aquilæ ęqua-
lis eſt,uocémque grauem edit:in Ægypto uero graculi habet magnitudi-
nem,& uocem omnino diuerſam.Nycticoracem nõnulli uocant otum,a-
uem ſcilicet illam quæ ſe coturnicibus hinc abeuntibus ducem præbet.

1 Ouidius

A 1 Ouidius de Nyctimene in noctuam mutata: Conspectum lucémque fugit, Et à cunctis expellitur æthere toto. 2 Vin'(inquit Penicatus in Plauti Menechmo) afferri noctuam, quę tutu usque dicat tibi. Tutu noctuæ uox est. 3 Aliàs, Quibus pluma auri modo micat: uel quibus pluma aurium emicat. 4 Aristoteles ita habet, ὁ μὲν ἐλεὸς μείζων ἀλεκτρυόνος, ὁ δ' αἰγωλιὸς, παραπλήσιος: ambiguo sane sensu. Quod nec minus ambigue uertit Theodorus: Aluco maior gallinaceo est, ulula cõpar. Ambiguum scilicet an ulula sit παραπλήσιος, id est specie similis, an magnitudine compar: & an sit gallinaceo compar, an aluconi. Vetus interpres ita habet, sensu paulo apertiore, Heleos autẽ gallo maior, & agolius assimilatur ei multum: cuius sensum & nos secuti sumus. 5 Scops, Asionem uocat Theodorus: Tyrannio σκῶπας esse nycticoraces dixit: & σκῶπας dici quasi σκιώπας τὴν ὄπα, id est uocem noctu edẽtes. 6 Ἀεισκώπας, Sempasiones uocat Theodorus. ἀεὶ δ' ἠλωνοί, inquit Athenæus, si uerum sit exẽplar. 7 Corpulentia pingui, Ita legit Theodorus apud Aristotelem: τῷ πάχει: uerum Athenæus τῷ τάχει habet, ut scilicet differãt nõ corpulentia, sed pernicitate. 8 B Cicumam uocat Theodorus. aliàs, cicunia.

Asio. *Sempasiones.* *Cicuma.*

De hirundinum generibus. Cap. CXXXVII.

1 SVnt etiam in genere non adunco quæ carne uescuntur, ut hirundo: soláque carne uescens auis, inquit Plinius, ex iis que aduncos ungues non habent: una quoque ex iis quæ carne uescuntur, bis anno nidificat: quæ (uti de ea cecinit Ouidius) *Hirundo, χελιδών.*

Tecta subit: neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signatáque sanguine pluma est.

Hirundinum pennæ quandoque è nigris fiunt albæ. Ventriculus hirundini longior: & neque gulam habet ampliorem, neq; ingluuiem. Fel earum C aliis uentri, aliis intestino adhæret, uel in eodem hirundinum genere. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, uelox celeritas: quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium nõ nisi in uolatu pascitur: uerũ ut pennis præualere, sic pedibus degenerare ui-
2 detur. Hirundo nulla arte mãsuescit. Discedũt hirũdines hybernis mẽsibus in uicina: & quidem uisæ sunt hirundines in locis quibusdã angustis nudæ atq; omnino deplumes. Discedunt ad arcturi ortũ. Cõspiciuntur denuo ad VIII cal. Mart. itaque semestres apparent. Auersæ hirundines coire ferũtur, contra atque cætera auium genera. Bis annõ nidificat hirũdo (ut diximus:) & pullos edit imperfectos & cæcos: quorum adhuc recentium oculi, si quis stylo eos pupugerit, resanescunt, & cernendi uim postea plane recipiunt. Indociles quidem sunt, sed intelligentiæ rationem quandam in effingẽdo D constituendóque nido ostendunt hirundines: luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactum multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum uero nidum plumis floccísque consternunt tepefaciendis ouis: simul ne durus sit infantibus pullis. In enutrienda prole summa æquitate alternant cibum tam mas quàm fœmina, obseruantes ne qui pullus acceperit, bis accipiat. Notabili munditia egerũt parentes excremẽta pullorum: adultioréśque circumagi docent, & foras saturitatem emittere. apibus iniuria hirundo est. Hirundo tam iuxta aquas uolitãns ut penna sæpe percutiat, imbrem prænuntiat. Dicuntur hirundines excluso pullo lapillum dare: itaque in uentre hirundinum pullis lapilli candido atque ru-

Plinius lib. 8. *VIII. calend. Mart.* *Aliàs, madefacta.* *Lapis chelidonius.*

benti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus inueniũtur. E
Hirundinum caro recens cōcerpta auxiliatur contra serpentes. Vua & fau
cium dolor anginâue mitigatur hirundinum cinere cum melle illito: sic & 3
tonsillis succurritur & affectibus omnibus qui in gutture, aut columella,
aut ore contigerint: nōnulli & ad uisus claritatem eo usi sunt. Anginis citis
sime succurritur cinere hirundinis ex aqua calida poto. Sed efficaciores ad
omnia, quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium: figura nidorũ
eos deprehendit, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Sunt multi
qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno me-
tuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cine- 4
rem cum pane aut potu dant: quidam & mustelæ cineres pari modo admi-
scent: sic & ad strumæ remedia. dant & comitialibus quotidie potu. In sale F
quoque seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo
& nidus earum mederi dicitur potus. Hirundinis rostri cinerem cũ myr-
rha tritum, & in uino quod bibitur inspersum securos præstare à temulen-
Hirundo, Rustica. Agrestis. Syluestris. tia tradunt. Inuenit hæc Horus Assyriorum rex. Alterum genus hirun- 5
dinum rusticarum & agrestium, quæ raro in domibus diuersos figura, sed
eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in an-
gustum, utero capaci: mirum qua peritia occultandis habiles pullis, & sub-
sternendis molles. In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione ni
dorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt, stadij fere unius spatio,
quod humano opere perfici non posset. In eadem Ægypto iuxta oppidum
Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, G
incipientibus uernis diebus palea & stramēto, rostro firmantes, continua-
tis per triduum noctibus, tanto labore, ut multas in opere emori constet:
Riparia. Drepanis, Falcula. Theodor. eáque militia in illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus
quæ ripas excauant, atque ita in terra fœtificant: non faciunt hæ nidos. ri-
pariam uocant Latini, drepanis à Græcis dicitur. rara auicula est, apparet æ-
state tantum cum imber incessit: tunc enim & apparet & capitur. Riparia-
rum pulli ad cinerem ambusti omnium hirundinum efficacissimæ morti-
fero faucium morbo, multísque aliis morbis humani corporis medentur. 6
Riparia altera In genere item ripariarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perfi-
Argathilis. citur pila, ut inueniri non possit aditus. Sũt qui & argathilin in ripariarum
genere numerent. Solerti porro ingenio argathilis suum instituit nidum: H
Apodes. Cypselli. intexit enim specie pilæ lineæ aditu arcto. Vt pennis præualere, sic pedibus 7
degenerare uidentur hirundo, drepanis, & qui apodes dicuntur: hæc enim
omnia & moribus, & uolatu, & specie proxima inter se conspiciũtur. Sunt
uero apodes, quos aliqui cypsellos appellant, hirundinum adeo similes, ut
haud facile discerni ab hirundine possint, nisi quòd tibiis sunt hirsutis. Ni-
Intra saxa ūnō, infra. Plinius, Nidificāt in scopulis. dum specie cistellæ productæ longius longius fictæ ex luto, uno aditu dato
arctissimo faciunt: idq; locis angustis intra saxa & specus, ut & beluas deui
tare possint & homines. Apparent apodes omnibus anni temporibus. Plu-
rimum uolant quæ apodes uocantur, quia carent usu pedum. hæ sunt quæ
toto mari cernuntur: nec unquam tam longo naues támque continuo
cur-

A cursu recedunt à terra, ut non circunuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & sistunt: his quies nisi in nido nulla: aut pendent, aut iacent. Tormina sanant apodes ex uino decocti.

1 Hirundo, Theocrit. εἰδύλ. 7, ἁ δ' ὀλολυγὼν τηλόθεν ἐν πυκινῇσιν βατῶν τρύζεσκεν ἀκάνθαις. Sunt qui putent ὀλολυγόνα apud Theocritum hirundinem significare. Interpres Theocriti, ex Aristotele (ut scribit) ὀλολυγόνα animal esse tradit, quod in locis uersatur palustribus: esse uero gemebundum, indéque ὀλολυζόνα dici, noctúque præcipue laborare. Hæc ille. Ego uero apud Aristotelem non memini legisse ὀλολυγόνα animalis genus esse: sed uocem quam edunt ranæ masculæ, cum ad coitum fœminas cieant: coire uero noctu maxime. Aratus, ubi imbrium signa describit, ita habet, ὀλολυγών.

ἢ τρίζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών. Vbi scholiastes, ὀλολυγὼν auis est turturis in morem in desertis locis syluestribúsue uictitans: uel, ut alij: animal est palustre articulis

B membrísue minime distinctum: oblõgum terreno uermi simile, sed gracilius. Hoc (inquit) non nouit Aristoteles. 2 Discedunt, inquit Plinius, Africos secutæ montiũ recessus (uel ut quidam legere malunt) apricos montium recessus. 3 Pullorum cinerem Asclepiades & Andromachus anginis illinunt: at Dioscorides tam matrum quàm pullorum cinere utitur. 4 Modum quo comburi debeant hirundinum pulli docuit Asclepiades, uti ex eo referr Galenus. 5 Hęc non genera hirundinum dixit Aristoteles, sed similia hirundinibus. 6 In genere, Ita legendum censet Hermolaus hunc locum apud Plinium, nescio quo pacto (ut scribit) ex Aristotele, Theodori fortasse uersionem secutus ex lib. 9 histor. animalium: alij legere malunt, In genere parrharum. 7 Specie pilæ lineæ: ὥσπερ σφαῖρα λίνη. Plinius Ex lino intexens.

De coruino genere, scilicet coruo & cornice, & de monedula.
Cap. CXXXVIII.

C

1 Corui non tantum carne aluntur, sed & alio pabulo. Circa urbes præcipue uiuere solent: nec loca mutant aut latent, sed semper apparẽt. Coruorum pennæ interdum à nigris in albas transeunt. Rostrum coruino generi robustum ac prædurum est. Ingluuiem non habet coruus, sed eius uice gulam amplam & patentem: in coruis ipsis fel aliis uentri, aliis intestino hæret. Coruinum genus, coruus, inquam, cornix, monedula, coniugium nunquam deserit, neque mas scilicet fœminam aut fœmina marem relinquit: minime quoque salax libidinosúmue est, & raro coit. Generat coruus ante solstitium: oua uero non modo bina, ut aliqui uolunt, parit, uerũ etiam plura, quaterna scilicet quináue. Incubat autẽ uiginti diebus, & pul- Coruus, κόραξ

D los cum iam potestas uolãdi est, primum nido eiicit: deinde robustos iam regione tota expellit fugátque longius. Itaque paruis in uicis locísque arctioribus, & ubi non satis cibi pluribus sit, non plus bina coniugia sunt. Circa Cranonem quidem Thessaliæ singula perpetuo, authores sunt Callimachus & Theopompus. Genitores etenim abeunt ipsi, & compares ibi relinquentes, soboli loco cedunt. Coruus tauro & asino aduersarius est: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Miluus cum coruo pugnat: eripit enim miluus à coruo quicquid tenet. Coruus uulpi amicus est: pugnat enim cum æsalone: unde fit ut huic, cum ab illo percutitur, auxilie

2 tur. Ægrescunt corui sexagenis diebus, siti maxime antequam fici coquantur autumno. Prædicunt corui singultu quodam latrantes séque concutiẽ-

tes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem resorbebunt, uentosum & imbrem. Et ut Lucretius cecinit,

-Mutant cum tempestatibus unà
Raucisonos cantus cornicum secla uetusta
Coruorúmque greges, ubi aquam dicuntur & imbres
Poscere, & interdum uentos auráſque uocare.

Corui ouum in æreo uase permixtum illitúmque deraso capite, nigritiam capillis affert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant: idq; in umbra faciendum est, neque ante triduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius utuntur cum uino nigro: alij excoquunt ipsum, & nocte concubia in plumbeum uas condunt. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. F

Cornix, κορώνη. Cornici natura omniuora est: nam & litora petunt cornices, & quæ unda eiecerit animalia aggrediuntur. Nucis duritiam rostro repugnantem uolantes in altum in saxa tegulásue faciunt iterum ac sæpius, donec quassatã perstringere queant. circa urbes præcipue uiuere solẽt: neque latent unquã, sed omni tempore apparent. Ales est inauspicatæ garrulitatis, à quibusdã tamen laudata. Huic quoque deest ingluuies: sed eius loco gulam habet latam & patentem. Incessu ambulant cornices, id est pedetentim progrediũtur, neque currunt neque saliunt. Cornicum fœminæ tantum incubant, assiduéque in opere perseuerant: mares his cibum suggerunt, pascúntque incubantes. Pullos edunt imperfectos & cæcos, magnámque proli curam impendunt: quippe quæ sola in aduncorum genere etiam uolantes iam suos G pullos pascens ipsa comitetur. Longa cornici uita est: & ab autumno corripitur morbo. Cornix cum noctua dissidet: cornix enim meridie oua surripiens noctuæ absumit, cum non clare interdiu noctua uideat: noctua contrà, oua cornicis noctu exedit: estq; altera interdiu, altera noctu potentior.

Tympanus. A cornice occiditur tympanus. Imbres prænuntiat cornix, cum scilicet contra aquam clangores dabit perfundens sese. Et ut ait Vergilius,

Cum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena,
Et caput obiectat querulum uenientibus undis.

Et Cicero quoque,

Fusca cornix. Fuscáque nonnunquam cursans per littora cornix
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit. H

Cornicis carnes esse, & nidum illinere in longissimis morbis utilissimũ putant; & in tertianis fiat potestas experiendi. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum capitis doloribus remedio esse traditur.

Monedula, κολοιός. Sed uide ne apud Athenæũ pro κολοιὸς scribi debeat κολιος. Monedulæ quoque deest ingluuies, sicuti & coruo & cornici, sed eius uice gulã habet amplam & patentem. Monedulam κολοιὸν uocãt: de cuius uenatione hæc narrat Clearchus: Vasculum si statuatur oleo plenum, aues ad uasculi margines accedentes, effigiémque suam in oleo conspicatæ, sese immergunt: quo fit, ut pennis earum ex oleo concretis, facile capiantur. Monedularum tria sunt

Κορακίας, graculus. genera: unum quod coracias uocatur (latine graculum appellari putant) 3

magnitudine

A magnitudine quanta cornix, rostro rotũdo & rutilo. In Lemno insula gra-
4 culos ob id colunt, quòd aduerso uolatu occurrant locustarũ exitio. Gra-
culi sero à pabulis recedentes hyemem præsagiunt. Immensa in Insubrum
5 tractu examina sunt graculorum monedularúmque, cui soli aui furacitas
auri argentíque præcipue mira est. Alterum monedularum genus lycos, *Lycos,*
id est lupus cognominatum est: paruum est & scurra. Tertium genus pal- *Lupus.*
mipes est, Lydiæ ac Phrygiæ terræ familiare. Monedulæ simili specie est a-
6 uis, quam spermologon uocant, magnitudine tetraci æqualis, ut author est *Spermologos,*
Alexander Myndius, ab eruendis seminibus spermologos & spermatolo- *Frugilega.*
gos uocatur. *Spermatologos.*

1 Apud Apuleium de deo Socratis, uulpes astute coruum laodat his oerbis,
B Quantum ad decorem, pluma mollis, caput argutum, rostrum ualidum: iam ipse ocu-
lis perspicax, unguibus tenax: oam de colore quid dicam? Enimuero cum duo colo-
res præstabiles foreot, piceus & niueus, quibus inter se nox cum die differunt, utrũq;
colorem Apollo suis alitibus condonauit, caodidum olori, nigrum cotuo. 2 Apud
Ouidium 2 Fastorum Phœbus coruo minatur:

At tibi cum lactens hærebit 1o arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.

3 Coracias, Idem fortasse pyr- *Pyrrhocorax.*
rhocorax Alpium peculiaris, luteo rostro oiger, & præcipuo sapore. 4 Graculos
aues esie mioime solitarias, sed gregales apparet ex Varrooe de re rustica lib. 3.
5 Monedula, oi fallor, de secunda illa specie ἀντωματικῶς dicitur: cui & Ouidius
immensum illum auri amorem tribuit:

Scytonis accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem quæ nunc quoque diligit aurum,
C Nigra pedes, oigris uelata monedula pennis.

κολοιὸς quoque pro hac secun- *κολοιός.*
da specie ooonunquam accipitur: ut apod Constantinum Cæsarẽ de agricultura lib.
14 6 Spermologos. Aristophaois interpres, ἐκ τοῦ ὀρύττειν τὰ σπέρματα καὶ ἐσθίειν:
ut uero Suidas, ἀπὸ τοῦ τὰ σπέρματα ἀναλέγειν. Et hanc Suidas auiculam esse dicit.

De pico martio, psittace, pica, & quibusdam id genus aliis.
Cap. CXXXIX.

SVnt & paruæ aues uncorum unguium, ut picus martius cognomine: *Picus Martius.*
cui & rostrum aduncum esse tradunt. Hic humi nunquã consistere pa- *Δρυοκολάπτης.*
1 titur: cirrum in capite habet. Tũdit hic quercus uermium causa, & eorum
2 quos σκνῖπας uocamus: recipit enim egressos lingua sua, quam maiusculã & *Picus arborarius.*
3 latiusculam habet. Incedit per arbores uelociter omni quidẽ modo: sed & *Arborum cauator.*
D supinus quoque more stellionum. ungues habet commodiores quàm mo-
nedula ad tutiorem arborum reptationem: his enim affixis ascendit. Sunt
pici martij cognomine tria genera: unum minus quàm merula, cui rubidæ
aliquid plumę inest: alterum maius quàm merula: tertium non multo mi
nus quàm gallina. nidulatur in arboribus: pullósque in cauis educant pici
auium soli. Picorum aliquis (inquit Plinius) nidum suspendit in surculo pri
mis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes possit accedere. Picus mar-
tius pascitur formicis & iis qui in arboribus nascuntur uermibus: qui &
percussi corticis sono pabulum subesse intelligit: cũ uermes uenatur, tum
uehementer excauare dicitur. Iam uero mitescẽs quidam, amigdalũ quod
rimæ inseruisset ligni, ita ut fixum constanter ictum reciperet, tertio ictu

pertudit,& nucleum edit.Et Trebius author eſt clauum uel cuneum ada- E
ctum quanta ui libeat in arbores,in quibus nidum habeat,ſtatim exilire
cum crepitu arboris,cum inſederit clauo aut cuneo.Picus martius inTarẽ-
tino agro negatur eſſe.pici martij roſtrum ſecum habentes ab apibus,ue-
Iynx. ſpis,crabronibúſue non feriri traduntur. Vngues iyngi grandes, quæ ſimi 4
Torquilla. les ut monedulis(uel,ut Plinio placet, graculis)exeũt.Iynx paulo maior eſt
Turbo. quàm fringilla,colore uario. digiti à calce iyngi bini,ut paucis quibuſdam
auibus,eo quòd corpus eius minus quàm cæterarũ propẽſum eſt in aduer-
ſum.Linguam habet ſerpentibus ſimilem: quippe quam in longitudinem
menſura quatuor digitorum porrigat,rurſúmque cõtrahat intra roſtrum. 5
Collum etiã circũagit in auerſum, reliquo quieſcente corpore, modo ſer-
Pſittace. pentum:uoce autem ſtridet. Pſittace Indica auis(quam ἀνθρωπόγλωττον dicũt, 6
Pſittacus. quaſi humanam linguam referentẽ)quemadmodum aliæ aues uncæ,collũ F
Ψιττάκη. habet breue & linguam latam,aptámque ad imitãdum. Et loquacior cum
Ψιττακός. biberit uinum redditur. Viridis eſt toto corpore,torque tãtum miniato in 7
Sittace. ceruice diſtincta.Capiti eius duritia eadem quæ roſtro:ut ſi quando ad di-
Ἀνθρωπό-γλωττος. ſcendum plaga ſit admonendus pſittacus,ferreo uerberetur radio: nec ſen-
tit aliter ictus.Quę accipit uerba pronuntiat: ſtudétque ut quod homines,
loquatur.in ſyluis inconditam uocem, cuiuſmodi indoctæ aues ſolẽt,mit-
tit:non autem expreſſum os & explanatum habet. Dum pullus eſt, atque
adeo intra alterum ſuæ ætatis annum, quæ monſtrata ſunt & citius diſcit
& tenacius retinet:maior paulo ſegnior eſt & obliuioſus &indocilis.Cum
deuolat,roſtro ſe excipit,illi innititur, leuiorémque ſe pedum infirmitati G
facit: cuius roſtri tanta duritia eſt,inquit Solinus,ut cum è ſublimi præci-
pitatur in ſaxum,niſu ſe oris recipiat,& quodam quaſi præſidio utatur ex-
traordinariæ firmitatis. Inter nobiles & plebeos diſcretionem digitorum 8
facit numerus.Qui præſtant,quinos in pede habent digitos, cæteri ternos,
inquitSolinus.Minor nobilitas,quia nõ ex longinquo uenit,ſed expreſſior
Pica,κίττα. loquacitas certo generi picarum eſt. Adamant uerba quæ loquuntur: nec
diſcunt tantum,ſed diligũt, meditantéſque intra ſemet cura atque cogita-
tione intentionem nõ occultant.Nec uulgaris his forma, quanuis nõ ſpe-
ctanda:ſatis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verum addiſcere
alias negant poſſe,quàm quæ ex genere earum ſunt quæ glande ueſcantur:
& inter eas facilius,quibus quini ſunt digiti in pedibus : ac ne eas quidem
primis duobus uitæ annis.Pica uoces plurimas cõmutat:ſingulis enim fere H
Variæ. diebus diuerſam emittit uocem.Picarũ genera longa inſignes cauda,uarię
appellãtur:proprium his calueſcere omnibus annis cum ſeritur rapa.Pica 9
nidum in arboribus facit,ex pilis & lana : parit oua circiter nouẽ numero,
picæ cum diligentius uiſum ab homine nidum ſenſère, oua trãſgerũt alio.
Glandes cum deficiunt colligit pica,& in repoſitorio abditas reſeruat.

1 Ouidius 14 Metamorph.de pico in auem mutato. - Duro fera robora roſtro
Figit & iratus longis dat uulnera ramis,
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
- Et fuluo ceruix præcingitur auro.

2 Linguam

A 2 Linguam maiusculam, μεγάλην, fortasse longam. uetus interpres, quam habet longam & latam. 3 Supinus, Plinius, in subrectum, felium modo. 4 Theocriti interpres iynga eam auem uult intelligi, quæ σεισοπυγὶς dicitur : sed an recte hoc, an secus, considera lector. Iynx sola, inquit Plinius, utrinq; binos habet digitos. 5 Collum, Hinc torquilla uulgo appellata est, inquit Theodorus : quanquam turbo ab antiquis. 6 Solinus & Pausanias, Sola India mittit psittacum. 7 Torque tantum miniato, Solinus, torque puniceo. 8 Hæc apud Plinium uidentur potius ad picas referri quàm ad psittacos. Ouidius lib. 5 Metamorph. de Pœonibus in picas mutatis, sic habet, - Nemorum conuitia picæ. *Σισοπυγίς. Torquilla. Turbo.*

Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

9 Rapa duas habet sationes: seritur enim & uere ante calendas Martias & Augusto, ex Plinio & Columella & Palladio: uidetur hic Plinius intelligere de secunda
B satione, quæ mense fit Augusto.

De aliis quibusdam auibus, quæ uictus causa arbores & ligna feriunt contundúntque. Cap. CXL.

NOn alio magis quàm uenatu uermiculorũ circa arbores lignáue na-
1 scentium (κνίπας, ἢ σκνίπας Græci uocant) pipra uiuit, tum maior tum *Πίπρα.*
minor: utranque δρυοκολάπτην, id est picum martium appellant. Similes in- *Δρυοκολάπτος,*
ter se sunt, uocémque similem emittunt, sed maiorem qui maior est. pasci-
2 tur utraque ad ligna aduolans. Pipra cum lutea dissidet: oua enim inuicem *picus martius.*
exedunt. Ardeolæ quoque inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur
3 à pipra. In iis est & auis quæ proprio nomine κνιπολόγος dicitur: magnitu- *Κνιπολόγος.*
dine parua, quanta est acanthilis. colore cinereus distinctus maculis, uoce
C parua: hic etiam lignipeta est. Et κολιὸς (galgulum interpretantur) lignipeta *κολιός, uel*
mirum in modũ est: magnáq; ex parte ad ligna aduolans pascitur. cui ma- *κελιὸς, uel*
4 gnitudo quanta turturi fere est: color luteus, uocem emittit magnã. Incola *καλιός.*
5 maxime Peloponnesi auis hæc est. Crex cum galgulo pugnat : amici sunt gal *Galgulus.*
gulus & ledus: colit enim galgulus fruteta & nemora: ledus saxa & mõtes: *Ledus.*
suísque locis uterque contentus degit pacifice. De galgulis hæc refert Pli- *Galgulus.*
nius. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confir-
mant, quia tutiores ita se sperant. galguli cum fœtum eduxere hinc abeũt.
Auis icterus uocatur à colore: quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & *Icterus.*
6 auem emori. Hanc puto latine uocari galgulum, inquit Plinius. Sitta quo- *Σίττη, ἢ σίττα*
D que uiuit ligna contundens: mores huic pugnaces, sed minus hilaris, con-
7 cinnus, cõpos uitæ familiaris. Rem maleficam ei tribuunt, quia rerũ callet
8 cognitione. prolem hæc numerosam faciléque progignit. Cum aquila dis-
sidet sitta, & oua eius frangit. Est & auicula quædã certhius nomine, cui *Certhius, uel*
domiciliũ apud arbores, uictus ex uermiculis in ligno nascentibus, qui cu- *Certhia,*
licibus similes sunt (thripes uocantur:) mores illi audaces, ingenium sagax, *κέρθιος.*
in uitæ officij uox clara. Quæ ungues habent aduncos, quæque carne fere
pascuntur, aut uermiculis atque id genus bestiolis in ligno nascẽtibus : eo-
rúmq; causa arbores lignáue petunt, fere persecuti sumus.

1 Pipra, &c. Theodorus piponem uocat. 2 Ad ligna, πρὸς τὰ ξύλα, ad maceriem uertit Theodorus. Aristoteles, ni fallor, & arbores uiuentes intelligit, & succisas atque aridas: ut legi fortasse debeat, ad maceriem. 3 κνιπολόγος, Theodorus culicilegam di- *Pipo. Κνιπολόγος. Culicilega.*

xit. 4 Luteus, χλωρός: uetus interpres, citrinus: fortasse uiridans. 5 Cum galgulo, Hæc utraque sententia est mihi quidem suspecta: tum quòd in Græca Aristotelis litera, quod Theodorus (cum galgulo) uertit, habetur κελεῷ: in posteriore uero galgulus κελεὸς bis dicitur: tum etiam quòd interpres Arabicus non idem habet utroque loco nomen: nam pro galgulo in priore sententia aut nihil habet, aut oreco: in posteriore uero felcoz. Item quem Theodorus ledum, Aristoteles λιβυὸν uocat. Postremo, quod Aristoteles dixit, ὁ μὲν κελεὸς περὶ ποταμὸν οἰκεῖ καὶ λόχμας, Theodorus uertit, Colit enim galgulus frutera & nemora: quanquam & uetus Interpres ante illum ita uertit, Feleoz uero manet prope fluuios, & loca in quibus sunt arbores. 6 Ligna cōtundens, ὑλοτομοῦσα. 7 Rem maleficam, &c. λέγεται φαρμακεύειν, quod ita reddidit uetus interpres, Et nigromantici utūtur ipso, quoniam certificat in multis. 8 Victus ex uermiculis, &c. δριποφάγος: est & cerchnes, sed alia uidetur auis, quę locustas deuorat: ex Aristophane in Auibus. E

Λιβυός.

Cerchnes.

ἀκανθοφάγα, id est quæ spinis uictitant. Cap. CXLI. F

NOn ligna arboresue, sed spinas appetunt nonnulla auium genera, atque in spinis uictitant aut dumetis: uermem autem aut quoduis animal aspernantur: ut acanthis, carduelis siue traupis, & chrysometris. dormiunt hæc, & pascuntur eodem loco. In his acanthidi à uepribus spinisque 1 uictus: neq; uermes nec ullum animal comedit. Victu & colore ignobilis est, sed ualet uocis amœnitate. Acanthis oua parit duodena, auis minima: hyeme ad loca nemoribus frequentia confugit. Acanthis & asinus inimici inter se sunt: asinus enim spinas tenellas adhuc pascit, à quibus acāthidi uictus est. Sunt qui ποικιλίδα quoque hanc auem uocari arbitrantur. Est autē ποικιλὶς (quasi uariam dixeris) auicula colore uario, & in dumetis uersatur: Quæ ποικιλίδες dicuntur, cum alaudis dissident: oua enim inuicem exedūt. G Ægithus auis minima cum asino dissidet, propterea quòd asinus spinetis sua ulcera scabendi causa atterat, nidósq; ægithi dissipet: ob id igitur, si uel rudierit asinus, oua deiiciūtur, & pulli præ metu decidunt: itaq; ob eam in- 2 iuriam aduolans, ulcera eius rostro excauat. Ægithus uitæ cōmoditate & partus numero commēdatur, sed pede claudus est. Traupis spinis uictitat: uermem autem aut quoduis aliud animal aspernatur: hanc carduelem esse uolunt. Minimę auium cardueles imperata faciunt: nec uoce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. Chrysometris etiam in spinis uictitat, & uermem quoque & quoduis aliud animal aspernatur, nō aliter atque traupis. Et hæ quidem in spinis dumetísque maxime uiuunt: uermiculos uero aut bestiolas alias ne attingunt quidem. H

Acanthis. ποικιλὶς, Varia. Ægithus. Salus. Traupis. Carduelis. Carduelus. Chrysometris. χρυσομῆτρις. Auriuinctis.

1 Acanthis, & acāthilis, & lipurinum uocatur, spinum uertit Theodorus. Est uero σπίνος apud Athenæum & Suidā auis genus: & σπινίδας apud Pollucem: uerū nondum constat an sit acanthis. Vergilius de acanthide,

Littoráq; halcyonem resonant, & acanthida dumi. 2 Oua deiiciantur. Pli. Quod illa adeo pauet, ut uocem omnino rudentis audita, oua deiiciat, pulli ipsi metu cadāt.

Acanthilis. Lipurinum. Spinus. Ligurinus. Σπινίδες.

De iis auiculis, quæ maxima ex parte uermiculis aliísque id genus animalculis uiuunt, σκωληκοφάγα dicuntur. Cap. CXLII.

PAsseres autem fere uermiculis aluntur: circa muros urbium uersatur 1 passer: minor est quàm alauda. Eius pennæ ob temporis mutationem, (ut propter frigus) è nigris albidę fiunt. Neque gulam neq; ingluuiem amplam

Passer, στρουθός.

A plam habet:sed uentriculus illi lōgior,qualis est auiculis fere omnibus. Fel
in aliis uētri,aliis intestino iungitur.Passeres tum lauare tum puluerare so-
lent: incedūt autem saliendo. Procliuis in uenerē auicula est & multipara:
supersiliens coit,& cito perficit.Fœminæ maribus imbecilliores sunt, tum
aliis corporis partibus,tum uero maxime ipso rostro.Sūt qui fœminas hoc
in genere uiuaciores esse uolūt, quàm mares, (& id quidem ob marium sa
lacitatem:) capi enim has inter nouellos pullos, cognoscíque laborum cal
lo asseuerant:mares uero anno diutius durare non posse arbitrantur, argu-
mento,quòd ueris initio nulli mentum ; id est partes sub rostro proximas
habere nigrum spectentur:sed postea,tanquam nullus anni superioris ser-
uetur. Terpsicles author est,uenerem concitare passeres in cibo,uel oua eo-
B rum.Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus morbo
resistit regio.Passeres δειῖτας uocant nonnulli, alij φωλλῦτας. Apud muros Δειῖται.
ueteres sepésque uictum quæritat troglodytes,omnium auicularum mini Τρωλλῦται.
2 ma,præterquam illa quę βασιλίσκος appellatur,id est regulus.In multis quo- Troglodytes.
que basilisco auiculæ similis est, nisi quòd in fronte aureas non habet pen- Βασιλίσκος.
nas troglodytes. Est uero troglodites basilisco regulóue paulo maior ma- Basiliscus.
gísque nigricans,tenui rostro,caudámque semper gerit subrectam,in auer
sa parte candicantibus maculis interpunctam. magis item garrulus quàm
3 basiliscus est,& apud alarum extrema cinerei magis coloris.breues item fa
cit uolatus.In hyeme frequens ubique apparet hoc auicularum genus.in ci
bo calculum renum comminuit,& assa & sale condita,si assidue edatur:&
C ne alius progignatur calculus,efficit. Eadem pręstat & combustæ auiculæ
4 cinis epotus:uerum sale obruitur integra, auulsis pennis: uritur autem unà
cum pennis. In iis quæ uermiculis uictitant tyrannus est,auis minima:ut Tyrannus.
cui corpus non multo grandius sit quàm locustæ. Cristam gestat rutilam, Cristā, λόφοι.
cætera elegans auicula est cantúq; suauis. Vermiculos petit & spiza,frin- Cantu suauis,
gillam uocant:floro magnitudine æqualis, orospizæ non admodum dissi- Εὔρυθμος.
milis,& magnitudine quoque.Spiza contrà quàm turtur, æstate tepidis lo Spiza.
cis,hyeme frigidis degit. Orospizes (quasi montisfringillam dixeris) spizæ Fringilla,
similis,& magnitudine proxima:sed collo cœruleo, & in montibus degit. Orospizes.
uermiculis maxima ex parte uiuit. Spizites, ægithali,id est pari species est. Montisfrin-gilla.
Sunt autem pari tria genera: horum maxima spizites,siue fringillago est,
D quippe quæ fringillam æquet magnitudine:alter ὀρεινὸς,id est monticula co- Spizites,
gnomine est,quoniam in montibus degat,cui cauda longior: tertius cæte- Fringillago:
ra quidem similis illis,magnitudine discrepat:est enim corpore exiguo. Pa Parus,
rus, ut aiunt,plurima oua parit.Inferunt iniuriam apibus auiculæ,quas pa- Αἰγίθαλος:
ros uocant. uermibus fere uiuunt. Para œnanthe græce dicitur, (ac si ui- ὀρεινός,
tifloram dixeris.) statos latebrę dies habet,exoriente syrio occultata,ab oc- Monticola.
casu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunque. Melancory- Para œnāthe.
phus etiam uermibus pascitur,atricapillam uocant. Hanc plurima edere Vitiflora.
5 oua aliqui referunt post Africum struthionem. Iam uel decem & septem Melācoryphus.
oua eius reperta sunt:sed plura etiam quàm uiginti parit,& numero impa- Atricapilla.
ri semper,ut narrāt.Proprium huius & lusciniæ præter cęteras aues,ut lin-

Melancoryphus. Ficedula. Συκαλίς.

guæ summæ acumine careant. Melancoryphi & ficedulæ uicibus commu E
tantur:fit enim ineunte autumno ficedula,(& hoc nomen non nisi autũno 6
habet,) ab autumno protinus melancoryphus: nec inter eas discrimen ali-
quod,inquit Aristoteles,nisi coloris & uocis est. Ficedulæ, inquit Plinius,
formam simul & colorem mutant. Auem autem eandem esse cõstat, quia 7
dum immutaretur hoc genus, utrũque conspectum est nondum perfecte
mutatum,sed cum utrique proprium quiddam inesset. συκαλίδα Alexander
Myndius in parorum,siue ægythalorum genere numerat,quæ à nonnullis

Συκαλίς. Ἐλαιός. Πυρίας. Luscinia. Ἀηδών. Philomela. Lusciniæ uocis uarietatem elegantissime depinxit Plinius, & ad uiuum, ut aiunt.

ἐλαιός,ab aliis uero πυρίας appellatur: συκαλὶς uerò cũ iam ficus maturuerint. 8
Epicharmus ἀλλὰς συκαλίδας in ficuum maturitate capi dixit. Luscinia, ut
modo diximus,præter cæteras aues hoc habet commune cum melancory-
pho,ut linguæ summæ cacumine careat. Mutat quoque & uocem & colo- F
rem: canere nanque solet diebus ac noctibus quindecim sine intermissu
cantus, cum sylua fronde incipit opacare. Dein canit quidem, sed non as-
siduo:mox adulta æstate, uocem mittit diuersam, non insuper uariam aut
celerem, modulatámque,sed simplicem. Singulis quidem sunt cantus: &
non idem omnibus,sed suus cuique. Certant inter sese,palámque animosa
contentio est:uicta morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficiente quàm
cantu. Iam uero luscinia modulos suos pullos docere,uersúsque, quos imi-
tarentur,tradere uisa est. Audit tum discipula intentione magna, & reddit:
uicibúsque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quæ-
dam reprehensio. Canunt in lusciniarum genere tam mas quàm fœmina:
cessat tamẽ fœmina à cantu,cum incubat pullósque educat. Colore etiam
immutatur luscinia: & quidem in terra Italia per id tẽpus alio nomine ap- G
pellatur. Apparet non diu: abdit enim sese & latet: & hyeme quidem non
cernitur,usque ad uernos dies. Parit æstate quinque aut sex oua cum pluri-

Erithacus. Rubecula. Siluia. Phœnicurus, Φοινίκουρος. Χλωρίς. Luteola. Curuca. Ἐπιλαίς. Ὑπολαίς. Asilus. Batis. Rubetra.

mum. Inuicem transeunt & phœnicurus & erithacus. Estque erithacus
hyeme,idem phœnicurus æstate:nec alio fere inter se differunt, nisi pecto-
ris colore & caudę: uermiculis pascuntur erithacus & pyrrhulas. Chloris 9
à colore dicta pallido(ὠχρά)inferioris suæ partis. magnitudine alaudæ est: 10
uermiculos petit:parit quatuor aut quinque. Nidum sibi ex symphyto her
ba euulsa stirpitus facit:sed stragulum subiicit ex uillo & lana. In arbore ni
dulatur,& in eius nido parit nonnunquam cuculus. uermes pascitur &
curuca. In huius nido cuculus parit: fouet illa,& excludit, & educat: quo H
quidem præcipue tempore pinguis & grati saporis pullus cuculi est. Inter
eas aues quæ uermibus pascuntur numerãtur & asilus,& batis. Et hæc qui-
dem uermiculis uictitant.

Στρουθίον. Πυργῖται στρουθοί. Πυργῖται. Βασιλεύς. Regulus.

1 Passeres,&c. στρουθὸς nonounquam pro struthocamelo accipitur, sed frequentius ut sit generale ad omnes auiculas,sicuti & στρουθίον. qui passeres dicuntur, à Galeno, ni fallor, πυργῖται στρουθοὶ uocantur, & πυργῖται. 2 βασιλεὺς est apud Aristotelem inter eas quę uermes pascuntur: an alia sit auis à βασιλίσκῳ Aëtij & Pauli cõsidera lector: Theodorus regulum uocat: uerum de rege aue, quæ βασιλεὺς dicitur, infra in trochilo. Colore, inquit Paulus Ægioeta, inter cinereum & uiride: uel fortassis inter cinereum & pallidum, ut legatur ὠχρὸν pro χλωρόν. 3 Cinerei magis coloris, Num coloris magis uarij: φαιότερος. 4 Quomodo & sale conditur & uritur, docet Aëtius. 5 Struthionem,

A thionem,&c. τὸν ἐν Λιβύῃ στρουθόν: uetus interpres, passerem qui est in Libya dixit: & itẽ Albertus. 6 Ficedula quòd ficus edat,hoc nomẽ sortita est, ut inquit Varro: quod & Martialis testatus hoc disticho est,

Cum me ficus alat,cum pascar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

7 Ἀμπελὶς & ἀμπελών, auis sunt nomina apud Pollucem: hæc ne sit auis an alia, *Ἀμπελίς,*
nondum cõstat. 8 Ἐλαιὸς,&c. Vide ne sit Athenæi liber mẽdosus hoc in loco. 9 *Ἀμπελών.*
Pyrrhulas eadem uidetur,quæ phœnicurus:quanquam Theodorus rubicillam inter- *Πυῤῥούλας,*
pretatur,cum phœnicurum ruticillam uocet: si cui secus uideatur, non contendo. 10 *Rubicilla.*
Chloreus (quem Theodorus quandoque luteum quandoque luteam uocat) mea qui- *Χλωρεύς,*
dem sententia longe alia auis est, & maior quàm chloris: nam turtur & chloreus pu- *Luteus,*
gnant, & occiditur à chloreo turtur. Adhæc chloreus & pipra dissident: oua enim in- *Lutea.*
uicem exedunt. Et coruus & chloreus pugnant,ut refert Plinius: nisi forte exemplaria
B hoc in loco sint mendosa. In hoc genere luteatum nonnulli uireonem marem esse o-
pinantur.

De auibus, quæ circa aquam uictitant: primò de uolacibus. Cap. CXLIII.

VErmiculis etiam uiuit anthus: nec iis solum,sed herbis quoque pasci- *Anthus,*
tur. Colit hic paludes & amnes,& fidipes est: coloris pulchri & uictus *Florus.*
facilis. Eius magnitudo quanta fringillæ. odio equum habet: pellit enim e-
quum à pabulo herbę,qua uescitur anthus. Nubeculans hic nec ualens acie *Nubeculans,*
oculorum est: uocem equi imitatur, & aduolans equum territat atque fu- *ἐπιάρχεμος.*
gat: sed qui interdum excipitur,occiditúrque ab equo. Vt hic equi uocem,
ita auis est quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro, taurus appel- *Taurus.*
C lata,alioqui parua. Trochilus parua auis,rex auium in Italia uocatur: apud *Trochilus, rex*
aquas uictitat. Crocodilis hiantibus trochili aues inuolantes depurgant *auium.*
dentes,& os ipsum totum: quo munere & ipsi aluntur, & crocodilus sen-
tiens secum commode agi,nihil nocet: sed cum egredi auem uult, ceruices
mouet ne comprimat. Sed uaria sunt trochilorum genera & nomina, nec
cum iis omnibus fœdere deuincitur amicitiámque colit crocodilus: sed cũ
solo nũcupato cladorincho societatem atque amicitiam seruat. Condensa *Cladorinchus.*
loca incolit trochilus & foramina. capi difficile potest, & fugax est: uictus *Condẽsa loca,*
probitate & solertia præditus. uocatur idem πρέσβυς & βασιλεὺς,id est senator *λόχμας: Theo*
& rex: quapropter aquilam cum eo pugnare referunt. πρέσβυς priuatas con- *dor. fruteta.*
1 tra noctuã inimicitias gerit. Elea inspectat paludes ab arundinibus. par- *πρέσβυς, se-*
D uo corpore est,sed uoce proba, & cum primis uitæ cõmoditate nota. Con- *nator.*
sidit æstate in umbra & aura,hyeme in sole & apricis. Genus halcyonum *βασιλεύς, rex.*
aquas adamat, lacus scilicet & fluuios: sed apud mare halcyon quoque uer *Elea.*
2 satur, & à mari uictum petit. Duplex hoc genus est,alterum uocale, arun- *Velia.*
dinibus insidens: alterum mutum,quod ampliore corpore est. Minores in *Halcyone,*
arundinetis canũt. Halcedo paulo amplior est passere: colore tum cœruleo, *Halcyon,*
tum uiridi,tum etiam leuiter purpureo insignis: uidelicet nõ particularim *Halcedo,*
colore ita distincta,sed ex indiscreto uarie refulgẽs corpore toto, & alis, & *Ἀλκυών.*
collo. Rostrum subuiride est,longum & tenue: collo gracili,inquit Plinius,
3 ac procero. talis species eius est. Nidus marinæ similis pilæ, & iis quæ halo-
sachnæ dicantur,præterquam colore, qui leuiter rufus est. figura proxima

cucurbitis medicinalibus, iis quibus collum porrectius est, magnitudo am- E
plior quàm maximæ spongiæ. Inania quoque habet cauis spongiarum si- 4
milia. Renititur ferramento acuto, ut uix possit discindi: sed si unà & ferro 5
tundis, & manu collidis, facile perinde ut flos maris aridus (halosachnem
dico) confringitur: os eius per quàm angustum, quoad sit exiguus aditus,
ut etiam si uertatur mare, influere nequeat. Ambigitur ex quanam mate-
ria componatur: uidetur tamen è spinis potius belones piscis constitui: pi- 6
scibus enim halcedo uiuit, sed amnes etiam subit ascendens longius. Fœti-
ficat totò suæ ætatis tempore. parere nata menses quatuor incipit: partus
huic maxime quinque ouis consummitur. Circa brumam parere solita est.
dies earum partus qui maria quoque nauigant nouere: sternitur enim ma-
Dies halcyonides, Plinius. re halcyonum fœturæ, & inde nomen ii dies traxere, septem scilicet ante F
brumam, & septem à bruma: quamobrē quoties bruma serena existit, dies
halcyoneæ appellantur. Septem primis diebus nidum cōficere auem hanc
fertur: reliquis septem parere educaréque. Dies halcyoneas fieri circa bru-
mam non semper nostris locis contingit, ait Aristoteles: at in Siculo mari
pene semper id euenit: ut uero Plinius, in reliquis partibus est quidem mi-
tius pelagus: Siculum utique tractabile. Halcyonē uidere rarissimum est:
fere enim circa uergiliarum occasum brumámque ipsam apparet: & ubi
primùm per portum non plus quàm nauem circunuolarit, statim abit, ut
nusquam præterea uideatur. Antigonus author est halcyonas cum senue- 7
κήρυλος. κείρυλος, Attice. Cerylus, Ceyx. rint cerylos uocari, quos tamē Aristoteles separare uidetur. Apud mare, in- 8
quit, halcedo uersatur & cerylus. Idem quoque Antigonus tradit cerylos à 9
nonnullis mares halcyonas appellari: aliis ceyx mas est & halcyone fœmi- G
na. ut elegantissimo carmine ostendit Ouidius de Ceyce & Halcyone con-
iugibus, quos fabulantur in huius generis aues mutatos:

Tandem superis miserantibus ambo
Alite mutantur: fatis obnoxius iisdem.
Tunc quoque mansit amor, nec coniugale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt fiúntque parentes:
Pérque dies placidos hyberno tempore septem
Incubat halcyone pendentibus æquore nidis.

Halcyoneum. Fit in mari halcyoneum appellatum ex nidis (ut aliqui existimant) halcyo-
Halcyonium. num & ceycum: alij è sordibus spumarū crassescētibus, alij è limo uel qua- H
dam maris lanugine. Quatuor eius genera, inquit Plinius, cinereū, spissum,
odoris asperi: alterum molle, leuius, odore fere algæ: tertium candidioris
uermiculi: quartum pumicosius spōgiæque putri simile, pene purpureum:
Milesium. quod optimum, id & Milesium uocatur: quo candidius autem, hoc minus
probabile est. Vt uero Galenus tradidit, unū eorū densum est & graue, fœ-
tidum: olet enim pisces putridos, figura spongiæ simili: alterum figura ob-
longiore, rarum & leue, odorem refert marinis fucis similem: tertium uer-
mis figura, colore purpurascente, substantia molli, Milesium id uocant:
quartum æque atque secundum genus rarum leuéque, succidæ lanæ simi-
le: quintum postremo extima superficie leui, interna uero habet aspera: o-
dore

A dore quidem nulló, sed quòd gustu manifestam præferat acrimoniã. Hoc & omnium halcyoniorum calidissimum est: ut quod uel pilos exurere possit. Halcyonij genus omne discutit & abstergit, acri scilicet & calida ui: magis tamen minúsue pro cuiusque generis acrimonia caloréque, & quòd aliud alio partes habeat tenuiores. Nam cum prima duo genera ad alphos, lichenas, leprásque & psoras utiliter adhibeantur, & præterea splendidam reddant cutim, id nõ præstabit quod ultimo loco dictum est: quippe quod non summam tantum cutim exterit: sed abradit & exulcerat. Milesium omnium est tenuissimum: itaquè ustum alopeciis medetur ex uino fuluo & tenui illitum. Vires habet minime omnium efficaces quartũ halcionij genus, ut Galeno placet. Vsus, inquit Plinius, tostis & sine oleo mire B lepras, lichenas, lentigenes tollunt cum lupino & sulphuris duobus obolis. 10 halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Phœnicopterus auis est lacustris: circa lacus enim & paludes uictitat, uisu pulchra & colore decora purpureo. Phœnicopteri linguã pręcipui saporis esse Apitius docuit, nepotum omniũ altissimus gurges. Auẽ hanc breui carmine depinxit Martialis: *Phœnicopterus.*

Dat mihi penna rubens nomen: sed lingua gulosis
Nostra sapit: quid si garrula lingua foret?

11 Ad hæc lacus & fluuios petunt albiculæ, schœniclos, cinchlus, & tringa, 12 quæ omnes caudã motitant: quin etiam calidris, cui cinereus color distinctus uarie. Schœniclos in iis minor est turdo: aquas adamat, & cauda illi motitat. alaudę amica auis est. Cinclus minor itẽ est, quàm tringa: nõ apud C lacus solum & fluuios, sed uitam etiam apud mare traducit. Astutus hic & capi difficilis est: sed captus maxime mitescit. Læsus hic est & prope mutilus: incontinens enim parte sui posteriore est: ideo suapte natura & per se, ut aiunt, nidum sibi construere non potest, sed in alieno parit. Hæc semper caudam motitat. Tringa inter minores has aues maxima est: turdo enim æquiparat. Hæc & circa aquas uiuit, & caudam motitat. *Albicula. Calidris Schœniclos. Iunco. Cinclus. Tringa.*

1 Elea, Theodorus (nisi culpa sit librariorum) hanc auem confudit cum gnaphalo. 2 Alterum genus eorum, inquit Plinius, magnitudine distinguitur & cantu. 3 Pilæ figura, inquit Plinius, paulum eminenti, ore perquàm angusto grãdiũ spongiarum similitudine. 4 Theodor. Magnitudo maximis amplior quàm spongiæ. 5 Nidum ubi intertexêre, in mare deferunt: ubi fluitans ab intercursantibus undis D earum opus probatur: & partes quas aqua incidẽs ostẽdit non firmas esse, ita sarciunt, ut neque si percutiatur saxo rũpatur, neq; ferro discindatur. Ita Ælianus. 6 Plinius, Putant ex spinis aculeatis cõstitui: piscibus enim uiuunt. 7 In latebras abit, Plinius. 8 Cerylos, Theodorus carulos dixit. 9 Numerantur ab Aristotele ut diuersæ aues halcyone & cerylus, cum differant tantum sexu, sicuti & melãcoryphus & ficedula pro diuersis numerantur in eodem capite: & erithacus & phœnicurus: cũ tamen non differant specie, sed affectione quadam. 10 Videtur phœnicopterus insigni esse magnitudine, ex Suetonio in Caligula. Hostiæ erãt phœnicopteri, pauones, erithrotaones: non tamen inter maximas aues numerandus, sed inter mediocres magnitudine potius uidetur ex Cor. Celso. Iuuenalis in Satyr. *Carulus.*
Et Scythicæ uolucres & phœnicopterus ingens. Heliodorus de rebus Æthiopicis lib. 6. νειλῷον φοινικόπτερον dixit, id est phœnicopterum Niliacum. 11 Albicula apud Theodorum habetur, sed non in nostris exemplaribus Græcis. 12 Omnibus iis color cinereus, ut habet uetus interpres.

De laro, charadrio, fulica, æthya & catarracta. E
Cap. CXLIIII.

Larus, λάρος. LArus auis aquatica est, uorax admodum & gulosa: cui gula tota ampla 1
& lata est. In petris maritimis nidificant lari. Oua bina ternáue pariunt
æstate: nec unquam latent. Lari duplex genus, alter colore est cinereo: hic
circa lacus & fluuios uictitat: alter albus est, & à mari uictũ quærit, ac pro-
Brenthus. inde cum brentho & harpa dissidet larus: quandoquidem & hæ à mari ui- 2
Harpa. ctum petunt. Eádem ob causam, quia scilicet uictus earum similis est, ini-
Phoix. mica harpæ & phoix est: cui peculiare præ cæteris est, ut oculos auiũ deuo-
rare potissimum appetat. Harpa quoque cum triorche accipitre dissidet: &
communibus inimicitiis harpa & miluus contra triorchin pugnant. Ga-
Gauia. uia eadem quæ larus creditur. In petris, inquit Plinius, nidificant gauiæ æ- F
state, dissidet anates & gauiæ. Auis peralba illa, inquit Apuleius, gauia, quæ 3
super fluctus marinos natat, demergit sese propere ad oceani profundum
Charadrius, gremium. Charadrius à mari uictum petit. degit plurimum in saxis & ca 4
χαραδριός. uernis. Praua hæc auis & colore & uoce est: & noctu apparet, die aufugit.
Rupex. Morbo regio medetur, (ut affirmant quidam) si ab ægro uel conspiciatur
Hiaticola. duntaxat. Quocirca qui auem uendunt, abscondunt eam ne ab ægro prius
uideatur, quàm eam uendiderint, ut author est Euphranius: alij non hoc ui
Cepphus. sam, sed in cibo efficere asseuerant. Cepphus (fulicam interpretantur) cir 5
κέπφος, ca mare uictitat. Cepphi spuma capiuntur: appetunt enim eã auidius: quo- 6
Fulica. circa spuma inspersa eas uenari in usu est. Caro earum probi odoris est, ex-
cepta parte posteriore, quæ circa clunes est, quæ sola limum olet: fiunt au- 7
tem pingues. Cepphi, inquit Aratus, cum relicto mari gregatim in terram G
aduerso uento reuolant, uentum prænuntiant. Fulica, ut Plinius tradit, cir-
rhum in capite pro apice gestat. Fulicæ matutino clãgore tempestates præ-
Fulix. nuntiant: & ut carmine quoque ex Arato tradit Cicero, qui & fulicem
eam uocat,

> Cana fulix itidem fugiens ex gurgite ponti,
> Nuntiat horribiles clamans instare procellas,
> Haud modicos tremulo fundens ex gutture cantus.

Et Vergilius,

> Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
> Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi, H
> Clamorémque ferunt ad littora: cùmque marinæ
> In sicco ludunt fulicæ.

Æthya. Æthya circa mare uictitat, & in aqua degit. æthyas cum frequentius in ma
re sese immergunt tempestates nauigantibus futuras præsagire ferunt: hu-
ius causam reddunt, quòd tranquillo mari progredi non audet æthya ma-
rinarum beluarum metu: at cum tempestatem præsenserit, audacter pro-
greditur, quòd tunc temporis marinæ illæ beluæ in altum abierunt: uerum
Auratus æthiæ, inquit, maria aut stagna fugientes pennásque in terrã ro-
stro purgãtes uentum præsagiunt. Æthyæ saxis maritimis oua bina terná-
ue statim à bruma pariunt ineunte uere: nec ullo tempore latent. Æthyæ
uentriculum

A uentriculum amplectuntur nonnulli, tanquam medicamentũ, quod concoctioni conferat: uerum (ut inquit Galenus) neque ipse facile concoquitur, neque quicquam ad aliorum concoctionem iuuat. Iecur autem inueteratum exsiccatúmque ex aqua mulsa binis cochleariis epotum, secundas
8 eiicere author est Dioscorides. Eandem esse æthyam cum κορώνῃ θαλασσίᾳ, id est cum cornice marina authores sunt Hesichius & Suidas. Et mergũ quoque eandem esse auem nonnulli tradunt. Mergus, inquit Plinius, insatiabi- κορώνη θαλάσσιος. Cornix marina.
9 lis auis est, eo quòd à uentre protinus recto intestino (minime inquam fle- Mergus.
10 xuoso) trãseunt cibi. Mergi in arboribus nidificant: pariunt oua plurimum Mergus marinus.
terna, idq; incipiente uere: nec unquam latent. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ cæteræ reddunt. Mergi pennas rostro purgãtes, uentũ,
11 maria quoque aut stagna fugientes, tempestatem præsagiunt: ut & Vergi-
B lius testatus est,

Iam sibi tum curuis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi,
Clamorémque ferunt ad littora.

Vocem nonnunquam mutare mergum author est Lucretius:

Accipitres atque ossifragæ mergíque marinis
Fluctibus in salso uictum uitámque petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore uoces.

Mergi totam speciem, seséque immergendi frequentiam pulchre depinxit Ouidius in Æsaci in mergum mutatione:

C Vtque nouas humeris assumpserit alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Æsacus, ínque profundum
Pronus abit, letíque uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput est à corpore longe.
Æquor amat, noménque tenet, quia mergitur illo.

Catarracta mari uictitat: & cum se in altum immerserit, manet nõ minus temporis, quàm quo spatium transieris iugeri. Minor quàm accipiter auis hæc est: gula eius tota ampla & lata est. Catarracta. καταῤῥάκτης

D 1 Larus, λάρος, βυφάγης πλεονάζονται. Atheneus. 2 βρένθος, Theodorus anatẽ interpretatur. 3 Ex hoc Plinij loco forsitan Theodorus apud Aristotelem βρένθον anatẽ uertit. 4 Charadrius, Inter fluuiatiles uidetur Aristophanes hanc auem numerare in Auibus: οἱ χαραδριοὶ καὶ τ' ἄλλα ποτάμια ὄρνεα. 5 Cepphus, Theon Arati interpres, Auis & gracilis atq; macra admodũ, uti carnis nihil habere uideatur, sed ossa solum & pẽnas. 6 Quo pacto fulicæ spuma capiãtur, ostendit Nicander in Alexiphar. 7 Limum olet. Quæ sola fœtet, ita reddit uetus interpres. 8 Æthyam, Arrianus in Pontici maris nauigatione κορώνην θαλάσσιον unà ennmerat cum αἰθυίᾳ, tanquam aues diuersas. Eadem fortasse apud illum est, quæ coruus marinus uocatur: de quo infrà. Mergum etiam bungam à poëtis uocari author est Phocion grammaticus. Βυφάγος. Bunga.
9 Quibus animalibus intestina recta sunt, inquit Aristoteles, ea ciborũ auida sunt.
10 Mergi in arboribus nidificant, inquit Plinius. Qui mergum eundem esse cum æthya sentiunt, locũ hunc Plinij aliter legant necesse est. Io. Claymondus ex coniectura ita legendum arbitratur, Gauiæ in petris nidificant: mergi etiam in arboribus.

uerum codices omnes, quos equidē uiderim, in altera litera consentiunt. 11 Maria- E
quoque aut stagna fugientes, & cætera. Neque hæc quidem æthyæ conuenire uidentur.

De elorio, crece, ortigometra & glottide. Cap. CXLV.

Ἐλώριος. Crex. Crecibin magnitudine comparat Herod. ut infra uidebitur. Ortygometra, ὀρτυγομήτρα. Tardi incrementi, ὀψιαλής. Glottis. γλωττίς. Lingulata.

ELorius auis est apud mare uictitans creci similis. cælo tranquillo ad litus pascitur. Habet porro crex rostrum longum & acutum serratúmque: crura item lōga: & digitus pedis posterior, qui loco calcis geritur, minutus est. Crex pugnax est, & ingenio ualens ad uictum, sed cætera infelix. Cum galgulo pugnat, & merula, & uireone: nocet enim his & eorū pullis. Lacustribus auibus similis ortygometra est, quæ ex iis una est quæ duces se præbent coturnicibus hinc abeuntibus. Magnitudo illi turturis, crura longa, auis timida, tardíque incrementi. Glottis etiam ex iis est quæ duces se F
præbent coturnicibus hinc commigrantibus: cui forma quoque similis est auibus lacustribus: hæc linguam exerit prælongam, unde illi nomen. Hanc in initio blandita peregrinatione auide profectam pœnitentia in uolatu, cum labore scilicet subit, reuerti incomitatam piget & sequi: nec unquam plus uno die peragit, in proximo hospitio deserit: uerum inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies.

De ardeolarum generibus, porphyrione & hæmatopode.
Cap. CXLVI.

Ardea, Ardeola, ἐρωδιός. Ouidius de Ardea urbe in auem mutata.

A Fluuiis & lacubus uictum petit ardeola: cui, ut inquit Ouidius,
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam G
Quæ deceant urbem: nomen quoque mansit in illa
Vrbis. Volat ardea protensis in auersum cruribus, quibus loco uropigij utitur ad uolatum dirigendum. Ardeolæ pipra inimica est: oua enim & pulli ardeolæ uiolantur à pipra. Aquila etiam cum ardeola pugnat: unguibus etenim ualens aquila aggreditur: hæc autem repugnando emoritur. Et hostes sunt sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes. Rursus amici cornix & ardeola contra uulpium genus communibus inimicitiis. Ardea in mediis arenis tristis hyemem prænuntiat: uel, ut Aratus prodit, herodius, cum ad mare magno cum clangore uolitat, imbres prænuntiat: sed cum præter consuetum morem relicto mari, terram etiam cum clangore petit, uentos. Ardeolarum tria sunt genera, pella, alba, asterias, id est H
stellaris. Pellæ coitus difficilis est: uociferatur enim mas, & sanguinem ex oculis (ut aiunt) emittit. parit etiam ægre fœmina, summóque cum dolore. Sagax & in uictu quæritādo operosa est & cœnægerula. Agere interdiu solet: colore tamē est prauo & aluo humida. Prælium cū iis init, à quibus lędi tur: hoc est cum aquila, à qua rapitur: cum uulpe, à qua noctu capitur: cum alauda, à qua oua eius diripiuntur. Reliquarum duarum, cādida colore est pulchro, & coit, & nidulatur probe in arboribus. Pascitur in paludibus, lacu, campis & pratis: & hanc inter aues altero oculo carere tradunt. Sed asterias, quæ & ὄκνος, id est pigra cognominata est, (ut cognomē sonat) iners otiosáque est. Est & quæ λευκερωδιός, id est albardeola uocatur, quæ magnitu dine

Herodion fulicam nonnulli uocant. Pella, Pellos, πέλλος. λευκὸς ἐρωδιός, Candida, uel alba ardeola. Asterias, stellaris. ὄκνος, ardeola pigra. Albardeola, λευκερωδιός.

A dine minor eſt,roſtro lato porrectóque. Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina
fronti adalligatum,ſomnum allicere aiunt. Putant & per ſe roſtrum eiuſ-
1 dem effectus eſſe uino collutum. Et crura lõga habet porphyrio,collúm- *Porphyrio. πορφυρίων.*
que longum & anguſtum:& uolat porrectis cruribus,ut ardea,cum uropy
gium ad uolatum ineptum habeat. Auis eſt Lybica porphyrio, ut author
eſt Alexander Myndius:uerum,uti Plinius refert,Baleares inſulæ porphy-
rionem mittunt:laudatiſſimi in Commagene.Gallinacei magnitudine eſt
2 porphyrio,colore cœruleum imitante. Roſtra porphyrioni & prælonga
crura rubent,pedibus fiſſis. Auium quibus longa ſunt crura ſolus porphy-
rio morſu bibit.Cibum omnem aqua ſubinde tingit:deinde pede ad roſtrũ
ueluti manu affert.Volatu porphyrio minime in ſublime fertur: puluera-
tionis inſatiabili gaudio tenetur. in locis ubi columbæ ſe lauare ſolent la-
B uatur: nec prius tamen ſe uel in puluerem dat uel in lauacrum, quàm am-
bulando certa ſpatia confecerit. In magnificis ſplẽdidíſque domibus por-
phyrio ludicra delectatio eſt: quarum intra clauſtra ſolutus errat.Porphy-
rionem qui cibi gratia in cœnis appoſuerit hominem ſcio neminem, in-
quit Ælianus.Scribit Polemon porphyrionem,ſi in ędibus nutriatur, mu-
lieres anxie obſeruare,ſenſúmque adulterij habere:ac ſignificare id patriſa
milias in cuius domo alitur:& id quidem haud alio modo quàm ſeſe iugu
3 lando. Hęmatopus multo minor eſt quàm porphyrio, quanquam eadem *Hæmatopus.*
crurum altitudine:roſtrum quoque illi & crura rubent. naſcitur in Ægy-
pto.inſiſtit ternis digitis.Præcipue ei pabulum muſcæ:uita in Italia paucis
C diebus.Clitarchus in India ſcribit uolucerem nomine horionem naſci, ma- *Horion.*
gnitudine herodio æqualem, rubris cruribus, oculis cœruleis,ſic muſica
inſtructum, ut naturæ munere tam ſuauiter canat,ut ipſas Sirenes laceſſe-
re poſſit.

1 πορφυρὶς, alia auis eſt apud Athenæũ,& latiporphyra alia. 2 Cœruleum imi-
tante, κυανωπὸν:uel,ut habet Ariſtophanis interpres,κυάνεον,id eſt cœruleo,uel fuſco,uel
nigro. 3 Hæmatopus,aliàs himatopus. *πορφυρίς, Latiporphyra. hymatopus*

De grue,platea,ciconia, & ibide. Cap. CXLVII.

GRues ad paludes aduolant:& de ultimis, prope dixerim, in ultima: ex *Grus, γέρανος*
D Scythicis enim cãpis ad paludes Ægypto ſuperiores,unde Nilus pro-
fluit,ueniunt:quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Immenſus eſt
tractus quò ueniunt,inquit Plinius,ſi quis reputet à mari Eoo.Roſtrum ha *Grues Balearicæ.*
bent grues longum.Balearicæ grues cirrum in capite geſtant. Coeũt grues
non conſidente humi fœmina, ſed ſtante:& quàm celerrime rem peragũt:
mas enim ſuperſiliens,cito,ut paſſeres,perficit.Pariunt oua bina.In inceſſu
ante ſe pedes iaciunt. In grandiorum alitum genere grues tantum mutant
colorem,& in ſenectute nigreſcunt. Grues etiã multa prudenter faciunt:
loca enim longinqua petunt (ut dictum eſt) ſui commodi gratia: & uolant
flatu ſecundo alte, ut procul perſpicere poſſint: & ſi nubes tempeſtatis ui-
derint,conferunt ſe in terram,& humi quieſcunt.Ideóque grues ſilẽtio per
ſublime uolantes, ſerenitatem: in mediterranea uero feſtinantes uentum

præſagire feruntur. Ducem etiam habent: & eos qui clament in extremo E
agmine diſpoſitos, ut uox percipi poſſit, quo gregem uoce cõtineant. Illud
quoque animaduerſum, grues cum maria tranſmittunt, trianguli efficere
formã: eius autẽ ſummo angulo aër ab iis aduerſus pellitur: deinde ſenſim
ab utroque latere dilatante ſe cuneo, porrigitur agmẽ: quæ ſequũtur grues,
in tergo præuolantium colla & capita reponunt: quod quia ipſe dux face-
re non poteſt, (quia non habet ubi nitatur) reuolat feſſus, ut ipſe quoque
quieſcat: in eius locum ſuccedit ex iis quæ aſſequitur: eáque uiciſſitudo in
omni curſu conſeruatur. Cum conſiſtunt, excubias habent nocturnis tem-
poribus lapillum pede ſuſtinentes, qui laſſatis ſomno decidens, indiligen-
tiam ſono coarguat: cæteræ dormiunt capite ſubter alam condito alternis
pedibus inſiſtentes. dux erecto proſpicit collo, & quod ſenſerit uoce ſignifi F
cat. Eædem manſuefactæ laſciuiũt, gyróſque quoſdam indecoro curſu uel
ſingulæ peragũt. Corn. Nepos, qui diui Auguſti principatu obiit, cum ſcri-
beret turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit ciconias magis placere q̃
grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illã uero nemo uelit teti-
giſſe. Gruum caro, inquit Galenus, tota fibroſa duráq; eſt: qua tamen ueſci
ſolemus poſtquã pluribus à morte diebus quaſi cõputruerit. In Balearibus
Vipiones. inſulis uipiones in menſarum honore ſunt: porro uipiones uocãt minores
Gromphena. grues. Gromphænã auem in Sardinia narrãt grui ſimilẽ, ignotã iam etiam
Platalea. Sardis, ut exiſtimo. Plataleæ etiã migrant, & de Strymone amne ad Iſtrum 1
πελεκάν. aduolant, prolémque ibi faciunt: roſtrum habet platalea magnũ. Hanc ſibi
Platea. cibum quærere aiunt aduolantem ad eas aues quæ ſe in mari mergũt: quæ G
cum emerſerint piſcémque ceperint, uſque eo premere earum capita mor-
dicus, dum captum illæ amittant, atque ita capturam extorqueat. eadém-
que hæc auis ſcribitur conchis ſe ſolere complere, eáſque cùm ſtomachi ca 2
lore concoxerit, euomere: atque ita hiantibus iam teſtis, eligere ex iis quæ
Ciconia. ſunt eſculenta. Ciconiæ circa lacus & fluuios degunt: ſed quonam è loco ad
Pelargus. nos ueniant, aut quò ſe referant incompertum adhuc eſt: è longinquo ue-
πελαργός. nire non dubiũ eodem quo grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas:
hyeme nanq; latent ciconiæ. Abituræ congregantur in loco certo: comita-
tæq; ſic ut nulla ſui generis relinquatur, niſi captiua & ſerua, ceu lege præ-
dicta die recedunt. Nemo uidit agmẽ diſcedentium, cum diſceſſurum ap-
pareat: nec uenire, ſed ueniſſe cernimus: utrunque nocturnis fit tempori- H
bus. Inceſſu pedes ante ſe iaciunt ut grues. Sunt qui ciconiis non ineſſe lin-
guas confirmẽt: uerùm ſonum, quo crepitant, oris potius quàm uocis eſſe.
ciconiæ nidos eoſdem repetunt. Eximia illis ineſt pietas: etenim quantum
temporis impenderint fœtibus educandis, tãtum & ipſæ à pullis ſuis inui-
cem aluntur: ita impenſe nidos fouẽt, ut incubitus aſſiduitate plumas exu-
ant: & genitorum ſenectutem inuicem educare inuulgatũ eſt. Noceri eis
omnibus quidem locis nefas ducunt, ſed in Theſſalia maxime, ubi ſerpen-
tum immanis copia eſt: quos dum eſcandi gratia inſectantur, regionibus
Theſſalicis plurimum mali detrahũt. Proinde honos iis in Theſſalia ſerpẽ-
tum exitio tantum, ut capitale fuerit occidiſſe, eadem legibus pœna quę in
homicidam

homicidam. Trāſpadana Italia iuxta Alpes Lariū lacum appellat,ad quem ciconiæ non permaneant.Contra uenenata omnia ciconiarum uétriculus ualet.Ciconiæ pullum qui ederit,negatur annis continuis lippiturus. Figura & magnitudine ciconiæ ſimilis eſt ibis, auis māſuetiſſima. graditur magna tarditate: nec eam ocyus quiſpiam ingredi uideat,quàm molli gradu & tardo. *Ibis.* Inuocant & Ægyptij ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: ineunte nanque uere(ut aiunt)angues alati ex Arabia in Ægyptum frequentes aduolant, quos ibes interficiunt:eámque ob cauſam auem hāc colunt Ægyptij.Duplici genere diſtinguuntur ibes. Sunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ. *Aliæ candidæ. Strabo. aliæ, inquit, colore ciconiæ.* Candidæ apud Peluſium tantum nō ſunt,cum in reliqua tota Ægypto habeantur. Nigræ contra, apud Peluſium tantū,in cætera Ægypto nullę.Extra Ægyptum non progrediuntur ibides.Incolis cum utiles ſunt,tum B inutiles moleſtęq;:utiles quidem,quòd ſerpentes aliáque noxia animalcula,& omnia macellorum purgamenta deuorant: inutiles uero & moleſtæ, quòd omnia deuorant,nec facile arceri poſſunt. Herodotus ita diſtinguit: Ibis quæ ſerpentes oppugnat,nigra tota uehementer eſt, cruribus gruinis: roſtro adūco,eadem qua crex magnitudine. *Roſtro adūco, πρόσω ἐπι- κυπτ.* Alteri generi gracile caput ac totum collum,pennæ ubique candidæ præter caput ceruicemque atq; extremas alas & nates,quæ partes nigræ ſunt: cruribus atque roſtro priori ſimile hoc genus eſt.Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus,tormina ſanare traditur.

1 Platalcæ, Ariſtoteles, οἱ δὲ πελεκᾶνες οἱ ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενοι. 2 Cum ſto- C machi calore. Ariſtoteles, ἐν δὲ τῷ πρὸ τῆς κοιλίας τόπῳ, hoc eſt: ubi ſua ingluuie coxerit, uel ea parte quæ ante uentriculum proxima eſt. Plutarchus hæc tribuit herodio.

De aquaticis grauioribus,quæ omnes palmipedes ſunt:de anſerum generibus,de olore & onocrotalo. Cap. CXLVIII.

Palmipedum quæ grauiores ſunt, circa lacus & amnes uerſantur: huius generis anſer præcipue ruſticis gratus eſt:nam clauſæ paſcuntur in neſſotrophiis & anates, querquedulæ, boſcades,phalarides ſimiléſque uolucres,quæ ſtagna & paludes rimantur,ſed maiore impenſa: anſer autem nō magni fructus,ſed minimi oneris eſt. *Palmipedes, στεγανόποδες. Anſer, χὴν. Aliàs, boſchides.* Anſeri gula tota ampla & lata eſt: & D appendices quaſdam paucas habet infra quā deſinit inteſtinum. Iecur fartilibus in magnam amplitudinem creſcit: exemptum quoque lacte mulſo augetur. Anſeres in aqua coeunt: à coitu ſeſe aquis ingurgitant. Anſeribus admittendis, ut Varro & Columella prodidere, tempus aptiſſimum eſt à bruma: atque ad pariendum & incubandum à calēdis Martij uſque ad ſolſtitium. *Solſtitium Columellæ fit ultima parte mēſis Iunij.* Pariunt uere,inquit Plinius, aut ſi bruma coiuere, poſt ſolſtitium quadrageſimo die prope. Bis anno,ſi priorem fœtum gallinæ excludant: aliàs plurima oua quindecim, pauciſſima ſeptem. ſi quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur. hæc Plinius. Singulæ,inquit Varro, non plus quater in anno pariunt: uel,ut Columella, ſingulæ ter anno pariunt, ſi prohibeantur fœtus ſuos excludere. Pariunt autem ſingulis fœtibus oua, primo quina, ſequenti quaterna, nouiſſimo ternà. Fœminę tantum incubant: pullis autem

formandis excludendísque triginta diebus opus est, cum sunt frigora: nam I
tepidis quinque & uiginti satis est. negatur anser aliena excludere oua, nisi
subiecta quoque sua habuerit. Supponuntur autem gallinis huius generis
oua, sicut pauonina, plurima quinque, paucissima tria: ipsis autem anseri-
bus incubanda subijci utilissimum nouem aut undecim: supponuntur au-
tem paucissima septem, plurima quindecim. Pullis anserum urtica cōtactu
mortifera: nec minus auiditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: nam
si anserculus adhuc parum firmus & indigēs ciborū peruenit in pascuum,
fruticibus aut solidioribus herbis obluctatur ita pertinaciter, ut collum ab-
rumpat. In legendo anserum grege obseruare solēt, ut mares fœminæque
quàm amplissimi corporis, & albi coloris eligantur: quòd plerūque pullos
similes sui faciūt. Nam est & aliud genus uarium, quod à fero mitigatum, F
domesticum factum est. Id neque æque fœcūdum est, nec tam pretiosum:
propter quod minime nutriendum præcipiunt. Hoc auium genus, candi-
dum præcipue, nutriendum: non quia magni sit fructus, ut dictum est, sed
quia minimi oneris: attamen præstat ex se pullos atq; plumam, quam nō,
ut in ouibus lanam, semel demetere; sed bis anno, uere & autumno, uellere
licet: rursus enim plumigeri uestiuntur: molliórq; pluma, quę corpori quā-
proxima: & è Germania laudatissima. Candidi ibi, uerùm minores ganzæ
uocantur: est uero Aristoteli anser maior, est & minor, qui gregatilis est.
Anser solertiorem custodiam præbet quàm canis: nam clangore prodit in-
sidiantem. Anseres continuo clangore intempestiui hyemem præsagiunt.
Anserum caro excremētosa est, concoctúque difficilis: atque domesticarū G
omnium auium calidissima, humidissimáq; & crassissima: ut eodem ordi-
ne apud ueteres habita sit cum struthocameli carne: alæ tamen nihilo sunt
cæterarum auium alis deteriores: uentriculi suauitate etiam superāt. Iecur
quoque anseris in cibo gratum est, concoctioni facile optimíque succi: &
qui abunde nutriat, si alimenta quæ anseri antea præbentur, lacte fuerint
imbuta. Testes anserum in cibo ad sobolem procreandam iuuare ferun-
tur: lingua uero singulari quadam proprietate stranguriæ prodest. Sanguis
anseris aduersus uenena in antidotis miscetur: maxime uero contra lepo-
res marinos ualet cum olei æqua portione. Item contra mala medicamēta
omnia asseruatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorū dra-
chmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibātur. Anserinus adeps calidior H
est, & partium magis tenuium q̄ suillus: qua ratione corpora facilius pene-
trat, & eorum quæ intus & in corpore sunt, acrimoniam magis obtūdit.
Ex anserum adipe in Cōmagene Syriæ fit unguentum odore iucundo, pa- r
riter & medicamētum celeberrimi usus, quod à gente dicitur Commage-
num: utilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores,
omniáque quę a copis curantur. Adeps anserū labris fissis prodest, si eo per-
linātur: aurium grauitatē dolorémue sedat instillatus: quidā adiiciunt suc-
cum cepæ & allij pari modo. Si aqua in aurē intrauerit, præcipuū remediū
est anserinus adeps cum cepæ succo. Stercus anserinum (ut author est Gale
nus) prę nimia acrimonia nullius est usus. Chenalopex circa lacus & amnes
uersatur

Ganzæ, aliàs, gantæ, ut Rhenano placet.

Cōmagenum.

Χηναλώπηξ, Chenalopex, Vulpanser.

A uersatur. Est uero chenalopex corpore quàm anser minor, sed animi robore superior atque ad inuadendum audentior, ut qui se ab aquilæ, felis ac cæterorum hostiũ iniuriis melius defendat. Pullos suos uehementer amat: candémque operam, quam perdix, in eis tuendis ponit: nam ante suos fœtus sese prouoluens, aucupi spem sui capiendi præbet: hi uero interea dum uenator illuditur, elabuntur: quibus fuga elapsis, is sese alis eleuãs discedit: ac sæpe, ut pulli facilius euadant, capiendum se uenatoribus præbet. Parit
2 chenalopex nonnunquam oua hypenemia. Anserũ generis sunt chenalo-
3 peces, & quibus lautiores epulas nõ nouit Britãnia, ceramides, fero ansere minores. Olor grauius habet corpus: — Olor. Κύκνος, Cycnus, Cygnus.

Nec se cælóque Iouíque
B Credit, sed
Stagna petit patulósque lacus: ignémque perosus,
Quæ colat elegit contraria flumina flammis.
Collumque à pectore longe
Porrigitur, digitósque ligat iunctura rubentes:
Penna latus uelat: tenet os sine acumine rostrum.

Appẽdices quasdam habet olor paruas infrà apud intestinum. oloribus ut alter alterum deuoret in more est maxime in uolucrum genere. Aquilam, si pugnam cœperit, repugnantes uincunt olores: ipsi autem nunquam nisi prouocati inferunt pugnam. Canere soliti sunt, & præcipue iamiam morituri. in mari Africo hoc sæpe sentiri ferunt. uolãt etiam in pelagus longius.
C Præcipue faciem purgat atque erugat cycni adeps. Olorum similitudinem
4 onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas: mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita in uerã aluum ruminantis modo defert. Gallia hos septẽtrionalis proxima Oceano mittit. Onocrotalorum duo produntur genera, alterum aquatile, alterum solitudinis. Diomedeas aues Iuba cataractas uocat: & eis esse dẽtes oculósque igneo colore, cætero candidas tradens: — Onocrotalus. Diomedeæ aues. Cataractæ.

Si uolucrum quæ sit dubiorum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Magna pedis digitos pars occupat: oráque cornu
D Indurata rigent, finémque in acumine ponunt. Hæc Ouidius.

Solinus uero, Forma, inquit, illis quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata. Congreges uolitant: duo super iis duces, alter agmen ducit, alter cogit. Cum fœtuum adest tempus, rostro scobes excauant: deinde surculis in uersum superpositos imitantur texta cratium, & sic cõtegunt subtercauata: hanc struem comprimunt terra quam egesserant, cum puteos excauarent: sic nidos moliuntur bifori accessu. Aditus qui dimittit ad pastus in ortum destinatur: qui excipit reuertẽteis, occasum uersus est: ut lux morantes excitet, & receptui non denegetur. Aluum exoneraturæ aduersis flatibus subuolant, quibus proluuies longius auferatur. Aduenas barbaros clangore infestant: Græcis tantum adulantur, miro discrimine. Hæ in solo

loco totius orbis uisuntur in insula cōtra Apuliæ oram, quæ tumulo ac de- E
lubro Diomedis insignis est.

1 Vnguētū, Huius cōpositionē uideas apud Pli. lib.10,ca.22,& 29,ca.3. 2 Alij
πηνέλοψ. uero apud Plinium hoc pacto legi malūt. Anserum generis sunt penelopes,&,quibus lautiores epulas non nouit Britannia, chenalopeces, fere ansere minores : uerum penelops (si Aristophanis scholiastæ credimus) anati similis est, columbæ magnitudi-
Ceramides. Chenerotes. Truones. ne: uel, ut aliis placet, anate maior (nisi fortasse pro μεῖζον scribi debeat μείων.) Penelops,ut refert Aristoteles, circa lacus uersatur & amnes. 3 Ceramides, alij legūt chenerotes. 4 Onocrotalos Festus truones uocat. Onocrotali,ut quidam existimant,dicti sunt ab asinino,quem in aqua faciunt, ruditu.

De anatino genere,& aliis quę anatibus similes sunt. Cap.CXLIX. 1

Anas. Νῆσσα, uel νῆττα. E Palmipedum grauiorum genere anates sunt, quæ & circa lacus & a- F
mnes uersantur. Anati gula tota ampla & lata est:appēdices quoq; paucas habet infra quà desinit intestinum. Anas mas, ut Alexander Myndius prodit, maior est fœmina, & colore magis uario. Anates solæ, quæque sunt eiusdem generis, in sublime protinus sese tollunt: atque e uestigio cælū petunt,& hoc etiam ex aqua: itaque in foueas quibus feras uenamur delapsæ
Anates Ponticæ. solæ euadunt. Veneno anates Ponticas uiuere autumant. anates pennas rostro purgantes uentum præsagiunt. Anatis caro durior est, quàm sit turdorum merularúmue aut paruarum auium. Quod uero traditur in torminibus mirum est:anate apposita uentri transire morbum,anatémq; emori.
Anates Ponticæ. Sanguis anatum Ponticarum aduersus omnia mala medicamenta pollet: itaque & spissatus seruatur, uinóque diluitur. Mithridatis inuentum autumant sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam uene- G
γλαυκίον, Glaucium. Boscas. no uiuerent. Similes anatibus sunt,sed minores paulo, quos glaucia Græci uocant ab oculorum colore. Anati quoque similis, sed minor est & bo- 2
scas:circa lacus quoque & amnes uictitans. Mas in hoc genere magis uarius cernitur:habent & mares rostra sima atque minora. Inuenitur & bo- 3
scadis genus quoddam anate maius,sed minus chenalopece. Quas ab u-
Colymbis. Colymbus. Vrinatrix. rinandi uoluptate colymbidas & colymbos nominant.omnium aquaticarum quæ palmipedes sunt, & in lacubus aut amnibus uictitant, minimæ sunt:atri ac sordidi coloris, acuto rostro. soli earum spectantur oculi, cæ- 4
Phascades. Vria, οὐρία. Phalaris, Phaleris. tero merguntur. Phascades paulo maiores sunt quàm colymbides: cætero similes anatibus. Est & uria dicta, non multo minor anate: rostro lōgio- H
re ac tenui, colore sordido figlino. Angustum & phalaris uocata rostrum 5
obtinet:caput rotundius,uentrem subcinericio colore, dorsum nigricans: 6
hæc & circa lacus & amnes uictum quærit. Phalarides in Seleusia Parthorum,& in Asia laudatissimæ.

1 Anates, Νῆτται περιζωσμέναι dicuntur ab Aristophane, quasi cingulum candidū habentes,ut uult scholiastes. Νῆσσας ὀχριάδας uocauit Aratus aues marinas, quæ in
Boschides. insulis sunt. 2 Boschidas dixit Columella:sed uide an sint exemplaria uera. 3 Magis uarius, κατάγραφος. 4 Σκέπτονται δ' ὄμματα, τὰ δὲ πολλὰ καταδύνται, id est sæpissime merguntur, uel urinantur. 5 Longiore, Μακρὸν, μικρόν. 6 Sordido figlino, ῥυπαροκέραμος. 7 In hoc lacustrium genere nominantur à Varrone & Columella,
Querquedulæ. querquedulæ.

De coruis

A De coruis aquatilibus. Cap. C L.

COrui aquatici naturaliter caluent, quibus apud Græcos nomen est in- *Coruus aquaticus.*
de. Phalacrocoraces aues Balearium insularum peculiares, iam etiam
1 in Alpibus capiũtur. Qui corax, id est coruus appellatus est, magnitudo illi *Phalacrocorax.*
est quanta ciconiæ, sed crura breuiora: palmipes natánsque, colore nigro. *Coruus marinus.*
Insidit arboribus, & nidulatur in iis unus ex hoc genere. Et hæ quidem aues *Κόραξ.*
circa aquas uictum sibi quærunt.

1 Corax, κορώνη θαλάσσιος hæc est, ni fallor, apud Arrianum in ponti Euxini nauigatione, & alia ab æthya: quanquam aliter uideatur Suidæ & Hesichio, uti supra in æthya. *Κορώνη θαλάσσιος.*

De brintho & upupa. Cap. C L I.

B MOntes autem colunt & syluas upupa & brinthus: cui & uictus pro- *Brinthus.*
bus, & uox sonora est. Vpupa quoque montium incola est & sylua- *Vpupa.*
rum, coturnice paulo maior: & ut poeta de tyreo ait,

-Cui stant in uertice cristæ,
Prominet in modicum prælonga cuspide rostrum:
Nomen epops uolucri est, facies armata uidetur. *Epops.*

1 Obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam subrigénsque,
per longitudinem capitis à rostro residentem. Eminent pennæ, inquit Pau
2 sanias, in galeæ modũ. Vpupa una in suo genere non nidificat: sed stipites
3 arborum subiens, parit sine ullo stramento in cauis: & nidum potissime è
C stercore hominis facit. Trimestris auis upupa est: quippe quæ cum fœtum
eduxerit abit, &

Deserta quærit nemorum, & inuias plagas,

ut Æschylus testatus est. Colore etiam immutatur tempore æstatis & hyemis, ut idem author est,

Colore speciem multimodo pingit suam:
Nam uere candicans ubi extitit nouo,
Æstate tum deinde ut recanduit seges,
Alas repente uarias maculatus quatit.
Vagatur hic semper fastidiens locos,
Deserta quærit nemorum & inuias plagas.

D Indicam upupam Indorum rex amores delitiásque suas ob eius uenustatẽ circungestat. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur.

1 Crista, &c. τριλοφίαν dixit eã Aristophanes, quasi triplicẽ habentem in galea cristam, uti in scholiis habetur: forsitan ab insigni crista dictum est. 2 In suo genere; τῶν καθ' ἑαυτὸν νοττευόντων. 3 Nidum hominis stercore luti loco circunlinit, in-
5 quit Ælianus.

De auibus partim peregrinis, partim monstrosis. Cap. C L I I.

IN Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarũ *Hercyniæ aues.*
plumæ ignium modo luceant, quãuis densa uox obtegat & denset tenebras. unde homines loci illius plerunque noctũ rationem uiæ moderantur indicio plumarum refulgentium. Authores sunt omnibus annis cater-

Memnonides, uel Mēnoniæ aues. uatim aduolare Ilium ex Æthiopia aues,& confligere ad Memnonis ſepul E
chrum,quas ob id Mēnonidas aut memnonias uocant. Hoc idem quinto
quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis exploratum
ſibi Cremutius tradit. Aues haſce terrā Mariandineam incolere ferunt,co-
lore nigras:corporis forma accipitris ſimili. Carne abſtinēt: eis enim ad ci-
Seleucides aues. bum ſemina ſatis ſunt. Seleucides uocantur auiculæ, quæ iugiter locuſtas,
quas ἀττελάβους uocant,edunt,eaſdémque celeriter excernunt. Harū aduen-
tum ab Ioue precibus impetrāt Caſij montis incolæ,fruges eorum locuſtis
uaſtantibus. Nec unde ueniant,quóue abeant, compertum eſt: nuſquā cō-
ſpectis,niſi cum præſidio earum indigetur, inexplebilem habent deuorādi
Scythica auis. naturā. Scythicæ terræ incola auis eſt otidis magnitudine,quæ binos pro- 1
creat pullos. & quæ pepererit oua,non incubitū fouet,ſed condita in lepo- F
rina aut nulpina pelle relinquit: atque ita obuoluta in ſumma arbore col-
locat:cúmque à uenatione uacat,cuſtodit: & ſi quis ſcandit, impugnat &
Rhyntaces. uerberat alis,perinde ut aquilæ faciūt. Apud Perſas gignitur auicula rhyn-
taces nomine,in qua nihil inuenitur excrementi: ſed interna omnia adipe
plena:quo fit,ut eam aere atque rore ſolum nutriri arbitrentur. Chloriten
Scylla. dicunt magi gemmam inueniri in ſcyllæ auis uentre, congenitam ei: fer-
Phœnix, φοῖνιξ. róque includi iubent ad quædam prodigia moris ſui. Æthiopes atque Indi
diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aues: & ante omnes nobilem
Arabiæ phœnicē: haud ſcio an fabuloſe unum in toto orbe,nec uiſum ma-
gnopere. Manilius ſenator author eſt,neminem exiſtere,qui uiderit ueſcē- 2
tem. Nam ut tradit Ouidius: -Nec fruge nec herbis,

Sed thuris lachrymis & ſucco uiuit amomi. G

Aquilæ narratur magnitudine,capite honorato,criſtis faciē caput plumeo
apice honeſtante:plumarum ſerie, medio exeunte alio : auri fulgore circa 3
colla,cætera purpureus,cœruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus,

Et Tyrio pinguntur crura ueneno. 4

Viuere quadraginta & quingentis annis: uel ut aliis placet ſexcentis LX:
ſeneſcentem caſia thuriſq; ſurculis (uel ut tradunt alij,cinnamis)conſtrue-
re nidum,replere odoribus,& ſuperemori. Ex oſſibus deinde ac medullis
naſci primo ceu uermiculum,inde fieri pullum prodit idem Manilius.

Fœmina ſit uel maſculus hęc,fortaſſeq; neutrum:
Felix quæ ueneris fœdera nulla colit. H
Ipſa ſibi proles ſuus eſt pater,& ſuus hæres:
Nutrix ipſe ſui, ſemper alumna ſibi.

Hæc atque alia de phœnice Lactantius. In Arabia quoque cinnamomus
Cinnamomus. Cinnamulgus. Cinnamolgus. aut cinnamulgus auis appellatur,quam ſurculos cinnamomi portare,ac ni-
dum ex his conficere aiunt. Nidificant excelſis arboribus & ramis:ad quos
quoniam non eſt peruenire ob ramorum altitudinem & fragilitatem, ac-
colæ congeries illas plumbatis petunt iaculis: deiectáſque pretiis uendunt
amplioribus:quòd hoc cinnamum magis quàm aliud mercatores probēt.
Dacnades. Aues dacnades nuncupatas Ægyptij ad potentium coronas alligare ſoliti
ſunt,ut uellicando & aſſidue cantitando potanteis à dormiendo ſuſtineāt.

In maris

A In maris Caſpij inſulis auem quãdam naſci ferunt,quæ magnitudine anſe- *Aues Caſpiæ.*
rem ſuperet:pedes autem habeat grui perſimiles:dorſo ſit uehementer ru-
bro,uentre uiridi,collo albo & diſſeminatis maculis croceis diſtinćto: non
minus quàm duo cubita longo,roſtro nigro. uocem ſimilem ranis mittit.
Auis etiã Caſpia eſt,uel potius Indica: (nam in India etiam naſcitur) anſe-
ris magnitudine: & lato quidem,ſed tenui capite,cruribus paruis. uario co
lore diſtinguitur:nam eius dorſum purpureum eſt, uenter maxime cocci-
neus eſt:caput & cutis exalbeſcunt:uocem caprinam mittit. Apud Caſpios
etiam fama eſt auē procreari magnitudine maximi gallinacei, uerſicolore
uarietate florentem:ſupinámque uolare, & ſub collum extenſis cruribus i-
pſum iiſdē ſubleuare, tũ catelli uocē edere: neque in ſublime,ſed circũ ter-
B ram idcirco uolare,quòd in altum non queat ſeſe attollere. Catreum exi- *Catreus.*
mia formæ pulchritudine auem Clitarchus prædicat, pauonis magnitudi-
ne:cuius pennarum extremitates ſmaragdi ſimilitudinem gerunt. Quæ ſi
alios intuetur,eius oculi quo ſint colore neſcias: ſin te aſpiciat, purpureos
dices. Quod in aliorum oculis album,illius pallidum eſt.peracuto uidendi
ſenſu prædita eſt. capitis plumæ partim candidulis ocellis, partim guttis
quibuſdam aliis in alias implicatis diſtinćtę ſunt. Eius pedes ſandaracini: &
uox canora. eam in deliciis maxime omnium auium Indi habent, ut qui
aſpećtu illius impleri non poſſint. ex oculis facula ſplendet, ut luciđiſſimæ
flãmulæ ſimilis ſit.gregatim uolant,ut nubes eſſe uideantur. Auis in India
naſci fertur:magnitudine triplo maior otide,ore permagno & longis cru-
C ribus: eam abſonum quiddam ſonare: ſummáſque eius alas pallidas: cæte-
ras uero pennas cinericias eſſe:Indi celã uocant. In India auis ad ſturni ma *Cela.*
gnitudinem accedens,uariis coloribus pićta naſcitur, quæ & humanã uo-
cem effingit,& pſittacis uocalior, & maiore eſt docilitate. Nõ tamē huma-
num uićtum æquo animo ſuſtinet: ſed libertatis deſiderio famem potius
quàm ſeruitutem amplećtitur:cercionem appellant,quòd ſimiliter caudã *Cercio.*
atque cinclus mouet. Paruularum quarundam auium Indicarum genus in
excelſis rupibus nidificat:quarum magnitudo perdicũ, ſandaracino colo-
re:Indi ſua lingua dicerum ſolent nominare:Græci,ut fertur,dicæum. Hu *Dicerus.*
ius ſtercus ſi quis milij magnitudine ſumpſerit in potionem diſſolutum,ad *Dicæus.*
ueſperam morietur:mors ſuaui ſomno ſimilis eſt, & nullum omnino ſen-
D ſum doloris habet. Quamobrem ſummopere Indi id aſſequi ſtudēt: ipſum
etenim malorum obliuionem exiſtimant inducere. Quod quidem ex In-
dia muneri miſſum rex Perſarum omnibus rebus antefert & aſſeruat,inſa-
nabilium malorum remedium,ſi ſumere ſit neceſſe:neq; apud Perſas quiſ-
quam alius quàm rex id habet. Peregrina auis & gnaphalus eſſe uidetur, *Gnaphalus.*
quippe quę raro in noſtris locis appareat, inquit Ariſtoteles. Gnaphalus uo
ce proba eſt, & colore pulchro:necnon ingenio ualet in uitæ officiis, & ſpe-
ciem præ ſe fert decoram. Incẽdiaria auis inauſpicata eſt:propter quam ſę- *Incendiaria auis.*
penumero luſtratam Vrbem in annalibus inuenimus (inquit Plinius): quæ
ſit auis ea, nec reperitur nec traditur. quidã ita interpretantur incẽdiariam,
quæcũque apparuerit carbonē ferēs ex aris uel altaribus: alij ſpinturnicem *Spinturnix.*

eam uocant. Sed hæc ipsa, inquit Plinius, quæ esset inter aues, qui se scire diceret non inueni. uerùm Festus spinturnix, ait, auis genus est turpis figuræ, E
* occursatrix: unde artificũ perditis. Spinturnix ea græce dicitut, ut ait Santra ἀνιδᾶος. Cliuinam quoque auem ab antiquis nominatam animaduerto ignorari: quidam clamatoriam dicunt: Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat. Tragopanadem uel tragopana plures affirmant maiorem aquila, cornua in tẽporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo. Equidem & hanc auem, inquit Plinius, & pegasos (quos Æthiopia generare dicitur) equino capite uolucres, cornibus armatos: & griphas auritos aduncitate rostri, fabulosos reor. Porro griphas sunt qui tradunt quadrupedes uolucres esse, corpore & unguibus leoninis: ore & alis aquilinis, sed candidis: oculis igneis, & capite cuiusmodi pictores fingunt, alites ferocissimas. Maculas quasdam griphibus inesse, quidã aiunt, quales pardalibus. in Asiatica Scythia aurum effodere, & cum his assidue bellũ esse Arimaspis circa metalla.

Cliuina auis. Clamatoria. Prohibitoria. Subis, uel Subin. Tragopanades Tragopan. Pegasus. Griphes. γρύψ. 6 7 8 F

Stymphalides. Circa Stymphali aquas, aues anthropophagos fuisse aiunt: quas Hercules sagittis confecit: uerùm Pisander Camireus Herculẽ minime aues interfecisse, sed crotalorum strepitu abegisse tradit. Arabiæ terræ deserta loca, & alia fert ferarum genera, & aues quoq; stymphalidas cognominatas, leonibus ac pantheris in homines haud minus atroces: inuolant enim in eos, dũ illas aucupantur: rostrísque feriunt, atque adeo interficiunt, & quæcunque ex ære aut ferro gestant homines, ea perforãt aues: sin uero ex cortice uestẽ cõtexuerint crassiorẽ, nõ aliter stymphalidum rostra corticibus, q̃ minorũ auium pennę uisco inhærẽt. Sunt autẽ stymphalides gruum magnitudine, G ibis specie, sed rostra habẽt ualidiora, nec adunca more ibis. cirrũ in capite gestant. Aues istę Arabicæ Arcadicis cognomines, an eiusdẽ fuerint generis, nihil affirmo (inquit Pausanias:) alioqui fieri quidẽ potest, ut cum natæ primũ in Arabia fuerint, earũ pars aliqua in Arcadiã ad Stymphalim fluuium uolauerit: indéq; nomẽ stymphalidũ ortum, cum aliud tamen nomẽ forsitan apud Arabas sortitæ sint.

Strix, στρίγξ. Esse in maledictis antiquis strigem conuenit, sed quæ sit auium constare uon arbitror. Has ita depinxit Ouidius: 9

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerósque petunt nutricis egentes, H
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris:
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.

Sirenes. Fabulosum autem arbitror, inquit Plinius, de strygibus eas infantium labris immulgere. Nec Sirenes impetrauerint fidem, licet affirmet Dino Clitarchi celebrati authoris pater in India esse: mulceríque earum cantu, quos grauatos somno lacerent. De his ita cecinit Ouidius,

-Vobis Acheloides undæ,

Pluma

A Pluma pedésque auium, cum uirginis ora geratis. Deinde,
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

1 Otidis magnitudine. Hoc in loco uetus Aristotelis interpres habet, Non minor aquila: ut legisse uideatur apud Aristotelem, ὀρνίθων γένος ἐστὶν αἰετώδες: nō αἱ ὠτίδες, uti legit Theodorus, & ante illum Plinius. Et mihi certe quadrare magis uidetur Aristotelis contextui, ut legatur αἰετώδες quàm αἱ ὠτίδες: nō propter phrasin solū, sed quòd antea uerba plura fecerat Aristoteles περὶ ἐν τῷ γένους: uerum nihil muto. 2 Quando & ubi uisus esse traditur phœnix ostēdunt Solinus & Plinius: sed quæ falsa esse nemo dubitarit, inquit Plinius. De phœnice lege Herodotū, Ouidiū in Metamorph, Claudianum & Lactantium. 3 Solinus, Capite honorato, in conum plumis extantibus, cristatis faucibus. 4 Solinus, Postera parte purpureā absque cauda, in qua roseis pen-B nis cœruleus interscribitur nitor. 5 Gnaphalus, &c. Hæc omnia refert Theodorus ad ueliam auem, ex Græco exemplari (ut opinor) mendoso: nam & in nostris exemplaribus & ueteri tradnctione tanquam diuersæ ponuntur aues. 6 Solinus, Cornibus arietinis proferens armatū caput. 7 Hæc ales, inquit Solinus, pegasi scilicet, equinum nihil præter aures habet. 8 Griphas priscis Latinis picos appellatos tradidit Nonius, ut Plaut. in Aulul. Pici diuites, qui aureos montes colunt: eos solus supero. 9 Stirigem, &c. Hæc syrnia græce nuncupatur: uide Hermolaum in striæ uocabuli explanatione post annotationes Plinianas. *Pici. Syrnia.*

De struthiocamelo. Cap. CLIII.

STruthio Africus, quem & struthiocamelum uocant, animal est naturæ duplicis: partim enim auem, partim quadrupedem refert: quippe qui ut non quadrupes pennas habeat, ut non auis, neque sublimis uolet, nec pen-C nas ad uolandum commodas gerat, sed pilis similes. Item quasi quadrupes sit, pilos habet in palpebra superiore: & glaber capite & parte colli superiore est: itaque cilia habet utrinque pilosiora: sed quasi auis sit, infra pennis regitur. Bipes etiam tanquam auis, bisulcus tanquam quadrupes est: ut uero alij, in capite pilis minutis, oculis grossioribus nigrísque, nō dissimili forma & colore camelis: collo oblongo, rostróque acuto. Magnitudine non auis, sed ceruorum est. Africi autem uel Æthiopici struthiocameli altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritatem uincūt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent. Vngulæ uero ceruis similes, bisulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra sequentes ingerūt D pedibus. Oua pariunt complura, quæ propter amplitudinem pro quibusdam habentur uasis: conósque bellicos & galeas eorum pennis adornant. Concoquendi sine delectu deuorata, mira natura: sed non minus stoliditas in tanta reliqui corporis altitudine: cum colla frutice occultauerint, latere sese existimantium. Struthocameli caro, ut & reliquæ partes omnes, excrementosa est concoctúque difficilior. Ventriculus nonnullis in pretio habetur, & loco medicamenti quod concoctionem adiuuet: qui tamē ipse non facile concoquitur, tantum abest ut aliorum ciborū concoctioni conferat. Seuum struthocamelinū efficacioris ad omnia usus, quàm est adeps anseris. Animalium eorum quæ inter sanguine prædita, terrestria appellauimus, eo scilicet quòd aërem recipiant, partúsque faciant in terra, indicatæ iam differentiæ sunt. Hinc natura aquatilium dicetur.

Struthiocamelus. Struthocamelus. Struthio Africus. Στρουθὸς ὁ Λιβυκός. Στρουθός, Struthio. Struthium.

De struthiū uenatione lege Strabonē lib. 16, & Oppianum de uenatio. lib. 3.

DE ANIMALIVM DIF- E
FERENTIIS LIBER VIII

Continet ea quæ in ſanguineo genere aquatilia dicuntur: quæ ſcilicet in aqua uictitant, & in aqua quoque pariunt, uidelicet piſcium & cæterorum genera.

De piſcibus, & primo de eorum partibus exterioribus. Cap. CLIIII.

Piſcis, ἰχθύς.

Nter ea quæ aquas incolunt, piſcium genus unum eſt ab aliis diſtinctum: quod & forma F euariat numeroſiore. Habet id caput & prona & ſupina ea parte qua uenter & uiſcera cōtinentur. Caudam cōtinuam indiuiſámque fere parte gerit poſteriore, ſed uarie. Mutilatius autem eſt piſcium genus atque imperfectius quàm auium, partibus exterioribus: piſcium etenim nulli ceruix, nulli manus aut pedes: ſed nec alas habet, ſed pinnulas quaſdam: nulli teſtes aut intus aut foris, nulli mammæ. neque meatum genitalium ullum habet piſcium genus foris conſpicuum, ſed continuo ac ſimplici corpore à capite in caudā uſque porrigitur. Capita piſcibus proportione G corporum maxima: oculi omnibus ſine palpebris: uerum non duri, ſed lubrici. Auditus uero olfactúsue nullum continent membrum manifeſtum: quod enim uideri tale poteſt per loca narium, id non ad cerebrum uſque tranſmeat: ſed partim obſeptum & cæcum mox deſinit, partim ad branchias fertur: audire tamen at que olfacere piſces palam eſt. Sunt autem qui uel maxime animalium piſces auditu ualere arbitrentur: uidelicet hominū experimento, qui aſſidue in mari uerſentur, rémque piſcatoriam percallēt. Sunt etiam qui liquidius inter piſces audire prodantur, ut lupus, mugil, ſalpa & alij quidam: cætera piſcium genera minus audiunt. Sunt in piſcium genere oris diſcrimina: aliis enim os ante & promptum eſt: aliis infrà parte ſupina, ut cartilaginei generis maximæ parti: quamobrem hoc genus niſi H conuerſum reſupinetur, cibum corripere nequit. Adhæc differētia exiſtit, quòd aliis os reſciſſum eſt, ut iis quæ carne ueſcūtur: iis enim uires ore cōtinentur: aliis ſubinde eſt in arctius compreſſum & coarctatum, iis ſcilicet qui non carne ueſcuntur. Dentes habent omnia piſcium genera ſerratos pectinatímque coeuntes, excepto ſcaro, & acutos: atque ſerie dentium multiplici fulciuntur. Piſcibus etiam data quidem eſt lingua, ſed imperfecta incertáque, ac minime explanata: oſſea enim nec fere abſoluta eſt, ſed adhæret, extrema eius parte tantummodo diſcreta. In lingua etiam dentes nonnullis & in palato & toto ore: ut turba uulnerum molant, quæ attritu ſubigere non queunt: præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullū habenti-

Huius rei argumentum uideas apud Ariſtotelem lib. 4. hiſtor. animal.

A bentibus retinendi adminiculum. Palatum etiam quibusdam adeo carnosum est & molle, ut si parum diligenter aduertas, lingua id esse uideatur, ut cyprino. Piscibus nullum omnino collum esse dixeris, aut breue admodum ex duabus solum primis uertebris compositum. Branchias autem pisces rē habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddūt: atque etiam pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt, binas scilicet parte prona, & binas supina. Et hæ quidem in piscibus similiter quodāmodo habentur, atque alæ & crura in auibus: his enim alæ duæ superne dependent: illis pinnulæ duæ parte prona: his pedes resupinæ parti subduntur, illis pinnulæ infra adhærent fere iuxta pronam partem. Binas illas quæ parte prona lateribus geruntur, omnes fere habent: reliquis quæ subditæ sunt carent nonnulli ex iis qui longi sunt & corpulenti: ut anguilla, ut conger & mugi-

βράγχια.

Pinnas, πτερύγια.

B lum genus, quod in lacu Sipharum nascitur: & pręterea quę tænia appellatur. Iis uero qui prælongi sunt, atque magis serpentis speciem referunt, ut murena, nullæ omnino sunt pinnæ, sed flexuoso impulsu corporum ita humore utuntur, ut terra serpentes: quibus neque branchiæ integræ atque discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Cartilaginei quoq; generis aliqua pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt & caudam habent, ut raia & pastinaca: suáque ipsa latitudine natant. Ranā tamen pinnas hābere uidemus: & quęcunque suam latitudinem colligunt in mucronem. Et branchias ipsas quidam pisces operimento spineo intectas cōtinent: at cartilaginea omnia cuticulari tantum operimento opertas. qui intectas habent, iis in obliquum

C utroque latere tenentur: qui tegumento illo spineo carent, cartilaginea dico, iis fere si plana sunt, parte inferiore supináque habentur, ut raiæ. Rana autem deductas in latera habet branchias: sed si oblonga sunt, eorum lateribus adhærent, ut in quouis mustelino genere (quod galeodes uocant) cernitur. Item branchiatorum ipsorum, aliis simplices branchiæ sunt, aliis duplices: omnibus tamen simplex est, quæ nouissima corpori admota est: & aliis paucæ, aliis multæ: uerū in utrūque latus æque partitæ omnibus sunt. Habent quibus paucissimæ sunt singulas branchias utrinque, eásque duplices, ut aper: aliis binæ utrinque, alteræ simplices, alteræ duplices, ut cōgro, scaro: aliis quaternæ utrinque simplices, ut accipenseri, dētici, murenæ, an-

D guillæ: aliis quaternæ duplici ordine, nouissima excepta, ut turdo, percæ, siluro, cyprino: his qui galeodes dicuntur etiā duplices & quinæ utraque ex parte sunt: gladio octonæ duplices. Ita branchiarū colligitur numerus. Sed præter branchiarum discrimen, pisces à cæteris animalibus differunt, eo quòd non pilis, ut terrestria quæ animal generant, non cortice, ut nonnullæ quadrupedes quæ oua pariunt, non penna, ut genus auium, integuntur: sed plurimis squama cutis operta est: quæ præ sua rigiditate tenuitatéque facile auellitur. Pauci quidam scabri sunt, cutémque habent asperam: paucissimi leues: cartilaginea enim squamis carent, sed aspera cute fere muniuntur: leuia sunt perpauca: congri autem & anguillæ & thunni leues sunt.

Duplici ordine, δίστοιχα.

1 Squama integuntur illi pisces tantum, qui ouum arenidum friabiléue pariunt: nam ex longis conger tale ouum non edit, nec murena. qui autem

ſquamis integuntur,iis extenuatis ac ſeneſcentibus duriores craſſioréſque E
efficiuntur ſquamæ. Teſtes non habent piſces,ſed nec genitale ullum foris conſpicuum,ſicut nec ullum aliud animalium genus quod careat pedibus:meatus tamen idem eſt coitus,qui & ſicci excrementi:quæ quidem ſimiliter tam in fœminis eorum quàm in maribus ſunt.Piſcibus cauda ad natatum data eſt, queádmodum auibus uropygium ad uolatum dirigendũ: ſed continua fere ac indiuiſa:uerum cauda ipſa nõ omnibus ſimilis eſt: ſed cum cęteris non euariet,planorum nonnullis ſpinoſa, & longa, & gracilior eſt,ut torpedini & paſtinacæ,& ſi quid aliud huiuſmodi cartilagineum eſt: quorundam carnoſa quidem,ſed breuis,ut ranis accidit.

1 Arenidum, ψαθυρόν,quia non continuum,ſed quoddam arenulentum eſt,ita dif F
fundi in multa poteſt. ψαθυρότητα σωμάτων,id eſt fungoſam & friabilem corpulẽtiam tranſtulit Theodorus,in mollibus,ſcilicet in ſepio.

De piſcium interioribus partibus. Cap. C L V.

GVla paucis piſcibus ineſt, ut congro, anguillæ: iíſque breuis, ſed plurimis ab ore ſtatim ſequitur uenter: quocirca ſæpius euenit grandioribus nonnullis, ut dum per impetum inſectantur minores,uentriculus in os procidat. Piſcium cor ſuum mucronem non ad pectus ſpectantem, ſed contrà quàm in aliis ſpectatur animantibus, ad caput & os habet: extremúmque eius inde pendet,quà branchiæ dextræ atque ſiniſtræ inter ſe coeunt copulantúrque.Sunt etiam meatus alij de corde ad branchias tenden G
tes ſingulas pro ratione magnitudinis,hoc eſt maioribus maiores,& minoribus arctiores:inter quos in maioribus craſſa admodum & candida fiſtula eſt,quæ de cordis extremo oritur. Piſces omnino pulmonẽ non habent, neque arteriam: (non enim reſpirant) ſed branchias uice pulmonis obti- 1
nent,quibus diximus modis. Piſcium iecinora maxima ex parte pallidiuſcula ſunt.Iecoris partes in quibuſdã adeo dirimuntur,ut bina eſſe iecinora uideantur, ueluti cartilagineis. Iecur adipeum nonnullis eſt, ut cartilagineis:quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. Lien piſcibus partim non magnus eſt,partim uero notæ gratia duntaxat habetur. Fel habent omnes piſces:ſed aliis iecori adiunctum eſt, ut muſteligenis, ſiluro, ſquatinæ,leuiraiæ,torpedini:atque ex longis anguillæ, belonæ, zygenæ: aliis, & H
magnæ quidem parti,inteſtino annexum eſt,dependens à iecore meatibus quibuſdam perpetuis ſummæ tenuitatis:& aut ſemotius a iecore, aut propius,ut ranæ,accipenſeri,dentici,murenæ,gladio. Nonnulli etiam toto inteſtino prętextum continent,ut amia. Sæpe etiam genus idem utrũque patitur ſitum,ut congri:aliis enim ad iecur,aliis infra ſepoſitum adhæret. neque renes neque ueſicam piſces habent. Venter piſcibus unus & ſimplex eſt,ſed figura uaria eſt:alij enim modo auium uentriculum habent carnoſum,ut mugilis:nonnulli uentrem inteſtino ſimilem habent,ut ſcarus, qui 2
& ruminare ſolus piſcium creditur. Inteſtinum etiam ſimplex eſt replicãs ſe,ſimiléque ſibi in omnibus eius partibus. Piſcibus magna ex parte ſuperne cir-

A ne circa uentriculum exeunt appendices,ut in iis quasi lacunis cibum conditum macerent atque concoquant:nonnullis complures,ut gobio, galeo, percæ,scorpioni, mullo, sparo. at mugili parte altera plures exeunt, altera una tantum:aliis paucæ,ut hepato,glauco,auratæ. Tum autem eiusdē speciei consortes inter se differunt:auratarum enim aliis plures, aliis pauciores.Sunt etiam quibus nullæ omnino sint, ut magnæ cartilagineorū parti: cæteris ita ut aliis paucæ, aliis uel plurimæ habeantur: omnes tamen ad ipsum uentrem eas appendices habent. Pisces testibus carent,ut modo diximus:sed πόρους,id est meatus continēt binos,qui à præcordiis uenáque maiore exorti bifurces,utrunque spinæ latus perreptēt, coeántque superne in unum caput,atque ita ad ostium excrementi finiunt: (quod enim ad spinā est,id superius nomino.) hoc ergo inseritur atque in locis tenditur fœminarum. Pleni ij meatus in maribus θορὸν,id est humoris fœtifici redduntur tempore coitus,latissiméque patent eo tempore,etiam imperitis, (æque in maribus atque illi qui in fœminis in matricem feruntur,)attritúque pisciū mutuo,atque adeo etiam si compresseris, facile semen ipsum effluet genitale candidum.ubi uero id temporis præteriit,incerti uel meatus ipsi interdum redduntur,ut de testibus in auiū genere expositum est. Differunt inter se meatus genitales maris & fœminæ,tum aliis rebus,tum etiam quòd maris lumbis inhærent firmius,fœminæ mobiles sunt. Piscium uuluæ bifidæ sunt,& non ut auium suprà iuxta septum, sed infra habentur sicut bipedum aut quadrupedum quæ animal pariunt,sed tenues & mēbrana constantes & longæ:ita ut in minutissimis pisciculis partem uuluæ utranque, dextram scilicet & sinistram iungi in faciem unius oui uideatur. At galeis reliquísque cartilagineis uulua bipartita pertinénsque suprà ad septum, quomodo auibus est,& infra quoque porrecta: atq; etiam de medio sui bipartiti sinus arctior ad septum usque pertendit: ac oua hoc in loco ad septi originem maxima pro parte cōsistunt:mox prolapsis in spatium latius, fœtus animales excluduntur.Piscibus ouiparis nō infrà apud aluum,sed lumbis adhærens uulua continetur: at cartilagineis uterus utrunque situm habet,scilicet in parte priore & ad lumbos : partem enim uuluæ superiorem, in qua oua gignuntur,sub septo ad lumbos & pronā habent,inferiorem ad aluum:hac enim iam procreant animal. Piscium ossa proportione similia sunt animantium terrestrium uiuiparorum ossibus: qui enim inter eos animal generant,cartilaginem pro spina habent,ut ea quæ cartilaginea appellantur.in iis nanque quod per dorsum proportionatum ossibus tendit, cartilago est:quæ etiam humorem in medullæ speciem continet. Quæ autem oua pariunt,spinam continent: quæ perinde ut spina dorsi in quadrupedū genere habetur. Sed propriū in piscibus est,quòd nonnullis spinulæ quædam prætenues separatim per carnem inhærent. Piscium sebum adipem præ se fert:nec enim concrescere solet. Cartilaginea nullo discrete adipe carni uentríue adhærente pinguescunt: eorum tamen quorundam iecinoribus colliquatis oleum facimus. Pisces genituræ loco θορὸν habent,id est genitale quoddam uirus sui generis, quod meatibus quibusdam continetur,

Sparo,aliàs scaro.

θορός.

Aliàs, partem utranque.

Aliàs, sinum utrunque.

Χονδράκανθαι ὧι.

Ἄκανθα.

Spinula, ἀκάνθιον.

qui à septo uenáque maiori oriuntur, ut ante dictum est. Semen eiusmodi genitale habent mares omnes præter anguillam. E

1 Respirare etiam pisces contendunt nonnulli, ut apud Oppianũ lib. 2 de pisc. & Plinium. 2 Intestino, &c. ἐντόφραξιν potius lego apud Aristotelẽ hoc in loco, quàm ἰτόφραξιν: tum ex ueteri traductione, tum ex lib. 3 de partibus animalium, cap. 14.

De sexus discrimine in piscibus: déque eorum coitu, & aliis quæ ad generationem pertinent. Cap. CLVI.

PIscium maxima pars consummatur mare & fœmina. In piscium tamẽ genere sunt qui omnino sexus discrimen alterutram in partem non habeant: nõnullis enim nec mares nec fœminæ gignuntur. Sunt enim pisciũ nonnulli epitrageæ appellati, qui nec ouum nec semen prolificum unquã habeant: sed qui solidiores pinguioréſque in eo genere sunt, iis intestinum [1] paruum est, & laus præcipua in pastu. Nec desunt quę absque maribus sexu uno fœmineo formentur: sunt enim genera quædam, ut passerum, erythrinorum & chanarum, in quibus omnibus oua reperiuntur. Hæc perinde pariunt ut aues oua, quæ hypenemia dicuntur: uerum ea quæ aues concipiũt pariúntque etiam sunt infœcunda: piscium uero nonnullis, cum spontina ediderint oua, euenit, ut ex his animal progeneretur: in his tamen, si in eo genere mas est, infœcunda manent oua, quæ sponte constiterint, nisi mas suum asperserit semen. Piscium fœminæ plerunque maiores suis maribus euadunt: ut qui ex cartilagineis parui sint, & pars plurima gregalium, & genus omne saxatile. Fœminas quoque maribus esse uiuaciores constat, eo G quòd fœminæ uetustiores quàm mares capiantur. Pisces non coire existimauere quidam: sed mares uentrem ad arenas fricando semen exprimere: fœminas deinde ore exsorbere, atque hoc pacto concipere. coeunt tamen pisces omnes in quibus sexuum discrimen reperitur, uel admotis inuicem partibus supinis, exceptis planis cartilagineis: quanquam eorum coitus qui oua pariunt, rarius cernitur: quoniam congressionẽ quamprimum digressio sequatur: fieri tamen ita eorum coitum uisum est. Tanta enim celeritate rem peragunt pisces, ut etiam piscatores complures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obseruat: ueruntamen coitus eorum uisus aliquando est. Ex cartilagineis autem plani, iidémque habentes caudam, ut raia & pastinaca, & reliqua huiusmodi, non solum admotis supi- H nis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis (modo cauda nullo impedimento ob crassitudinem fit,) coeunt. Squatinæ & quibus plenior cauda est, his attritu mutuo partium supinarum coitus agitur. Sũt qui se uidisse confirmant nonnulla ex cartilagineis auersa, modo canũ terrestrium cohærere. Coitus etiam tempore complura ex his sibi adhærentia capiuntur. Piscium cæterorum diuersa genera coire, uisum à nemine est: squatinam solam & raiam hoc facere creditur argumento piscis cuiusdam qui nomen ex utroque compositum trahit, rhinobati. Conceptus pisciũ magna ex parte uerno agitur tempore: sed tamen & æstate, & autumno, & hyeme nonnulla coitu implentur. Apud Lesbum insulam omnia tam pelagica

Epitrageæ.

F

A lagica quàm Eurypica parere solent in Eurypo, & coeunt autumno, pariũt uere. Cartilaginea etiam autumno mares cum fœminis congregantur: sed uere subeunt Eurypum disiuncta, neque coniugium reperitur ullum donec pariant: uerũ nec pariter omnibus aut simpliciter aut generatim id euenit, sicuti plurimæ parti, ut uerno tempore concipiant: neque etiam cæteris temporibus tam numeroso partu fœtificatur quàm uere. Denique latere non decet, ut stirpium & quadrupedum animantium generi, plurimùm interesse ex regione nõ solum ad cæteram corporis fœlicitatem, sed etiam ad coitum partúmque ampliorem: sic in piscium quoq; ratione locis ipsis discrimen plurimum oritur, non ad magnitudinem tantum habitúmque uegetiorem, uerum ad coitum etiam & partum: ut iidem alibi pluries generent, alibi minus.

B Tempore coitus cum mares meatus illos genitales plenos iam seminis genitalis habent, modo quo dictum est, fœminę mares sequentes uentrem eorum suis percutiũt rostris: quo etiam fit ut mares semen & celerius fundant & largius. Tempore deinde partus mares fœminas sequentes, quæ illæ oua ediderint, ipsi mordicus fere uorant: pisces uero ex iis quæ remanserint, oriũtur, quibus scilicet mas semen asperserit genitale. Sub partu enim mas sequens, semen ouis quæ reliqua sunt, aspergit; & quæ uitale id uirus contigerint, ex his pisciculi enascuntur: quæ uero nõ attigerit liquor masculi ille uitalis, sterilescunt & irrita fiunt. Nõ omnibus enim id contingit ouis in tanta multitudine: alioqui replerentur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant. Discrimine partus

C sic discrepant pisces, ut alij oua pariant, alij animal. pariunt oua omnes qui squama integuntur: animal omnes qui genere cartilagineo continentur, excepta rana. genus enim cartilagineum tam planum quàm mustelinum animal generat: reliqua oua pariunt. Sed nec cartilagineis quidem fœtus sine ouo: pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquam rana: mox animal foras pariunt. Oua piscium imperfecta eduntur omnium, excepta rana, & putamine duriusculo intecta: quæ postquam edita sunt, foris augentur & perficiuntur: incrementum enim oui simile uermibus est. Animal enim quæ uermem pariunt, primo exiguum edunt, quod per se augetur sine ullo annexu: ita & piscium oua in mari crescunt: sed quædam summa celeritate, ut murenarum: quædam paulo tar-

D dius. Ouum piscium non bicolor ut auium, sed unicolor omnium est, & al-

2 bum magis quàm luteum, tam antea quàm postea cum fœtus insidet. Et piscium generatio ex ouo, quanuis ab auium generatione differat, simili tamen agitur modo, siue intus siue foris est ouum: quippe cum & fœtus in summo ouo nascatur, membrana obducta: & uenæ similes inter initia spergantur, & caput & oculi: deniq; partes superiores principio fiunt prægrandes: increscente etiam fœtu, humor pari modo subinde absumitur: demum nihil superest quod non fœtum subierit, sicuti de uitello auium expositum est. Adhęc cibus in aluo suggeritur eodem modo pisciculis albus, quo auiũ pullis luteus: nutritur enim non ex luteo, cum oua piscium unicolora sint, sed neque est luteum à candido separatum, sed miscentur in iis ista usque-

quaque & confundūtur. Fœtus, ubi absumptus fuerit oui humor, nuclei fi- E
gura iam constant: & primum nullum accipiunt cibum, sed ex oui humore iam hausto increscunt. post nutriuntur aquis dulcibus usquedum satis augeantur. Piscibus autem hoc commune omnibus est, ut celeri incremēto perficiantur, sed præcipue coracino inter minores: orphus uero breui ex paruo insignem magnitudinem accipit. Qui oua pariunt pisces, in his ouū ipsum arenidum est, & tota uulua ouis referta est: itaq; fit ut in paruis quibusdam pisciculis oua tantummodo gemina esse uideātur: nam ob tenuitatem exiguitatémque uulua incerta in iis est. De coitu piscium satis dictū iam est. Partus autem piscium neque eodem tempore, neque simili modo omnium fit: nec pari temporis spatio geritur uterus. Pisces plurimi semel anno pariunt, ut ij fere qui χυτοί, id est fusanei ex argumento cognomi- F
nantur, quia fusim retibus capiantur. quidam tamē sæpius: sunt enim qui bis pariant, ut saxatiles omnes: & in iis mullus ter parit. Non desunt qui omnibus anni tēporibus pariant, ut murena. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus iis tribus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut salpa, sargus & nonnulla similia, paulo ante æquinoctium: adde iis torpedinem & squatinam. Sunt certe quæ per hyemem suos edant partus, ut lupus, mugilis, belone. Mugilum quoque genera grauescere mense Decēbri incipiunt, gerúntque diebus tricenis. Per æstatem mense Iunio thunna circa solstitiū parit: spargi etiam per æstatem pariunt: & qui pelagici sunt, æstate magna ex parte pariunt. Nec etiam pari temporis spatio geritur uterus: alij nanq; diebus tricenis ferunt uterum, alij minus. Pariendi terminus piscium compluribus est, ubi uermiculi nati in uentre fuerint: innascuntur enim minu- G
ta quædam animalia uermium specie, partúmq; expellunt. Profecto omne genus piscium celeriter adolescit, & præcipue in ponto: quippe cum incrementum singulis diebus intelligatur. Omnino ita existimandum est, ut eidem piscium generi, non iisdē locis degenti, nec coeundi uterúmue ferendi tempus esse idem, nec fœtificandi, nec in magnitudine proficiendi. Verum hæc nos ita exponimus, inquit Aristoteles, ut magna ex parte res euenit. Lacustres & fluuiatiles pisces quinto suæ ætatis mense uterum gestare magna ex parte incipiunt. pariunt omnes intra annum. Nec semen generationis simul omne emittunt mares, nec ouum fœminæ: sed modo marinorum hi quoque semper intra se aliquid plus minúsue, fœminæ o- H
uorum, mares liquoris prolifici retinent. Cyprini quinquies aut sexies anno, chalcis ter, reliqui semel edunt oua. Pariunt omnes in fluuiorum stagnantibus locis, & lacuum arundinetis, ut phoxini & percę. Non solum pares cum paribus, sed etiam admodum grandes cum paruis conueniunt, admouéntque meatus, quos aliqui umbilicos uocant: qua quidem parte fœmina ouum, mas liquorem uenereum depromit. Et oua quæ liquor ille uitalis contigerit, admodum glutinosa redduntur, & candidiora ex templo cernuntur: maioráque reddi eodem die propemodum dixerim. paulo autem post, oculi fœtus existunt conspicui, pręgrandésq; apparent: quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille uitalis, hæc sterilia redduntur, ut in marino

Arenidū, ψαδυρὸν, nō ψαθυρόν.

χυτοὶ ἰχθύες, fusanei pisces.

Semen generationis, θορόν.

Vmbilici piscium.

A marino etiam genere euenire diximus: mas deinde oua quæ edita sunt custodit, fœmina abit cum peperit. Pisciculo iam ex fœcundis ouis increscête, detrahitur uelut putamen, quod membrana est ouum ambiens & pisciculum. Horum quibusdam tardius incrementum ex ouo est: ideóque silurus mas, uel quadraginta aut quinquaginta assidet custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumantur. at minorum nõnulla, uel tertio die speciem pisciculi capiunt. Fœminas cũ parturiunt sæpenumero singulas, mares tredecim sequuntur. Mox fœmina oua procedẽdo emittit: mares sectãtes semen illud suũ ouis respergũt, ut modo diximus. uerũ plurima pereũt: quòd enim fœmina non stabilis, sed mutans continue parit, dissipari oua necesse est, uidelicet ea quæ non in materiẽ inciderint aliquam, cui hæreãt; B sed excepta unda ferantur. Habent mares omnes semẽ genitale præter anguillam: quæ neutrum neque ouum neque semẽ sortita est. Pisces maxima quidem ex parte ouo gignuntur, ut dictum iam est: quidam tamen uermẽ nascuntur, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium: ad hæc anguillarum genus. Sed sunt qui & limo & arena proueniãt, etiam ex iis generibus quæ per coitum & oui primordio generantur: quod tum aliis locis palustribus, tum apud Gnidum factũ olim memoratur: stagnis enim sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, ubi primũ imbribus restagnare loca inciperẽt, pisciculi nascebantur generis mugilum. Quod per coitum procreatur, magnitudine μαινίδιον, id est halecula paruæ: nec in his aliquid uel oui uel seminis continebatur. Quæ autem nec ouum nec ani-C mal pariunt, omnibus iis ortus uel ex limo uel ex arena, uel etiam ex putredine per summa aquæ facta agitur, ut in anguillis & apuarum generibus. De coitu & partu atque de omni piscium generatione dictum iam est.

1 Epitrageæ, ab hirci sterilitate sic dicti, ut uult Theodorus. 2 Quo uero differat piscium generatio ex ouo ab auiũ generatione, pluribus ostendit Aristoteles lib. 6. histor. animalium.

De ratione uictus piscium. Cap. CLVII.

Pisces omnes fœturam, etiam piscium, suo tempore deuorant: reliqua uictus ratio non eadẽ omnibus inest: alij enim carniuori sunt, ut cartilaginei, & congri, & alij quidam. Alter etiam alterum edit: maiorúmque D minores sunt præda, exceptis mugile & cephalo: ij enim soli carne omnino abstinent: alij non carnibus tantum uescuntur, sed & alia deuorant: alij nanque cœno uescuntur, ut cephali: alij cœno & stercore, ut dasquilli: alij alga, ut scarus, melanurus: alij & carne uescuntur & alga, muschóq;, & cõ-1 chis, & cœno, ut mulli. salpa stercore & alga: porrum etiã petit, & cucurbita capitur. Vescitur mugilis unusquisque alga & arena. è cephalorũ genere est, qui non nisi mucore uescitur suo. Anguillæ plurimæ dulci humore uiuunt: nam qui in piscium genere humorem accipiunt, eum non potus, sed cibi potius gratia assumunt. Viuunt fluuiatiles tũ sese mutuo deuorantes, tum ex herba, tũ ex radice, & si quid in cœno comperiant. nocte potius pascere, interdiu secedere in altum solẽt. Cæteris piscibus captura minorum

à fronte agitur ore, ut solent narare: at chartilaginei (quẽadmodum etiam E
delphini & omnes fere cetacei generis) resupinati corripiunt: habent enim
os subter. Victus causa ineunt pręliũ maiores contra minores: maior enim
quisque atque robustior minorem infirmiorémque deuorat. Et pisciũ alij
Dromas, δρομάς. gregatim degunt amicíque sunt, ut qui dromades uocantur & thynni & 2
hamiæ: alij non gregatim, inimicíque uiuunt. Qui amici sunt congregãtur
partim cùm utero ferunt, partim cum fœtum ediderint. Est sane plurima
piscium pars gregatilis: nec ullus grex caret duce: & horum nonnulli non
Coniugales, σύζυγα. modo gregales sunt, uerumetiam coniugales. Greges statis temporibus (ut
modo dixi) constituunt: scilicet cum uterum gerunt, aut post partũ. Coeũt
in gregem nõ solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut
similis pastus appetitur, modo abundet cibus: nam lupus & mugilis quan- F
quam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregantur. Talis pi-
scium uictus est.

Cursor. Cursio.

1 Potrum, πράσιον, id est marrhubium; ita habetur in nostris exemplaribus Gręcis.
2 δρομάδες Theodorus cursores uocat & cursiones: ut lib. 6 histor. animalium. Æstate pariunt omnes, qui cursiones uocatur.

Quòd loca mutent pisces uarie, atque latitent. Cap. CLVIII.

Locum etiam mutare solent pisces: alij enim ex ponto aut in pontũ tra-
nant: alij per hyemem ex alto in litora teporis gratia ueniunt: contrà
æstate ex litore in altum uitantes æstum discedunt. semper quæ imbecil-
liora sunt prius utrauis ratione discedunt: ut scombri ante quàm thũni. Pe
tunt autem pontum tum pastus gratia, qui uberior & cõmodior ibi pro- G
pter aquarum dulcium admixtionẽ suppeditatur: facit enim copia amniũ
loci illius, ut mare sit dulcius, & cibus largior habeatur, quem iidem fluuij
deferunt: tum etiam propter partũ: sunt enim ibi loca ad partionem aptio
ra & tutiora: (beluæ nanq; magnę pauciores ibidem sunt, nec in ponto fere
quicquam maleficum est,) & humor dulcior ac potulentior fœtum melius
educat. Quin & latẽt piscium complures: alij hyeme, ut hippurus & cora-
cinus, thũnus, & pisces saxatiles, omnéq; cartilagineum genus, diebus scili-
cet frigidissimis: nonnulli æstate, ut glauci: non enim fere capiuntur hi nisi
statis quibusdam temporibus, eisdémque semper: cum cæteri omnes fere
semper capiantur. Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis condũ- H
tur, quomodo & fœtificare solent: ut turdi, merulę, percæ. Duo lacus Italię,
inquit Plinius, in radicibus Alpiũ, Larius & Verbanus appellantur, in qui-
bus pisces omnibus annis uergiliarum ortu existunt squamis cõspicui cre-
bris atque præacutis clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa
eum mensem uisuntur.

De coloris mutatione in piscibus, uocéq; & somno. Cap. CLIX.

Mutant colorẽ pisces nonnulli pro anni tempore, (quemadmodum &
ex auibus quædam) ut qui merulæ uocãtur & turdi: uere enim nigre
scunt, post uer albedinem suam recipiunt. Phuca etiã mutat colorem: cum
enim

A enim cæteris temporibus cãdida sit, uerno uaria redditur. Pisces uocis qui-
dem expertes sunt: quippe qui neque pulmonem neque arteriam aut gut-
tur obtineant, sed sonos quosdam stridorésq; mouent, qui uocales esse exi-
stimantur, ut lyra & chromis: his enim quasi grunitus quidam emittitur:
chalcis quodãmodo stridet. cuculus perinde ut cuculus auis obstrepit, un-
de nomen accepit. Necnón cartilaginei generis nõnulla τρίζειν, id est stride-
re uidentur: uerum ab iis uocem emitti ullam, recte dici non potest: at so-
num siue strepitũ reddi uerius dixeris. Dormiũt pisces noctu potius quàm
interdiu: & magna ex parte uel ad arenam, uel ad lapidem aliquem procũ-
bentes quiescũt imis gurgitibus, uel sub saxo aut limo abditi. Plani autem Limo, θινί.
pisciũ arena sese occultant: deprehendũtur situ ipsius arenæ, tolluntúrq; fu
B scina percussi: cartilaginea uero ita interdũ dormiũt, ut uel manu tollãtur.

De ualetudinis piscium differentiis, tum ex locis, tum ex temporibus. Cap. CLX.

Loca pro sua natura piscium genera quæque sibi habent ad incolumita
tem commodiora: quod enim litorale aut pelagium est, huic suo loco
pro naturæ desiderio uersari cõmodius est: quod autem ambigit, id cõmo-
de utroque degere potest: sed sunt loca quædam singulis propria, in qui-
bus rectius ualeant. Limosa regio planum educat piscem, ueluti soleam,
rhombum, passerem: at arenosi gurgites planos quidem non pessime, sed
pelagios melius pãscunt, ut auratas ac dentices. nec omni mari potest piscis
C omnis inesse, ut helops, qui Pamphilio profundo nec alio mari pascitur, ut
Atlantico faber. Cõmodiora piscibus (quod simpliciter dixerim) loca sunt
ea quæ algarum copia scatent: pinguiores enim locis his capiũtur. nam &
quibus alga in cibo est, abunde hîc pascuntur: & quibus caro appetitur, plu-
res pisces sibi reperiunt. Interest etiã aquilonia loca sint, an austrina: genus
enim longum aquiloniis melius uiget: & quidem æstate loco eodem in a-
quiloniis plures longi quàm lati capiuntur. Sed discrimen piscium diuersi-
tate etiam locorum ac temporum existere potest: ut circa Cretam insulam
gobiones omnéq; saxatile genus satis pinguescit. Lupi pisces in Tyberi a-
mne inter duos põtes meliores sunt: rhombus Rauẽnæ, murenę in Sicilia,
elopes Rhodi. Ita non in nouissimis mira, amarissimos esse pisces ad Pelen
D insulam & ad Chæremonas: contra ad scopulũ Siciliæ & Leptim Africæ, &
Eubœam, & Dyrrhachium: rursus ita salsos ut possint salsamenta existima
ri, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron & Deli petras: in portu eiusdẽ
insulæ dulces. Quam differentiam pabulo constare non est dubium. Thũ-
nus post arcturũ melior est, æstate deterior. Vigẽt pisces ouipari fere ueris
tempore donec pariãt, uiuipari autumno: & mugiles item, & mulli, & re-
liqui generis eiusdem. Pariendi tempore laborant omnes pisces: unde fit ut
tunc potissimum ruant in terram: feruntur porro graui stimulo agitati in
terram. Innascuntur enim in uentre minuta quædam animalia uermium
specie, quæ partum expellunt, ut dictum antea est. atque omnino id tempo
ris motu perpetuo incitantur donec pariant: à partu statim requiescunt.

Piſcibus omnibus (exceptis quibuſdam paucis) imbres conducunt, tum ad E cæteram ſanitatem, tum etiam ad partum: contráque anni ſicci incōmodi ſunt: annis enim pluuiis non modo plus cibi naſcitur, uerumetiam pluuio humore plurimum iuuantur: ueluti etiam quę terra gignuntur: olera enim quanuis rigentur, tamen nō tantum proficiunt quantū imbre: quod idem arundinibus etiam lacu prognatis euenit: nihil enim fere accreſcunt, niſi aquæ pluuiæ incidant. Ex pluuiis autem ipſis æſtiui imbres commodiores ſunt parti maximæ piſciū, & pręcipue cū uer, & æſtas, & autumnus imbribus abūdauerint: hyems cōtrà ſerenior fuerit. Locis autē frigidis parum uigent: & hyeme maxime infeſtātur, qui lapidē in capite habent: ut chromis, lupus, phanger, umbra: facit enim lapidis rigor, ut per algorē gelent & deficiant. Sed cùm plurimis piſciū generibus imbres conducāt, quibuſdā tamē F nocent, ut mugili, cephalo, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, ſi modum aqua exceſſerit, atque ad poſtremū malo eodem intereant. quod tamen non magis imbrium copia quàm algore accidere uidetur: iam enim quibuſdam in locis multi capti ſunt cæci cum hyems fuiſſet aſperrima: multi etiam albos habētes oculos capti ſunt. Piſcium uiſus maxime fallitur circa ſolis ortum & occaſum. ac proinde retibus capiuntur præcipue non multo ante quàm ſol oriatur, aut poſtquam occidit: quippe cum noctu quieſcant, luce autem iam clariore melius uideant. Morbus peſtilens nullus incidere piſcibus uniuerſis uidetur, qualis plerunque hominibus & quadrupedibus nonnullis accidit, tum feris tū urbanis: ægrotare tamen & ipſi putātur. Et quidem piſcatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languentibus ſimiles, & colore im- G mutatos inter multos pingues ac ualidos eiuſdem generis ceperint. Marinum genus ita ſe habet: fluuiatile & lacuſtre peſte quidem & ipſum immune eſt, ſed nonnullis morbi incidunt proprij: glanis enim canis exortu potiſſimum ſyderatur & tonitruo ſopitur magno: quod & cyprino accidit, ſed leuius. Chalcida pediculi multi ſub branchiis innati interimunt, quod nulli ex cæteris accidit.

In alimenti medicamentíque ratione piſcium diſcrimina.
Cap. CLXI.

Quod ad alimenti rationem attinet, non parua eſt piſcium differentia. H Alimentum ſane quod ex piſcibus prouenit, ſanguinē gignit tenuiorem quàm quod ex pedeſtribus: adeo ut nec abunde nutriat, & per inſenſibilem halitum celerius digeratur. eſtque eorum caro temperamento frigidiore humidioréque. Piſces, prope dixerim omnes, boni ſucci eſſe iudicantur, exceptis lacuſtribus, paluſtribus, & qui in immundis fluminibus ac turbidis degunt. Præſtantiſſima uero eorum piſcium caro habetur, tum ad bonos gignēdos ſuccos, tum ad guſtus uoluptatem, qui in mari ſyncero uictitant, ubi dulci aquæ non miſcetur: maxime uero ubi regionē uenti perflauerint: & ubi neque limoſo neque tranquillo litore continetur πετραῖοι, Saxatiles. mare. Qui non apud litora ſed inter ſaxa & ſcopulos degunt, indéq; πετραῖοι,

id eſt

A id est saxatiles appellantur, saluberrimi omnium sunt: modo caro eorum minime dura sit, ut phycides, iulides, percæ, scarus, merula, turdus. Hi neq; alimento utuntur uario, nec loca mutant, nec fluuiatilibus aquis gaudent: ideóque perpetuo manent inculpati: omniúmque mollissimam simul ac maxime friabilem habent carnem: quamobrem & concoctu sunt faciles, & probum generant succum, sanguinémque crassitudine mediocrem: & humectant modice. corpus quoque recte & alunt & augent: neque excrementosi sunt, neque flatum gignunt: & ut Mnesitheus prodidit, uel siccius præbent alimentum. Saxatiles, ut diximus, carnem habent mollem & friabilem, ac proinde saluberrimam: alij molli quidem sunt carne, sed minime friabili, utpote quibus innatus est succus quidam lentus pinguísque: alij nihil uiscidum pinguéue habent: qua quidem in re cum saxatilibus conue-

Turdos & merulas Mnesitheus nō inter saxatiles numerat, sed inter μαλακοσάρκους.

Mollioris carnis pisces, μαλακόσαρκοι.

Duri pisces, σκληρόσαρκοι.

B niunt: eò tamen quòd caro illis durior existat differūt: cuiusmodi sunt multi & pelagici propemodum omnes, nisi qui forte prauo alimento suam corruperint carnem. Qui duri sunt crassiorem corpori præbent in cibo succū, ægréque conficiuntur: nam neque in uentrem concoctio, neque in iecinore uenísq; in sanguinem mutatio, nec denique, quæ in singulis fit partibus adsimilatio, tam facile in duram habentibus carnem, perficitur, quàm mollem. Duram habent carnem scorpij, pagri, trachuri, orphi, glauci, caniculę, congri, hamiæ, coracini, myli, thunni, atque id genus alij: cartilaginea quoque omnia præter torpedinem & pastinacam. Mediocritatem obtinent nonnulli pisces inter durum ac molle, qui scilicet neque tam molles sunt

C quàm qui mollissimi: nec duram tamen carnem habent, quales sunt murenæ, lacerti, passeres, rhombi, cythari, sciænæ, hepati: (&, ut Xenocrati placet, aselli,) hos omnes Philotimus ἁπαλοσάρκους, Mnesitheus μαλακοσάρκους uocarunt, id est teneros pisces. Hominibus in otio uiuentibus, senibus, imbecillibus & ualetudinariis accommodatissimum ex his atque saxatilibus gignitur alimentum: qui autem corpus exercent, ualidius desiderant. Quod uero ad succi crassitiem tenuitatémue pertinet, in symmetria omnísq; excessus mediocritate cōsistunt pisces saxatiles, pelagici & litorales, ut gobij, murenæ, buglossi, aselli, omnésque qui neque insuaue malíue odoris neque glutinosum quicquam gustu præ se ferant. Grandiores pisces omnes (quos

Ἁπαλόσαρκοι.

Μαλακόσαρκοι.

D cetaceos uocant) crassum tenacémque succum procreant. Saxatiles pisces febrientibus picrocholis utiliter in cibo dantur: nec ipsis minus aselli conueniunt, nisi si qui prope lacum aut magnum flumen, quod in mare decidat, depasti, humidam magis glutinosámque habeant carnem. Proxime asellos sunt buglossus & torpedo: itémque lupus & mulus, post mugil è pelago. Qui ἁπαλόσαρκοι uocantur, saxatilibus humidiorem præstant succum: & iis qui à morbo conualescunt sunt magis idonei, & uentrem quoque & urinam uehementius cient. E marinis piscibus saxatiles, uti Diphilus prodit, facilius corrumpuntur, bonum procreant succum, leuésque sunt, & modice nutriunt, atque abstergendi uim obtinent. Pelagij contrà, copiosius nutriunt, difficilius concoquuntur digeruntúrque. Pelagicis litorales præstāt, inquit Aristoteles: quippe qui cibo copiosiore melioréque potiantur: tum

Κητώδεις.

Cetacei pisces.

etiam bene ex calido frigidóque temperata sunt loca magis terrena: quo fit E ut caro eorum piscium magis constet: cum pelagiorum humida, mollis solutáque sit. Sed discrimen horum quoque, diuersitate etiam locorum ac tēporum existere potest: ut thunnus post arcturum, uti diximus, melior est, æstate deterior. Lupi pisces in Tyberi amne inter duos pōtes meliores sunt, inquit Plinius: rhombus, rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi. Qui tamen pelagij dicuntur, longe perstant iis qui limoso litore uiuunt, aut ubi in mare influit amnis: tum ut ex iis probus gignatur succus, tum etiam ad saporis gratiam. Deteriores sunt, qui in paludibus aut maris stagnantibus locis uersantur: his etiam peiores sunt, si stagnantia loca in quibus uiuunt angusta exiguáue sunt, & neque magnos recipiūt fluuios, neque fontes habent scaturientes, neque multum est quod effluat. Quòd si nihil penitus ef- F fluat, sed perpetuo stabilis maneat aqua atque immobilis, longe sunt deteriores. Excrementitia penitus mucosáq;, & omnino pessima caro est eorū, qui sordidas limosásque aquas incolunt: ubi uero fluuios multos ingentésque suscipit mare, (uti in Ponto fit) qui locis eiuscemodi degunt pisces, quò præstantiores iis qui in paludibus nutriuntur, eò sunt inferiores iis qui in syncero mari uictitant: mediúmque locum obtinent inter pelagios ac fluuiatiles pisces. Marini autem pisces suauiores sunt fluuiatilibus, ut Xenocrates prodidit. facile in corpus digeruntur: sanguinémque procreant copiosum, & bonum in corpore reddunt colorem. Qui autem in fluuiis aut stagnis uictitant, ut idem author est, stomacho sunt ingrati, crassiorem succum gignunt, nec tam facile permeant. Sunt tamen & inter fluuiatiles qui G marinis minime cedāt, ut in Nilo coracinus. In Rheno perca & in Tyberi lupus: uictus enim in huiusce generis locis probus est, & qui abunde suppeditatur. Porro eorum qui in fluuiis degunt, cæteris præstāt qui in eo amne capiuntur, ubi & aqua copiosa est, & celeriter fluit: mali contrà sunt, qui in paludosis stagnantibúsue fluuiis uiuunt. Omnium autem pessimi, qui in fluuiorum ostiis uictum queritant, in quos cloacarum, balneorū aut coquinarum, uestiúmue ac linteorum sordes, cæteráque urbium purgaméta defluunt. Qui in piscinis seruantur pisces, si ad pelagios conferas, ingrato sunt sapore. qui è mari in fluuios ascendunt puros ac lympidos, suauiores sunt iucundioresque: qui uero in aqua stagnante limosa clauduntur, quanuis pingues, insuaues tamen sunt. Pisces quicunque herbis radicibúsque o- H ptimis ad saturitatem pascuntur, ij meliores euadunt: qui autē cœnosis herbis malíue succi radicibus uictitant, aut iis quæ ex urbibus expurgantur, (uti modo diximus) pessimi: putrescúntque ac male olent, si post capturam paulo diutius seruentur. Nec minus & qui in aquis uitiatis degunt, mali odoris atque insuaues mucosíque euadūt: cúmque sint aliis longe pinguiores, citissime putrescūt. Minime uero tardissiméque omnium putrescunt, qui puro ex mari uictum petunt, boníq; odoris sunt & sapore iucundo: pinguitudinis autem uel nihil uel minimum in se habent. Qui in paludibus aut fluuiis gignuntur, eorum caro fere spinis abundat: quod in marinis raro accidit. Pisces cum impleri incipiunt à coitu boni omnes sunt: sed pro-

Aliàs, in Tyburtino agro, uide infrà in lupo.

cedente

A cedente uteri tempore alij pręstant, alij non. Mæna utero grauis melior est. coracinus etiam cum utero fert optimus est. mugilis uero & lupus & reliqui fere omnes squama intecti, deteriores sunt cum ferunt. Similes sibi ferentes & non ferentes pauci sunt, ut glaucus. Hæc Aristoteles. Xenocrates autem, uere inquit, cum utero gestant, optima est piscium maxima pars: æstate præstant phagri & synodontes. Hepatus autumno uilescit, ut qui uitiosum tunc procreat succum: lupi uero ac mugiles eo tēpore gratiores habentur. Subeunt etiam fluuios piscium genera cōplura, & præstāt in fluentis & lacubus, ut amia, mugilis. gobiones etiam pinguescunt, qui in fluuios ascenderint. Fluuiatiles & lacustres optimi sunt post partum & seminis emissionem, postquam cibo se refecerint: sed nonnulli etiam cum ferunt, cōmendantur, ut saperdes: alij damnantur, ut silurus. Cum cæteri omnes ma-
B res suis fœminis sint præstantiores, glanis fœmina præstat suo mari: & in genere anguillarum quoque meliores sunt, quas fœminas nominant. Vitiantur senectute pisces: & quidem thunni ad rem salsamētariam senes improbi sunt: multum enim carnis sale absumitur, quod idem uel in cæteris piscibus euenit. Pisciculi recens nati facile in uentriculo corrumpuntur: qui uero cetacea specie sunt & magni, duri sunt, concoctu difficiles & stomacho ingrati: qui autem & ætate & magnitudine sunt media, concoctionem pariter & digestionem facilius admittunt. In partibus quoque pisciū discrimen est: quę nanque caudæ proximę sunt, suaues existunt, & meliuscule nutriunt, ut quæ sui motione exercitentur magis: quæ ueto ad uentrē
C pertinent, pinguetudinis nonnihil habēt: ac proinde stomacho innatant, & per aluum facilius redduntur. Dorsum carnem habet duriorem: caput uero etiam minus præbet alimenti, & quod non facile digeritur. Rursum pisces assi, Xenocrates ait, nutriunt magis, nec tam facile permeant: iurulēti minus exhibent alimenti & citius permeant: frixi gustui suaues, sed stomacho minus grati, faciléque corrumpuntur: minus nutriunt, & uētriculo innatant. Piscium genus omne dum adhuc spirat, (ut ita dicam) coquendum est: non enim facile seruari patitur, nisi carnem admodum duram habeāt. Piscium ius, qui recentes sunt, modo per se, modo cū uino aluum mouet: idem & urinas cit è uino maxime. Priuatim uero ad hunc usum confi-
D citur è phycide, scorpione, iulide & percis, atque aliis saxatilibus mollioribúsque: & qui uirus minime resipiunt, ex aqua, oleo, sale & anetho. addit Plinius apium, coriandrum, & porrum. Ius piscium in patina coctorū cum lactucis tenasmum discutir. Piscium adipem ad suffusiones imposuere nōnulli. Omnium piscium fluuiatilium marinorúmque adeps liquefactus oleo, admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Piscium natura generatim ita se habet.

De cartilagineis. Cap. CLXII.

QVicquid inter marina pedibus orbatum & branchias habens animal generat, sub cartilagineorum nomine continetur, præterquā rana. *Cartilaginea.* Cartilagineis omnibus quod per dorsum proportionatum os-

A pariunt enim intra se primum oua, & augent atque excludunt, præterquã rana: mox animal foras pariunt. Oua, maximà quidem ex parte, iuxta præcordia omnibus: sed nonnullis non iuxta præcordia, sed in medio uuluę circa spinam oua adhærent, uti modo diximus: unde aucta in imum transferuntur uteri locum, efficiunturq; animalia infrà ad genitale, umbilico hærente ad uuluam: ita ut ouo absumpto partus nõ aliter fiat, quàm in iis quæ
2 iam inde à primo ortu animal generant. Omnia fere cartilaginea simul & oua parte superiore continent complura, & alia maiora, alia minora, & inferiore animalia iam exclusa. unde fit ut genus id piscium sæpius mense & parere & coire nonnulli arbitrentur: quippe quod non simul uniuersa edere soleat quæ conceperit, sed particulatim repetens sæpe & diu peragens: ut dum superius oua contrahit, inferius concoquat atque perficiat. Superfœ-
B tant cartilaginea, & ferunt utero mensibus cum plurimum senis: & cum tẽpus pariendi instat, repetũt litus & uada, pelago & alto relicto gurgite, ut neque tepore careant, & progeniem tutius collocent. Oua omniũ cute molliore operta sunt, pręterquam ranarum, quod unum solidum durúmq; est. Omne genus cartilagineum minus fœtificat, quia animal gignit. Carnibus tantum uescuntur cartilaginei: & resupinati corripiunt pisces quos deuorant: habent enim os subter, ut ante diximus. Motus eorũ lentus pigérq; est: ut qui non spina aut neruo corroborãtur, sed cartilagine. Latent omnes diebus frigidissimis. In hoc genere torpedo & pastinaca molliorem habẽt carnem atque suauem, & quæ modice aluum moueat, nec concoctu diffi-
C cilem: quæ & mediocriter corpus enutriat, sicuti & alia quæ carnem habẽt mollem: ut nonnunquam in piscium etiam saxatilium penuria his uti possis. Raia uero leuiraia & squatina atque alia id genus duriora sunt, & concoctu difficiliora: alimentum autem præbent copiosius, quàm aut torpedo aut pastinaca: senibus tamen inutilia sunt. Diphilus omnium cartilagineorum carnem concoctu esse difficilem, succúmque gignere flatuosum prodidit: usúmque eorum assiduum ac diuturnum uisus hebetudinem procreare.

Animalia iam exclusa, ζῷα ἤδη.

1 Plana sunt, &c. τὰ πάμπαν πλατῆ uocantur hæc ab Aristotele lib. de animaliũ gressu. 2 De his plura uideas apud Aristotelem lib. 6 histor. animalium, & lib. 1 de
D generatione animalium.

De cartilagineis planis. Cap. CLXIII.

PLanorum piscium unũ genus est, quod pro spina cartilaginem habet, ut raia, pastinaca, squatina, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ
1 nominibus Græcia appellat. Raia piscis est cartilagineus planus: cutim habet asperam, & caudam quoque spinosam ac longam. pinnas nõ habet, sed ipsa extrema corporis sui latitudine natat. Branchias habet nõ à latere, sed parte inferiore & supina. genitale fœminæ simile muliebri est. Coeunt raię non solum admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis. Raiæ in utero gerunt testacea quædã, in quibus humor ad oui similitudinem consistit: figura eius testæ similis tibiarũ

Raia.

A innaſcitur, dentium dolores mitigat, inquit Dioſcorides: quos & frãgit atque excutit. Paſtinacæ radio ſcarificare gingiuas in dolore utiliſſimũ prodidit Plinius. Conteritur is & cum helleboro albo illitus, dentes ſine uexatione extrahit. Paſtinacæ item radius adalligatus umbilico, exiſtimatur faciles partus facere, ſi uiuenti ablatus ſit, ipſáque denuo in mare demiſſa. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum, lichenas & lepras tollit. pruritũ ſcabiémque, non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſime ſedat.

Eſt & torpedo piſcis cartilagineus planus: *Torpedo, νάρκη.*
Hæc grauis & mollis, ſunt nullæ in corpore pigro
Vires: & nimium premitur grauitate. natantem
Non credas, liquidis ita clam ſubrepit in undis:

B Duas parte prona iuxta caudam pinnas habet ; pro reliquis latitudine uti-
8 tur: & utroque ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat. caudam habet lõgam atque ſpinoſam. Huius iecori tenacitas nulla præfertur. Fel habet iecori annexum. prope litora cœnoſa uictitat, ut Oppianus tradit. Parit circa autumnum paulo ante æquinoctium. Fœtus etiã ſuos & emittit & recipit intra ſeipſam, ut ſquatina. & iam quidem uiſa eſt torpedo grandis, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet. Condi per hyemem torpedines terra, hoc eſt uado maris excauato, tradunt, quod frigoris cauſa eas facere Theophraſtus exiſtimauit. Sunt qui duo torpedinis genera tradunt: marinum ſcilicet & fluuiatile. Quæ de torpedinis ſolertia narrantur, uera omnino certáque ſunt, inquit Ariſtoteles. Torpedo piſces quos appe-
C tit, afficit ea ipſa quam ſuo in corpore continet, facultate torpendi: (ipſa tamen non torpens) atque ita retardos præ ſtupore, capit & ueſcitur. Abdit ſe in arena & limo: tum piſces qui adnatantes obtorpuerint, corripit: quam rem plerique à ſe conſpectam retulerunt. Plato torporem appropinquantibus tangentibúsue inferre torpedinem tradit. Quinetiam procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgáue aut fuſcina attingatur, uel piſcatoris linea, quãuis prævalidos lacertos torpeſcere: quãlibet ad curſum ueloces alligari pedes proditur. Torpedo, ut Galenus author eſt, mollem habet carnẽ & ſuauem, nec concoctu difficilem: quæ corpus mediocriter alit & aluum modice emollit: qua & nonnunquam in ſaxatilium piſcium inopia, eorum loco uti liceat. Iceſius torpedinem, exiguum in cibo præbere ſuccum tradit:
D & cartilagineum quoddam in ſe continere, quod ſtomacho ſit pergratum. Diphilus cum alioqui uiroſam torpedinem concoctúque difficilem eſſe dicat: quæ circa caput tamen ſunt partes, & teneras eſſe, ſtomachóque gratas, & concoctu faciles prædicat: aliàs uero minime: optimas quoque eſſe quæ paruæ ſint, præſertim ſi in ſimplici iure coquantur. Torpedo uiua adhuc diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet: id quod illi ob ſtuporem quem affert accidere putatur. Oleum quoque in quo uiua torpedo ſit decocta, uehementes articulorum dolores illitum lenit. Euerſam ſedem prociduámque coercet appoſita torpedo, ut prodidere quidam. Lieni medetur impoſita torpedo. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cùm luna in libra fuerit, triduóque adſeruetur ſub dio,

faciles partus facere: postea quoties inferatur, adiuuare. Venerem inhibet E fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum.

Rana marina. Et uisu turpes, & molles tergore ranæ

Rana piscatrix Βάτραχος, Βάτραχος ἁλιεύς. è planorum piscium genere sunt, quod pro spina cartilaginem habet. Ranis caput amplum atque spinis asperum: quo fit ut sobolem non recipiat intra se. Ranæ non ipsa sua latitudine natant, sed pinnas habet: & quæ pro- 9 niori parti accommodantur, eas infrà gerunt propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent: nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur. Rana tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata deductas in latera habet branchias, eas tamen non spineo tectas operimento continet, (ueluti ea quæ nõ cartilaginea sunt) sed cuticula. Posteriorem partem carnosam habet rana: F & caudam quoque carnosam & breuem. Dependent illi ante oculos gemina quædam, quę longitudine capilli speciem referunt, quorum extrema rotundis quibusdam præpilantur, quasi escæ causa additis: his, inquam, ubi locis arenosis aut fœculẽtis obturbato solo se absconderit, piscatur attollẽs illa pendentia fila, assultantésq; pisciculos pertrahens, donec tam prope accedant, ut eos suum in os adducat. Fel habet rana semotum à iecore, intestinis commissum. Rana cartilaginatorum sola, non animal sed ouum parit: quod & solidum durúmque est, neque tamen proprie oui similitudinẽ habet, cum sit squamosum atque asperum. edit oua simul omnia, & iuxta terram. Rana inter cartilaginea fœtificat numerosius: uerum quòd de facili pereunt, hinc efficitur, ut appareant paucæ. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ G uenenum, & contra salamandras. Quæ de ranis ad dentium dolores sunt descripta, omnia ex marina efficaciora. Ex hoc cartilagineorum pisciũ pla-

Plinius, Eminentia sub oculis cornicula exerit. Oppianus, Carũcula quædã cã dida sub mẽto enascitur.

Bos, βοῦς. norum genere & bos est, latitudine ingenti: ut qui in duodecim sæpe cubi- 10 torum latitudinem porrigatur: corpore in tanta uastitate carnoso, præmolli atque imbecillo. Dentes intus parui & occulti, ac proinde

-Non uiribus ullis
Confidit: sed fraude uiros in funera pellit. 11
Hinc grati pastus, hinc mollia membra palato
Grata suo, & sęuo nimium iucunda sapore. H

Lamia. Non longe à litore uersatur in locis cœnosis. Lamia quoque in hoc carti- 12 lagineorum planorum genere est, magnitudine insigni: quæ tamen nonnunquam amiarum gregem aggressa, uulnera accepisse uisa est. Et item

Aquila, ἀετός. aquila cum his numeratur, quam & Philotimum inter pisces duræ carnis recte adnumerasse dicit Galenus.

Βάτος, βάτις. Βότις. 1 Raia, βάτις ἢ βάτος, nomen habet ex eo quòd cauda qnibusdam aculeis constat ad similitudinem rubi agrestis mora ferẽtis. Hæc Massarius. βάτιδα & βάτον Athenæus tanquam uarios pisces numerare uidetur. Et Sophron, βότιν piscem quendam nuncupauit: sed an idem sit qui βάτις non explicatur. 2 Figura eius testæ, &c. Hæc sententia non habetur in ueteri Aristotelis traductione, & mihi certe uidetur suspecta. 3 Molliore, &c. ἔγχελυς legitur apud Athenæum, sed uide an rectius legeretur ἁπαλός.

4 Squalus

A 4 Squalus (de quo est apud Plinium, nisi exemplaria sint mendosa, quod scilicet autumno parit circa æquinoctium) idem uidebitur forsitan cum squatina: sed Massarius hoc loco non squali, sed galei legendum censet. 5 Obruit, &c. Plinius, Abdira pinnas exertas mouet specie uermiculorum. 6 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία. uetus interpres, Cum latuerit, habet in orificio quandã partem sicut uirgam. 7 Venenatius, Huius mali uenenum pulchre describitur ab Oppiano lib. 2. de piscibus. 8 Pinnis natat, &c. iuxta, huic, inquit Massarius, caput parte prona ueluti duo foramina spectantur: os uero infrà parte supina, ut pastinacæ. 9 Pinnas habent, &c. Suspectus uidetur hic Aristotelis locus de pinnis ranarum & torpedinis. 10 Bouem numerauit Aristoteles uno in loco cum cetis: forsitan ob ingentem eius magnitudinẽ, & quòd animal pariat uiuum. Bos quoque à Strabone inter Niloticos pisces numeratur: an idem sit piscis, nondum constat. Item apud Oppianum inter cetos habetur malthe (μάλθη) quæ à corporis mollitie nomen traxit: idem ne sit cum boue, an similis? 11 Sed fraude, &c. Quo pacto homines natãtes per fraudem capiat bos, lege Oppianum lib. 2 de pisc. 12 Lamia quoque, &c. λάμια piscis Squalus. Malthe, μάλθη. λάμια.
B ferox est cetaceus: an eadem sit cum lamia an diuersa: & an eadem sit, quæ proximo capite carcharius uocatur.

De cartilagineis oblongis, ut de galeis & iis quæ γαλεώδη dicuntur. Cap. CLXIIII.

1 ET qui galei uocantur, quanuis non plani, cartilaginei quoq; sunt. Quinas hi ex utroque latere adhærentes branchias habẽt, easque duplices, γαλεός, γαλεώδης, γαλεώδεις.
2 nouissima excepta. In his circa excrementi ostium, maribus omnibus bina quędam pendent, quibus fœminæ carent. Habet & galeus plures appendices superne circa uentriculum. fel habet iecori annexũ. iecur ipsum fissum
C est: & partes in utroque latere, dextro scilicet & sinistro ita sepositæ sunt, ut non eadem origine contineri uideantur, sed bina esse iecinora. Habet uulua in galeorum genere paulo à præcordiis inferius ueluti mammas albidas, quæ non nisi grauidis insunt. Porro galeorum non una est species. Differunt autem galeorum generis pisces inter se ratione uteri: nõnullis enim medio uuluæ circa spinam oua adhærent, ut caniculis: spinaces uero galei oua ad præcordia continent super mammas. Cęteri galei bis anno pariunt, excepta canicula, quæ semel: & qui stellares uocantur, sæpissime, quippe qui bis mense putãtur parere: quod ideo uidetur, quia oua eorũ non simul perficiuntur. Cæteri fœtus suos & emittunt, & metu aliquo imminẽte re-
D cipiunt intra seipsos, præter unum spinacem: maxime hoc faciunt pœcylos & alopecius: cęteri minus ob cutis asperitatem. Galeorum plura sunt genera, canicula, quam Græci κύνα uocãt: alij νέβριον, alij σκύλιον uel σκύμνον, ἢ σκύμνιον: uulpecula, quæ & ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας: spinax uel ἀκανθίας: & ἀστερίας, id est stellaris, quem ποικίλον alij uocant. Vna omnibus forma uictúsque idẽ est. ueluti cristam habent extantem prope caudam, sed in reliqua dorsi spina nullam. Differunt uero inter se maxime ratione uteri, uti modo diximus. Duram omnes carnem habent. cæteris suauitate præstat, quæ asterias uocatur, teneriórque est & melior, ut Icesius author est. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi sunt similes, sapore uirus referunt, & malum procreãt succum. Porro caniculæ trifariam dicuntur: unum genus ferox est, quod Canicula, canis marinus,
inter cetacea numeratur: magnitudine thynnos superat, quos & deuorat. κύων.

Hæ urinantes circa ſpongias,graui periculo infeſtant: atróxque cum his di E
micatio.In mari rubro tanta eſt earum copia, uix ut reſpicere è naui (nedũ 3
urinare) tutum ſit nauigantibus,remos plerunque ipſos inuadentiũ: Theo
Carcharias. phraſtus carchariam uocat: & canem carchariam Archeſtratus. In amnes
Canis carcharias, κύων καρχαρίας. nonnunquam ſubit canicula.Huius caro,quæ prædura atque excrementi-
tia eſt,in uulgi cibum ſale maceratur,in quatuor partes diſſecta:ingrati au-
tem ſaporis eſt atque mucoſa:ideóque non niſi raro abſque ſinapi aut oxe-
læo aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita. Ex iis qui bene
periti ſunt,aliud ex aliis membris,aliud ex ore pharmacum colligũt, quod
Cynoſphaſtũ. cynoſphaſtum appellant:Nicander Colophonius carchariam lamiã quoq;
Lamia, ſcylla. uocari tradit,& ſcyllam. Alterum caniculæ genus centrine uocatur, acu- 4
Centrine, κεντρίνη. leo inſignis,quem ad ceruicem geſtat,quod in aliis galeorũ generibus non F
conſpicitur: uel,ut alij produnt, innati ſunt iis aculei duri, alter in capitis
ſummo uertice,alter in cauda:atque uenenatum quiddam habent.cibo in-
grata & hæc eſt grauíque odore.Hæc & inter galeodeis piſces numeratur, 5
& malefica eſt ictu aculei uenenoſo. Tertium caniculárum genus, idémq;
γαλεὸς κύων, Galeus canicula. galei ſpecies,γαλεὸς κύων uocatur,id eſt galeus canicula,& σκύμνος,& σκύμνιον,&
σκύλιον & νέβριος. colore eſt uario.Caniculis hiſce in medio uuluæ circa ſpinã
σκύμνος, σκύμνιον, σκύλιον, νέβριος. oua adhærent:quæ cum accreuerint,abſoluta feruntur per uuluam bifurcẽ
annexámque ad præcordia.Caniculæ teſtacea quædam gerunt in utero, in
quibus humor ad ouĩ ſimilitudinem cõſiſtit.figura eius, teſtæ ſimilis tibia- 6
rum ligulis eſt: meatúſque fiunt capillamẽtorum ſpecie in teſtis: fœtus de-
inde,rupta dilapſáque illa teſta proueniunt.Cum cæteri galei bis anno pa- G
riant, (uti modo diximus) canicula ſemel parit in uere. Fœtum ubi aliquis 7
immmet metus,in ſe recipit,& rurſus emittit,ut & cæteri galei.Galeus ca-
nicula uiroſo ſapore eſt, & malum procreat ſuccum. Dentium dolores ſe-
dantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatóque, ut ex eo dentes ſe-
ἀλώπηξ, ἀλωπεκίας. mel anno colluantur. ἀλώπηξ ἢ ἀλωπεκίας,id eſt uulpecula,guſtu ſimilis eſt ter
Vulpecula, uulpes marina. reſtri uulpeculæ quadrupedi,unde illi nomen. Oua ad præcordia continet
ſuper mammas illas:quibus,ut deſcenderint,iam abſolutis, fœtus innaſci-
tur.Fœtus ſuos frequentiſſime emittit & recipit alopecias. Piſces, qui uul-
pes marinæ nuncupantur, cùm ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, hoc modo
ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuio- 8
ra fila, lineam ita abrodunt. Archeſtratus, inquit, uulpem galeum piſcem H
Canis pinguis. Rhodi optimum eſſe:& canem pinguem à Syracuſanis uocari. ἀκανθίας,id eſt 9
ἀκανθίας, ſpinax. ſpinaci idem generandi modus,qui uulpeculis eſt: oua enim ad præcordia
continent ſpinaces ſuper mammas illas: quibus ut deſcenderint iam abſo-
lutis,fœtus innaſcitur.Spinax unus ex galeis recipere intra ſe prolem ſpinæ
impedimento non poteſt. & hoc quoque illi peculiare,quòd cor habet pen
λεῖος γαλεὸς, leuis galeus, tagonum. Galei λεῖοι,id eſt leues uocati,oua per uuluam mediam,ut canicu
uel muſtelus. læ geſtant: quæ poſtea in utrunque uteri ſinum deſcendunt, & animal gi-
gnitur umbilico hærente ad uuluam, ita ut ouo abſumpto, partus non ali-
ἀστερίας, ſtellaris, ποικίλος ter atque in quadrupede contineri uideatur. ἀστερίας, id eſt ſtellaris, quem
ποικίλον alij uocant,parit ſępiſſime:quippe qui bis mẽſe putatur parere:quod
ideo

A ideo uidetur, quia oua eorum non simul perficiuntur. sæpissime fœtus suos intra se recipit & emittit. Cæteros galeos suauitate uincit asterias: estq; tenerior & melior, ut Icesius prodidit. E galeorum genere est & qui apud Romanos maximo habetur in pretio, quem galexian uocant. Hic in Græco quidem mari nusquam uidetur nasci. & cum cæteri galei duriorem habeāt carnem, hic teneriore carne præditus est. Quæ galei uocātur, ita se habere palam est: quæ autem γαλαὶ, id est mustelæ appellātur, similimæ sunt murenis: nullámque cum mustelo communitatem habent. in Silphio lacu nascuntur plurimæ. De mustela hæc cecinit Ausonius;

Galexias, γαλεξίας.

γαλῆ, mustela.

Murenus, ταρ ταοσίοι.

Quæque per Illyricum, per stagna binominis Istri
Spumarum indiciis caperis mustela natantum,
B In nostrum subuecta fretum: ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno,
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, quà lutea circuit iris:
Lubrica cœruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pinguescis: at illinc
Vsque sub extremam squalet cutis arida caudam.

Vt uero alij, mustela breuis piscis est & iecorino adeo similis, ut eundem esse diceres. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt: eius mentum quàm iecorini maius est, & minus quàm chremytis. algas depascitur, & saxatilis est: atque similiter ut mustela terrestris omnium cadauerum in quæ C inciderit, oculos exest. Proxima est scaris mēsa generis dūtaxat mustelarū, inquit Plinius, quas mirū dictu inter Alpes quoque lacus Rhetiæ Brigan-
10 tinus æmulas marinis generat. Comitiali morbo correptis datur mustelæ marinæ iecur.

Mustela marina.

1 Galei uocantur, &c. Theodorus mustelos uocat. 2 Squalus, ut equidem arbitror, apud Pliniū lib. 9 galeus est, cap. 24 & 51: quanquam Massarius in priore capite non squalum sed galeum legi mauult. 3 Pugna spongiatorum cum canibus marinis pulcherrime describitur à Plinio lib. 9. 4 Scyllam, &c. Est apud Oppianum scytale, quæ in alto degit pelago, raro litora adiens: uide an sit eadem quæ scylla, an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendū potius sit σκυλλαίη pro σκυταλαίη. 5 An idem piscis hic sit, qui apud Ouidium in Halieuticis inter pelagios pisces numeratur:

Mustelus. *Squalus.* *Scytale.*

Cercyrósque ferox scopulorum fine motatus, uel cercuros, κερχοῦρος apud D Oppianum, qui in saxorum cauernis uictitat. 6 Suspectus mihi quidem uidetur hic Aristotelis locus, uti prius in raia admonui. 7 Quomodo fœtum emittit & recipit, docet Oppianus lib. 1 de pisc. 8 Hoc in loco libentius secuti sumus ueterē Aristotelis interpretem quàm Theodori uersionem, ex Oppiani quoque & Plinij authoritate. 9 Spinaces, inquit Massarius, sic à spinis quæ binæ & albæ eminēt dorso nuncupari. 10 Marinis, aliàs murenis, sed potius legendum arbitror marinis: ut scilicet comparentur mustelæ, quæ lacustres sunt, marinis piscibus uel optimis, uel marinis, scilicet mustelis, de quibus Plin. hoc loco lib. 32: & inter marinos pisces Columel. lib. 8 auidas mustelas habet: & Ennij uersus est apud Apuleium apolog. prima,

Cercyros, cercuros.

Omnibus ut clupea præstat mustela marina.

De piscibus longis. Cap. CLXV.

QVi longi sunt pisces & corpulenti, ut anguilla, conger, ut mugilū genus quod in lacu Sypharum nascitur, parte corporis prona binas ha-

bent pinnas: sed quæ in cæteris piscibus supina parte habẽtur, carent ex iis E nonnulli. Iis uero qui prælongi sunt & serpentis speciem magis referunt, nullæ omnino sunt pinnæ, ut murenæ: sed flexuoso impulsu corporum ita humore utuntur, ut terra serpentes: & iis neque branchiæ integræ sunt atque discretæ, ut cæteris piscibus habentur. Genus piscium longum aquiloniis locis melius uiget. Et quidem æstate loco eodem in aquiloniis plures longi quàm lati capiuntur.

De murena & aliis quibusdam longis. Cap. CLXVI.

Murena, Μύραινα. Ταρταία. Ταρτήσιος.

1 MVrena prælongus piscis est, & serpentis potius quàm piscis speciem referens. pinnas nullas habet: sed flexuoso impulsu corporis adnatatum ita mari utitur, ut terra serpẽtes ad gressum: modóq; simili repit in hu F more, & in sicco quoque nonnunquam: nec ullæ huic branchiæ, inquit Plinius. Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit: Aristote 2 les myrum uocat marẽ qui generat. Discrimen, quòd murena uaria & infirma est: myrus unicolor & robustus, colore laricis. Myrum præterea, Dorion author est, nullas per carnem sparsas habere spinas: sed totum in alimentum utilem esse, & carne admodum tenera. Sunt uero duo eius genera, alterum nigrum, alterum subrufum est: præstat qui niger est. Ad murenam reuertamur: dentes tam intus quàm extra os possidet. In Gallia septẽtrionali murenis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ ad formam septentrionis aureo colore fulgent duntaxat uiuentibus, paritérque cum anima extinguuntur. Tenuissimum his tergus, contrà anguillis crassius. Branchias non habet murena integras articulatásque, ut cæteri pisces: qua- G ternas tamen utrinque possidet, & eas simplices. Fel habent murenę semotum à iecore, intestinis commissum. exeunt in terram, & sæpe in ea capiuntur. Licinius Macer (ut diximus) murenas tantum fœminini sexus esse tradit: & concipere è serpentibus in siccum litus elapsas, id quod falso credi affirmat Andreas. Murenarum certe coitus, ut & Aristoteles prodidit, complexu mutuo supinarum partium agitur, ut serpentum. Murena omnibus anni temporibus parit oua parua: cuius partus & numerosior est, & ex paruo in maximum cito adolescit. Murena neque in stagnis gignitur, nec temere fluuios ipsam subire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroq; 3 uictitent, in mari scilicet & aqua dulci, reperiuntur. Partim pelagia partim H litoralis murena est, sed fere in saxorum cauernis degit: & sola ex pretiosis piscibus (quanuis Tharsensis Carpathiíque pelagi quod est ultimum, uernacula) quouis hospes freto, peregrinum mare sustinet. Sola carne uescitur murena. pinguescere iactatu traduntur. latent autem quibusdam anni tẽporibus. Ouidius prodidit in eo uolumine quod Halieuticon inscribitur, murenam rete circundatam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi: tum multiplici flexu laxare donec euadat. Murena ut hæserit hamo, amplius deuorat hamum, admouétque dentibus lineas atque erodit. Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spináque lineam præsecare. In piscinis nonnullis commisceri eas cum alterius notæ piscibus

Myrus, Μύρος.

Ardens auratis murena notis, inquit Ouidius.

Aliàs, lactatu

Hæc Ouidius in Halieu. anthiæ tribuit, non murenæ.

A piſcibus non placet:quia ſi rabie uexantur, quod huic generi uelut canino ſolet accidere,ſæuiſſime perſequuntur ſquamoſos, plurimóſquè mordendo conſumunt.Fuſte non interimi murenas aiunt,eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum eſt, (inquit Plinius)eáque icta celerrime
4 exanimari:at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ piſce tacta ſunt,olent.Murenæ morſus uenenoſus eſt:eadémque comitantur ſymptomata,quæ uiperæ morſum:uerum pernicioſas illas teretes eſſe minoréſque ac uarias,atque è uipera prognatas tradit Andreas. Murena polypo hoſtis eſt & carabo, atque cum utroque pugnat. Probantur ex murenis maxime
5 è Siculo freto quæ πλωταὶ & Latine flutæ dicũtur,quòd in ſummo ſupernatantes,ſole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinant: atq; ita faciles captu ſint. Carnem habet murena nec durã nec mollem, ſed me- *Plotæ, flutæ.*
B diocrem:quæ item ſuccum procreat neque tenuem neq; craſſum, ſed mediocrém: quæ tamẽ in uitioſis aquis degunt,peſſimæ ſunt. Alunt murenæ, inquit Iceſius,nõ minus quàm anguillæ aut congri. Murenæ morſus, ipſarum capitis cinere ſanantur. Lichenas & lepras tollit murenarum cinis cũ mellis obolis ternis. Eſt & murena quædam fluuiatilis, cui ſpina unica eſt, ut Dorion prodidit,non aliter quàm aſellorum generi, quod callariam dicunt. *Murena fluuiatilis.* Serpentis quoque ſpeciem refert anguilla,piſcis longus ac leuis:binas habet pinnas iuxta branchias,quas utrinque quaternas gerit ſimplices,eáſque exiguas:gula quoque illi exigua:fel in iecore ineſt. In omento ſebũ pinguéue paucum,& in paucis ineſt:plurimæ eo carent. *Anguilla. Ἔγχελυς. Ἔγχελις.* Nõ eſt in iis genus ma
C ſculinum fœmineúmue: nec per coitum procreantur, nec pariũt oua. Nec uero capta unquã aliqua eſt,quæ aut ſemen genitale aut oua haberet. Meatus quoque uel ſemini uel uuluæ accommodatos nulla reſciſſa oſtendit:ſed hoc unum fere inter ſanguinea genus,totum ſine coitu, ſine ouo procreatur: quod ita eſſe argumento conſtat,quòd in nonnullis fœculẽtis ſtagnis, aqua omni exhauſta, & limo detracto, anguillę denuo generãtur ubi aqua acceſſerit pluuia: nam ſiccis temporibus gigni nequeunt, etiam in ſtagno perenni:quippe quę imbre & uiuant & alantur. Conuolutis ſibi inuicem anguillis attritu corporum mutuo,ut nonnulli tradunt, mucor quidam in arenam limúmque diſtillat:ut uero aliis uidetur,atterunt ſe ſcopulis:ea ſtri *Mucor, ἰχώρ.*
D gmenta uiueſcunt.nec alia eſt earum procreatio: nam anguilla neque mas neque fœmina eſt,ut modo diximus, neq; prolem ex ſe aliquã poteſt procreare. Quam autem differentiam maris & fœminę anguillæ notarũt quidam,ſcilicet alteram caput habere amplius atque oblongius, alteram, hoc eſt fœminam,repandius,hæc non maris ac fœminæ differentia eſt, ſed generis:non ſunt enim fœminæ,ſed quia aſpectu à cæteris differunt, fœminę appellantur. & ſunt in anguillarum genere meliores quę fœminę uocantur. E fluuiis in mare deſcendunt anguillę: & in utroque humore degunt, marino ſcilicet & dulci. Anguillæ octonis uiuunt annis: durãt & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant,nec in turbida: ideóque circa uergilias maxime capiuntur,fluminibus tum præcipue turbidis. Anguillæ paucæ quædã cer-

tísque locis uescuntur limo atque eduliis, si quis apponat: sed plurimæ dul- E
ci humore uiuunt, idq; qui uiuariis anguillariis dant operam (ἐγχελυοτρόφοι
dicuntur) summopere curãt, ut quàm maxime pura synceráque sit aqua af
fluens semper & effluens per ripas, ubi uiuaria extruuntur: in turbida nanq;
breui suffocatæ intereunt: ideóque quo eas facilius capiant, aquam pertur-
bant. pascuntur noctibus: interdiu in luto quiescunt. exanimes pisciũ solæ
non fluitant. Anguillæ quanuis uel ex purissima capiantur aqua, succum
probum nunquam efficient, sed lentum pituitosũmq;. Et anguilla palustris
sapore magis ingrato est quàm marina: sed uberius alit, ut Diphilus author
est. Icesius autem anguillas inter pisces optimum procreare succũ, & sto-
macho admodum gratas esse prædicat: abundéque nutrire, & edẽtes facile
Anguillæ Macedonicæ, saturos reddere. & Macedonicas anguillas inter salsamenta numerat. Cõ- F
Cõger, Gõger. ger (quem & gongrum appellant) gryllus quoque à nonnullis uocatur, an- 6
Γόγγρος. guillæ similis est, lõgus leuísque ac lubricus. Pinnulas tantum binas habet:
Gryllus. & binas utrinque brãchias, alteras simplices, alteras duplices. gula illi exi-
gua est. In fellis situ ambigit: aliis enim ad iecur, aliis infrà sepositum adhæ
ret fel. Conger ad ingentem crescit magnitudinẽ, præsertim in Sicyone, ut
Eudoxus author est. Congrorum generatio, ut Oppianus tradidit, nõ aliter
fit atque anguillarum, attritu scilicet corporum mutuo, indéque mucore
quodam in arenam limúmue distillante ex quo nascuntur congri. uerùm
ut Aristoteli uidetur, congri fœturam intra se continent, ouum scilicet, sed
minime arenidum, quale in piscibus cernitur qui squamis integũtur. Nec
ipsa fœtura satis patet in utero pinguedine obeso: est enim prolixiuscula, ut G
in serpentibus, quod certe ignis periculo innotescit: pingue enim absumi-
tur atque euaporatur, oua autem crepitant & extrusa dissiliunt. ad hæc si
palpites & atteras digitis, pingue leue utique senseris: ouum autẽ duriuscu
lum. Congri itaque alij pingue habent, ouum nullum: alij contrà, pingue
nullum, ouum autem quale modo exposui possident. Congrorum genus
duplex, albicantes pelagij sunt: at uero nigricantes ambigunt, partímq; pe-
lagij, partim uero litorales sunt. Victitant autem frequenter in paludibus
& ad fluuiorum ostia, ubi copia influit aquæ dulcis:

Et fluctus cœno commixtus uertice multo
Voluitur à terra.

Carne tantum uescuntur congri, uti docet Aristoteles. Congri polypos e- H
dunt: leue enim & lapsum congri corpus usum hostis in dimicatione effu- 7
git. Conger & murena caudas inter se prerodunt. Conger, ut Philotimo
placet & Galeno, duram carnem habet: quę tamen concoctu non admodũ
difficilis est, uti Xenocrates docuit, nec mali succi. Nutrit copiose, uerum 8
Acus, belone. ori non adeo gratus est. Acus siue belone, quem & aculeatum uocamus &
Rhaphis. rhaphida, piscis est longus, tenuis & leuis, rostro præacuto & in cornus mo
Aculeatus, Ἀκλεωνής. dum duro. Dentes non habet, ut refert Athenęus: fel habet iecori annexũ. 9
fœtificat sero, & hyeme parit. Vnus piscium dehiscẽte utero non tam pro-
pter multitudinem ouorum, quàm magnitudinem parit: habet enim hic ri 10
mam quandam sub uentre imo, ut cæcę serpentes, τυφλίνους uocant, à partu
uiuit

A uiuit, & uulnus coalescit: & modo phalangiorum proles parentem offusa circundat, & si retigeris, fugiunt. Victitat belone locis partim saxosis, partim arenosis. Postquam laqueos retiáque piscatorum euaserit belone, uti refert Oppianus, dum conuersa morsu lacerare retia cupit, dentibus hæret in lino, atque ita capitur. Stomacho minime grata belone est: malum procreat succum, facileque corrumpitur & parum nutrit, ut Xenocrates prodidit: ut uero Diphilus, concoctu difficilis est, sed probum efficit succum. Belonę sphyræna similis est, eam Athenienses cestram dixere. Sudis Latine *Sphyræna.*
11 appellatur, quę à Græcis sphyręna, rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen non degener. Duplex earum genus, utrunque longum. Si reti claudatur sphyræna, serpentis in morem è maculis ela- *Sudis.* *Cestra.*
B bitur: adeo lubrico est tergo. Gregatim degunt sphyręnę. sapore non admodum grato sphyræna est: sed succum gignit bonitate mediocrem, & qui copiosius nutriat, quàm qui è congro. Zygæna piscis longus est, ut prodidere quidam: ab aliis uero inter cete numeratur ferocissima. Zygęnæ fel adnexum iecori est. Caro zygęnæ & dura est & insuauis. Zygęna cum sit aspectu infausto infelicíque, non est prospera nauigantibus. Forma (ut Op- *Zygæna.* *Libella.* *Echeneis.*
12 pianus scribit) anguillæ proxima est echeneis, pisciculus sesquipedalis: quinque digitorum crassitudine, ut Trebius Niger prodidit. Qui eum uidere, inquit Plinius, limaci magnæ similem esse dicunt. Saxis assuetus est, pelagiúsque, raro litora petens, colore nigricãte fuscóue: rostro acuto atque prope in hami morem incuruo. Hanc errore nonnulli pedes ha- *Ἐχενηΐς.* *Remora.* *Colore nigricã te, &c. αἰθαλώ-*
C bere prodiderunt: expes autem omnino est: sed quoniam pinnas habet pedibus similes, hinc fit ut pedibus instare uideatur. Hoc pisce carinis adhærente, naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito: & è nostris quidam Latinis remorã appellauere eũ. Ruant uenti licet, & sęuiant procellæ, imperat furori, uirésque tantas cõpescit, & cogit stare nauigia, quod non uincula ulla, non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Hæc pretoriam Antonij nauim Acciaco marte tenuisse fertur: & postea Caij Caligulæ. Ad mirandum certe, quomodo adhærẽs teneat, nec idem polleat in nauigium receptus: mirúmque è Græcis alij lubricos partus atque procidentes continere ad maturitatem alligato eo, prodiderunt: alij sale adseruatum adalligatúmque grauidis, partus soluere: ob id alio nomine odynolyontẽ appel- *δεσι, fuliginoso.* *Remora.* *Odynolyon.*
D lari. Præterea hanc esse eius uim adseruati in sale Trebius niger arbitratur, ut aurum quod reciderit in altissimos puteos, admotus extrahat: tamen in cibos non admittitur. Oblongo corpore musculus est, μυστικῆτον Græci uocant, piscis paruus, cauda tenui. Dentes nullos habet: sed pro his, setis, suillis similibus intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum. Balenam antecedit musculus, & oculorum uice fungitur, monstrátque uiam ducítque per æquor, nec balenę solum dux est, sed & ceterum aliorum, ut tradit Oppia- *Aliàs, appellauere.* *Musculus marinus.* *Μυστικῆτος.* *Aliàs, & linguã etiam appellatam.*
13 nus: nam cete non longe cernunt. βδέλλαι in quodam Lybiæ fluuio nascũtur septenũm cubitorum, quæ branchias habẽt perforatas, ita ut per eas respi- *Βδέλλα.*
14 rare possint, inquit Strabo. βδέλλας, id est hirudines, quas & sanguisugas uocant, nonnulli captas seruant: diuersus etenim earum ad extrahendũ san- *Hirudo.* *Sanguisuga.* *Βδέλλα.*

guinem usus est. quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur: sed uitium, quòd admissæ semel desiderium facere circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ feruntur. decidunt satietate & pondere ipso sanguinis, aut sale cineréue aspersæ. Quòd si forte hirudinum penuria sit, aut cum admouentur, pauciores quàm pro desiderio adhæserint, forcipe cauda inciditur: ita enim fiet ut effluente ex ipsis sanguine, ab attractione non desistant, donec cinere aut sale aspergātur. Scire autem oportet, hirudines non sanguinem qui in intimo corpore est extrahere, sed eum qui in extrema carne continetur exugere. Aliquando, inquit Plinius, affixa relinquunt capita: quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit: inuehúntque uirus remedio uerso: maximéque rufæ ita formidantur. Ergo sugētia ora forcipibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Hæc Plinius. Incedūt hirudines parte corporis priore præcedente, & quod reliquum est corporis, ad illam contrahunt: & hoc quidem pacto, uno ex loco in alium feruntur. Capillum denigrant sanguisugę, quæ in uino nigro diebus quadraginta computruère: alij in aceto sextariis duobus sanguisugarum sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. Palpebrarum & aliis quoque locis nascētium pilorum, psilothrum sanguisugarum cinis ex aceto illitus esse putatur. comburi eas oportet nouo uase fictili. In Gange Indiæ Statius Sebosus haud modico miraculo affert uermes brāchiis binis LX cubitorū cœruleos nomine & colore, (hi nomen à facie traxerūt) adeò robustis uiribus, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehēsa manu ipsorum, rapiant in profundum. Ctesias Gnidius author est, in Indo fluuio bestiarum ferarum experte, uermem nasci, qui eorum qui in ligno gignūtur & aluntur uermium, speciem habet. Hunc ad septem cubitorum longitudinem, & eo amplius excrescere: cuius crassitudinem decem annos natus puer manibus uix circūplecti queat. Huic in superiori oris sede unus dens inest, in inferiori alter: ambo quadranguli cubitalem longitudinem habēt: & quodcunque siue animal siue lapidem comprehenderit, facillime cōterit. Interdiu ima in sede fluminis uersatur, noctu ad terram procedit, & in quodcunque inciderit, uel equū, uel bouem, uel asinum cōficit, atq; in suas sedes trahit: & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto uentre, exest. Ac si interdiu fame premitur, siue camelus siue bos in ripa bibit, uiolentissimo impetu, summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in aquā protractum edit. eius pellis duorum digitorum crassitudine est. Hūc cum ceperint, triginta dies appensum tenent: atq; ex eo in fictilia uasa crassum oleum stillat: quod quidem ipsum regi Indorum apportant. Huius ea est uis olei, ut sine ullo igne eius infusa hemina, quencunque lignorum aceruum comburat. Ac si uel hominem uelis, uel aliud animal exurere, primum ut hoc infuderis, funditus statim deflagrauerit.

Hirudines rufæ. — *Cœruleus uermis.* — Marginal letters: E, F, G, H, I; "16" beside "Statius".

A 1 Etiam lib.i.histo.animalium uidetur Aristoteles murenam separare à piscibus natandi modo. 2 Pliniani codices plurimi pro myro myrinum habent: uerũ myrino, ut Aristoteli placet, (Theodorus murinum uocat) imbres nocent: fit enim ut pluuiis multi excæcentur, si modum aqua excesserit. Colore laricis, ὅμοιον τῇ πίτυϊ ita legit Theodorus: Athenæus uero ἴυγγι, id est colore auis, quæ iynx dicitur: cui lectioni cõsentire uidetur & uetus Aristotelis interpres. Sed scrupulus restat, quòd Athenæus addidit, ὅλον τε πάντη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ut scilicet in omnibus partibus tam externis quàm internis unius sit coloris. Nihil uolui mutare, sed admonere. Smyrus etiã à Plinio inter marinos pisces numeratur, uerum tanquam alterius generis à murena. 3 In utroque. Inter eos pisces numeratur etiam à Galeno, qui in utroque humore, scilicet in mari & aqua dulci uictitant, In lib. de cib.bo. malíque suc. 4 Vetusti codices nonnulli habent, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent, ut sit nouacula piscis. 5 Siculo freto, &c. Martialis lib. 13. *Myrinus.* *Murinus.* *Smyrus.* *Nouacula.*

Quæ natat in Siculo grandis murena profundo,
Non ualet exustam mergere sole cutem.

B Flutæ. Theodorus etiam ῥυάδας flutas interpretatur lib. 4 histor. animalium. Rhyades quoties piscium lotura uel nauis sentina eiecta est, fugiunt ut odorem sentiẽtes. Libro autem quinto, rhyades per æstatẽ pariunt: Theodorus spargos uocat. Libro 6, rhyadas piscium genera dixit solitaria, id est quæ solitarie uagantur; οἱ δὲ ὀχευόμενοι τοῖς μὲν ῥυάσι τῷ ἔαρι, id est: parit solitariorum genus in uere. Sed uide ne mẽda in his locis subsit in Græcis exemplaribus, 6 Gryllus, Inquit Diphilus, similis est anguillæ, sed insuauis. 7 Vescuntur. Hæc non de congro, sed de murena narrat Oppianus. Aliter hunc locum uertit Theodorus, sed nos hic & Græcam secuti lectionem, & ueteris interpretis sensum ita reddidimus. Et ex Plinio quoque lib. 9 polypum congri lacerant. 8 Ori non adeo gratus ἐκ ἔδεσμος: forsitan ἐκ ἄσσμος apud Oribasium. *Ῥύακες.* *Spargus.*

9 Duro. Addit Massarius, dorso cœruleo ad uiride inclinante: uentréque argentei coloris. Et Albertus Magnus Spinam habet uiridis coloris. 10 Piscium de-
C hiscente. Dehiscente propter multitudinem utero, inquit Plinius. 11 Sphyræna. Mirum quòd dicat Plinius hunc & alios quosdam pisces, de quibus in hoc lib. 32 scribit, à nullo authore nominatos. Sphyrænã Theodorus malleolum uocat. 12 Sesquipedalis. Apud Plinium legunt hîc quidam, semipedalis. 13 Brãchias habẽt perforatas. Et gulam perforatam habent ad respirandum: Ælianus. 14 Βδέλλαι παρὰ τὸ βδάλλειν, id est emulgẽre: sanguinem nanque cuti admotæ exugunt. Quo pacto seruantur, atque ad usum accommodantur, monstrat Galenus lib. de hirudinibus. 15 Branchiis binis. Alias, brachiis binis 1 x cubitorum. Solinus ita habet, Hi bina habẽt brachia longitudinis cubitorum non minus senûm. *Malleolus.*

De planis piscibus, qui ψηττώδεις dicuntur, id est qui passerina sunt specie. Cap. CLXVII.

D

Ψηττώδεις τῶν ἰχθύων, id est pisces qui passerina sunt specie (qui & plani uocantur) eodem modo natant quo coclites, & altero oculo orbati incedunt: nam eorum natura à recta figura peruersa est. Psettaceum genus non coit: nec enim in eo genere mas est, sed oua in omnibus reperiũtur. Limosa
1 regio, ut Columella prodidit, planum educat piscem, ut soleam, rhombum & passerem. Cibo suaues sunt, & probe nutriũt rhombus, passer & buglossus. Passeres à rhombis situ tantum corporum differunt, dexter resupina-
2 tus est illis, passeri læuus. ψῆττα, quam passerẽ uocamus, buglosso similis quodammodo est: non tamen omnino eiusdem speciei: buglossi nanque caro, ut Galenus affirmat, & tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed me- *ψηττώδεις ἰχθύες.* *Planus piscis.* *Passer, ψῆττα, ψῆττα.* *Rhombus.* *Buglossus.*

diocris. Xenocrates autem buglossum & psettam, carnē habere durām & E
corruptioni minime obnoxiam, probúmque gignere succū & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uero Diphilus, psettæ & buglossi suaues sunt, & copiosum præbent alimentū. Buglossi caro, ut docet Galenus, ex iis est, quę succum gignunt neque crassum admodum neque tenuem, sed qui usquequaque mediocritatem obtineat: qua & in saxatilium penuria eorum loco uti licebit. neque uictus utrique prorsus eadem ratio est: buglossus nāq; loca arenosa magis, passer cœnosa amat. Cynoglosson quoque psettam uocant Athenienses, à buglosso diuersum. Rhombum Diphilus buglosso & psetta nihilo deteriorem iudicat: quod scilicet ad saporis gratiam pertinet, alimētíue, quod ex eo præstatur copiam. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem ait Galenus: asello tamē durior est. Xeno- F
crates autem duram esse eius carnem, nec facile corrūpi posse: oportere uero rhombum magnum uno die adseruatum, postea coquere: in uentriculo ęgre concoctionem pati, sed nutrire abunde. A rhombis passeres (uti modo 3
diximus) situ tātum corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri lęuus. Latus admodum piscis rhombus est, uel Martiale teste:

Ὑποζυχλῶ βύγλωσσον dixit Archestratus.
Cynoglossus.
Rhombus.

Quanuis lata gerat patella rhombum:
Rhombus latior est tamen patella.

Rhombi abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum: ita Plinius. Aristoteles uero de ψῆττα, Cum nullam, inquit, sui corporis partem intectā reliquerit, uerberat radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quas 4
pisciculi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. G
Lieni medetur (ut aiunt) rhombus uiuus impositus, dein remittitur in mare. Buglosso atque passeri similis tænia est, piscis tenuis gracilísue, & in ci- 5
bo quoque gratus, & qui paruo igne indiget. pinnas habet tantum binas. Tæniæ frequētes & optimæ nascuntur in Alexandriæ Canopo & Seleucia Antiochiæ. Tæniæ iecur siccatum pondere XIIII cum oleo cedrino perunctis pilis IX mensibus, psilothrum palpebrarum esse putatur. Citharus 6
piscis planus rhombo similis est: uerum rhombus teneriorem habet carnē: neque huius tamen caro dura est, sed mediocris, uti iudicat Galenus. Est autem, ut Xenocrates prodidit, stomacho ingratus: malum procreat succum, sed non facile corrumpitur. Alga pascitur, in arenosis locis uictitans. Dentes habet serratos, linguam solutam, cor album atque latiusculum. appen- H
dices habet plures superne circa uentriculum. In hoc genere alius rufescit aut flauescit, alius candidior est. Hæc ex Athenęo. In mari rubro, inquit Ælianus, piscis nascitur, cuius corpus ita figuratum est, ut similitudinem lingulacæ eius latitudo gerere feratur. Squamæ non magnam tangenti asperitatem habent. subaureo est colore, & lineis à summo capitis uertice ad extremā caudam sic distinguitur, ut eas cytharæ fidiculas contentas esse dicas, unde is citharus appellatur. Os illi pessum it & subsidit, idémq; nigerrimum est, atque cingulo croceo circunligatur. uertex uarietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis. Pinnas aureas habet. rufo colore multipliciter nariatur. Cauda est nigra præter extrema: ea enim cādidissimo

ψῆττα.

Tænia, ταινία.

Alii hoc loco Plinii legunt channæ iecur.

Citharus.
κιθαρός.
κιθαρίς.
κίθαρος.

A didissimo colore asperguntur. Alij item picti nasci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas possidentes: eorum uero caput cingulis uiolaceis illustratur, uno quod est ante oculos ad branchias pertinente, altero secundum oculos usque ad medium caput excurrente, alio autem tanquam monili sic collum circumplicante. Piscis est, ut nomen indicat, Apollini sacer, ut & Apollodorus author est, sicuti cytheria Veneri. Inter planos pisces, ut author est Dorion, una cum psetta & buglosso numeratur & eschatus, quem etiam corin uocant. Lato quoque generi epodas ex Ouidio adiecit Plinius, eorum ex numero quorum nomina apud neminem alium reperiuntur. *Πυῤῥός. Cytheria. Ἔσχαρος. Κόρις. Epodes.*

B 1 Rhombum, &c. Nusquam Aristoteles (quod meminerim) rhombum nominat; sed ψῆτταν: & (ut refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum uocant: Theodorus passerem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo distinguit, & pro una specie ψῆτταν accipit, quam Plinius passerem uocat, & nonnunquam psettan: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quasi genus uidetur esse rhombo & passeri: & item unam significabit speciem, passerem scilicet, uti sentit Hermolaus in annotationibus in Plinium. Passer inter aues στρουθὸς uocatur: at στρουθὸς piscis est apud Aristotelem alius à passere, cui fel, inquit, non longe à iecore est intestinis commissum. Theodorus non habet. *Στρουθός.* 2 Buglossus. Coniicit Hermolaus buglossum latine soleam dici: & quem Plautus atque Varro lingulacam nominant, aut solea est, aut illi non absimilis. Plauti locus est in Cassin. cum dixit uillicus, Vin lingulacam? (Respondit senex) Quid opus est? quando uxor domi est: ea lingulaca est: nam nunquam tacet. De solea & psetta ita refert Plinius. Terra quidem, hoc est uado maris excauato, condi per hyemes psettam soleamque tradunt. Item, soleæ cum rhombis non intrant pontum. Lieni medetur solea piscis impo- *Buglossus. Solea. Lingulaca.*
C situs. & Ouidius in Halieut.

Fulgentes soleæ candore: & concolor illis
Passer: & Adriaco mirandus littore rhombus.

3 Dexter resupinatus, &c. Addit Massarius asperum esse rhombum: quandoquidem ossa quædam rotũda aculeata habeat, quemadmodum raia. 4 Verberat, &c. ῥαβδίζεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, Vetus interpres, Et cum latuerit, habet in orificio quandam partem sicut uirgam. 5 Ταινίαν Theodorus uittam uocat. Tenuis gracilisue, λεπτή. 6 Ἀνίκες sunt apud Athenæum: an iidem pisces, an potius legendum sit ναυλίκες? 7 Cytharus, &c. κιθαρὸς etiam dicitur: κίθαρχος apud Pollucẽ, an sit idem? 8 Lato quoque, &c. Ouidius quoque in Halieutic. latos epodas cũ solea, passere & rhombo connumerauit. *Vitta. Κίθαρχος. Ἀνίκες.*

De piscibus quibusdam litoralibus saxatilibúsque, de scaro. Cap. CLXVIII.

D

1 Apud antiquos nobilissimus habitus accipenser nullo nunc in honore est, inquit Plinius: sed scaro datur principatus hodie: ut qui cæteros o- *Scarus.*
2 mnes suauitate præstet. Hic solus piscium dicitur ruminare: huic etenim uni aquatilium dentes plani & non serrati. Litoralis piscis scarus est, circa petrosa herbosáque loca degens: herbis náque uescitur & phuco præcipue.
3 Solitarius hic est, (ut author est Aristoteles) & carniuorus quoque. Sed Plinius, herbis, inquit, dicitur uesci, nõ aliis piscibus. Linguam habet paruam, & quæ ori non ualde adhæreat: cor triquetrum & candidum, lienem nigrum: Superne circa uentriculum exeunt appendices complures. binas utrinque branchias habet, alteras simplices, alteras uero duplices. æstate opti-

mus habetur. Noctu fere nõ capitur: dormit enim in cauernis latitans. So- E
lus piſcium, ut refert Oppianus, magnam edit uocem. Vacat Eurypus Py-
Vide ne mendoſa ſint in hoc loco exemplaria Ariſtotelica.
ræus ſcaro & thryſſa, & reliquis ſpinoſioris generis: ita Ariſtoteles. Scarus, 3
inquit Columella, totius Aſiæ & Græciæ litoribus Sicilia tenus frequen-
tiſſimus exit. nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum
mare: itaque ne ſi capti quidẽ perferantur in noſtra maria, diuturni queãt
Scarus apud Varronẽ etiã in piſcinis dulcibus ſeruatur.
poſſideri. Vti uero Plinius refert, ſcarus mari Carpathio frequẽs, promon-
torium Troadis Lectum ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos Tyberio
Claudio principe Optatus præfectus claſſis, inter Hoſtienſem & Campa- 4
niæ oram ſparſos diſſeminauit: poſtea frequentes inueniuntur Italiæ in li-
Quo modo capiatur leges apud Oppianũ lib. 4. de piſc.
tore, non ante ibi captæ. Alga ueſcitur, uti diximus, phucóue marino, eóq;
capitur. Fallitur quoque à piſcatoribus per fœminas, quas amore nimio F
proſequitur. Mirum ſcari ingeniũ Ouidius prodidit in eo uolumine, quod
Halieuticõn inſcribitur: ſcarum incluſum naſſis, non fronte erumpere, nec
infeſtis uiminibus caput inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare
fores, atque retrorſum ita erumpere. quem luctatum eius, ſi forte alius ſca-
rus extrinſecus uideat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erum-
pentis. Duo eſſe ſcarorum genera prodidit Nicander Thyateræanus, alterũ
ὀνίας, αἴολος.
onian uocari, alterum æolon. Saxatilis eſt ſcarus, ut diximus: & caro illi, ut
Diphilus ſcribit, tenella, fragilis, ſuauis, leuis: atque facile & concoquitur
& in corpus digeritur, modicéque aluum mouet. Non ſine præcautione ta-
men ſcaro (præſertim recenti) ueſcendum ſuadet: paſcitur enim nonnun-
quam marino lepore: quo fit, ut eius interanea choleram excitent. Xeno-
crates ſcarum cito in uentre corrumpi dixit. Scari piſcis marini iecinore ad G
parotidas utuntur nonnulli.

1 Sed ſcarõ, &c. Scarus, inquit Plinius, principalis hodie. Extat Ennij uerſus apud Apuleium apologia prima, de ſcari præſtantia: Scarum præterij, cerebrũ Iouis penè ſupremi. 2 Dicitur ruminare, &c. Ruminat & piſcis, quem ab ea re ruminalẽ quidam appellarunt, μύρηκα. ita Theodorus Ariſtotelis uerba retulit: mihi uero ita uertendum uidetur, Ruminant & piſces (ſcilicet quidam) & quem ab ea re μύρηκα, id eſt ruminalem appellant: ut incertum adhuc ſit, in quo animalium genere numerari debeat μύρηξ. Athenæus ex Ariſtotelis authoritate ſcribit ſcarum eſſe carniuorum. 3 Scaurus habetur in codicibus noſtris, & hic in cap. 16 lib. 8, & cap. 17. 4 Optatus, &c. uide an ita legendum ſit, an Optanus uel Octauius: ex Macrobio lib. 3 Sat. H

Ruminalis, μύρηξ.

Scaurus.

De mullo, coccyge & aliis quibuſdam ſimilibus.
Cap. CLXIX.

Mullus, τρίγλα, τριγλίς, γενειάτης.

POſt ſcarum muſtelámque, ex reliqua nobilitate, gratia maxima & co- 1
pia mullis. Nomen his Feneſtella à colore mulleorum calciamẽtorum
datum putat: trigle à Græcis uocatur, ut nonnullis placet, quia ter anno pa-
riat ſolus ſaxatilium. Rufus piſcis eſt, gemina barba inſignis fere: ſed mullũ 2
expirantem uerſicolore quadam & numeroſa uarietate ſpectari, proceres
gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem,
utique ſi uitro ſpectetur incluſus. Litoralis piſcis eſt, in arenoſis fere litori-
bus uictitans: & inter ſaxatiles quoque à nonnullis, ſicuti ab aliis inter pe-
lagios

A lagios numeratur:quandoquidem secedit nonnũquam & in altum mare.
Plures habet appendices superne circa uentriculum: gregatilis est. Ter an-
no parit,sed autumno potissimum.oua sua limo committit:unde fit,ut se-
3 ro parere uideatur:diutius enim frigus continetur in limo. Mullus postea
quàm ter pepererit,sterilis redditur, inquit Athenæus: gignuntur etenim
illi in utero uermiculi quidam qui semen eius deuorent. Mullis magnitu-
4 do modica, binásque libras ponderis raro admodum exuperant: nec in ui-
uariis piscinísue crescunt, cum sit mollissimum genus, & seruitutis indi-
gnantissimum. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte
5 non gignit oceanus. Vigent mulli potissimum autumno. Eorũ genera sunt *Non, in quibusdam exẽplaribus expũgitur.*
plura:nam & phucis uescuntur marinis, & ostreis, & limo, & aliorum pi-
B scium carne: & barba gemina insigniuntur inferiore labro. Sunt & qui bar
ba carent:uerum lautissimi barbati, ut Sophron author est, γενειάτας uocan- *γενειάτις.*
tur:Xenocrates ita distinxit, Mullus pelagius, qui & optimus, perquam ru
bicundus est igneóue fulgore & ueluti minio auróque splendescens, quo à
saxatili genere maxime differt. barbam quoque gerit. Lutarium ex iis ui *Mullus lutarius.*
6 lissimi generis appellãt, ut qui cœno & sordibus uel uilissimis pascitur. nec
litoralibus gratia, laudatissimi ex mari purissimo, & qui conchylium sa-
piunt: qui cancellos deuorant, & grauiter olent & gustui ingrati sunt. Præ- *Mullus.*
duram carnem habent mulli, sed friabilem tamen: quo fit, ut nihil habeant
in se aut lentum aut pingue, sed nec mali succi quicquam. Difficulter con-
coquitur, nec facile corrumpitur: quòd si probe concoquatur, nutrimenti
C plurimum præbet. Stomacho grata est mulli caro, (inquit Diphilus) mo-
dicéque astringens, & aluum sistit, præsertim assa: nã frixa grauis est & con
coctu difficilis: sanguinem autem elicit quouis modo parata. Iucunda qui- *Αἵματος ἐκκριτική.*
dem est mulli caro, inquit Galenus, atque hominum naturæ familiaris: as-
siduo tamen mullorum esu, oculorum aciem hebetari prodit Dioscorides.
Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius. Mulli grandio-
res nec adeo suaui sunt carne atque minores: nec concoctu tam facili, ut
quæ dura admodum sit. Et ut in uniuersum dicam, mullus neque tantam
habere suauitatem, neque corpori salubris adeo uidetur, ut tantopere expe
ti debeat. Cum itaque quendam interrogassem, inquit Galenus, qui mul-
los prægrandes ingenti pecunia comparauerat, quamobrem tam studiose
D eos expeteret, propter iecur potissimum respondit se grandissimos emere:
7 deinde & propter caput. Mullus si crudus atque dissectus admoueatur,
marini draconis, aranei ac scorpionis ictibus medetur. Contra omnia ue-
neficia ex menstruis mulierum auxiliatur mullus: item cõtra pastinacam,
& scorpiones terrestres marinósque, & dracones, & phalangia illitus sum-
ptúsue in cibo. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant.
Eiusdem recentis è capite cinis, contra omnia uenena, priuatim contra fun
gos auxiliatur. Attritis quoque imponitur cinis è capite mullorum: com-
buritur autem in fictili uase: illini cum melle debet. Carbunculos discutit
mullorum salsamenti cinis: quidam capite tantum utuntur cum melle.
Mullum lutarium semper comitatur sargus nomine alius piscis: & cœnũ *Sargus.*

fodiente eo(fodere enim poteſt)hic deſcẽdit & paſcitur: imbecillioréſque E ne eodẽ adnatent arcet:piſcis alioqui ſaxatilis inter herboſa ſaxa uictitans.

Sargus & melanurus, πολυγραμμοί τε καὶ μελανόγραμμοι dicũtur apud Athenæũ.

Inſignis ſargúſque notis,inſignis & alis:
Et ſpinis ueluti palis horrentia terga
Occulit, ut totus ualido mucrone tegatur.
Nec dextram iniicies,rigeant quòd tergora denſis
Sentibus.

Sargus bis parit,uere ſcilicet & autumno paulo ante æquinoctiũ. Fert uterum dies triginta,coit menſe Decembri.Sargus cum hamo tenetur,ad ſcopulos lineam terit:aſtutum certe piſcem eſſe ſargũ tradit Numenius.Mares pro fœminis contendũt:quo in certamine qui uictor euaſerit,ſolus fœminis potitur omnibus.Caprarum miro amore tenẽtur ſargi: ut ſæpiſſime F ementita earum ſpecie decepti capiantur.In cibo laudatur ſargus:eſt enim 8 ſtomacho gratus,probũ generat ſuccum,facileq; in corpus digeritur, abũ- 9 de nutrit,& aluum mouet.

Sarginus.

Gregalis piſcis ſarginus eſt:ſed ſarginum alium eſſe à ſargo,Epicharmus author eſt.

Pediculus piſcis.

Vt circa mullum lutarium ſargus, ita in mari quod à Cyrena in AEgyptum panditur, piſcis pediculus nomine, circa delphinum eſt:qui omnium pinguiſſimus efficitur pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur.

Coccyx. Cuculus. Τρίγλα.

Rufus eſt & coccix, id eſt cuculus,ut author eſt Numenius:& mullo ſimilis,ut Pſeuſippus. Quo fit ut nõnulli trigolam ab ſimilitudine coccygã appellent:ſed partes poſteriores ſqualidiores habet trigola.Coccyx ambigit:hoc eſt partim pelagius eſt,partim apud litora degit arenoſa.Coccyx piſcis perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomẽ accepit:caro illi dura eſt.

Hirundo. Chelidon.

Hirũdinem quoq; piſcem(nam eſt & hirũdo po- G lypo ſimilis)Pſeuſippus mullo ſimilem eſſe tradit:chelidona Grçci uocant. Chelidon fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cõmiſſum.Volat hirũdo ſa- 10 ne perquam ſimilis uolucri hirũdini: ſubliméſque adeo uolitant hirundines,ut mare ne attingant quidem: altiúſque in uolatu ſeſe attollunt quàm miluus,non tam alte tamen quàm lolligo:& pinnis ſtridere ſentiũtur:ſunt enim his pinnæ latæ & longæ.

Miluus. Miluago. ἱέραξ. Lucerna.

Item pelago gaudens,& nigro tergore miluus ſubit in ſumma maria. Piſcis ex argumẽto appellatus lucerna, linguáque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. uolitat autem miluus (ἱέρακα uocant)cum ſibi à maiore piſce metuit,ſed ſumma tãtum maria at- H tingens:neque enim tam alte ſe effert quàm aut hirũdo aut lolligo, ut neſcias uolitét ne an ſuper aquã natet. Quoties uero cernatur miluago extra aquam uolitans,tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt.Carnem habet miluus coccygi cuculóue alioqui ſimilem,ſed duriorem.

Erythrinus. Erythinus. Rubellio.

Rubellio quẽ 11 erythrinum & erythinum uocant, litoralis piſcis eſt, & arenoſa loca incolens:uel,ut Ariſtoteli placet,pelagius magis. In hoc genere non reperitur mas: omnes enim ouis grauidę capiũtur:neque mas ullus adhuc uiſus eſt: quamobrem de his nõdum compertum habemus quod fidem faciat ſatis. Erythrinus ſapore iucundo eſt,& alimentum præbet copioſum.in cibo ſiſtit aluum:ſi in uino ſuffocatus moriatur,uenerem ciere dicitur uinum illud epotum,ut ait Xenocrates:uel uti refert Plinius,rubellio in uino putrefactus,

A factus, iis qui inde biberint tædium uini affert. Venerem concitāt erythini
12 in cibo sumpti. Et rutilus pagur (pagrus etiam & phagrus dicitur) similis *Pagur.*
erythrino est: & modo pelagius modo litoralis, in saxorū cauernis degens. *Pagrus.*
Lapillum in capite continet: ideóque hyeme prægelida maxime infestatur: *Phagrus.*
facit enim lapidis rigor, ut per algorē gelet. Cor illi triquetrū est: solitarius *Phanger.* φάγγρος.
est & carniuorus. Vere pagrum uigere sentit Aristoteles: at caniculæ exor- *Phagorius.*
tū edendum suadet Archestratus. & caput in eo præcipuum: durām habet
13 carnem, & quæ nec corrūpitur facile, nec aluum ciet. Est & fluuiatilis pha-
grus: sed marinus præstat. Niloticus est piscis, qui (uti refert Ælianus) aduē-
tantem Nilum præsentiens præcurrit, futurámque aquam Ægyptiis præ-
nūtiat. Pagro similis atque erythrino hepatus est: qui & lebias à nonnullis *Hepatus;*
B appellatur, colore nigricante. estque piscis solitarius, carniuorus. dētes ha- ἥπατος.
14 bet pectinatim coeuntes: oculos, quàm pro corporis ratione maiores, cor λεβίας.
triquetrum & candidum. lapillos gerit in capite duos, ut Hegesander au- *Iecorinus.*
15 thor est, colore splendoréque ostreis similes, rhombi figura: felle caret. Ap-
pendices habet quasdam paucas superne circa uentriculum. Saxatilis est,
ut Diocles prodidit: & in cauernis latitat in alto mari. Hepati caro, ut Gale
nus docuit, duritie mollitiéque mediocris est: autumno uilescit, author
Xenocrates.

1 De mulleis calceamentis, uide Hermolaum in annotationibus in Plinium.
2 Ouidius in Halientic.

Tenui suffusus sanguine mullus. Addit Massarius, Si uiuus desquametur, san
C guineum colorem habet. Epicharmus τρίγλας uocauit κύφας ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, id est *Κύφαι: Gibbe.*
gibbas, ab eo quod earum formæ contigit. 3 Sero parere. ὀψὲ τίκτει, Ut sero patiat;
ita Theodorus ad Græcam lectionem. Et uetus interpres aliter: sed mancus est. 4
Bināsque libras. Mulli trilibris meminit Horatius lib. 2. Sermon. & quadrilibris Sene-
ca epist. 96: sed rara hæc. Mullum etiam LXXX librarum in mari rubro captum Lici-
nius Mutianus prodidit, inquit Plinius. 5 Eorum genera plura. Mullorum genera
forsitan pabulo maxime discreta intelligemus: sicuti & de purpura dixit Plinius. Algē
se, enutritū alga: ostrophagum, conchis: carniuorum, carne: lutatiū, luto limóue. 6
Lutatium. An hæc fortasse triglis sit Oppiano, quæ in cœnosis litoribus uictitat? 7 τρίγλις.
Iecur potissimum. Mulli iecur quo pacto apparetur condiatúrque, docet Galenus lib.
3. de aliment. 8 Decepti capiantur. Quo pacto fallantur spargi à piscatoribus sub
caprarum specie, legito apud Oppianum. 9 Sarginus. Theodorus sargiacū uoca- *Sargiacus:*
uit, nisi mendosus sit codex. 10 Volat hirūdo. Quod de hirūdine scribunt, hirūdinē
scilicet uolare, &c. an de altera hirūdine potius dicitur, quæ polypo similis est? cum
D dicat Plinius, eam nō pisci, sed uolucri hirundini similem esse. Massarius aliter sentit:
equidē adhuc nihil affirmo. Non me latet, huius sententiæ uerba apud Plinium aliter
à nonnullis distingui: sunt enim qui hunc Plinij locum hoc modo legant. Volat hirū-
do sane perquam similis uolucri hirūdini, item miluus: ut scilicet hic finis sit illius ca
pitis: deinde alterius principiū: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus
lucerna, &c. ut scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à uetustis exemplari-
bus non recedimus. Et certe Plinius ipse lib. 32, cum lucernam inter marina numerat,
miluum non numerat. 11 Rubellio, à colore rufo, ni fallor: quanquam Oppianus
lib. 1. ξανθὸν τ' ἐρυθρῖνον, id est flauúq; erythrini dixit. Rubconē etiam uocat hunc Theo- *Rubeo.*
dorus ex Plinio; & rubrum, ὕκκην cum dixere Cyrenei, hyccam. Erythrinus fluuiati- *Ruber.*
lis etiam fortasse uidebitur legenti primum caput lib. 3 de generatione animalium: *Hycca, ὕκκη.*
nisi mendosus sit codex, quod certe suspicor: Nā quod statim in eo loco sequitur, (Et- *Erythrinus flu*
enim nonnulli statim habere oua uidentur, ut de his in historiis scripsimus) de phoxi- *uiatilis.*

A hic piſcis,nec facile concoquitur,alimentum præbet copioſum,nec improbum,ſed tamen quod lentius eſt :nõ facile corrũpitur,& urinam ciet. Partes quæ ad caput ſunt,facilius cõcoquuntur:carnoſiores uero graues ſunt, & concoctionem non tam facile recipiunt : teneriores ſunt quæ circa cau-
6 dam. -Concolor illi Cantharus ingratus ſucco-, inquit Ouidius, partim litoralis, partim pelagius eſt. Cantharus naſſa capitur, eſca carabo aut polypo:ſed utrouis aſſo.Cantharum Xenocrates author eſt, & grati ſaporis eſſe piſcem,& probũ creare ſuccum:qui & abunde nutriat, faciléque in corpus digeratur,& aluum modic eciat. *Cantharus, κάνθαρος.*

1 Et fului ſynodontes,dixit Ouidins in Halieutic, eo forſitan modo, quo Oppianus ξανθοὺς ἐρυθρίνους. 2 Dentex Columellæ pelagius eſt piſcis,qui & arenoſo gurgite optime paſcitur. 3 Nidificat. Atqui Ouidius in Halieutic, *Dentex.*

B Atque auium dulces nidos imitata ſub undis potius de ſalpa dixiſſe uidetur. Cremys uel chremys apud Athenæum lapillum in capite gerit. Et χρέμψ apud Ariſtotelem inter eos piſces numeratur,qui acutiſſime audiunt. An uel cremys uel chremps idem ſit qui chromis? cum Theodorus hunc omiſerit: & quòd chromis additus ſit ab explanatore aliquo,tanquam magis notus quàm chremps : alioqui locus ille Ariſtotelis ſuſpectus eſt. Chremes item apud Oppianum piſcis eſt,qui in paludibus uictitat, & fluuiorum oſtiis:an idem ſit cum chrome,an diuerſus? Iecorino, ut uidetur, ſimilis eſt chremys, ex Æliano. 4 Ouidius in Halieutic. non orphum ſed orphan uocat, modò abſit menda,& inter pelagios piſces recenſet. An ſit idem cum orpho, conſidera. epithetum habet περισφηχέα. 5 Meatus, θοερχεῦς πόρους, ita legendum arbitror, non ἀπόρους. 6 Cantharus,&c. Theodorus ſcarabeum hunc uocat. *Chremys, χρέμψ. Chremes, χρέμης. Orphas. Scarabeus.*

C De anthiarum generibus. Cap. CLXXI.

HIs natura non diſſimili anthian eſſe docuit Iceſius. Porro anthian nõ-
1 nulli ſacrum piſcem uocauere : quãdoquidem quo in loco anthias ſit, nullam ibi beluam eſſe confeſſum eſt,quo iam indicio ſecure ſpongiatores urinantur.Sed id caſu ſic euenire dixerim: quo modo & ubi ſit limax, neq; ſus eſt neque perdix:omnes enim limaces ab his eduntur. Frequens hic piſcis apud Chelidonias Aſiæ inſulas,& circa Sarpedonem promontorium, *Anthias.*

Anthicon petris ſunt paſcua grata profundis.
Non illis ſemper gaudent,uulgóque trahuntur
Quò gula,quò uentris iubet inſatiata libido.
D Ante alios,iſtos compellunt œſtra palati.

Anthias æſtate parit,hyeme in cibo optimus eſt. ſtrepitu gaudent,eóq; allecti nonnunquam capiuntur. Anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, ſpinis quas in dorſo ſerratos habent,lineam ſecare traduntur, eo qui tenetur extendente,ut præcidi poſſit.Hæc Plinius: at uero Ouidius, *Quibus modis capiantur anthiæ, oſtendũt Plinius & Oppianus.*

1 Anthias (inquit) iis tergo quæ non uidet, utitur armis.
Vim ſpinæ nouítque ſuæ,uerſóque ſupinus
Corpore,lina ſecat,fixúmque intercipit hamum. *Plinius hoc,Pithea authore, murenæ tribuit.*

2 Nam, ut Oppianus ſcribit, dentibus aut nullis armatur,aut certe obſcuris obtuſiſue: ſed ſi hamo detinetur,plurimum renititur, magnáſque oſtendit in renitẽdo uires. Anthiam ſtomacho minime gratam eſſe,ſed probum tamen generare ſuccum Iceſius author eſt,faciléque excernitur. Anthiarum *Σῶμα ἄοπλον, νωθρ. Anthiæ ſpecies.*

ſpecies quatuor: aliæ nanque fuluæ, aliæ candidiores, nigricant aliæ. Sunt E
Ἔνωπος. & quos ἐνώπους & αὐλώπους uocant, quaſi magnos aut cauos habentes oculos 2
Ἄυλωπος dixeris: quādoquidem ſupercilium in iis ueluti in orbem ducitur. Anthian
quoque alij callichthin uocant, alij callionymon: nonnulli elopa: & alij ly-
Callichthis. con. Quos tamen diuerſos eſſe piſces Dorion affirmat: eſt enim callichthis
καλλιώνυμος. (qui & callionymos à quibuſdam uocatur) ſerratis dētibus, & carniuorus,
Callionymus. & gregalis: atque, ut ſentit Oppianus, pelagius, & qui non admodum lito-
re gaudeat. Hunc ſacrum piſcem cognomine uocant: nam ubi callichthis
eſt, noxia magnarum non cætera monſtra ferarum apparēt: & ſi hamo de- 3
Callionymus. tinetur, ingente ui renititur. Callionymus Ariſtoteli litoralis piſcis eſt, idē 4
Pulcher. qui & uranoſcopos uocatur ab oculis, quos in capite ita ſitos habet, ut etiā
Vranoſcopos. ſi noluerit, non poteſt non ſuſpicere cælū: nonnulli agnum uocant. Fel cal F
Agnus, ἀγνός lionymo in iecore ineſt proportione corporis maxime omnium piſciū co-
pioſum. Vranoſcopus malum procreat ſuccum, & ſaporē habet uiroſum,
ut Xenocrates author eſt: & cibus grauis, ut Diphilus prodidit. Et ſunt qui
callionymum dicant eſculentum eſſe: plerique negant. Fel callionymi ocu
lorum ſuffuſioni, albugini, & hebetudini obſcuritatíue medetur. cicatrices
ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit: auribus utiliſſimū, cum
Ἡμεροκοίτης. roſaceo infuſum. Ignauus piſcis eſt hemerocœtes: oculos hic habet in ſum- 5
mo uertice, os inter oculos medium. Interdiu ſemper dormit, noctu uigi-
Nycteris, lat oberrans: indéque à nonnullis nycteris uocatur. Piſcis uoraciſſimus, & 6
Νυκτερίς. nunquam edendo ſatiatus. nec ceſſabit unquam,

Donec cum rapido diſrumpat uiſcera uentre: G
Et nimio paſtu uita ſpolietur onuſtus.
Eſt tantæ ſignum crapulæ uentríſque rapacis:
Apprendat ſi quis piſcem, dein porrigat eſcas,
Dum cibus ore tenus, paſtu & ſummā ora replentur,
Arripiet.

Helops. Ellopa quoque nonnulli anthian uocant: eundémque eſſe quē callichthin 7
Ellops. & callionymum arbitrantur. Dorion diſtinguit, uti modo diximus,
Elops. Eſt pretioſus helops noſtris incognitus undis, ut ſcripſit Ouidius.
Hellops. Pamphilio nanque mari profundo nec alio paſcitur: quanquam Arche-
ſtratus ellopen ex Syracuſis præcipue laudare uidetur. Branchias quaternas
habet utrinque ſimplices. Fel à iecore ſemotū eſt, & inteſtinis commiſſum. H
Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedēre: eſtque ſtomacho gratus,
abūde nutrit, & aluum facile mouet, ut Xenocrates docuit. Appion gram-
Accipenſer. maticus eundem eſſe ellopa & accipenſerem tradidit. Sed falluntur, ait Pli- 8
nius, qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt: quanquam & peregrinus,
& apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus accipenſer eſt: tanta nan-
que erat apud Romanos ueteres accipēſeris gratia, ut à coronatis miniſtris
cum tibicine & cantu in conuiuium introduceretur. Vnus omnium ac-
cipēnſer ſquamis ad os uerſis contra aquam nando meat. Nullo nunc in ho
nore eſt: quod quidem miror, inquit Plinius, cum ſit rarus inuentu. Piſcis
eſt non equidem magnus, figura ad triquetrum accedēs, roſtro porrectio-
re. Hu-

A re. Huius piscium generis, uel minimus non minoris uenire solitus est, mille nummis Atticis. χιλίων δραχμῶν.

1 ἱερὸν ἰχθὺν, id est sacrum piscem alij quoque pompilum uocant, alij delphina, alij piscem, quem λευκὸν, id est candidum appellant: alij auratam: alij denique ἱερὸν ἰχθὺν significare dicunt, ἄνετον ἰχθὺν, id est sacratum piscem, ut ἱερὸν βοῦν. 2 Fuluæ ξανθαί. Cynedi soli piscium lutei, inquit Plinius, qui an sint ex hoc genere nondum constat: sicuti neque an cum cynedis iidem sint alphestæ. Sunt autem alphestæ, pisces toto quidem corpore cerei coloris, quibusdam tamen partibus admixto purpureo. Capiuntur autem fere, ut aiunt, bini, alter ad alterius caudam insequens. Alphesticus Aristoteli κιῤῥὸς, id est fului aut rutili coloris est. Est & κηρὶς, ceris, tenella carne piscis, stomacho gratus, uentrem mouet. succus ex eo & crassior est, & abstergendi uim habet. Αὐλωπὸς, aulopion qui circa insulas Tyrrhenicas uersantur cetaceum quendã piscem appellant magnitudine maximum, qui etiam cum thynnis pugnat, & contra piscatores nonnunquam decertat, & sæpissime uictoriam reportat: cum est captus, eximia forma spectatur. oculis est patulis, rotundis, magnis, dorso cœruleo & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem desinit. Ex his nonnulli cicures sunt, quos sane piscatores ut beneficos ab aliis internoscunt, eósque tanquam duces sectantur, nec comprehendunt unquã: alij feri sunt auloplj, quos & capiunt piscatores & occîdunt. Hæc Ælianus. 3 Hæc ex Oppiano. Eadem suprà de anthia ex Aristotele dicta sunt. 4 Halesurion, inquit Hermolaus, sunt qui pro callionymo pisce capiunt. 5 Hemerocœtes, &c. Hic cum callionymo aut idem est, aut certe nõ dissimilis: neque Aristoteles Pliniúsue aut Athenæus hoc nomen habet, neque cõtrà, Oppianus callionymum nomen, quod meminerim. 6 Nycteris: Lippius noctuam uertit. 7 Ellopa, &c. Theodorus accipenserem uocat. Elaps alius piscis ab ellope, apud Iul. Pollucem. Ouid. in Halieutic.

Margin: ἱερὸς ἰχθύς. Sacer piscis. Cãdidus piscis. Cynedi. Ἀλφηστὴς, alphesticus. Κηρὶς, ceris. Aulopios. Halesurion. Noctua. Accipenser. Elaps.

Túque peregrinis accipenser nobilis undis.
Ob raritatẽ laudatur à Martiale,

C Ad palatinas accipensera mittire mensas.
Ambrosias ornant munera rara dapes.

8 De accipenseris pretio & nobilitate apud antiquos, plura leges apud Macrob. lib. 3 Satur. 9 An de accipensere hæc, an de galeo Rhodiaco potius dicantur apud Athenæum, considera. Accipenser.

De lupo & asellis. Cap. CLXXII.

PRæcipuam olim authoritatem fuisse lupo & asellis, Corn. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Lupus (λάβρακα Græci uocant) lapidem in capite gerit: ideóque algore maxime infestatur: linguam habet osseam atque adhærentem, cor trigonum: ut inter pisces liquidius audit. solitarius est & carniuorus, uti prodidit Aristoteles. Lupus quanuis pelagius sit: (ita enim uocantur & qui in mare profundum secedunt:) in paludibus tamen maritimis (quas λιμνοθαλάσσας uocant) & fluuiorum ostiis frequens est: præsertim ubi copia dulcis aquæ influit. Et iis maxime locis fœtificat, ubi flumina exeunt in mare: sæpius uero in fluuios ascẽdit. Hunc piscem, inquit Galenus, in aqua dulci natum non uidi: in paludes tamen & fluuios è mari ascendisse conspeximus: eóque fit ut raro paruus, quemadmodum mugil sæpius inueniatur. Bis anno parit lupus, prior partus æstate perficitur: uerum posterior, qui scilicet hyeme accidit: infirmior est. Cum alios pisces complures intra piscinatum septa, tum etiã sine macula (nam sunt & uarij) lupos includimus. Fuscina interdiu lupus sæpenumero capitur dormiens, alioqui minime fuscina posse capi existimatur. Lupum piscẽ

Margin: Lupus, λάβραξ.

reti circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum trāsire rete, prodidit Ouidius. Quapropter solertia in tuendo sese lupum aliis præstare piscibus nonnulli prodidêre: uerum, ut Plinio placet, minus in prouidēdo lupus solertiæ habet: sed magnum robur in pernitendo: nam ut hæserit hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Lupus & mugilis quanquam inimici sint capitales, tamen stato tempore congregantur. Cum fert utero lupus deterior est. Luporum laudatissimi, qui appellantur lanati à candore mollitiáque carnis. optimo sapore iudicantur in Tyberi amne inter duos pontes. Hæc Plinius. Lupus marinus, inquit Xenocrates, quo maior est, eo durior euadit. Optimus autem est qui magnitudine mediocri est: tenellus enim & stomacho gratus, boníque succi est: suauis quoque & copiosum præbens alimentum: faciléque & per corpus digeritur, & per aluum defertur: contrà qui in piscina seruantur inclusi, sapore sunt minus grato. Cum in utroque humore uictitet lupus piscis, marino scilicet & dulci, qui in puro mari degit, inquit Galenus, longe præstantior est eo, qui in mixtis uitiatísue aquis uiuit: atque quod ad succi probitatem attinet, ne auibus quidem montanis multum cedit. Optimis quoque marinis piscibus æquari tradit Xenocrates fluuiatiles lupos, maculosos uariósue, (ita uocō ἐπεστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Lupū appellant Foroiulienses piscem ex quo garum faciunt. In mari rubro piscis nascitur quem perseum Arabes simul & Græci nominant, aspectu lupo similis, pari magnitudine cum anthia maximo. naso est leuiter adūco, cingulis aureis distinguitur, quæ à capite exorientia oblique feruntur, & ad uentrem usque pertinent. frequentibus & prægrandibus dentibus munitus est. Ex omnibus piscibus qui in eo mari uersantur, robore & audacia maxime excellere dicitur. Asellorum, inquit Plinius, duo genera: collyri minores, & bacchi, qui non nisi in alto capiuntur: ideóque prælati prioribus. Et callarias asellorū generis, ni minor esset. Quos Plinius asellos, Græci ὄνους uocant, & ὀνίσκους, id est asinos & asellos: quos Philotimus ὄνους, alij ὀνίσκους dixere, inquit Galenus. Est uero ὄνος & ὀνίσκος, ut Aristoteles prodidit, (inquit Athenæus) piscis minime gregatilis, cuius os magno hiatu resscissum est, non aliter atque galei: & qui solus inter pisces cor in media aluo gerit: & in cerebro lapillos habet molari forma. ὄνος, inquit Aristoteles, caniculæ temporibus calidissimis latet: indicio autem esse uidetur, quòd longo interposito tempore capiatur. Cum pisces uenatur ὄνος, obruit arena sese: cúmque nullam sui corporis partem intectam reliquerit, uerberat radiolis, quos in ore gestat, quos piscatores uirgulas uocant, quas pisciculi cum aspexerint, adnatant, quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Differunt autem (ut Dorio tradit) ὄνος & ὀνίσκος: ὄνον quidam γάδον appellarunt: ὀνίσκον autem γαλλαρίδας & μάξινον: nonnulli uero βάκχον: alij γελαρίαν, ut refert Euthydemus. Archestratus ὄνον à quibusdam καλλαρίαν uocari dicit. Oniscus, ut Oppianus scribit, in locis pascitur cœnosis & herbidis: at onos non nisi in alto mari minoribus piscibus insidiatur: qui & caniculæ temporibus latet. Cūque hamo tenetur, non facile sequitur trahentem: sed plurimum reluctando, piscatori nō paruum facescit

Lupus lanatus

Lupus uarius, maculosus.
Λάβραξ ἐπεστιγμένος.
Lupus Foroiuliensis.
Perseus.

Asellus.
Bacchus.
Callarias.
ὄνος, ὀνίσκος.

Molari forma ἐμφερεῖς μύλαις, id est rotundos.

ὄνος, γάδος.
ὀνίσκος.
γαλλαρίδης.
Μάξινος.
Βάκχος.
γελαρίας.
Oniscus.
Onos.

E 2 F 3 G 4 H 5 6 7

A facescit negotium. Asellorum caro, inquit Galenus, mollis quidem est, sed non æque ac saxatilium friabilis. Xenocrates mediam habere substantiam, mauult eam inter molle & durum, & succum probum eundémque copiosum gignere. Aselli ipsi non parum inter se discrepant: nam qui in syncero mari uictitant, probóque utuntur alimento, carnis bonitate cum saxatilibus contendunt: qui uero prauo aluntur nutrimento, aut in aquis quoquo modo mixtis degunt, (præsertim uero si uitiosæ fuerint aquæ) mollē quidem habent carnem: uerum ob pinguedinem lentorémque, neque suaues adeo iam sunt, & alimentum gignunt excremētosum. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, adalligātur linteolo contra febriū circuitus. Bacchus, ut Xenocrates tradit, mediocris est substantiæ: ut uero B Diphilo placet, bonum procreat succum: sed qui non facile cōcoquatur, & uirosum quid in se habeat. Aselli nomen à colore diductum est, ut Varroni placet, sicuti & umbræ turdíque.

Asellus. *Bacchus.* *Vide an sit Athenæi exemplar hoc in loco mendosum.* *Asellus.*

1 Quos sine macula lupos uocat Columella, iidem fortasse sunt quos Plinius lanatos dicit: quos uero Columella uarios, eōs Oribasius ἐπεστιγμένους, id est maculosos. 2 Et pictæ mormyres (mormylos uocant alij) eodem modo retia declinant, in arenā sese condentes: in arenosis litoribus uictitant. Mormyrōs (à Theodoro mormur dicitur) æstate parit. Copiose nutrit mormylus, inquit Icesius, (Epicharmus myrmam uocauit) Archestratus piscem inutilem, neque tempore ullo bonum esse dixit. Considera lector, an eiusdem an diuersorū piscium sint hæc nomina omnia. 3 Ex Strabone. Est Anio fluuius in Tiburtino agro, qui in Tyberim influit tertio ab urbe miliario: ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam esse eorum piscium C copiā, quos troctas uocamus. Hermolaus hoc in loco apud Pliniū pro collyri callariæ legit, ex Athenæo, ut scribit: uerum Plinius ipse lib. 32 separauit callariam ab asellorū genere: quandoquidem asellis minor est callarias. Apud Athenæū Dorio refert quosdam γαλλερίδας uocare ὀνίσκον. Euthydemus γαλλερίην, Archestratus καλλαρίαν. 4 Aristoteles (quod meminerim) ὀνίσκον ne nominat quidē, sed ὄνον. 5 Verberat. Vetus interpres, Habet in orificijs quandā partem sicut uirgā, &c. Vide supra in squatina, & item in rhombo. 6 Vnus idémq; piscis bacchus uocatur, oniscus & schellaris, uti alio loco ex Dorione refert Athenæus. 7 ὄνον νωθρὸν, id est segnē ignauúmue uocat Oppianus: & inter magnos pisces illum enumerat lib. 3 de pisc.

Lupus lanatus *Lupus uarius.* *Ἐπεστιγμένος,* *Maculosus.* *Mormyros.* *Mormylus.* *Mormyros.* *Mormur.* *Myrma.* *Trocta.* *Callarias.* *Gallerida.* *γαλαρίη.*

De umbra & glauco. Cap. CLXXIII.

1 D VMbra, quam σκίαιναν uocant & σκιαδέα, lapillos etiam in capite habet: ideóque algore infestatur. Scięna cum metuit, caput oculósq; absconditt, aut in cauerna quapiam, aut herbis marinis, reliquo corpore neglecto, ita se totam abscōdi putans. Scięnæ caro minime quidem dura est, sed mediocris: quæ tamen saxatilibus duriuscula sit. Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succum: facile in corpus digeritur: saporis est iucundi: nutrimentum præbet non admodum copiosum. Sciænæ interanea, & squamæ combustę, pauos discutiunt. Siena alia esse uidetur à sciæna: nam sciæna, uti Oppianus scribit, in saxis herbosis degit: siena uero in saxis nudis. Vmbrā quoque fluuiatilem habet Ausonius,

Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu.

Glaucus quoq; à colore, uti arbitramur, cæruleo dictus, pelagius piscis est: 2 latétque æstate mediis feruoribus dies sexaginta. Appēdices habet paucas

Vmbra. *Sciena.* *Σκιαδεύς.* *σκιαδεύς.* *σκιαίνας.* *Σκιαδεύς.* *Siena.* *An idem qui Sciæna.* *Siena.* *Vmbra fluuiatilis.* *Glaucus, γλαῦκος.*

ſuperne exeuntes circa uentriculum. Fœtum,cum metuit,ore recipit,rurſuſq; emittit.Capitis in cibo præcipua laus:uel ut Archeſtrato uidetur, roſtri maxime,(προτομὴν uocant)ſicuti in cõgro capitis totius.In maiorum piſcium numero cẽſentur,qui à nonnullis τμητοὶ uocantur,id eſt qui in partes ſecantur ad patinam. Caro illi dura eſt . in omnibus lupo inferior eſt:&,ut Xenocrates prodidit, non minus à lupo uincitur, quàm ipſe ſparum ſuperat.Verrucas tollit glauci iecur.Glaucus è iure ſumptus(uel,uti aliis placet, 3 *Glauciſcus.* glauciſcus) mulieribus lactis copiam facit. Glauciſcus,inquit Diphilus, in 4 cibo ſimilis eſt cephalo & mugili. E

Vmbra marina. 1 De umbra marina extat Ennij uerſus apud Apuleium, Melanurum: Turdum merulámq; umbrámq; marinam. 2 Latet æſtate.Ouidius in Halieut, Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere glaucus. 3 Glauci iecur. Hermolaus hoc in loco Plinij glaui iecur legit,non glauci. 4 Glauciſcus piſcis an idem ſit cum glauco,an alius,conſidera lector. F

De ſparo & aurata. Cap. CLXXIIII.

Sparus. SParus(de quo Ouidius in Halieuticis,

Sparulus. Et ſuper aurata ſparulus ceruice refulgens)

Xenocrate,uti modo diximus authore,lupo & glauco in cibo deterior eſt. Iceſius uero ita prodidit,Sparus,cùm aliis pleriſque piſcibus copioſius alit: tum uero quàm mæna meliorẽ ſuccum progenerat. Diphilus ſparũ acrem eſſe prædicat,carne tenera,minime uiroſa,ſtomacho grata,concoctu haud *Aurata, χρύσοφρυς.* difficili,& quæ urinam cict:frixa tamen difficilius concoquitur. Auratæ, 1 qam chryſophryn Græci à fulgente ſplendore uocant, in guſtus ſuauitate G primas partes tribuit Iceſius.uerum uti Martialis cecinit,

Non omnis laudem pretiúmque aurata meretur:

Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

Litoralis piſcis aurata eſt,partim ſaxoſis partim arenoſis locis degens: pelagius quoque.uonnunquã appendices habent auratæ ſuperne exeuntes circa uentriculum,aliæ plures,aliæ pauciores.Parit aurata æſtate. parit uero, ut lupus,in iis maxime locis qua flumina exeunt in mare:quinetiã in maritimis paludibus auratas quoque gignĩ apertum eſt.medijs feruoribus la-*Onos,Plinius, aſellus.* tet,ut onos,plurimum temporis.Hyeme aduerſa ualetudine laborat.Fuſcina ſæpenumero capitur interdiu dormiẽs, ut lupus:alioqui minime fuſci-*Ioniſcus.* na poſſe capi exiſtimatur. Auratam Epheſij ioniſcum uocarunt,ut Archeſtratus author eſt.Aurata carnem habet cãdidam,ſolidam, & quæ bonum procreat ſuccum,abundéque nutrit,facile digeritur atque excernitur. H

Orata. Chryſos. 1 Auratæ. Orata,ut Feſtus inquit,à colore auri:quod ruſtici orum dicebant. Aurei coloris chryſon habet Plinius.ex Ouidio:qui in Halieutic.inquit:

Et auri chryſophrys imitata decus. Oppianus in Halieutic.lib.1.

ἀγλαΐη χρύσοφρυς ἐπώνυμος, id eſt ut uertit Lippius, Aurata à ſplẽdoris nomine dicta.

De turdo,merula & aliis quibuſdam ſaxatilibus. Cap. CLXXV.

INter ſaxatiles ſcarus,ut dictum eſt,principatum obtinere creditur:ſecũdum uero locum Galenus merulæ ac turdo tribuit:tertium deinde iuli-

di,

A di,phycidi & percæ. De ſcaro ſatis diximus.Merula,quæ κόσσυφος græce di- *Merula.*
1 citur,inter ſaxatiles laudata,colore eſt ſubobſcuro uiridante. Merula mas Κόσσυφος.
eſt,uti Oppianus tradit:turdus uero(κίχλαν uocant)fœmina, inter ſaxatiles *Turdus,*
quoque nobilis,inquit Plinius, & μελανόστικτος,id eſt nigris quibuſdam macu Κίχλη.
lis inſignis.Merula & turdus mutant colorem:uere enim nigreſcunt: poſt
uer albedinem ſuã recipiũt:& hyeme latent.Branchias habet turdus utrin-
que quaternas,eáſque duplices,excepta nouiſſima.Mollis utrique caro eſt,
& quæ probum creat ſuccum:qui tameu per halitum facile digeritur, ne-
que copioſe admodum nutrit.Turdum nonnulli σαῦρον,alij αἰολίαν uocarũt. Σαῦρος.
2 Turdorum cõplura ſunt genera. Iulis(ut Galeno placet)ſaxatilis piſcis eſt: Αἰολίας. *Iulis,* ἰουλίς.
cuius caro & concoctu facilis,& corpori humano ſaluberrima eſt. Et Op-
B piano quoque iulis piſcis ſaxatilis eſt in muſcoſis algoſiſq; ſaxis uiuẽs:par-
uus admodum piſciculus:uerum hominibus in mari natantibus & urinã-
tibus uenenato morſu infeſtiſſimus.Agmine dẽſo adhærẽt iulides immotę
corporibus natantum,non aliter atque muſcæ ſolent in autumuo. Os huíc
(inquit Ælianus)ſceleratiſſimi ueneni refertum eſt.quécunque piſcem de-
guſtarit,inhabilem ad eſum,pernitioſúmq; ei qui poſtea guſtauerit efficit.
Hominem quoque non minus morſu perſequitur mus,(μῦς à Græcis uoca- *Mus,* Μῦς.
3 tur)piſcis alioqui paruus:ſed duro tergore & dentibus robuſtis. Eſt & μῦς
qui capriſcus dicitur.caro eius uirus olet & dura eſt,difficiliúſq; concoqui- *Capriſcus.*
tur.cutis ori grata eſt.Phycis,qui & phycus dicitur,ſaxatilis piſcis & tenel- *Phycis.*
C lus eſt:percæ ſimilis eſt ſpinis uallatus.mutátque colorem:cum enim cæte *Phycus.*
4 ris temporibus candida ſit,uerno uaria redditur . eadem piſciũ ſola ex ma- Φύκες. *Fuca.*
rinis piſcibus nidificat ex alga atque in nido parit.Et cum cæteri piſces,qui
oua pariunt,ſemel pariant,puſillæ phycides bis anno pariũt. Differt in hoc
genere mas à fœmina,quòd mas nigrior & ſquamis amplioribus eſt. Phy-
cides,quanquam cætera abſtinent carne,tamen ſquillas ſæpenumero appe
tunt.Mollem carnem habent phycides,probúmque ſuccum gignunt,qui
facile difflatur:nec multum nutriunt.Facile corrumpuntur, inquit Diphi-
lus,miniméq; uiroſæ ſunt.Eſt & phycen huic ſimilis,piſciculus ſaxatilis & *Phycen,*
tenellus:faciléq;(ut perca) corrũpitur. Phycidi perca ſimilis eſt,quæ & per- Φυκίς.
cis dicitur,piſcis & amni & mari cõmunis,id eſt marinus & fluuiatilis . ſa- *Perca.*
xatilis eſt circa muſcoſa algoſáque uictitans, uirgulis lineíſque quibuſdam *Percis.* Πέρκη.
D uarius.Branchias habet utrinque quaternas,cáſque duplices nouiſſima ex- Πέρκος.
cepta:plures quoque appendices ſuperne circa uentriculum. Parit fluuiati- Γραμμοποί-
lis perca in fluuiorum & lacuum paludibus,id eſt quæ prope fluuios aut la- κιλος.
cus ſtagnant, (τελματιαίδας uocant) in arundinetis.In partu continentem emit *Perca fluuia-*
tunt ſuum fœtum,eo quo ranæ modo: adeo enim fœtus ipſe continuo filo *tilis.*
ſibi cohæret,ut eum piſcatores ex arundinibus colligant. De fluuiatili per-
ca hæc cecinit Auſonius,

Nec te delitias menſarum perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
So us puniceis facilis contendere mullis.
Nanque & guſtus iners,ſolidæque in corpore partes

Segmentis coeunt, sed dissociantur aristis. E

Perca alimentum gignit saluberrimum, & quod concoctu facile est: uerû, ut inquit Diphilus, æque atque phycis facile corrumpitur. Pro locorum tamen ratione in quibus uictitant, percæ nonnulla uarietas contingit. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piscibus in succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates. Percæ salsæ è capite cinis, melle addito, uerendorum
χάννη. pustulas discutit. Channe aut chaune, phycidi & percæ similis: pelagius pi
χαύνη. scis, ut Aristoteli placet, & carne sola uescitur. Circa saxa uictitat, ut scri
χάννος. bit Oppianus, alga muscóque plena. Colorem habet, uti ex Aristotelis sen
Hiatula. ποικιλέρυθρον tentia refert Athenæus, nigro rutilóque uarium, aut in nigro rufescentem,
μέλαινα, καὶ ποι & maculis lineísue quibusdam distinctum. Huic uenter prope os positus
κιλόγραμμον est: adeo ut cum minores pisces insequitur, uentriculus illi in os nonnunquam procidat ob uoracitatem. Channę omnes grauidæ capiūtur. Et ex se F

Concipiens channe gemino fraudata parente est, inquit Ouidius.

Alii legūt, nō channæ iecur, sed teniæ iecur
Carnem habet channe mollem quidem & tenellam, sed quàm perca tamē duriorem. Channæ iecur siccatum pondere. x. IIII. cum oleo cedrino, perunctis pilis nouem mensibus, psilothrum fit palpebrarum.

1 Viridante, &c. Merulæque uirentes dixit Ouidius: Athenæus uero κόσσυφος μελάγχρους. 2 Iulis, &c. An idem sit piscis Galeno & Oppiano qui ἰουλὶς uocatur, ambiguū uidetur. 3 Vide an fortassehoc in loco apud Athenæū legi debeat (ut cōiicit
Ὗς. Hermolaus) ὗς pro μῦς, id est sus 4 Spinis uallatus. ἀκανθοστεφὴς καὶ ποικιλόχρους.

De melanuro, coracino & aliis quibusdam. Cap. CLXXVI.

Melanurus.
Saxatilis piscis est melanurus: & prope litora in locis arenosis alga pa- G
scitur. Coracino similis est piscis uarius, notis pluribus nigris insignis, 1
non aliter atque sargus. Percarum ducem Numenius melanurum dixit. Viribus haud magnis est, sed solers: non facile reti aut nassa capitur: nec ad pastionem mari trāquillo, sed tempestatibus agitato proficiscitur: capitúrque tunc temporis apud litora esca ex caseo & pane. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectū rapiunt: iidémque ad nullum cibum in quo hamus sit, accedunt. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probúmque gignere succum: & qui facile digeritur, abundéque nutrit, atque haud difficulter excernitur. H
Icesius melanurum sargo similem esse tradit: uerum succi bonitate atque suauitate inferiorem: probe tamen nutrire & succum procreare modice a-
Melāderinus. stringentem. Melanuro similis est melanderinus: & coracinus melanuro 2
Coracinus, similis est: pelten hunc uocant Nili accolæ. Et Alexādrini πλάτακα: Parme- 3
κορακῖνος. no autem Rhodius etiam platistaticon uocari dixit, αἰολίας quoque nonnul
πέλτης. li coracinum uocant: alij tamen alium piscem significare æolian conten-
πλάταξ. dunt. Est uero coracinus piscis amni & mari communis. colore est nigri-
Platistacos. cante, præsertim in pinnulis. lapidem gerit in capite. Gregalis piscis est: &
AEolias. parit autumno inter algas locis densis. Fert uterum longo temporis spatio: & cum utero fert, optimus est coracinus, perinde ut mæna. Parit etiam nōnunquam messe tritici. loca saxosa incolit & herbida, latet hyeme neque capi

A capi solet nisi certis quibusdam temporibus & eisdem semper. Prodest co- *Plinius. Præterquam æstatis diebus paucis, & iisdem semper.*
racino ferme, præter cæteros pisces annus squalens, quia teporem potius
affert. Cum alij pisces magna celeritate adolescant, hoc coracino præcipue
accidit inter minores. carnem habet duram, & ad salituram idoneam, uti
infrà docebimus. Coracinus marinus parum corpori præbet alimenti, idq;
bonum mediocriter, ut Icesius prodidit. Sed coracinus in Ægypto principatum obtinet, & præcipue qui in Nilo nascitur: ideóque Nilo peculiarem esse piscem uoluere nonnulli. hunc Xenocrates, uel nobilibus marinis piscibus æquari tradit. Dorion coracinum à nonnullis saperden appellari, optimúmque in palude Mæotide gigni prodidit. Porro saperdes, ut Aristote- *Saperdes.*
les author est, inter fluuiatiles lacustrésque pisces, cum uterum gerit, com-
B mendatur. Xenocrates κόραξον scribit piscē esse prædura carnis, qui & in ma- *Coraxus.*
iorem auctus magnitudinē durior euadit, sapore uiroso, difficulter in cor- *An idem qui coracinus.*
pus digeritur. Est & κόραξ apud Athenæum, carne quàm sit hicrax duriore. *κόραξ.*
Coracinorum carnes aduersus scorpiones ualent impositæ. fel eorum uisum excitat. Coracinum fluuiatilem sale maceratum ἡμίνηρον appellant Ale- *Coracinus.*
xandrini: hoc inter salsamenta facile concoquitur digeritúrque, abunde *Ἡμίνηρος.*
nutrit, miniméque mali est succi. Coracini salsamenta pauos discutiunt & carbunculos.

1 Theodorus oculatam uocat: uerum Plinius utrunque enumerat piscem eodem prope uersu, tanquam uarios, lib. 32 cap. 7. Oculatā Celsus inter mediæ materiæ pi- *Oculata.*
sces duriusculos numerat. Melanurum Athenæus ὀῤῥοπυγόστικτον καὶ πολύγραμμον καὶ
C μελανόγραμμον dixit. 2 ψύχρος, quem Numenius ψόρον uocauit: an idem sit, uide a- *ψύχρος.*
pud Athenæum. 3 Coracinus, κορακῖνοι dicti sunt, quod assidue oculos moueant, *ψόρος.*
inquit Athenæus: πλατίστακες uocari scribit Massarius, à lata figura: Theodorus quandoque coruulum, nonnunquam graculum uocat. Porro graculo similem draconem *Coruulus.*
marinum dixit Plinius, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθωπι χροῖ, id est, ut uertit Lippius, *Graculus.*
Et nigro cui nomina dicta colore. Coracinus. Atheneus quoque ex Aristophane μελανοπτέρυγον κορακῖνον uocat. Epicharmus κορακίνους κηρώδεας dixit.

De exocœto & cordulo. Cap. CLXXVII.

MIratur Arcadia suum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in siccum *Exocœtus.*
somni causa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur & sine bran *ἐξώκοιτος.*
1 chiis: idem aliquibus adonis dictus. Piscis est colore subfuluo subrufóue: *Adonis.*
D cui à branchiis utrinque ad caudam usque protenditur linea siue uirgula candida. Est autem figura minime lata, sed terete, magnitudine paruis mugilibus, qui apud litora inueniuntur æquali: hoc est longitudine octo digitorum aut semipedali. Et, ut paucis rem absoluam, pisciculo qui tragus uo- *Τράγος.*
catur, similimus est exocœtus, preterquam quòd tragus infra gulam nigrū quoddam gerit, quod tragi, id est hirci barbam uocāt. Est autem exocœtus piscis saxatilis, ut qui petrosis locis uictitat. Hic mari tranquillo unà cum maris effluxu egressus dormit in sicco inter lapillos ad solem cōuersus: qui ubi satis quieuerit, sese denuo aquā uersus reuoluit, donec ab undis marinis recipiatur. Obseruat quoque tunc temporis aues marinas, quæ in litore pascuntur, sæpe nanque illum aggrediuntur. Has cum uiderit, quantum po-

test,fugit quocunque modo faliendo reptandóque,donec in aquam perre- E
Tragus. ptet. Tragus uero cui similem diximus exocœtum, infráque gulam nigrũ 2
Squalidus, αὐχμώδης. quoddã habere quod tragi,id est hirci barba uocatur, pisciculus squalidus est,minimúmque aut succi continens aut pinguedinis: uictitat apud litora herbosa. Exeunt in terram & alia aquatilia,ut qui marini mures uocantur, & polypi, & murenæ:sed inter ea quæ brãchias habent,qui terram petit,ut inde cibum accipiat,unum adhuc tantummodo nouimus(inquit A- 3
Cordulus. κόρδυλος. κορδύλη. ristoteles) cordulum nomine.Pinnis hic caret,sed brãchias habet & pedes,
& caudam præterea laxam & latam. Natátque pedibus & cauda, quam si- 4
milem siluro habet,quoad paruum magno licet conferre.quadrupes idem est, ut ad ambulandum idoneus: egressúsque cibum petit in terra.

1 Subfuluo. Oppianus, ξανθὸς ἰδεῖν: Athenæus, ὑπόπυῤῥος, id est subrufo. 2 Tragus, F
Teragus. &c.Teragus paruus piscis est ex Ouidio, an idẽ an alius à trago, nondum constat. 3 Inter pisces non inter quadrupedes cordulum numeramus: tum Aristotelem secuti au-
κόρυλος. thorem, tum etiam quia branchias habet, quod piscium proprium est: κόρυλον etiã uocat eum Numenius. 4 Laxam, μανώδη: uetus interpres, non spissam.

De marino dracone & scorpione. Cap. CLXXVIII.

Draco marinus. Δράκων, Draco. Δράκοντος ὁμοίϊα γλαυκώσι, inquit Oppianus. Litoralis piscis est draco marinus, partim in arena, partim inter saxa de- 1
gens: cætero quidẽ corpore(ut Ælianus prodidit) aliis piscibus similis: caput uero atque oculorum magnitudo terreni draconis speciem similitudinémque gerunt: magni enim sunt & uenusti: maxillę etiã similitudinem quandam habent cum terrestribus. Et pellis quoq; non procul abesse à terreni draconis pelle palpanti uidebitur. Simul & infestis & uenenatis armatus est aculeis: habet nanque in brachiis aculeos spinásue uenenatas ad cau- G
Dracunculus. Graculus. dam spectanteis. Quidam aliud uolunt esse dracunculum: est autem, ut Pli- 2
Hæc fere de serpente marina ab Aristotele narrãtur. nius tradit, graculo similis. Draco marinus captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. Draconem marinũ carnem habere duram uescentibus omnibus apertum est. Draco marinus ad spinæ suæ qua ferit, uenenum ipse dissectus & impositus, uel cerebro toto, prodest. Dentiũ dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gin-
Scorpio. Scorpius. Scorpio marinus. giuis. Quemadmodum draco marinus, sic & scorpio lædit, dum manu attollitur: aculeo nãque uenenoso armatur: piscis partim pelagius, partim litoralis. Est enim duplex scorpionum marinorum genus, ut Icesius author H
est. Sapore præstant atque alimenti bonitate qui pelagij sunt: hi rufo sunt colore. Alterum genus subatrum est, palustre potius atque cœnosum. Vario colore scorpium esse tradit Epicharmus. Plures habet scorpio appẽdices superne circa uẽtriculum. bis anno parit. Caro scorpionum dura est, & cum sinapi manditur. Vt uero Icesius scribit, cartilagineam duritiẽ habet scorpius: alimentúmque præstat copiosum: faciléq; excernitur, ut qui absterforiam uim habeat. qui pelagij & rufo colore sunt, uberius alunt. Iocinoris doloribus scorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur. Scorpius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat: lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda, pondere oboli potus. Pauos discutit scorpio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. Scorpij marini fel alopecias

replet:

A replet:oculorum ſuffuſioni, albugini, hebetudini obſcuritatíue medetur.
Vel ut alij tradũt, fel marini ſcorpionis rufi cum oleo uetere aut melle At-
tico incipientes ſuffuſiones diſcutit:inungi ter oportet intermiſſis diebus.
3 eadem ratio albugines oculorum tollit.Scorpæna,inquit Xenocrates,durã *Scorpæna.*
habet carnem,ſaporis minime ingrati.In mari rubro ſagittarius gignitur, *Sagittarius.*
erinacei ſpeciem habens,firmis & bene longis armatus aculeis.

1 Ab Ephippo δρακαινὶς, id eſt dracæna uocatur. 2 Spinas, ἀκάνθας: uenenum *Dracæna.*
habent,ſed minime mortiferum. 3 Plinius ſcorpænam & ſcorpium tanquam di- *Δρακαινίς.*
uerſos enumerat: Athenæus quoque differre tradit ſcorpium & ſcorpænam & colore
& ſucco.Scorpidas quoque narrat Ariſtoteles in alto fœtificare:necdum cõſtat an ſint *Scorpides.*
è ſcorpionum genere.

B

De mugilum generibus. Cap. CLXXIX.

1 NOn in ſaxoſis locis,ſed in maritimis paludibus ſere uictitat mugilũ *Mugil.*
genus,& apud fluuiorum oſtia,ubi copia influit dulcis aquæ: atque *Mugilis.*
in iis maxime locis parit.Mugil, ut inter piſces,facillime audit.Ventriculũ *κεστρεύς.*
habet auium modo carnoſum:& altera uentriculi parte plures exeunt ap-
pendices,altera uero una tantum.Mugilum genera plura ſunt: ſed quatuor
2 præcipua numerantur,cephalus, chelon,ſargus & myxos: ita Ariſtoteles. *Cephalus.*
Iceſius autem,Leuciſcorum,inquit,id eſt mugilum plura dicuntur genera, *χελών.*
cephalus,ceſtreus,chelon & myxinus:quorum cephali & ſuauitate & ſuc- *σαργός.* *Μύξος.*
ci probitate cæteris præſtant. Secundum locum obtinent,qui κεστρεῖς dicun- *Leuciſcus.*
C tur:iis inferiores ſunt myxini:ſed omnium deterrimi chelones,qui & bac- *κεστρεύς.*
3 chi banchíue appellantur.Hæc Iceſius. Euthydemus duo prodidit mugilũ *Μύξινος.*
genera, ſphenea (quod ieiunum eſt & figuram refert quadrãgulam) & di- *Βάκχος.*
dactylea,qui latitudinem habet minorem quàm duorum digitorum. Do- *Βάγχος.* *σφηνεύς.*
rion mugilis marini ſpecies duas poſuit, cephalum & νῆστιν, id eſt ieiunum. *Διδακτυλεύς.*
Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinantur,ſed non recte:nam *Νῆστις.*
& oua eorum fœminæ,& ſemen genitale mares habere cernuntur: uerùm *Ieiunus mugil*
genus quoddam eorum eſt,quod nõ coitu , ſed limo arenáue enaſcatur, ut
quod apud Gnidum olim ſactum memoratur. Stagnis eorum ſub canis or
tu reſiccatis,& limo iam arido,ubi primum imbribus reſtagnare loca inci
perent,piſciculi naſcebantur generis mugilum, quod per coitum procrea
D tur magnitudine menulæ paruulę:nec in iis aliquid uel oui uel ſeminis cõ-
4 tinebatur . Et genus quoddam mugilum reperitur in fluuiis lutulentis, in *Mugil fluuiatilis.*
5 quo nec mas eſt nec fœmina. Naſcuntur & in Sipharũ lacu mugiles,qui bi
nas tantum pinnulas habent. Qui chelones dicuntur & ſargi, myxi atque *Chelones.*
cephali,graueſcere menſe Decembri incipiunt: gerúntque diebus tricenis. *Sargi.* *Myxi.*
Parit ceſtreus iis locis maxime, quà fluuius exit in mare, ut dictũ eſt. Et in- *Cephali.*
ter primos piſces partum accelerat: parit nanque hyeme. In piſcium gene- *Ceſtreus.*
re alter alterum ſui generis edit,excepto mugile.Cephalus & κεστρεὺς ſoli car
ne omnino abſtinent:cuius rei argumentum eſt,quòd neque in uentre tale
quid unquam habentes reperiuntur:neque eſca in eos ex carne utimur,ſed
panis offa.Neque oua fœtúsue ceſtrei ab ulla belua uiolantur: ideóque co-

ὀυλίχνον id est minime gulosum esse: κά-σρια, dicit Oppianus.
Aliàs, eidem tam incauta facilitas.

piosi existunt: sed cũ adoleuerint, tunc à cæteris piscibus corripiuntur. Ve- E
scitur mugilis unusquisque phuco algáue, atq; arena. Gulosus omniũ ma-
xime mugilis est atque insatiabilis, inquit Aristoteles: quocirca uentre di-
stéto grauescit: & cum sit ieiunus, uilis est. Cum hic metuerit, caput abscõ- 6
dit, corpus totum occultari credens. Eidẽ tamen tanta facilitas, ut in Phœ-
nice & Narbonensi prouincia, coitus tempore è uiuariis marem linea lõga
per os ad branchias religata emissum in mare, eadémque linea retractum,
fœminæ sequantur ad litus: rursúsque fœminam mares partus tẽpore. Scit
mugil esse in esca hamũ, insidiásque non ignorat: auiditas tamen tanta est,
ut cauda uerberando excutiat; cibos, capitur autem esca, ex pane, lacte &
menta. retia saltu nonnunquam superat. Viget mugilis autumno: deterior
est cùm fert utero. Cùm plurimis piscium generibus imbres conducãt, mu F
gili tamen nocent: fit enim ut pluuiis multi ex his de facili excæcentur, si
modum aqua excesserit. Et cum pisces omnes, dum utetũ gerunt, graui sti-
mulo agitentur, ita ut in terram exiliant, omnium maxime mugilẽ ita so-
licitari certum est. Mugilus & lupus quanquam inimici sunt capitales, ta-
men stato tempore congregantur. Sæpe mugiles cauda abscissa uiuunt: ab-
roditur uero à lupo eius cauda. Subit cestreus in amnes & lacus, ibiq; pro-
spete degit. Cestres (ut Artemidorus tradidit) ascẽdunt in Nilum uere, cum
prægnantes sunt: descendunt autem paulo ante pleiadum occasum unà o-
mnes parituri: & tunc quoque in septa incidentes capiuntur. Sunt mugiles
(ut Icesius author est) boni admodum succi: facile excernuntur, nec multũ
alunt. Porro ex alto mari mugil optimus habetur, sapore iucundo, subacri,
lupo nihilo inferior. subiens hic purũ lympidúmq; flumen carnis duritiem G
temperat, euadítq; delicatior: qui uero in limosis lacubus stagnantibúsue
locis capitur, uirosior est. Attritis imponitur cinis è capite mugilũ: cõbu ri-
tur autẽ in fictili uase: illini cũ melle debet. Inter salsamẽta mediæ materiæ

Banchus.
Myxinos.

Cestreus est. Bãchi, quẽ quidam myxinon uocãt, fel auribus utilissimũ est.
Inueniũtur in bãchi piscis capite ceu lapilli: hi poti ex aqua, calculosis prę- 7

Cephalus.
Chelon.
Labeo.
Cephalus trãslitorianus.

clare medẽtur. Mugilũ genus præstantissimũ cephalus est, nomen à capitis
grauitate sortitus. Est uero cephalus alter, qui chelon dicitur: alter pheręus. 8
Cephalus, quẽ chelona uocãt, litoribus gaudet: sed prope paludes maxime 9
uictitat, aut ad fluuiorum ostia ubi copia influit dulcis aquæ: alter eiusdem H
generis trãslitoranus, qui non nisi mucore uescitur suo: quãobrem semper 10
ipse ieiunus est. Pascuntur limo cephali: quo fit, ut graues & sordidi sint. Pi-
scem ipsi nullũ omnino edunt, sed & carne penitus abstinẽt: cuius rei argu
mentum est, quòd nihil tale in uentre unquã habentes, reperiũtur. Et quo-
niam uersari in limo solent, efferunt se, urinantúrque sæpe, ut corporis sor-
des mucúmue abluant. Oua fœtúsque eorum à nulla belua uiolantur: qua-
propter copiosi existunt: sed cum adoleuerint, tunc à cæteris piscibus corri

Archanus.

piuntur, maximéque ab archana. Parit cephalus ad æquinoctiũ autumna- 11
le, & eius fœtus nouissime fere omnium apparet. De cephalo Galenus hæc

Cephalus.

prodidit. Cephalus ex eorum piscium genere est, qui squamis integuntur.
Nascitur autem non in mari solum, sed in paludibus ac fluuiis: quo fit, ut ce-
phali

A phali non paruum inter se discrimen habeant: ut uideri possit cephalus pe-
lagius alterius esse generis, carnéque ipsa plurimũ differre ab eo, qui in pa-
lude uiuit, aut fluuio, aut limoso aliquo stagno, aut cloaca, qua expurgãtur
urbium stercoraria. est enim eorum caro qui in cœnosis & sordidis aquis
uictitant, excrementi mucíque plena: sicut optima eorum qui in puro ma-
ri uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur. Inter pisces cephalus ma
xime utraque aqua utitur, marina scilicet & dulci: & hanc habet naturam,
ut aduerso flumine natans, quàm longissime à mari discedat. Et hic quidẽ
cephalus numerosas illas ac paruas spinas non habet, sicuti neque marino-
rum quispiam alius: uerum qui ex fluuio aut palude in mare descẽdit, non
secus ac congeneres huiuscemodi, spinarum plenus est. Hęc de cephalo Ga
B lenus. Pausanias quoque cephalos lutosos esse pisces testatur: cœnosisq; lo-
cis & fluuiis turbulentis gaudere. Cephali præstantiam statim indicat gu-
stus: qui enim præstantior est, & suauior sentitur & acrior, pinguedinísque
expers: at contrà, qui pingues sunt atque insipidi, ij tum in gustu, tum uero *Insipidi, κατὰ*
ad concoctionem sunt deteriores, stomachóque aduersi, & malũ procreãt *τὴν γεῦσιν*
succum. Hic tamen si sale condiatur, (nam & cephali sale adseruãtur) lon- *ἔκλυτοι.*
ge quàm ante præstantior euadit: nam quod in eo mucosum uirosúmque
est, id totum deponit. Recens autem salitus iamdiu in sale adseruato me-
lior existit. Leuciscos uocant nonnulli pisces quosdam in fluuiis genitos, *Leuciscus.*
alterum cephalorum genus esse rati. Est autem leuciscus cætera quidem us *λευκίσκος.*
quequaque cephalo similis, nisi quòd leuciscus candidior paulo est, capité-
C que minore & sapore acutiore. Quod ad alendi facultatem attinet, cepha- *Cephalus flu-*
lo fluuiatili similis est. De cephalo autem fluuiatili ita cecinit Ausonius: ca *uiatilis.*
pitonem uocat. *Capito.*

Squameus herbosas capito interlucet arenas,
Viscere præteneris fartim congestus aristis:
Nec duraturus post bina trihoria mensis.

1 Mugil & κεστρεῖς tam genus quàm speciem significant: uocãtur etiam mugiles à
quibusdam πλεῶτες. Mugil apud Vartonem etiam in piscinis dulcibus seruatur. 2 *πλεῶτες.*
Chelon, &c. Plinius placentem cauda labrum dixit ex Ouidio: an idem labrus sit qui *Labrus.*
chelon? quem Theodorus labeonem uocat: sicuti & σάργον sargonem, & μύξον muconẽ *Labeo.*
D interpretatur. 3 Bacchi legitur apud Athenæum: uide an potius banchi legendum *Sargo.*
sit. Sed banchum alteram speciem uocant quidam, quæ myxinos dicitur, uti infra ex- *Muco.*
plicabimus. 4 Mugil fluuiatilis etiam oxyrynchus uocatur, ut Diphilus prodidit. *Oxyrynchus.*
5 Sipharum lacu mugiles, &c. An sint hi mugiles potius ex anguillarum genere? 6
Ieiunus utilis, &c. Videtur Theodorus hoc in loco legisse, ὅταν ἦ μὴ νῆστις: uerum nos Al *Capito.*
dinam secuti literam Græcam, quam & iisdem uerbis citat Athenæus, ita reddere ma- *Cephalinus,*
luimus. 7 Cephalus, &c. Theodorus capitonem uocat. Cephalum alium à cepha- *βλεψίας.*
lino, qui & βλεψίας uocatur, Dorion author est. 8 Pheræus, &c. aliàs περαῖος, id est *Cephalus,*
translitoranus, ut uertit Theodorus: hoc est, ut ego arbitror, qui lõgius à litoribus de- *περαῖος, uel*
git. 9 Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum sed mugilum generibus re- *φεραῖος,*
ferunt: sed uarie, uti suprà uidere licet. 10 Mucore uescitur, &c. Est apud Aristotelem *Pholis, φωλίς.*
pholis, quæ mucorem quem ipsa emittit, sibi obducit: ita ut in eo quasi cubili quiescat. *Acharnas.*
uide an idem sit piscis, an eiusdem saltem generis. 11 Et apud Aristotelem achar- *Ἀχάρνας.*
nas, quem æstate laborare scribit, atque eo tempore extenuari. Athenæus acharnũ ha- *Ἄχαρνος.*
bet: & alio loco acarnan, qui suauis piscis est, & in gustu subastringens: qui & medio- *Acharnus.*

Acarna. *Acarne.* criter nutrit,& aluum cier. Acharnas,ut uult Xenocrates,neque ftomacho gratus eft, E neque probum generat fuccum. Dura carne eft,nec facile corrumpitur. Et Plinius acarnen habet, an iidem fint pifces an diuerfi?

De dafquillo,falpa & quibufdam alijs. Cap. CLXXX.

Dafquillus, δάσκιλλος. Salpa, σάλπη. Σαλπὴς ὁ. Salpe.

PAfcuntur cephali cœno,ut dictum eft: dafquilli cœno & ftercore. Salpa quoque ftercore uefcitur:uerum hæc natura,ut alij alibi pifces principatum obtineant,ut coracinus in Ægypto, zeus Gadibus: circa Ebufum 1 falpa,obfenus alibi: & qui nufquam percoqui poffit,nifi ferula uerberatus. Stercore,ut diximus,uefcitur falpa,pifcis alioqui faxofis locis uictitans, algofifque & mufcofis: atque alga pafcitur herbífque. reperitur & in paludibus maritimis:fed efca fœtida præcipue capitur,ut ftercore.Quin & cucurbita capitur, quod ei ex omnibus uni euenit. Eft uero pifcis colore uarius,uirgis uel maculis quibufdā rubentibus diftinctus. Serratos habet dentes: & folitarius uagatur. auditum habet peracutum. Semel parit,æftatis fcilicet initio locis plurimis:nonnunquam uero autumno. Guftui fere ingrata falpa eft, ut Archeftratus author eft: in ufu autem cibario meffis tempore maxime habetur aut autumno: ut uero Xenocrates docuit, falpæ quæ in alto capiuntur, fapore funt iucundo, fubacri: abundéque nutriunt,nec facile corrumpuntur:quæ uero apud litora,carnem habent duriorem,faporífque ingrati,& quæ malum procreat fuccum. Salpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Gignitur & in mari rubro pifcis ftromateus nomine,falpæ fimilis:uirgulas habens per uniuerfum corpus extenfas auri fpeciem referentes. Binis quoque uirgulis infignis eft pifcis, qui feferinus uocatur. Faber, qui & prifca confuetudine zeus appellatur, in Gadium municipio generofiffimis pifcibus adnumeratur. in Atlantico mari pafcitur,nec alibi.

F *2* *G*

Aliàs, falpes. Στρωματεύς. seferinus. Faber, zeus.

1 Circa Ebufum, &c. Archeftratus circa Mytilenem, Diphilus circa Alexandriam falpas prædicant optimas. 2 Virgis uel maculis, &c. Oppianus, αἰολόνωτος: Athenæus, πολύγραμμος καὶ χρυσόγραμμος.

De gobione. Cap. CLXXXI.

Gobio. Gobius. κωβιός. Gonius. Cobius. Cobio. κώθος. Gobio fluuiatilis.

PIfcis paruus gobio eft,& ex iis qui parui perpetuo manent. Gobius appendices habet plures fuperne circa uentriculum. Pariunt iuxta litora 1 H gobiones,fuáque oua lapidibus committunt latiufcula & arenida. Subeūt in fluuios nonnunquam:ibíque pinguefcunt. E gobionibus funt qui in fluuiorum oftiis aut paludibus maritimis uictitant: partim etiam in faxis, & partim in arena degunt. Qui faxatilis eft,hunc Numenius κώθον uocauit. nec marinus folum pifcis eft gobio, fed & fluuiatilis, quem hoc modo depinxit Aufonius,

Gobio non maior geminis fine pollice palmis.
Præpinguis,teres,ouipara congeftior aluo:
Propexíque iubas imitatus gobio barbi.

καυλῖνοι. Præterea alius albus eft,nigricat alius, & alius uiridior eft, καυλῖνοι uocatur.

Gobionem

A Gobionem album Eurypi non esse pelagium certum est, inquit Aristoteles. Denique

Lubricus & spina nocuus non gouius ulla est. Et, *Gobius spinosus.*

Gouius aculeo pugnat, funditque uenenum.

Gobiorum caro, inquit Galenus, ut asellorum & saxatilium piscium carne durior, ita mollior est quàm mullorum: crassitudine uero & tenuitate mediocrem generat succum. Præstantissimus autem est gobio, tum ad uoluptatem, tum uero ad concoctionem digestionémque, & ad probum gignendum succum, is qui in arenosis litoribus aut inter saxa uiuit: qui uero in fluuiorum ostiis aut paludibus maritimis degunt, diuersam plane carnem habent ab iis, qui in puro mari uictitant: neque enim æque iucundi sunt saporis, neque succum tam bonum præstant. Quòd si limosa fuerit aqua, aut urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Copiosum, inquit Icesius, sed non bonum procreât succum gobiones sapore grati: facile excernuntur, nec multũ nutriunt. Gustui gratiores sunt candidi nigris: uiridium autem gobionum caro substantia est rariore, magis pinguedinis expers, succúmque præstat tenuiorem, neque adeo copiosum: ob magnitudinem tamen magis alit. Gobios, qui saxatiles sunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Diphilus, gobij inquit, percis simile præstant alimentũ. qui uero ex iis parui sunt & candidi, tenerã habẽt carnem: miniméque uirus olent: probum gignunt succũ, & facile concoquuntur: uirides squalidiores minúsq; pingues sunt. Gobius recens, inquit Dioscorides, si in suillum uentrem cõiectus insuatur, & in aquæ sextariis duodecim, donec duo supersint decoquatur: tum excolatus & sub dio refrigeratus potui detur, aluum sine molestia soluit: canum reptiliúmque plagis utiliter imponitur. Gobionem saxatilem, uti modo diximus, nonnulli κώθωι uocant. κωθιῷ, id est (ut equidem arbitror) paruo gobioni specie similis est βελόνιος. βλέννος quoque piscis est in herbosis litoribus degens. Blennorum cinis, inquit Plinius, cum ruta, uesicæ uitia & calculos sanat. Epicharmus quoque uilem quendam piscem βαίονα nominat.

Venenum, sed minime mortiferum inquit Aelianus. *Gobio saxatilis.* βελόνιος. βλέννος. *Blennus.* Βαίον.

1 Gobio, &c. Siculi κώθωνα uocarunt: alij κῶθον. Sunt qui κωβιδάρια & κωβίδια habent. κώθων, κῶθος. κωβιδάριον, κωβίδιον.

D

De apuarum generibus & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXXII.

1 E Gobionibus paruis & ignobilibus, qui terram subeũt, creatur piscicu- *Aliàs, qui in*
2 lus qui κωβῖτις dicitur apuæ genus. Porro quam apuam nostri, aphyen *arena gignuntur.*
Græci uocant: quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Grauis cibus apua est & concoctu difficilis, ut Diphilus prodidit. Sunt autem apuę plura genera: quæ aphritis & aphros, id est spuma uocatur, non ex coitu gignitur, sed ex terra arenosa consistit: quod quidem apuæ genus nec incrementum capit, nec prolem affert: & tẽporis longioris spatio perit, sed denuo nascitur: unde fit ut breui quodã tempore excepto, omnibus fere anni temporibus generetur. Efferri id pisciculi genus funditus de terra, argumentũ est, quòd

κωβῖτις. *Apua.* Ἀφρῖτις. Ἀφρός. *Spuma.*

nisi tempore tepido non capiatur: utpote quod de humo ad summa tepo- E
ris gratia ueniat. Fiunt locis umbrosis & tepidis, quoties temporis benefi-
cio solum tepescit, ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themisto-
cleum, & in Marathone: nonnusquam uel cum aqua de cœlo incessit ori- 3
tur pisciculus hic in spuma, quæ à copioso imbre cadente efficitur, unde no
men spumæ (ἀφρὸς) accepit: fertúrque interdum per summa maris, (cum cæ-
lum tranquillum fuerit) & in spuma fluitat, perinde ac in fimo uermicu-
lus uoluitur: quamobrem in loca complura genus id apuæ affertur è ma-
ri: & copiose quoque generatur, & capitur anno tranquillo & humido. Iis
itaque ortus partim ex limo aut arena, partim per summa facta putredine
agitur. Reliquum uero apuarum genus, fœtura piscium est: quæ etenim co
Cobites. bites dicitur à gobionibus, ut modo diximus, paruis ignobilibus creatur. F
Phalerica. *Membrades.* Quæ uero phalerica uocatur, mẽbradas gignit, quibus unà cum spinis ue- 4
μεμβράδες. sci solemus: sicuti & aliis quæ ex iis procreãtur: uocantur autem trichides. 5
Trichides. Ex iis trichiæ oriũtur, uile edulium, ut testis est Iulius Pollux. Trichias, uel, 6
Trichiae. ut Aristoteli uidetur, trichæus, cum põtum ingreditur, uidetur & capitur:
Trichaeus. sed exiens nusquam uisus adhuc est: sed hi soli Istrum amnẽ subeũt, unde,
quà diuiditur fluuius, per abditum terrę meatum in Adriaticum mare de-
fluunt: argumento est, quòd subeuntes ex Adriatico in meatus illos nun-
An hic trichias idem sit, an alius piscis. quam capiuntur: sed descendentes in Adriaticũ semper. Trichias bis anno
parit. Est apuæ genus quoddã, quale in portu Atheniensium nascitur, quod
Encrasilochus encrasilochos dictos progenerat. ut uero quibusdam uidetur encrasilochi 7
ἐγκρασίχολος. ex illo apuarum genere procreãtur, quam cobitin appellari diximus: quin- G
etiam genus aliud apuæ est, quod mænarum & mugilum sit fœtus. Illa ue-
Aphros. ro altera quæ aphros & aphritis dicta est, humida est, breuéque, ut dictum
Aphritis. est, tempus durat, & restant tandem caput & oculi. sed iam piscatores quẽ-
admodum deportare possunt inuenerunt: sale enim aspersa plus temporis
Epsetus. adseruari potest. Et hæc certe cæteris quæ hactenus dictæ sunt omnibus
ἕψητος. pręstat. Cobitin etiam epseton pisciculum uocat Dorion: & illum quoque
Ἀθερίνη. qui ex athrine pisciculo procreatur. Est sane epsetus in apuarum genere pi 8
Ἀθερίνη. sciculus. epsetos uocãt nõnulli pisciculos qui in fossulis relinquuntur Nilo 9
Triglites. recedente. Præterea quoddã apuæ genus triglitẽ Dorion nominat. Icesius
in apuarum genere quædam, inquit, alba & tenuis admodũ est & spumea, 10
quàm cibotin nonnulli appellant: alia pleniore crassioréue corpore, & sor- H
Cibotis, κιβῶτις. didior: præstantior quæ nitida & tenuis est. Engraulis, ut scribit Oppianus,
Engraulis. apuæ genus est, pisciculus perimbecillis & timidus: ut qui grauissima sit pi
ἐγγραύλις. scibus omnibus præda. Engraules cateruatim & uelut nodo indissolubili
colligati natant: ut nõnunquam uel nauim remorari possint: capiunturq;
retibus magno numero. Sũt, inquit Oribasius, pisciculorum minimorum
genera quædam, quæ sale adseruantur, quæ unà cum acrioribus oleribus
Κορακίδες. eduntur. Vocantur alia κορακίδια, alia βορίδες, alia κόλλια, alia τυφλωνίδες, quæ 11
Βορίδες. omnia & stomacho infesta sunt & aluum citant, nec facile corrumpuntur.
Κόλλια. Τυφλωνίδες. Apuarum tanta est Athenis copia, ut ob uilitatẽ (ut Chrysippus refert) uul-
Apua. gare sit mendicorum edulium: cum tamen aliis locis, ubi longe deteriores
nascuntur,

A nascuntur, magno habeantur in pretio. Apua, ut Clearchus peripateticus docuit, piscis genus est molle ac tenerũ adeo, ut admotũ igni protinus de-
12 coquatur: & oleo feruenti iniectum, statim ab igne auferendum præcipiat Archestratus. Apuæ, membrades & trichides, piscésque id genus alij, quibus unà cum spinis uesci solemus, humidius præstant alimentum, flatuosúmque, dum in uentriculo concoquuntur, generant spiritum: ut qui concoctionem recipiunt minime æqualem, statim etenim caro ipsa cõcoquitur, sed spinæ tèmpore longiore perficiuntur. *Apuæ. Membrades. Trichides.*

1 κωβίτης dicitur, Theodorus gobionariã uocat. 2 Apuã, &c. Aplua Theodoro, ἀφύη καὶ ἀφύδιον uocatur. 3 Oritur pisciculus. Apuæ proueniunt, ut docet Plinius, spuma maris incalescente, cum admissus est imber. 4 Phalerica. φαληρική. Lynceus B Samius φαληρικὰς ἀφύας dixit. 5 Membrades appellãtur, & βεμβράδας, & βεμβρίδας, & βεμβραδῶνας. 6 τριχίδας, Theodorus sardinas, & τριχίας sardas uocauit: Dorion uero τὴν τριχίδα τριχίαν appellat. Vtrunque Theodorus & τριχίαν & τριχαῖον sardam interpretatur. Sed quis piscis sit sarda infra explicabitur. τριχίας & τριχαῖος an idem sit piscis nondum nobis cõstat: an uero apud alterutrum, Pliniũ scilicet an Aristotelẽ, menda sit. 7 Encrasilochos. Encralos alij legunt. Eundẽ piscem arbitrantur nõnulli esse engrasilochũ, & engraulim. 8 Athrine an sit eadem quæ atherina? de qua infra. 9 Epsetos, inquit Hermolaus, à coquẽdo nominatos arbitror: quos Artemidorus etiam plestos uocauit. Theodorus ἑψητοὺς naricas interpretatus est: nescio quàm uere, inquit Hermolaus. Piscis certe minimus est narica, ut Festus inquit. 10 Spumea, ἀφρώδης, id est rariore substantia, arbitror. 11 Hæc arbitror, in apuarum genere numerantur. 12 Admotum igni. Hinc ortum est prouerbium, ἰδὲ πῦρ ἀφύη, quasi uidisse modo sufficiat ad decoctionẽ. *Gobionaria. Aplua. ἀφύη. ἀφύδιον. φαληρικὴ ἀφύη. Apua phalerica. βεμβράδες, βεμβρίδες, βεμβραδῶνες. Sardinæ. Sarda. Encraulus. Plesti. Narica.*

C

De trichide, thrissa & similibus quibusdam aliis. Cap. CLXXIII.

ET trichidas, uti modo diximus, membrades gignunt: & uulgi cibus trichis est, & qui uili cõparatur. saltu simul ac cantu summopere gaudet, ut nonnunquam cantuum uoluptate captus exiliat è mari. Trichida sunt *τριχίς.*
1 qui arbitrãtur eundem esse cum trissa: similes certe sunt trichides, thrissæ, chalcides & eritimi. Thrissæ, inquit Oppianus, chalcides & abramides cateruatim natant locum semper mutãtes, modo in alto pelago, modo apud *Thrissa. Thressa. θρίσσα. θρῆσσα.*
2 litora uictitantes. Aristosus spinosúsue piscis est thrissa, nec multum habẽs in se pinguedinis: neque succum in alimento præbet copiosum, sed eum ta- *ἀβραμίδες.*
D men, qui facile in corpus digeritur. Ascẽdunt in Nilum thrissæ, sicuti & cestres soli fere piscium, ut Aristobolus author est, absq; crocodilorum metu. Qui Mareotin lacum accolũt, trissas illic cãtu & testarũ concrepãtium consonantia piscantur: etenim eæ saltantes in piscatoria ad se comprehendendas explicata instrumenta incidunt: atque hoc pacto Ægyptij splendidam prædam consequuntur. Trissam nonnulli clupeam interpretantur, sicut alij alosam. Est autem clupea, authore Plinio, minimus piscis, qui attilum ingentem fluuij Padi piscem, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs, morsu exanimat. huic inter pisces primas partes tribuit *Clupea.*
3 Ennius poeta. Alosam autem piscem plebeium esse ostendit Ausonius *Alosa.*
4 hoc carmine:

Stridentésque focis obsonia plebis alosas.

Chalcis. Chalcis trichidi atque trissæ similis est, piscis aristosus spinosúsue: (aut sic- E
cus & squalidus, hoc est ἀχυρώδης) neque multum in se pinguedinis cõtinet, 5
neque succum copiosum in alimentum præbet: facile tamen in corpus di-
geritur. gregalis piscis est. Et gregatim natãt chalcides (ut modo diximus)
locum semper mutantes, modo in alto pelago, modo apud litora degẽtes.
In fluuiatilium quoque numero chalcis est. Ter parit, & gregatim sua oua
gurgiti altiori mandat congesta. sonitum quendam & ueluti stridorẽ non-
nunquam emittit. Chalcis uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchiis
innati plurimi interimant: quod nulli ex cæteris accidit. Chalcidas nõnulli
Sardinus. sardinos uocarunt. Aristoteles eritimos sardinos dixit. Est uero eritimus 6
Eritimus. chalcidi trissæq; similis, & in alendo quoque: quẽ Dorion condimẽto sua-
Chalcis. uiorem euadere prodidit. Sale cõdiuntur nonnulli pisciculi, in quibus chal F
Halecula. cis est & halecula.

θρίσσα. θρᾶττα. Thessa. Thetta. Alosa. Clypea. Atherina. Arista. Chalceus. Erica. Spuria. Sardinia. Sardina. Sardena. Σαρδήνη.

1 Thrissæ. θρίσσα uel θρᾶττα alius, opinor, marinus est pisciculus uersicolor: thes-
sa à quibusdam uocatur & thetta. 2 Aristosus spinosúsue. Theodorus spinosum
dixit. Græca Aristotelis exemplaria καὶ ξηρότερον habẽt, sed falso, ut opinor: Athenæus
ἀχυρώδης fortasse, id est squalidus, aut siccus. θρίσσαι Theodorus alosam uocat. 3
Ennij uersus extat apud Apuleium,

Omnibus ut clupea præstat mustella marina, &c. Sunt qui legant clypea.

4 Alosam. Atherinam Phauorinus uilem esse piscem tradidit: an eadem sit cum
alosa, consideret lector. Atherina (quam aristam appellat Theodorus) è solitariorũ ge-
nere (ita nanque interpretatur ῥυάδες) prima in hoc genere parit: fœtúsque eius pri-
mum fere omnium apparet. parit atterens aluum arenæ. 5 Chalceus piscis alius à
chalcide est Cyzici frequens, figura terete, ὑπόσφαιρός τι καὶ κυκλοειδὴς: an idem sit, qui G
faber? Chalcida Theodorus ericam interpretatur, nonnunquam & spuriam: quæ in-
ter fusaneos pisces numeratur, & qui semel pariunt. Verum eo in loco uidetur exem-
plaria omnia mendosa: nam chalcis gregalis est, non fusaneus: & ter parit. 6 Sardi-
niam habet Columella pisciculum salsamentis idoneum, & à chalcide diuersum: nisi
deprauatus sit codex. Item sardinam Galenus, uel sardenam σαρδήνην.

De halecula, mæna, smaride & boce. Cap. CLXXXIIII.

Halecula. TAbentes haleculas incrementi minuti pisces iubet Columella præbe- 1
Halecula riualis. ri iis, qui in uiuariis seruantur piscibus. Riualem quoque haleculã no-
minat inter ea, quæ sunt incrementi parui animalia. Alecem appellant nõ- 2
Alec. nulli quam Græci μαινίδα uocãt, & Plinius mænam. Colore mutantur mæ-
Μαίνις. næ, candidiores hyeme, & fiunt ęstate nigriores, id quod maxime suis pin- H
Mæna. nis & branchiis declarant. Herbosis litoribus gaudet mæna, & gregalis est.
Omnium piscium fœcundissima est, & post brumam parit. utero grauis
melior est. Forma rotundior fœminæ, porrectior mari & latior. Euenit ut
cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem, plúsque ua-
rietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: uocantur à nõnullis per
Τράγος. id tempus τράγοι, id est hirci. Mænæ succi bonitate gobiones superãt, ut tra-
Hircus. dit Icesius: sed suauitate inferiores sunt. Capitis mænarum, quæ sale adser-
uantur, cinis, exsiccandi uim habet, nõ admodum acrem: idcóque ad sedis
rimas eo utimur: quidam & ad columellam diu induratam. Hæc Galenus.
Mænarum ex capitibus cinis, inquit Dioscorides, si imponatur, callosas se-
dis

A dis timas abolet:cuius etiam garum putrida oris ulcera,si eo colluantur,sistit.Plinius mænarum muria & capitum cinis,inquit,cum melle sanat strumas.Anginas mænarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico aluum soluunt.Capitis mænarum cinis ad rhagades & condylomata utilis.uulgo è mænis iucundissimus habetur sal:ex eo salté genere quod è muria salsamentorum recoquitur,iterúmque consumpto liquore ad naturam suam redit. Mænidi simi-
3 les sunt boces & smarides,ut Pseusippus author est.Est autem smaris piscis litoralis,& litoribus gaudet herbosis.Colorem mutat non aliter atque mena:candida enim hyeme,rursus æstate ad nigredinem redit:quod maxime suis pinnis & branchiis declarat. Smarida nonnulli χυνὸς εὔνα, ἢ χυνοσεύνα uo- *Smarides.* *χυνὸς εὔνα* *χυνοσεύνα.*
B carunt.Smatidis caput exustum excrescentes in ulceribus carnes reprimit: nomas cohibet, thymios clauósque absumit. eius caro, non secus ac cætera salsamenta, scorpionum ictibus canúmque rabidorum morsibus prodest. Verédorum pustulas discutiunt smarides illitæ.Mulieribus lactis copiam
4 faciunt smarides cum ptissana sumptæ,uel cum fœniculo decoctæ. Box,ut diximus,mænæ & smaridi similis,in dorso quasi pictus,παρὰ τὴν βοὴν,uti Athenæo placet,nominatur:piscis paruus,oculos habens pro corporis ratione grandes:adeo ut Aristophanes Bizantius, non βόακα aut βῶκα, sed βόωπα potius appellandum statuerit, ab oculorum scilicet magnitudine,quasi bouinos habentem oculos. Piscis gregalis est & litoralis, in locis herbidis ui- *Box,βὸαξ.* *Voca,uel boca.* *Bocas.* *Βοῶψ.*
C ctitans. Concoquitur facilius box, atque in corpus digeritur iurulentus,& aluum mouet:uerum assus suauior est & tenerior. Sunt & quidam pisces λευκομαινίδες dictæ, id est mænæ candidæ, quas aliqui βόακας appellarunt: alij diuersos asserunt. *Leucomenides.* *Βόακες.*

1 Aleculam arbitratur Hermolaus genus,non speciem esse: idémque apud nos significare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: quicunque scilicet in pruna & craticula commode coqui possent:uerum ex Columella apparet speciem esse. 2 Alecem appellant nonnulli,&c. Alex Plinio nō piscis,sed gari uitium est,scilicet imperfecta nec collata fex. nec sane occurrit locus quispiam apud ueterem aliquem authorem,qui plane ostendat alecem aut alec piscis genus esse. Horatius in primo Sermonum, Ego fecem primus & alec inueni. Nonius Marcellus locum hunc citans piscem significare dicit. 3 Quas Græci smaridas appellant,miror unde Theodorus cerros interpretetur,inquit Hermolaus.Sunt quidem *Alecula.* *Anthracides.* *Alex.* *Cerrus.* *Gerres.*
D gerres Plinio & Martiali quoque inter uiles pisciculos,sed diuersi à smaridibus, uti ex Plinio ipso liquet lib.32. Martial.lib.12.

Fuisse gerres aut inutiles mænas,
Odor impudicus urceus fatebatur.

4 Νοτὶ γεγ... Vocam interpretatur Theodorus. Et certe lectio Pliniana in uetustis codicibus bocā habet,non box,ut notat Hermolaus. Bocas,inquit Festus, piscis genus est à boando,id est uocem emittendo. ἀμφοτέρω τε βῶκας,id est boces utrique dixit Oppianus:quasi duo sint eorum genera.

De aliis quibusdam piscibus, qui uocales dicuntur. Cap. CLXXXV.

Pisces uocis quidem expertes sunt, ut diximus, sed sonos quosdam stridorésque mouent, qui uocales esse existimantur, ut lyra, ut chromis, de *Lyra.*

Pisces uocales, ἰχθύες φωνοῦντες, ποικιλίαι.

qua suprà dictum abunde est: his enim quasi grunnitus quidam emitti- E
tur. In Clitore amne pisces uocales esse Mnaseus Patrensis author est. Philostephanus Cyrenensis Callimachi familiaris, in Aorno fluuio pisces esse 1
tradit similiter turdis auibus uocales: uocari autem ab accolis ποικιλίας. Ego uero, inquit Pausanias, hos pisces cum caperentur uidi: uocem autem audiui nunquam, quanuis uel ad uesperum usque apud fluuium expectassem: quo maxime tempore uociferare ferũtur. Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedęmonij orthragoriscum uocant: grunnire eum cum capiatur. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum. Remedium est limus ex reliquo piscium eorũ corpore. κάπρος, ut inquit Aristoteles, id est aper, piscis, quem amnis Achelous 2
gignit, uocalis habitus est: & grunnitum habet. Idem fortasse quem ὗς, id F
est, suem uocant nonnulli, alij ψαμμίτην uel ψαμμαθίδα: quanquam ὗς θα- 3
λάττιοι, id est sues marini non inepte dicũtur etiam thynni, cum à glandium marinarum esu pinguiores efficiantur. Circa Lusitaniam nanque, ut refert Polybius, nascuntur in mari glandes, quibus uescentes thunni mirum in modum pinguescunt, nõ aliter atque porci quadrupedes terrestribus glandibus: quocirca non immerito sues aut porci marini dici possunt. Laudantur in hoc pisce maxime, quæ circa uentrem partes sunt: ὑπογάστρια dicuntur & abdomina.

Porcus. Orthagorisc⁹. Porcus marinus. Κάπρος. Aper. Ὗς, Sus. Ψαμμίτης. Ψαμμάθις. Ὗς θαλάσσιος, Sus marinus. De his infra inter cybiorũ genera.

Ποτάμιος χοῖρος, porcus fluuiatilis. Σκάφρος. Ὕαινις. Ὕαινα, Hyæna Sus.

1 In Aorno, &c. In Aroanio Arcadiæ fluuio scribit Pausanias. 2 κάπρος, Hic forsitan est, quem Athenæus ποτάμιον χοῖρον, id est porcum fluuiatilem uocat: quem etiam ex Aristotele uocalem esse tradit. Eodem loco habetur σκάφρος, quem & uocalem G
esse dicit, nisi forsitan menda sit, & κάπρος scribi debeat. 3 Ὕαινις quoque piscis est, & ὕαινα: sed an iidem an diuersi à sue, dubitat Athenæus. Durísque sues, dixit etiam Ouidius in Halieutic. De hyæna ita habet Plinius, Et hyænam piscem uidi in Oenaria insula captum, caput exerentem. Hyæna ab Oppiano inter ferocia cete numeratur, quæ multo sit immanior quàm hyæna terrestris.

De thynno, thynnide, pelamide, & huiusce generis aliis. Cap. CLXXXVI.

Thynnus, Thunnus. Scarodyla. Cordyla. Αὐξίδες. Auxuma. Cordyla, uel cordula. Pelamis, Πηλαμύς. Limosa. Lutaria. Sarda. Thunnus. Thynnis. Pelamis. Thynnis. Orcynos.

Cum annuum excessere tempus, thynni uocantur: etenim cum thynnę in Ponto pepererint, prodeunt ex ouo, quas alij scarodylas aut cordy- 1
las uocant: Bizantij auxidas (Theodorus auxumas) nominant, quia diebus H
paucis adolescunt. Cordyla, inquit Plinius, pelamis pusilla, cum in Pontum è Mæotide exit, hoc nomen habet. Hæ Ponto exeunt autumno in mare u- 2
nà cum thynnis: eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eã magnitudinem, qua limosæ aut à luto, pelaonidis, id est lutariæ nomen accipiant. Sarda quoque uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Limosis 3
thunni prouectiores ætate anno esse putantur uno: & thunni tunc uocantur, uti modo diximus, cum annuum excessere tempus. Præ nimia pinguedine disrumpuntur thunni nonnunquam: nec fere plusquam biennio possunt uiuere, ut Aristoteles author est. Pelamis, uti Sostratus prodidit, etiam 4
thynnis dicitur, cum scilicet ad thynni magnitudinem increuerit: postea uero maior adhuc reddita, orcynos uocatur. Postremo autem cum ingentem in

A tem in molem creuerit, cete. Et quidem iam captus est thunnus sene x, inquit Aristoteles, cuius pondus erat ad talenta quindecim: & caudæ interuallum ad cubita quinque & palmum: (Plinius, duo cubita, inquit & palmum.) Leuis piscis thunnus est, mari amníque cōmunis. Differt mas thynnus à fœmina, eo quòd fœminæ pinnula iuncta sub uentre est, quam apha- *Aphareus.*
5 rea nuncupant, quæ mari deest. Coeunt thunni mēse Februario post idus: *ἀφαρεῖς.*
6 pariunt Iunio ante nonas. & semel anno parit thunna: sed quoniam partē *ἀθέρα.*
præmature, partem sero producit, hinc fœtificare bis creditur. Edit sua oua condita quasi utriculo, in quo oua exigua multáque consistunt. Incrementum autem partus præcipua sumit celeritate. Pelamides ac thynnę in Ponto pariunt, nec uspiam alibi ut sentit Aristoteles: ut uero Strabo refert, pa-
B riunt in Mæotide palude. A partu statim oua sua, & prolem deinde paruā adhuc, deuorat thunna. Carne sola uescitur thynnus magna ex parte: quandoque etiam algam tangit, sed & glande quoque pinguescit, ut modo diximus. Thunni omniū maxime gaudēt tepore: & ob eam rem arenam & litora adeunt. per summa etiam maris natāt, quo tepore potiantur. Latent thunni præaltis gurgitibus hyeme, & bruma non uagantur: sed ubicunque deprehensi, usque ad æquinoctium, ibi hybernant. Pinguescunt à latibulo maiorem in modum: sunt quoque magna ex parte suauissimi cum latent. Primadiæ in cœno se abdunt, cuius rei argumentum est, quòd neque eo tēpore, hyemis scilicet, capiuntur: & si capiantur, dorso fœculento pinnísque
C oppressis spectantur: uerno autem tempore prodeunt & appropinquāt ad terram coeuntes parientésque: quo tempore fœtu grauidę capiuntur, tempestiuæque tantisper esse putantur: autūno uero & hyeme deteriores sunt. simul etiam mares pleni genitali semine (quod θορὸν appellant) per id tempus cernuntur, eóque præstant ad usum: fœtu in utero adhuc paruo, difficile capiuntur: adultiore iam, larga captura propter infesti asili stimulum. Circa canis enim exortum agitantur asilo thunni: habent enim per id tempus ceu uermiculum quem οἶστρον, id est asilum uocāt, effigie scorpionis, magnitudine aranei. Infestat hoc tāto dolore, ut uel in naues sæpenumero exiliant: id quod facit, ut sit in æstate deterior thunnus. Post arcturum deinde melior est: iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit. Thynni in Pontum dextra ripa intrant, exeunt lęua: id accidere existima-
D tur, quia dextro oculo plus cernūt, (utroque hebete natura) læuo hebetius. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propōtis Euxyno iungitur, in ipsis Europam Asiámque separātis freti angustiis, saxum miri candoris à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repēte territi, semper aduersum Bizantij promontoriū præcipiti petunt agmine: itaque omnis captura Bizantij est magna Chalcedonis penuria. Operiūtur autem aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontum Bizātij capiuntur. Intrant thynni, uti modo diximus, è magno mari Pontum uerno tempore gregatim: sed multi tamē in Propontide æstiuant: Pontum non intrant. Thynni nauigia uelis euntia comitātes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum milia à gu

Idē sentire uidetur Plin. lib. 32, ca. 7 de cordylis.

Primadiæ. πριμαδίας, id est pelamides nostra certe opinione.

Asilus, οἶστρος.

bernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. E
Pompilus. Quidã eos qui ex thynnis faciant hoc, pompilos uocant. At uero põpilum
alium esse piscem sentiunt & Ouidius & Oppianus, atque Athenæus: pelagium quidem piscem, & qui pelamidi similis sit, sed diuersus tamen: qui &
circa naues frequenter conspicitur ludibundus, eásque ad terram usq; euntes comitetur.
Pelamis. Pelamis, Diphilo authore, cibus grauis, copiosé que alit, con- 7
coctu difficilis, urinam ciet: quòd si sale maceretur, facilius aluum mouet,
& extenuandi ui prædita est. Sapore quoque iucundo est, inquit Xenocrates, & meliusculum procreat succum: nec facile corrumpitur.
Sarda. Sarda, ut idẽ ait, gustui grata est: ob eam quam in se habet acrimoniam cybio præstantior:
Thunnus. appetentiam incitat, & aluum mouet. Thunni autem caro, eodẽ authore, stomacho aduersa est, aridáque & mali succi: ægre deiicitur aluo, sed F
copiosum præstat alimentum: & in summa, grauis cibus est, ut Diphilus
prodidit. Galenus thynni, inquit, sicuti & grandiores alij pisces, succum gignunt crassum tenacémque: ac proinde corũ usus senibus inutilis est. Quæ
autem pelamides uocantur, carnem habẽt teneriorem: & succum gignunt
crassum, qui ad mediocritatem magis tendat. Et, ut paucis dicam, thynnorum caro, qui & ętate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est
atque seniorum maiorúmque. Thynni recentioris adipe Attalus ad recentiora ulcera usus est. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia
siue seruata: iecur etiam tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide adseruatum. Thunni ad rem salsamentariam senes improbi sunt: quæ autem pelamides uocantur, iis longe præstantiores sunt: ut quæ laudatissimis salsa- G
mentis non cedunt. Hæ particulatim confectę in genera cybiorum dispar- 8
Cybiorum genera. tiuntur: concisa nanq; pelamis quæ post quadraginta dies à Ponto in Męo-
Cybiũ, κύβιον. tim reuertitur, cybium uocatur. Cum uero annuum excessere tempus, &
iam primum thynni uocantur, uti diximus: hi membratim cæsi ceruice &
abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat: & tum quoque 9
graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale adseruantur. Melandrya
uocantur cæsis quernis assulis simillima: uilissima ex his, quæ caudæ proxi- 10
ma, quia pingui carent: probatissima ea quæ faucibus. Hæc Plinius. Xenocrates cæteras thynni partes præter collum & abdomen melandrya uocauit, quòd nigris quercuum radicibus similes sint. Sed quænam recipiant H
discrimina thynnorum partes, quæ sale adseruantur, mox referetur. Thyn-
ὠμοτάριχος. ni salsi carnẽ Dioscorides ὠμοτάριχον uocari scribit. Hæc si edatur, iis quos ui- 11
pera, quæ prester dicitur, momorderit, auxiliatur: oportet autem uinum
quamplurimum subinde cogantur haurire, indéque euomere. Iis quibus
δριμυφαγία opus est, id est, qui acrioribus cibis ad uomitionem proritandam
indigent, accommodatissima est. Canum morsibus utiliter imponitur. Pelamidum salsarum capitum cinis uel cybiorum cum melle ad cõdylomata & rhagadas utilis est: sarda priuatim contra presteris morsum prodest.
Quod cybium uocatur, inquit Galenus, uulneri à cane inflicto non sine
utilitate imponi prodidêre quidam: & contra draconem marinum ex aceto. Cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt dentium doloribus.

A bus. Aluum purgant cybia uetera: priuatímque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Pamphilus melandryn genus thynni grandissimum esse sta- *Melandrys.*
12 tuit. In pelamidum maiorũ genere apolectus, (uel, ut alij legunt, apolectũ) *Apolectus.* *Apolectum.*
uocatur pelamidum generis maxima, tritone durior. Orcynus pelamidũ *Orcynus.*
generis maximus neque redit in Mæotim similis tritoni, u etustate melior:
uel (ut Diphilus prodidit) orcynus cum magnus est, chelidoniæ similis est,
13 quod scilicet ad carnis duritiem attinet. Orcyni, inquit Dorion, ex oceano
per columnas Herculis in nostrum mare permeant: quo fit, ut in Iberico &
Tyrrheno mari capiantur plurimi: circa Gadiram insulam pinguissimi,
uti refert Icesius: deinde circa Siciliam: quo uero longius à Gadibus recedunt, eo macilenti magis euadunt. Orcyni carnem tradit Xenocrates sto-
B macho ingratam, malique succi, & aridam: abũde nutrire, nec facile per al-
14 uum excerni. Synodontis maior pelamis appellatur. Triton pelamidũ ge- *Synodontis.*
neris magni, ex eo horæa cybia fiunt, quæ duriora solidioráue sunt, quàm *Triton.*
quæ ex pelamide. Chelidonias pelamidi simile præstat alimentũ, nisi quòd *Chelidonias.*
durior est. Xãthias, inquit Diphilus, tenerior est quàm orcynus: uirus quo- *Xanthias.*
que nonnihil olet.

1 Alij scorodylos, &c. Oppianus & has pelamidas uocat. 2 Thynnum Aristo- *Pelamis.*
teles nonnunquam inter pisces gregales numerat: aliquando uero inter fusaneos, nisi alicubi menda sit in exemplaribus. 3 Sarda quoque &c. Ex hac (opinor) salsamen- *Sardica salsamenta.*
ta fiunt præstantissima, quæ sardica uocantur & sardæ, de quibus infra: & Galenus lib.
C 3 de aliment. 4 Thynnis fœmina est Aristoteli, Oppianus eã θυννίδα uocat. Thyn- *Θυννίς.*
nidas quoque nonnulli trichiadas uocant, & πρημάδες uel πρημνάδες, ut refert Athe- *Τειχιάδες.*
næus. Αἱ πρημαδίαι, quantum conicio ex Aristotele, pro pelamidibus accipiuntur, si- *πρημάδες.*
cut & thynnides quoque. γελωνίδες sunt apud Oppianum inter eos pisces, qui in alto *πρημαδίαι.*
mari degunt: an etiam ex hoc genere, an menda sit, pro πρημάδες, an sint orcynorum *πρημνάδες.*
species. 5 Apharea, athera uocat Athenæus. 6 Aristotelis lib. 6 hist. anima- *γελωνίδες.*
lium hæc de thynnis refert: cum tamen lib. 5 ita scribat, Thynna partem fœtus præmature, partem sero producit. Edit primam partem circa mensem Decembrem ante brumam, alteram uere. Quo pacto hæc conueniant, si uera sint exemplaria, consideret lector. 7 Hippurus nomine piscis est alius pelagius, qui naufragiorũ fragmentis mi- *Hippurus.*
rum in modũ oblectatur, (Theodorus equiselim uocat.) Latet hippurus hyeme: & nõ *Equiselis.*
capitur præterquam certis quibusdam temporibus, ut æstatis diebus paucis, & iisdem semper. Vere tantum parit, cuius partus de minimo in maximum celerrime augetur.
Coryphæna etiam ab Athenæo uocatur & arneuta. Ouidius hippuros celeres dixit. *Coryphæna.*
Est & hippus nomine apud Plinium & Oppianum piscis quidam litoralis, in arenosis *Ἀρνευτής.*
D locis uictitans. Hunc Athenæus etiam hippidium uocari arbitratur. 8 Cybiorum *Hippus,*
genera (uti coniicio) appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελάνδρυα & ὑπογάστρια *ἱππίδιον.*
uocantur: ut eisdem nominibus appellentur pelamides concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum, quos orcynos uocant. Pelamidas quoq; magnas cybia uocauit Icesius. 9 Clidio, &c. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt. *Clidium.*
10 Melandryn Pamphilus genus thynni grandissimũ esse statuit. Hinc arbitror, me- *Melandrya.*
landrya dicta & melandriæ. In orcyno, quæ melandriæ dicuntur ab Icesio, eædẽ κοσταὶ *Melandrys.*
à Diphilo uocantur. 11 Fit thynnosum collum ὠμοτάριχος, ut Xenocrates tradidit: *Κοσταί.*
quod & ori gratum est, nec facile corrumpitur. ὠμοτάριχον, inquit Diphilus, nonnulli *Κήτημα.*
κήτημα dixere: estque cibus grauis lentúsque, nec facile cõcoquitur. 12 Apolectum,
inquit Xenocrates, carne constat, quàm tritomum fragiliore: & quæ sapore sit non
adeo grato. Est uero tritomon, inquit, cybio durius, cætera simile, nec facile corrumpi- *Tritomum.*
tur. An error sit in exemplari (tritomon pro tritone) considera. 13 Quæ Dorion de

orcynis, eadem fere narrat Oppianus de maioribus thynnis: nẽpe quòd ex oceano per E
πελωάδες, κυβεῖαι. fretum Gaditanum ingrediuntur mare mediterraneum: quo fit, ut plurimi in Iberico
Tyrrhenóque mari capiantur: postea uero passim reliquum mare peretrent. Orcy-
Orcynes. norum genera statuere uidetur Oppianus πελωάδας & κυβείας, qui in alto pelago degũt,
raróque ad litora accedunt. Orcynes quoq; Aristoteli in alto fœtificant. 14 Si quis
ea quæ hoc in loco afferuntur ex Plinio & Athenæo conferat, (mea quidem sententia)
si non iidem, at similes certe erunt, parúmque inter se different, melandrys, apolectus,
Synodontis. orcynus & xanthias, triton, synodontis & chelidonias. Hermolai coniectura est tri-
tonem eundem esse, quem Græci chelidoniam uocant: apolectum uero, quam cyno-
dontida: Athenæíque sensum explicat aliter atque nos reddidimus: hoc scilicet pacto,
Synodontis. Maior pelamis synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo post, Or-
cynus similis est chelidoniæ cum magnus est: Athenæus uero, in nostris saltem codici-
bus ita habet, ἡ δὲ μείζων πηλαμὺς συνοδοντὶς καλεῖται· ἀπελοτῶν μὲν τοῦ ὁ χελιδονίας τῇ πηλα-
μύδι σκληρότερος. Et paulopost, ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδο- F
νίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In iis tua coniectura utere lector.

De salsamentis. Cap. CLXXXVII.

Salsamentum. Salsura. τάριχος, τό. τάριχος, ὁ.

POscere uidetur hic locus, ut de salsuris aliqua dicamus. Salis facultatem 1
tradunt medici compositam esse: humores etenim corporũ excremen-
titios digerit extenuátque: & corpora ipsa in sese cogit atque condensat.
Quæ igitur corpora sua natura sunt sicciora, hæc (uti supra diximus) sale a-
spersa reddũtur ob nimiam siccitatem cibo inepta: quorum uero caro dura
est & excrementosa, ea ad salsamẽta erunt idonea. Excremẽtosa autem uo-
co, quæ succum in sese continent pituitosum undique conspersum: & hic
quidem quo fuerit copiosior crassiórque, eo melior caro, si sale adseruatur,
euadet. Quorum autem mollis admodũ fuerit, aut impense sicca caro, ex-
crementorúmque expers, ut saliantur inepta sunt. Mollium itaq; carnium 2
pisces (quos μαλακοσάρκους uocant) & qui excrementis uacant, ut salsamenta G
ex illis fiant, minime sunt idonea. Huius generis sunt, qui saxatiles uocan-
tur atque aselli, qui in puro mari degunt: sed neque mulli, quòd dura sit eo-
Sardini. rum caro excrementísque uacua, sale inueterantur. At coracini, mylli, pe-
Sexitana salsamenta lamides, & præterea sardæ sardiníque, & quæ sexitana uocantur salsamen-
ta, atque id genus alia. Ad hęc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη,
id est cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, cùm sale condiãtur,
euadunt meliora: ut quæ carnem habent excremẽtitiam omnia. Huic ge-
Sardica salsamenta. neri proxime accedunt magni thũni, quos melandrias, tritones, chelidoni- H
ásque uocari diximus: sale nãque cùm condiuntur, euadunt se ipsis melio-
Sardæ. res. Præstantissima autem omnium, quæ mihi certe experiri licuit, inquit
Mylli. Galenus, sunt quæ à ueteribus medicis sardica uocãtur salsamenta (hodie 3
Myli. sardas uocant), & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum uero ab 4
Sexitana. [illegible] iis locum obtinent coracini, pelamides, & quæ sexitana uocantur. Hæc Ga
[illegible] lenus. At Diphilus myllo coracinũ in omnibus præfert: ut qui subpinguis
Cybia. est, bene carnosus, succi non omnino mali: facile & concoquitur, & in cor-
Horas, ὡραῖα salsamenta. pus digeritur, abundéque nutrit. Quæ cybia dicuntur atq; horęa, inter ma-
cra salsamenta præstantissima sunt, ut inter pinguia cordylæ, & quæ θύννα
salsamentum thynnium, ἢ θυνναῖοι uocãtur. Porro thynnium ait Diphilus ex pelamide maiore fieri:
thynnæum. cybia uero atque horæa (quæ eiusdem sunt generis) ex minore. Et thynnia
quidem

A quidem uetuſtate euadunt meliora recentibus acrioráque:& præcipue Bizantina. Qui circa Gadiram inſulam capiũtur orcyni,pinguiſſimi ſunt,uti ſupra ex Iceſij authoritate indicauimus.ex iis clidia ſeorſum cõdiuntur ſale,& melandryæ quoque:uerum abdomina ipſa(quæ ὑπογάστρια uocãt)pinguia,cæteris partibus ſuauitate præſtant,uel eodem authore: & clidia hæc ipſa ſuperãt.Diphilus quoque orcyni abdomina, & clidia ſapore grata,& tenera prædicat:& quæ κύβια dicuntur,ſale adſeruatas mediocres eſſe; quã-
5 quam Xenocrates carnem ipſam orcyni ſtomacho ingratã eſſe tradit,malique ſucci atq; aridam. Salſamenta omnia quæcunq; ex ſale duriora euadunt,ac ueluti neruoſa coriaceáque cõcoctu ſunt difficilia: at contrà,quæcunque extenuatis digeſtiſque à ſale craſſioribus lentiſque excremẽtis te-
B nuium reddũtur partium,eadem ipſa in cibo craſſos ac glutinoſos humores extenuant. Quæcunque,inquit Diphilus,è marinis,lacuſtribus aut fluuiatilibus ſalſamenta fiunt,parce nutriunt, aluum cient, appetẽtiam ciborum irritant & ſitim faciunt. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ: ſalſamẽtorúmque cibus prodeſt à ſerpente percuſſis,& cõtra beſtiarum ictus mero ſubinde hauſto,ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur:peculiariter à chalcide, ceraſte, & quas ſepas uocant, aut elape dipſadéue percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi,ſed euomi ſalſamenta prodeſt, ita ut ſitis toleretur. Imponuntur ſalſamenta & contra morſum canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſtę plagę,corporáque clyſteribus exinanita,hoc per ſe ſufficit:& contra draconem marinum ex aceto imponitur: idem & cybio pro- *Aliàs, ſed non euomi.*
C fectus. Fiſtulæ aperiuntur ſiccantúrque ſalſamentis cum linteolo immiſſis: intráque alterum diem callum omnem auferunt:& putreſcentia ulcerum, quæque ſerpunt,emplaſtri modo ſubacta & illita. pauis uero proſunt ſalſamenta cocta. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamẽta cocta cũ melle reſtringunt. Salſamentorum cinis fictili uaſe combuſtorum,addita farina marmoris,ad dentium dolores inter remedia eſt. Æque prodeſſe dicũtur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ tritæq; & illitæ. Inteſtinis piſcium cæteríſque,que abiicienda eſſent,ſale maceratis,fit liquoris exquiſi-
6 ti genus,quod garon uocauere,ut ſit illa putreſcentiũ ſanies. Hoc olim cõficiebatur ex piſce quem Græci garon uocabant:nunc è ſcombro piſce lau- *Garum.* *Garus.*
D datiſſimũ in finibus Carthaginis: id ſociorum appellatur:nec liquor ullus pene præter unguenta maiore in pretio eſſe cœpit,nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidẽ & Mauritania Beticáque & Carteia ex oceano intrãtes capiũt,ad nihil aliud utiles. Garum,& Clazomenẽ & Pompeios & Le- *Garus piſcis.* *Garum ſociorum.*
7 ptin nobilitauit:uitium huius eſt alex,imperfecta nec colata fex. Cœpit uero garum & priuatim ex inutili piſciculo minimóq; confici,apuam noſtri, aphyen Græci uocant. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt, lupum appellant. Sic & alex peruenit ad oſtreas,echinos,urticas, cammaros, mulorum iocinera. Garum uehementer calfacit,ſi Galeno credimus, atque exſiccat: ideóque à nõnullis ad putrida adhibetur ulcera:clyſteribus iniicitur ad dyſentericos coxẽdicúmque dolores. Sunt qui præcipue cõtra omnia aurium uitia laudent gari excellentis ſociorum cyathum in calice nouo lenta pru- *Alex.*

na decoquere:deinde ſpuma pennis deterſa,poſtquā deſierit ſpumare,tepi- E
dum infundere:ſi tumeant aures,coriandri ſucco prius mitigandas iidem præcipiunt.Contra canum morſus prodeſt garum, maximéque crocodili: & ulceribus quæ ſerpunt,aut ſordidis.oris quoq; & aurium doloribus mirificé prodeſt. Et uuæ medetur garū cochlearibus ſubditum. Alece ſcabies pectoris ſanatur infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draconíſque marini prodeſt: in linteolis autem concerptis imponitur. Garum, ut Dioſcoridi placet,non ex ſcombris ſolum,ſed & aliis quoq; piſcibus atque carnibus conficitur.Hoc alij,ni fallor,ἅλμην,id eſt muriam dixere.Muria,inquit Plinius,ſiue ſalſugo illa,ſpiſſat,mordet,extenuat,ſiccat.dyſentericis utilis eſt,etiam ſi nome inteſtina corripit,ut quę exulcerata ſint ſiſtat: iſchiadicíſque infunditur,ut exulcerationem proritet. fotu quoque apud F
mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.depaſcentia ulcera ſiſtit. morſis à cane medetur: potiſſimum autem ſilurorum ac mænarum muria medici nonnulli utuntur, quæ etiam interdum ad oris ulcera accommodatur. Hæc obiter indicata ſint:modo ad inſtitutum opus reuertamur.

Garum. *Muria, Ἅλμη.*

1. Salis naturam fuſius explicant Dioſcorides & Plinius. 2 Siccioris cuiuſdam piſcis,& qui externæ pinguedinis egeat,meminit Diocles. τράχουρον uocat. Et Numenius ἀλλοπίλω τράχουρον dixit.Galenus item ex Philotimo duræ carnis,piſcem trachurum eſſe dicit:eundem & σαῦρον à nonnullis uocari prodidit Xenocrates. Nō idem,ſed alius uidetur apud Oppianum platiurus:qui inter eos piſces numeratur, qui apud litora arenoſa uictitant. 3 Sardica ſalſamenta(opinor)à ſarde,quæ dicta eſt pelamis G
longa,quæ ex oceano ueniat. 4 Mylli(qui & myli)iidē uocātur & gnotidia, & platiſtaci: qui enim in hoc genere ſunt maximi, πλατίστακοι dicūtur: qui uero media ſunt ætate, μύλλοι ἢ μύλοι: minimi autē γνωτίδια ἢ ἀγνωτίδια.Mylus apud Oppianū inter eos piſces numeratur,qui circa ſaxa nuda uerſantur. 5 Carnē ipſam,&c. Recentem nimirum carnem intellexit Xenocrates:& partes ſolum illas,forſitan quas Iceſius melādryas,Diphilus coſtas uocauit. 6 Græci optimū gari genus putant,quod hæmatium,hoc eſt ſanguiculum appellant,ex inteſtinis thynni cum brāchiis,ſanie ac cruore. Muria non ex inteſtinis,ſed ex thynno ipſo fere conficiebatur,Antipolim,Thuriā, inde uero Dalmatiam nobilitans:(ut inquit Plinius)quanquā muria ſiue muries Catoni,Palladio,Columellæ,non liquamen ex piſcibus,ſed ſalſilaginē factitiam ſignificat.Hæc Hermolaus. 7 Alex neutro duntaxat genere,inquit Hermolaus,ſed Plinius alecem ex mullorum iecore dixit.

τράχουρος. *σαῦρος.* *Platiurus.* *πλατίστακοι.* *Mylus.* *Muria uel muries.*

De ſcombro,colia & amia,& aliis quibuſdam qui ſale adſeruantur. Cap. CLXXXVIII.

H
Hiſpaniæ cetarias ſcombri replent,thynnis non commeātibus: & Mauritania,ut modo diximus,Beticáque & Carteia ſcombros ex oceano 1
intrantes capiunt,ad nihil aliud quàm ad garum conficiendum utiles. His eſt in aquis ſulphureus color,extra qui ceteris.Scombri ita ut thūni coeunt menſe Februario poſt idus:pariunt Iunio ante nonas.Scombri diſcedunt à 2
locis frigidioribus calidioribúſque antequam thunni,ut qui imbecilliores ſunt:ſæpe tamen flatu auſtrino uehemētius occurſante fit, ut cum coliis & ſcombris exeant thunni in mare.Scombri minores ſunt quàm colię,ut re- 3
fert Iceſius.Coliæ uero magnitudo ſardæ æqualis eſt. colias quaſi lineas quaſdam habet depictas,nō in dorſo,ſed obliquas. Coliæ magna ex parte 4
non

Scombrus. Scomber. Σκόμβρος. *Colias, κολίας.*

A non ſubeunt Pontum, ſed in Propontide trahunt æſtatem & pariunt:hye-
mem in Ægeo. Optimus eſſe in Propontide indicat Ariſtoteles antequam
pariant. capiuntur ſubeuntes Pontum,exeuntes minus. Verum, ut Diphi-
lus prodidit, principatum obtinet Amiclanus colias, & ex Hiſpania ſexi-
tanus:minor enim tenuiórue eſt & ſuauior. uel, ut Plinius tradit,colias ſi- *Minor,tenuiórue, λεπτότερος.*
5 ue parianus ſiue ſexitanus à patria Betica, lacertorum minima genera: ab
6 iis Mæotici. Scombri,ut Iceſius author eſt,meliorem in cibo præbent ſuc-
cum quàm coliæ,& qui è ſtomacho breui deſcendit. Colias ſuccum dat len *Lacertus.*
tiorem ac mordaciorem quàm ſcombrus,abundéque nutrit:ut uero Xeno *Scombrus.*
crates author eſt, & ſcombrus & colias carnem habent non aliter atque *Colias.*
thunni ſtomacho ingratam,aridam, malíque ſucci, & quæ non facile aluo
B excernitur,atque copioſe nutrit: uerum coliæ caro ori minus grata eſt,mi-
núſque ſucci habet. Scombrus ſapore eſt non adeo ingrato, nec facile cor-
rumpitur. ſitim prouitat. Circa Parium præſtantiſſimi habentur. Scōbri in *Parium,uel Parum, forſitan.*
aceto putrefacti,excitant uuluæ ſtrangulatu oppreſſas. In mari rubro lacer
tus eſt,cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos,æqualis eſt. Virgatus ſpe- *Lacertus.*
ctatur:lineis nimirum aureolis circundatur à branchiis ad caudam pertinē
tibus,quas media argentea diſtinguit. ore eſt hiante,maxilla inferior emi-
net in ſuperiorem. uirides oculos habet,quos aureo fulgore palpebræ am-
biunt. Eiuſdem item maris fœtura eſt piſcis cui nomen phœnix: is nigris li *Phœnix.*
7 neis,quas cœruleæ interſecant maculæ,diſtinguitur. Hamia cum thynnis *Hamia, ἀμία.*
uere in pontum intrant ad dulciora pabula,æſtatémque ibi producunt. In-
C crementum hamiæ ſingulis diebus intelligitur. os hamiæ anguſtum, ſicut
& mugili. Dentes habet ſerratos,ſpiſſos,præacutos & ualidos,branchias oc
cultas. Fel ſuo inteſtino pari proceſſu annexum continet, ſæpe etiam repli-
catum. gregalis eſt & carniuora:magna etenim ex parte carne ueſcitur:ſed
algam etiam tangit nonnunquam. Ad oſtia fluuiorum uerſatur, & in palu
dibus maritimis, ubi copia influit dulcis aquæ. Subit & in fluuios, ibique
proſpere degit,ſicuti & mugilis. Hamias etiam in Alopeconneſo reperies,
inquit Ariſtoteles. Audaces ſunt hamiæ, dentibúſque plurimum fidunt:
quippe quæ cum ſint thynnis imbecilliores,corporéque molliori ac tenel-
lo:intrepide tamen cum alias beluas, tum uel delphinos præſertim ſolita- *Hamiarū pugnam cum delphino legas apud Oppianū.*
D rios & à ſuo grege oberrantes cateruatim aggrediuntur uulnerántque. Pu-
gnaturæ,cum beluam uiderint aliquam,colligunt ſeſe:deinde quæ cæteris
magnitudine præſtant, luſtrántes gregem circunuallant. Dentes ſunt his
ualidi, ut diximus:& iam cum aliæ beluæ,tum lamia aggreſſa,uulnera ac-
cepiſſe uiſa eſt. Piſcatoris lineam, ſi forte hamo teneatur, perrodit hamia:
eſcam autem in primis ex ipſa multi piſces expetunt. Philotimus hamiæ
carnem duram eſſe prodidit:& id quidem recte factum cōfirmat Galenus:
uerum Iceſius teneram eſſe,boníque ſucci, ſed modice nutrire. Autumno
& circa uergiliarū occaſum optimas eſſe hamias Archeſtratus author eſt. *Trocta.*
Trocta (inquit Ælianus) dentes habet frequentes & continentes: quibus *An idem ſit piſcis cū hamia, an certe ſimilis?*
quicquid inciderit,perfringere poteſt. Hamo captus ſolus ex piſcibus non
ſe hamo retrahit:ſed impellit ſeſe in ferrum,lineam conſumere cupiens. Pi

ſcatores contra machinantur longas anſas: ille uero quoniam quodammo E
do ualet ſaltu, anſas ſępe tranſilit, ac linea conciſa, ad alios piſces reuertitur.
Hic etiam ſui generis grege coacto, delphinum inuadit: adeóque urgent ij,
Delcanus. ut uiuum illum lacerent. Delcanum piſcem tradit Euthydemus à Delcone
amne nominatum, (in quo & capitur) ſale conditum, uentriculo eſſe gra-
λεπτινὸς λεβιαός. tiſſimum. Dorion uero eũdem piſcem à nonnullis λεπτινὸν λεβιαὸν uocari ſcri 8
Elacatena. bit. Elacatena quoque ſalſamento idoneus piſcis eſt, cetaceus, id eſt præ- 9
Callibios. grandis. Et callibios ſale conditur. aluum mouet, & attenuantem uim ob- 10
tiner.

1 Mauritania, &c. Et Scombraria inſula dicta eſt apud Strabonem à ſcombris, qui
circa eam capiuntur. 2 Sulphureus color qualis ſit, explicat ipſe Plinius lib. 35. Ful-
mina & fulgura ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. 3 Co- F
Monedula. lian Theodorus non recte, ut inquit Hermolaus, monedulam uertit. 4 Lineas quaſ
dam habet depictas. σκολιόγραπτος, ita legitur apud Athenæum, ſed aliter legi poteſt.
νωτόγραπτος ὁ βῶξ, κοιλιόγραπτος κολίας: ut intelligatur βῶξ dorſo, κολίας in aluo picturas
gerere. Hæc Hermolaus. 5 Sexitanus, à Sexi in Betica, ex Strabone, Plinio & aliis
fere omnibus: urbem etiam quãdam eſſe Sexitaniã non longe à Carthagine noua (un
Salſamẽta Sexitana. de ſalſamenta nomen traxere) prodit Athenæus ex Strabone. 6 Lacertorum gene
ris meminit Plinius: & à Celſo lacertus inter grauiſſimi alimenti piſces cẽſetur: ex quo
& ſalſamentum fieri prodidit. Videtur ex Plinio lacertus genus eſſe, & in his colian eſ
ſe minimum. Iceſius ſcombrum colia minorem affirmat. Theodorus σαῦρον lacertum
σαῦρος. uertit. σαῦρος Ariſtoteli piſcis eſt gregalis: carnem habet duritie molliticque medio-
crem, ut Galenus author eſt. in litoribus cœnoſis uictitat, & in ſaxorum cauernis. Eſt
Σαυρὶς. & σαυρὶς piſcis ſimilis belonæ & ceſtræ, author Pſeuſippus. 7 ἀμία παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι G
λεβίας. τοῖς παραπλησίοις. 8 Eſt & λεβίας piſcis apud Athenæum: ſed an idem, an alius? 9
Ἠλακατῆνες. Elacatene. Feſtus elacatenem ſalſamenti genus arbitratur, quod melandryum uocatur. 10 Su-
ſpectus hîc uidetur Athenæi codex.

De pręgrandibus aliis quibuſdam piſcibus, quorũ nonnullos etiam κητώδεις, id eſt cetaceos uocant quidã. Cap. CLXXXIX.

xiphias, ξιφίας CEtorum magnitudinem habet xiphias pelagius piſcis, raróque litus 1
adiens. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularũ magnitudinem æquant:
quorum, dum natant, tertia fere corporis pars ſupra mare eminens fertur,
ut Strabo author eſt. Roſtrum habet mucronatũ & rigidum adeo, (ut ſcri-
bit Oppianus) ut poſſit durum quanuis confringere ſaxum: & à quo naues
perfoſſæ merguntur in oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur,
non procul à Lyxo flumine, ut Trebius Niger author eſt. Roſtrum hoc, ut H
inquit Ariſtoteles, partem habet inferiorem paruam, ſuperiorem magnã,
ξίφος. reliquo corpori longitudine æqualẽ, oſſeam: hoc & ξίφος uocatur, id eſt gla-
Gladius. dius. Piſcis edentulus eſt. branchias habet octonas, eáſque duplices, fel à ie-
core ſemotum. Agitantur xiphiæ aſilo circa canis exortum: habent enim
per id tempus ſub pinna ceu uermiculum, quẽ οἶστρον, id eſt aſilum uocant,
ut de thynno ſupra diximus. Infeſtat hic tãto dolore xiphian, ut interdum
Galeos, γαλεός. in terrã exiliat xiphias, & uel in nauigia ſæpenumero incidat. Galeos quo-
Θρανίς. que uocatur xiphias & θρανίς. thynnorum uenatione pinguescit. Verum & 2
Tomus thurianus. alios perſequitur piſces galeos, ſed paſtinacam præcipue. Tomum thuria-
num aliqui xiphian uocant, inquit Plinius: ut uero Athenęo placet, thuria-

num

A num uocatur caniculæ marinæ frustum. In frusta secatur xiphias. carnem habet aridam. concoquitur difficulter: sed plurimum nutrit, sicuti & cæteri grandiores pisces omnes, ut inquit Mnesitheus, qui à quibusdam (quòd in frusta secari soleant) τμητοί uocantur, ab aliis pelagij: sunt enim id genus omnes concoctu difficiles: qui tamen, si rectè conficiantur, plurimum exhibent nutrimenti. *Τμητοὶ ἰχθύες, Pelagij pisces.* In cibū sinapi conditur xiphias: est enim sapore ingrato, uiroso: eius abdomen cæteris partibus præfertur. Marinus grus Corinthiaci maris alumnus ad quindecim pedum magnitudinem crescit. *Grus marinus* Eius caput & os alitis gruis similitudinem gerit. squamæ gentilis auis ei similes sunt. Tanto in saliendo robore est, ut tanquam emissum à contento neruo telum feratur. In maximo Caspiæ lacu oxyrynchi ab acumine rostri nūcupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caspij captos distrahunt: & muria conditos atque exsiccatos uendunt: simul etiam adipe detracto, farinas ex eis conficiunt, atque exempta ex iis uiscera excoquunt: unde ad permultos usus accommodatum fit glutinum, quod & firmissime adhæret atque conglutinat, ut difficilimè dissoluatur. Oxyrynchus Nili alūnus ex acumine rostri nomen trahēs, illic uenerationem & religionem habet; ut piscatores ualde timeant, ne quādo is piscis apud eos sacer & magna religione præditus capiatur. Oxyrynchus quē mare rubrum profert, ore est prælongo, oculis ad similitudinem auri fulgentibus. eius dorso signa pallore insignita sunt. *Oxyrynchus.* Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ uero sunt in dorso, albæ, cauda prolixa & uiridis, quam mediam aureola linea intersecat.

B

C Ichthyocolla appellatur piscis cetaceus, cui glutinosum est coriū idémq; nomen glutino eius: quidam uero ex uentre non ex corio fieri dicūnt. *Ichthyocolla.* Laudatur Pontica, candida, minime scabra, carens uenis squamísq;, quæ celerrime liquescit. *Quonā modo liquefieri ac parari debeat docet Plin. hoc loco.* Epinictidas tollit: emplastris capitis utilis, & iis quæ ad lepras apponuntur, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant & extendunt. Silurus quoque in salsamēta uenit, piscis amni ac mari communis, sed maxima ex parte fluuiatilis. *Silurus.* In Nilo thynni magnitudinem æquat: quāquam alibi quoque quàm in Nilo natus. Silurus grassatur, inquit Plinius, ubicū-
3 que est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: præci-
4 puè in Mæno Germaniæ amne, & in Danubio. Mari extrahitur porculo *In Meno, alij legunt in Rheno, uel in Aeno*
D marino similimus. Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinísue interfitis, carne prædulci. De siluro ita cecinit Ausonius,

Nunc pecus æquoreum celebrabere magnæ silure.
Quem uelut Actęo perductum tergora oliuo
Amnicolam delphina reor. Et sequitur,
Talis Atlantiaco quondam balena profundo
Cùm uento motúue suo telluris ad oras
Pellitur, exclusum fundit mare, magnáque surgunt
Æquora: uicinique timent decrescere montes.
Hìc tamen hic nostræ mitis balena Mosellæ
Exitio procul est, magnóque honor additus amni.

5 Qui silurus à Plinio, glanis ab Aristotele dictus est. Glanis branchias habet *Gla-*

utrinque quaternas,eásque duplices,nouissima excepta.fel continet iecori E
annexum.Cum parit,continentem emittit suum fœtum,continuóque filo sibi cohærentē,ut rana.Pariunt glanes grandiores altiore gurgite 1 quippe cum nonnulli sex pedum altitudine pariant,minores breuiore contenti 5
sunt uado:præcipue ad radices salicis aut cuiusuis arboris, atque etiā inter arundines & algas muscosámue congeriem.Cū cæteræ fœminæ in triduo excludunt,si mas attigit:tardissimum tamen glaneos incremētum ex ouo
est.Quamobrem mas quo in loco plurimus fœtus constiterit, perseuerans 7
oua custodit,ne à piscibus occurrentibus absumātur:idque uel ad quadragesimum & quinquagesimum diem facit.donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus ualeat.Deprehenditur sæpe à piscatoribus, ubi oua custodit:dum enim arcet pisciculos quatiendo prosiliendóque, ictum so- F
númq; mouet.Manet apud oua tam ardente animo,ut cū sæpe à piscatoribus oua,quæ præaltis gurgitibus subsidunt,educātur quoad magis fieri potest in uadum,ipse tamen eodem studio sequatur: neque deserere usquam patitur.Et tunc quidem si minor natu sit,minúsque usu exercitatus(ut nōnunquam accidere solet)facile hamo capitur:sed si peritus & hamis assuetus est,morsu dentis sui durissimi rumpit hamum & fœtum assidue custo- 8
dit:uel ut Plinius refert,qui glanis uocatur auersos mordet hamos, nec deuorat,sed esca spoliat,Cū cæteri pisces omnes mares suis fœminis sint præstantiores,glanis fœmina præstat suo mari:damnatur tamen, cum uterum gerit.Canis exortu potissimū(quòd sublimis natet)syderatur glanis: & to- G
nitruo sopitur magno. A dracone angue,gurgite parum alto ictus nonnūquam interit.Silurus si recens edatur,probe nutrit: & aluum emollit silu- 9
rus é iure:sale uero conditus,minimum suppeditat alimenti.Arteriam expurgat,& uocem adiuuat recēs salitúsue in cibo. Infixa corpori spicula extrahit saliti caro trita atque imposita:uel, ut Plinius habet, siluri fluuiatilis carnes impositæ siue recentes siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahūt. Muria eius incipientibus dysenteriis prodest,si in ea insidentes foueantur: fluxiones nanq; ad externas partes euocat. ischiadicis infusa medetur. Vel, ut tradit Plinius,ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa ,clystere e uacuata prius aluo. Siluri suffitu, præcipue Africi faciliores partus fieri dicuntur. Glanidi qui in Danubio gignitur, similis est piscis latus nomine: Ex hoc genere,qui in Nilo fluuio proueniunt, ea magnitudine inueniun- H
tur,ut ducentarum librarum pondus impleant. Piscis est carne & candidissima pariter & lautissima,quocunque apparetur modo . Præstantissimum 10
esse in Italia latum circa traiectum Scyllæum,tradididit Archestratus. Antaceum piscem grandem (cete Herodotus uocat) in salsamenta præbet Borysthenes fluuius, delphini magnitudine, nullis ossibus spinísue interstitis. Corio (uti aiunt) adeo aspero tegitur, ut eo perpoliantur hastæ. Seorsum conduntur sale maxillæ & quæ circa palatum sunt antaceorum partes, ut quæ aliis partibus suauitate præstent: sicuti ex orcyno quæ elidia dicuntur & melandryæ. Antacei in glacie concreti nonnunquam effodiuntur, ut Strabo author est.

Hoc de siluro Plinius.
Syderatur, ἀστροβλὴς γίνεται.
Sopitur, καρῶται.
Silurus.
Latus, λάτος.
ἀντακαῖος, Antacæus.
In Istro quoq; gigni antacæum prodit AElianus.

1 Xiphias

A 1 Xiphias, &c. Gladium interpretatur Theodorus, cetaceúsque uocatur. 2 Quibus modis capiatur docent Strabo lib. 1. & Oppianus lib. 3 de pisc. 3 Silurus uorax dicitur à diuo Ambrosio in Hexam. 4 Mari extrahitur. subaudi silurus, ni fallor, sed alius à priore: ita enim seruabitur sincera lectio pliniana, consentiẽtibus uel antiquis omnibus codicibus, quos equidẽ uiderim. Nam quòd à nõnullis legitur hoc pacto: & in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus, mera coniectura mihi certe uidetur esse: neque enim exemplar ullum uetustum, eorum quæ mihi uidere contigit, tale quippiam indicat. Neque mario piscis nomẽ, quod sciam, apud ullum habetur authorem. Glanis autem qui in Danubio Istróue gignitur, meminit Athenæus lib. 7: Beluas quoque perniciosas quasdam scribit Pausanias in Rheno & Istro gigni, quibus nomen nõ indidit, sed forma similes esse tradit glanibus, qui in Hermo & Meandro proueniunt, excepto colore nigriore & corporis robore, in quibus glanes inferiores sunt. Ælianus uero prodit glanem piscem, Incolã Meandri & Lyci Asianorum fluminum, & Europei Strimonis, siluri speciẽ similitudinémque gerere: eundémque suorum fœtuum amãtissimum esse, marem saltem: qui fœtum assidue ab aliorum B piscium iniuriis tuetur atque seruat. Si quis horum authorum loca diligenter cõferat, uidebitur eadem esse belua apud Pausaniam, cui nullum nomẽ ab eo est inditum, cum eo qui silurus uocatur ab Æliano, & qui silurus est grassator Plinio, & uorax D. Ambrosio: & item glanis Athenæo. Alius deinde erit silurus, qui mari extrahitur porculo marino similis: & in Boristhene memoratur, &c. Et qui ab Ausonio describitur: atque fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni, de quo infra. 5 Glanius, ni fallor, alius est, ut qui marinus est, nõ fluuiatilis. De glani non memini legisse quòd sit marinus. 6 Sex pedum altitudine. κατοργύιας dixit Aristoteles, quod Theodorus reddidit trium passuum altitudine, id est, quindecim pedum. 7 Oua custodit. Plinius lib. 9, Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus ne absumantur ab aliis. 8 Hamis assuetus, ἀγκιστροφάγος, id est, hamos ante ederit. 9 Silurus, &c. Hæc non Siluro, sed feli attribuũt nonnulli, αἴλουρον non σίλουρον legentes C apud Dioscoridem: inde forsitan persuasi, quòd apud Galenum lib. 11 de simpli. med. facultat. ita habeatur, αἰλούρων, id est felium salsarum carnem tritam atque impositam spicula corpori infixa extrahere aiunt. Quo quidem in loco ego potius σιλούρων quàm αἰλούρων legerim (facili sane scriptoris lapsu) uel ex Paulo Ægineta, qui in litera σ. hęc habet de siluro, non de æluro. 10 Quod Herodotus ἀνάκανθα dixit hoc modo expressit Plinius: & de eodem forsitan pisce in siluro.

Gladius. *Mario.* *Antacæus.* *Glanius.*

De aliis quibusdam fluuiatilibus, & lacustribus piscibus. Cap. CXC.

SVnt & in quibusdam amnibus nonnulli prædictis haud minores: Esos in rheno, Attilus in pado inertia pinguescens ad mille aliquando libras cathenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hũc, uti diximus, minimus appellatus clupea uenam quandã eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat. In Gãge Indiæ platanistas uocant, rostro D delphini & cauda: magnitudine autem quindecim cubitorum. In Arari gignitur piscis grandis, qui à Celtis scolopidus dicitur: hic augescẽte luna cãdidus, imminuta uero niger omnino est: qui cum supra iustam excreuerit magnitudinem, à suis spinis interit. In huius capite lapis inuenitur chõdro similis, qui febribus quartanis mederi traditur. In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur, de quo Ausonius in Mosella,

Esos Esox. *Aliàs, Esox in Rheno.* *Attilus.* *Platanistæ.* *σκολόπιδος.* *Salmo.*

Nec te puniceo rutilantem uiscere salmo
Transierim, latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem

Lubricus,& dubiæ facturus fercula cœnæ E
Tempora longarum fers incorrupte morarum:
Præsignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Aluus,opimatóque fluens abdomine uenter.

Et quoniam in Mosellanos Ausonij poëtæ pisces incidimus,age uero, quæ de aliis quibusdam fluuiatilibus cecinerit,uideamus,

Capito. Squameus herbosas capito interlucet arenas 1
Viscere præteneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis:
Salar Purpureísque salar stellatus tergora guttis.
Rhedo. Et nullo spinæ nociturus acumine rhedo.
Barbus. Túque per obliqui fauces uexate sarani, F
Cum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior,laxos exerces barbe natatus:
Tu melior peiore æuo:tibi contigit omni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.
Lucius. Hic etiam Latio risus prænomine cultor
Stagnorum,querulis uis infestissima ranis,
Lucius obscuras ulua cœnóque lacunas
Obsidet.hic nullo mensarum lectus ad usus
Feruet fumosis olido nitore popinis.
Tinca. Quis non & uirides uolgi solatia tincas
Alburnus. Norit? & alburnos prædam puerilibus hamis? G
Sario. Téque inter species geminas neutrúmque & utrunque, 2
Qui nec dum salmo,nec iam salar,ambiguúsque
Amborum medio sario intercepte sub æuo. Hæc Ausonius.

Cyprinus. Cyprianus. Cyperinus. Et fluuiatilis & lacustris cyprinus est, ut Dorion author est: qui & cyprianum hūc piscem appellauit,sicuti Oppianus cyperium. Gregalis est,squamosus & carniuorus:in arenosis locis uictitat. Brāchias habet utrinq; quaternas, eásque duplices nouissima excepta: palatum illi carnosum admodum est & molle,ut nisi diligēter inspexeris,lingua id esse uideatur:Cyprini *Plinius, sexies. Oppian. quinquies.* quinquies aut sexies anno partum faciunt. Vada petunt cum parturiūt: ac sæpenumero singulas fœminas, mares tredecim aut quatuordecim sequuntur. Mox fœmina oua procedendo emittit,& mutans continue parit: H quo fit ut dissipari oua necesse sit,uidelicet ea quæ non in materiam inciderint aliquam : sed cyprinus tunc ea custodit,cum congesta repererit. *Cyprinus (opinor) mas.* Post glanim tardissime augentur cyprinorum oua : augentur tamen quæ mares custodiunt ad milij magnitudinem: sopitur quádoque cyprinus tonitruo magno ut glanis,sed leuius. Inter amnicos pisces, steriles annotantur 3 *Carini. Balagri. Βαλεῖος. Balerus. Tillo.* carini & balagri,qui nec ouum nec semen ullum prolificum unquam habeant. Balero & tilloni lumbricus canis exortu innascitur,qui debilitat cogítque ad summā aquam efferri,qua æstu intereunt. *Phoxinus.* Phoxini inter fluuiatiles pariunt,ut percę in arūdinetis,in fluuiorū & lacuum paludibus, quas πελιμνάδας uocant,quæ scilicet prope fluuios aut lacus stagnant. Phoxinus

uero

A uero statim fere ut natus est, & admodũ paruus, adhuc oua habet: ut liquido appareat oua illi inesse uel absque coitu. 4 τύλωνα fullonem uocant. gregalis hic est: & partus tempore petit litora tranquilliora. 5 Sunt in fluuiis pisciculi quos βοίτος appellant. hi sub saxis stabulantur. Capiuntur autem à nonnullis saxo percusso sub quo latent: protinus enim exturbantur, ut qui audiant, & caput per strepitum tententur. Piscem thymalum à thymi odore sic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudinem accedit: lupi & mugilis mediam speciẽ similitudinémque gerit. Eius capiti nõ qualis cæteris piscibus odor est: sed thymo similem recens collecto odorem reddit. Non alia fere esca quàm culice, illa quæ homini nocte diéque infesta est, capitur: ut qua sola fere delectatur.

τύλων. Fullo. Βοῖτος. Bœtus. Thymalus. Thymus.

1 Capito, &c. Cephalum interpretantur nonnulli capitonem, uerum recténe an B secus, nondum certum est. 2 Satio, aliàs fario. 3 Carini & balagri, &c. Ita legit Theodorus: Græca autem exemplaria habent, sed mendose, κυπρῖνος καὶ βαλεῖνος. 4 τύλωνα, &c. τυαφὶς à Dorione traditur piscis, è cuius decocto macula omnis sordésue eluitur: an idem? 5 βοίτος, &c. Cottum uocat hunc Theodorus, nomine fortsitan mutuato ἀπὸ τοῦ κώθου, qui Numenio apud Athenæũ, gobia saxatilis est. Ego uero arbitror non esse eundem piscem κώθον cum βοίτω. κόττοι etiam sunt apud Athenæũ lib. 3.

Fario. τυαφὶς. Cottus. κώθος. κόττοι.

De Niloticis piscibus, & aliis quibusdam ignotis. Cap. CXCI.

PIsces in Nilo Ægypti fluuio plurimi sunt ac diuersi: sed maxime noti 1 sunt, ut inquit Strabo, Oxyrynchus & Lepidotus (quos cõmuni omniũ consensu Ægyptij deorum loco colebant) Latus, Alabes, Coracinus, χοῖρος, C id est porcus, Pharagorios, qui & Phagrus, Silurus, Thrissa, Mugil, κορακῖνος, 2 Dilichnus, Physa, Bos. Addũtur præterea ab Athenæo, Mæotes, ναρκη, id est Torpedo, Simus, Synodontis, Elcotris, Anguilla, Abramis, Typhle, aliíq; plurimi. His adiiciemus quorũdam aquatilium apud authores posita nomina, quorum differentiæ insignes aut nullæ aut paucæ admodũ reperiũtur, Alopecias. Ætheus piscis castitate insignis, qui postea quàm cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus sit, aliã non attingit. Aspargi pisces marini, hyeme conquiescunt & latent: uere progrediuntur ad pascua. Basiliscus in saxis nudis uictitat, id est quæ sine herba algáue iacent, Bæon, βαίωνες. Bogpyrus in scopulis uiuit: Cynosdexia, Cynops, uel Cynopus. Claria piscis litoralis, in locis cœnosis degens. Etelis & squamosus est, D & oua parit. Eleginus, gregalis est, Iepes, Liparis, Lamyrus: Mendesius piscis (ut uidetur) ad salsamenta idoneus, Marinus, Metys, Mythus, uel Mystus: μήκων, id est papauer, piscis marinus & gregalis. Ossophagi, aliàs opsophagi in saxorum cauernis degunt. Phyea, Parus, Phytarus, Rhacinus, Pallus. Scepanus in litoribus degit cœnosis: Scepinus, quẽ Dorion Attagenum uocauit. Scirris petrosus piscis, circa nuda saxa degens, Taulopias, Turpæna, Thatis, Thessa, Teragus paruus, Vrena piscis, Vua. Vua marina, inquit Plinius, in uino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium uini affert.

Oxyrynchus. Lepidotus. Aliàs, Delichnus. Aliàs, Scepanus.

1 Lepidotus, &c. Lepidion est: apud Athenæum an idem, an alius? 2 Mæores, &c. In Ponto inueniuntur multi pisces, qui à Mæotide palude nomina sortiti sunt: uerum hic mæotes Niloticus est: qui uti Ælianus refert, aduentantem Nilum præsentit, atque præcurrendo prænuntiat.

Lepidion.

De piſcibus mira. Cap. CXCII. E

Luna. DEmoſtratus piſcem quendam formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam,exigua magnitudine, lata figura, colore cyaneo : in dorſo pinnas habere molles & leues,eaſdémque in natãdo explicare, & ad ſimilitudinem lunæ ſemicirculum efficere: ſimul & ipſum cum eſt plena luna,tum impleri,tum implere . Nempe arbores , ſi ex his ullum appenderis decreſcente luna,exſiccari atque interire:ac ſi ad plantas admoueris,eas
Piſces foſsiles. marceſcere & euaneſcere. Si iam plena luna in id aquæ,quod in perfoſsis puteis reperitur, quis hunc piſcem iniecerit,aquam iugem & perẽnem fore:ſin extrema luna,aquam exareſcere.Quòd ſi hunc eundem in fontem ſcaturiẽtem conieceris, quo modo diximus de puteo,is ad rationem lunę, modo euaneſcet,modo implebitur.Phyſam Ægyptiũ piſcem notionẽ habere ferunt,quando luna augeatur & diminuatur, eiúſque iecur cum luna F
pariter decreſcere paritérque augeri:corporíſq; habitu modo eſſe opimo, modo gracili & tenui. In Fucino tantum lacu piſcis eſt,qui octonis pinnis
A Theophraſto in lib. de piſcib. natat.Piſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur,circa Babylonis irrigua decedẽtibus fluuiis,in cauernis aquas habentibus remanere quoſdam:inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu: contráque uenantes refugere in ſuas cauernas, & iis obuerſos ſtare:capita eorum ranæ marinæ ſimilia,reliquas partes gobionum:branchias ut [illegible]reris piſcibus.circa Heracleum, & Toronem,& Lycum amnem eſſe mult[illegible]ria.In Põto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur,cauernáſque ſibi faciat in terra,atque in iis uiuat, etiam reciprocis amnibus G
ſiccato litore:effodi ergo:motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodémque Lyco amne decedẽte,& circa Tium Ponti Mileſiorum coloniam,ouis relictis in limo generari piſces, eoſdémque effodi,qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Eadẽ in Ponti regione apprehendi in glacie piſcium quoſdam,maxime gobiones, non niſi patinarum calore uitalem motum fatentes.Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſsimos cibis,terrenos altis ſcrobibus, in iis locis ubi nullæ reſtagnent aquæ: & uaria horũ genera in terra defoſſos reperiri, immobiléſque uiuere prodit Ariſtoteles. In Hyphaſide Indiæ flumine piſces
Pauones. eſſe narrãtur,pauones nomine: criſtis quibuſdam cœruleis,ſquamis uerſicoloribus,cauda aurea,in quancunque uoluerint partem uerſatili. In mari H
Cucumis. quoque piſcis cucumis eſt, in colore & odore cucumeri ſimilis.In Cyzice-
χαλκὶς. na chalceus piſcis frequens eſt,orbiculari ſpecie. Qui orchis uocatur, rotũ
Orchis. dus eſt & ſine ſquamis,totúſque capite conſtat:duriſſimum eſſe piſciũ cõſtat.In mari rubro ſinu Arabico piſcem Leonides Bizãtius gigni ait, gobio ætatis perfectæ magnitudine nihilo inferiorem, nullos oculos nullúmque os habentem: more tamen piſcium branchias his innatas eſſe: capitis figuram, & ſi minus expreſſam,conicctari poſſe,infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in ſinum apparere,quę ſmaragdi colorẽ reddit:hoc ei oculorum loco & ouis eſſe idem ait.Captus cum primum eſt extra aquam,inflatur.Et ſi quis etiam nunc uiuentem in mare uelit reiicere,

ſupernatat

A supernatat more inflatæ uēto uesicæ:quocirca Leonides ait ab affectu phys- *Physsalus.*
salum appellatum esse. Hunc si quis gustauerit, statim acerrimis doloribus
premitur: deinde eius uenter disrumpitur. Miracula quædam dira Ctesias
in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre *Pisces lethales.*
in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, inquit Plinius, donec ue-
niatur ad fontem alueo appositum, ubi finitur id genus piscium. Hoc idem
& in Lydia in stagno Nympharum tradunt. In Arcadia ad Phœneum aqua
3 profluit è saxis styx appellata: & esse pisces paruos in ea tradit Theophra-
stus lethales & ipsos, quòd non in alio genere mortiferorum fontium. In
Africa feruentis aquæ lacus esse existimatur, in quo pisces & uiuere & na-
tare dicuntur, & ad obiectum cibum assilire: ac si quis in frigidam eos inie
B cerit, interire. Hactenus de piscibus dixisse abunde est: sequitur ut de cetis
præcipiamus.

De cetis. Cap. CXCIII.

INter aquatilia peculiaris quædam natura cetaceo generi est, ut delphi- *Cete, cetus, κῆτος.*
no, balenæ, & quæcunque alia ex iis fistulam habent: cū & mare accipiāt
quemadmodum pisces, pedibúsque careanr, & cibum in humore capiant:
aërem uero spirant ut terrestria, ut quodammodo terrestria sint & aquati-
lia. Hoc genus neque pilis integitur aliorum more, quæ animal generant,
neque pedes habet ullos. Branchias non habent cete, sed fistula iis data à na *Fistula, αὐλός.*
C tura est, qua humorem quem unà cum cibo recipiunt, eiicere possent, quē-
admodum pisces per branchias emittunt: ea uero prope cerebrum sita est,
delphinis quidem à dorso, balenis uerò à fronte. Mammas habent cete in
aquatili genere & lac: id quod in delphinis manifeste à nonnullis perspe-
ctum est. Delphinus testes habet intus conditos, & qui ad aluum nectun-
tur. Pulmonem habent omnia cetacea atque respirant: ideóque cum dor-
miunt, edita per summa æquoris fistula dormitant, (quà etiā spirant) pin-
nas suas mouendo leuiter. Et quidem uisus est delphinus dormire rostro e-
merso, ac stertere. Fel habent omnia, excepto uno delphino. Nullum ex iis
oua habere cernitur, sed statim fœtum concipiunt, ex quo redacto in for- *Fœtū, κύημα.*
mam animal constat, quemadmodum homo & quadrupedes quæ animal
pariunt. Coeundi modus omni cetario generi idē qui piscibus est: supinis
D enim admotis partibus rem peragunt: nec parum multúmue temporis, sed
mediocre in coitu ipso consumunt: & paulo quàm pisces diutius in coitu
morantur. Cetacei, prope omnes, (quemadmodum pisces cartilaginei) mi
nores pisces resupinati corripiunt: habent enim os subter: unde fit, ut peri-
culum minores pisces facilius possint euadere: alioqui pauci admodū ser-
uarentur: quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mira esse
uideatur. Beluæ omnes marinæ, quæ ingenti sunt mole, (exceptis canibus)
& tardius se mouent & uisu sunt hebetiore. Duram habent carnem ce-
tacea omnia & excrementosam, prauique succi. Atque recens eorum caro,
ni optime concoquatur, crudi succi plurimum in uenis congerit: senibúsq;
cibus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipsis sale cōditis fere in cibis

utimur: ita enim fit,ut alimentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & te- E
nuius reddatur,concoctioníque & sanguini generãdo accommodatius. Iuba in iis uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcentorum pedum lõgitudinis in flumen Arabiæ intrasse: pinguíque eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore.

1 Prope cerebrum, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον: ita potius legendum censeo, quàm πρὸ, id est ante cerebrum, ex ipso Aristotele de delphino, qui non à fronte, sed à dorso fistulã gerit: quanquam lib. 4 de part. animalium, & de respirat. habetur non πρὸς, sed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id est ante cerebrum.

De delphino & phocæna. Cap. CXCIIII.

F

Delphinus.
Delphin.
Delphis.

MAnsuetudine, amore, celeritate, forma atque robore, non in hoc tan 1
tum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facile superat delphinus: plurima enim narrãtur indicia morum placidorum ac mitium, & amoris quoque in pueros. Certum habẽt uocabulum, inquit Solinus, quo accepto, uocanteis sequuntur: nam proprie Simones nominantur: nomenque Simonis omnes miro modo agnoscunt, malúntque ita appellari. Ho- 2
minis amicum animal delphinus, obuiam nauigiis uenit: alludit exultans, certat etiam, & quanuis plena præterit uela. Et, ut cecinit Ouidius,

Vndique dant saltus, multáque aspergine rorant.
Emergúntque iterum, redeúntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem, lasciuáque iactant G
Corpora: & acceptum patulis mare naribus efflant.

Velocissimum omnium animalium, nõ solum marinorum delphinus, sed ocyor uolucre, acrior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pene in uẽtre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. sed affert moram prouidentia naturæ: quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt. Cete est delphinus: neque branchias habet ut piscis, neque ouum, sed animal generat, & fistulam ad dorsum gerit. Dorsum illi repandum, rostum simũ. 3
In dorso cultellata inest penna, qua uel crocodilum interimit: uel, ut inquit Solinus, aculeatæ sunt spinę dorsuales: cum ira subiacet, inhorrescunt: cum animi conquiescunt, quibusdam receptaculis operiuntur. H

Falcata illi nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Delphinus, inquit Aristoteles, stridet, non mugit, μύζα.

Lingua, contra aquatilium naturam, libera absolutáque & mobilis est, breuis atque lata, haud differens suillę. Pro uoce gemitus humano similis: caret enim labris quibus uocis aliquem possit articulũ afformare. Audit quidem, sed nullis cauernis quæ uicem præstent aurium. Voces hominũ aquilonis flatu celerius haurit: contrà, austro spirãte, auditus obstruitur. Et cum olfactus quoque nullam partem sensoriam habeant manifestam, tamen sagaciter odorantur delphini. Mammas habet fœmina & lac, (animal enim concipit ilico & creat, ut modo diximus) quas continet non parte superiore, sed in ima aluo prope genitale: nec modo quadrupedum, papillas consp i

cuas

A cuas habet,sed uelut alueolos quosdam humoris duos paulo in obliquum porrectos,utroque de latere singularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum sectantium parentem excipiatur: idque iam à nonnullis manifeste perspectum est:neque tamen aliud animal,inquit Plinius, in cursu lambitur. Testes habet mas ultima conditos aluo prælongos, & penem à testiculis ad externa pertẽdentem,ut bos. Pulmonem habet delphinus & arteriã: proindéque respirat, & nõnihil uocis, uti modo diximus, potest promoue re.& dormiens rostrum fistulámq; exerit supra mare,ut spiret. Et iam quidem delphinum stertentem etiam nonnulli audiere: quamobrem delphinus retibus apprehensus,breui tempore strangulatur, ut qui spirandi facultatem amiserit: & foris uero diutius uiuere potest mutiens & anhelans mo

B do cæterorum spirantium. Delphinus inter ea,quæ mare excipiũt pulmonémque habent,unus felle priuatus est. Meatus seminarios eodem modo habet delphinus,quo pisces serpentésque. Non spinas ut pisces,sed ossa habet delphinus. Coeunt delphini admotis supinis partibus,ut pisces:sed eorum coniunctio diuturnior est. Gestatur uterus decem mensibus. Partus æstate fit, nec alit ullo tempore alio: pariũt singulos magna ex parte, interdum tamen & binos. Adolescit celerius proles delphini: quippe qui annis decem ad summam perueniat magnitudinem. Sola carne uescitur delphinus.uiuit annis compluribus: cõstitit enim nonnullos uixisse annis uiginti quinque,alios etiam triginta: quod cognitum est præcisa à piscatoribus cauda:ut quos ita reddidissent mari,captos item agnoscerent, & temporis

C spatium scirent. Delphinus in Ponto magnus non est:quanquam extra ubi aliquantum processeris magni habentur. Abdũtur tricenis diebus circa canis ortum, occultantúrque incognito mòdo. Coniugati degunt delphini, mares cum fœminis. Solent in terram erumpere incerta de causa:& statim tellure tacta moriuntur,multóque ocyus fistula obturata. Cum male se habere sentiat delphinus,simia marina remedio illi est. Cũ delphinis pugnant hamiæ. Hominẽ non expauescit ut alienum:nec tantum hominis amicum animal delphinus,uerum & mulcentur musica,gaudent cãtibus tibiarum: ubicunq; symphonia est,gregibus aduentant. Circa Taprobanem autẽ duo delphinorum genera nasci feruntur:alterum ferum & inexpiabili immani

Aliàs,nec statim.

D tate piscato ribus infestum:alterum natura mansuetum. Delphini trãquillo mari lasciuientes flatum præsagiunt, ex qua ueniunt parte: iidem spargentes aquam turbato,tranquillitatem. Delphini & hippocampi cinis ex aqua illitus,lichenás & lepras tollit. exulceratione sequi debet curatio,quę perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrẽt,donec pinguitudo similitudine olei fluat:ac perungũt. Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus & cum uino potus: grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento,aut odoribus,uel quoquo modo obturatis. Delphini adipe linamẽ ta accensa,excitãt uuluæ strangulatu oppressas. Nascitur in Ponto phocæna delphino similis: sed interest,quòd minor phocæna est,dorso ampliore, colore cœruleo. Partus quoque illi delphino similis: & lac habet ut delphi-

Phocæna.

Tirsio. Tursio. Torsio.

nus:complures uero genus esse delphini opinantur. Delphinorum, inquit E
Plinius, similitudinem habent, qui uocantur tursiones. distant & tristitia
quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maxime tamen rostris canicularum maleficentia assimilati.

1 De delphini mansuetudine amoréque & affectibus id genus aliis legas apud Aristotelem, Plinium, Ælianũ, Solinum & alios. 2 Hominis amicũ &c. Delphini φιλανθρωπία multis exemplis exprimitur à Plinio. 3 Dorsum illi repandum. Ouidius,
Corporéque & presso spinæ curuamine flecti
Incipit. Et lati rictus sunt. 4 Tursiones. Phocænam Theodorus tirsionem interpretatur.

De balena, orca & physetere. Cap. CXCV.

Balena. φάλαινα. Musculus.

CEtus quoque balena est: & fistulam non à dorso, sed à fronte gerit, per F
quam humorem, quam ore acceperat, reddit: qua & summa aqua innatantes in sublime nimbos efflat. Balenæ musculus quandoque prægraui superciliorum pondere, obrutis eius oculis, infestãtia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorúmque uice fungitur. Mammas habet balena & lac: & mammis nutrit fœtus, ut delphinus: & pulmonem, ideóque & respirat: editáq; per summa æquoris fistula dormit, sicuti & cætera quæ fistulam gerunt: nonnũquam uero etiam desilit in terram, solem passura calentem. Parit balena cum plurimum binos, magnáque ex parte singulos. balenæ coagulo in lethargum uergentibus, ad olfactum utuntur. Balenę in nostra maria penetrant, inquit Plinius. In Gaditano oceano nõ ante bru G
mam conspici eas tradunt: condi autem æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcam infestam 1
his beluã: cuius imago nulla repræsentatione, inquit Plinius, exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Et Festus, orcæ, inquit, teretes sunt atque uniformi specie irrumpunt ergo in secreta, ac balenarum uitulos & fœtas etiamnum grauidas lacerant morsu: incursúq; seu liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendíue pœnis inualidæ, solum auxilium nouere in altũ profugere, & se toto defendere oceano. Contrà orcæ occurrere laborãt, seséque opponere, & cautium angustiis trucidare, in uada urgêre, saxis illidere. Spectantur ea prælia seu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uẽtis: fluctibus uero ad anhelitus ictúsq;, H
quantos nulli turbines uoluant. Ingentis magnitudinis orcam à Claudio principe in portu Ostiensi oppugnatam narrat Plinius. Maximum animal in Indico mari pistrix balena est: narrantur enim balenæ quaternũm iuge 2
rum: pistrix ducenũm cubitorum. In Gallico oceano maximum animal 3
physeter est, columnæ modo se attollens, altiórque nauium uelis, diluuiem quandam eructans, ut nimbosa illa alluuie plerunque deprimat alueos nauigantiũ. Physeteres cum flatum efflant, (ut inquit Strabo) apparet longius 4
intuentibus nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo. Tubarum sonitu, multiplici plausu, strepitúque id genus ingenti terrentur maxime. 1

Orca. Balens. Orca. Balena. Pistrix. Pristes. πρίστις. πρῆστις. Physeter. φυσητήρ.

ὄρυγας.

1 Orcam, &c. ὄρυγας habet Strabo inter cetacea: an idẽ sint cum orcis, an sit liber mendosus?

A mendosus? 2 Iugerum continet pedes ducentos quadraginta. 3 Pistrix,&c.
Pristes Aristoteli & Oppiano cete est: idem forsitan qui pistrix. Et in Vergiliano illo,
de Scylla monstro, (-Postrema immani corpore pistrix.) In quibusdam exem-
plaribus habetur pristes: apud Oppianum habetur πρῆστις, sed legendum arbitror πρί-
στις. 4 Physeteres. φύσαλος ab Oppiano inter cete numeratur: an idē qui φυσητήρ? *φύσαλος.*

De aliis quibusdam marinis beluis & monstrosis. Cap. CXCVI.

1 SVnt & in mari beluæ, qui dromones uocantur: & qui melāthini, & ser- *Dromones.*
ræ, materiariæ serræ similitudinem gerentes. Sunt & effigie insolēti nō- *Melanthyni.*
nullæ in Gaditano oceano, arbor intantū uastis dispansa ramis, ut ex ea cau *Serræ.* *Arbor.*
sa fretum nunquam intrasse credatur. Apparēt & rotæ appellatæ à similitu *Rotæ.*
dine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus utrinque
B claudentibus: adeo longis sunt hirsutæ spinis, ut hæ extra mare emineant.
reuersiones in orbem faciunt, unde nomē traxere. Grassatur aries ut latro: *Aries.*
& nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quē nan-
di uoluntas inuitet, expectat: nūc elato extra aquam capite, piscantiū cym-
2 bas speculatur, occultúsque adnatans mergit. Sunt & alij piscium forma a-
rietes in beluarum quoque numero. In Santonum litore beluas nōnunquā
3 reciprocans destituit oceanus, inter reliquas elephantos & arietes candore *Elephantus.*
tantum cornibus assimilatis. Circa Corsicum & Sardoū fretum hybernant *Aries.*
arietes, atque ex aqua eminentes spectantur: simul & delphini circa eos na
tant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, diadematis in formā:
at fœmina quemadmodum gallinacei, quasdam uelut barbæ appendicu-
C las possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendētes habet. In Indico mari ex-
eunt in terram pecori similes beluæ, pastæque radices fruticum, remeāt: &
quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata. *Beluæ marinæ, equi, asini, tauri.*
Leo quoque in his & pāthera, atque hyæna longe ferociores, quàm sint ter-
restres feræ. Cornuta etiam marina belua attollit cornua è mari sesquipe- *Leo.*
dalia fere, quæ ab his nomen traxit. Panthera in mari rubro nascitur, simi- *Panthera.*
lis terrestri pantheræ, colore & maculis orbiculatis. Castoridas Oppianus *παρδάλις.*
4 inter cete recēset. uocem hę querulam mœstámq; in littore dicuntur ede- *Hyæna.* *Cornuta.*
re: quam si forte audierit quispiam, mortem illi breui imminere prænun- *Castorides.*
tiat. Tyberio principi nūtiauit Olyssiponēsium legatio, ob id missa, uisum *Triton.*
auditúmque in quodam specu concha canentem tritonē, qua nascitur for-
D ma: cui Vergilio authore,

Frōns hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Narrat autem Pausanias se tritonem in spectaculis Romanis uidisse, cuius
capitis coma, & colore, & quòd discriminari non potuisset, ranarum palu-
strium similis uidebatur: reliquum corpus squamis tenuibus inhorresce-
bat: branchiæ sub aures, nasus humano similis, os amplum, dentes ferini,
oculi glauci apparebant: manus habuit & digitos, unguésque cochlearum
testis non dissimiles: cauda eidem infra pectus & aluum, loco pedum
5 erat delphino similiter. Nereidum falsa opinio non est, squamis modo hi- *Nereides.*
spido corpore, etiam qua humanam effigiem habent: nanque harum uua
in Olyssiponensium spectata litore est: cuius morientis gannitum tristem

accolæ audiere longe. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore E
exanimes Nereidas scripsit. In eo quoq; quod circa Taprobanam insulam
mare est, cete existere muliebri facie fertur: iisque pro crinibus spinas esse.
Homo marinus. Authores habeo, inquit Plinius, in equestri ordine splendentes: uisum ab
his in Gaditano oceano marinum hominem toto corpore absoluta simili-
Hunc inter beluas marinas numerat Plinius. tudine, ascẽdere nauigia nocturnis temporibus, statimque degrauari quas
insederat partes, & si diutius permaneat, etiam mergi. De differentiis ani
malium habentium sanguinem, quas communes, quásue proprias singula
habent genera, dictum iam est.

Dromus. Cursor. 1 Dromonem hunc Plinianum diuersum esse arbitramur à dromade Aristotelico, quem Theodorus cursorẽ uocat: & gregalis piscis est: quanquã alio loco uidetur genus quoddã pisciũ significare potius, quàm speciem. 2 Arietes. πρόβατα hæc, id est oues F *πρόβατα. Ouis. Pecus.* uel pecus (opinor) uocat Oppianus, qui in alto mari in latibulis fere degunt, locũ raro mutantes. Arietis quoque meminit idem Oppianus, κριὸν uocat. 3 Elephãtos & arietes, &c. Ab his ἐλεφάντινον τάριχος, id est salsamentum elephãtinum dictum arbi *Κριός.* tror. 4 Tritonem. Nereidas & hominem quoque marinum, beluas marinas uocat Plinius. 5 Nereidas fingunt poetæ Nerei & Doridis filias, quas hoc modo depinxit Ouidius, -Quarum pars nare uidetur,

Pars in mole sedens uirides siccare capillos,
Pisce uehi quædam: facies non omnibus una:
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER IX. G

Continet animalium exanguium differentias, & priuatim insectorum.

De animalibus exanguibus. Cap. CXCVII.

Onsummata iam disputatione de toto animalium genere, quod sanguine præditũ est, quę reliqua nobis pars superest, absoluamus. Nunc igitur ordinem persequemur eorum, H quæ sanguine carent: indéque ἄναιμα, id est *Ἄναιμα, Exanguia.* exanguia dicta sunt: continent enim hæc non sanguinẽ, sed humorem alium qui sanguini proportione respondeat: qui in hoc animalium genere sit ultimum corporis alimentum, sicuti sanguis in iis quæ sanguine *Tria hæc ultima genera, piscium nomine uocauit Plin.* prædita sunt. Porro genera in hoc ordine plura sunt: primum genus insectorum est: secundum eorum quæ μαλάκια, id est mollia appellamus: tertiũ, quæ crustis tenuibus operiuntur, μαλακόστρακα, id est crustacea aut crustata dicta, ut cancrorum genus & locustarum: quartum, quæ silicea testa conclu-

sa

A ſa muniuntur, ὀςρακόδερμα dicuntur: quale genus concharum & oſtrearum
eſt. Cum animalia quæque ſanguinea partes tum interiores, tum exterio-
res ſuis quaſque appellatas nominibus habeant, genus quod ſanguine ca-
ret, pluribus uacat: iam enim uiſcera quæ cuique ſanguineo inſunt omnia,
nullum exangue quod habeat nouimus. Partes tamen ad uictum pertinen
tes omnia neceſſario habent, quanquam uarie, propter loca quibus cibum
recipiant: communes enim omni animalium generi partes ſunt, os, uẽter,
inteſtinum. Caput nõnullis indiſcretum eſt, ut cancris & iis quæ mollia di
cuntur: oculos habent maxima ex parte, exceptis teſtatis, omnia: linguam
quoque & dentes, ſed uarie, ut in unoquoque genere explicabimus. Horũ
etiam genus omne, quæ quidem pedibus fulciuntur, multipes eſt, nec ullũ
B fere quadrupes habetur: & cruſcula omnia, exceptis extremis, à latere affi-
guntur: & partim ſurſum uerſus flexũ habent, partim uero retrorſum ſub-
lęſa ſubtortáue uergunt: medij nanque pedes ſubinde ambigui ſunt, (quod
Græci ἐπαμφοτερίζειν dicunt) atque amplius in latus flectuntur. at uero tum
priora crura tum poſteriora retro flectunt. Omnium uero motus per dia-
metrum agitur, quomodo etiam ſubſiſtere ſolent. Neque ſanguinẽ (ut mo-
do diximus) neque omnem uiſcerum naturam ullum ex iis obtinet: nihil
etiam eorum, quorum gratia uiſcera habẽt animalia ſanguine prædita, da-
tum eiuſmodi animalibus eſt: non enim uenas hæc habent, non ueſicã, nõ
uſum ſpirandi: ſed tamẽ unũ quod cordi proportionetur, id habeãt neceſſe
eſt. Hoc in mollibus quidẽ & cruſtatis ea pars eſt, quę à nonnullis μύτις mu- Μύτις, Mutis.
C tisue appellatur: in teſtatis minus quidem patet, attamen in medio ſemper
quærendum hoc principium eſt: inſectis uero inter caput & uentris alueũ
eſt. Sanguis etiam quanquam iis deeſt, quod ſanguinis tamen proportio-
nale eſt: quódque eandem fere in genere exangui obtinet uim, quam ſan-
guis in corpore illo ſanguinis, habet. Nullum ex iis quæ ſanguine carent
uel adipem habet uel ſeuum: quandoquidem ſanguis iis deeſt. Oſſe carent
exanguia omnia, ſed neque ſpinam habent ut piſces: aliud tamẽ quod pro-
portionale oſſium eſt, & quod ſua duritie molliorem corporis partem, hoc
eſt, carnem ſeruare poſſit, habent: uerum hoc præſidium aliis intus eſt, aliis
foris: nam quæ cruſta operiuntur, ut cancri genúſque omne locuſtarum, &
quæ teſtata dicuntur, ut oſtreæ, his omnibus caro intus: terrenum autem il
D lud quod contineat & conſeruet, foris eſt. At uero animalia inſecta & mol
lia contrà quàm hæc, & modo inter ſe oppoſito conſtant: nihil enim oſſis,
nihil terreni habere diſcretum uidentur, quod dignum effatu ſit: ſed mol-
lia fere tota, carnoſa & tactui cedentia ſunt, naturã inter neruum & carnẽ
obtinentia: mollis enim ut caro eſt, ſed intendi poteſt ut neruus. Habent e-
tiam intus quod piſcium ſpinis proportionetur, ut ſepiæ quod ſepium uo-
cant: lolligines quod gladiolũ: at polypi nihil eiuſmodi habent. Inſecta cõ-
trà quàm hæc conſtant, ut modo diximus: quippe quæ nihil habẽt duri aut
mollis diſcretum: ſed dura toto corpore ſunt, duritie tali, ut oſſe carnoſio-
ra, carne magis oſſea terrenáque magis conſtent. Quæ ſanguine uacant, a-
nimalibus non idem membrorum ad generationem pertinẽtium modus:

sed tum inter seipsa, tum etiam cum sanguineis dissident. Et plurima qui- E
dem coire apertum est: testacea uero an ulla coeant, incertū est. meatus autem sicci excrementi atque coitus omnibus quæ oua pariūt, idem ut in reliquis ouiparis habetur. Quin & interior ille meatus idem excremēti & uuluæ est, tum in mollibus, tum etiam crustaceis: exanguium enim quædam ita sexum habent utrunque, marem scilicet & fœminam, ut sobolem eiusdem generis procreare possint: alia procreant quidem, sed non sui generis prolem: ut quæ non ex coitu animalium prodeunt, sed per se uel in animali, uel in terra, uel in stirpe, uel etiam in eorum ipsorum partibus, uel excrementis creantur: eadémque maris ac fœminę sexu distincta sunt: iis coeūtibus gignitur quidem aliquid, sed ex quo nihil amplius gigni possit: uerbi
gratia, coitu pediculorum, lendes dictæ procreantur: Pulicum genus uer- F
miculorum oui speciem referens: ex quibus nec ea quæ generarint, proueniunt: nec aliud ullum animal, sed id quod sunt, sordes tantum persistunt. Quod autem in uniuersum dixerim, eorum aliis toto genere sexus uterq; est, ut mollibus, ut crustatis: aliis maxima ex parte, ut generi insectorū. Eorum autem ipsorum quæ ex coitu cognatorum animalium gignūtur, ipsa quoque sibi cognata progenerant. At uero quæ non ex coitu, sed putri materia oriuntur, ea generant quidem, sed genus diuersum: quódque prodiit nec mas est nec fœmina, talia sunt nonnulla in genere insectorum. In exanguium genere, in iis quæ ex uermibus gignuntur contrà euenit, quàm quæ
ex ouo, ut scilicet pars inferior maior inter initia fit dum generantur: oculi G
& caput postea augeantur. Quæ sanguine carent ex aquatilibus, nec natu-
ra calida sunt, ea nasci in lacu non possunt: minus etiam in salsis aquis quæ 1
non sunt potulentiores, gignuntur, ut testata, ut mollia, ut crustata: sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. Quod uero ad sensus attinet: quæ mollia sunt, & quæ crusta operiuntur, atque etiam insecta sensibus prædita esse omnibus constat: nam & uisu & olfactu & gustu: procul enim quandoque sentiunt, & odore escarum partim allectata capiūtur, partim uero odorum quorundam suffitu fugiunt, ut insecta quædam. Gustus etiam similis ratio est: interdum enim cibum persequuntur diuersum: nec eisdem saporibus omnia delectantur. Tactu uero sentire, (quod etiam ante dixi) omnibus datum animantibus est: quæ autem siliceo tegmine ope-
riuntur, olfactum gustúmque habere constat, argumento escarum. De ui- H
su & auditu, quanquam nihil certi manifestíque habemus, quibusdam tamen hos sensus inesse apparet: ungues enim ad strepitum se subtrahere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoueri. Pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se ut cernentes: echini autem & tethe atque glandes olfactum minime habere uidentur. Et generatim quidē de exanguibus animalibus satis dictum est.

1 Minus etiam, &c. Ita Theodorus οὐδὲ τῷ ἁλμυρῶν ἐν τοῖς ποτιμωτέροις, ἀλλ' ἧττον, ἢ τὰ ὀστρακόδερμα, &c. Vetus interpres ita habet: neque erit aliquod animal in quo uincit salsedo in aqua dulci, nisi pauca, sicut duræ testæ, &c.

De in-

A De insectis. Cap. CXCVIII.

Est inter exanguia insectorum genus amplissimũ, ut quod plures quàm alia complectitur species. Insecta uoco, quę (ut nomen ipsum declarat) incisuras parte sui uel supina uel prona, uel etiam utraque habent: nec ossium quicquam discretum aut carneum, sed quiddam inter hæc ipsa medium continent: quippe quæ corpore pariter intus forísque duro constent. Hoc genus multas & uarias complectitur species, ut modo diximus, quarum nonnullis quanuis cognatis, nomen nullum commune est inditum, cuiusmodi sunt apes, & reliqua similis formæ insecta: crabrones scilicet & uespæ eiusdémque generis alia quædam: item quibus pennæ uagina inclusæ continentur, (κολεόπτερα uocant) ut galeruca, carabus, cantharis, & reliqua generis eiusdem. Sunt item alia ex his pennata, ut apes: alia pennis ca- *Insecta, ἔντομα.*

B rent, sed pedibus gradiuntur, ut centipedæ: alia utroque modo, ut formicæ: aliqua pennis & pedibus carẽtia, ut uermes terrestres. Omnium autẽ treis illas partes haberi constat, caput, uentris alueum, & quod inter hæc situ est, quale in cæteris pectus dorsúmque habetur: unum id quod interiacet magna ex parte est: quæ tamen sunt longa & multipeda, iis fere totidem sunt quæ interiacent, quot incisuræ: quæ nunc ceruicum loco, nunc pectorum atque alui præcincta separant membra tenui modo fistula cohærentia: aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, uti diximus, aut superne tãtum, implicatis flexilibus uertebris. Oculi duri in omnibus fere patent, sed nullum ex his palpebrã habet. Ex cæteris uero partibus sensoriis nulla manifesta est, præterquam lingua: olfactus tamen sensum ea ha- *Vẽtris alueum τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος.*

C bere perspicuum est. cibum nanque sibi peculiarem uel eminus odore sentiunt, ut apes & culices quas κνῖπας uocant, mel. Sentiunt autẽ pręcincti ipso (ἐντόμα uocant) odores: & natiuo quodam sui corporis spiritu, qui à natura insitus est, non aduentitius. Linguam habent, qua & gustant & cibum attrahunt: hæc in nonnullis mollis infirmáque est, aliis dura & ualida: omnia enim quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Nec dentes habẽt quibus iuncta ea est, exceptis quibusdam paucis: nam & muscæ ea pertingentes cruorem mouent: & culices κώνωπες dicti eodem acrius pungunt. Dentes autem quædam insecta habent, quanquam alienos, neque aliorum animalium dentibus similes, ut apum muscarúmq;

D genus: quædam non habent, eorum scilicet quæ cibo utuntur humido. Insectorum enim complura non uictus tantum, sed armorum gratia dentes possident. Quibus igitur non in ore est aculeus, hæc dentes habent, cibi scilicet aut conficiendi aut capiendi admouendíque gratia, ut formicæ, & id genus alia. Ad hæc antennæ, id est, cornicula ignaua nonnullis ante oculos prætenduntur, ut papilioni & carabo: quæ autem in hoc genere, uolucrum sortiuntur naturam, iis præter cætera membra, pennæ quædam membraneæ siccæ annexæ sunt, quibus uolant, quæ neque fissæ sunt neque caulem habent ueluti auium pennæ. Sunt autem aliis binæ, ut muscis, aliis quaternæ, utroque scilicet latere binæ, ut apibus. Quaternas gerunt, quæ aut grandiora sunt, aut aculeo in aluo armantur: quæ scilicet pabuli causa necesse *Antennæ. Cornicula ignaua. κεραίαι.*

habeant euagari, quæ & corpulentiam habent leuiorem, ut apes, & reliqua generis eiusdem. Binas uero habent quæ aut minora sunt, aut aculeum in priore parte gerunt, ex iis scilicet quæ pabuli causa uagantur, ut musca, tabanus, culex: quæ autem parua sunt & uitam stabilem agunt, multis quidẽ fulciuntur pennis ut apes, sed crusta pennas obtectas gerunt, uelut melolonthæ, & cætera id genus insecta, scilicet ut pennarũ uires integras tueantur. Ex uolucribus itaque ipsis alia membranas ipsas quibus uolant, crusta (quam ἔλυτρον uocant Græci) superueniente quasi uagina inclusas gerunt: unde & κολεόπτερα, id est uaginipennes dicuntur, ut scarabeus: alia detectas habent, ἀνέλυτρα dicta, ut apes. uaginipennis illius ordinis nullum est, quod aculeum habet: sed neque ulli aculeus in aluo cui pennæ binæ. Geritur etenim aculeus aliis parte priore, aliis posteriore: aut enim ore aut aluo extrema aculeos habent pleraque insectorum: & uel intus conditos, ut apes & uespæ, uel extra prominentes, ut scorpio: uropigium caudámue non habẽt fere (præter unum scorpionem inquit Plinius) idque in causa est quòd quę uolucres sunt, tanquam nauigium temone priuatum in uolatu agitentur, & quocunque sors tulerit, impingant. Multipeda sunt omnia, quæ saltem pedibus fulciuntur: uarie tamen pedum numerum sortiũtur: quę enim corpore sunt longiore & plures habent incisuras, ea numero pręcipue superãt, ut iulorum genus: quibus autem pedes pauciores, hęc uolucres fere sunt, ut pedum inopia adiumento pennarum compensetur. Pedes priores nonnulla ex iis longiores habent, quibus abstergant oculis incidentem molestiam atque arceant: quod & muscas facere uidemus & apes, & reliqua generis eiusdem, quæ scilicet oculos habent duriores. Posteriores etiã mediis longiores, ut ambulent melius, & attollantur facilius de terra cum uel auolare uel salire libet: quæ nanque saliunt, hæc uel crura posteriora habent maiora, uel gubernaculis quibusdam saltui accommodatis fulciuntur retro curuatis, ut crura quadrupedum. Atque iis omnibus pedes seni, iis etiam quorum nixu saliunt connumeratis. Quæ hunc numerum pedum excessere, ut plerique uermes, non infra duodenos habent: aliqua uero & centenos: numerus quidem impar nulli est. Partes corporis pronæ in iis omnibus differunt à supinis, sicut uel in cæteris animãtibus est: cute omnia circundãtur, sed admodum tenui. Partes insectorum exteriores has esse, atque in hunc modum se habere constat.

[Margin: ἔλυτρον. κολεόπτερα, Vaginipennes. ἀνέλυτρα. Aculeus, κέντρον. — Maiora, μείζω longiora uertit Theodorus.]

[Margin: πτηνά, ὁλόπτερα.] 1 Quæ in hoc genere uolucrum sortiuntur naturam, πτηνὰ dicuntur, & ὁλόπτερα nonnunquam Aristoteli.

De partibus insectorum interioribus. Cap. CXCIX.

QVod autem pro carne in his habetur, id nec testæ naturam imitatur (ὀστρακώδη dicunt) neque illi simile est, quod in testaceis genus carnis continetur: sed mediam quandã inter hæc refert naturam: nihil enim habent duri aut mollis discretum, uti diximus, sed dura toto corpore sunt duritie tali, ut osse carnosiora, carne magis ossea terrenáque magis cõstent. Quamobrem his non spinam, non os, non aliquid sepio simile, non

A testam ambientem, neque terrenum aliquod durum, quod iis proportione respondeat, natura dedit: ipsum enim corpus se sua duritia tueri potest & seruare, nec est quod aliunde muniri desideret. Plinius hęc ita retulit, Insecta non uidentur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, nec crustam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis, sed mediæ cuiusdam inter hæc omnia naturæ corpus, aréti simile, neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius quàm durius. Et hoc solum his est, nec præterea aliud: nihil intus, nisi admodũ paucis, intestinum implicatum. Hæc Plinius. Partes autẽ quæ ad cibum administrant, non pari ratione datæ omnibus sunt: alia enim linguam intra os continent, ut formicæ: alia foris gerũt uelut promuscidem fungosam & cauam, ut ea simul & gustare & cibum trahere possint. Patet hoc in muscarũ
B genere & apum & omnium generis eiusdem: necnõ asili & tabani eodem spectant: atque iis quidẽ lingua, siue promuscis pro aculeo habetur: omnia nanque quibus non in aluo aculeus est, linguam eiusmodi ueluti arma gerunt. Linguam hanc in quibusdam excipit intestinum rectum simplex ad ostium usque excremẽti porrectum: in quibusdam hoc retortum in anfractum est. Sunt etiam quæ uentrem ori adiunctum, intestinúmque à uẽtre reuolutum habeant, ut quæ cum edatiora maioráque sint, conceptaculum cibi obtineãt copiosioris. Viscus nullum in his, nullum pingue, sicut neque in cæteris quæ sanguine carent. Pars uero illa quæ cordi proportione respõdet, inter caput & alueum est: quæ etsi magna ex parte simplex est, tamẽ in
1 nõnullis multiplex est, ut iulis & similibus prælongis: quo fit ut præcisa ui-
C uere possint. Fœminis in hoc genere membrum quod pro uulua habetur, fissum iuxta intestina positum est, in quo fœtus generatur. Patet hoc in locustis & reliquis quorum magnitudo aliqua est, & natura coitum recipiat: maxima enim pars generis insecti perexigua est: ideóq; & eorum uteri incerti ignotíue propter corporis exiguitatem. Fœminæ inter ea quæ coeunt insecta, maxima ex parte maiores suis maribus euadunt, ut Phalangia.

1 Præcisa, &c. Insecti diuulsi, inquit Aristoteles, uiuit cum pectore tum caput tum alueus: & sine eo caput auulsum uiuere non potest.

De insectorum generatione & interitu. Cap. CC.

D PRocreãtur insecta quædam per coitum & ex animalibus generis eiusdem, ut phalangia & aranei ex phalangiis & araneis: ut bruci, locustæ, cicadæ. Sunt autem quæ coeunt quidem & generant, quædam etiam animal, uerum non sui generis animal, sed uermiculos tantũ, ut muscæ & genera papilionum: neque eadem hæc ex animalibus procreantur, sed ex putrescente humido aut sicco: ut pulices, muscæ, cãtharides. Quædam nec ex animalibus nascuntur neque coeunt: ut culices & uermiculi nonnulli, & plura eiusmodi genera, sed sponte proueniũt. Horum uero alia ex rore qui in frondibus est, uidelicet uerno tempore, ut natura fert, sæpe tamen & hyberno quoties tranquillum australéque tempus diutius constitit. Item alia ex cœno aut fimo putrescente oriũtur: alia in lignis aut stirpium aut cæsis:

alia in animalium pilis,alia in excrementis,aut iam excretis,aut adhuc in- E
tra animantem contentis,ut quæ lumbrici appellantur.quinetiã in iis quę
putredinem nullam posse recipere existimantur,nasci animalia nouimus,
ut culicum genus quoddam ex fece aceti,& uermes in niue uetustiore: o-
mnibus autem prope dixerim,quæ sponte procreantur,uel siccis humescẽ
tibus,uel humidis siccessentibus nascuntur. Insecta auersa coeunt, deinde
id quod minus est superuenit maius,hoc est,mas fœminam (inter ea enim
quæ coeunt insecta,fœminæ maxima ex parte maiores suis maribus eua-
dunt,uti modo diximus)nec mas in fœminam genitale ullum inserere mẽ
brum,more animalium cæterorum uidetur, sed fœminam sursum in ma-
rem meatum quendam reflectere conspectum in pluribus est, qui in non-
nullis maior quàm proportione totius corporis esse uidetur,cum ipsa par- F
ua admodum sit:sed sunt etiam in quibus minor existit.Planum hoc fuerit
si muscas coitu uenereo copulatas diuiseris.Tardo etiam quę coiuerint se-
iunguntur digressu:diu nanque copulatio eorum durat,quòd in iis quæ in
nostro conspectu uersantur facile patet:uerbi causa, in muscis & scarabeis,
phalangiis & si quid eius generis coire solet.Insecta hyberno tempore co-
eunt,& serenis austrinísque diebus nascuntur ea quæ se abdere non solent
ut muscæ,formicę:breui à coitu pariunt maxima sui parte quæ solẽt coire.
uermem autem omnia faciũt,excepto genere quodam papilionum, quod
durum quiddã simile cartamo,id est cnici semini producit, sed intus flui-
dum.E quibusdam qui ex coitu prognati sunt uermibus, neque ea quæ ge
nerarint proueniũt animalia,sed nec aliud ullum animal:sed id quod sunt G
sordes tantum persistũt,ut pulicum & pediculorum fœtus: è uermibus ue-
ro ipsis ex quibus gignitur animal, non parte aliqua sicut ex ouis, animal
creatur,sed totus uermis accrescit, & particulatim discretus formatur in
speciem destinati animalis.Eadem uero gignẽdi ratio omnium est quæ ex
uermibus ortum habent, siue ex coitu animalium uermes, siue sine coitu
prodiêre.uerbi gratia:nascuntur papiliones ex erucis. Erucæ ex uirentibus
foliis,maximéque ex brassica.Primum minus quid milio consistit in folio:
mox uermiculi inde contrahuntur:aucti deinde intra triduum, erucę par-
uæ afformantur:postea uero auctæ motu cessant, suáque forma immutan-
χρυσαλλίς. tur,appellantúrque tãtisper chrysallides,quasi aurelias dixeris,& duro in-
Aurelia. tectæ putamine sunt:ad tactum autem immobiles araneosis quibusdã ob- H
ductę(quę etenim ex erucarum numero è uermibus gignuntur,aranea in-
uolutæ magna ex parte principio exeunt)nõ os,nõ aliud ex membris quod
conspicuum sit,possident.Vermium uero ipsorum alij hoc intra se habent
unde incrementum ipsis nutriendis accedat, ut uermes,apum & uesparũ:
alij deforis capiunt,ut erucæ & cæterorum nonnulli uermium. Itaque pri-
mum dũ erucæ sunt,cibo aliũtur atque excremẽtum emittunt:at uero cum
in aurelias dictas transierint,nihil uel gustant uel excernunt. Longo post
tempore,putamine obrupto euolant inde animalia pennigera, quos papi-
Papilio. liones uocamus. Omne autem hoc uermiculi genus,ubi suæ magnitudi-
nis finem receperit,cum scilicet aurelia appellatur,quasi ouum efficitur, &
oui

A oui obtinet facultatem:indurescit enim putamem eorum,& tantisper immota redduntur:quod etiam in uermiculis apum & uesparum nõ secus atque in erucis apertum est:& in cæteris quoque omnibus quæ non coitu generantur,uel in lanis uel aliis huiuscemodi, atque etiam in aquis. Omnia enim post uermis naturam,motu cessant,& putamine obarescunt: mox rupto putamine exit ueluti ex ouo animal,tertia mutatione finem accipiens generationis, idque pennatum magna ex parte est: colorem uero à sua eruca trahunt quæcunque ex erucis orta sunt. Hæc eadem gignendi ratio (ut dixi)cæterorum etiam est quæ ex uermibus consistunt, ut apum,uesparum & crabronũ, scarabeorum atque aliorum id genus omnium. Eorum quæ ex uermibus gignũtur contrà quàm eorum quæ ex ouis, pars inferior maior inter initia fit,oculi & caput postea augentur. Tempus generatio-
B nis insectorum à principio ad finẽ usq; maximæ fere parti septenariis ternis describitur aut quaternis.Culicum & uermiformis generis parti plurimę,ter septeni dies attributi sunt:iis uero quæ sui generis animal procreãt quater septeni magna ex parte:septem ex iis ab initio, concretio uermis & consummatio uendicat sibi:reliquis tribus septenis incubant atque excludunt,ea scilicet quæ suo procreant fœtu ut araneus,aut id genus aliud: mutationis uero & transitus in figuras alias,trinis aut quadrinis diebus, parti maximę peraguntur,sicuti in morbis quoque dies decretorius euenir.Talis insectorum generatio est.Pereunt striatis contortísque membris, ut senectute genus maiorum animalium moritur,quę pennata ex iis sunt,pen-
C nis etiam contractis autumno fere moriuntur:tabani quidem uel aqua intercute oculorum cæci intereunt.

De uictu insectorum,uoce, ualetudinéque & aliis quibusdam affectibus. Cap. CCI.

INsecta animalia quibus dentes omniuora sunt: quibus autem lingua tãtum,humore undique eliquando sua lingua uescũtur: quorũ alia etiam omniuora sunt,quibus scilicet gustus omnium saporum est,ut muscæ: alia sanguiuora,ut tabani,asili:alia succis plantarum & fructuum uiuunr. Apis una nullis putidis assidet,nec utitur alio cibo quàm dulci.Formicę nihil uenantur,sed ab aliis iam parata colligunt.Aranei nihil conficiunr neque re-
D condunt,sed cibum solo uenatu sibi acquirũt.Apes nihil uenantur,sed ipsę sibi cibaria faciunt atque recondunt:mel enim cibus earum est.Insecta humorem,non potus,sed cibi gratia assumunt.Omne insectorum genus minimo alimento contentum est,& prope sibi ipsa sufficiunt, non tam corporis exiguitate quàm frigiditate, uti Aristoteli placet. Insectis animalibus neque uocis, neque locutionis ulla facultas,sed sonus tantũ iis spiritu interiore mouetur,non exteriore:nullum enim ex iis spirat: omnia uero in eo genere membrana septo cincturáue qua incisura est subdita,sonant attritu spiritus interioris.Insecta pene omnia hyeme conduntur,præter ea quæ uitam in domiciliis cum hominibus agant: quæque prius intereant quàm annuum tempus excedant.Latenr hæc hyeme, alia diutius,alia quãdiu al-

gor uehemens est,ut apes.Conduntur autem quæque locis apricis abdita, E
& ubi sibi cubile constituere tutius solent.Senectutem etiam exuunt insecta quædam,ut silpha, & ea quorum pennæ uagina continentur, ut Scarabæi. Et omnia quidem ubi iam factum est quod gigni debuerit, exuunt, ut iam dictũ est.Nam ut partui ouiparo cortex, sic uermiculariæ proli operculum circunrumpitur, æque & apibus & locustis & aliis nonnullis. Insectorum maxima pars eo tempore ualet quo gigni solet, uidelicet cum annus humidus & tepidus est.Intereũt omnia insecta tacta ex oleo: sed celerrime si capite illito exponantur soli.Conglomerantur ex iis nõnulla ut sese tuto inflexu seruare possint:quæcunque scilicet prolixo corpore sunt.Quæ autem glomerari nequeant,contrahunt se in incisuras,quod patet cum tãguntur,uelut ea quæ canthari uocãtur:ubi enim metuerint,motu cessant, F
totóque corpore indurescunt.

De insectorum generibus, quæ fauos sibi extruant,ut de apibus, atque id genus aliis. Cap. CCII.

INsectorum genus quoddam est nomine adhuc uacans quo uno comprehendatur,sed formam suarum partium cognatam omnium referens,uidelicet ea quæ fauos faciunt, ut apes & reliqua similis formæ insecta: quorum genera nouem numero sunt.Sex illa ex his gregalia,apes,reges apum: fuci qui inter apes degunt,uespæ,crabrones,& teuthredones:solitaria uerò reliqua tria,sirenis maior,sirenis minor,& quem bombylium uocant. Sed
Apis. μέλισσα. inter insecta omnia principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis G
ex eo genere hominum causa genitis,inquit Plinius. Mella contrahunt succúmque dulcissimum ac saluberrimum,fauos confingunt & ceras,rempublicam habent:concilia priuatim,ac duces gregatim:& quod maxime mi-
Apũ genera. rum sit,mores habent.Genera apum plura:optimum,quæ breues,uariæ,& in rotunditate compactiles sunt:secundum,quæ longæ & crabronibus uespísue similes:tertium,qui φώρ,id est fur nuncupatur:quartum,fucus: (nam
Ducũ genera. & hæc inter apes numerantur.)Duo item principum regúmue genera: alterum rufum fuluúmue, (πυῤῥὸν Græci uocant) quod præstantius est, alterum nigrum magísque uarium. Duplo amplius hoc genus ape utili: & pars à præcincto inferior longitudine proportionem habet sesquialteram:
Matres apum. μητέρες μελισσῶν. uocantúrque à nõnullis matres apum,utpote originis authores. Aculeum H
apes possident,fuci eo carent,reges ducésque habent, sed nõn utũtur: quocirca eos carere aculeo nonnulli existimant. Hæc Aristoteles. Tria ducum genera fecere quidam,ut refert M.Varro,nigrum,rubrum & uarium.Menecrates duo statuit, nigrum & uarium: melior nigro uarius, ita ut expediat mellario cum duo sint eadem aluo,interficere nigrum,quem scit cum
Reges apum. altero rege esse seditiosum,& corrumpere aluum. Sunt reges apum, ut Columella prodidit, maiores paulo & oblongi magis quàm cæteræ apes, rectioribus cruribus,sed minus amplis,pinnis pulchri coloris,& nitidi leuésque,ac sine pilo, sine spiculo, nisi quis forte pleniorem quasi capillum quẽ in uentre gerunt, aculeum putet, quo & ipso tamen ad nocendum non

utuntur

A utuntur: quidam etiam infusci atque hirsuti repetiuntur, quorum pro ha-
1 bitu damnabis ingenium,

> Nanque duæ regum facies, duo corpora, plenis
> Alter erit maculis auro squalentibus ardens,
> Et rutilis clarus squamis, insignis & ore.

Atque hic maxime probatur, qui est melior: nam deterior sordido sputo similis tam fœdus est, -quàm puluere ab alto

> Cum uenit, & sicco terram spuit ore uiator. Et,
> -Ille horridus alter
> Desidia, latámque trahens inglorius aluum.

Regibus omnibus, inquit Plinius, forma semper egregia, & duplo quàm cę
B teris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior: in fronte macula quodam diademate candicans: multum etiam nitore à uulgo defferunt. Mira plebei circa eum obediētia: cum procedit, unà est totum examen: circáque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur: & se quæque proximam cupit esse, & in officio conspici gaudet. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Non unus in quoque examine dux tantummodo est, sed plures, ut Aristoteles author est: peritq; examen, si duces uel non satis habeantur, uel plures quàm satis: distrahunt enim examen. Plinius uero, Reges, inquit, plures inchoātur ne desint: postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, concordi suffragio tetettimos ne- *Aliàs, deterrimos.*
C cant, ne distrahant agmina. Reges nunquam prodeunt foras, uel, ut pascantur, uel alia causa, nisi uniuersa cum plebe, ut cum migratur: tunc enim reliquæ omnes circa ipsum glomerantur, uti modo diximus. Et ubicunque ille consedit, ibi cunctarum castra sunt. Et si cum pergunt, rex ipse forte aberrarit, omnes inquirere odoratúque sagaci persequi ducem donec inueniāt, accepimus: gestari etiam eum à plebe, cum uolare non potest: & si perierit, omnes interire: uel si aliquandiu manserint, fauos quidē conficere, sed mel- nullum: nec fieri posse, quin breui omnes pereant. Sempérq; duce prehenso totum tenetur agmen, amisso dilabitur, migrántq; ad alios. Esse utique sine rege non possunt: inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere. *Fessum, inquit Plinius, humeris subleuant: ualidius fatigatū ex toto portant.* Fuci magnitudine duces æmulantur, inquit Aristoteles: quòd si aculeum quo- *Fucus, κηφὴν.*
D que haberent, duces utiq; essent: & Columella, Fucus, inquit, genus est amplioris incrementi similimum apis. Plinius quoque, Maiores sunt apibus fuci, & sine aculeo, uelut imperfectæ apes. Quamobrem cum ea sint magnitudine, alueis aliqua intertexunt nonnulli, quo apes subire possint: fuci autem ut grandiores nequeant. Manent fuci magna temporis parte in alueis: (neque enim hoc genus nisi uere conspicitur:) cúmque exeunt, efferunt sese fusim in sublime gyróque uolitant, & quasi exercitium faciunt: quod ubi satis iam fecerint, redeunt domum & epulis perfruuntur. Gigni fucos seorsum dicitur, si dux uiuit: sed si obiit, in apum loculamentis oriri ex ipsis apibus, atq; hos fieri animosiores: quocirca aculeatos uocari, quanuis aculeo careant: animo nanque feriendi, non potestate hoc meruerunt. *Aculeatos, κέντρωνες.*

Fuci,inquit Ariſtoteles,nullum eſt inter apes munus,ſed, ut ait Vergilius, E
ignauum fucus pecus & immune,ſine induſtria fauis aſſidens: nam neque
alimenta congerit,& ab aliis inuecta conſumit: uerum ſi pauci adſunt fu-
ci,nonnihil præſtant commodi : reddunt enim apes in opere ſolicitiores.
Sunt tamen qui fucos & per ſe fingere fauos eodem in alueo, & cum api-
bus negotium conficiendi faui partiri dicant: uerum mellificandi nullam
habere facultatem: ſed ueſci tum eos, tum eorum pullos melle quod apes
fecerint. Hæc fere Ariſtoteles : ueruntamen , ut Columella author eſt, ad
procreationem ſobolis cõferre aliquid hi fuci uidentur: inſidentes ſemini-
bus,quibus apes figurantur.Itaque ad fouendam & educandam nouã pro-
lem,familiarius admittuntur:excluſis deinde pullis extra tecta proturban-
tur.Et Plinius,Sunt autem fuci,inquit,ſine aculeo imperfectæ apes, nouiſ- F
ſimæque à feſſis & iam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſerui-
tia uerarum apum. Quamobrem imperant iis, primóſque in opera expel-
lunt,tardanteis ſine clementia puniunt: neque in opere tantum, ſed in fœ-
tu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba : certe quo
maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus . Cum mella
cœperint matureſcere,abigunt eos,multæ ſingulos aggreſſæ trucidant. Et
ſi prouentus deſperatur,tunc & fucos abigunt. Proprium furibus genus eſſ
ſe aliqui exiſtimauere,inter apes grandiſſimis,ſed nigris, aluóque quàm a-
pis utilis ampliore, ita appellatis, quia furtim deuorent mella . Furis ſicuti
& fuci nullum eſt in apum opere munus,ſed cæteris quibuſcum uiuũt, in- G
iuriam faciunt: nam fur ipſe ſi quãdo in alienos fauos ſurripere ingreſſum
potuerit,adeo in ſatietatem repletur ut nequeat auolare, ſed ante alueum
uolutetur.Itaque non impune ſemper hæc faciunt: nam deprehenſi inter-
dum à bonis apibus occiduntur,ſicuti & fuci. Apes unicolores magis ſunt
quàm crabrones aut ueſpæ. Optimæ breues uariæque & in rotunditatem
compactiles:deteriores longę,crabronibus ueſpíſue ſimiles:etiamnum de-
terrimæ ex iis piloſæ. Minores illæ officioſiores maioribus ſunt: pennæ his
detritæ, color nigricans, & quaſi combuſtæ eſſent. At maiores nitidæ ue-
nuſtæque ſunt more otioſarum mulierum. Peripateticæ ſectæ cõditor Ari
ſtoteles in iis libris quos de animalibus conſcripſit , apum ſiue examinum
genera complura demonſtrat : earúmque alias uaſtas ſed glomeroſas, eaſ-
démque nigras & hirſutas alas habentes: alias minores quidem, ſed æque H
rotundas & infuſci coloris,horridíque pili:alias magis exiguas, nec tam ro
tundas,ſed obeſas tamẽ & latas,coloris meliuſculi:nonnullas minimas gra
ciléſque & acuti aluei , ex aureolo uarias atque leues . Eiúſque authorita-
tem ſequens Vergilius, maxime probat paruulas, oblongas, leues, nitidas,

Ardentes auro,& paribus lita corpora guttis,

moribus etiam placidis: nam quanto grandior apis, atque etiam rotũdior,
tanto peior:ſi uero & ſenior, maxime peſſima eſt. Hæc Columella . Diffe-
runt inter ſe apes parentibus natæ urbanis,& quæ ruſtico montanóque ui-
ctu educatis prodierint: ſunt enim ſylueſtres horridiores aſpectu,& iracũ-
diores & minores, ſed opere ac labore præſtantiores. In Ponto ſunt quædã
albæ,

Φώρ, fur.

Fur, inquit Varro, qui uocatur ab aliis fucus, lato uẽtre.

Apes.

A albæ, quæ bis in menſe mella faciunt. Apud Themiſciram circa Thermodoontem amnem apes tam in terra quàm in alueis faciunt fauos, qui parũ admodum ceræ contineant, & mel craſſius reddant. Fauus ipſe leuis atque æquabilis eſt, quem non ſemper, ſed hybernis tẽporibus tantũ conſtruunt: copia enim in eo tractu eſt hederæ, quæ hyeme floreat, unde apes mel capiant. Ad Amyſum urbem conuehitur à locis ſuperioribus mel cãdidum, craſſúmque maiorem in modum, quod apes faciũt in arboribus ſine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum eſt. Sunt etiam apes quæ fauos ſub terra triplici ordine faciant, in quibus mel eſt, uermis nullus: uerum nec faui omnes eiuſmodi ſunt, nec apes ita omnes confingunt. *Mel candidũ.*

1 Nanque duæ, &c. Ex Vergilio hæc: quanquam uidetur hic Columella nonnul
B las notas attribuere regibus apum, quas Vergilius apibus ipſis. 2 Quaſi combuſtæ, Theodorus dorſum repandum legit: ſed nos hunc locum ita reddidimus tum ex Græca lectione, tum ex ueteri interprete conſentientibus.

Ratio operis & uita apum. Cap. CCIII.

SEd perquam uaria in earum operatione & uita, ratio eſt: apes enim fere cum alueum receperint mundum, primum fauos cõſtruunt, ceram fingunt, hoc eſt, domos celláſque faciunt: deinde ſobolem, poſtea mella. Primum itaque conſtruere incipiunt fauos, deferẽtes ex floribus, atque etiam ex arboribus lachrymas, ſalice & ulmo, & aliis quæ glutinum pariunt. Híſ-
C que pauimentum & alueum ipſum intus totum, ut quodã tectorio illinũt,
1 ne beſtiolæ nocuæ ſubeãt. Vocant hoc opus apiarij κώνωσιν, id eſt tectorium: *Κόννωσις, uel κώνωσις.*
aditus etiam ſi ampliores ſint quàm pro fabricæ ratione, obſtruentes coar-
2 ctant. Fauos deinde effingunt multi cauatos è cera: primum in quibus ipſæ *Fauus, κηρίον.* gignantur: deinde in quibus reges dicti & fuci (quanquam ſunt qui fucos, ut dictum eſt: & per ſe fingere fauos in eodem alueo, & cum apibus negotium conficiendi faui partiri dicant) ſuos certe ſemper componũt apes: ſed regum cum fœtus largior eſt, fucorum autem cum copia mellis ſperatur. Fauos regum ſuis ſimiles faciunt, qui parui ſunt: fucorum autem minores quàm ſuos: & quandoque finguntur ſeorſum per ſe faui fucorum: ſed magna ex parte inter fauos apum inſerũtur. In fauis cellæ omnes (quæ & loculamenta dixeris & loculos) tam mellariæ quàm ſobolariæ gemino ſunt o-
D ſtio: uno enim eodémque interſepto, & baſi duæ ſibi iunguntur cellæ mo- *Cellæ.*
do poculi gemini, altera intus, altera foris. Sũtq; loculi ipſi fucorũ amplio- *Loculamenta. Loculi.*
3 res. Cellam facit apis ex angulis totidem, quot habet ipſa pedes (quot geo- *Θυρίδες.*
metræ ἑξάγωνοι fieri in orbe rotundo oſtendunt) ut plurimum loci includãt. *Κύτταροι.*
Cellæ quę parietibus principiíſue fauorũ proximæ ſunt, arctiores & melle uacuæ gemino aut triplici uerſu: pleniores autem ſunt faui, quibus plus ceræ obducitur. Ad oſtium ipſum aluei, prima aditus pars illita eſt ex mitye, *Μίτυς.* quòd uelut excremẽtum purgamentúmue ceræ eſt, bene nigrum acríſque *Commoſis.* odoris: medetur hoc plagis, & huiuſcemodi ſuppurationibus. Proximũ ab eo tectoreũ cruſtáue piſſocerus: leuius hoc quàm mitys, minúsq; medica- *Πισσόκηρος.* mentoſum. Hęc Ariſtoteles. Plinius uero, fores, inquit, latiores circũſtruũt. *Picatus cereus*

Mitys. Prima fundamenta operis mityn uocant periti: secunda pissoceron, tertia E
propolin inter coria cerásque, magni ad medicamina usus: mitys crusta est 4
Pissoceros. prima saporis amari: pissoceros super eam uenit picantium modo ceu dilu 5
Propolis. tior, ceræ initium plerunque è mitiori gummi: propolis crassioris iam ma-
Mitys. teriæ additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum
qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruũtur, odore etiamnum graui,
ut qua plerique pro galbano utantur. Propolin uocant, inquit Varro, è quo 6
faciunt ad foramen introitus prorectum in aluum maxime æstate: quam
rem etiam nomine eodem medici utuntur in emplastris: propter quam
rem etiam carius in sacra uia quàm mel uenit. De propoli Dioscorides hæc
prodidit, In alueorum foribus inuenitur propolis, sua natura ceræ aspectu 7
similis. Eligenda est flaua, odorata, & styracem referens, in uehementi ari- F
ditate mollis, & mastiches in modum ductilis. Fauos itaque primum in-
tus, ut dictum iam est, conficiunt apes: mox collocant fœtum ore emitten-
tes suo, uti iis placet qui censent aliunde prolis primordia conuehi (de ge-
neratione nanque earum uaria sententia est.) Deinde cibi causa mellifi-
cant, ore euomentes in cellas: mel enim apibus tum æstate tum hyeme in
cibo est: sed præter hoc conuehunt recondúntque alterum quoque ciba-
Σανδαράκη. rij genus, cui durities ceræ proxima, quòd Sandaracan nonnulli appel- 8
Erithace. lant: alij Erithacen, alij Cerinthum. Hic erit apum, dum operantur, cibus,
Ἐριθάκη, uel ῥιθάκη. qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari so-
poris, ut Plinius docuit. Gignitur autem rore uerno, & arborum succo G
Cerinthus. Κήρινθος. gummi modo: Africi minor, Austri flatu nigrior, Aquilonibus melior &
Erithace. rubens. Erithacen uocant, inquit Varro, quos fauos extremos inter se con-
glutinant: quod est aliud melius propoli, itaque in hoc uim esse illiciendi.
Quocirca examen ubi uolunt considere, eum ramum aliámue quam rem
Cerinthus. oblinunt hoc, ádmisto apiastro. Cerinthum Aristoteles melle quidem de-
teriorem esse scribit, at dulcedine prope ficus. Congerunt hoc apes suis cru
ribus, ut & ceram. Carnem nullius animalis tangunt apes, nec opsoniũ ap-
petunt: mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus insidunt. Apis
insectorũ una nullis putidis assidet: nec utitur alio cibo quàm dulci: aquã
etiam libentissime haurit, qua sinceri clarissimíque fontes scaturiunt. Gau
dere plausu atque sonitu apes uidentur, quapropter tinnitu æris aut fictilis
conuocari eas in alueum aiunt: quanquam incertum est an audiant: & uo- H
luptaténe, an formidine ita faciant. Hyeme conduntur, adeo ut nec cibum
sibi appositum gustare uideantur. Et si qua erepserit, ieiuna spectatur uetre
translucente, nullóque penitus contento quod manifestum sit. Cõduntur
à Vergiliarum occasu usque ad uer inquit Aristoteles: Plinius autem, latẽt
ultra exortum, ait, adeo nõ ad ueris initium, nec ut quisque in Italia de al-
ueis existimat: ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores. Colu-
mella, post confectam, inquit, brumam diebus fere quadraginta, quicquid
est repositi mellis (nisi liberalius à curatore relictum sit) consumunt apes:
& sæpe etiam uacuatis ceris usq; in ortũ Arcturi, qui est ab idibus Februa-
riis, ieiunæ fauis accubantes torpent more serpentũ, & quiete sua spiritum
conseruant.

A conſeruant. Poſt hoc tẽpus cum diei permittit hillaritas, procedere audent in paſcua: nam ab ęquinoctio uerno ſine cunctatione iam paſſim uagãtur, & idoneos ad fœtum decerpunt flores atque intra tecta comportant. Duodequinquageſimo die ab æquinoctio uerno, cum ſit uergiliarum exortus, circa v. idus Maij incipiunt examina uiribus & numero augeri. Singulis deinde muneribus ſe diſtribuunt apes, ut aliæ ex floribus conuehant: aliæ mel, aliæ erithacen, aliæ extruant & poliant fauos: aliæ aquam importẽt ad cellas, & cum melle temperent. Gerulæ ſecundos flatus captant: iuxta uero terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Nullum his tempus certum conſuetúmque eſt quo operari incipiant: ſed ſi rebus abundent neceſſariis, benéque degunt, æſtiuo potiſſimum tempore opus aggrediuntur,
B & quandiu ſerenum ſit aſſidue operantur: nullúſque cum per cælũ licuit, otio perit dies. Socias quoque otioſas & deſides ac minus parcas pellere, in more apibus eſt. Apum ſeniores intus operantur: hirtioréſque moræ domeſticæ ratione ſunt: adoleſcentes foris negotium exercent, & ea quæ res exigit portant, leuioréſque ſunt, labore hirſutie detrita. Præſagiúntque apes & hyemem & imbres: cuius rei indicium eſt, quòd non uolant: ſed ſereno adhuc, in alueo uolutãtur: quo apiarij hyemem expectant. Tempore matutino omnes ſilent, donec una gemino aut triplici bombo excitet omnes: tum uniuerſæ ad opus prouolant. Cúmque redierint, primum item tumultuant, paulatímque minus ſubinde ſtrepunt, dum una circũuolitan-
C do ſuſurret, quaſi dormiendũ præcipiat: tum repente omnes conticeſcunt. Dignoſcitur examen ualere ſuſurri frequentia, & exeundi ingrediendíque agilitate: hilaritate præterea & nitore ſanitas æſtimatur. Cum migrandum eſt, uox ſolitaria & peculiaris quædam aliquot ante diebus intus mittitur: & biduo aut triduo paucę circa alueum uolant. Ab exortu autem uergiliarum ad ſolſtitium, quod fit ultimo menſe Iunio, ut tradit Columella, fere examinãtur alui: quo tempore uehementius cuſtodiri debẽt, ne nouæ ſobo les diffugiant. Vita apum anni ſex: nõnullæ etiam ſeptem poſſunt complere. Quòd ſi examẽ nouem aut decem annos durauerit, proſpere actum eſſe exiſtimatur. Efferunt foras uita in alueo defunctos: & cætera mundiſſimum omnium hoc animal eſt. Amoliũtur omnia è medio, nullæque inter opera ſpurcitiæ iacent: quin & excrementa operantiũ intus, ne longius re-
D cedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Sæpenumero & cum alui neceſſitas eſt, auolãt: & in ſeceſſu reddunt excrementum, quoniam male oleat. Oderũt autẽ non ſolum fœdos odores, ſed etiam unguentorũ delitias: ex quo fit ut homines his delibutos percutiãt.

1 Κώνωσ: an κώνικαι potius? Melliginem, ni fallor, hoc uocat Plinius. 2 Fauos deinde, &c. Fauus, inquit Varro, eſt quẽ fingunt multi cauatum è cera. 3 Cellã facit apis. Plinius, Hæ, inquit, cellarum minimę, ſed ipſi (fuci ſcilicet) maiores apibus. An fortaſſe fauos intelligit, non loculamẽta ipſa? 4 Mytin, aliàs, commoſin, atque ita uertit Theodorus pro mitye, inter coria cerásque, id eſt, inter priores illas cruſtas & fauos. 5 Prima, aliàs, nigra. uaria hic notatur lectio pliniana. Populi, inquit Plinius, ferunt in foliis guttam, ex qua apes propolim faciũt. 6 Propolim uocãt. Videtur Varro hoc nomine duplicia illa Ariſtotelis, aut triplicia Plinij fundamenta cõ-

Melligo.
Commoſis.

plecti. Hæc Claymond. 7 φύσει κηροειδὴς, id eſt (ut equidem arbitror) ſubſtantia ce- E
ræ ſimili, uel aſpectu ſimilis ceræ. 8 ἐριθάκη, ἐριθάκη quandoque uocatur, niſi men-
doſa ſunt Ariſtotelica exemplaria.

De generatione apum. Cap. CCIIII.

DE generatione apum uaria ſententia eſt: magnáque inter eruditos & 1
ſubtilis quæſtio fuit: alij enim eas parere & coire negant: (apum e-
nim coitus uiſus eſt nunquam) ſed ex floribus quibuſdam deportare fœtu-
ram exiſtimant. Sűt qui fucorum quidem fœturam comportari è floribus 2
illis arbitrentur, ſed apum generi ortum præſtari à ducibus hoc argumẽto
referunt, quod fucorum fœtus editur etiam ſine duce, apum nunquam. A-
liqui per coitum agi opinantur, maréſque eſſe fucos, fœminas uero apes eſ- F
ſe contendunt: alij contrà, apes mares eſſe, fucos fœminas opinantur. In tã-
ta rei huiuſce ambiguitate, cum non ſatis adhuc explorata, quæ in earũ ge-
neratione eueniant, habeamus, rationi interim fides adhibenda eſt: præſer-
tim cum quæ afferuntur, conueniant cum iis quæ ſenſu percipiuntur. Du-
ces uel abſque coitu generãt & ſeipſos & apes: apes deinde fucos procreãt,
ipſi uero fuci nihil inſuper generant: ſed in ternario numero finem gene-
ratio recipit. Et cum cæteræ in concauis imíſque fauorum proueniant, du-
Schadon. ces ſubter ad fauum pendentes oriuntur. Fiunt autem ſchadones optimæ
(ſobolem dico) cum mellificatur: fœtu poſito, apes incubant auium more.
Fœtus apum & fucorum, ex quo uermiculi fiunt qui in apes fucóſque trãſ- G
Rex ſtatĩ mel- eunt, candidus eſt: primordium regum colore cernitur fuluo, corpulentia
lei coloris, in- mellis craſſioris, magnitudine ilico proxima ſuæ futuræ ſoboli: nec primũ
quit Plinius: ex eo uermiculus gignitur, ſed ſtatim apis, ut aiunt. Vermiculus dum par-
Statim penni- uus eſt, iacet in fauo obliquus: poſt deinde, ſua ipſe facultate ſe erigit, ci-
ger, Plinius. búmque capit, & fauo ita adhæret, ut retineri uideatur. Schadonibus dum
membrana inuoluuntur, & pedes & alæ innaſcuntur: atque ſub ea ſpecie,
Nymphæ. cum ſcilicet formæ liniamenta receperint, nymphæ appellantur: iam neq;
cibum præterea capiunt, neque ullum alui reddunt excrementum: ſed coer
citi & contracti quieſcunt, nec ullo pacto ſe mouẽt, uſque dum ſpecies de-
ſtinata perficiatur. Et cum iam ad finem generationis uenerunt, rupta qua
cinguntur membrana, euolant. Peragitur autem fœtus intra XLV diem:
non apum tantum, ſed & crabronũ & ueſparum fœtus cum iam formæ li- H
Nymphæ. niamenta cœperint, eodem modo nymphæ dicuntur. Stercus quandiu ſit,
uermis emittit: poſtmodum non niſi perfectæ, (ut modo dixi) prodierint.
Nouellæ iſtæ tertio quam prodierint die, ſtatim negotium ineunt, ſi cibus
ſuppętat. Humido uere melior fœtus, ut ſicco mel copioſius.

1 Varia ſententia eſt, &c. Ambiguitatem hanc quæſtionémque pluribus uerbis explicat Ariſtot. lib. 3 de generat. animalium. 2 Sunt qui fucorũ, &c. Plinius, Sunt qui apes in totum amiſſas reparari putent, uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Vergilius, iuuencorum corpore exanimato: ſicut equorum ueſpas atque crabrones, ſicut aſinorum ſcarabeos.

De mor-

A De morbis apum, & iis quæ aliàs inimica sunt apibus. Cap. CCV.

PEreunt apes tum aliis casibus, tum uero cum multi principes orti partē quisque secum quò libuit, abducat: nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores, quæ cæteras fugant, œstrus uocatur hoc malum, ab eo *Oestrus.* quod exagitet, neque patiatur examina conquiescere. Quin & morbos suapte natura sentiunt: index eorum tristitia torpēs, sicuti hilaritate & nitore sanitas æstimatur, ut modo diximus: ægrotant potissimum cum sylua flores æruginosos tulerit, atque etiam temporibus siccis. Aliud morbi genus quasi otium quoddam & ueternitas apum incidit, cum fœdo aluei odore. *Sanitatis aut morborum in apibus signa explicat Varro luculenter.* Vitiari fauos aiunt ex aranea, nisi suis fauis iucubent apes & concoquant:
B quòd si ita se cōtinere potuerint, ut incubitu perseuerent, efficietur aranea illis ueluti alimentum: sin minus, pereunt toti faui. Gignuntur in iis quę uitiantur uermiculi, qui mox pennis subnatis euolant. Apibus etiam bestiolæ quædam in alueis innascuntur, quæ fauis officiant: ut uermiculus, quem [1] alij clerum, alij pyrautam uocant: hic ueluti araneam facit in fauo. *Clerus, κλῆρος. Pyrauta, πυραύστης.* Nascuntur hi in pauimento, è quibus crescentibus, uelut aranea alueo toti obducitur, & faui carie pereunt. Obest & alia quædam bestiola similis hepiolo, *Hepiolus.* qui lucernarum luminibus aduolat. Hæc lanuginosum quiddam parit, nec aculeo ab apibus stimulatur, sed tantum fumo abigitur. Erucæ quoque nascuntur in alueis teredines dictæ, quas apes non insectantur. *Teredines. τερηδόνες.* Papilio etiam
C ignauus, inquit Plinius, & inhonoratus luminibus accēsis aduolans, pestifer: nec uno modo. nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur. Et Columella, Papiliones enecentur, inquit, *Teredines.* qui plerunque inter aluos morantes, apibus exitio sunt: nam & ceras erodunt, & stercore suo uermes progenerāt, quos aluorum tineas appellamus. *Tineæ.* Inter caniculæ & arcturi exortum cauendum erit, ne apes intercipiantur *Et Vergil. lib. 4 Georg. tineas uocat.* uiolentia crabronum, qui ante aluearia plerunque obsidiantur prodeuntibus. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidæ uorent.

1 Quem alij clerum, &c. De clero ita habetur apud Plinium, Est in fauis quibusdam qui uocatur clerus amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere morbo
D aut ignauia, aut infœcunditate naturali, hic est abortus apum: iterum, Sunt & operis morbi cum fauos non explent, cleron uocant. Verum aliter utrunque locū legit Claimondus ex uetustis exemplaribus consentientibus: in priore loco, clauum: in posteriore, clarum, non clerum.

De melle. Cap. CCVI.

EX floribus ceras fieri prodidere Aristoteles atque Celsus, ex matutino rore mella. *Mel, μέλι.* Quæ ubi collegēre apes, ore euomunt in cellas: & melle, uno alteróue ad summum die cellas replent: omnino ante uergiliarum exortum, mel non fit. Crascescit autem mel, concoctum iam tempore. initio enim ut aqua dilutum est, & primis diebus sine crassitudine cernitur, & feruet ut mustum séque purgat: quòd si exemptum eo tempore sit, crassitu

dine caret: tum uicesimo maxime die spissatur, mox obducitur tenui mem E
brana, quæ feruoris ipsius spuma concrescit. Indicium perfectionis in sapore potissimum est. dulcius enim quod crassius. Porro inuenitur in plantarum foliis floribúsque, quod neque succus eorum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem sit naturæ cum rore. Non tamẽ assidue hoc nec copiose, ut ille, prouenit: sed maxime syderum ortu, præcipuéque in ipso syrio explendescente fit: nec omnino prius uergiliarum exortu (ut diximus) sublu canis temporibus. Itaque tum prima aurora, folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub diuo fuere, unctas liquore uestes, capillúmque concretum sentiunt. E fronde ac pabulis potus hic liquor, & in uterculos congestus apum: (ore enim uomunt, ut diximus) ad hæc succo flo F
rum corruptus, & alueis maceratus, totiésque mutatus, magnam tamen cœlestis naturæ uoluptatem affert. De apibus, inquit Seneca, non satis constar, utrum succum ex floribus ducant, qui protinus mel fit: an quæ collegerunt in hunc saporem mixtura quadã & proprietate spiritus sui mutenr. ut quibusdam enim placet, non faciendi mellis scientia illis est, sed colligẽdi. Hoc uero nobis cõstat, materiam ex qua mel gignitur, eiusdem cum rore generis esse: uidetur autem ex plantis è quibus colligitur, nonnihil ad eius probitatem uitiúmue accedere: tãto quoque meliorẽ qualitatem capere mel, quanto iucundiore sit materia cera confecta. In quodam Ponti tractu, & in Sardinia, ubi ex absinthio apes mel colligunt, amarum gignitur. Tantúmque pabulum refert, ut quibusdam in locis mella quoque uenena- G
ta fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis, perniciosissima existũt: nec dixere authores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, inquit Plinius, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum appellata Ægolethron: huius flores concipiunt noxium uirus aquoso uere marcescentes: ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum.. Aliud genus in eodem Ponto, gente Samnorum mellis, quod ab insania quam gignit mænomenon uocant: id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massesulis uenenati faui gignuntur. Præstantissimum gignitur mel, ubi thymi copia est, aliarúmque tum herbarum tũ fru 1
ticum, quæ natura calida siccáque constent. Quod ex huiusce generis colligitur plantis, tenuioribus partibus constat: quo fit, ut & facile in bilem uer- H
tatur, in calidis saltem corporibus, & acrimoniẹ quiddam in se habeat, quẹ aluum citet. Summa quidem bonitatis, natione cõstat: optimum hyblẹum 2
ex Sicilia, Thasium aut certe Atticum: mox quod è Cycladibus affertur & Isthmo. Mel quoque & in aliis regionibus optimum conficitur: sed quod, cum ab incolis ob eius exiguitatem absumatur totum, in alia loca nõ perfertur: eóque fit, ut minus celebre scriptoribus habeatur. In quocunque tamen tractu terna sunt mellis genera: uernum, ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Alterum genus est mellis æstiui, quod ideo uocatur horæum à tempestiuitate prẹcipua ipso syrio explendescente, post solstitium diebus triginta fere: nam ab exortu syderis cuiuscunque, sed nobilium

Mænomenon mel.

Mel anthinũ.

Horæum mel.

A bilium maxime, aut cælestis arcus si nõ sequantur imbres, sed ros tepescat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, interniſque uisceribus, dona cælestia. Quòd si seruetur hoc syrio oriente, casúque congruat in eundem diem, (ut sępe) Veneris aut Iouis Mercuriíue exortus: non alia suauitas uíſque mortalium malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat. Tertium genus mellis minime probatum, syluestre, quod ericeum uocant: conuehitur post primos autumni imbres, cum erica sola floret in syluis, ob id arenoso simile. Gignitur id maxime arcturi exortu, à pridie idus Sepembris. Hæc Plinius. Varro quoque, Eximendorum, inquir, fauorum primum tempus esse putant, uergiliarum exortum. Secũdum æstate exacta antequam totus exoriatur arcturus. Tertium post uergiliarum occasum. Præstantissimum, ut ait Dioscorides, uernum, dein- *Mel syluestre.* *Mel ericeum.*

B de æstiuum: hybernum uero deterrimum est: ut quod iusto crassius est. Aristoteles uero mellis cõficiendi duo tempora prodit, uer atque autumnum.

3 Sed uernum, inquit, suauius, candidius & omnino præstantius autumnali est. Rursum deformius faui uicio redditur: quippe quod perinde ut uinum à uase uicietur: probatur mel, cui est color aureus. Quòd autem albicat, nõ syncero thymo confectum est: sed id oculis atque ulceribus cõmodius applicatur. Mellis natura, inquit Galenus, acrimoniam dulcedini cõiunctam habet: ut præstãtissimum id iudicetur, quod notis hisce duabus insigne sit. Colligitur enim & mel tum ex plantis aliis, tum etiam ex Cytiso, quod dulcedine uel cum Attico certet, aut etiam superet, acrimonia tamen careat, statímque gustãtes auertat: atque si paulo liberalius capiatur, nauseam cõ-

C citet: præcipua igitur bonitatis argumenta hinc sumuntur. Sequẽs probatio à colore, substantia & odore. Quod enim colore fuluo est, & odore suaui, tum purum adeo ut totum pelluceat, ac gustanti subacre, tum substãtia nec plane crassa nec liquida: præterea tam sibi cohærẽs, ut si digito attollatur, continuum sibi nec intercisum ad humum defluat longissima quasi linea sibi continuatum, id omnium est optimum. Si uero abrumpitur, nec demissum ad terram usque continuitatẽ seruat, id crassius iusto est, aut tenuius, aut partes habet non usquequaque similes: deprehendas autem id si diligentius inspicias, aut crassitudines aut humiditates habere innatanteis, quæ nec inter se sint similes, nec etiam toti. Itaque ad ceræ naturã propius *Mellis optimi nota.*

D accedit mel quod & crassius est, & cui tales quædam partes innatant crassiores. Excrementosum uero ac perfici concoquíque difficilius, tum quod totum humidum est, tum in quo multæ in partibus sparsæ apparẽt humoris guttæ. Porro in quo uel ceræ qualitas uel propolis, uel id genus alia gustu deprehẽditur, adeo non est optimum, ut etiam malum sit. Quippe nullam penitus alterius cuiusquam rei insignem in se continere qualitatẽ debet. Quocirca quod thymum plane redolet, non probo, inquit Galenus: quanquam non ignoro à quibusdam id laudari: eóque fieri ut nonnulli uẽditores incisa thyma post illi iniiciant, quo id redoleat, uideatúrq; optimũ. Ipse tamen quod tam improbe thymum olet, non laudo: multóque minus si iniectum thymum sit: quod tamen exiguam quandam qualitatem odo-

re gustúue præfert,id nō uitupero. Malum item mel iudicatur, quod inter E coquendum multam egerit spumam:quo etiá diutius coqui debebit:optimum uero, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimũ spumæ euomit. Non omnibus similiter hominibus,æqualis ex melle gignitur bilis copia: siquidem qui iam in flore sunt,potissimũ si calidiore natura sint, ac uitam degant laboriosam,in iis totum mel uertitur in flauam bilem:senibus uero & quibuscunque pituitosam naturam habentibus,admodum est accommodum:utpote quibus non in bilem,sed in sanguinem conuertatur.Postulat nâque quò in sanguinis naturam mutetur,naturam hominis frigidam, ætatémque frigidam:sicuti in iis qui calida natura sunt, & ætate florētibus prompte in bilem uertitur: nō ab re igitur censuit Hippocrates mel biliosis naturis non esse ex usu,ut pote qui calidiore sint temperie. Ad eundem F modum morbis quoque quos amara excitauit bilis,mel inimicum esse,nō solum Hippocrates,sed etiam omnes medici affirmant: sicuti & iis qui ex pituita nascuntur amicum:unóque uerbo,calidis quidem corporibus, siue ea naturæ ratione,siue morbi,siue ætatis,siue temporis anni, siue regionis, siue conditionis uitæ talia sint,bili generandæ causam præbere. Abstinendum itaque quoad fieri potest in hecticis febribus à melle est (atque idcirco etiam à mulsa)quippe protinus uertitur in bilem, & sicciores acriorésq; caloris febres reddit. Aliàs uero,ubi uenter siccus frigidúsque sit,dandum uberius unà cum lacte mel est,sed detracta prius spuma, quo & minus sit excrementosum,& magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatũ percoctúmue per se,optimum nutrimentũ frigido uentriculo est,ita ut calido G aduersissimum:adeo ut nihil frigido corpori melle potius expetere, neque ad calidum magis respuere oporteat.Ergo plurimum huic affectui,uentriculo inquam frigido,pro nutrimento mel optimum est:sed quod prius super prunas ex quercu uiteúe ad summum candētes, aut ligna omnino arida(quæ etiam acapua Græci uocant) fuerit decoctum, & accurate despumatum:quod ipsum tamen(quod omnium dulcissimum est) si plurimum percoquere uelis,ex dulcissimo reddideris amarissimum:coctione nanque amarescit mel,sicuti & uetustate : nã inueteratum mel amarius redditur. Proinde quod bimum est uetustiori præfertur,sicuti & recētiori . Exsiccat mel calfacítque secundo ordine: insignem habet abstergendi uim, aluum ciet,ora uenarum aperit,in sordida ulcera sinúsque utiliter infunditur. Coctum minus acre mordáxque efficitur : minus aluum mouet, carnem glutinat Et mellis præterea natura talis est,ut putrescere corpora nō sinat: faucibus,tonsillis,anginis,omnibúsque oris desideriis,collutũ gargarizatúmue utilissimum.Iam uero peripneumonicis,pleureticis,decoctum:auxiliatur tussi,urinam ciet,à serpente percussis medetur:& contra uenena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum aut potum proficit . Crudum tamen aluum inflat, tussim lacessit, fastidium creat:quamobrem despumati usus aptior est.Mel auribus instillatum,cum rosaceo,ut inquit Plinius, ut uero Dioscorides cum fossili sale trito,aurium sonitui & dolori prodest.Lendes & fœda capitis animalia necat : & oculis per se inutile aliqui arbitrantur: H

Mel despumatum.

Quomodo coqui debeat mel docet Galenus lib. 4. de sanitate tuenda.

rursus

A rurſus quidã angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Diximus mellis uenenati genera:contra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ.Idẽ potum in uino remedio eſt uitiorũ, quæ cibo piſcium gignuntur. Mel item utiliſſimum oculis & auribus,in quo ſunt apes mortuæ. Eſt in iis quæ circa Hircaniam ſunt regionibus beſtiola quædam uolucris (anthredonẽ appellant)ape paulo minor,cætera multum ſimilis,quæ in montanis plurimum uictitat,floribúſque omnis generis alitur.In cauis autem ſaxis,aut arborũ latebris fauos ſibi conſtruit,ſuccúmque nobiliſſimum ibi cogit:qui dulcedine melli noſtro haud multum cedat.

Anthredon.

1 Aliarúmque tum herbarum tum fruticum, &c.Quæ herbæ,qui frutices,quæq́; arbores in apiariis conſerendæ ſint,ut mel fiat quàm probatiſſimum,docẽt rei ruſticæ ſcriptores,ac in primis Palladius. 2 Optimum hyblęum,&c. Plinius:Atticę regionis hic,& Siculæ,Hymetto,& Hybla ab locis,mox Calydne. Mel corſicũ,inquit Plinius,aſperrimum habetur. 3 Aliter lib. 5 hiſtor.animalium habetur: melius mel
B autumnale eſt,niſi forte mendoſa ſint exemplaria.

De cera & propoli. Cap. CCVII.

MEllis naturæ adnexa cera eſt.Fit expreſſis fauis,ſed ante purificatis aqua.Omnis cera mollit,calfacit, modicéque explet corpora, recens melior. Vt uero Galenus docet,mediam habet temperaturã calfaciẽtium, refrigerantium,humectantium & exſiccantium:éſtque aliorũ medicaminum calidorum frigidorúmque ueluti materia: craſſiorum eſt partium, atque emplaſtica,foríſque impoſita concoquendi uim habet exiguã quandam atque imbecillẽ & calidam.Et ut Paulus tradit,uim habet abſtergen-
C di.Datur in ſorbitione dyſentericis:fauíque ipſi in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ:ac milij magnitudine x. grana ceræ hauſta lac in nutricibus non patiuntur coagulari,uti tradit Dioſcorides:ut uero Plinius, non patiuntur coagulari lac in ſtomacho.Cera optima(Dioſcoridi)eſt ſubfulua,ſubpinguis,odorata,& halitum quendam melleum referens &pura: natione Põtica aut Cretica.Secunda bonitas cãdidæ,& quæ ſua natura pin
1 guis eſt.Hæc Dioſcorides.Plinio uero authore,optima eſt quæ punica uocatur, & medicinis utiliſſima:proxima quæ fulua, odoríſque mellei pura, natione que Pontica:deinde Cretica (plurimũ enim ex propoli habet) poſt has Corſica:quoniam ex buxo fit,& habere aliquantum uim medicaminis
D putatur.Nigreſcit cera addito chartarum cinere:ſicut anchuſa admixta rubet:uarióſque in colores pigmentis trahitur,ad reddendas ſimilitudines & innumeros mortalium uſus. De propoli diximus in natura apum: calfacit ſecundo ordine,aut inchoante tertio, leuiter abſtergit, euocat aculeos, & omnia infixa corpori extrahit.In ueteri tuſſi ſuffita iuuat, lichenas admota tollit,dura concoquit,dolores neruorum mulcet,ulceráque deſperãtia cicatrice includit.Deligenda propolis,uti modo diximus,flaua,odorata,ſtyracem referens,& in uehementi ariditate mollis ac quæ maſtiches in morem ductilis ſit.

Cera, κηρός.
Quomodo fiat ex fauis cera, docet Plinius lib. 21.
Propolis.

1 Candida, λευκός. Cera candida quomodo fieri debeat, docet Dioſcorides: & quomodo Pontica, Plinius.

De uespis, crabronibus & tenthredone. Cap. CCVIII. E

Vespæ, σφῆκες. *Crabrones, ἀνθρῆναι.*

COgnatorum apibus animalium, ut uesparũ crabronúmque, quod ad generationem pertinet, similis quodámodo ratio est: generatione uero coeundo inter se funguntur matrices: uisus est enim sæpe eorum coitus.
Crabrones & uespę si duce amisso aberrauerint, fauos suæ proli constituũt, 1
crabrones in sublimi, uespæ in cauernis: sed si habeát ducẽ, sub terra nidificant. Cellis sexangulis fauos extruunt omnes, ut apes: nõ ex cera, sed ex materia corticea quadã & areneosa, longe tamen magis politus fauus crabronum quam uesparum est. Non in omnibus cellis simul inest & æquabilis fœtus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in aliis iam grandiusculus, ut uel queat uolare, aliis in nympha est, aliis adhuc in uermiculo. Excrementum uermiculis tantum, ut & in apum genere est: & manet fœtus im- F
mobilis cum in nympha est, & mẽbrana uelatur: apes unicolores sunt magis quàm crabrones & uespæ.

Vespa, σφήξ. *Vespa fera.* Porro uesparum duo sunt genera, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarũ est, nascens in montibus, 2
& pariens non sub terra, sed in quercu, grãdius, porrectius, nigrius, uarium etiã aculeatúmque est: aculeo enim maiore quàm ex portione sui corporis spiculatur. Viuit hoc genus toto anno: & quidẽ tẽpore hyberno, quercu cę- 3
sa euolare spectatur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arbo-

Vespa mitior. ribúsue uersatur. Sunt eius aliæ matrices, aliæ operariæ, ut & in altero genere quod placidius est. Sunt enim huius quoque duo genera: alterum duces, quas matrices appellant, alterum operariæ, maiores mitiorésq; duces sunt. 4
Ætas operariarum annum non cõplet, sed omnes hyeme inualescente mo G
riuntur: quod ea re constat, quia hyeme incipiente stupescát: bruma autem nullæ omnino appareát: duces uero qui matrices uocantur, tota hyeme uisuntur, atque sub terra latitant. Plerique enim cum per hyemem ararẽt aut

Matrix, uel dux uesparum. foderent, matrices uiderunt, operarias nemo. Est autem matrix latior, ponderosior, crassior & maior quàm uespa: uolatúque haud plurimum ualet: præ pondere enim sui corporis, uolare longius nequit: quo fit, ut semper in uesparijs sedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. Insunt porro matrices nuncupatæ in uespariis plurimis: sed aculeatæ sint, necne ambigitur. Videntur tamen & ipsæ, ut apum duces, gerere quidẽ aculeum,

Fuci uesparũ. sed non extringere aut ferire. Vesparum autem aliæ carent aculeo, ut fuci,
aliæ habent: minores imbecilliorésque sunt quæ carent, neque se uindicát H
repugnántue. Contrà, quæ habent maiores, robustæ atque pugnaces, quas nonnulli mares appellant: fœminas uero eas quæ carẽt. Pleræque ex iis quę aculeum gerunt, amittere eum putantur hyeme instante: sed nobis hactenus uidere non contigit. Si uespam ex pedibus cœperis, bombilaréque sieris, aduolant quæ aculeo carent: quod non faciunt quæ aculeatæ sunt. Itaque argumento quidam hoc utuntur, ut alteræ mares sint, alteræ fœminæ. Et ferarum nonnullę coire uisæ sunt: & alteram gerere aculeum cõstitit: sed de altera incertum est. Et ex cæteris quoque coire nonnullæ uisæ sunt: sed an ambæ aculeo careant, an habeant: uel altera habeat, altera careat, nondum exploratum est. Sed fœtus tamen non partu prouenire uidetur:

A detur:statim enim auctior quàm partus uespæ patiatur,existit. Vespæ tem
poribus siccis,locísque asperis potius oriuntur: ortus sub terra agitur,uti di
5 ximus. Est autem ortus uesparum talis. Duces ubi locum sibi sub terra op-
6 portunum delegerunt,fauos ineunte æstate confingunt: & uespeta siue cel *Vespeta, Σφηκωνάς.*
7 lulas paruas (σφηκωνὰς uocant Græci) constituũt quaternis foriculis aut pro-
pe,in quibus uespæ,non matrices nascuntur: quæ cum increuerint, rursus
altera ampliora effingunt: quorum item proles cum creuerit, alia faciunt:
ita ut postremo autumno plurima amplissimáque uespeta condita habean
tur:in quibus dux,quæ matrix uocata est, non insuper uespas, sed matrices
iam procreat,quæ quidem superne per summa uespeti uermiũ specie mul-
to grandiorum gignuntur in cellulis cõtinuatis quatuor numero,aut pau-
B lo pluribus:alioqui increscendi ratio ducibus,eadem quæ uespis est. Cæte-
rum utrũ duces anni superioris,nouellis iam procreatis ducibus, intereant
unà cum uespis nouellis,idque simili modo semper eueniat, an amplius e-
tiam temporis possint uiuere,nondum exploratum est. Fingunt suos fauos *Ἐκ φορυτοῦ καὶ γῆς.*
ex congerie terráque incipientes ab uno scilicet primordio,quasi ab radice
unumquenque fauum conficiũt. Cibum autem & ex floribus quibusdam
& ex fructibus petunt,sed quamplurimum ex carne :uespæ serpentes aui- *Aliàs, serpẽte.*
de uescuntur,inquit Plinius,quo alimẽto mortiferos ictus faciunt. Matri- *Matrices.*
ces æstate procedente apud ulmos colligunt lentam quandam & gummo-
sam materiam. Sunt uespæ quædam ichneumones nũcupatæ, quæ mino- *Ichneumo uespa.*
C res quàm cæteræ sunt:phalangia uenantur & perimunt, (unum genus ara-
neorum hoc est) & in nidos suos ferunt in parietinas aut aliquid tale fora-
mine peruium:deinde illinunt luto,atque ex iis incubando suũ genus pro-
creant. Talis uesparum ratio est. Crabrones quoque magis uario colore *Crabro. Ἀνθρῆναι.*
sunt,quàm apes. Cum in genere apum careant aculeo & fuci & reges, atq;
etiam uesparum nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi, crabrones omnes
aculeo armantur:sed de eorum duce considerandum accuratius est, an acu
leum habeat: duces enim more apum uesparúmque crabrones habent,qui
proportione ad crabrones,maiores quàm uesparum ad uespas, & apum ad
apes sunt.Degunt hi quoque intus,ut uesparum duces: sed duces non plu-
res uno in singulis eorum aluearijs oriuntur. Faciunt sibi alueum sub terra
crabrones,terra egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apũ,
D nulla eorum aut uesparum fieri solet:sed qui subinde oriantur nouelli, ibi-
dem manent:& alueum terra egesta,faciunt ampliorem. Amplificant ma-
iorem in modum fauos,& iam ex ualentiore quodam examine qualli tres
aut quatuor fauorum pleni excepti sunt. In cellis crabronum paululũ mel-
lis,quantum gutta è regione proli paratur. Sed si qui crabrones suo alueo
aberrarint,colligunt se in aliquam arborem, fauósq; ibi conficiunt in subli
mi,qui uel sæpe conspicui apparent,in quibus unum procreant ducem:qui
8 cum adoleuerit,agmen abducit,& secum in alueo collocat. Crabronũ syl-
uestres,inquit Plinius,in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera inse-
cta conduntur. Vita bimatum non trãsit,ictus eorum haud temere sine fe-
bre est:authores sunt ter nouenis punctis interfici hominem. De coitu cra

bronum,nihil adhuc exploratum habeo, nec unde fœtificēt. Generationis E
uero ratio quodammodo similis atque in apibus est, ut modo diximus. Ci
bum crabrones non ex floribus colligunt,ut apes, sed carne magna ex par-
Plinius hæc, non crabronibus sed uespis attribuit. te uiuunt: unde fit,ut uersari uel in stercore sæpe soleant. Venantur etiam muscas maiusculas,quas ubi cœperint,abscisso capite, reliquum corpus ge stantes auolant: sed pomum etiam dulce appetunt.Et inter caniculæ & arcturi exortum crabrones ante aluearia plerunque apibus obsidiantur prodeuntibus.Nec uero cibum ritu apum sibi recondunt: sed ieiuni latent per hyemem,quo tempore plurimi moriuntur:an etiam omnes,nondum certum est.
Tenthredo, τενθρηδών. Tenthredo non absimilis crabronibus est,sed uaria,& latitudine 9
similis apibus: gregalis est.Cupediosa hęc est,& ad culinam & pisces,& hu
iusmodi delicias,singularis hæc aduolat. fœtum sub terra edit, ut uespæ, in F
fauis. amplum huius quoque tenthredenarium est, & lōge amplius quàm
uespæ atque porrectius.Et hæc quidem gregalia sunt.

1 Plinius ita habet, Vespæ in sublimi è luto nidos faciūt,& in iis ceras:crabrones in cauernis ac sub terra,nisi forte codices sint mendosi, uel Plinij uel Aristot.,ut infrà uideas,in crabronibus. 2 Vespa,inquit Varro, uocatur quæ similitudinem habet apis,neque socia est operi,& nocere solet morsu,quam apes à se secernunt, secundum genus apum forsitan intellexit. 3 Pseudosphecen uocant, inquit Plinius, uespam quæ singulatis uolitat. 4 σφὴξ ἐπέτειος,hinc ab Aristotele, ni fallor, dicta est, id est uespa annua. 5 Duces.Nec uesparum nec crabronum generi reges sunt,inquit Plinius. 6 Ineunte æstate, ὑπόντος τοῦ θέρους,Theodorus opere æstiuo dixit. 7 οἷον τετραθύρους ἢ ἐγγὺς τούτων,id est quaternis foriculis fere. 8 Crabronum syluestres, G &c. Iidem forta ſſe cū iis quos Aristoteles suo alueo aberrasse scripsit. 9 Tenthredo,&c. Teredo,uertit Theodorus, πεμφρηδὼν ὀλίγη dixit Nicāder in theriac. Hermolaus arthredonas uel anthredonas potius uocari censet, non τενθρηδόνας, quemadmodum corrupte legi dicit apud Aristotelem.De anthredone suprà diximus,sed an idem sit cum tenthredone nondum constat.

Pseudosphece. σφὴξ ἐπέτειος Vespa annua. πεμφρηδών. Teredo. Arthredo, uel Anthredo.

De sirene,bombylio,& bombycio. Cap. CCIX.

Sirenus, σειρήν. Ex eorum autem genere quæ fauos sibi faciūt,est sirenis uterque:minor, qui fuscus totus est:& maior,niger & uarius: uerum minime gregales
Bombylius. βομβύλιος. sunt,sed solitarij. Minime gregalis & bombylius est ut apis & uespa,sed so 1
litarius ut sirenis uterque:uerum inter hæc, maximus hic est. Sub saxis a-
Apud ipsam terram, ὑπὸ τῇ γῇ, non super ipsam terram. pud ipsam terram fœtificant. Bombylij binis aut paulo pluribus cellulis: H
mellis etiam praui cuiusdam inchoatio in his reperitur. Bembycem uocat
Nicander,aculeo ferit ut uespa,& corpore nigro est.Aliud inter hæc genus
Bombyx. βόμβυξ. Bōbyx. Plin. βομβύκιον. est bombycum, in Assyria prouenìens magis quàm supradicta. Nonnullæ ex bombycum genere (βομβύκια uocat Aristoteles) nidos in acutum excun- 2
tes è luto fingunt,salis specie applicatos lapidi,aut alicui tali,tam crassos du
rósque ut spiculis perforari uix possint. Pariunt in his & uermiculos produ 3
cunt candidos membrana obuolutos nigra:seorsúmque à membrana, cerā
in luto faciunt, quæ multo pallidior fit, quàm cera apum. Ita Aristoteles.
In iis nidis, inquit Plinius,& ceras largius quàm apes faciunt: deinde maiorem uermiculum.

1 Gre-

A 1 Gregalis & bombylius,&c. Theodorus bōbycem uocat. 2 ὥσπερ οἱ ἅλες: quod Plinius, salis specie, dixit Theodorus, quasi uitro illitos reddidit: ὥσπερ ὕαλος. 3 Pariunt in his & uermiculos producũt,&c. Et alia horũ origo, inquit Plinius, è grandiore uermiculo gemina protēdens sui generis cornua eruca fit: deinde quod uocatur bōbylis (uel bōbylius) ex ea necydalus, & hoc in sex mensibus. Bombyces telas araneorũ modo texunt, ad uestem luxúmque fœminarum, quæ bombycina appellatur. Hæc Plinius ex Aristotele fere: sed mea certe sententia, bombycum hoc genus, quorum aliam esse originem à priore, dicit Plinius, non ex hoc genere uolucrum insectorum est, quæ fauos sibi faciant: sed ex erucarum potius genere, (de quibus infrà dicemus) uel saltem χρυσαλλίδων, quæ ex erucis fiunt. *Bombyx.* *Bombylis.* *Bombylius.* *Necydalus.*

De formicis & scorpionibus. Cap. CCX.

VEre & formicæ, ut apes, laborem communicant: Et sepeliuntur inter *Formica.*
B se uiuentium solæ præter hominem. Et ciuile animal formica est: nul- *Μύρμηξ.*
li tamen imperio subditum. Dentes habent formicæ, & aculeum gerunt,
non in ore, sed parte posteriore. Formicarum negotia omnibus in prōptu
habentur: utque eadem semita semper ambulant, & cibaria recondunt uel
in annum, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu solum, sed etiam no
ctibus plena luna laborem exercent, interlunio quiescunt, nemo est qui nō
uideat. Gerunt onera morsu: maiora auersæ postremis pedibus moliũtur,
humeris obnixæ. Silices itinere earũ attritos uidemus, & in opere semitam
factam: segniter & contra industriam suam formicæ absconditæ, uel con-
cursantes, aut oua progerentes pluuiam præsagiunt. coeunt formicæ at-
C que ex animalibus sui generis oriuntur: coeunt autem hyberno tempo-
re. Vermiculum pariunt nulli annexum, qui accrescens ex minutulo & ro-
tundo, longiusculus fit, formámque accipit debitam. ortus eorum uer-
no tempore agitur. Formicæ origani sulphurísque puluisculo insperso
relinquunt cauernas, alióque migrant. Et contra formicas non mini-
mum hortorum exitium si non sint rigui, remedium monstratur limo
marino aut cinere obturatis earum foraminibus: sed efficacissime helio-
tropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam
eis putant. Est autem formicarum pars pennata, pars uero impennis. Non
sunt in Sicilia pennatæ, inquit Plinius: Aristoteles uero, in Sicilia non
1 sunt hippomyrmeces. Inuenio & formicas herculaneas appellatas: quibus *Ἱππομύρμηκες.*
tritis adiecto sale exiguo, psora, lepra, & lentigo sanentur. Formicæ quin-
D que potæ contra omnium phalangiorum morsus auxiliantur. Vtuntur & *Herculaneæ formicæ.*
per se ouis formicarum ad aurium grauitatem: nanque & huic animali est
medicina: constátque ursos ægros hoc cibo sanari. Ne sint malæ hirsutæ,
formicarum oua pueris infricata præstant. Est formicarum genus uenena-
2 tum, non eas nouere in Italia: Solifugas Cicero appellat, salpugas betica. A- *Solifuga.*
3 nimal est perexiguũ (ut Solinus refert) aranei specie, in Sardinia, in metal- *Salpuga.*
lis argentariis plurima: occultim reptat, & per imprudentiam supersedenti-
tibus, pestem facit: solifuga dicta quòd diem fugiat. Sardinia est quidē abs-
que serpentibus: sed quod aliis locis serpens est, hoc solifuga sardois agris.
Telephus Cretensis mortiferum genus quoddam formicarum esse dicit,
quæ laertæ nuncupantur: eodem nomine uespas quasdam appellarunt. Le- *Laertæ.*

Solifuga in leguminibus. guminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ,quæ manus pungũt,& pericu- E
lum uitæ afferunt,ſolifugarum generis. Aduerſus has omnia eadẽ meden-
tur,quæ contra araneos & phalangia demõſtrantur. Formicarũ paruarum 4
κνίψ, uel σκνίψ. generis ſunt quæ κνῖπες aut σκνῖπες uocantur. Mel appetunt ut apes, quod uel
è longinquo olfaciunt. Galenus nõ formicas,ſed uermiculos σκνῖπας uocat,
qui uitibus ineunte uere innaſcuntur,cum germinare uites incipiunt: eá-
rúmque germina(quos oculos uocant)depaſcuntur: quamobrem agrico-
læ, ut hos interimant, oculorum radices inungunt ampelitide uocata ter-
κνιπολόγος. ra. A cnipe ſcnipéue auicula quædam κνιπολόγος aut σκνιπολόγος dicitur. Ser-
σκνιπολόγος. phum quoque uocant animalculum formicę ſpecie,quo & ueſcuntur aui-
Serphus, σέρφος. culæ. Aculeum habent apes ueſpæque intus conditũ:at ſcorpius extra pro- F
Scorpius. minentem gerit:& in cauda unus inter inſecta longo armatur aculeo: is 5
Scorpio. chelas habet,id eſt brachia biſulcis dentata forcipibus. Sẽper cauda in ictu
σκορπίος. eſt,nullóque momento meditari ceſſat,nequãdo deſit occaſioni:ferit obli-
Scorpius terreſtris. quo ictu & inflexu. Aculeus illi perforatus eſt,qua uenenũ effunditur:quòd
ſi forte hominis ſaliua imbuatur,hebeteſcit redditúrque inualidũ. Venenũ
σκορπίος χερσαῖος. ab iis candidum fundi, Appollodorus author eſt, in nouem genera deſcri-
Scorpionum genera. ptis per colores maxime ſuperuacuos. quoniam nõ eſt ſcire quos minime
exitiales prædixerit:Geminos quibuſdã aculeos eſſe,maréſque ſæuiſſimos:
intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Maculas item habet ſcorpio mas
in uentre cheliſque & aculeo. Mas uenenũ habet infeſtius:fœmina mitius. 6
Nicander octo deſcribit genera:Primum albicat, & minime eſt letale. Se- G
cundum ore ruſeſcente: ex cuius ictu uehemens ſequitur ardor & ſitis in-
tollerabilis. Tertium nigreſcit:cuius ictus inconſtantem efficit mẽbrorum
motum, & riſum uanum inducit, qualis ſolet eſſe ſtultorum. Quartum co-
lore eſt ad uiride inclinante. Hic ſimul ac quempiam percuſſerit, frigus at-
que horror inuadunt, adeo ut uel in calidiſſimo tempore, grandine ſe obrui
percuſſus exiſtimet. Plura habet hoc genus caudæ internodia, ſeptena ſcili-
Liuido pallidó ue ἰμπίλιον. cet. Quintum liuido pallidóue colore eſt, amplo uentre diſtentóque: herba
nãq; ueſcitur & inexplebilis eſt: qui ab hoc percuſſus fuerit, illi bubo intu-
meſcit. Sextum marino cancro litorali ſimile eſt:ſeptimum paguro: chelas
quoq; habet grãdiores, ut pagurus, gignitúrq; hoc genus ex paguris, in ſic-
co cauernã aliquã ingreſſis: quibus in locis ſi forte moriantur, gignũtur in-
de huius generis ſcorpiones: uel ut elegãtiſſime de hac re cecinit Ouidius, H

Concaua litoreo ſi demas brachia cancro,
Cætera ſupponas terræ: de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur unca.

Melichloron. Octauum genus melichloron eſt, à collore melleo dictum: ſummæ caudæ
nodus in hoc genere niger eſt: alas habet locuſtæ ſimiles, obliquus huic in-
ceſſus: hominibus infeſtiſſimum eſt. Conſtat, inquit Plinius, eos quibus ſe-
ptena caudæ internodia, ſæuiora eſſe: pluribus enim ſena ſunt. Venenum
omnibus medio die, cum incanduere ſolis ardoribus: itémque cum ſitiunt,
inexplebiles potu. Peſtis importuna, & quæ graui ſupplicio, lẽta per triduũ
morte cõficit: uirginibus lętali ſemper ictu, & fœminis fere in totum: uiris
autem

A autem in matutino exeuntes cauis,priusquam aliquo fortuito ictu egerant uenenum.Proprium scorpionum,quod manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigêre.Scorpiones in totum nulli animaliũ nocere putant, quibus non sit sanguis.Vermiculos ouorum specie pariunt & incubant : mox ut prolem perfecerunt,pelluntur ab ea ipsa,sicut & araneis accidit,& interimuntur à suis liberis,magno quidem numero.sæpius enim undenos pariunt.Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur: unum modo relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu,loco fiat.Hunc esse reliquorum ultorẽ, qui postremo genitores conficiat superne.Hoc malum Africæ uolucre etiam Austri faciũt, pandentibus brachia ut remigia subleuantes.Apollodorus plane quibusdã inesse pennas tradit:quod & Nicandrũ confirmare modo diximus. Et Pau B sanias quoque refert nonnullis in locis scorpiones alas habere, quales sunt locustis . In India apud Prasios, pennatos, magnitudine insignes, prodidit Megasthenes.In Africa quoque & pennati sunt,& alij impẽnes,septenis in cauda internodiis.Sæpe Psylli in Italiam hos quoq; importare conati sunt: sed uiuere intra Siculi cæli regiones non potuere: uisuntur tamen aliquãdo in Italia,sed innocui,multísque aliis in locis, ut circa Pharum in Ægypto. Terra uiuunt scorpiones:in Altemio Carię monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lędi,indigenas interimi.Scorpionibus cõtrarius maxime inuicem stellio traditur, ut uisu quoque pauorẽ iis afferat : & scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur:scorpionem tritum & impositũ, suæ plagæ mederi tradunt.Ad eadem quoque estur assatus:aut bibitur in meri C cyathis duobus.Conuenire etiam aiunt iis quos uipera momorderit:& homini icto à scorpione,putatur esse remedio ipsorũ cinis potus in uino, aut oleo mersus.Cinerem scorpionum in pane sumi iubent ad calculos pellendos:uel si quis cum locusta edit.

An scorpiones pennatos intellexerit hoc in loco Plinius, an impennes.

1 *ἱπποµύρµηκας*, id est,formicæ quæ equites appellãtur.Theodorus. 2 Nouere in Italia,&c.Aliàs,non fere in Italia. 3 Solifugas,&c. Aliàs,solipugas. Solifuga dicta,quòd diem fugiat.Solinus. Salpygam uocat Lucanus. Solpugam Plinius: eãdem opinor,intelligit. 4 Quæ *κνῖπες* aut *σκνῖπες*,&c.Culices muliones uocat hos Theodorus,& nonnunquam culices. 5 Vnus inter insecta,&c.Plinius:Insectorũ solus scorpio brachia habet,& in cauda spiculum. 6 Sunt qui duo prima genera unum faciant:ut sit unum genus quod colore sit candidiore,nisi quod os illi rufescat: D cuius ictus sitim efficiat intollerabilem ardorémque, quod tamen minime letale sit.

Solipugas *Salpyga.* *Solpuga.* *Culex mulio.*

De araneis & phalangiis. Cap. CCXI.

ARaneorum his non absurde iungatur natura. Plura autem horũ sunt genera: omnibus internodia terna in cruribus,

Estque caput minimum,toto quoque corpore paruo est:
In latere exiles digiti pro cruribus hærent,
Cætera uenter habet,de quo tamen illa remitteit Stamina.

Phalangia ex iis appellantur,quorum noxij morsus . Phalangiũ uero mor-1dax in duo distinguitur genera:alterum simile iis quos lupos appellant, est paruum,uarium,acuminatum,assultim ingrediens,*ψύλλα*, id est pullex nũcupatum

Araneus. *Ἀράχνης.* *Aranea.* *Phalangium.* *Φαλάγγιον.* *Phalangius.* *Phalanx.* *Ψύλλα.* *Pulex.*

cupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus longis, tardum E
& lente ambulans, nec uiribus ualens, neque saliens. Reliqua præter hæc ge-
Lupus, λύκος. ὄλκος. nera, partim nullum, partim certe exilem inferunt morsum. Aliud aranei genus est, quod lyci, id est lupi nomen accepit, & horũ minimi non texunt: quod uero maius est, asperam prauámque telam apud terram aut sepes or-
Aliàs, crassã pro asperam, παχύ. ditur, cauernarum exigua uestibula præpandés, & telarum primordiis intus positis obseruat, dum aliquid in tela offendés commouerit, mox accurrit ut capiat. Quod autem in hoc genere uarium est, paruam uilémque te- 2
Arane⁹ lautus. lam sub arboribus facit. Tertium araneorum genus, quod sapientissimum 3
lautissimúmque est, & erudita operatione conspicuum, texit primum fila 4
quoquo uersus distendens in orbem, & stamina ducit, initio à medio accepto: nec certe inscite medium ipsum accipit: deinde subtegmina infert te- F
xitque stipans. Cubile uero & capturæ repositorium alibi sibi constituit, uenationem in medio sui operis obseruando. cum enim bestiola eò inciderit, motu medij excitus accurrit, deuincítque primum obuolués araneis, dum defatiget infirmámque faciat: tum tollit ac defert: & si forte fame tenetur, exugit (araneis enim exugere succũ mos est.) Et hæc quidé fruitio eius est: sin minus, recondito quod cœperit in repositorio, repetit uenandi negotiũ: sed prius consarcito quod per uenatum lacessitũ est. Si quid uero inter medium & extrema inciderit, primum ipse in mediũ currit: inde ad id quod inciderit, uelut à stato initio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterũ incipit oriente sole aut occidente. quoniam bestiolæ temporibus his potis- 5
simum offendant. Araneorum istorum lautiorum duo sunt genera, alterũ G
minus, alterum maius. Quod igitur longioribus est cruribus, pendens subtus obseruat, ne bestiolæ præ formidine sibi caueant, sed incaute incidãt in partem superiorem: non enim facile occultari potest, propter sui corporis magnitudinem. At alterum, quod moderatius est, superne obseruat latens in quodam exiguo suæ telæ foramine. Fœmina, ut opinãtur quidam, & texit & uenatur: mas comes fruendi, non laborandi est. At alij fœminam putant esse qui texit, marem qui uenatur, ita paria merita. Coniugio aranei conueniunt cruribus, sed auersis clunibus. Phalangiis quæ texunt coitus agitur hoc modo: cum fœmina deductam araneam traxerit, mas eandem mutuo trahit: quod ubi sæpius fecerint, coeunt, & auersi clunibus copulantur: nam propter aluum orbiculatam, modus hic coniungendi iis cõ- H
gruit. Pariunt aranei uermiculos primum paruos ouis similes, propter figuræ scilicet orbiculatam speciem: nam & rotundi iam inde à primo ortu proueniunt: cùm pepererint, incubant, & triduo peragunt. Pariunt omnes in tela, sed alij in subtili & parua: alij in crassiore: & alij penitus in specu or-
Pratenses aranei, λειμώνιαι ἀράχναι. biculato: alij ita ut fœtui aliquatenus tela obducta sit. Pratéses aranei in tela 6
pariunt, & incubant eadem in tela atque uiuificant. Phalãgia in rete quod 7
Phalangia. crassum confecerint, pariunt, atque incubant magno numero. Cúmq; ipsa proles increuerit, matrem amplexa interficit, & eiicit: sæpe etiã & patrem si cœperit: adiuuat enim fœminam incubatu. Pariunt autem & trecentos. Cæteris lautioribus illis partus minoris numeri est. Aranei iusta sibi reci-

piunt

A piunt incrementa diebus quater septenis, à paruo sui ortus initio ad finem. Aranei non statim cum editi sunt, fila mittunt: neque intrinsecus tanquam excrementū, ut Democritus ait, sed extrinsecus de suo corpore ueluti corticem, more eorū quæ suis uillis iaculātur, ut histricis. Maiora etiā animalia inuadit irretítque nonnunquā suis filis. Nāque & lacertarū catulos paruos aggressus circūdat os & filis obducit, donec cohibeat: mox accedens, morsum defigit. Librat & araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suę, tantáque ui morsu cerebrum apprehēdit, ut stridens subinde ad uertigine rotata, ne filum quidē desuper pendentis rūpere, adeo non fugere queat, nec finis ante mortē est. Sunt & ex araneis auguria: quippe incremēto amnium futuro telas suas altius tollunt. Iidem sereno nō texunt, nubilo *Aranei. ἀράχνη.*

B texunt: ideóq; multæ araneæ imbriumsigna sunt. Ruinis quoq; imminētibus aranei cum telis primi cadūt. Est quoddam aranei genus, ut author est Dioscorides, quod candidā, tenuem densāmq; telā nectit: hunc in aluta ligatum & brachio adalligatū, quartanis circuitibus mederi narrāt: decoctū ex rosaceo & infusum, aurium doloribus auxiliari. Et aranei genus quoddā est, cuius morsum continēs dolor in mediis iliis comitatur: unde & rubor, & urinæ emittendæ difficultas sequitur: quandoque uero & suffocatio. Est araneus quidam marinus, æque pestiferum animal atq; lepus marinus, spinæ in dorso aculeo noxius. Araneus quem ὄλκον alij lupum uocant, (inquit Dioscorides) subactus & linteo illitus, frontíque & temporibus impositus *Araneus marinus.*

8 tertianos circuitus persanat. Tela eius sanguinē sistit imposita, & à uulneri-

C bus quæ in summa cute consistunt, inflammationes arcet. Fracto capiti, Plinius ait, aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi uulnere sanato abscedit: hæc & uulneribus tonstrinatum sanguinem sistit. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora mirabiliter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo uetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est in cōtignationibus fere, adalligatus panno, epiphoras sanare traditur. Linguæ ulcera & labrorum sanant araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruę texuntur. Araneus qui filum deducit ex alto, tritus atque admotus inhibet muliebres purga- *Araneus muscarius.*

9 tiones. Aranei in oleo putrefacti contra omnium phalangiorum morsus

10 auxiliantur. Phalangium est Italiæ ignotum, inquit Plinius, plurium gene- *Phalangiorū*

D rum: unum simile formicæ, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercursantibus respersum guttis: acerbior huius quàm uespæ ictus: uiuit maxime circa furnos & molas. In remedio est si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat: & ad hoc seruantur cum mortui inueniuntur. Æque phalangion Gręci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine: uel, ut Nicādro placet, agrestes uocatur alius, lyco araneo, qui muscas uenatur similis: imbellem plagam infert, & quæ doloris sit expers. Tertium genus eodem phalangij nomine, araneus lanuginosus, grandissimo capite: quo dissecto, inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatíque mulieribus ceruina pelle ante sobolis ortum, præstāt ne *genera.* *ἀγρώστης.* *Araneus lanuginosus.*

concipiant,ut Cæcilius in commentariis reliquit:uis ea annua est. Vocatur E
Rhagion. & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis 11
tanquam imperfectis,incessu tamen uelocissimo. Dolor à morsu eius,qua- 12
Ἀστέριον. lis à scorpione, urina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distin- 13
guerctur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactãtur: sopor hominem
Cæruleus. κυάνεος. κυανός. corripit pariter & horror. Peior utroque est cœruleus lanugine nigra hirsutus,caliginem cõcitans,& uomitus araneosos,etiamnum deterior,à crabrone penna tãtum differens:hic & ad maciem perducit. Tetragnathij duo 14
Tetragnathius. genera habentur:peior, medium caput distinguente linea alba,& trãuersa
Tetragnathus altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriore parte candicãs, len-
Cinereus tetragnatus. tior:minime autem noxius,eodem colore,qui telas muscis in parietibus la
Lentior, inertior dixit Hermolaus. tissime pandit. Vti uero Aëtius tradit tetragnatus phalãgij species est, cor- 15
pore latiore & subalbido, pedibus scabris:duo illi in capite prominent tu- F
bercula, alterum rectum, alterum latum, ut uideatur quidem ora habere duo,& maxillas quatuor. Locus ab hoc percussus subalbicans est, & uehemens in eo dolor: mẽbrum uero ipsum ad articulos usque gracilescit. Corpus denique totum,ex alimento nullum sentit commodum:& post adeptã
Δύσδηρι. quoque sanitatem,immodicæ infestant hominem uigiliæ. Dysderi uocãt
Σφηκεῖον. alij,alij sphecium,phalangij genus uehementer rufum, uespæ simile: huius morsus tumorem excitat,genua labefactat,nonnunquam & tremorem af-
Phalangia leguminum. ferens,quandoque & mortem. Inueniuntur messis tempore in leguminibus,cum manibus colliguntur,phalangia quædam parua, specie cantharidi similia,colore flammeo. Ab huius morsu excitantur pustulæ,quas Græci φλυκτίδας uocanr:mens perturbatur:linguáque incondita profert,& ocu- G
li subuertuntur. Nascitur phalãgius in eruo,inquit Plinius, bestiola aranei
Χρανοκολάπτης. generis,si hyems aquosa sit. Inuenitur & in Persea arbore phalangium,cui 16
nomen cranocolaptes. In Perseæ arboris frondibus (inquit Nicander) gignitur animalculum,phalenæ papilionis specie,capite semper nutabundo, & uentre graui,spiculum in summo collo gestat. Hoc si quem percusserit,
Phalangiorũ genera. non longo post tempore certa sequitur mors. De phalangiis uero ita prodidit Aëtius, Plura quidem sunt phalãgiorum genera: sed quæ fere ab aliis qui theriaca scripsere traduntur,sex numero existũt:rhagium scilicet myrmecium,lycos lupúsue,cranocolaptes,sclerocephalus,& scolecium. Quod
Rhagium. rhagium uocatur,figura est rotunda,colore nigro,uuæ nigræ acino similis, H
unde & nomen accepit rhagiũ: pedes habet utrinq; breuissimos, & os sub
Λύκος,lupus. medio uentre. Qui uero lupus appellatur, inrer araneorũ telas inuenitur, ubi muscas uenari solet, quibus pascitur. Corpus illi latum & rotundum:
Μυρμήκειον. quæ circa collum partes sunt, incisuram habent, & circa os tubercula tria 17
Cranocolaptes Κρανοκολάπτης. enascuntur. Myrmecion prægrandi formicæ similimum est:colore fuligi-
noso atróue. Huius corpori inserta sunt quasi astra, maxime uero circa dor
Sclerocephalõ Σκληροκέφαλον. sum. Cranocolaptes oblongus & colore uiridante,aculeum in collo gestat: quòd si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes.
Scolecion. Sclerocephalon caput habet,saxi duritie,& totius corporis lineamenta ani 18
Σκωλήκιον. malculis illis quæ lucernas circunuolant similia. Scolecion longiusculum
est,

A est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, uariegatum. Phalangiorum species è quibus periculum præcauere expedit, hæ sunt. Quæ autē eorum morsum sequuntur accidentia, communia sunt excessu defectúq; dis-
19 crepantia. Morsus tenuis est, & qui conspici uix queat: tumor cum liuore, nonnullis & cum rubore: frigus circa genua lumbósque & scapulas: nonnũquam & totius corporis grauitas. Hæc Aëtius.

1 Acuminatum, &c. ὀξὺ, πηδητικόν. Theodorus, acutum, salax, sed mea quidem sententia, rectius atque apertius Plinius acuminatum assultímque ingrediens, reddidit. 2 Varium est, &c. Vetus Aristotelis interpres ita habet: Et inuenitur genus maculatum in uere sub arboribus. Hoc, ut arbitror, genus aranei pratense uocat Aristoteles. *Araneus pratensis.*
3 Aranei isti lautiores & strigosiores in uitæ muneribus ingeniosiores sunt, inquit Aristoteles. 4 Texit primum, &c. Plinius hæc ita explicat: Texere à medio incipit,
B circinato orbe subtegmina adnectens, maculásque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans, indissolubili nodo implicat. Latitudo telæ sæpe inter duas arbores cum exercet artem & discit texere. Longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelut reciprocatio, subítque pariter ac fila deducit: cum uero captura incidit, licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit, ex quo sic maxime totum cõcutiendo implicet. 5 Araneorum istorum lautiorum, &c. Araneorum lautiorum & telam spissiorem texentium: ita reddidit Theodorus ex Græca lectione, (πυκνόν) uetus autem interpres, quæ texunt textura debili. 6 In specu orbiculato, &c. ἐν κύτει, Theodorus in sinu orbiculato. 7 Plinius hæc ita reddidit, Pariunt oua in telas expansa, qui saliunt atque ita emittunt: Phalangius tantum in ipso incubat, magno numero. 8 Tela eius sanguinem, &c. Hoc Galenus attribui scribit araneorum telis in genere. 9 Phalangiorum, &c. De his
C phalangiorum generibus, uide Hermolaum in Corollar. 10 Aliter ista expressit etiam Plinius ipse. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uesparum dolores torquet. 11 Rhagion, &c. ῥώξ à Nicandro (opinor) uocatur. 12 Dolor à morsu, &c. Signa morsus huius leges apud Nicandrum. 13 Asterion, &c. Alij legunt apud Plinium astertion uel asiortion. 14 Hunc locũ Hermolaus aliter distinguit, ut intelligatur hoc septimum genus esse, & aliud à cœruleo à crabrone penna tantum differens, deterius etiamnum cœruleo, ut quod macie conficiat à se percussos. 15 Tetragnathum, &c. Tetragnathum Hermolaus ex Aëtio ita nobis descripsit, modice lato & subalbo corpore, pedibus asperis, duabus incisuris in capite, recta una, per obliquũ altera, ut quaternas buccas habere uideatur, unde nomen. In Æthiopia (inquit) tam frequentes, ut regionem in ea quandam prope Sillos Acridophagósque deseri coegerint. 16 Cranocolaptes, &c. κεφαλοκρούσης etiam à quibusdam appellatur. 17 Corpus, aliàs os, σῶμα, rotundũ, [illegible]: uide an mendosa sint hoc loco Aëtij exemplaria. 18 Aliter fortasse, lineas habet toto corpore,
D similes animalculis, &c. ut legatur, non ὡς γραμμάς, sed potius ἔπι γραμμὰς ἔχει. 19 Alia quoque præter hæc signa uideas apud Dioscoridem lib. 8, & Paulum & ipsum Aëtium.

Myrmecion. *Μυρμήκειον.* *ῥώξ.* *Astertion.* *Asiortion.* *Κεφαλοκρούσης.*

De scolopendra & aliis quæ multipedæ dicuntur. Cap. CCXII.

SColopendra item morsu perniciosa est, quam & ophioctenam uocant, *Scolopendra.*
1 & centipedam: & alij sepa, ex iulorũ genere. Iulum autem uoco insecti genus prælongum & multipes, illam habens partem non simplicẽ sed multiplicem, quæ est inter caput & aluum, in qua continetur quod cordi proportionale est: quo fit, ut præcisum hoc genus uiuere possit. Millepedæ,
2 quas & centipedas & multipedas alij uocant, duorum generum. Animal

Ophioctena. *Centipeda.* *Seps.* *Iulus.* *Millepeda.* *Centipeda.* *Multipeda.*

Aliàs, tractúque. est millepeda, inquit Plinius, è uermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens tactúque contrahens se: oniscon Græci uocant, alij tilon. Illam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alij centipedem, alij millepeda: alij scolopendram, minorem perniciosámque, oblongam, pedibus multis atq; pilosis, & qui ex utraque corporis parte in ingressu, remorũ instar mouentur, pecori præcipue nociuam. Viuit scolopendra uel in plures partes dissecta: & si pars aliqua à reliquo corpore abscindatur, in utrunque se mouet extremum: nam & caput uersus ingreditur & in caudam, ideóq; à nonnullis existimatur biceps esse. Huius morsum tumor insequitur, & putrescit locus atque in ambitu liuescit: fitque postea ulcus, quod à loco ipso exorditur, quod & permolestum est, nec facile curatur. Scolopendra cimicibus aduersatur suffitúque necat. Scolopendram terrestrem saliua disrumpi ferunt. Sunt & scolopendræ marinæ terrestribus similes, magnitudine æquales aut paulo minores, colore rubétiores, numero pedum copiosiores, & crurum tenuitate graciliores: nasci locis saxosis solent, & modo serpentum, non magna altitudine gurgitum. Hæc ubi hamum deuorarit, euertit foras partes internas, donec hamum eiiciat: tum recipit intro, ac ualet eadem qua ante sanitate. Appetitus his quoque nidorulétorum, ut terrestribus est. uenenosa & hæc est. Mordet autem non ore, sed tactu totius corporis, ut quæ urticæ uocantur. Et uti cecinit Oppianus,

-Si quis modo cominus illum
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem urtica facit cognomine dicta doloris.

Oleo in quo scolopendra marina sit cocta, nonnulli ne pili euulsi renascantur, usi sunt. Verum alij cetaceum genus quoddam esse scolopendram marinam arbitrantur, aspectu horrendum, eámque spectari eminentem è mari, & marium pilos magna excelsitate apparere: eius caudam similiter atq; locustæ latam perspici. reliquúmque corpus conferri posse cum triremę iustæ magnitudinis, atque permultis pedibus utrinque ordine tanquam ex scalmis appensis per summum mare natare. Millepeda centipedáue, quam modo & oniscum uocari diximus, & tilon, efficaciter sanat auriũ dolores, inquit Plinius, in cortice punici mali decocta & porri succo, addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Millepedam oniscum bibisse prodest urinæ. Medentur suspiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico melle diluantur, & per arundinem bibantur: omne enim uas earum nigrescit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina donec candidæ fiant, tunc mel immiscent: alij centipedam necant, & ex aqua calida dari iubent. Onisci, qui & oni dicuntur, (uti prodidere Dioscorides & Galenus) sub aquariis uasis reperti, animalcula sunt multis pedibus nitentia, quæ cõtacta manu contrahuntur in orbem, fiúntq; ubi se contraxerint, fabis esculentis non dissimiles, ac proinde à nonnullis κύαμοι, id est fabæ uocati, colore fusco. Hi ex uino poti, inquit Dioscorides, urinæ difficultati, quæ disuria dicitur, & regio morbo auxiliantur: cum melle anginis illinuntur. Triti & in malicorio unà cum rosaceo calfacti in aurium doloribus utiliter instillantur.

Margin (left): *Oniscus. Tilos. Seps. Centipes. Millepes. Scolopendra.* — ἀμφικαρής σκολόπενδρα *Nicand.* — *Scolopendra marina.* — *Millepeda. Centipeda. Oniscus. Tilos. Multipeda.* — ὄνος, ὀνίσκος. *Asellus.* — κύαμος, *faba.* *Colore fusco,* φαιοί.

Margin (right): E (beside line 1), F (beside "micibus aduersatur"), 3 (beside "dine æquales"), G (beside "Oleo in quo"), H (beside "dest urinæ"), 4 (beside "bent. Onisci")

Alantur. Hæc Dioſcorides. Et Galenus, quidam his uſi ſunt, inquit, ad aurium dolores, in oleo coctis.

1 Iulus uermis eſt multipes: mille nanque pedibus utitur, ut ſcolopeodra. Quidam & ipſas ſcolopeodras iulos uocant. Hęc Theod. 2 Animal eſt, &c. Iulon hanc ſpeciem (ut opinor) uocauit Nicander in Theriac. interpres uero μυριόποδα appellat. 3 Paulo minoris. Suſpectus mihi certe uidetur hic Ariſtotelis locus: uetus interpres habet, quod eſt in mari, eſt minus agreſte. 4 ὄνοι πολύποδες forſitan Ariſtoteli. an prior multipeda? Ἰουλός. ὄνοι πολύποδες

De iis quæ promuſcidem & ueluti aculeum in ore gerunt: ut, de muſcis & culicibus. Cap. CCXIII.

Linguam ſiue promuſcidem habent muſcæ, qua uel cruorem ex anima- Μυῖα, μυῖαι.
B lium corpore extrahant: qua & guſtum habent omnium ſaporum, & omniuorę ſunt: hæc euidens fiſtula eſt. Coeunt quidem ut & alia inſecta & generant muſcæ, uerum non animal ſui generis, ſed uermiculum: & muſcę ubi pecorum ulceribus inſederunt, uermes creant, inquit Columella. Ne-
1 que ab animalibus ipſi generatur, ſed ex uermiculis ex ſorde humida aut ſicca putreſcente genitis. Principium autem ipſorum uermiculorum exiguum eſt, atque ex immobili quaſi hærens adhuc, moueri incipit: mox uermiculus immobilis redditur: qui cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit: demúmque generatur muſca, quæ flatus aut ſolis beneficio moueatur. Nullum animal minus docile exiſtimatur minoríſue intellectus quàm
C muſca. Mons eſt Carina in Creta, IX milliũ paſſuũ ambitu, intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur: natúmque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur. Alopecias replent muſcarũ capita recentia, prius folio ficulneo aſperatas: alij ſanguine muſcarum utũtur, alij decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis: alij lacte mulierum cum braſſica cinerē muſcarum ſubigunt, quidam mel tãtum. Apud Macedonas circa fluuium Aſtræum, qui inter Beroeam & Theſſalonicen medius fluit, uolitat muſcarum genus, quas, cum ad ſummam aquam acceſſerint, piſces quidã qui in eo flumine gignuntur, uariis diſtincti coloribus, arripiunt atque deuorant, indéque uictum ſibi comparant. Has equiſeles uocant indigenæ: quæ Equiſelis.
uulgarium harum quæ ubique reperiuntur muſcarum, quod ad formam
D attinet, nihil ſimile habent. Nec apum ueſparúmue ſimilitudinem gerunt: harum tamen cuiuſque aliquid referunt, ueſparum colorem reddunt, magnitudine apibus æquales: & ſimiliter atque apes bombitatione ſtrepunt: atque in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent. Et culici- Culex.
bus lingua fiſtuloſa eſt & ad ſuctum, & aculei loco ad pungẽdum. Corpus his minimum, aluus fere ieiuna, crura prælonga, & uox pro corporis ratione maxima, animalculum ſanguinis & potiſſimum humani auidiſſimum. Infeſtant culices hortos, inquit Plinius, riguos, præcipue ſi ſunt arbuſculæ Mulio.
aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur: culicum uaria ſunt genera. In culicum genere, muliones non amplius quàm uno die uiuere ferũtur. Apes impugnant (ut ſcribit Plinius) è culicum genere muliones. Apes quoque exa-

Oestrus, οἶστρος. gitant œstri, uti suprà diximus: sed fœtus apum hic est amplioris magnitu- E
dinis q̃ sint cæterarum. Sunt & œstri quibus lingua siue promuscis pro a- 1
culeo est, qua sanguinem exugunt, & tergora etiam quadrupedum pene-
Tabanus. Asilus. Μύωψ. Asilus, οἶστρος. trant, sicuti & tabani, siue asilos dici placet, promuscide siue lingua ipsa adacta, cutem hominum. Oestrum nonnulli etiam asilum interpretantur teste uel Vergilio. - Cui nomen asilo

Romanum est, œstrum Graij uertere uocantes,
Asper acerba sonans, quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concussus.

Tabanus. Oestrum. Tabani ex uermiculis quibusdam impennibus ex arbore lignóue natis procreantur: œstri è latiusculis quibusdam be-
stiolis quæ in fluuiis super aquam currunt, enascuntur. Quamobrem ma- F
gna œstrorum copia prouenit circa aquas, ubi id genus bestiolarũ est. Itaq;
Ἐμπίς. primum in humore uiuit bestiola, quæ ἐμπὶς uocatur: deinde forma immu- 2
tata foris uitam agere incipit. ex iis enim œstri proueniunt, quorum gene-
Ἀσκαρίδες. Ascarides. Ascarida. rario ita habet: ex ascaridis generantur empides. Porro ascarides fere in pu 3
teorum limo, & ubicunque se aqua colligit, terrena subsistente cõcretione oriuntur. Fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantem trahat, mox nigricantem: postremo cruentum. Talis cũ fuerit, minutissima quædam & rubra prodeunt, quæ ad tempus hærentes suæ origini mouentur: deinde absoluuntur, itaque feruntur per aquam quæ ascarides nuncupantur: tum paucis post diebus erigunt se super aqua duræ atque immobiles.
Mox disrupto putamine empis emergit ac supra insidet, donec uel sole uel G
flatu moueatur, deinde uolat. Copiosius autem ac celerius fiunt ascarides in aquis, quarum sedimentum uarium ac promiscuũ fit, quale in agro Megarico & in operis soler misceri. putrescit enim hoc facilius. Et autumno quoque uberius generantur: minus enim humoris esse tunc accidit. Hæc
de empide Aristoteles. Alij uero empida animalculum esse produnt, in a- 4
quis aut circa aquas natum conopi simile, sed maius, alba linea mediũ cor-
Κώνωψ. pus cingente. Conopes (culicum genus) ex uermiculis qui in fece aceti gi 5
gnuntur, originem trahunt. Hi ad dulcia non accedũt, sed acida petunt: lingua sua acriter pungunt. Conopas quoque nonnullos ex igne generari ferunt: ex flamma scilicet & scintillis, quemadmodum uermes in niue. Fica-
Culex ficarius ψήν. rios culices caprificus generat suis pomis: fit primum uermiculus, mox ru- H
pta cute euolat: mutataq; sede petit ficus immaturas: quibus sese insinuans, facit ne decidant: quamobrem agricolæ appendere ficis caprificus, & iuxta easdem caprificos serere assolent. Sunt & quædam culicum genera aliquibus fructibus molesta, ut glandibus, fico, qui uidentur ex humore nasci, tũc dulci subdito corticibus.

Culex palustris. Culex mulio. Κνίψ. Tipulæ.

1 οἶστρος μυῖά ἐστιν ἀνδοχάλκης, inquit Suid. ἐγγλύφουσα ἐν τῷ καύματι τοῖς βουσὶ καὶ ποιοῦσα ἐλαύνεσθαι. 2 Quæ ἐμπὶς uocatur. ἐμπίδα Theodorus modo culicem palustrem uocat, modo culicem mulionem, quanquam & κνῖπα quoque culicem mulionem uertit, nonnunquam culicem: unde cnipologos auis dicta ab eo culicilega est, ut suprà dictum est. 3 Ex ascaridis. Ascaridas, tipulas uertit Theodorus. 4 Empida, &c.

Ἐμπίδας

A ἐμπίδες ὀξυστόμους dixit Aristophanes in auibus, ὀξυσδύζες. & in Νεφέλαις, sonoras esse empidas ait. 5 Qui in fece, &c. Theodorus modo culicem uinarium uertit, modo culicem. Plinius: Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant, dixit: &, genera culicum acescens natura gignit. *Culex uinar.* *Culex.*

De cicadis. Cap. CCXIIII.

1 Cicada ex omni animalium genere una, ore caret: uerum membrum quoddam quod usum tum oris tum linguæ præstet in pectore constitutum aptissime habet, quo ueluti radice, cibũ ex humoribus trahat. Prolixum hoc compactum, indiuisúmque gerit, simile ei quod linguæ speciem refert in iis quibus aculeus in ore est: eóque ipso rorem haurit, alimentum unum & peculiare. Oculos Nigidius cicadis inesse negat: uerum oculos habent, inquit Aristoteles, sed hebetes: & si quis digitum contrahẽs *Cicada.* *τέττιξ.*
B ac remittens subinde appropinquet, magis sustinent quàm si ilico extẽdat. Et quidem transire in digitum alliciuntur: quòd enim oculis hebetes sunt, quasi frons aliqua moueatur, digitum ita admotum conscendunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior. Iisdémque solis nullum ad excrementa corporis foramen: neque enim excrementum cicadis ullum in aluo reperitur. Nam cum omnia insecta minimo alimento contenta sint, omnium maxime cicadarum genus ieiunum est. Excitatæ cum subuolant, quendam reddunt humorem modo aquæ: quamobrem rustici eas mingere, & excremento non carere, roréque ali asseuerant. Nasci non possunt cicadæ ubi arbores desunt: loca etiam frigida aspernantur. Est quędam & in iis locorum differentia: in Milesia regione paucis sunt locis: sed
C in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit, cuius citra alterum latus est cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Rhegino agro silent omnes, ultra flumen in Locris canunt. Procreantur cicadæ ex animalibus sui generis: & coeunt tam maiores quàm minores supinis admotis partibus: másque inserit in fœminam, non sicut & cætera insecta agunt. Genitale fœmina habet rescissum, quo recipit id quod à mare iniicitur. pa
2 riunt in aruis cessantibus, terram excauantes parte sui posteriore quam acutam habent. Quinetiam in arundinibus, quo adminiculo uites erigũtur, nidum fœturæ excauant, & in caulibus squillæ interdum pariunt: proueniunt large copia imbrium. Crescit primo in terra uermiculus, deinde fit
D ex eo quæ tettigometra uocatur, (quo tempore suauissimę sunt ante quàm cortex rumpatur:) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modo tettigometram dixi, nigræ protinus & duriusculæ & maiusculæ. Vbi uero eruperunt, oleis aut arundinibus insidunt: & cum rupto operculo exeunt, parum quiddam in eo relinquũt humoris: nec multo post uolant & incipiunt canere. Mares sunt in utroque genere, (tam scilicet maiorum quàm minorum) qui canunt, fœminæ quæ silent. Cicadarum genera uaria sunt, quæ magnitudine & paruitate differunt: & præterea quòd aliis incisura est sub septo præcinctúue, membranámque in aperto gerunt, qua sonus editur, ut iis quas achetas appellant: aliæ non ita habent, ut quæ tettigonia, id est cicadastræ uocantur. neque enim ita diui- *Tettigometra.* *τεττιγομήτρα.* *Cicadarum genera.* *Tettigonia.* *τεττιγόνια.* *Tettigoniæ.* *Cicadastræ.*

Cicada muta. *Acheta.* *Ἀχέται.* *Τεττιγόνια.* *Cicada muta.* *Cicada furcularia.* *Cicada frumentaria.* *Cicada auenaria.* *Κερκώπη.* *Cicada marina.*

ſum illis corpus eſt,neque membranam habēt adeo manifeſtam. Sunt ita- E
que cicadarum duo geneta:aliæ minores quæ primæ proueniunt,quæque
ſunt mutæ,& nouiſſima pereunt:ſunt autem multæ: aliæ maiores,quæ ca-
nūt,præcinctu diuiduæ,ut modo diximus,ſiue minores,ſiue maiores ſunt.
Quæ autem non canunt,indiuiduæ conſtant. Vocant nonnulli grandiores
illas & canētes,achetas:minores tettigonia,id eſt cicadas mutas.Sed cane- 3
re uel in hoc ſecundo genere poſſunt paulùlum quę præcinctæ prodierint, 4
ſed priores illæ magis canorę ſunt. Mares cātant in utroque genere, fœmi-
næ ſilent,uti modo diximus.Quidam duo alia genera faciunt earum : fur-
culariam,quæ ſit grandior: frumentariam quam alij auenariā uocant: ap-
paret enim ſimul cum frumentis areſcētibus. Gentes ueſcuntur iis ad oriē- F
tem,etiam Parthi opibus abundantibus:ante coitū mares præferunt,à coi-
tu fœminas:quippe quæ oua candida guſtu habeāt grata. Cicadas dant nō- 5
nulli iis qui colico dolore afficiuntur,cum paribus numero granis piperis,
tribus ſcilicet aut quinque aut ſeptem. Cicadę,inquit Dioſcorides,ſi aſſatæ 6
edantur,ueſicæ doloribus auxiliantur. Eſt & cercope animal cicadæ ſimi- 7
le,ut Pſeuſippus author eſt. Eſt etiam cicadarum genus marinum,quarum
maxima parui carabi ſpeciē habet:uerūtamen cornua nō ſimiliter atq; ille
magna,nec aculeos habet. Pinnæ ipſius exiguæ,terrenarū alis ſimiles ſunt.

Arguta cicada.

1 Plinius:Pro eo quiddam aculeatum linguis ſimile,& hoc in pectore,quo rorem lambat. 2 Quam acutam habent. Theod. aſperitate præacuta quam parte habent poſteriore. Ex Plinio forſitan. Plinius: Aſperitas præacuta in dorſo qua excauant fœ- G
turæ locū in terra. 3 Achetas: Theod. argutas uertit. 4 Apertius atq; magis explicatę ita legeretur apud Ariſt. mea quidē ſentētia, trāſpoſitis uerbis, ᾄδουσι δὲ καὶ πλέον οἱ μικρὸν διῃρημένοι. 5 Quæ oua candida,&c. Plin. Ouis corū corruptis quæ ſunt candida: 6 Si aſſatæ edātur,&c. Cicadas in patellis toſtas ediſſe, prodeſt ueſicæ doloribus, inquit Plin. 7 Cicadæ ſimile,&c. ὅμοιον τέττιγι (inquit Athenæus) καὶ φυγονίῳ: ubi fortaſſe legendum erat τεττιγονίῳ.

De locuſtis. Cap. CCXV.

Locuſta. *Ἀκρίς.* *Spinæ caulem uocat Plinius.*

CVm inſectorum maxima pars perexigua ſit, locuſtæ magnitudinem
aliquam habent effatu dignam. Crura habent parte poſteriore ad gu-
bernaculorum effigiem condita,& mediis lōgiora,quibus ſaliunt pulicum 1
more. Oculos Nigidius nullos locuſtis ineſſe dicit. Ventrem intus habent
& inteſtinum replicatum. Maribus fœminæ maiores ſunt,quarum caudæ H
adnaſcitur cauliculus,quo in terra fixo pariūt:eo mares uacant. Procrean-
tur locuſtæ ex animalibus ſui generis: & coeunt eodem modo quo cætera 2
inſecta quæ coeunt,mare ſcilicet fœminā ſuperueniente, & in eum fœmi-
næ ultimo caudę reflexo,tardóque digreſſu. Pariunt fœminæ in terra fixo
cauliculo illo qui caudæ adnaſcitur:ac uniuerſim, & loco eodem fœtū de-
ponunt,ita ut quaſi fauus eſſe uideatur:hinc uermiculi ſpeciem oui geren-
tes oriuntur:qui terreno quodam prætenui tanquā membranula ambiun-
tur:qua diſſecta,emergunt locuſtæ ac euolant. Tam mollis fœtura hæc eſt,
ut ad tactum leuiſſimum cōteratur: non ſummæ telluri partus committi-
tur,ſed paulò altius: durátque hyeme ſub terra. Hic concoctione peracta,
ſubſequenti

A ſubſequenti anno exitu ueris, exeunt ex illo terreno amiculo paruæ locuſtę & nigrantes, ac ſine cruribus pennísque reptantes: deinde maiores ſtatim efficiuntur. Pariunt exitu æſtatis, & ſtatim à partu moriuntur, uermiculis circa collum innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Tam friuola ratione morientes, ſerpentem cum libuit necant ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus. Vernis aquis intereunt oua, in ſicco uere magnus prouentus: alij duplicem earum fœtum, geminúmque exitū tradunt, uergiliarum exortu parere: deinde ad canis ortum obire, & aliàs renaſci: quidam arcturi occaſu renaſci. Eſt & alius earum obitus: gregatim ſublatæ uento, in maria aut ſtagna decidunt: lōginqua quoque maria ab iis trāſiri feruntur, continuata plurium dierum profectione. Nanque & grandiores cernuntur, & tanto uolant pennarum ſtridore, ut aliæ alites credantur,

B ſolémque obumbrent. Italiam ex Africa magna cohorte infeſtant, omnia morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Locis montanis aut tenuibus locuſtæ non fiunt, ſed planis rimoſiſque: pariunt enim in riuis ſua oua. In India ternum pedum longitudinis eſſe traduntur, cruribus & fœmoribus ſerrarum uſum præbentes cum inaruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant, inquit Ariſtoteles: uerum Plinio uox earum proficiſci ab occipitio uidetur. Eo in loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur: eóſque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Pars quædam Æthiopum locuſtis tantum uiuit fumo & ſale duratis in annua alimenta, atque ob eam rem acridophagi nomen habent. urinæ anguſtiis quas diſurias uo-

C cant & ſtranguriæ, maxime mulierum, ſuffitu proſunt locuſtæ. Eſt quoddam genus locuſtæ, aſiracus aut axirachus dicitur, aut ὄνος, id eſt aſellus,

1 ſine alis, craſſioribus cruribus: recens hic & exſiccatus contra ſcorpionis morſus magnopere iuuabit ſi ex uino bibatur. Hac in frequenti ci-

2 bo utuntur Afri, qui Leptin incolunt. In locuſtarum genere cenſentur attelabos, ſiue brucus, attaces, ophiomachus, maſtace, moluris, & parnops. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) pariunt in aruis ceſſantibus, quo modo & cicadæ. Pariunt autem, & cum pepererint moriuntur, pari modo atque locuſtæ. Intereunt oua eorum aquis autumnalibus cum nimis inceſſerint: at ſicco autumno largior prouentus attelaborum eſt, quoniam mi-

D nus oua intereant. Eſt autem attelabos locuſtarum minima ſine pennis. Eſt animal, inquit Plinius, locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis græce uocatur, Latinum nomen nō habet, ut aliqui arbitrantur authores: nec pauciores hoc eſſe quod gryllus uocatur. Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è mulſa contra orthopnoeas, ſanguinémque expuentibus. Tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes mulierum adiuuat. Margines quoque ulcerum duros aufert cum melle. Magnam authoritatē gryllo perhibet Nigidius, maiorem magi, quoniam retro ambulet terrámque terebret, & ſtridat noctibus. Venantur enim formica circunligata capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat, & ita formicæ complexu extrahitur. Auribus prodeſt gryllus cum ſua terra effoſſus & illitus. Lenit

Pariūt autūni tempore. Plin.

Aſiracus. Axirachus. ὄνος, aſellus.

Attelabos. Brucus. Attaces. Ophiomachus Maſtace. Moluris. Attelabus.

Tryxalis. alias troxalis.

Gryllus.

Gryllus.

Alias, circūligato.

& tonsillas gryllus infricatus: aut si quis manibus quibus eum contriuerit, E
tonsillas attingat.

Apteros.

1 Crassioribus cruribus, μεγαλόκωλος, id est, prælõgis cruribus, ut uertit Ruellius. Hunc Paulus apteron uocauit, quia pẽnis careat. Hermolaus. 2 In locustarum genere, &c. In Leuitica lege, in iis quæ crura habent ad saltum idonea, numerantur Brucus & quæ illi similia sunt: attaces, & quæ illi similia sunt: ophiomachus, & quę illi similia: locusta, & quæ illi similia. Locustarum speciem illam, quam onon appellant, etiam brucum uocari putant, uti refert Hermolaus, rodentem sata. Et attacen in sacris literis appellatam, Nicander mastacen appellat pro bruco, Aristoteles attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici uoluit, ut molurin, quæ frumenta depopulatur. Molurides in pratis uictitant, ut uidetur ex Nicandro, locustis similes.

Tetrapelyrides. *Cornops.* *Parnops.* *Pornops.*

Ionia locustas à numero pennarum tetrapelyridas nominat: alij cornopas & parnopas aut pornopas: unde cognomen Herculi & Apollini quoque in Æolia, quod locustas abigat, κορνοπίων. Hæc Hermolaus fere. Parnopius Apollo ab Atheniensibus dictus est, (ut scribit Pausanias) quòd parnopas eorum agro infestas propulsauerit. Iones (ut Hesichius author est) brucum locustæ speciem dixere, Cyprij locustam uiridẽ, brucum uocarunt, Tarentini attelabon: alij προυγαίαν μάντιν. Est autẽ attelabos locusta parua. Hæc Hesichius. Parnops locustæ species est, ut scribit Aristophanis interpres, quæ se manui facile tractandum prębet. Marcellus Vergilius de locustis ita prodit, Variauit admirabili artificio locustas natura: quis enim tot primum in eodẽ corpore colores facile descripserit? quis tam diuersas corporum formas? quis ingressus, saltus, uolatus earum? Sunt enim quæ uirides, quæ nigræ, quæ liuentes, quæ aliqua parte hunc aliqua illum colorem ostendant. Sunt quæ uolantes tantum, latentem antea colorem aliquem proferant. Sunt quæ simplicibus, quæ pluribus alis uolent: quæ alis carentes saltent: quæ utroque hoc motu priuatæ ingrediantur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ breuioribus cruribus sint: & in his pluribus breuioribúsque, & paucioribus longioribúsque internodiis. Sunt quæ canant, quæ mutæ sint: quæ per diem, quæ in tenebris tantum audiantur. Sunt quæ nihil homini in re rustica noceant, innocentésque à pueris se capi patiantur. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant: utque plura sunt in natura genera, sic etiam pene infinita ueteribus earum nomina fuerunt. Hæc Marcellus. F G

De uaginipennibus, quæ Græci κολεόπτερα uocant. Cap. CCXVI.

κολεόπτερα. Vaginipennia. Scarabeorũ genera. Locus hic Plinij suspectus uidetur, consentiunt tamẽ exẽplaria.

E Volucribus insectis quædam membranas ipsas quibus uolant, crusta superueniente quasi uagina, tutelæ gratia inclusas gerunt, unde κολεόπτερα dicuntur, quasi uaginipennia dixeris. Horum tenuior fragiliórq; penna: his negatus aculeus est. hęc & senectutem exuere solent. In iis scarabeus est, cuius plura sunt genera. uolitant enim alij magno cum murmure aut mugitu: alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno stridore uocales. Quoddam rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus uolutant: paruósque in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Hæc Plinius. Propter hũc scarabeum qui pilulas uoluit, Ægypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligit Solis operũ similitudinẽ huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. H

Scarabeus. Κάνθαρος. Plin. Scarabei rosa fugantur.

Scarabei, inquit Theophrastus, rosarum odore necantur, Græci cantharum uocãt. Canthari, inquit Aristoteles, in fimo, quẽ r uoluunt, conduntur per hyemem, paruósque uermiculos pariũt, ex quibus ipsi procreantur. ubi metuerint, hi motu cessant, totóque corpore indurescunt

A ſcunt ſeſe contrahentes:id quod patet maxime cum tanguntur. Melolonthæ (quas ſcarabeos uirides & galerucas uocant nonnulli) uermibus fimo bouis aut iumenti creatis gignuntur:& inter uolandum ſonitũ edunt. Scarabei uiridis natura,inquit Plinius, contuẽtium uiſum exacuit: itaque gẽmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcunt. Carabo (quem Theodorus modo taurum uocat,modo fullonem) antennæ ante oculos prætẽduntur,ut papilioni. Gignitur hic ex uermibus qui in lignis aridis naſcuntur. Et primum quidem uermes ipſi immobiles fiunt: mox diſrupto putamine carabus exit,aliorum more qui ex uermibus gignuntur. Tauri uocãtur ſca-

Μηλολόνθη. Scarabeus uiridis. Galeruca. Carabus, κάραβος. Taurus. Fullo. Taurus.

2 rabei terreſtres,inquit Plinius,ricino ſimiles:nomen cornicula dedere: alij pediculos terræ uocant. Ab iis terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitiis,& podagris,triduo non abluunt:prodẽſtque hęc medicina in an-

Pediculus terræ.

B num.Fullo ſcarabeus uocatur albis guttis. In quodam genere ſcarabeorũ grandi,cornua prælonga,biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cum libuit coeuntibus.Infantum remediis etiam ex ceruice ſuſpenduntur,Lucanos uocat hos Nigidius. Scarabeorum cornua denticula adalligata, ad infantium urinam cohibendam, amuleti naturam obtinent. Fodiunt rutili & prægrandes ſcarabei tellurem aridam, fauóſque paruæ & fiſtuloſæ modo ſpongiæ medicato melle fingunt. Eriphiam herbam multi prodidere: ſcarabeum hæc in auena habet ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi,unde & nomen accepit.Et è leguminum uermiculis naſcuntur animalia pennata.Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumenta erodens. Coeunt quidem cantharides & generant, uerùm non ſui generis animal,

Fullo. Lucanus. Scarabeus rutilus. Scarabeus in eriphia herba. Cantharis.

C ſed uermiculos tantum:neque ex animalibus procreãtur,ſed ex putreſcẽte humido aut ſicco. naſcuntur enim ex uermiculo in ſpongia cynorhodi cynacanthéſue,id eſt,ſentis caninæ,quę fit in caule:ex erucis item fici, piri,pini,fraxini & roſæ.Fiunt enim in his omnibus uermes, ſed fœcundiſſime in fraxino:in alba roſa minus efficaces. Ad medicamenta cæteris præſtant è tritico collectæ.Potentiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis, quas in pen-
3 nis tranſuerſas habent,oblongo corpore craſſæ,ac blattarũ modo pingues: præſertim ſi ſuper acetum per linteolum uaporentur. Inertiores minutæ, latæ, piloſæ: inutiliſſimæ uero unius coloris macræq́ue:uis earum adurere corpus,& cruſtas obducere: uel,ut Dioſcoridi placet,erodere exulceraréq;

Quæ è frumẽto colliguntur, inquit Dioſcorides. Multum pingues, ĩquit Pli.

D & calorem incitare:qua de cauſa admiſcentur medicamentis quæ lepras ſeráſque lichenas,& cancri naturam habentia ſanant.Ad ungues itaque pſorodeis cum ceratis aut emplaſtris idoneis impoſitæ,ita illos auferunt ut toti cadant.Admiſcentur quoque iis quæ clauos auferũt:aliqui alopecias cantharide trita illinũt cum pice liquida,nitro præparata cute.cauſtica uis earum,cauendũmque ne exulcerẽt alte.Poſtea ad ulcera illa facta,capita murium,& fel murium & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Cantharides mixta calce pauos ſcalpelli uice auferunt: nonnulli paululũ quiddam earum iniicere ſolent in medicamenta, quæ urinam cient: uetum in iis magna quæſtio,quoniam ipſæ uenena ſunt potæ, ueſicæ cum cruciatu perpetuo. Coſſinum equitem Romanum amicitia Neronis principis no-

tum,cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Ægypto medicus ad hanc E
ualetudinem eius à Cæſare,cum cantharidum potum præparare uoluiſſet,
interemit:uerum illitas prodeſſe non dubium eſt cum ſucco taminiæ uuæ
& ſeuo ouis uel capræ. Ipſarum cantharidum uenenum in qua parte ſit,nõ
conſtat inter authores:alij in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alij negant.
Conuenit tamen pennas earum auxiliari in quacũque parte ſit uenenum,
quibus demptis lethale eſt. Hæc Plinius. In medicamenta quæ urinã cieãt,
nonnulli ſolas alas cum pedibus iniiciunt,quæ alexiteria eſſe dicunt iis qui
corpora ipſarum cantharidum ebiberint:alij contra. At nos, inquit Galenus,
totas cantharidas iniicere ſolemus. Menſes ciunt & urinã:ideo & Hippocrates hydropicis dabat:ita Plinius. ut uero Dioſcorides, Menſes ciunt F
peſſariis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impoſitas hydropicis auxiliari prodiderũt, ut quæ urinam moueant. Olfactu picem liquidam referunt:guſtu cedrum,ut Nicãder prodidit. Eaſdem uires habet

Bupreſtis. *Βουπρήστις.* *Scarabeus longipes.*

& bupreſtis,animal cantharidi ſimile:uel,ut Dioſcoridi placet, è cantharidum genere bupreſtis eſt:animal rarum in Italia,ſimilimum ſcarabeo longipedi,ut Plinius tradit. Fallit inter herbas bouem maxime, unde & nomẽ inuenit:deuoratúmque tacto felle,ità inflammat ut rumpat. Hęc cum hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſinectica ui. Reponuntur eodem mo

Pityocampæ.

do bupreſtes quo cantharides. Eadem quoque uis quæ cãtharidi, & pityocampis eſt,erucis ſcilicet in picea naſcentibus. Pinorum quoque erucas pityocampas uocant:è quibus uermiculi poſtea naſcuntur, qui acceptis alis G
euolant,quemadmodũ & in ficu & cynorhodo ſiue camina ſente,cantharidum genus,uti modo diximus. Pityocampę in oleo coquuntur,quo utun 4

Hippocãpus.

tur nonnulli, ut ne pili renaſcantur euulſi. Hippocampus marinum animal eſt exiguum,cuius cremati cinis cum pice liquida aut axungia ſeu amaracino unguento illitus,alopecias replere fertur: uímque habere digerentem pariter & extenuãtem. Leporis marini ueneficiũ reſtringuunt poti 5
hippocampi:lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti: & urinæ incontinentiam quoque hippocampi toſti, & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Alopecias replet hippocampinus cinis, nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto. Lichenas & lepras tollit hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Hippocampi necantur in roſaceo, ut perungantur ægri frigidis febribus: & ipſi adalligantur ægris. H

Scarabeus pilularius. *Coprion.* *Lucanus.*

1 Cantharum uocant. Scarabeum pilularium uertit Theodorus, coprion ab Hippocrate uocatur. 2 Nomen cornicula dedere. Scarabeum quendam dicit eſſe Plinius,cui ſunt cornicula reflexa: an hunc forſitan intelligat,an illum qui Lucanus uocatur,an alium quempiam? 3 Si ſuper acetum,&c. Quónam modo ita parentur cantharides, docent Dioſcorides,Plinius & Galenus. 4 Hippocampus, &c. Narrantur à Plinio Nereides à ſcopa in marmore ſculptæ, ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes,ut uideatur forſitan hippocampus grandius eſſe animal. 5 Poti hippocampi,&c. Hippocampi quomodo ſint uenenoſi: & iterum quomodo ſalutares,ad canis rabidi morſum,legas apud AElianum.lib.11.

De erucis,

A De erucis,& quæ ex iis gignuntur,ut papilionum generibus,& de pennatis quibusdam aliis quæ ex uermibus gignuntur. Cap. CCXVII.

ERucæ,dirum uel ipsis arboribus animal:erodúntque aliæ frõdem,aliæ *Eruca.*
florem:ac depastam arborem turpi facie relinquunt.Nascitur hoc ma- *Κάμπη.*
lum tepore humido & lento:atque in primis ex rore.Insidet hic uirentibus *Aliàs,tempore.*
foliis maximæ brassicæ,raphaníue,ut Plinius tradit. Primum minus quid
milio consistit in folio spissatum sole.Mox uermiculi inde contrahũtur &
accrescunt:deinde intra triduũ erucæ paruæ afformantur: quæ auctæ mo-
tu cessant, suáque forma immutantur, appellantúrque tantisper chrysal- *χρυσαλλίδες.*
lides,quasi aurelias dixeris,duro intectæ putamine,ad tactum mobiles, a- *Aureliæ.*
B raneosis quibusdam inuolutæ:non os,non aliud ex membris quod conspi-
cuum sit,possident.Longo post tempore,putamine obrupto, euolant inde
animalia pẽnata,quas ψυχὰς,id est papiliones uocamus. Itaque primũ dum *ψυχή.*
erucæ sunt,cibo aluntur,atque excrementum emittunt:at uero cũ in chry *Papilio.*
sallidas dictas transierint,nihil uel gustant uel excernunt. Erucas Ouidius *Eruca.*
tineas agrestes uocauit, *Tinea agrestis*

Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ,res obseruata colonis
Ferali mutant cum papilione figuram.

Papiliones antemnas ante oculos prætensas habent:papiliones & quæcun- *Papilio.*
que ex erucis orta,sibi colorem à sua eruca trahunt. Sunt & erucæ quæ un-
C dent ingressu:parte enim innitentes priore,contrahunt sese adducentes po *Πηνία, τὰ*
steriorem,arcuatímque incedunt:ex iis generantur quæ uocantur πηνία & *Acie.*
ὕπερα,id est acie & superæ. In brassicæ caule gignuntur uermiculi quidam: *Ὕπερα,* *Superæ.*
ex quibus immutatis orsodacnę creantur quas mordellas appellem.Erucas *Orsodacne,*
è tithymalo nascentes,aculeatas esse prodidit Hippocrates. Erucis quæ in *Mordella.*
oleribus nascuntur cum oleo peruncti à uenenatis bestiis feriri negantùr. *Eruca tithymali.*
Papilionẽ qui luminibus accẽsis aduolitat,Nicander phalęnam uocat:alas
habet mẽbranosas,siccas,& quæ tangenti ueluti cinere aspersæ appareant. *Erucæ olerũ.* *Φάλαινα.*
Hæc & psora nuncupatur,& à posterioribus κανδηλοσβέστης: qui lucernarum *ψώρα.*
luminibus aduolat,Aristoteles hepiolum uocat.Papilio,inquit Plinius, lu- *Κανδηλοσβέστης.*
cernarum luminibus aduolans,inter mala medicamenta numeratur: huic
D contrarium est iecur caprinum. Hippanis fluuius apud Cimeriũ Bospho- *Hepiolus,*
rum,sub solstitio defert ueluti folliculos acinis maiores,quibus quadrupe- *Ἠπίολος.* *Ephemerum.*
des uolucres erumpunt:quod genus animalis in postmeridianum usq; diei
tempus uiuit & uolat:mox descendẽte sole macrescit & languet,donec oc-
cidente moritur,uita non ultra unũ diem peracta:unde hemerobion,idest, *Hemerobion,*
diarium appellatum est.Quatuor pẽnis totidémque pedibus mouetur: at- *Diarium.*
que ita simul & quadrupes & uolucre est. Fit ex quodam uerme grandiore
qui ueluti cornua gemina protendit,suíque generis est,primũ toto immu-
tato eruca:deinde quæ bõbix aut bombilis bombiliúsue appellatur:ex quo *Bombix,* *Bombilis,uel*
necydalus.Quæ uaria formarum successio in sex mensibus completur. Ex *Bombilias.*
hoc animalis genere bõbicina illa mulieres nonnullæ torquendo in filum *Necydalus.*

Aliàs, Plinius Pamphila Platis filia. *Bombyx.*

deducunt:deinde texunt.Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia di E
citur.Bombycas & in Co insula nasci tradunt: cupressi, terebinthi, fraxini,
quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante.Fieri autem pri
mo papiliones paruos nudósque:mox frigorum impatiētia, uillis inhorre-
scere,& aduersus hyemem tunicas sibi instaurare densas,pedum asperitate
radentes foliorum lanuginē in uellera: hâc ab iis cogi subigíque unguium
carminatione:mox trahi inter ramos,tenuari ceu pectine: postea apprehē-
sam corpore inuolui nido uolubili.Tunc ab homine tolli:fictilibúsque ua-
sis tepore & furfurum esca nutriri, atque ita subnasci sui generis plumas,
quibus uestitos ad alia pēsa dimitti. Quę uero cœpta sunt lanificia,humo-
re lentescere,mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes etiam
uiros leuitate usurpare,propter onera æstiua:in tantū à lorica gerenda dis-
cessere mores,ut oneri sint etiam uestes. Lucent ignium modo noctu late- F

Lampyrides, Cicindelæ.

rum & clunium colore lampyrides,id est,cicindelæ,nunc pennarum hiatu 2
refulgentes:nunc uero compressu obumbratæ(fulgor nanque ille igni simi
lis alarum compressu tegitur)non ante matura pabula,aut post desecta cō-

πυγολαμπίδες, ἢ πυρολαμπίδες. *Nitedulæ.* *Βόστρυχες.* *Cirrus.* *Xilophthoros.* *Ligniperdis.*

spicuæ, pygolampidas uocat Aristoteles.Earum aliæ pēnatæ sunt, aliæ im-
pennes,non aliter atque in formicis. Erucis enim quibusdā corpore piloso 3
non grandi,primum pygolampides fiunt,non tamen uolucres: quibus de-
inde mutatis,pennigera animalia gignuntur,quos βοστρύχους uocant,hoc est
cirros. Nascitur uermiculus quidā,cui nomen xilophthoro (ac si ligniper- 4
dem appelles).Caput suo putamine exerit uarium,pedes in suprema parte 5
cernuntur:reliquum corpus tunica araneosa integitur,suóque tegumento
hærentes festucas gerit,ita ut forte eas casúque sibi contraxisse dum ambu- G
laret uideatur:uerum ipsæ natiuæ hærent tunicæ: & ut limacibus testa,sic
totum id uermiculo huic adhæret:nec decidit unquam, sed euellitur ut na
tiuum.Quòd si hanc eius tunicam detrahas, expirat pari modo,atq; limax
testa detracta hebetescit:processu utique temporis id quoque in chrysalidē
transit,ut eruca,atque immobile uiuit.Sed quidnā ex eo animalis pennati
oriatur,compertum non adhuc est.

1 Papilionem habet Plinius inter morbos apum(uti suprà diximus) ignauum &
inhonoratum,qui luminibus accensis aduolitet, apibus nō uno modo pestiferum: sed
an eundem intelligat cum Nicandri phalæna,considera lector. 2 Aliter.Lucent ue-
spere per arua cicindelæ:ita appellant rustici stellātes uolatus:Gręci uero lampyridas. H
3 Erucis enim,&c.Ita legit Theodorus:uerū exemplaria Græca nostra ita habent,
Erucis quibusdam nigris corpore piloso.&c. 4 Nascitur uermiculus,&c.Plinius
hoc animalculum in tinearū genere reponere uidetur,sed absque nomine. 5 Pedes
in postremo habet,uertit Theodorus. (ἐπ' ἄκρῳ.)

De Bestiolis quibusdam quæ in lignis aut arboribus nascuntur. Cap. CCXVIII.

Acari. *Cosses.* *Cossi.*

IN ligno gignitur animal candidum,quod omnium animalium esse mi-
nimum existimatur, nomine acari. Sunt & cosses in uermiū genere qui 1
in ligno nascuntur:hos & cossos quoque uocant nonnulli. Vermiculantur
enim magis minúsue omnes fere arbores:idq; aues,caui corporis sono ex-
periūtur.

A periuntur. Iam quidem & hoc luxuria esse cœpit: pręgrandésque roborum
delicatiore sunt in cibo, cossos uocant, atque etiã in farina saginati, hi quo-
que altiles fiunt. Maxime autem arborum hæc sentiunt, pyri, mali, fici: mi-
núsque quæ amaræ sunt & odoratæ. Cosses qui in ligno nascuntur, sanant
ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari põdere anisi & ex oleo illiti. *Vermes rubri.*
Vermes ex arboribus rubri cũ oleo triti, exulceratis & ruptis auribus præ-
clare medentur. Eorum autem uermiũ qui in ficis existunt, alij ex ipsis na-
scuntur arboribus: alios parit qui uocatur cerastes: peculiare enim est quod *Cerastes.*
de eo notatur quem cerasten appellant. Cum enim uermium magna pars *κεράστης.*
specie formáue inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est,
quòd in alia arbore fructúue nati, translati in aliud genus seruari nequeũt.
B Cerasten autem & in olea nasci, & in fico parere asseuerant. Habet itaque
& ficus suos uermes: & illos quoque emittit, quos alienos receperit: omnes
tamen in cerasten figurantur, sonúmq; edunt ceu paruuli stridoris. Et sor-
bus arbor infestatur uermiculis rufis, pilosis, atque ita emoritur. Mespila
quoque in senecta, obnoxia ei morbo est, uermiculationi scilicet. Aliqui
uoluocem appellant animal prærodens pubescentes uuas. Inuoluulum uo *Voluoces.*
cat Plautus nequam bestiam & damnificam quæ in pampini foliis intorta *Inuoluulus.*
implicat se eáq; erodit. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites *Byturus.*
in Campania rodant. Genus est animalis, inquit Columella, uolucra appel *Volucra.*
latur: id fere prærodit teneros adhuc pãpinos & uuas. Apud erithræos mi-
liuntis incolas (inquit Strabo) Ipoctonus colitur, quòd ipas, qui uitibus infe *Ips.*
C stissimi sint, interficiat: nam ex erithręis omnibus solum inter illos hęc be-
stiola non gignitur. Olea ubi quercus effossa sit male ponitur: quoniã uer-
mes qui ranæ uocantur in radice quercus nascuntur, & transeunt. Anima- *Rana, uermis.*
lia quædam exilia in esculis nascuntur, appellantúrque galbæ. Materiã cæ- *Galba.*
sam infestantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauissi *Teredo,*
mo, rodunt dentibus, perforántque robora, uel sono teste. Hæ tantum in *τερηδών.*
mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres, tine- *Tinea.*
as uocãt: culicibus uero similes, triphas. Quartum est & è uermiculorũ ge *Thrips.*
2 nere. Hęc Plinius: Theophrastus uero ita habet, Quæ mari putrescere aptæ *θρίψ, ὁ.*
sunt, erodi à teredine solent (teredo enim non nisi in mari enasci potest). *Teredo,*
3 quæ autẽ terra, uermiculis quos σκώληκας uocant, & iis quos thripas: est autẽ *τερηδών.*
D ipsa teredo corpore parua, capite magno & dẽtibus. Qui uero thripes dicũ *σκώληκας.*
4 tur, uermiculis similes constant, quibus paulatim materies perforatur: sed *Thrips.*
hæc curari facile possũt. Nam si offensa materies trahatur in mare, durare
nimirum ualet: quæ uero teredinem senserit, curari hæc minime potest.
Vermium autem qui nasci in materie solent, alij putrescente ipsa materia *σκώληκες.*
generantur: alij parientibus aliis uermibus. Pariunt enim uel in cæsa mate- *Vermes qui in*
rie uermes (quemadmodum in arboribus, qui cerastæ uocantur) cum scili- *ligno nascun-*
cet tam erroserint atque excauauerint, ut se circũagere possint. Fugiũt uer- *tur.*
mes ligna odorata, amara, duráque: quoniã hæc erodere nequeant, ceu bu-
5 xum & cupressum. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini trã- *Teredo.*
dunt: & omnem materiem teredinem sentire affirmant prætetquam olea-

ſtrum atque oleam,quas amaritudinis cauſa,neque teredo neque uermicu E lus rodit.Dicunt & pinum plusquam abietē corrodi à teredine poſſe: hanc enim eſſe amaram,pinum uero dulcedinis nonnihil habere. Tineæ,quæ græce σῆτες uocantur, in lanis & quibuſuis lanitio confectis,præſertim pul- 6 uerulentis,oriuntur : atque etiam magis ſi araneus unà includatur: ſi quid enim humoris ineſt,hic abſorbens exſiccat.Naſcitur autē & in tunicis hoc uermiculi genus: & in cera quoque uetuſta. Necnon in chartis libríſue gignuntur beſtiolæ perquā paruæ,partim ſimiles iis quæ in ueſte: partim uero ſcorpioni,ſed ſine cauda.Gignitur enim in libris beſtiola ſcorpioni ſimilis,quæ & chelas brachiáue forcipibus biſulcis dentata habet.

Tineæ, σῆς.

1 Sunt & coſſes,&c. σκώληκας ἐκ τῶν κέδρων,Theodorus Coſſos uertit.Paſcitur Picus Martius coſſis:Et cum coſſos uenatur, tam uehementer excauare, ut ſternere arbores dicatur. Huius generis uermium meminit & Galenus inter alimenta, lib.3 De alimēt. F 2 Thenphraſtus,&c.Tria tantum genera poſuit Theophraſtus. 3 Quos Theophraſtus σκώληκας καὶ θρῖπας dixit,Theod. uermiculos & tineas uertit.Plinius:Tineas & thripas uocauit.& culicibus ſimiles thripas dixit : thripes etiam uermiculos ſignificare uidentur qui radices ſiccas erodunt:unde radices θριπήδεστοι dicuntur apud Theophraſtum. 4 Nam ſi offenſa materies,&c.Græce ita habetur τὰ θλασθέντα γὰρ ὅταν εἰς τὴν θάλατταν ἐλυθῇ, φησι. 5 Teredinem,&c. In ueſtibus quoque & in carne ſunt teredines.Plinius lib.8.cap.48 de Seruij Tullij prætexta, Mirum nec teredinū iniurias ſenſiſſe,&c. lib.uero 28.cap.11. Carnes nullas teredinē ſentire,inquit,luna decreſcēte induratas ſale. 6 In lanis quibuſuis,&c.Tinea lanaria recte dicetur,ut altera lignaria,mea certe opinione.

Tinea. Θρίψ.

Tinea lanaria

De nonnullis quæ in aliis ſtirpibus,aut fructibus creantur, beſtiolis. Cap. CCXIX.

G

NOn in arboribus ſolum atque lignis aliíſque quæ inanima ſunt, animalcula gignuntur ſpecie uaria, ſed in fructibus quoque iis qui beſtiolas creant(nonnulli enim quia ſicci ſunt,uel quòd amaritudinem quādam aut acredinem habent,nulla animalia contrahunt)ſingula pro ſuo humore peculiare animal creant: ceu triticum atque ordeum τοὺς κῖας, id eſt curculionem:fabæ,quod aliqui μίδας: & ſimili modo lens, lenticula, & piſum, & alia.De curculione hæc tradunt.In reponendo tritico curāt, inquit 1 Varro,ne humor aut aër tangere poſſit, niſi cum promitur ad uſum : quò enim ſpiritus non peruenit,ibi non oritur curculio. Sic conditum triticum manet,uel annos quinquaginta:milium uero plus annos centum.Pura frumenta,inquit Columella,ſi in annos reconduntur,repurgari debent : nam quanto ſunt expolitiora, minus à curculionibus exeduntur. Multi tamen frumenta uentilare quoque uetant, quia magis miſcentur animalia totis aceruis:quæ ſi non moueantur in ſummitate intra menſuram palmi,ſubſiſtent:neq; ultra prædictam menſurā noxia animalia poſſe generari aiunt. Et gurgulionem,inquit Plinius,non deſcendere infra quatuor digitos tradunt,nec amplius periclitari frumētum.Factis granariis, amurca luto mixta parietes linūtur:Hæc res,inquit Palladius,gurgulionibus & cæteris noxiis animalibus inimica eſt.Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis, quo cauis dentium cera incluſo,cadere uiciati dicuntur. Vermiculationem poma ipſa

H

Κίς. Curculio. Μίδα. Curculio.

Farris uermiculi. Vermiculatio pomorum.

A ipsa per se quibusdam annis sentiunt. mala, pyra, mespila, punica, oliuæ, sed in oliua ancipiti euentu: quando sub cute nati uermes, fructum adimunt: augent si in ipso nucleo fuere erodentes eum: caro enim non tangitur. Gigni illos prohibent flatus & pluuiæ quæ fiunt post arcturum: eædem si austrinæ fuere, generant. In fruticis cuiusdam pomo cui κόκκος nomen est, nascitur bestiola, quæ cum fructus ad maturitatem peruenerit, euolat conopi similis: antea uero quàm maturescat, fructum colligũt, & animalculi sanie lanas inficiunt. Inueniũtur in gramine uermiculi, qui adalligati collo cõtinent partum. Detrahuntur autem sub partu, aliàs eniti non patiuntur: cauendum etiam ne in terram ponantur: conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. Is uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum ap-
B pellatur, inuenitur, cauis dentium inditus, mire prodest ut facile excidant. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi: hos adalligatos, protinus mederi tradunt infantibus si quid ex cibo hæreat. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem herbam & spinosam, caule ferulaceo alto, cui summo capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate, uermiculos nasci tradũt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partẽ qua dens doleat, miréque ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno: & ita si terrã non attigerit. Sicuti thrips lignarius uermis, & cis triticarius uocatur, & ordearius, uti modo diximus: sic ips cornicularius, sic uestiarius & ix uitiarius appellatur, ut Phocion author est.

Cocci uermiculus. *Vermiculi graminis.* *Thrips.* *Cis.* *Ips. Sis, Σὴς.* *Ips, ut Strabo niplacet, uitiarius est uermiculus.*

1 De curculione. Populátque ingẽtem farris aceruum gurgulio, inquit Vergilius:
C idem opinor qui curculio. *Gurgulio.*

De bestiolis quibusdam, quæ in igne, niue, aut terra ipsa gignuntur.

Cap. CCXX.

IN Cypro insula ærariis fornacibus, ubi chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ: paulo muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliunt atque ambulant. Volat
1 pennatum quadrupes, inquit Plinius, appellatúrque pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: emoritur autem hoc genus, cum ab igne dimotum est, longioréue paulo uolatu euasit. At uero aliis pyrausta, cum flamma uel maxime uiget, aduolat: atque delapsus uiuus comburitur. In niue uetustiore gignuntur uermes qui & hirti sunt & rubidi: quoniam & ipsa nix uetustate rufescit. In alia etiam niue & candidi & grandiores
D inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. Emoritur & hoc genus si à niue dimoueatur. Apollonides σκώληκας, id est uermes. Theophanes σέρφας, bestiolas uocauit in niue prognatas, in quibus & aquam puram & potabilem inueniri tradunt. Nec aliter in niue hæc animalcula procreari quàm in fornacibus metallicis κώνωπες, id est culices, ut uocãt, ex flamma & scintillulis. In luto, humescentéque humo sponte proueniunt, quæ γῆς
2 ἔντερα, id est, intestina terræ uocantur, & uermes terreni atq; lumbrici. Vermis hæc habent naturam, corpus uero anguillarum: oculi his nulli. Ita ingrediuntur, ut præcedente parte priore, quod reliquum est corporis ad illã contrahant, atque hoc pacto ex uno loco in alium feruntur. Oriuntur autẽ

Bestiolæ ĩ igne genitæ. *Pyralis.* *Pyrausta.* *Pyrigon.* *Vermes in niue.* *σερφοί, σιρφὲς.* *Κώνωπες ex igne.* *γῆς ἔντερα.* *Intestina terræ* *Vermes terreni.* *Lumbrici.*

tum in mari,tum etiam in fluuiis ſtagníſque, putredinis maxime ratione, E
ſed in mari qua algæ fiunt:in ſtagnis autem & fluuiis iuxta ripas. Terreni
uermes triti præciſos neruos glutinant impoſiti:uulnera uero recētia adeo
conglutinãt,ut neruos quoque abſciſſos illitis,ſolidari intra ſeptimũ diem
Democritus perſuaſerit:itaque in melle ſeruandos cenſet. Cinis eorũ margines
ulcerum duriores abſumit cum pice liquida uel ſimblio melle. Quidam
arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur:nec ſoluũt niſi biduo intermiſſo.
Igni ſacro terreni uermes ex aceto illiti medentur. Capilli ne caneſcant,
eorum cinere præſtari,admixto oleo tradunt. Ad aurium uitia uel
deplorata,terreni uermes adipe anſeris decocti infunduntur. Ad dentium
dolores in oleo decocti,infuſique auriculæ cuius è parte doleant, præſtant
leuamentum:uel ſi in contrariam aurẽ inſtillentur, uti docet Dioſcorides.
Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus,ex facili cadere eos cogit: integros F
dolentes illitus iuuat:comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cum
mori radice in aceto ſcyllite decocti, ita ut colluantur dentes: uermes terreni
illiti in ceruices & ſcapulas,ne nerui doleant,præſtant. Grauidis ſecundas
pellunt in paſſo poti. Iidem per ſe impoſiti mammarum ſuppurationes
concoquunt & aperiunt extrahũntque,& ad cicatricem perducũt. Lac deuocant
poti cum mulſo: podagras lenit eorum cinis cum melle, ita ut tertio
die ſoluantur: & pernionibus imponitur eorum fauilla cum oleo. Clauos
pedum ſanãt uermes terreni ex oleo.triti & ex paſſo epoti urinã ciunt.
Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuendos calculos.
Morbo regio reſiſtũt in aceto mulſo cum myrrha:tertianas diſcutiunt
decocti cum anſerino adipe & illiti. Multa & alia ex his remedia ſunt,pro- G
pter quæ in melle ſeruantur.

Iuli, ἴουλος.

1 Pyralis,&c. Pyrigona hunc uocat AElianus. 2 Γῆς ἔντερα,&c. Iulos uocauit hos Numenius. 3 Corpus,hoc eſt corporis formam,opinor.

De beſtiolis quibuſdam, quæ intra animalia aut eorum partes gignuntur. Cap. CCXXI.

Lumbricus. ἕλμις.

Aſcaride. ἀσκαρίδες.

Lumbricus latus, ἕλμις πλατεῖα.

IN excrementis adhuc intra animal contentis oriuntur lũbrici, (ἕλμινθας
Græci uocant) aliorum uermium more, qui ex putredine ortum habẽt,
ex cruda ſcilicet & craſſa pituita. Tria horum genera,latum,teres, & quod
aſcarida appellatur. Sunt porro aſcaridæ paruuli quidã lumbrici, qui parte H
potiſſimum inferiore plenioris inteſtini, quæ podici proxima eſt, gignuntur,
uehementem pruritum loco afferentes:apparéntque plurimi in iumen 2
tis qui male cibum concoquunt. Sentiunt hoc malum homines præcipue
ante pubertatem: uehementioráq; medicamenta ad earum curationẽ deſiderant,
quàm lumbrici teretes. Ex aſcarida nihil aliud procreari poteſt:latum
autem genus ſolum inteſtino adhærens, parit ſimile cucumeris ſemini:
quo indicio medici id genus lumbrici ineſſe intelligunt. Eſt uero latũ illud
genus ueluti pellicula intrinſecus inteſtina cõtegens,in corpus quoddã
uiuum permutata. Longiſſimus hic lumbricus,& qui ſæpe per tota protenditur
inteſtina. Egcritúrque nonnunquam integer,tricenum pedum, ali-

quando

A quando & plurium longitudine. Nonnunquam particulatim eiicitur. Di-
3 citur & κειρία & ταινία, quod fasciis institisue similis sit. Rarior hic uisitur. At *Κειρία.*
lumbricus teres frequentior, ac proinde nulli non cognita forma eius est. *Ταινία.*
In superioribus maxime intestinis gignuntur teretes adeo, ut ad uentricu- *Lumbricus*
lum ipsum nonnunquam ascendant, & per os quandoque aut nares efferã- *teres.*
tur. In pueris multi, & frequentius quàm Ascarides procreantur: faciliúsq; *Ἕλμις στρογγύλη.*
2 medicamentis amaris deiiciuntur quàm alij. In cruribus frequenter, non-
nunquam uero & in brachiorum musculis, lateribúsque ipsis nascuntur
uermes qui dracunculi uocantur: specie terrę uermibus similes, quãdoque *Dracunculus,*
magni, nonnunquam uero minores. In Æthiopia Indiáque, & quæ supra *Δρακόντιον.*
Ægyptum sunt locis, frequentius hoc malum contingit. Estque eorum ge
neratio lumbricis uentris quos latos uocant, non dissimilis: sub cute nãque
B mouentur uiui, nihildum afferentes molestiæ: procedẽte deinde tempore,
ad alterum eius finem suppuratur locus, cutísque aperitur, & dracunculi
caput exeritur: quem si in curando traxeris, dolor uehemẽs excitatur, præ-
sertim si intra trahendum rumpatur dracunculus: quod enim relinquitur
dolores affert molestissimos. Hęc Leonides. At Soranus animal esse dracũ-
culum hunc negat: sed neruosam quandam substantiam esse affirmat, quæ
non mouetur, sed motum quendam habere uidetur. Est uermiculus in lin-
gua canũ, qui uocatur à Græcis lytta: quo exempto infantibus catulis, nec *Lytta.*
rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Quem infestat uermiculus, qui in ipso
1 discrimine ungulæ nascitur, cum idem locus tuberculum habet, cuius me-
dia fere parte, canino similis extat pilus, eíque subest uermiculus. Ferro cau
C tissime tuberculum circunsecari oportet, ne dum amputatur, etiam quod
infra est animal uulneremus: id enim cum sauciatur, uenenatam saniẽ mit
tit, qua respersum uulnus insanabile facit, ut totus pes amputandus sit. Pi-
scibus (ut supra dictum est) innascuntur quædam minuta animalia quæ
partum expellunt. Narrant & bestiolas quasdã uelut lumbricos intra spon
gias consistere atq; ali, quos & euulsis spongiis pisciculi saxatiles deuorãt.

1 Intra animal, &c. Intestinorum animalia uocat hæc Plinius. 2 In iumentis qui male, &c. Solent uitulis, inquit Columella, nocere lumbrici, qui fere cruditatibus nascuntur. 3. Dicitur & κειρία & ταινία, &c. Plinius: Tineam uocat, nisi codices sint mendosi: pro tænia.

D De iis quæ carnis uiuæ humore aluntur, ut pulice, pediculo, ri-
cino, & similibus. Cap. CCXXII.

QVæ ex numero insectorũ, non carne uiuunt, sed carnis uiuæ humore
aluntur, ut pediculi, pulices, cimices: hęc per coitum generant ea quę
lendes uocantur, ex quibus nihil præterea nasci potest. ex iis e- *Lendes*
nim neque ea quæ generarint, proueniunt, nec aliud ullum animal: sed id *Κονίδες.*
quod sunt, sordes tantum persistunt. Vnda maris lendes capiti deducit ini
quas, inquit Serenus. Gignuntur pediculi in uiuentium hominum capil- *Pediculus.*
lo (ueluti in capite) non in superficie ubi furfures consistunt, sed in profun- *Φθεὶρ.*
da cute, ex humoribus quibusdam calidioribus quidẽ, sed qui minus acres
1 sint. Pediculi etiam ex ipsa carne oriuntur, quibus futuris emergũt ceu pu- *Φθεὶρ.*

stulæ quædã sine pure exiguæ, quas si pũgas pediculi exeunt. Accidit mor E bus hic nonnullis hominibus præ nimio corporis humore: & quidem aliquos hac fœditate obiisse proditum est, ut Alcmanem poëtam: Pherecidẽ Syrium, & Scyllam præterea dictatorem. Diodorus pediculos facere ocymi cibum prodidit. Gignuntur & ex uestis genere pediculi: sunt enim ouiũ quas lupus occiderit uellera, & facta ex his uestis, lõge quàm cætera aptiora ad pediculos procreandos. In quibusdam item morborum generibus, copia nascitur pediculorũ. Genus pediculi ferum uocatũ est, durius eò quòd in plurimis gignitur, & corpori detrahi difficilius. Pueris pediculi in capite magis proueniunt, uiris minus: omnino fœminæ magis quàm mares pediculum sentiunt. Quin & ex cæteris animalibus complura pediculo infe F stantur, ut aues: & phasianæ quidem ex eis intereunt, nisi se puluerẽt. Pilos habentium, asinum tantum immunem hoc malo credunt: qui non pediculo tantum, uerumetiam ricino immunis est. Boues utrunque id habent: oues & capræ ricinos habent, pediculis uacant: suibus quoddam pediculi genus grande ac durum familiare est: canibus propriũ est ricinus, qui ab eodẽ 2 animali nomẽ cynorrhaistæ accepit. Est uero ricinus (κρότωνα Græci uocãt) 3 animal, ut inquit Plinius, fœdissimũ, infixo semper sanguini capite uiuens atque ita intumescẽs, unum animalium cui sibi non sit exitus, dehiscítque nimia satietate, alimento ipso moriẽs, cum diutius in fame uiuat: septenis ita diebus durasse tradunt: at in satietate paucioribus dehiscere. Nunquam in iumentis gignitur: in bubus frequens: in canibus aliquando: in quibus G omnia: in ouibus & capris hoc solum. Genus unumquodque pediculi ex corpore ipso sui animalis enascitur. Proueniunt largius pediculi mutatio- 4 ne aquarum, quibus lauare se solent ea quorum natura pediculum patitur. In mari etiam pisces hoc malum infestat: uerum nõ in piscibus ipsis, sed in limo gignitur simile asellis multipedibus, nisi quod caudam hoc amplius-culam habeat. Genus pediculi marinum unum est ubique proueniens: sed maxime in foraminibus & cauernis. Quibusdam uero piscibus ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur. Vocant & in mari pediculos, inquit Plinius, eósque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Item, rigor ceruicis mollitur cum marinis qui pediculi uocantur, drachma una pota. Pisces uel manu caperentur dum dormiunt, nisi pediculis & pulicibus appellatis solicitarentur: nunc uero si somno dati immorentur, noctu ab innu- H mera multitudine illarum bestiolarum occupati absumerentur. Gignuntur hæ in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiam escam de pisce emolitam, si diu in imo manserit, totam corrodant atque absumãt. Et quidem sæpenumero piscator escam demissam, glomeratis undique his bestiolis, perinde ut pilam recipit. Habent thunni & gladij circa canis exortum circa pinnas, ceu uermiculũ quem œstrum uocant, effigie scorpionis, magnitudine aranei. Infestat hoc tãto dolore, ut interdum gladius è mari exiliat: unde fit ut sæpenumero in nauigia incidat. Pulices minima quadam putredine gignuntur: sedémq; sui ortus, sordes obtinent aridas. Lendes procreãt 5 oui speciem referentes: crura habẽt posteriora mediis longiora, quibus sa- 6 liunt.

Pediculus ferus. φθεὶρ ἄγριος. Pediculorum genera.

Cynorrhaistes. Cynomya. Ricinus. κρότων.

Pediculus marinus. φθεὶρ θαλάττιος.

Pulex marinus. ψύλλα θαλάττιος.

OEstrus. οἶστρος. Asilus. Pulex, ψύλλα.

A liunt. Cimices genus animalis fœtidissimum, & dictu quoque fastidiendũ, ut inquit Plinius, ex uapore quodã humidiore ab animalium corporibus foris collecto gignũtur. Cimices qui in lectis nascuntur, acri facultate prædici sunt: & cum uino aut aceto epoti, adhærentes hirudines abigere dicuntur. Fabarum cauis inclusi prosunt, si ante accessionem septeni deuorentur, iis qui febre quartana laborant. Percussis uero ab aspide, etiam citra fabas sumpti: olfactu, strangulationibus uuluæ concidentes reuocant. Triti & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustiam quam disuriam dicunt, leuant. Hæc Dioscorides. De cimicibus, inquit Galenus, prodidere nonnulli, quòd si ex aceto bibentur, hirudines epotas eiiciãt: nobis uero, cum eas perpetuo B ex allij esu abegerimus, minime opus cimicibus fuit. Quæ de cimicum natura dicuntur (ut Plinius refert) tanta authorum asseueratione cõmendantur, ut quanuis pudenda dictu, ea præterire fas non sit. Hæc contra serpentum morsus & præcipue aspidũ ualere dicitur: item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, nõ interfici ab aspide: carnes quoque earum percussis plurimum prodesse: ex iis quæ tradunt humanissimũ est, illinere morsibus cum sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, haustásq; ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam his inungunt tritis cum sale 7 & lacte mulierum: auréisque cum melle & rosaceo ammixtis. Eos qui agrestes sint & in malua nascãtur, crematos cinere permisto rosaceo, infundunt auribus. Cætera quæ de his tradunt, uomicæ & quartanarum remedia, aliorúmque morborum: quanquam ouo, aut cera, aut faba inclusos cẽ C sent deuorandos, falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamẽ medicinæ cũ argumento adhibent, quoniam uincatur somnifica uis, septenos in cyatho aquæ dantes, pueri libus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæ imposuêre: adeo nihil illa rerum omnium parens, sine ingentibus causis genuit. Cimicibus aduersatur scolopendra, suffitúque necat.

Cimices. *Κόρεις.* *Cimices agrestes.*

1 Carne oriuntur. Nascuntur quoque, inquit Plinius, in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Pustulæ, ἴονθοι. 2 Cynorrhaistæ, à quibusdam cynomyæ dicuntur, ut notat Hermolaus. 3 Κρότωνα Theodorus rediuum uocat, forsitan ex Columellæ authoritate lib. 6. Verum considerandum ne deprauata sint quædam Columellæ exemplaria, rediui pro ricini habentia, uti in aliis legitur. 4 Crotones D in gramine oriuntur, inquit Aristoteles. An idem sit animalis genus, an corrupta sit litera? 5 Sordes aridas, κόπρος ξηρά. Generantur sordibus aridi soli, inquit Plinius: in quibusdam exemplaribus Plinianis, non aridi soli, sed à radiis solis, legitur. 6 Pulex apud Columellam in horto, pro uermiculo aut eruca quadam accipitur, herbas erodente. 7 In malua, &c. Plinius. E malua cimices infundũtur auribus cũ rosaceo.

Rediuus. *Pulex.* *E malua cimices.*

De blattis. Cap. CCXXIII.

HOc quoque animal inter pudenda est: sed propter ammirationem naturæ priscorúmque curam, totum in hoc loco explicãdum. Tenebra1 rum alumnæ blattæ sunt, lucémque fugiunt: in balneis maxime humido uapore prognatæ. Est quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur: hanc tritam unà cum rosaceo, auribus mire prodesse dicũt: sed lanam qua inclu-

Blatta. *σίλφη.* *Alias, priscorúmque cura.*

ſerint, poſt paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue tranſire in a- E
nimal, fieriue uermiculum: alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſi-
me auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contuſis. Blattæ
quæ in piſtrinis inueniuntur (ut ſcribit Dioſcorides) interanea trita cũ oleo
aut decocta, aurium dolores inſtillata mitigant. Galenus totum animal in
Blatta mollis. oleo coctum hæc efficere nonnullos affirmare prædicat. Plura earum gene
ra fecerunt: molles, quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti
Mylœcos. ſunt. Alterũ genus, mylœcon appellauere, circa molas fere naſcens. Has ca 2
pite detracto attritas, lepras ſanare Muſa & Picton in exẽplis reliquerunt.
Tertium genus, & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cum piſſeleo ſana-
re ulcera tradunt, aliàs inſanabilia: ſtrumas, pauos, diebus XXI impoſitas, F
percuſſa, conuulſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculóſque detractis pedibus &
pennis. Nos etiam hæc auditu faſtidimus: at Hercule Diodorus & morbo
regio & orthopnoicis reſtitiſſe tradit cum reſina & melle: humaniſſimi eo-
rum, cinerem crematarum reſeruãdum ad hos uſus in cornea pyxide cen-
ſuere: aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. In-
fixa utique corpori illitas extrahere cõſtat. Cunilæ tertium genus eſt quæ à
Græcis maſcula, è noſtris cunilago uocatur: manipulo eius abiecto, omnes
etiam à tota domo blattas conuenire ad eam tradunt. Eſt ſimilis uerbaſco
herba quæ ſæpe fallit pro ea capta. Hæc abiecta, blattas in ſe cõtrahit: ideó-
que Romæ blattariam uocant: & inſectorum quidem ratio talis eſt.

G

πρασοκουρίδες 1 Blattæ. πρασοκουρίδες. Blattas interpretatus eſt Theodorus. Verum eo in loco mendoſa eſſe opinor exemplaria Græca. Neque κράμβων eo in loco, neque κρεμμύων legendum cenſet Hermolaus, ſed κρομμύων, ut ſit ſenſus πρασοκουρίδες in braſſica gigni apertum eſt, quæ & ipſæ pennatæ ſunt. Vocantur autem praſocurides (ut ille ait) uermiculi porros, braſſicam, lactucáſque infeſtantes, & alia quædam olerum. 2 Mylœcon, aliàs mylacrin. *Mylacris.*

A # DE ANIMALIVM DIFFERENTIIS LIBER X.

Continet exanguium aquatilium differentias, ſcilicet mollium, cruſtaceorũ,teſtatorum,& quę zoophyta appellantur,quę omnia à nonnullis etiam piſcium nomine uocantur.

De his quæ mollia dicuntur. Cap. CCXXIIII.

B SEquitur natura molliũ, Græci μαλάκια & μαλακόδερμα, nos mollia appellamus animalia quę ſanguine carent, & foris carne cutéq;,ut homines,molli obducta,ſolidum intus,modo ſanguinei generis continent, quale ſepia eſt. Partes eorum quæ mollia nominamus, exteriores, pedes uulgari nomine, ſiue brachia,barbęue aut cirri:græci πλεκτάνας dicũt: & iis adiunctum caput: tum alueus ſiue ſinus(κύτος Græci dicunt)corporis ipſius molẽ complectens, quem pinnulæ ambiunt in orbem: caput eum nonnulli minus recte appellarunt. Caput uero omnibus contra quàm cæterorum animalium inter crura. A polypo differunt cætera mollia,eo quòd alueus po- *Mollia.* Μαλάκια. Μαλακόδερμα. *Brachia.* *Barbæ.* *Cirri.* πλεκτάναι.

C lyporum paruus breuíſque & crura prælonga,cæteris ediuerſo,alueus amplus & procerior,crura breuia,ita ut poteſtas nulla ſit ingrediẽdi:ſunt itaq; crura omnia in priore corporis parte, circum caput, infra oculos, circa os & dentes.Sed cum cętera animalia,quibus pedes,aut parte priore poſterioréque eos habeant, aut latere,ut ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc unum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet.Pedes octoni omnibus,modo tamen diſſimili: ſepię enim atque lolligines pedes habent ſupra dentes ſenos exiguos & breuiores, eorúmque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra dentes,omnium maximos: polypus longos obtinet, & medios quatuor ha-

D bet maximos.Promuſcides habent binas prælongas & aſperas ſepiæ & lolligines,quibus ueluti anchoris innitantur, ſéque ſtabiliant,ne æſtu maris tempeſtatéque exturbentur ſaxis: utque de longinquo cibum ori admoueant:at iis polypi carent, quoniam pedes ad eundem uſum commodos habeant.In cruribus geminum habent acetabulorum ordinem, à capite in extremos uſque cirros cætera omnia præter unum polypi genus quod heledona uocant:quod unum ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem habet.Caput omnibus(ut modo diximus)inter crura continetur. Huius pars os eſt, in quo dentes duo. Lingua nullis in hoc genere data eſt: ſed pro lingua carnoſum quiddam, quo uice linguæ utuntur: quo ſcilicet uoluptatem eſculentorum diſcernant. Supra hæc oculi bini grandiuſculi:

quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago continens cerebrum E paruulum. Fistulam ante alueum, supra caput & brachia gerunt, qua mare 1 transmittunt, quantum suo admiserint alueo quoties ore aliquid capiunt, eámque modo in dextram partem transferunt, modo in sinistram. Et hac eadem fistula polypi suum quoque atramentum fundere assolent. Pinnulam habent hæc omnia circundantem alueum, ut natent & se dirigant, (quemadmodum pisces sua cauda pene cartilaginata) sed non omnia eodē modo. Natant mollia tum pedibus ipsis tum pinnis. Quantum uero ad interiora attinet, omnibus mollibus cerebrum datum est: quod tamen minime cerebrum dicitur, nisi per proportionē. os gula excipit angusta & longa, quam sequitur πρόλοβος, id est, ingluuies ampliuscula, non absimilis auibus: cui iungitur uentriculus tanquam abomasum, forma clauiculæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue (quod crassius tamen quàm gula est) partē repetens superiorem, ad locum fertur ori uicinum, sed paulo infrà: sunt nāque in hoc mollia turbinatis similia. finis enim ad principia flectitur, contrario quàm in omnibus alijs modo, ut in descriptione conspicitur. Viscera mollium nullis, sed habent quam μύτιν, id est mutem appellant: & præterea atrum quendam humorem habent sibi peculiarem, cui nomen θόλος, id est atramentum, tunica contentum membranea, quod plurimum in sepia est. Et hoc sane præsidij salutísque gratia possident: effundunt enim suū 2 id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. hoc enim effuso humore, aquam infuscant, sibíque nigrorem uelut septū præponunt & turbulentiam, quasi quo se abscondant. Accrescítque hic humor denuo postquam emiserunt, ut nunquam copia desit atramenti. Mutis in mollium genere, id est, quod ei parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur: id membrana continetur humidū, sub ore, & per eam gula in uentrem pertendit, admota potius tergo. At uero atramentum infrà contine- 3 tur, tunica etiam contentum membranea: polypis quidem & lolliginibus 4 prope mutim potius positum, sepiæ uero infrà ad aluum & qua intestinū petere incipit superiora: meatúmque suum eadem obuolutum habet mēbrana qua intestinum: atque idem foramen emittendi atramenti excremētíque est: ea scilicet parte quæ fistula uocatur, quæ in spinis posita est. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum est: membranas scilicet in quibus oua tanquam in uulua continentur. habent enim ouum primo indiscretum, mox discretum in plura: & pariunt omnia imperfecta more ouiparorum piscium. In sepiis & lolliginibus uulua ita articulata est, ut bifida cernatur: at polyporum ouum simplex uidetur, ob uteri formam, quæ specie rotunda conglobatáque est. Differunt fœminæ à maribus, quòd in mare meatus quidam subditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idque ipsum ad quod fertur speciem mammæ imitatur: in fœmina duplex idem illud supráque positū habetur. utroque tamen in sexu corpuscula quædam subrubra parti eiusmodi subiuncta spectantur. Mollia fere tota carnosa & tactui cedentia sunt: nihil enim ossis, nihil fere terreni habere discretum uidentur, quod dignum effatu sit: ne tamen corpus eorum

μύτις. Mutis. θόλος. Atramētum.

Mutis. μύτις.

Atramentū. θόλος.

facile

..e pereat,naturam inter carnem & neruum obtinent.mollis enim ut ca ,sed intẽdi potest ut neruus.Fissilis autem caro eorum est, uerum nõ per directum,sed in anfractum: cutéque omnibus intecta est, uti modo dictũ est:quædam etiam ueluti capillamenta in corpore omnium habentur. Sepiæ quoque & lolligini & lollio partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur,quas non eodem appellant nomine: sed quod insertum sepiis est,sepium uocãt,quod lolliginibus & lolliis,ξίφος,id est,gladiolum,uti infrà explicabitur. At polypis nihil huiuscemodi solidũ intus, sed circa caput cartilaginosum quiddam est, quod senescẽtibus indurescit. Mollia omnia eodem modo coeunt:oribus enim inuicem admotis, complexúque mutuo brachiorum libidinem explent. sic enim coniungi necesse est, quoniam natura exitum excrementi prope os inflectẽdo adduxerit,
B ut antea dictum est. Pariunt ea sui corporis parte, quę fistula dicitur,qua & coire ea nonnulli arbitrantur. Polypi in terram uerso capite coeũt: reliqua mollium tergo,inquit Plinius,ut canes. Verno tempore pariunt, & sepia in primis.pariunt autem oua imperfecta:quæ ut tueantur, plurimum lentoris unà cum fœtu emittunt.augentur oua omnium, & accrescunt more uermium.Ouum habent omnia candidum, quod tempore arenidum euadit,ueluti & illud quod crustata edunt.Sed cum genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua,itáque foueat, polypus & sepia & reliqua generis eiusdem,oua quæ pepererint,absoluta fouent.Huius generis mas sub partu oua quæ fœmina ediderit,persequitur suum semen aspergens: redduntúrque eorum oua tanquam glutino cohętentia,(id quod non nisi in sepiis
C uisum adhuc est,uerum in reliquis eiusdẽ generis id fieri ratio est:) & quæ uitale id uirus contigerint,ex iis enascuntur animalcula, quemadmodum de piscibus dictum est. Mollia sensibus prædita esse omnibus constat: iam enim sepiæ & polypi odore escarum allectati capiuntur: neque eisdem saporibus omnia delectantur. E genere mollium nullum est, quod uel uocẽ uel sonum emittit naturalem.Mollia omnia carniuora sunt, & sola carne uescuntur.Lolligines nanque atque sepiæ pisces uel maiores euincunt. Polypi conchulis maxime uescuntur. Præstant mollia cum grauida sunt, ut lolligines,sepiæ,polypi.Duræ carnis hoc genus est,concoctu difficile,nonnihil salsedinis particeps. At si probe concoquatur uberius alimẽtum cor-
D pori præbet, sed crudi humoris plurimum creat: succúmque crassum & tenacem. Venerem concitare mollia in cibo, prodidit Diocles, maxime uero polypos.

1 Fistulam,&c. Videtur Theodorus in hoc Aristotelis loco, atque etiam Plinius, fistulam hanc polypo tantum tribuere,& sane perobscure pronuntiat hæc Aristoteles: sed longe aptius eadem in lib.de respiratione explicat, ubi aperte mollibus omnibus fistulam antę cerebrum inesse ostendit. 2 Hunc humorem pro sanguine his inesse sentit Plinius. 3 Admota potius tergo, πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον. 4 Continetur tunica,&c. Tunicam hanc in polypo μύκωνα uocat Athenæus. Μύκων.

De polypo. Cap. CCXXV.

POlypus è molliũ genere animal,ab aliis mollibus hoc præcipue differt, quòd eius alueus(quem caput polypi uocãt nonnulli)paruus est & cru- Polypus. πολύπους.

ra prælonga:cum cæteris ediuerſo,alueus amplus eſt,crura breuia. Ha
lypo,ut & aliis,octona(ſed quatuor quę in medio ſunt maxima)quibus n
nuum loco pedúmque utitur. Nam duobus quæ ſupra os ſita ſunt,cibũ ori
admouet:ultimo uero,quod & acutius & ſolum albicãs eſt,& parte ſui ex-
trema bifurcatum dorſóque adnexum in coitu utitur. Polypus enim mas,
ut nonnulli affirmant,in hoc ſuo brachio,in quo duo ampliſſima habentur
acetabula,id gerit quod genitalis ſpeciem refert:quod quaſi neruo conſtat
album,porrectum ad medium uſque brachium. Promuſcide carent poly-
pi,quoniam pedes ad eundem uſum commodos habẽt. Pinnulam quæ al-
ueum circundat paruam habent miniméque conſpicuam. Fiſtula his caua, 3
ut & aliis in anteriore aluei parte ſita ſupra brachia geritur. Caput polypo
quãdiu uiuit prædurum eſt,& quaſi inflatum. Tangunt ac tenent brachiis
ſupinis:membranámque pedibus interiectam totã extendunt. Polypis ni- F
hil ſolidum intus,quemadmodum ſepiis ſepium eſt,ſed circa caput carti-
laginoſum quoddam eſt,quod ſeneſcentibus dureſcit. Membranam illam
Μήκων. quæ atramentum polypi continet, *μήκωνα* uocãt quidam:quæ in polypo ſu-
pra uentriculum apud mutim ſita eſt:continet humorem in ſe nõ nigrum
ut in ſepiis,ſed ſubrufum,quo,ut diximus, in metu utitur. Mas à fœmina
diſcrepat eò quòd capite eſt productiore: & quod genitale piſcatores appel
lant albidum illud ſuo in brachio continet. Veſcuntur maxime conchylio-
Aliàs, complexu crurum. rum carne polypi,quorum conchas complexu crinium frãgunt: quo fit ut
eorum cubilia cognoſcant qui uenantur,congerie teſtarum. Trebius quo-
que Niger prodidit,auidiſſimos eſſe concharum polypos:illas ad tactum cõ
primi præcidentes brachia eorum. Inſidiantur ergo polypi apertis,impoſi- G
tóq; lapillo extra corpus,ne palpitatu eiiciatur, ita ſecuri graſſantur, extra-
húntque carnes:illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia
animalium hebetiſſimis quoque eſt. Hyeme tempeſtuoſa in cauernis lati-
tat polypus,& crura ſibi ipſi erodit,ut tradit Oppianus. Ariſtoteles autem
falſo hoc à nonnullis creditũ affirmat. id enim à congris euenit ei: nam cõ-
gri polypos ſuperant & edunt:unde fit ut aliqui capiantur qui brachia à cõ 4
gris corroſa habeant. Polypi odore eſcarum allectati capiuntur:ita enim
quandoque adhæreſcunt,ut auelli inde non poſſint,ſed truncari potius pa-
tiãtur:at uero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicũ
tur. Fronde quoque oliuæ capitur polypus:& in terrã oliuæ deſiderio egre-
ditur. Polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerſo ni- H
tibundóque explicat,porrigítque ſua brachia,alter ſuperuenit,paſſiſq; bra
chiis ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum complexu mutuo adhæ
reſcit. Marem nonnulli aiunt gerere,quod genitalis ſpeciẽ referat uno bra-
chiorum,uti modo diximus,in quo duo ampliſſima acetabula habentur:
ídque quaſi neruo conſtare,porrectum ad medium uſque brachium con-
firmant:totúmque nari fœminæ adnecti. Hyberno tempore coit polypus,
uerno parit. Latet circiter menſes duos. Ouum edit uel in cubili ſuo,uel in
figulino,ſimile labruſcæ racemulis,aut fructui arboris populi albæ: quod
foris quidem unũ,ſimplexq; incomptum & grande eſt: intus humorẽ can-
dicantẽ

A dicantem concolorem totum,atque æquabilem continés. Perquam fœcũdum hoc animal est: nam de eo quod ediderit, copia innumera prouenit.
5 Tantáque fœcunditate pendent oua per cubile,ut collectis uas impleatur longe amplius quàm caput sit quo continebantur. Polypus fœmina modo incubat ouis,modo in ore sui cubilis assidens,brachium super oua exporrectum tenet:uel ut Plinius refert, modo in cauernis sedet, modo cauernam cancellato brachiorum implexu claudit.Polyporũ itaque ouis diebus post quinquaginta maxime ruptis,polypuli modo araneorum perquam multi exserpunt,quorum natura sigillatim nondum in omnibus membris cõspicua est,quanquam forma satis nota apparet:sed ob exiguitatem imbecillitatémque copia interit.Iam nonnulli adeo spectantur exigui, ut nulla partium constent distinctione,quanuis ad tactum moueantur. Dum fouet polypi oua,deterrimi efficiuntur: haud enim pastum prodire patiuntur. Biénio non amplius uiuit polypus magna ex parte:sua enim natura tabi obnoxius est: indicium autem ne bimatum compleát esse uidetur,quòd ab ortu eorum(qui æstate fit)ad autumnum,non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes spectentur: à partu ita senescere debilitarísque tam marem quàm fœminam ferunt, uel ut à pisciculis deuoréntur,& facile à suis detrahantur cubilibus:cum antea nihil tale his usu eueniat:tum uero paruos nouellósque quanuis recens natos,tamen nullo eiusmodi malo affici narrant: quinimo ualidiores esse quàm grandes confirmant.Polypus fatuus quidem est,cum ad manum hominis demissam accedat:sed prudens rei familiaris,cum omnia colligat, & suo in domicilio recondat:cúmque consumpserit quantum utile sit,abigit testas,& cãcrorum crustas,& putamina conchularum,& spinas pisciculorum. Sui etiam mutatione coloris uenatur pisces:trahit enim colorem similem iis quibus appropinquarit saxis:quod idem etiam cum metuerit facit. Mirum quod de huius ingenio prodidit Ouidius:polypum hamos appetere, brachiísq; cõplecti,non morsu:nec prius dimittere quàm escam circunroserit, aut arũdine leuatum extra aquam, Trebius niger prodidit, nullum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua:luctatur enim cõplexu,& sorbet acetabulis,& numeroso suctu detrahit eum. In naufragos urinantésue impetum capit:sed si inuertatur elanguescit uis: exporrigunt enim sese resupinari.Morsu non lædit polypus, sed sanie quadam noxia quæ è corpore eius effluit,ut prodidit Oppianus. Mollium unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora,uitat leuia.In cibo datus, uenerem cõcitat omnium mollium maxime: iurulentus aluum reddit humidam, si uehementer coquatur.De polypo & hæc traduntur:muriã ipsum ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo:secari arundine:ferro enim infici uitiúmque trahere.Polyporum genera plura sunt:unum cõspectius & maximum: cuius generis qui prope terram degunt,maiores sunt quàm pelagij: alterum corpore exiguo uarióque est, cibo ineptum:aliud quod heledonam uócãt, *Heledona.* crurum prolixitate diuersum (crura enim habet longa) & quod unum ex mollium numero simplicem in brachiis acetabulorum ordinem habeat.

Boletena. Ozolis. Ozæna. Osmylia. Ad hæc polypi genus est quod alij boletenam, alij ozolim dicűt, Plinius ozænam dictam à graui capitis odore putat:ob hoc maxime murenis eã cõsectantibus, Pollux & ozęnã & osmylian uocari tradit, polypi genus quod inter caput & cirros brachiáue,fistulam gerit,qua tetrum emittit odorem: quod mænulas sepiolásque uenatur,ut inquit Aristophanes. E

Nautilus. Nauticus. Ouum polypi. Duo item uisuntur genera conchis indita,quotum alterum nautilum & nauticum uocant:alij ouum polypi:forma polypo simili. Testa iis ut pectunculis concaua,nec ita tamen destinata ut ei inhæreant. Sæpius hi iuxta terram pascuntur:unde euenit ut fluctibus iactati,in aridum elidantur,testa dilapsa nudi capiantur,aut in terra emoriãtur. Constãt exiguo corpore,facie simili boletenis:polypus hic nauticus,natura & uitę muneribus singularis est:nauigat enim per maris summa elatus de imo gurgite:effert se testa inuersa, ut

Inter duo prima brachia. Plinius,ut infra. ascendere possit facilius,& inani scapha enauiget:ubi uero emetserit,con F cham reuertit. Habet inter sua brachia membranulam quãdam annexam similem iis quæ digitis insertæ palmipedum continentur:uerum illæ crassiusculæ sunt, hæc prætenuis est, & araneæ speciem imitatur: hac uelificat cum aura inspirat: cirrósque pro gubernaculis utroque demittit latere: si quid metuerit,concham protinus mari teplet,atque ita demergit. De generatione incrementóque eius cõchæ,nihil adhuc exploratum habemus, inquit Aristoteles:uidetur tamen non ex coitu gigni, sed ut cæteræ conchæ prouenire:nec uero an concha solutus uiuere possit, certum adhuc est. Est & alius polypus, qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, ut nunquam egredi soleat,suáque interdum brachia exerat. Hæc Aristoteles.

Nautilus. Pompilus. Nautilon Plinius ab aliis pompilon uocari tradit. Supinus hic, inquit, in G summa æquorum peruenit,ita se paulatim subrigẽs,ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exonetatus sentina, facile nauiget: postea duo prima brachia retorquens,membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua uelificante in auras, cæteris subremigans brachiis, media cauda ut gubernaculo se regit:ita uadit alto liburnicarum gaudens imagine: si quid pauoris interueniat,hausta se mergens aqua. Nauigerã similitudinem & aliam in Propontide uisam sibi prodit Mutianus:concham esse acatij modo carinatam,

Nauplium. inflexa puppe,prora rostrata:in hac condi nauplium, animal sepiæ simile ludendi societate sola:duobus hoc fieri generibus: tranquillo enim uectorem demissis palmulis ferire ut remis: si uero flatus inuitent, easdem 6
in usu gubernaculi porrigi,pandíque concharum sinus auræ: huius uolu- H
ptatem esse ut ferat, illius ut regat:simúlque eãdem descendere incluso sinu,fluctu hausto territam uisu forte tristi.

χελιδών. Hirundo. χελιδὼν θαλάσσια. Polypo similis chelidõ est,id est, 7
hirundo,inquit Diphilus:humentibus membranis uolant in mari hirundines,ut siccis inter tecta uespertilio. Volat hirundo sane perquam similis uolucri hirundini,ut inquit Plinius:Sublimísque adeo uolitat cum maiorem pis.em metuerit,ut haudquaquam mare attingat:altiúsque in uolatu sese attollit quàm miluus,non tam alte tamen quàm lolligo. Et pinnis stridere sentiuntur hirundines in uolatu:sunt enim his pennæ latæ & longæ. Aculeum quoque gerit hirundo uenenosum,inquit Oppianus: In cibo humorem

A rem corpori præbet chelidon,qui colorem reddit bonum,ſanguiniſq́; ex-
cretionem mouet,ut author eſt Diphilus. At Xenocrates chelidonas uiro-
ſo ſapore eſſe prodidit,malúmque procreare ſuccum.

1 Crura breuia,&c. Crura polypi,crines uocat nonnunquam Plinius. 2 Vlti- *Crines.*
mo uero,&c. Hunc polypi pedem,ni fallor,Plinius caudã uocat.lib.9. Cauda,inquit,
utitur,quæ eſt biſcula & acuta in coitu. 3 Fiſtula his,&c. Eſt polypo fiſtula in dor-
ſo,inquit Plinius. 4 Polypos ſuperant,&c. Oppianus quoque deſcribit pugnã po-
lypi & murenæ:& polypi,& carabi. 5 Pendent oua,&c. Pariunt oua tortili uibra-
ta pampino,inquit Plinius,tanta fœcunditate,ut multitudinem ouorum occiſi non
recipiant cauo capitis,quo prægnantes tulere. 6 Eaſdem in uſu,&c. Si non eæ-
dem ſint,at certe ſimiliter nauigare uidentur conchæ quæ ueneriæ dicuntur. De qui- *Veneriæ concha.*
bus Plinius: Nauigant ueneriæ,præbentéſque concauam ſui partem,& auræ opponẽ-
tes,per ſumma æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur, nauigant ex iis
B nerites,&c. 7 Chelidon eſt,&c. Sunt qui exiſtiment chelidona,hirundinémue Ari- *Nerites.*
ſtoteli & Plinio piſcem ſignificare. Athenæi uero chelidona alterius eſſe generis: id
quod mihi quidem nullius ueteris ſcriptoris authoritate conſtat. Præterea quo modo
piſcis intelligi poteſt,ſi uolucri hirundini perquam ſimilis uolitet?ut ſcribit Plinius: Sa
tius itaque uiſum nobis eſt hirundinẽ polypis coniungere,quàm piſcium generibus:
maxime cum Ariſtoteles ipſe hirundinem à piſcibus ſeparare uideatur eam,quæ ſub-
limis uolat,& uolatu ſtridorem emittit.

De ſepia. Cap. CCXXVI.

E Mollium genere ſunt & ſepia,lolligo,& lollius,quæ à polypo differũt, *Sepia, σηπία.*
eo quòd eorum alueus amplus ſit,crura breuia, ita ut poteſtas nulla ſit *Lolligo, τευθίς.*
ingrediendi. Ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus lolligo longior, ſe- *Lollius,*
C pia latior eſt: lolligine uero longe grandior, qui lollius nominatur: ſed ſe- *τεῦθος.*
pias quoque aliquas in bina augeri cubita notum eſt. Sepiæ,lolligini, & lol
lio durum quiddam,ut diximus, ac ſolidum intus per dorſum & corporis
prona continetur,quod non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum
ſepiis eſt,ſepium uocatur:quod lolliginibus id ξίφος,id eſt, gladiolum. Diffe *Sepium, σήπιον.*
runt enim qua ſepium robuſtum latúmque eſt,inter ſpinam & os mediam *ξίφος.*
præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens & friabilem cor- *Gladiolus.*
pulentiam. Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt. Forma etiam diſcrepãt,
pro alueorum modo quibus inſerta continentur. Sepiæ quoque lolligines
& lollij peculiares binas ſortiuntur promuſcides,lõgas, aſperiuſculas, qui-
bus capiunt & ad ora admouent cibos:iis etiam quoties tempeſtates urget,
D ad ſaxa aliqua adhærentes,ſe ueluti anchoris iactis ſtabiliunt. Non ſimili ut
polypi modo conſtant,quoniam uim nandi tantummodo habent, cum po
lypi uel ingredi poſſint:habent enim pedes exiguos & breues,ſupra dentes,
ſenos,eorúmque duos nouiſſimos maiores: reliquos autem octonorũ duos
infrà,omnium maximos. Pinnula quæ alueum circundat, ſepiæ anguſta,
quæ lolligini latior eſt. Inter marem & fœminã tam in lolliginum quàm
1 ſepiarum genere,hoc intereſt,quòd fœmina inteſtina continet duo ueluti
mammas,quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile uideris: mas omnino iis ca-
2 ret. Et præterea ſepia mas uarius magis quàm fœmina, dorſóq; atriore eſt:
& partes omnes aſperiores habet quàm fœmina,& lineis interuenientibus
uarias,& caudam quoque acutiorem. Mas quoque iuuantior & fortior eſt,

conſtantiæque maioris.cum enim ſepia icta eſt tridente,mas fœminā adiu E
uat:fœmina mare percuſſo,fugam arripit.Fœminæ uulua ita articulata eſt,
ut bifida cernatur,& propterea oua gemina apparent. Oua habet ſepia can
dicantia,grandini ſimilia,multa:atramentum quod uocant, ſepia plurimū
habet:quod in ſepia aliter atque in aliis,infrà continetur ad aluum, & quà
inteſtinum petere incipit ſuperiora:meatúmque ſuum eadem obuolutum
habet membrana qua inteſtinum:atque idem foramen emittendi atramē-
ti excrementíque eſt,ea ſcilicet parte quæ fiſtula uocatur,quæ in ſupinis po
ſita eſt,uti antea dictum eſt. Coeunt ſepiæ & lolligines ora applicantes, &
brachia inter ſe complectentes natantéſque in aduerſum:narem etiam di-
ctam in narem inſerunt.Parit fœmina ea ſui corporis parte quæ fiſtula di-
citur:qua & coire eas nonnulli arbitrātur. Fert uterum ſepia uerno tempo-
re, & cum primis uerno tempore parit. Parit & omnibus anni tempori- F
bus, perſeuerátque in edendo ouorum numero dies quindecim. Quoties
autem ediderit oua,mas è ueſtigio ſequēs humorem fœtificum ouis ſuper-
infundit:atque ita efficitur ut ſolideſcant:incedere nanque coniugatim ſo-
lent.Pàrit ſepia iuxta terram fere inter algas & arundines, & ſi quid agge-
ſtum tale iniectum ſit,ut ſarmenta aut lapides, aut qualibet alia materiei
congeries.Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorū diſponunt.
Enititur aluum per interualla reprimens,inſpergítque atramentum inter-
poſita quiete,utpote cum non niſi cum labore emittat. Oua quæ ſepiæ e-
dunt,magnitudinem myrtorum magnorum,aut acinorum uuę minorum
mox intra diem decimum capiunt & nigreſcunt : emiſſo enim atramento
parentis inficiuntur.Cohærent etiam inter ſe ad ſpeciē racemi cuncta, nec G
facile alterum detrahi ab altero poteſt:mas enim humorem quendam mu
coſum mittit,cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt,ac creſcunt etiā
ex hoc,cum primum edita candida ſint atque exigua: mox atramento per-
fuſa,nigra maioráque redduntur. Cum proles iam intus conſtiterit, tū ru-
pta oui membranula,ſepiolæ excluduntur: quæ ſi quis prole iam perfecta
diſciderit oui membranam,ſtercuſculum emittunt,ſuúmque præ metu co
lorem immutant ex candicante in rubriuſculum. Sepiis uiuendi ſpatium
breue:nam,exceptis paucis,biennium non complent. Sepias tamen non-
nunquam in bina augeri cubita notum eſt. Mollium aſtutiſſima ſepia eſt.
ſola hæc ſuo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abſcō H
dendi cauſa: & cum progreſſa paulululum ſe oſtenderit, redit in atramentū:
uenatur etiam ſuis illis prælongis prætenturis, non ſolum paruos piſcicu- 3
los,ſed mugiles etiam ſæpius:& maiores quoque nonnunquā euincit. Sūt
qui ſepiam quoque polyporum more, colorem ſibi contrahere ſimilem lo
co in quo uerſatur,confirment. Morſu non lędit ſepia, ſed noxia quædam
ſanies è corpore eius effluit.Sepia,inquit Diphilus,elixa, tenera efficitur,o-
ri grata,concoctu facilis & aluum leuiter mouet. In cibo dātur ſepiæ, cum
oleo & ſale & farina decoctæ.Succum gignit ſepia, qui ſanguinē extenuet,
& hæmorrhoidum fluxum proritet.Sepiæ coctæ atramentum,inquit Dio
ſcorides,ægre concoquitur,& aluum emollit. Oua ſepiæ urinam mouent,
renúmq;

Fiſtula, φυσητήρ.

A renúmque pituitas extrahunt, ipsósque renes purgant. Sepium quod in iis durum & testaceum est, uiribus simile est ostrearum testis, sed partium magis tenuium: exsiccat itaque & abstergit. Quocirca collyriis ex eo formatis palpebrarum scabriciæ quæ sycoses uocantur, perfricātur. Dentes quoque splendidos reddit. In alopeciis præparant cutim sepiarum crustæ farina medicamentis. Oculorum tumorem ruborémque sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat: inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceóque inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curan-
4 tur in farina trita, & ex aceto illita. Vsto sepio utimur, inquit Galenus, ad
B uitiligines & ephelin, furfures & scabiem: sali uero fossili admixtum, ungues oculorum eliquat: uel, ut habet Dioscorides, elotum in medicamenta oculorum additur. Contra albugines, in oculos iumētorum efficaciter insufflatur: pterigia oculorum absumit cum sale fossili tritum & impositum. Medetur lentigini cæterísque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem carnes excrescentes tollit, & humida ulcera.

1 Intestina duo, forsitan, internas partes duas, ἔντερα, quasi ἐνδότερα. 2 Sepia mas uarius. Sepiarum generis mares, uarij & nigriores, inquit Plinius. 3 Venatur etiam, &c. Quibus artibus captet pisciculos sepia, explicat Oppianus. 4 Vsto sepio, &c. Dioscorid. Vstum in sua testa donec id quod crustosum est abscedat, postea tritum.

De lolligine & lollio. Cap. CCXXVII.

ET nigrum niueo portans in corpore uirus
C Lolligo. E molliū genere, sepiæ fere similis est: sed discrepat, quòd *Lolligo, τευθίς.* sepia latior est, uti modo diximus, lolligo longior, & toto corpore mollior quàm sepia. Præterea gladiolus, qui in lolligine est arctior & cartilaginosior est quàm in sepia, quod sepium uocari diximus. Pinnulam habet non angustam adeo, sed latiorem quàm polypus aut sepia: neque per totum alueum circumactam, sed de medio orsam. Promuscidem habet eam quæ in dextra parte est, longiorem. Bina habet uentris conceptacula, ut & alia, sed alterum minus ingluuiem imitatur. Atramentum illud suum suprà continet apud mutim, cum sepia infrà ad aluum habeat: idque non atrum, sed subrufum potius habet. Hoc metus causa emittit ut polypus. Quin & me-
D tus causa uolat lolligo, & longius altéque extra aquam sese effert. Lolligines euolare ex aqua traduntur, tanta nonnunquam multitudine, ut nauigia demergant. lolligo uolitans, tempestatem prænūtiat. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo ue- *Intestina, ἔντερα, uti supra.* luti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facile uideris: mas omnino iis caret. Coeunt lolligines, ut de sepiis dictum est: pariúntque in alto. sola e-
1 nim ex hoc genere pelagia est lolligo: consertúmque ac continuum iis ouū quale sepiis est. Et uiuendi quoque spatium, ut sepiis breue: nam, exceptis *Lollius, τευθός.* paucis, bimatum non complent. Lolligo, ut Diphilo placet, concoctu facilior est quàm sepia, atque ori grata. Lolligine uero longe grandior est, qui *τριῶν σπιθαμῶν, inquit Athenæus.* lollius nominatur: quippe qui uel in cubita quinque excrescat. Facie quo-

que à lolligine dissidet: pars enim lollij quæ exit in acutum, latior est: pinnulæ etiam circundantes illæ totum in lollio ambiunt, iunctæ perpetuæq;, cum in lolligine partem aliquam relinquant. Colore subrufo est: dentem habet utrunque nigrum, & accipitris rostro figura non dissimilem, maioré suprà, infrà minorem. Discisso alueo uétriculus suillo similis uidebitur: pelagius est non alio modo quàm lolligo. E

1 Hoc in loco πυθὶς habetur, non πυθὶς in exemplaribus Græcis. 2 Lollius à lolligine an specie differat, an solo sexu, quod scilicet lollius mas sit, lolligo fœmina, considerandum: uidebitur certe eadem species ex Aristotele tá lib. histor. 4, quàm quarto de part.

De lepore marino. Cap. CCXXVIII. F

Lepus marin°. λαγὼς θαλάσσιος.

LOlligini paruæ similis est lepus marinus, ut Dioscorides author est: ut uero alij, specie similis est cochleæ tegmine nudatæ. animal paruum, fere inter lolligines aut lollios, aut certe sepias repertum: sępe etiam unà cum apuis capitur, odore tetro. In nostro mari, inquit Plinius, offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantú. Magni maris lepus (nam alterum qui in alio mari nascitur, antè dixi, inquit Ælianus) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit, præter pilos. Nam terrestris pili & molles sunt, & ad tactum haudquaquam resistétes: contra huius spinosi & erecti, húc qui tetigerit, lęditur. In summa aqua natare ipsum, non in altitudinem demergi dicunt: celeri autem & cócitata natatione uti: ad capiendum eò difficillimum esse, quòd neque in rete incidit, neque ad lineæ escam accedit: cú morbo afficitur, natare nequit, simul & funditus expellitur atque eiicitur: quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicamen adhibeatur, perit: ac si hunc bacillo tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quod basiliscus baculo tactus affert. Quem leporem marinum uocant, ut prodidit Apuleius, cum sit cætera exossis, XII numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in uentre eius connexa & cathenata sunt: quod soli illi, quod sciam, proprium est. Venenum est aliis in cibo datus lepus marinus, erodendóque interimit: aliis etiá uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint fœminam duntaxat, confestim nausea & reduntatione stomachi uitium fatentur: ac deinde abortum faciút. Remedio est mas ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet: uescitur eo unum tantum animalium, ut non intereat mullus piscis, & tenerescit tantum: & ingratior uiliórque fit. Homines quibus in pastu est, piscem olent: hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus: incertíque temporis ueneficium id esse author est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem: inuicémque ibi hominem, illi pro ueneno esse: ac uel digito omnino in mari tactum mori: esse autem ampliórę multo sicut reliqua orbis eius animalia. Oleum in quo incoctus sit marinus lepus, ne pili renascantur efficere nonnulli prodidere. Ita Galenus. Dioscorides hoc efficere leporem ipsum marinum, aut per sese tritú atque impositum, G H

Diphilus prodidit, scarú piscem nonnunquam marino lepore pasci.

A positum, aut cum urtica marina, prodidit. Lepus marinus, inquit Plinius, ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet: & ad hunc usum utilissimi minimi. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. In leporis marini sanguine & felle uis psilothri est: uel si in oleo lepus hic necetur. Sed de mollium generibus satis dictum iam est.

De crustatis. Cap. CCXXIX.

CRustata in genere animantium exangui sunt, quæ cutis loco crustis tenuibus, duriusculis tamen & testæ similibus, operiuntur: intus autem molle carnosúmque continent, durúmque illud eorum tegmen non tam B fragile quàm collisile est: quale cancrorum genus & locustarum est. Summa eorum genera quatuor numero sunt. Genus unum κάραβος, id est, locusta est: alterum, quem ἄστακον, id est, gammarum uocant: tertiũ genus squilla est, καρίδα appellant: quartum cancer, καρκίνον Græci dicunt. Ita Aristoteles: uerum aliter alij crustatorum genera enumerant. Plinius, Cancrorum genera (hoc etenim nomine, arbitror, pro crustatorum genere abutitur) carabi, astaci, mææ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. xxx nanque eorum species esse tradit. Galenus malacostraca, inquit, id est, crustata, astacus, pagurus, cancer, carabus, squilla, cammarides. Speusippus similes esse dixit, astacum, carabum, cancrum, pagurum, nympham & arcton, id est, ursam. Diphilus ostracoderma uocat astacum, carabum, carida, id est, squillam, cancrum, leonem. Singula hæc crustatorum genera, inquit Aristoteles, in plures species distinguuntur, quæ non modo forma, uerum ma-C gnitudine etiam multo inter se differant: alia enim magna, alia parua admodum sunt. Genus igitur cancrarium & locustarium (quod καραβώδεις dicunt) similia inter se sunt, eò quòd utrunque brachia forcipibus denticulatis habeat, χηλὰς uocant: sed hæc non ingrediendi causa habentur, sed ut iis quasi manibus capiant & retineant: oríque quod ceperint, admoueant. Quamobrem contrà quàm pedes ea flectere solent: hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: sed interest, quòd carabi caudam habent, cancri non habent. Squillæ à cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: à locustario uero, quòd forcipe careant, & plures habeant pedes. Crustatorum partes supinæ & quæ circa caput sunt, ita se habent, D ut ad recipiendam reddendámque àquam branchiarum specie conditæ sint. Fistula etiam his data est, qua humorẽ quoq; unà cum cibo admissum reiiciant. Quæ uero inferiores sunt partes, in locustario præsertim generẽ, fœminis tabellatiores sunt, in quas & oua deponunt cum pariunt, ubi & oua ipsa seruantur: at cancrorum fœminæ operculum illud applicatile (quod ἐπιπτύγμα uocant) in quod oua deponunt, & quà egerunt excrementum, amplius & interioribus partibus magis hirtum quàm mares habent. Crustata omnia ingredi possunt, itaque pedes complures obtinuerunt: pedes omnibus in obliquum flectuntur, eodem quo insectis modo: at denticulati illi forcipes, quibus saltem adsunt, interne flectũtur. Oculi iis omnibus duri, & apti tum intro tum foras, tum etiam in obliquum moueri: pal-

Crustata. Μαλακόστρακα.

Chelæ, χηλαί.

pebram uero ex iis nullum habet. Aquam omnia eius generis ore accipiũt, E
quam per partes illas asperiusculas, quas branchiarum specie condiras esse diximus, rursum egerunt: quæ partes omnibus quidem insunt: sed locusta plures habet. Dentes omnibus primores bini, & in ore caruncula quędam linguæ effigie constituta est: tum stomachus ori continuo iunctus, exiguus pro portione suorum corporum magnitudinis, & in cãcris breuis adeo, ut protinns uenter os excipere uideatur. Hunc excipit uenter, in quo locustæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent: quoniam superiores illi non satis secare queant. Mox à uentre, intestinum simplex rectum, quod locustaceis & squillis rectà in caudam finit, qua excremẽta emittunt, & oua pariunt: cancris autem, qui operculum illud applicatum gerunt, in medio applicaminis ipsius: uerum iis quoque parte exteriore qua oua pariunt desi- F
nit. Habent in hoc crustaceo genere mares tenues genitales meatus: fœminæ uuluas membraneas ad intestinum, bifidas fissásque hinc atque inde, in quibus gignitur ouum. Fœminis enim huius generis, locus ouis deputatus, iuxta intestinum omnibus est. Et quam μύτιν, id est, mutem appellant amplius parciúsue habent hęc omnia genera. Humida corpulentáque ea pars est: tendítque per eam mediam stomachus siue gula: eíque parti proportionatur, quæ in sanguineo genere cor appellatur. Quæ crusta operiuntur, etiam olfactum sensus habere constat: odore enim escarum allectata, nonnunquam capiuntur: nullum crustatum uel uocem, uel sonum aliquem emittit naturalem. Coeunt crusta operta, ut locustæ, astaci, & squillæ & huiusmodi reliqua, more quadrupedum retro mingentium: scilicet ut fœmi G
na caudam supinã exponat: mas suam superponat & applicet. Coire solent ineunte uere iuxta terram: iam enim coitus omnium id genus uisus est: interdum etiam cum ficus maturescunt, coire incipiunt: cancri autem parte priore copulantur, sua illa opercula mutua consertione componentes: mẽbrum autem quod mas in fœminam inserat, nullũ omnino habetur. Crustata ueluti locustæ cum per coitum concœperint, oua gerunt fere tribus mensibus his, Maio, Iunio, & Iulio: tum deinde sub aluo in rugas oua deponunt, putamine duriusculo intecta: quo in loco more uermium augentur: incrementum enim eorum oua foris recipiunt, sicut piscium. Fit igitur locustarum ouum arenidum in partes octo deductũ: totúmq; quasi species uuæ consistit: fiunt autem oua maxima, non quæ iuxta meatũ, sed quæ media sita sunt: minima quę nouissima continẽtur. Magnitudo minimis quã- H
ta granis ficuum est: nec meatum ipsum ullla contingunt, sed per medium hærent cartilagineis quibusdam appendicibus, quæ per id tempus augẽtur, atque ouorũ capaces redduntur: partus enim in iis quasi in sarmentis quibusdam recipitur. Locustæ ad hunc pariunt modũ: mox ubi ea sui corporis parte intra diem uigesimum maxime oua concoxerint, abigunt uniuersa, in idémque glomerata eodem modo quo foris congesta apparent: tum ex iis locustæ proueniũt, intra diem maxime decimumquintum, & sæpe minores quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiũtur. Excludunt igitur oua ante arcturum: abigunt iam concocta atque absoluunt ab arcturo.

De his plura uideas lib. 4. histor. animalium Aristotelis.

μύτις, Mutis.

Squillæ

A Squillæ gibbæ uterum menses circiter quatuor ferunt. Locustæ asperis saxosisque proueniunt: astaci leuioribus. Neutrum genus limosa amat. Litora potius uernis hybernísque temporibus expetunt: conferunt se in altum æstate: uidelicet cum aliàs calorē, aliàs frigus persequuntur. Natant omnia suis caudis, celerriméque retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Conduntur hyberno tempore: & locustæ quidem & cancri crusta sua exuuntur per uer, quemadmodum angues membrana uernationis quam senectutem uocāt: cum uero exuunt, mollis admodum crusta subnascitur. Crustacea omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum, & algam deuorent, atque etiam stercus (ut cancri saxatiles) & carnes etiam nimirum ap-
B petunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autūno & uere pinguescunt, & plenilunio magis. Quæ crusta intecta sunt, tunc optima sunt cum grauida, ut in locustaceis & reliquis eiusmodi patet. Duram omnino carnem habent, ut testacea, & quæ concoctu difficilis sit, multúmque nutriat, nec facile corrumpatur. Non parū salsi in se continent succi: ut testacea, minus tamen quàm illa: quin & caro eorum non aliter atque testatorum in aqua si coquatur, succum illum salsum exuit, aluúmque sistit: assa tamē, ut Mnesitheo placuit, elixis meliora sunt.

1 Fragile, θραυστὸν, collisile, θλαστόν. Plin. uero locustas crusta fragili muniri dixit.

2 Fistula etiam, &c. Locus hic apud Aristotelem mihi quidem suspectus est: tum quòd neque in libro De respiratione, ubi hæc apertius tradūtur, nec usquā alibi (quod equidem meminerim) ullam crustatis attribuat fistulam: tum etiā uetus interpres hoc in loco nihil habet de fistula. Perpende lector.

C De locusta. Cap. CCXXX.

1 CRusta intectorum genus unum locusta est, κάραβον Græci dicūt: cui simile genus alterum est, quem astacum uocant. Differt is à locusta, chelarum uarietate, atque etiam quibusdam aliis discriminibus, quanquā non multis. Locusta omnis forcipem dextrum grandiorē ualentiorémque habet: astaci uero non certum, sed alterutrum æque (ut fors tulerit) forcipē habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pedes locustis utroque ex latere quini, ultimis illis adnumeratis, qui in forcipem exeunt denticula-
2 tum. & in his, quæ brachia chelæúe dicuntur longa sunt, pedes uero parui. Corpus totum his longum est, & cauda quoque, & in cauda pinnæ
D quinæ adsunt. Hac natat, & in natando illi quasi remo innititur. Cornua ante oculos bina, longa & aspera, quibus alia minuta & leuiora cornicula
3 subiacent: corpus denique totum aculeatū habet, & asperum. Differt mas locusta à fœmina: quòd fœminæ primus pes bifidus est, mari simplex. Pinnæ etiam quæ in his parte supina geruntur, fœminæ, maiores, & quæ collo proximæ sunt minores habentur: mari omnes æque minores, nec usquam per diminutionē dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus uelut calcaria maiuscula prominēt acuta, quæ fœmina parua habet & leuiora. Partes illas quæ branchiarū species referunt, locustæ plures habent quàm alia. Dētes in ore locustis primores bini, magni & caui, in quibus & humor cōtinetur. Caruncula est inter dentes, linguæ repræsentans effigiem, quæ &

Locusta: Κάραβος. Carabus. Astacus. Locusta, Carabus.

A ternis, bisulcis. Præterea brachia duo, binis articulis, singulisque forficulis denticulatis.

1 Carabus, Astacus dictus est ab Archestrato, & à Diphilo γραφαῖος. 2 In cauda pinnæ, &c. Carabi, inquit Plinius, à cæteris cancris cauda distāt. 3 Corpus denique totum aculeatum, &c. Hinc crudele Tiberij Cæsaris facinus apud Suetonium, qui locusta os piscatori cuidam lacerari iussit. 4 Maiores euincere possunt, &c. Locustæ dimicationem cum murenā depinxit Oppianus, lib. 2. De piscibus. γραφαῖος.

De astaco siue cammaro. Cap. CCXXXI.

1 Astacus locustæ similis est, uti modo diximus: differt autem à locusta, tum aliis quibusdam discriminibus, quanquam non multis, tum chelarum brachiórúmue forma. astaci enim non certum, ut locustæ, sed alB terutrum æque, (ut sors tulerit) forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ. Pectus his corpúsque totum lęue est, nō more locustarum Astacus.
2 aculeatum & asperum: in pedibus tamen illis magnis, partes exteriores aculeos habent maiores. Color, quod ex toto dixerim, nitet, nigrísque maculis dispersis, euariat. Pedes inferiores ad grandes usque dispositi octo, quorum pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Tum grandes ipsi, longe maiores, extremáque parte latiores quàm locustæ habentur: sed nec hi eadem specie: dexter enim extremum suum latum, oblongum & tenue habet, sinister crassum & rotūdum: uterque tamen scissus in extremo, perinde ut maxilla tam infrà quàm suprà dentatus est: uerum dexter pusilC los serratósque dentes continet omnes: lęuus primos, & qui extimi sunt, serratos: intimos uelut maxillares, parte scilicet inferiore quatuor & continuos, superiore autem tres non continuos: uterque tamen partem mouet superiorem, ad inferiorémque deprimit adstringitque. Blesus item uterq; situ inferiore, tanquam nati ad capiendū premēdúmque. Supra uero grandes illos habentur alij duo hirtiusculi, paulo ab ore inferiores, quos etiam in os adducit. Mox ueluti branchiæ os circundant frequentes & hirsutæ, quas assidue mouet: furculi etiam appendicésue graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo, ut locustæ: supra quos cornua, breuiora tenuioráque quàm locustis. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora.
D Supra hæc oculi constituti sunt, parui crassiusculi, non ut locustæ maiusculi. Supra oculos extat deinde quasi frons quædam acuta & aspera, maior quàm locustæ. Denique facies acutior & thorax latior multo quàm locu-
3 stæ: totúmque corpus mollius & carnosius. Quod autem collum appellāt, (Græci φάρυγγα) quinque partium foris est, & sextum latius illud situm loco nouissimo habetur, tabellis cōtinuatum quinque. Interiora uero in quæ fœminæ foras pariunt, ouáque deponunt, hirtiuscula quædam quatuor cōtinent. In singulis autem eorum quæ foris esse diximus, spinæ singulæ breues rectæque eminent. Fœminam hoc in genere nullum discrimen à mari distinguit: nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem uero utrunque, neuter habere uisus est. Exuunt senectutem &

astaci,aut uere aut autumno, & leuioribus locis proueniunt, ut apud Hel- E
lespontum & circa Thasum,sicuti locustæ asperis saxosisque: neutrum ge-
Astacus fluuiatilis. nus limosa amat. Gignuntur & in fluminibus astaci quidam pusilli. 4

Gammarus. 1 Astacus,&c. Ἄστακον gammarum interpretatur Theodorus. Athenæus gammarum latine dici genera quædam καρίδων, id est, squillarum scribit. Columella quoque *Cammarus.* & Plinius fere cammarum uocant,non gammarum. 2 Λαμπρὸν ἔχει τὸ χρῶμα, concolor in nostra cammare lance rubes, inquit Martialis. 3 Τράχηλος, id est, collum, (ut uidetur) eam partem significat, quam caudam suprà in locustis nocauit Aristoteles, nisi forte locus hic sit mendosus. 4 His similes esse tradit Aristoteles, bestiolas quasdam, quæ in cochleis quibusdam reperiuntur, sed quæ præmollem habent carnē.

De cancrorum generibus. Cap. CCXXXII.

Cancer, καρκίνος. CAncris inter crustacea solis corpus rotundum est, & cauda deest: cum locustis squillísque oblongum corpus sit. Pedes his omnes cum forci- F pibus deni. Omnibus uero magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter quàm læuus est: & superiorem forcipis partem mouent, non inferiorem. Crura iis breuia, quia parum mouētur. Alueus totius corporis indiscretus est: nec etiam caput distinctum, nec aliud quicquam. Oculi uero omnibus, sed aliis è latere supra, continuo sub prono, amplo distantes discrimine: aliis in medio, breui discrimine, ut heracleoticis & maiis. Os ocu *Longi, aliàs parui, μικροί.* lis subditum, in quo dentes duo ut locustis: uerum non rotundi, sed longi: & tegmina hos operiunt duo. Intet hæc talia interiacent quædā, qualia locustarum dentibus adnecti diximus. Humorem quem ore accipit, tegminibus illis depellit. Emittit uero meatibus quibusdam superioribus, qui statim sub oculis positi sunt. Quoties ergo aquā acceperit, utroque tegumen- G to os obturat, atque ita respuit humorem. Gula post dentes breuis admodum est, ita ut protinus uenter os accipere uideatur. uenter bisulcus gulæ subiungitur: cuius ex medio, intestinum simplex & tenue procedit, quod sub operculo illo exteriore applicato desinit, quod caudæ loco habetur: in quod & fœminæ oua pariunt. Humor intus in alueo pallidus, & minuta *Vetus interpres Non sunt applicata sicut maris opercula.* quædam oblonga albida continētur: rufa etiam alia, maculis dispersis. Differt à fœmina mas, magnitudine, crassitudine, & applicatili illo operculo: id enim amplius in fœmina est & distātius: & interiora habet hirtiora ampliorāque, in quæ & oua pariat: aliàs cauda hæc in cancris minimi est usus: quandoquidem prope terram uitam agere cauernásque subire solent, nec H plurimum natant. Et qui ex iis pelagij sunt, ij pedes habent longe tardiores ad ambulādum: sunt enim cæteris ipsi nantiores, ut maiæ, & qui heracleotici appellantur. Fœminæ quoque primus pes, inquit Plinius, duplex est, mari simplex. Ex omnibus animalibus cancrorum genus unū, non in priorem mouetur partem, sed in latus. Et cum cętera animalia ducibus binis pedibus incedunt, cancer unus quaternis regi solitus est. Cum cætera crustacea auersa coeant, cancri parte priore copulantur, sua opercula loculosa illa rugosáque mutua consertione componentes. Latent cancri quinis mensibus, & crusta sua ueris principio exuuntur, quemadmodum locustæ: molliores quidem perspicue, sed etiam duriores exuere aiunt, ut maias: & tunc quidem

A quidem præ teneritate non satis ambulare possunt. Ostrea uenatur cancer,
1 iniectóque inter testas lapillo, exedit. Cancrorum genus multiplex, nec facile enumerandum: maximum quas maias appellāt. Durior his crusta est, *Maia, μαῖα.*
& crura exiliora: oculíque paruo distant interuallo, sicuti in heracleoticis.
Secundum magnitudinis locum paguri occupant. Qui heracleotici uocā- *Pagurus.*
tur, crusta quoque firmiore muniuntur ut maiæ: & oculos habent paruo
distantes interuallo, sed crura illis breuiora sunt quàm maiis. Aliud genus
2 est fluuiatilium cancrorum: cæteri minutiores, & nullis pene nominibus *Cancer fluuiatilis.*
annotati. Genus cancrorum in litoribus Phœnice fert, tantæ uelocitatis ut
3 uix consequi sit: unde ἱππεῖς, id est, equites illos appellarunt: iis nihil fere in- *ἱππεῖς.*
tus propter inopiam pabuli. Genus item aliud est, quod magnitudine can- *Equites cācri.*
B crum non excedit, facie astacis simile. Edulium graue cancer est, & ægre *Cancer.*
concoquitur: contra serpentium ictus medetur. Cancri fluuiatiles triti eru *Cancri fluuiatiles.*
di potíque ex asinino lacte remedio sunt contra serpentiū phalangiorúmque morsus & scorpionum ictus. Elixi & cū suo iure in cibo sumpti phthisicis tabidísque prosunt, & iis qui leporem marinum hauserint. Nihil æque aduersari serpentibus aiūt q̄ cācros: suésque percussas, hoc pabulo mederi. Rupta cōuulsa cācri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanāt: triti uero cū ocymo atq; admoti, scorpiones necāt. In cataplasmatis modū impositi aculeos infixos extrahunt. Cancrorū fluuiatiliū succus cū farina ordeacea auriū uulneribus efficacissime prodest. Exustorū cancrorū fluuiatiliū cinis
C non aliter atque echinorum cochlearúmque exsiccandi facultate pollet. Substantiæ autem proprietate, mirū quàm canis rabidi morsibus prodest, & solus, & multo magis cum gentiana & thure, ut sit thuris pars una, gentianæ quinque, cineris cancrorum decem. Bibendum hoc medicamētum dant, alij quotidie diebus quadraginta, cochlearij magni mensura, aut (si non statim detur, sed aliquot post dies quàm uulnus acceperint) duorum cochleariorum aquæ admistū. Alij cineris duo cochlearia, uno radicis gentianæ adiecto, triduo cum uino exhibent. Cinis hic cum decocto melle, pedum sedísque rimas, perniones & carcinomata mitigat. Aduersus canis morsum minime ualere marinos cācros alij prodidere: at Dioscorides marinos eadem omnia posse, uerum minus efficaces esse prædicat: utuntur & cancrorum cinere ad dētium dolores: & ad lepras cum oleo Andreas usus
D illo est. Quem cancellum & καρκίνιον appellant, principio ex terra limóque *Cancellus. Καρκίνιον.*
consistit: mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit, transit in concham ampliorem, uidelicet aut nerites, aut turbinis, aut alicuius similis: sæpe etiam paruam buccinam subit: ingressúsque ampliorem illam, gerit pari modo, & uiuit in domicilio capaciore: rursúsque excrescens, aliam petit ampliorem. Specie similis locustaceis est, nascíque seorsum per se solitus: uerum quòd testam deinde petit, uitámque in ea traducit, hinc similis testa contectis animalibus est: quapropter is in ancipiti esse, genúsq; sibi uendicare utrunque uidetur: forma tamen, quod simplicius dixerim, similis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subditam, ampliorē quàm aranei habet. Cornicula duo rufa tenuia gerit, quibus oculi totidem subia-

cet:qui nunquam intro recedant,ut cancrorum,neque claudantur,sed sem- E
per eminentes appareant. Os sub his est,quod uelut capillamentis quibusdam pluribus circundatur. His pedes subiūcti duo bifurces, quibus cibum ori admouent: bini item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Quod sub thorace est,molle totum est:quod dissecto pallidū intus cernitur. Meatus unus ab ore ad uentrem pergit:foramen excremēti perspici nullum potest.Pedes ac thorax duritiem præ se ferunt, sed minus quàm cancri: nexu nullo adhæret testæ purpurarum modo & buccinarum, sed absolutus libérque uagatur. *Pinnother.* Pinnothera hunc uocat Plinius,Pinnother,inquit,uocatur minimus ex omni cancrorum genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium osttearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. Genus cācelli diuersum est,quod in nerite degit,ab eo quod in turbine:oblongior enim est qui in turbine uiuit:qui uero in nerite,cæte- F
ra quidem illi non absimilis:sed dextrum bifurcatum pedem, paruum habet,& læuum grandiusculum,& ingredi eodem ipso grandiore potissimū solet.Hic nunquam in turbine hospitatur, sed in neritis tantum. Sunt inter cochleas quæ intra se bestiolas habent similes astacis pusillis, qui uel in flumine gignuntur:sed ea differentia,ut præmollem intra suam testam carunculam habeant. *Cancelli. Μικροὶ καρκίνοι.* Cancelli,qui perquàm exigui inter pisciculos reperiūtur,pedes nouissimos latiusculos habēt,ut ad nandum utiles sint, quasi pro pinnulis aut remis pedes haberentur. *Pinnophylax. Squilla parua.* Inter spongiarum cubilia bestiola gi-
gnitur aranei similis, quæ pinnophylax dicitur, & squilla parua. hæc con- 4
cham ingressa,aperiendo claudendóque pisciculos capit: aperit autem antequam ingrediantur, claudit & contrahit cum ingressi sunt. Nascuntur G
& in nonnullis testa operti generis cancelli,colore albido, corpore admodum parui:& plurimi quidem in mitulis,qui in alto gurgite degunt: mox *Pinnother. Πιννοθήρ. Πιννοθήρας. Πιννοτήρ. Pinnoter.* in pinnis,quos pinnotheras uocant:quinetiam in pectúculis atque ostreis: uerum nullum conspicuum capiunt incrementum.Piscatores cancros eiusmodi nasci confirmant unà cum illis quorum testam inhabitant, & ex eodem quasi seminio gigni . Et in pinna quidem carni eius ita adnascitur, ut ueluti carneam quandam radicem in eam demittere uideatur.

1 Ostrea uenatur. Cancri astutia in ostreis exedendis describitur ab Oppiano.
2 Fluuiatilium cancrorum. Viuunt cancri,inquit Galenus, in utroque humore,
marino scilicet & dulci. 3 ἱππεῖς,&c. Hippoe uocantur,inquit Plinius.Cursores cā- H
Hippoe. Cursores cācri. Σκίλλαρον, uel σκιλλάριον. καρίδιον. cri,uti alij referunt, quòd longe latéque uagantur, modo circum litora errant, modo longius proficiscuntur. 4 Eundem hunc pinnophylacem Aristoteles, σκίλλαρον quoque uel σκιλλάριον uocauit,& καρίδιον . Theodorus pro utroque squillam paruam reddidit,Plinium secutus.Hæc apertius infrà explicantur in pinna.

De squillarum generibus, & cammaro, leone & arcto. Cap. CCXXXIII.

Squilla, καρὶς. SQuillas(quas καρίδας Græci uocant)à cācrario genere differre modo di- 1
ximus,eò quòd corpus his longum sit,& caudam habeant: à locustario uero,quòd forcipe careant,& plures habeant pedes. Quę tamē ex mari ueniunt,

A niunt in Gangem ſquillę, forcipes maximas & tangētibus aſperas habent: quæ uero in Indum aſcendunt, leues aiunt habere ſpinas, & forcipibus carere. Squillas ouum clauiculáſque intra ſe ſimilem in modum habere cum locuſtis certum eſt: inteſtinúmque his ſicuti & locuſtis & aſtacis recta in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Squillæ colorem mutant: uere enim nigreſcunt, poſt uer albedinem ſuam recipiunt: Indicæ ſquillæ locuſtis maiores ſunt. Squillarū plura ſunt genera: gibbæ, quas Græ-
2 ci κύφας uocant, crangones. Et paruum genus earum quæ maiores nūquam *Squilla parua.*
3 effici poſſunt. Gibbæ parte prona ſimiles ſunt locuſtarum: ſupina uero parte, tabellæ (πλάκας uocāt) his nullæ. Quinos utrinque pedes capiti proximos habent acutiores, & ad uentrem utrinque alios, quorum extrema latiuſcu- *Gibbæ, κύφαι.*
B la ſunt. Squillis etiam gibbis cauda & pinnæ quaternæ: quarū quod in medio eſt, ſpinoſum eſt, & acutius quàm quod in crāgone reperitur. eſt enim latius in crangone. Squillæ gibbæ uterum circiter menſes quatuor ferunt. Crangones contrà quàm gibbæ, primos habent utrinque quaternos: tum deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars (quæ maior eſt) pedibus caret. Crangonis quoque lateri caudæ utrinque pinnæ adnexæ ſunt: quarum quod medium eſt, ſicuti & in gibbis, ſpinoſum eſt: uerum in crangone latius, in gibbis acutius eſt. Caridon quoque, hoc eſt, ſquillarum *Crangones. Κραγγόνες.*
4 generis eſt cāmarus (ut author eſt Athenæus) eóque nomine uocatur à La- *Cammarus,*
5 tinis. E cruſtatorum genere & leo eſt, aſtaco minor: cuius brachia cācris ſi- *Κάμμαρος.*
milia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Leonem marinum Ælianus ſcribit locuſtæ *Leo.*
C ſpeciem ſimilitudinémque gerere: ſed corporis tenuitate & gracilitate habitus maiori eſſe: brachiáque habere tum maxima, tum cancris ſimilia: cœruleo colore eſſe: & ſubnigris maculis diſtingui. Iis quas nomine urſæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod locuſtis: quocirca per hyemem & uere priuſquam oua excludant, cibo laudātur. Cum excluſerint deterrimæ fiunt. Quæ cruſta operiuntur, ita ſe habent Reliquum iam eſt, ut de teſtatis differamus. *Leo marinus. Λέων. Arctos. Vrſa.*

1 Squillas, &c. Scyllam Plinius, ni fallor, hanc uocauit, lib.32. 2 Κραγγόνας Theodorus crangines uocat. 3 Gibbæ, &c. Vetus interpres. Genus quod dicitur gibboſum, habet XII. pedes, in utraque parte ſex pedes: & pedes qui ſunt uerſus capur, ſunt acuti ualde: & extrema aliorum pedum qui ſunt in uentre, ſunt lata: & uentres eorum *Scylla. Crangines. Cāmarus marinus.*
D aſſimilantur uentri carabi. 4 Cammarum marinum dixit Plinius. Columella inter animalia (ut uidetur parui incrementi) cammaros numerauit. Gammaros alij uocant. (ut Theodorus pro aſtaco gammarum reddit) Iuuenalis: *Gammarus.*

Si tibi dimidio conſtrictus gammarus ouo
Ponitur.

Martialis lib.12 in Candidum:

Immmodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra gammare lance rubes.

Hic uero apparet ignobile eſſe gāmarum, ſiue cammarum, & uulgi cibum. 5 Leo eſt aſtaco minor. In Athenæi exemplaribus habetur μείζων ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ: quo in loco equidem coniicio legendum eſſe μείων pro μείζων: itaque (minor) reddidi: atqi hāc meam opinionem confirmat, & quod nobis tradidit ex Æliano Gillius. Plinius leonem inter cruſtacea nobiliora numerauit. *Leo.*

De testaceis. Cap. CCXXXIIII. E

Testatum. *Testaceum.* ὀστρακόδερμον. ὀστρακηρόν. ὄστρεον. ὄστρεον. *Ostreum.* *Concha.* *Conchilium.* *Turbinatum.* στρομβώδης.

Testata ea sunt quibus pars carnea intus est, nihil durum intra se habés, solida foris, testæ aut lapidi similis, quale genus concharum & ostrearum est. Huius generis aut nullum in terra gignitur, aut omnino pauca, ut limacum genus, & si quid eiusmodi aliud fit, sed rarum: at in mari similíq; humore multa & uaria gignuntur. Hæc inter se numerosa discrepant differentia tum testę, tum carnis ratione: aliis enim in hoc genere nulla est caro, ut echinis: aliis est, sed quæ penitus inclusa nec ulla ex parte conspecta est, excepto capite, ut limacibus, purpuris, buccinis, & reliquis turbinatis. Sunt uero turbinati generis (quod στρομβώδη dicunt) alia quidem in anfractum intorta, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum genera: nerites quoque testam habet rotundam. Cæterorum quædá duplici cõstant ualuula, quædam simplici: ut genus alterum δίθυρον aut biualue: alterũ F uniualue uel μονόθυρον possit nuncupari. Biualue appello, quod gemina testa clauditur: uniualue quod testa singulari cõtinetur: cuius altera pars detecta carnem ostẽdit, ut lepas. Biualuis generis pars clusilis est & reseratilis, ut pectunculi & mitili: eiusmodi nanque omnia, parte altera ligata, altera soluta constant, ut & concludi possint & aperiri. Alia binis quidem conclusa ualuulis sunt, uerum utroque latere connexa, ut ungues siue digiti. Sũt & quæ testa tota occultentur, ita ut nulla ex parte carnem detectã habeant, ut quæ tethya siue uertibula appellamus. Ipsarum etiam testarũ magna uarietas: nam alia leues habent testas, ut ungues, mitili & concharum quędam, quas alij galadas appellant: alia scabras, ut ostreæ pinnæ, & conchæ nonnullæ & buccina. Atque horum quædam etiam pectinatim diuisas striatásue: ut pe G ctunculi & conchæ quædam: alia non ita striatas, ut pinna, & concharum nonnullæ. Crassitudine quoque differunt & tenuitate tum totius, tum partis, uelut labrorum: aliis enim labra tenuia, ut mitilis: aliis crassa, ut ostreis. Item alia modo quodam se mouẽt, ut omne quidem turbinatorum genus mouetur & serpit: & pectines, quos & uolare nonnulli aiunt: alia ita natura immobili sunt, ut nunquam sedem in qua hærent sponte ipsa mutare ualeant, ut pinna. Et quæ ex testaceis loco mouentur, eo tantummodo mouẽtur quo pedestria aliqua pedibus mutilata moueri dicimus, & parũ admodum progrediuntur: sed uelut stabilia & hærentia mobilia sunt: ut progredientia uero, stare uidentur atque adhærere: sunt enim animalia ueluti mãca deprauatáque. Commune testacei generis omnibus est, ut testa intus ę- H qualis læuísque sit. Et caro biualuis & uniualuis generis ita testæ adhæret, ut nisi per uim nequeat detrahi: at turbinati laxior cõtinetur & absolutior. Cui generi peculiare est, ut testæ ea pars quæ à capite remotissima habetur in anfractum clauiculámue torqueatur. Mouentur eadem omnia parte dextra, non ad clauiculam, sed in aduersum. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerũt. Est autem hoc crusta quædam prætenuis, qua tanquam operculo quodam congenito, carni patulæ apposito, sese quasi concludendo tuentur, ne facile offendantur ab iis quæ extrinsecus incidant. Testatorũ corpus quàm paucissimis constat ex partibus: sunt enim

Biualue. δίθυρον. *Uniualue.* μονόθυρον. *Detectam,* γυμνόν. *Turbinata.*

A enim omnia aut immobilia, aut parum omnino motus adepta, ut modo di
ximus: quæ autē mobiliora sunt, hæc plures habeant partes, necesse est. par-
tes exteriores huius animalium generis differentiis iis uariantur. Interiorū
natura similis quodammodo in omnibus est, maximéque turbinatis. Dif-
ferunt enim inter se magnitudine, & quæ excessu constant affectibus: nec
uero multum dissident uniualue & biualue genus, quāquam longe ab im-
mobilibus discrepent, quod latius postea patebit. Natura ergo turbinatorū *Turbinata.*
fere similis constat, nec nisi magnitudine uariat, ut modo dixi: aliis enim
partes maiores atque euidētiores, aliis minores obscurioresque sunt. Quo
enim maiora sunt quæcunque testatorum genera, eò partium conspectum
B præbent euidentiorem. Ad hæc discrimen illud duritiæ, molliciæ, cætera-
rúmque generis eiusdem affectionum. Turbinatorum omnium caro peni
tus testę inclusa est, nec ulla fere ex parte conspecta, excepto capite. Hanc
primo extimóque in ore testæ, maxima quidem ex parte, omnia torosiuscu-
culam habent, alia magis, alia minus. Caput eius ex medio partis prominu-
lum extat & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus
capiunt incrementi: in maioribus enim magna, in minutis uero animali-
bus admodum parua conspiciuntur. Exerunt caput more omnia eodem,
idémque per metum retrahunt intro. Est illis & os: nonnullis etiam den-
tes, ut cochleis, breues, acuti, duri & tenues. Promuscidas item gerunt mo-
do muscarum: quod quidem mēbrum partim linguæ effigiem præ se fert,
& partim aculei. Venter os protinus excipit, similis auium ingluuiei, ha-
béntque infra uentrem duo quædam albida firma, & torosa, mammis simi
C lia, cuiusmodi uel in sepiis esse aduertimus, sed hæc torosiora sunt. Meatus *Papauer.*
à uentre duplicatus longus porrigit se usque ad id, quod papauer appella- *μήκων.*
tur, quod μήκωνα Græci uocant, quod fundo cōmissum est. Hæc ergo in pur-
puris & buccinis & κόχλοις, id est, umbilicis sunt conspicua, & in clauicula
testæ continentur, sicuti & in reliquis turbinatis omnibus. Est autem μήκων,
id est papauer, quasi excrementitium quoddam membrana contentū ma-
gna sui parte in omnibus testaceis generibus, quod uel esculētum esse præ-
cipue sentitur, quāquam in quibusdam echinis cibo minime idoneum est.
Meatum illum excipit intestinum illi continuum simpléxque ex toto usq;
ad exitum: estq; eius initium circa anfractum papaueris, quo etiam latius
D est: hinc sursum uersus replicans, carnosam illam partem repetit, finitq; ad
caput, unde eiicitur excrementum ex meatu quodam ori uicino, quod in
omnibus perspicitur turbinatis tam aquaticis quàm terrestribus. Mēbrana
in grandiusculis umbilicis sub uentre, gulæ illi siue meatui attexitur conti-
nua, per quem meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis
mammillaribus caruunculis tendit. habet etiam incisuras, quales in ouo lo-
custarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum est: nullus exitus
huic, nec foramen ullum patet, sed prætenui membrana cōtinetur, cauum
quoddam angustum in se habens. Tendunt ab intestino ad imum nigricā-
tia quædam aspera atque cōtinua, qualia uel in testudine uisuntur, sed mi
nus nigra. Cæteræ quoque cochleæ umbilicíue hæc habent eadem: sed quo

minores, & minutiora: & in iis ipsis alia explanatius, alia obscurius, ut di- E
ctum est. Vniualue autem & biualue genus, partim iis simile est, partim di
uersum. caput enim & cornicula & os obtinent, atque etiam quod linguæ
speciem gerat: uerum hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effu-
giunt: nonnulla etiã in exanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt.
Papauer illud omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex ęquo ma-
nifestum: sed uniualuia suo fundo, ut patellę: biualuia quà mutuo testarum
complexu nodóue ligantur. Quibusdam etiam quasi capillamentis, in ex-
tremis oris, hæc omnia circundantur. Quod autem ouum uocatur tem-
pore quo gigni solet, altero tantum latere, dextro scilicet, biualuia habent:
altero latere ostium excrementi cõtinent. Sed errore ouum hoc uocitatur,
quippe quod nihil ad generationem conferat, sed tale sit quale est pingue F
in sanguineo genere cum uiget, & quod bona animalis nutritione alimo-
niáque proueniat: quamobrem sapore per id tempus præstant, cibóque lau
dantur, scilicet uere & autumno. Laborant enim testata omnia per frigus
& æstum, atque exuperantiam temporis ferre nequeunt. Est autem ouum
hoc in testatis, quibus datum id à natura est, carni ipsi intumescẽs, nullum
habens ad eius exitum foramen, sicuti albidum illud in umbilicis: id enim
illis simile intelligimus. Sed huiusmodi partes (ut dixi) cum conspicuæ in
magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto aut uix sentiuntur.
Quamobrem in magnis pectunculis præcipue patent. Ostium excrementi
cæteris quidem à latere est: at uero patellæ feræ parte ima testæ excernitur,
quà foramen in testa habetur. Et uniualuia quidẽ atque biualuia ita se ha- G
bere cernuntur. In uniuersum autẽ, nullum ex testaceis est, quod capite ca-
reat: cæteræ corporis partes nomine uacant, præter linguam, quæ omnibus
etiam inest. Caput omnia testata infrà habent plantarum modo: ut quæ ci-
bum de imo capiunt, ut plantę radicibus suis hauriunt. In testatis omnibus
id etiam est quod cordi proportionetur, eodem modo quo & in crustatis
& mollibus, quod mutis uocatur, sed minus patet: attamen in medio quæ-
rendum hoc est, aut scilicet inter partes quæ cibum recipiũt, & quà excre-
mentum emittunt, si fixa degunt: aut inter dexteram partem & sinistram,
si incessilia sunt. Quæ siliceo tegmine operiũtur omnia, quibus saltem in-
grediendi facultas est, olfactum gustúmque habere constat argumento e-
scarum: accedunt enim ad escam à longe, utpote odorantes. Sensus item sa
porum iis inesse hac eadem ratione patet. sapore enim rerum earundem H
quæque delectantur, ad quas ueniunt odoribus inuitata. De uisu & auditu,
quanquam nihil certi manifestiq; habemus, inquit Aristoteles: ungues ta
men ad strepitũ se subtrahere, inferiúsque subsidere cernũtur, quoties fer-
ramentum sentiunt admoueri: pectines quoque admoto digito dehiscunt,
mox comprimunt se ut cernentes. Neritas item qui capiunt, non aduerso
flatu, sed secundo adeunt, quoties esca persequuntur: nec uoce ulla, sed silẽ-
tio agunt, utpote cum & olfaciant & audiãt: nec fieri posse aiunt, quin sub-
terfugiant, si uox proferatur. Hæc Aristoteles. In marinis ostreis, inquit Pli
nius, auditum esse non est uerisimile: sed ad sonum mergere solent: ideo &
silentium

Vniualuia.
Biualuia.
Ouum.
Cordis proportionale.

A silentium in mari piscantibus. Vniuersum autem testatorum genus, plantæ simile respectu gradientium animalium est. Sexus discrimen in iis quæ testa integuntur nullum omnino perspicuum est. Et plurima quidem non coire apertum est: sed an ulla coeant & per coitum generent, incertum est: sed quemadmodum in genere stirpium, aliæ fructum ferunt, aliæ sterilem sortiuntur naturam: ita etiam in his quod quidẽ pariat & generet, est: quod autem maris fungatur officio, deest. Vnum saltem ex his genus cochlearũ coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum fit necne, nõdum exploratum satis habetur. Est sane totum hoc animalium genus modo quodam inter animalia & plantas ambiguum, & uelut in ambobus constitutũ
B generibus: munere neutrius fungitur. Nam ut planta, sexu maris & fœminæ caret, nec in altero generat: & ut animal, nullum ex se fructũ affert modo plantæ: sed consistunt & generantur ex terrena & humida quadam concretione. E limo nanque & materia putrescente, sponte naturæ oriuntur prope dixerim omnia: diuersa tamen pro limi differentia: nam in cœnoso, ostreis origo consistit, conchæ, chamæ: ungues & pectines locis arenosis suiortus initia capiunt. Rimis cauernísque saxorum tethya generantur & glandes, & quæ per summa adhærent, ut patellæ & narices. locis enim nascuntur hæc uariis, ut alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Omnia uero id genus celeri incremento augentur. Quæ ex iis fauificare solent (qualia sunt, inquit Plinius, quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ) non alio modo quàm cætera testis inclusa generantur: uerum melius atque uberius quoties præexistent aliqua quæ eiusdem sunt
C generis. Condunt enim aliqua, ut purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, quam μελικήρα aut fauaginem uocant, quæ uelut fauus est apum: uerum non ita elegans, sed quasi è putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex his purpuræ cęteráue testacea ena
2 scuntur: sed coagmentatio illa fauo similis tanquam purgamentum iis est. emittunt enim, cum suos ordiuntur fauos, mucorem quẽdam (saliuarium lentorem uocat Plinius) ex quo puramina illa coagmentata consistunt. Hæc ergo rupta diffusáque omnia, humorem quem cõtinebant, in terram demittunt: mox eo quo effuderint, loco gignuntur animalcula testacea, ut
D purpurulæ, exordio admodum exiguo. Buccina quoque & mituli fauifica-
1 re solent. Itaque ne hæc quidem quæ inter testacea fauos saliuant, alio modo quàm cætera generantur: sed sponte naturæ omnia è limo materiáque putrescente. Quod ad generationem pertinet, res ita habet. Aluntur autẽ quæ ex iis immota manent humore dulci & potulento, qui per spissa trãsmittitur. Quæ autem mobilia eadémque carne uescéria sunt, iis uictus ex pisciculis est, ut purpuris: alia uero iis quæ in mari pullulant, uescuntur. Latent testata omnia, ut in mari purpura, buccinum, omnéque id genus, uerùm non eodem modo, sed absolutorum latibulum euidentius est: conduntur enim secessu: aliqua uero leuiore quodam tegmine superimposito delitescunt, ut limaces. At earum quæ adhærent, non est tam manifesta latita-

In cœnoso, ἐν τῷ βορβορώδει.

μελικήρα.

Fauago.

tio. Quæ uero latent, non eodem tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpura & buccinæ canis exortu dies circiter triginta conduntur. Pectines etiam tempore eodem: sed eorum plurima sane latent, & algore urgente & æstu. Testaceo generi anni pluuij prosunt, prætérquam purpuris: cæteris squalor incommodus est. nam & minora redduntur & deteriora. Conducunt autem iis imbres, propterea quòd mare dilutius redditur: sed frigus facit profectò, ne uel in Pōto uel in fluuiis gigni possint, exceptis biforibus paucis. Genus nãque uniualue potissimum rigore induratur & interit. Iam uero & lunari potestate ostrearum conchiliorũmque & concharum omnium corpora augeri & rursus minui constat. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Quæ testa intecta sunt omnia, ut pectines, tunc optima sunt cum grauida: sed quanquam testa intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, uel coitum uel partũ uidemus. uerno tamen tempore & autumno, ut dictum est, habere cernũtur ea quæ oua appellant, exceptis echinis qui cibo idonei sunt. Caro non æque omnium esculenta est: & excrementum quod papauer uocatur, quibusdam cibo idoneum, quibusdam non idoneum est. Modice collui debent omnia testacea in cibis, quia saporis gratia perit. Testaceis omnibus commune hoc est, ut salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt: id quod unicuique magis, minúsue datum est. Quæ enim dura carne cõstant, minus hoc habent quàm ostreæ, quæ sane omniũ mollissimam habent carnem: paruæ uero chamæ, sphondili, solenes, purpuræ buccinæque & alia id genus, duram. Itaque ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum facilius mouent: quæ autem duriora sunt, uberius alũt, & difficilius concoquuntur. Purpuræ buccinæq; duriore sunt carne, succúmque efficiunt crassiorem: sed caro in aliis, præsertim in ostreis humidior tenaciórque est. Præterea quæ duram habent carnem, ut concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus iis, quibus ex malorum succorum copia cibus in uentre corrumpitur: siue eò ex iecinore adfluant, seu in ipsius uentriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, iis quibus cibus in uentre corrumpitur, in optima aqua bis térue decocta, ita ut cũ salsa prior iam sentiatur, in aliam quæ pura sit transferatur: ex iis quæ duram carnem habẽt, succus procreatur quem crudum uocãt, sicuti quæ mollem pituitosus. Quemadmodum uero ea quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iusculũ, uenter quidem abunde mouebitur, corpus uero nihil fere sentiet alimenti. at caro ipsa solidior, & difficilius concoquitur, & crudum crassúmque ac frigidum gignit succum: maximáque ex parte lentum ac pituitosum: quamobrẽ senibus maxime incõmoda est ostrearum, & testatorum omnium caro. Mnesitheus Atheniensis de testatis hęc prodidit, Ostrea, chamę & mituli cæteráque id genus, carnẽ habent, quæ ob salsum quem in se continent succum, ægre concoquitur: &, si cruda edantur, aluũ cient. Quòd si concoquantur, uel in quouis humore, magnam.

A gnam salsuginis partem in eo relinquunt: quo fit ut eorum iuscula aluum
turbent:cato uero ipsa,salsi illius succi iam expers, minime uentré pertur-
bet.Quòd si probe assentur conchę,maxime tum salsæ euadét, ut quæ suc-
çum iam habeant ab igne ueluti succésum,& prope dixerim absumptum.
Ad aluum urinámue ciendam cæteris præstant mituli, ostreæ, pectunculi
& chamæ,ut author est Diocles Caristius.

1 Sed errore ouum hic uocitatur,&c. Xenocrates humorem album uocat & la- *Lacteus hu-*
ctecum:Plinius etiã lac,ut de ostreis,quòd circa initia æstatis sint multo lacte prægnã- *mor.*
tia. 2 Emittunt enim,&c.Et nuper, inquit Plinius,cõpertum in ostreariis humo- *Lac.*
rem ius fœtificum lactis modo effluere.

B De turbinatis. Cap. CCXXXV.

SVnt testacei generis,ut nuper diximus,alia turbinata,alia biualuia,alia
uniualuia.Turbinato generi hoc fere peculiare est,ut testæ ea pars quæ *Turbinatum.* στρομβώδης.
à capite remotissima habetur in anfractum torqueatur. Mouentur eadem στρομβῶδες.
omnia parte dextra,nõ ad clauiculam,sed in aduersum. Operculum etiam
eadem iam inde ab ortu naturæ omnia fere gerunt:naturáque omniũ,ma-
xima quidem ex parte,in eorum partibus similis constat: nec nisi magnitu
dine uariat,ut modo diximus. Turbinati generis alia in anfractũ intorta,
ut cochlearum genera:alia in globum circumacta,ut echinorum genera.

De cochleis. Cap. CCXXXVI.

TVrbinati generis cochlea est,& in anfractum intorta cochlearum o-
1 mnium caro testis penitus inclusa continetur,nec ulla ex parte conspi *Cochlea.*
C cua est,excepto capite.Quòd si testam detraxeris hebetescit cochlea atque κοχλίας.
expirat.Exerunt se domicilio,bináque ceu cornua prætendũt contrahúnt- κόχλος.
que:oculis carent,ideo corniculis prætentant iter.Caput in iis modo quo-
dam equinam speciẽ præ se fert.Os habent & dentes acutos,duros, breues:
indicio est à minimis earum derosas uites.Ex testatis,unum cochlearũ ge-
nus coire perspectum est:sed an ortus earum per coitum sit necne, nõdum
satis exploratum habemus : cochleæ pariter omnes, autumno & uere sua
oua habere uisuntur.Varia sunt cochlearum genera : sunt oblongæ quibus
2 tubę loco utuntur tibicines:(echinophoros uocãt aliqui,aut eclinophoros)
Sunt & rotundæ in oleario usu,quibus scilicet oleum effunditur, & πεντα-
3 δάκτυλοι,& quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur : iterum *Echinophori.uel*
D sunt aquatiles,sunt & terrestres. Aquatilium aliæ marinæ sunt, stomacho *Eclinophori.*
utiliores:aliæ fluuiatiles,quæ uirus habent.In terra gignitur cochlea terre- *Cochleæ rotũdæ* πενταδάκτυλοι.
stris,in testaceo genere pene sola,quæ & limax dicitur. Sũt ex cochlearum *Cochlea terre-stris.*
generibus quæ aceratæ uocantur , latæ , multifariámque nascentes : sunt *Limax.*
enim & è terrestribus quędã,quæ latæ & minutę passim inueniuntur.Sunt κοχλίας χερσαῖος.
etiam cochleæ quædam nudæ,in Africa maxime: & passim quoque ober- κοχλόας.
4 rantes minutæ quædam longęque & candidæ.Sunt & quos sesilos uocant, *Acerata.*
aut seselitas,genus syluestre uepribus frutetísque cohęrens, & quasi agglu- *Cochlea latæ.*
tinatum.Pręterea sunt in Liguriæ alpibus quę πωματίαι ab operculo illo suo *Cochlea nuda.* *Cochlea cãdida.*
appellantur, quo ueluti tegmine superimposito latent (quanquam omnes etiã *Longa.*
limaces leuiore quodã tegmine sibi superimposito, hyemę latent.) Genus *Sesili, Seselitæ.* πωματίαι.

hoc minus uulgare est. Adhærēt operculo eiusmodi testę se operiētes, obru E
tę terra semper. Hæc circa maritimas tantum alpes quondā effossæ, cœpere
Cauaticæ cochleæ. iāetui & in Veliterno. In Balnearibus insulis cauaticæ appellatæ (quoniā
in speluncis nascuntur) non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt,
sed uuæ modo inter se cohærent. Cochlearum aliæ aliis præstant: marinæ
Quo pacto cochleas præparare oporteat, docet Plinius lib. 30. stomacho utiles sunt, & facile aluo excernuntur. Fluuiatiles & albæ uirus
habent: terrestres uero stomacho utiles sunt. In his autē laudatissimæ sunt
Sardonicæ. Aphricanæ, & in his Solitanæ, Astipaleicæ, & quæ in Chio gignūtur: & Siculę, modicæ, quoniā magnitudo duras facit & sine succo. Balearicæ quoque quas cauaticas uocari diximus: & quæ in Liguriæ alpibus
pomatiæ. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Syluestres autem, quas sesilos
appellauimus, & uentrē & stomachum turbant: uomitiones excitant, & al- F
uum soluunt. Illyricis magnitudo præcipua est, Aphricanis fœcūditas, Solitanis nobilitas, albæ in Reatino agro nascuntur. Strabo cochleas prædicat 5
Linusias. Cochleę quoque altiles ganeam impleuere: quę in eam magnitudinem perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices: author est M. Varro. Cochleæ crassum procreāt succum: súntque duræ
& concoctu difficiles. Quæ rotundæ sunt, earum grandiores, carnosæ sunt,
uirísque habent, & choleram gignunt: at minores nonnullis in usu cibario
sunt cum aceto mulso cōditæ rutáque uiridi & pipere. At uero qui eclinophori aut echinophori dicuntur, pétadactylíque, & quibus in acumen clauicula intorquetur, graciliore quidem sunt carne, sed saturitatem citius q̃
aliæ pariunt, stomachóq; innatant. In cochleis marinis omnibus, quod col- G
lum uocatur suauius est: súntque, si cum terrestribus conferantur, leues, fragiles, boníque succi, nec facile corrumpūtur. Terrestres uero cochleæ (quas
limaces appellauimus) sicuti & aliæ, duram habent carnem, cōcoctioni renitentem: quæ tamen si recte concoquatur, uberrime alit, & meatus exiguos obstruit: qua de causa cum aceto & lasere ad esum cōdiri solent. Succus etiam ipsis inest, ut & aliis testatis, qui uentrem citet: qui si coquendo
eximatur, reliqua caro aluum sistet, egregiéq; alit, & stomacho idonea est. 6
Et cochlearū cibus, inquit Plinius, stomacho medetur: in aqua eas subferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito,
atque ita è uino garóque sumi, præcipue Africanas. Nuper hoc cōpertum
plurimis prodesse. Id quoque obseruant, ut numero impari sumant: uirus
tamen earum grauitatem halitus facit. prosunt & sanguinem excreātibus H
dempta testa tritæ, in aquæ potu: asperitatem faucium & distillationes leniunt cochleæ. Coqui debent in lacte: demptóque tantum terreno cōteri,
& in passo dari potui. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeantur, tussim sedāt. Et cochleę in cibos iis quos linquit animus,
aut quorum alienatur mens: aut quibus uertigines sunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedēre: sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unā: sic & suspiria emendant & uomicas. Cochleæ
uiuæ corpus & pręsertim Africanæ, cum aceto deuoratum stomachi dolores

A res mitigat: trita una cum testa uino & myrrha, si exiguũ inde bibatur, colli uesicæque cruciatus sanat. Et cochleæ nudæ (de quibus diximus) in Africa maxime inueniuntur, utilissimæ dysentericis. quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acatiæ, é xque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite aut quolibet austero, cũ pari modo calidæ. Cochleas bibi iubent exemptas testis tritásque treis in uini cyathis: sequenti die duas, tertia die unam, ut stillicidia urinæ emendent: testarum uero inanium cinerem, ad calculos pellendos. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amilo & tragacantho illitæ proflu uia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo: & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarij pondus adda-
B tur & cyperi. Inflationes quoque uuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo: ad hoc Astipaleicæ maxime eligũtur: alio modo Africanæ binæ cũ fœno Græco, quod tribus digitis capiatur, additis mellis co chlearibus quatuor illinuntur, aluo prius irino succo perunctæ. Sũt & minutæ longæque candidæ cochleæ passim oberrãtes: eæ arefactæ sole in tegulis, tusæq; in farina, miscẽtur lomento æquis portionibus: candoréq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latę cũ po lenta. Pręcipiũt & cochleę crudę carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Quartanis cochleæ fluuiatiles mederi dicuntur in cibo recentes. Quidam ob id adseruant sale, ut dent tritas in potu. Ictibus scorpionũ carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctę: quidam ob id salsas
C quoque adseruant: imponunt & ipsis plagis. Cochlearum terrestrium triũ caro quamoptime trita adiectis uini nigri cyathis tribus, hepaticis bibenda datur calida: quam uim à totius substantiæ proprietate habere eas docet Galenus: in febribus tamen cũ aqua calida. Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his duritia lapidea exempta (est autem ea calculi latitudine): quæ alligantur & minutæ illinuntur fronti tritæ. Item limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula agnina adalligatum, idem præstat: quod remedium pluribus sempérque prodest. Inueniũtur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionẽ facilẽ pręstant adalligatæ. Limacis quoque lapillum siue ossiculum quod inuenitur
D in dorso adalligatum dentitioni prodesse confirmãt. Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum myrrha aut turris polline auriũ dolores sanant. Item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle: è naribus fluentem sanguinem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Et recentia uulnera conglutinãt tusæ & impositæ, & nomas sistũt. Arũdines & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; cũ testis: & eæ quæ manduntur exemptæ testis. Cochleæ unà cum testis tritæ aqua intercute laborantibus, toti uentri, in arthriticis autem, articulis ipsis imponũtur, quousque sponte decidant: ægre nanque diuelli poterunt. Desiccant admodum, etiam si in alto crassus lentúsque insederit humor. Quapropter idem agẽdum quoque in iis quæ ex ictu orti sunt tu-

Tritæ ex aceto, inquit Dioscorides.

moribus,etiam ſi ægre diſſolui patiantur,& aurium cõtuſionibus. Carnes E
earum aut ſole aut cum thure & myrrha illitæ,cum uulnera alia,tum maxi
me quæ in neruis,etiam ſi cum contuſione euenerint, conglutinant. Co-
κοχλίου μύξα. chlearum humor qui μύξα,id eſt,mucus uocatur,uel ſola abſque carne unà
cum thure,aloë,& myrrha,uel horum uno quopiã,uel omnibus ſimul uſq;
ad cerati conſiſtentiam,medicamentum fit,quod tenaciter adhæret, auri-
úmque tumores quibus mucoſus humor ineſt,efficaciter exſiccat: frontíq;
Mucus. impoſitus oculorum fluxiones ſiſtit.ubi uero muci copiã colligere uoles,
Μύξα. cochlearum carnem ſtilo pungito:ita nanque humoris plurimũ emittunt,
præſertim ſi nuper captæ fuerint.Idem humor palpebrarum pilos aggluti-
nat.Teſtem ſi deſcenderit cochlearum ſpuma illini uolunt. Cochleæ uſtæ F
uehementer exſiccantis,& modice calfacientis ſunt facultatis. Dyſenteriæ
mirifice proſunt,ubi locus nondum putredinem ſenſerit : quatuor ſcilicet
partibus cineris,adiecta piperis albi parte una, & duabus gallarum. Tollit
ex facie uitia cochlearum quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur,cũ mel-
le cinis.Et omnium quidem cochlearum cinis,inquit Plinius,ſpiſſat,calfa-
cit ſinectica ui : & ideo cauſticis commiſcetur,pſoríſque & lepris & lenti-
gini illinitur.Teſtæ cochlearũ omnium,ut author eſt Dioſcorides, crema-
tæ excalfaciendi & urendi facultatem habent : purgant lepras, uitiligines,
dentéſque,oculorum cicatrices emendant,& uitia cutis in facie (ἐφήλεις uo-
cant)albugines,ac uiſus hebetudines,ſi unà cum carne ſua uſtæ tritæque il-
στρόμβος. linantur. Strombos turbinéſue ſunt,qui modo aquatiles cochleas, modo 7
Turbo. marinas uocent.Strombi,inquit Oribaſius,duri ſunt,concoctúque diffici-
les:& quo maiores,eò duriores euadunt. Cũ ſinapi eduntur,& ex aceto: at G
uero ſtrombi in aceto putrefacti, lethargicos excitãt odore. Proſunt & car
diacis:ſtrombi quoque carnes tritæ & in mulſi tribus heminis, pari modo
aquæ,aut ſi febres ſunt ex aqua mulſa datæ proficiunt. 8

Κόχλος. 1 Κόχλους & κοχλίας,Theodorus nõnunquam umbilicos uertit:quaſi ſit umbilicus
Vmbilicus. genus quoddam teſtaceum aliud à cochleis:uti ſentit etiã Maſſarius.uerum quòd um-
bilicus,quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit lib.5 hiſtor.animaliũ, idẽ ſit quod cochlea,
uidetur ex Atheneo.lib.2.Sed de κόχλῳ & κοχλίᾳ infra pluribus agetur. 2 Cochleæ,
Pẽtadactyles. &c.Theodorus κοχλίας hoc in loco umbilicos uertit. 3 Πενταδάκτυλοι,uel pentada-
Melicẽbales, ctyles.His adduntur à Plinio melicembales,uel melitembales. 4 Sunt & quos fe-
uel Melitem- ſilos. &c.Hæ forſitan ſunt de quibus Plinius lib.30.Cochleæ ex his quæ gregatim fo-
bales. lia ſectantur. 5 Linuſiæ,ab agro cui nomen Lino eſt iuxta Pityuntem.Hæc Hermo- H
laus. 6 Qui ſi coquendo,&c.Quonammodo coqui debeat cochlea condiríq;,do-
cent Galenus & Oribaſius. 7 Strombos turbinéſue,&c. Cancellus qui turbinem
ſubit,inquit Ariſtoteles,oblongior eſt: τὰ ἐν τοῖς στρόμβοις. Strombum alium eſſe à co-
chlea,uel ex Plinio manifeſtum eſt lib.32:Theodorus turbinem interpretatur. 8
Κόχλος. Confunduntur apud Græcos,uel ipſum Ariſtotelem,κόχλος & κοχλίας: fere tamẽ Ari-
Κοχλίας. ſtoteli κόχλος umbilicum,id eſt,cochleam marinam ſignificat: κοχλίας uero terreſtrem
Vmbilicus. cochleam.Κόχλος nonnunquam etiam generale eſt, ut Pauſanias in Laconicis: κόχλους
ad purpuræ tincturam maxime idoneos ferunt Laconicæ maritima. Eſt apud Ariſto-
Κοκκάλιον. telem & κοκκάλιον:& Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) co-
κόκκαλον. chleæ genus,& ut uidetur terreſtre genus teſtaceum,à limace diuerſum. Abrotone, ut
Abrotone. Hermolao placet,limacis genus eſt:quanquã ſunt qui locuſtam putent.item qui apẽ,
Limax. alij qui piratã in eo uocabulo intelligant. Limacem Heſiodus φερέοικον uocauit, quaſi
domiportã

A domiportam dixeris. In symposiis etiam proponi solitam quæstionem ludicram (γρί-
φον uocant) de limace scribit Athenæus, ὑλογενὴς, ἀκάνθωτος, ἀναίμακτος, ὑγροκέλευθος. Ad
cuius exemplum, ut uult Hermolaus, Cicero limacē ita finit, Terrigenā, herbigradā,
domiportam, sanguine cassam. Teucer uero ita, Animal sine pedibus, sine spinis, sine
ossibus, crustatum

1 De muricum generibus, ut purpura, buccino, & reliquis.
Cap. CCXXXVII.

CONcha turbinati generis purpura est, canaliculatim è testa procurrit il *Purpura.* *πορφύρα.*
li rostrum, & canaliculi latus introrsus tabulatū seu lęue est, quà pro- *Aliàs, canicu-*
2 feratur lingua: prętereà clauata est ad turbinem usque, aculeis in orbem se- *latim, & cuni*
ptenis fere. Totidem autem in testa clauiculæ reperiuntur orbes quot ha- *culi.*
B bet purpura annos. Lingua purpuræ (quam promuscidem uocant) digito *Aliàs, tubula-*
longior, firma & torosa est, duritia tanta ut tum conchulas, tum etiam sui *tum.*
generis testas perforare possit, qua & pascitur. Florem illum suum tingen-
dis expetitum uestibus, inter papauer dictum & collū in candida uena con
tinet, supra eam partem quam uentrem appellant, in quibusdam nigrum,
in nonnullis rubidum: tingit hic pressus cum extrahitur, & inficit manum.
Quod ouum uocatur, semper habet purpura. Genera earum plura, pabu *Purpurarum*
lo & solo discreta. Lutense putri limo, & algense enutritum alga, uilissimū: *genera.*
utrisque melius Teniense in Tenei maris ora collectum. Est & quod cal-
culosum uocatur, & dialutense aliud. Et nonnullæ magnitudine augentur
insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectron Idæ promōtoria gignuntur. Ad Car-
C teiam inueniri traduntur & purpuræ & buccinæ δεκακότυλοι, id est, quarum
testæ decem cotularum sunt capaces: aliæ paruæ sunt, ut quas Euripus fert
& Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, paruæ ad litora & oras reperiun- *Pelagiæ, αἱ μὲν*
tur. Partes item aquiloniæ nigras, austrinæ rubras magna ex parte ferunt. *ἐν τοῖς κόλ-*
Capiuntur, inquit Aristoteles, tempore uerno cum fauos extruunt: canicu *ποις.*
læ tempore fere nullæ capiuntur: non enim tantisper pascuntur, sed se abs-
condunt & latent circiter triginta dies. Plinius capi eas post canis ortum,
aut ante uernum tempus utilissimum censuit: quoniam cum fœtificauere
fluxos habent succos. Fauificantes uerno tempore generant hyeme abeūte,
eo quo diximus modo. celeri deinde incremento augentur, quippe quæ
anno perfici possunt: uiuunt purpuræ annos circiter sex, uel cum plurimū
D septem: incrementum earum patet per orbes. Totidem enim, ut modo di-
ximus, in testa clauiculæ reperiuntur orbes, quot habent purpuræ annos.
Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde iis *Purpuræ maio*
exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in uētriculo cor- *res duræ sunt,*
rumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior est quàm aliorū, *inquit Xeno-*
succúmque gignit crassiorem, minus tamen glutinosum tenacémque: sed *crates.*
in earum partibus discrimen est. Quod collum nanque appellatur, præ du
ritie dentibus ægre conficitur, concoquitúrque difficulter, nec facile corrū
pitur: parciorémque succum generat & stomacho gratum est. Partes uero
inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera uocantur, molles sunt ac facilius
1 quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & urinam sudorésque ac saliuam

ciant.Harum frequentior uſus choleram gignit. Proprium his atque ſole- E
nibus hoc contingit,ut eorum iuſculum cum coquũtur, craſſius reddatur.
Purpuræ teſta cremata exſiccandi uim poſſidet, dentes abſtergit, carnem
excreſcentem reprimit,ulceribus malignis conuenit: & ulceribus quoque
putridis ſi cum aceto aut poſca aut uino mulſo aut oxymelite imponatur.
Purpurarum opercula in oleo cocta capillorum defluuium ſiſtit:cum ace-
to epota lienis tumorem comprimit:ſuffocationes quæ ab utero oriuntur,
Buccinum. ſuffitu prohibet,ſecundáſque eiicit. Buccinum concha etiam turbinata & 3
κῆρυξ. in anfractum intorta eſt, ſed quàm purpura minor (unde & à quibuſdã fi-
Murex. *Purpuræ filius.* lius purpuræ dicitur) ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur: un-
de & cauſa nomini,rotunditate oris in margine inciſa. Teſta illi non eſt a-
culeis clauata quemadmodum purpuræ,ſed ſcabra tamen. Et totidem etiã F
in clauiculæ teſta reperientur orbes,quot habet buccinum annos. Promu-
ſcidem ſiue linguam habet,ut purpura, firmam & toroſam, qua paſcitur,
qua etiam teſtas perforare poteſt.Quod in eo ouum uocatur, ſemper con-
tinet,ſed aliàs maius,aliàs minus. Ad muricatum purpureúmue colorem
etiam ut purpura exquiritur,ſed buccinum per ſe damnatur, quoniã phu-
cum,id eſt,rubidi coloris ſplendorem,remittit. Buccinis etiam idem mo-
dus gignendi qui purpuris,tempúſque idem eſt: iis nanque & fauificare in
more eſt,& uere generantur hyeme abeunte. Latitant etiam canis exortu
circiter triginta dies:non niſi petris adhæret buccinum, circáque ſcopulos
legitur. Buccina lunæ incremento fiunt pleniora:æſtate uero gracileſcunt.
alendi facultate purpuræ ſimile buccinum eſt,uerum durius eſt. Quod in
his collum uocatur,aluum mouet, difficilius concoquitur: ſtomacho ido- G
neum eſt,nec facile corrumpitur & mediocriter alit. Ex ſinapi conditur in
Suſpecta hoc in loco uidẽtur Oribaſij exemplaria. cibum,aut aceto,ſucco cyrenaico,aut pipere. Totum uero buccinum ſi u-
nà cum papauere uocato coquitur,ſiſtit potius aluum & ſitim facit.Quod
papauer appellatur ac parte inferiore reperitur,mollius eſt,& facile corrũ-
pitur. Oleum in quo decoctum fuerit uiuum buccinum, dolores ſedat au-
ribus infuſum. Buccinorum teſta cremata non aliter atque purpurarum,
exſiccat egregie,& ut mordacitatis omnis expers, ulceribus malignis pro-
deſt, & putridis quoque cum aceto aut uino mulſo, aut oxymelite. Eadem
purpuris præſtant concremata buccina(inquit Dioſcorides)ſed uehemen-
tius urunt. Si quis teſtam ſale plenam fictili crudo comburat, dentifricio H
conuenit,ambuſtis utiliter illinitur, ubi ſolui medicamentum minime o-
portet:nam poſtea quàm ulcus cicatricem duxerit,ſponte ſua decidet. Mu
Colycia. ricum etiam generis ſunt,quæ uocant Græci colycia:alij corychia uel cory
Corychia. phia,turbinata æque,ſed minora multo,& oris halitum cuſtodientia.Con
Coryphia. generum omnium,quęcũque ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iu-
dicãtur coryphia. Suntque & ori & ſtomacho grata, aluúmque & urinam
cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copioſius alunt iurulenta, aſſa
uero dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum ſtrin-
git potius.

Murex. 3 De muricum. Murex & ſi unam ſpeciem ſignificet,ſcilicet buccinum, generale
tamen

A tamen est, ut recte admonet Hermolaus, sicuti & conchylium: purpuram enim comprehendit murex & alia, ut infrà uidebitur. Muricum cinis, inquit Plinius, dentifriciũ est. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierũ purgat cũ melle illitus, cutémque erugat, extendítque septenis diebus illitus, ita ut octauo, candido ouorum foueantur. 2 Est & apud Athenæum ἡδυπορφύρα, sed alia à purpura, uel saltem genus quoddam à purpura diuersum. 3 Buccinum & buccina etiam dicitur instrumentum illud quo sonus editur: cuius formam præclare descripsit Ouidius, *Conchylium.* *ἡδυπορφύρα.* *Buccina.*

-Caua buccina sumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

De strabelo & nerite. Cap. CCXXXVIII.

1 STrabelus concha est purpuræ & buccino similis, cuius testa idonea notatur, ut ex ea sonus edatur. E turbinatorum genere nerites siue natex *Στράβηλος.* *Ἀστράβηλος.*
B est magnitudine exigua: testam habet læuem, amplam, rotũdam: forma il- *Nerites.* *Natex.*
2 li buccinis proxima est, papauere tamen non nigro, ut illa, sed rubro. Testæ *Νηρείτης.*
3 adnexum corpus medium eius firmiter est. Pascuntur natices mari trãquillo, absolutæ saxis: at quoties flatus urgent, saxis adhærescũt more lepadum & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem: nec sine tegmine dimoto adhærent, quod uelut operimentum sibi possident. Et modus hic idem est purpuris, buccinis & omnibus generis eiusdem. In saxis ad imam maris sedem adhærescens nascitur nerites: & eò maris ubi sordium uacuitas est & tranquillitas, uiget. Olfaciunt natices & audiũt, adeo ut fieri nõ posse aiũt, quin subterfugiant piscatores si uox proferatur. Concha est, quam Mutianus muricem esse arbitratur, latiorem purpura, neque aspero, neque rotun *Murex.*
C do ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uẽtis stetisse nauim portantem nuntios à Periandro, ut castrarentur nobiles pueri, concháſq; quæ
4 id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Porro de conchis quæ ue- *Conchæ uene-*
5 neriæ dicuntur, ita refert Plinius, Nauigant ueneriæ, præbentésque concauam sui partem & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. *riæ.*

1 An idem sit strabelus cum echinophoro, uel echinophoro cochlea? de quo suprà inter cochleas. 2 Nerites siue narex. Νηρείτης καὶ ἀνηρείτης, καὶ ἀνάρτης apud Athenæum, ut opinor. 3 Rotundam. Rotundiorem esse nerites testam quàm sit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille cõcharum: hospes à turbinis testæ forma, qui turbinem subit quàm qui neritem. 4 Periandri histo- *Ἀνηρείτης.* *Ἀνάρτης.* *Turbo.*
D ria quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur apud Herodotum lib. 3. 5 Nauigant ueneriæ, &c. In nonnullis codicibus habetur nauigant nerites, &c. *Nerites.*

De echinis. Cap. CCXXXIX.

ECHinus testaceorum omniũ maxime à natura munitus est: quippe cui testa (quam habet in globum circumactam) undique spinis frequentibus circumuallata celetur: id quod soli inter testata peculiare est: atque hoc item peculiare echinis est, ut nullam intus carnem contineant: sed uice carnis nigra quædam circum ab ore fusim sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Quod caput echini appellant & os, uersum in terram est: quod 1 uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur. Dentes quini *Ἐχῖνος.*

A De balano. Cap. CCXL. *Balanus.*

1 BAlanus aut glans nomẽ habet à similitudine glandium quercinarum. βάλανος.
E genere est testatorum immobilium:testa leui. olfactũ nullum habe- *Glans.*
re cernitur. Nascuntur balani circa rimas cauernásque saxorum. Carnem
habent duram: in cibo laudantur præcipue qui iis nascuntur locis ubi ma-
rinæ admiscetur fluuiatilis aqua, saxis adhærentes: sunt nanque ij dulces &
habitiores pleniorésque:copiosum præbent succũ,quo & abunde nutriunt *Habitiores ple*
aluúmque mouent:ori stomachóque grati: teneriorem habent carnem, & *niorésque, ψ-*
urinam ciunt. Decoctum quoque eorum aluum ciet epotum:quæ uero sa- *αφύλιοι.*
xis non adhærescunt, acres sunt & medicamentosi, magísq; aluum pertur-
B bant, sed urinam minus citãt. Hæc Xenocrates: Athenæus uero, A locis, in-
quit, discrimina sortiti sunt balani: quandoquidem in Ægypto optimi gi-
gnuntur & suauissimi:tenelli, oríque ac uentriculo grati: qui & succum &
alimentum præstant copiosum, urinam atque aluum mouent:in aliis uero
locis sapore inueniuntur magis salso.

1 Balanus, &c. Sphõdylus apud Galenum & Columellam: Plinius uero tãquam *Sphondylus.*
diuersa animalia enumerat. Est apud Paulũ cõdylos concharum genus, forsitã idem. *Condylos.*

De uniualuibus, ut de lepade & aure marina. Cap. CCXLI.

1 EX uniualuium genere lepas siue patella est, eorum scilicet quæ simplici λεπάς.
ualuula constant:singulari enim testa cõtinetur lepas, & ea quidẽ læui: λεπὰς ἀγρία.
altera uero eius pars superficiei detecta carnem ostentat. Saxis testa in dor-
C sum data adhæret:fitque alieno septo quodammodo biualuis, ut eo modo
se concludendo tueatur. Os habet, & post os uentrem esse in hoc etiam ge
nere patet: & illa præterea quæ oua uocantur: quod etiam papauer appella-
tur, in imo continetur. Excrementum quoque eius parte ima testæ excer-
nitur, quá foramẽ in testa habetur. Gignitur lepas circa cauernas rimásque
saxorum. Et quãuis saxis adhærendo uiuat, saxis tamen quandoque etiam
absolui, in pastúmque ferri solet, alióque transire. Magna quidem ex parte,
paruulæ gignuntur lepades:quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitu
dinem æquant:maxime autem in Indico mari: ut & alia omnia inueniun-
2 tur. Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, paucíque succi: elixę,
D condimento redduntur gratiores. Eiusdẽ generis cum lepade & aporrhais ἀπορραΐς.
3 est: & more lepadum saxis adhæret. Quæ ὦτα, id est, auriculæ dicuntur, sa- ὦτα.
4 xis adhærent. Hæc neque palato neque stomacho grata sunt: frixa tamen ὀπτώμενα.
eduntur:neque enim aliter placebunt: nutrimenti plurimum exhibẽt, nec
facile excernũtur. Circa Pharum insulam Alexandriæ uicinam multa pro-
5 ueniunt: in Illyrico uero & sinu Ionico gignuntur magna. Sũt & pholades φολάς.
apud Athenæum, quæ & nutriunt plurimum: sed uirus olent, prauíque
succi sunt.

1 Aristoteles λεπάδα & λεπάδα ἀγρίαν appellat, & οὖς θαλάττιον. Theodorus patellam, *Patella.* *Patella fera.*
patellam feram & aurem marinam.. 2 Concoctu difficile, &c. εὐκατέργαστοι, in A- οὖς θαλάττιον.
thenæo, id est, concoctu faciles, sed forsitan menda est in exẽplaribus, 3 Aporrhais, *Auris marina.*
&c. Theodorus muricem interpretatur. 4 Quæ ὦτα, &c. Vti Antigonus Caristius *Murex.*

ὄνς ἀφροδί-της. tradidit, ὂς ἀφροδίτης uocatur Æolice. 5 Videntur & φολάδες apud Athenæum ex E eodem esse genere cum his.

De biualuibus, & primo de ostreis. Cap. CCXLII.

ὄστρεον. λιμόστρεον. ὀστρεῖον. *Ostreum.* *Ostrea.*

E Biualuium genere ostrea est, testa illi aspera scabráque crassioribus la- 1
bris. Quod ouum uocatur, non semper, sed uere habent ostreæ: mox e-
nim tempore procedente, minuitur: demúmque totum prope aboletur: in
cœnoso maxime limo gignuntur. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi
influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. gignũtur tamen in petro-
sis carentibúsque dulcium aquarum aduentu. Gignuntur etiam quandoq;
& in fluuijs & paludibus stagnantibúsue locis. uerùm optima sunt ostrea
marina, quæ prope paludem aut fluuium nascuntur: maiora enim fiunt &
dulciora, meliorísque succi. Quę uero ad litus aut inter saxa gignuntur ubi F
deest limi aut aquæ dulcis copia, parua sunt, dura, & gustu amara atq; mor
dacia, ideóque neque in cibo grata. Grandescunt syderis quidem ratione
maxime, ut diximus: sed priuatim circa initia æstatis, inquit Plinius, multo
lacte prægnantia, atque ubi sol penetrat in uada. Hæc uidetur causa quare
minora in quibusdam locis reperiuntur: opacitas enim prohibet incremẽ-
tum: & in tristitia minus appetunt cibos. Vere, inquit Athenæus, & circa
æstatis initia optima sunt plenáque & tumentia: atque unà cum dulcedine
quadam marinũ referũt saporẽ: stomacho quoq; grata sunt. Variant colo-
ribus: rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa in Circeiis.
Præcipua uero habentur in quacunque gente, spissa & saliua sua lubrica:
crassitudine potius spectanda quàm latitudine: neque in luto capta neque G
in arenosis, sed solido uado: spondylo breui atque non carnoso, nec fibris
laciniosio, ac tota in aluo. Addũt peritiores notam, ambiente purpureo cri-
Calliblephara. ne fibras: eóque argumento generosa interpretantur calliblephara appel-
lantes. Gaudent & peregrinatione, transferríque in ignotas aquas: sic Brũ-
dusina in Auerno compasta, & suum retinere succũ, & à Lucrino adoptare
creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Discrimen etiam ostreorum fecere
nationes & litora, sicuti & in aliorum aquatiliũ generibus: ut & ostrea ali- 6
ubi atque aliubi meliora inuenirentur. Sergius orata Lucrina nobilitabat
ostrea, qui eorum uiuaria primus omnium inuenit, cum nondum Britan-
nica seruiebãt litora. At Mutianus Cyzicena, maiora Lucrinis: dulciora Bri
tannicis: pleniora Lucensibus, teneriora Istricis: candidiora Circeiensibus:
sed his neque dulciora neque teneriora esse ulla, author est. In Indico mari H
Alexandri rerum authores, pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos
Tridacna. quidam tridacna appellauit: tantæ magnitudinis intelligi cupiens, ut ter
mordenda essent. Est ostrei quoddam genus, quod pictoribus usui est: cras-
situdine plurimum excedit, & florem illum, non intra testam, sed foris ha-
bet: comperiri id genus locis Cariæ potissimum solet. Ostreorũ dos in me-
dicina in hoc loco tota dicetur: nec potest uideri satis dictum de his, cum
palma mensarum diu iam tribuatur illis. Ostrea testatorum omnium mol
lissimam habent carnem, sed glutinosam, stomacho idonea sunt, minus nu
triunt, magísque aluum cient. Et cum cætera omnia elixa dantur aut assa,

A ostrea uel cruda mandi solent: quidam in sartagine frixis utuntur. Contra
leporis marini uenena ostrea aduersantur. Ostrearum testæ crematæ uires
habent buccinarum similes, nisi quòd minus crassatum sunt partium. Fa-
ciei sordes abstergunt, splendidos reddunt dentes. Elotæ, humida ulcera
cauáque replent, atque ad cicatricem ducunt: excrescentem in ulceribus
carnem reprimunt. Stomachnm, inquit Plinius, unice reficiunt ostrea,
fastidiis medetur, molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tena-
smo qui sine ulceratione fit, liberant: uesicarum ulcera quoque repurgant: *Aliàs, urinæ di*
in conchis suis cocta, uti clausa uenerint, mire distillarionibus prosunt. *stillationib.*
Testæ ostreorum cinis uuam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem mo
B do parotidas, pauos, mammarúmque duritias, capitum ulcera ex aqua, cu-
témque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis: & dentifricio placet.
Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudę si tun-
dantur strumas sanant, & perniones pedum.

1. Ostrea, &c. ὄστρεον etiam quandoq; dicitur: quanquam ὄστρεον fere generale est omnia complectens quæ testa integuntur, ut satis explicat Galenus 11. lib. de simplic. medic. Et ὄστρειον quoque nonnunquam æque generale est ad omnia testata. Aliquando uero ea sola comprehendit, quæ sua natura immobilia sunt.

De chamis seu conchis. Cap. CCXLIII.

1 CONchatum siue chamarum genera, chame trachæa, id est aspera: cha- χάμη.
me leios, id est lęuis. Glycymerides, uel, ut alij uolunt, glycyamerides, κόγχη.
& pelorides, biualues sunt, & generis uarietate inter se distantes, & figuræ κόγχος. *Chame.*
2 rotunditate. Chame trachæa (quæ & à nonnullis glycymarides dicitur) ab *Concha.*
C aliis generibus differt, quòd non solum aspera scabráque sit eius testa, sed χήμη τραχεῖα.
striata & quasi uirgulas quasdam prominentes habens per testæ longitudi κόγχη τραχεῖα.
nem extensas. Caro illi intus maris salsuginem sapore refert, & duriuscula χημίον μικρόν
est: &, ut Icesius tradit, mali succi, parúmque nutrit, & facile excernitur: ut
3 uero Diphilus, stomacho grata est. Ab hac differt chameleios, quod testam Χημηλεῖα.
habet lęuiorem, latiorem & pellucidam: carnémque intus suauiorem, quæ
concoctu facilis est, boníque succi, uberius alit, stomachóq; grata est. Huic *Glycymarides*
suauitate præfertur glycymarides: uerũ à peloride uincitur. Pelorides reli- *Chamæ glycya*
quas magnitudine superant, sed glycimarides maiores sunt quàm pelori- *merides.* *Pelorides,*
des. Glycymarides carnem habent duram, quæ non parum alimenti præ- πελωρίδες.
D stat: & trachæas succi bonitate superant, sed peloridibus inferiores sunt: u- *Chamæ pelo-*
rinam magis cient glycymarides quàm pelorides. Emolliunt aluum pelo- *rides.*
rides. Discrimen his etiam ex loco est, (quanquam chamæ omnes locis a-
renosis sui ortus initia capiunt:) quæ enim in Dicearchia siue Puteolis, aut
Lucrino lacu, aut circa Alexandriam nascuntur in paludibus, optimæ sunt.
Quæ uero supra Diolcum & Pharon atque Pontem, quo Pharos Alexan-
driæ iungitur, oblongæ sunt glandium quercinarum instar, & hirtæ simili-
ter atque fagorum glandes quos echinos uocant, & candidiores, carnéque χημή.
intus duriore pariter & acriore. Chemas, sunt qui ita diuidunt, ut alia cha- Χαμὴ βασι-
4 me trachæa dicatur, alia basilica regiáue, quæ & pelorides dicitur. Quæ ba λική. *Pelorides.*
silicæ à nonnullis dicuntur, ab aliis peloriæ, inquit Diphilus, copiosum cre- *Peloriæ.*

Chame.

ant alimentum, (præcipue quæ grandiores ſunt) bonúmque gignunt ſuc- E
cum,& ſtomacho gratæ ſunt,nec facile excernuntur. Chamæ cum coquũ-
tur,duriores euadunt,& ſuaues ſi rite condiantur. Chamarum, inquit Dio
ſcorides, in exigua aqua coctarum ius aluum ciet,id cùm uino aſſumitur.

κόρυνος. κρῆος. γαλάδες. Concha.

1 Chame,&c. χήμη, forſitan dicta ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι. 2 Chame trachæa. Mace- 5
dones hanc κόρυνον, Attici nero κρῆον dixere. 3 Ab hac differt chameleios,&c. Has,
ni fallor, Ariſtoteles galadas uocauit, concham ſcilicet læui teſta, an nero ſui gene-
ris concha ſit? 4 πελωρίδες ἀπὸ τοῦ πελώρου. 5 Conchæ nomen unam ſpeciem ſi-
gnificat, nempe chamen,ut apud Ariſtotelem lib.4 hiſtor.animalium: ſed & priuatim
chamen trachæam, ut lib.5. & apud Oribaſium lib.2. Plinius conchas appellauit, non
quæ teſta adeo fragili clauduntur atque cochleæ, pectines, digiti: ſed quæ firmiore,
ut purpuræ, buccina, pinna. Concha & quibuſdam non minus generale eſt quàm o-
ſtreum: continet enim omnia quæcunque teſta intecta ſunt. Nonnunquam etiam pro F
teſta ipſa accipitur, ut Columella in horto, Implicitus conchæ limax: & Cicero libro
ſecundo de natura deor. de pinna, Duabus patula conchis:&,comprimit conchas.

De mitulis ſiue muſculis & tellinis. Cap. CCXLIIII.

Mitulus. Muſculus. Μῦς, ὁ μύαξ.

MItulus qui & muſculus è teſtaceorum biualuium genere eſt teſtas ha
bens cluſiles & reſeratiles,lęuéſque,labris tenuibus. Connectuntur 1
inter ſe mituli, fauificant & aceruantur muricum modo: naſcuntur enim
more ceparum,ut minores ſubinde oriantur iuxta principium. Viuunt in
algoſis, gratiſſimi autumno,& ubi multa dulcis aqua miſcetur mari: ob id
Epheſij,& qui in Ægypto inueniuntur,laudatiſſimi. Procedente hyeme,a-
maritudinem trahunt,colorémque rubrum. Iuba in iis uoluminibus quæ G
ſcripſit ad C.Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit mitulos marinos
ternas heminas capere. Muſculorum duæ ſunt ſpecies: maiores qui ſalem 2
uirúſque reſipiunt: ideóque guſtui ingrati. Duri item ſunt & concoctioni 3
renitentes, ſanguinem procreant craſſum, & pituitæ multum: & ſuccum
denique non adeo probum. Copioſe alunt, uentrémque & urinam cient.
Hi ſi aſſentur ſitim uehementem excitant: ſi uero elixentur, & acrioribus
quibuſdam,ut ſinapi naſturtióue condiantur, nõ adeo uirus reſipiunt. Mi-
nores, rotundi magis ſunt, & exrernis teſtarum partibus hirti, tenuiori- 4
búſque teſtis,carne & molliore & dulciore,boníque ſucci: uerum minus a- 5
lunt & urinam cient magis. Ora mandentium atque fauces acri mordaci-
tate uexant,gulam arteriámque exaſperant: tuſſim quoque ſiccam & rau- H
cedinem efficiunt,uocémque obtundunt. Deteriores ſunt qui in locis are-
noſis,aut inter teſtas figlinas gignũtur, iis qui in algoſis proueniunt. Mya-
ces,inquit Dioſcorides,id eſt,mituli laudatiſſimi in Ponto: caro eorum ad 6
canis morſus utiliſſime imponitur. Crematis eundem buccinis effectum
præbent: priuatímque plumbi in morem eloti, oculorum medicamentis
cum melle utiles ſunt: palpebrarum nanque craſſitudinem & albugines,cæ
teráque quæ oculorum claritati officiunt,exterunt. Atque in aliis partibus
ſordida ulcera capitíſque puſtulas ſanant. Qui circa Epheſum gignuntur
μύες,id eſt mituli,inquit Athenęus,pectunculis meliores ſunt: chamis tamẽ
inferiores: urinam magis quàm aluum citant. Myacum ius,inquit Plinius,
traditur

Hæc Plinius non uni ſpeciei, ſed myacum,id eſt, mitulorum generi tribuit.

A traditur aluum & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipémque minuere: itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus: item prodesse felli, pituitæque pulmonis iocineris splenísque uitiis, rheumatismis. Fauces tantum uexant, uocésque obtundunt. ulcera quæ serpant aut sint purganda sanāt: item carcinomata. Cremati autem ut murices, & morsus canum hominúmque cū melle, lepras, lentigines: cinis eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia, eruptiones
7 pituitæ, & contra doricnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent.
Tellinem à Romanis mitulum etiam uocari existimauere nonnulli. Telli- Τελλίνη.
B nę circa Canopum insulam in Canopico ostio sitam frequentes sunt: & lo- Μίτυλος.
cis arenosis gignuntur, & in litoribus quæ sæpe fluctibus agitantur. Quarū Σιφύδριον.
quæ tenuiores exilioresque sunt, basilicas, hoc est, regias appellant. Quæ ue Basilicæ tellinæ.
ro fluuiatiles, ut quæ in Ægypto & Nili superioribus partibus gignuntur, maiores sunt & succi pleniores dulcioresque. In uere optimæ sunt tellinæ.
8 Recentes bonam faciunt aluum, sed præcipue ius earum: salsas uero tellinas ustas, adeo urentem efficere cinerem ferunt, ut si cum cedria mixtus instilletur, auulsos palpebrarum pilos renasci non patiatur.

1 Connectuntur inter se mituli, &c. Mituli, inquit Plinius, spōte naturæ in arenosis proueniunt. 2 Musculorū species. Plinius ita: Degenerant myaces in duas species. 3 Hos Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύες σκιλλώδεις uocat, Μύες σκιλλώδεις.
& μύας in genere masculino, 4 Minores, &c. Hos Plinius myiscas, Oribasius & Athenæus, μύας in genere fœminco appellant. Μῦς, ὁ. 5 Molliore, ita Oribasius, & Athe-
C næus. Plinius uero duriore carne esse scribit. 6 Hæc Plinius alteri myacum ge- Myisca,
neri tribuit, nempe priori & quod maius diximus, mitulos uocat Plinius. Μῦς, ἡ. 7 Tellinem, &c. Romæ circunferri narrat Hermolaus pusillas quasdam cōchulas: quas qui Mitulus.
uendunt, tellinas prædicant, uulgaribus cōchis minores & leuiores, candidásque nec striatas: quas Veneti piscatores à capparis similitudine capparoculas appellant. 8 Quæ Dioscorides tellinis, eadem Plinius pectunculis attribuit: nec quicquam περὶ κτενῶν, id est, de pectunculis apud Dioscoridem habetur.

De pinna. Cap. CCXLV.

Pinna concharum generis est, duabus grandibus patula conchis, scabris, Pinna, Πίννη.
nec tamen striatis, labris tenuibus: nunquam sine comite est, sed custodem intra se continet, aut squillam paruam, aut cancelllum, pinnotherem
D uocant & pinnophylacem: quo quidem custode priuata, perit breui tempore: neque enim absque mutua opera uiuere possunt. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus: & ubi licentia audacia creuit, implent eam: hoc tempus speculatus index, morsu leui significat: tum admonita squillæ morsu pinna, comprimit conchas, & quicquid inclusit, exanimat, partémque socio tribuit. Na-
1 scitur pinna in limosis arenosisque locis ex bysso, id est, uillo siue lana quadam pinnali, subrecta, semper radice innititur, neque sedem unquam mutare solet, neque euulsa uiuere potest. Quod ouum uocatur, semper habet, sed aliàs maius, aliàs minus. Pinnæ copiosum præbent alimentum: uerum ægre & concoquuntur & digerūtur: urinam cient. Pinnæ optimæ sunt te-

Limosis herbosisque τεναγώδων.

Concha margaritifera.

Berberi, βέρβερι.

nellæ, plenæ carnosæ'ue, quæ in limosis herbosisque uadis gignuntur: & u- E
bi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ uere & æstate capiuntur, aliis præstant: sunt enim & suauiores & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum autem durum concoctu difficilem, corruptioníque renitentem: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. Elixis assæ duriores euadunt, præsertim si uino fuerint aspersæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat. Pinnam esse concham illam celebrem in qua gignuntur margaritæ nonnulli prodidere. Theophrastus in eo libro qui de lapidibus inscribitur, non pinnam, sed pinnæ similem esse prodidit. Androsthenes uero, prorsus aliam, quæ apud Indos berberi dicitur. Hæc pectunculo forma F
similis est, sed neque striata ut pectunculus, neque ita aspera: neque duas ueluti auriculas habet, quemadmodum pectunculus, sed unicam. Chares Mitylenæus, ostreo similem concham esse prodit, sed oblongã & crassam, carne intus ampla, candida & odorata. In nostro mari, inquit Plinius, reperiri solebant margaritæ: crebrius circa Bosphorum Thracium, rufę ac paruę in conchis quas myas appellant. at in Acarnania quæ uocatur, pinna gignit. Quo apparet nõ uno genere conchæ nasci: nam & Iuba tradit Arabicis cõcham esse similem pectini insecto, hirsutã echinorum modo: ipsum unionem in carne ipsa esse grandini similem. Indicus maxime has mittit oceanus. 2
In Britãnia quoque paruas atque decolores nasci certum est. Præcipue G
autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.

1 Ex bisso. ita legit Theodorus apud Aristotelem. sicuti etiam nostra habẽt exemplaria Græca. uerum Athenæus, ἐκ τοῦ βυθοῦ habet, id est, ex profundo. 2 Quo pacto in concha & generetur, & incrementum capiat margarita, uariæ sunt authorũ sententiæ, ut uidere est apud Plinium & Athenæum & Solinum.

De pectunculo. Cap. CCXLVI.

Pectunculus. Pecten. κτείς

PEctunculus testacei generis biualuis est, testas habens fragiliores, scabras, & quasi uirgulis quibusdam striatas. & reseratiles, ut quæ altero latere nodo ligantur. Binas in testis ueluti auriculas habet. Id quod ouum uocatur, non semper, sed uere continet: mox tempore procedente minuitur: demúmque totum aboletur. Pectunculi inueniuntur & nigricantes, & H
albi, & rufi. Nigricantes alij præferunt, ut cãdidos alij: sed squalore trahunt rufum colorem: & locis quibusdam etiam defecerunt propter siccitates. locis arenosis sui ortus initia capiunt: celeri incremento augẽtur: quippe qui 6
anno perfici possint. Latent aliquandiu in arena. Latent fere & circa canis ortum, & magnis frigoribus: pectines admoto digito dehiscunt, mox comprimunt ut cernentes. De ferramento quo capiuntur sæpe exiliunt, ita ut uolare uideantur. Plinius, extra aquam, inquit, uolitant sagittæ modo. Qui candidi sunt atque lati, dulciores habẽtur: sed candidi: duri: rufi, urosi: uarij, mediocres sunt. Hæc Xenocrates: Sed candidi molliores sunt Diphilo authore: neque urosum quippiam habent, & aluum citant. Ex nigris autẽ & rufis

A & rufis maiores, atque uerni sapore sunt iucundo. Pectunculi omnes facile concoquũtur, stomachóq; & uentri grati sunt, si cimino & pipere condiãtur. Pectunculi eò præstantiores sunt quo maiores, testáque magis cõcaua, & colore nigriores. Vere optimi sunt & æstate: atque his potissimum temporibus augentur pleniorésque fiunt: sed pro lunari potestate maxime. Cæteris præstant & magnitudine & succi probitate, quę Mitylenæ capiuntur. Numerosos fert Pontus, sed exiles, & qui non temere in magnitudinẽ crescunt. Pectunculi alimentum uberius corpori exhibent quàm chamæ: sed succum & deteriorem procreant, & qui non tam facilẽ aluum faciat. Concoctionem facilius admittunt quàm ostreæ. Sapore sunt dulciore: at nimiã
B illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti assis: & quo magis assentur, eò minus succi cõgeniti erit reliquum, minúsque aluum tentabunt: si in suis testis assentur, magis nutrient. Pectunculi in cibo urinam cient: & ea quæ circa uesicam sunt, ulcera uel sordida iuuant, etiam si escaram contraxerint. Purgatur uesica, inquit Plinius, pectinum cibo. Pectunculi salsi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles euulsos cohibent.

De dactylis siue unguibus, & pernis. Cap. CCXLVII.

Concharum è genere sunt dactyli unguésue ab humanorum unguium similitudine appellati. binis clauditur unguis ualuibus leuibus, fragilibúsque, uerum utroque latere connexis. Exigua corporis parte extat: reli- *Dactylus. δάκτυλες. ὄνυξ. Vnguis. χαλιδ.*
C quo autem toto corpore, perinde ac in cubili occulitur. Ad strepitũ se subtrahit, inseriúsque subsidit, quoties ferramẽtum sentiat. Permanet immobilis in locis arenosis, nulla innixus radice: qui si è testa euellatur, uiuere nequit. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas, mares liuidas quasdam ceu uirgas in testa cõtinent, colorémque habent cæleste. Dulciores fœminę sunt, & unicolores: urinam mares mouẽt, calculosos iuuant, & quicunque aliàs difficulter urinã reddunt. Dactylis natura, inquit Plinius, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quãto magis humorem habeant, lucere etiam in ore mandentium: lucere in manibus, atq; etiam in solo atque ueste decidentibus guttis. proprium hoc solenibus atq; purpuris est, quòd cũ in iusculo coquuntur, id crassius reddant. Copiosum, *Donax. Aulos. ὄνυξ.*
D sed malum succum procreant solenes & glutinosum. Innocui maxime si cum sale edantur & aceto: nam cum oleo & sale deteriores sunt. Quo grã-
1 diores eò præstantiores sunt, uigent æstate maxime. Conchę longę carnes, inquit Plinius, ex mulso potæ cũ aquæ pari modo iocineris doloribus prosunt: aut si febres sint, ex aqua mulsa. Pernæ concharum generis circa Pontias insulas frequentissimæ. Stant ueluti suillo crure longo in arena defixæ, hiantésque quà limpitudo est, pedali non minus spatio uenantur. Dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim spissatos, intus pro spondylo grãdis caro est. Testatorum genera hæc traduntur. *Cōchæ longæ. Perna.*

1 Conchæ longæ carnes, &c. Digitos, ut ego sane arbitror, conchas longas uocauit Plinius.

De zoophytis, & primo de tethyis uertibulísue. E
Cap. CCXLVIII.

Zoophyta. SVnt animalia quædā exclusa omnino iis quæ in genera diuisimus: quæ
scilicet ancipiti natura sunt: neque enim in iis perfectū animal est, neq;
planta. Quæ enim holothuria uocantur atque pulmones & plura eiusmo-
di, alia in mari, parum à plantis differunt sua ipsa absolutione: uiuunt enim
τήθυον. sine ullo manifesto sensu perinde ac plantæ absolutæ. In his tethya parum 1
τῆθος. sua natura à plantis differunt, ut uideantur plantæ quæpiam marinæ, aut
Tethos. fungi. propius tamen ad animalium naturam accedunt quàm spongia. In
Tethyōn. *Tethea.* hoc certe cum plantis conuenit: quia non nisi adhærendo uiuit. sed cum a-
liquid habeat carnis, sensum aliquem habere uideri potest: sed olfactum ta F
men minime habere cernitur. Inter testata, tethya peculiarem sortita sunt
naturam: his enim solis corpus totum tegumento includitur, nequaquam 2
striato, sed leui: cuius durities inter testam & coriū est, adeo ut modo præ-
duri bubuli tergoris secetur. Adhæret id genus saxis sua testa: duóque sepo-
sita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, qui-
bus humorem cibo accommodatum accipit: & quantum humoris rema-
neat, reddit: alterum scilicet & quasi os sit, alterum uero ueluti excrementi
ostium: excrementum enim in eo nullum spectatur manifestum, quale in
cæteris ostreis uel echineum, uel quod appellant papauer cōtinetur: sed ne-
que quod ouum appellatur, in eo ullo tempore minuitur aperte aut auge-
tur. Dissecto, primum membrana carnosum ambiens partem ostenditur,
qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamē
sui generis eadem. Adhæret caro hæc utroque ex latere membranæ circū- G
danti & corio: & qua adhæret, arctius utranque in partem est tethyon, ui-
delicet ad meatus illos duos, quorū alter crassior, alter tenuior est. Cauum
intus utrinque exiguo quodam interueniente continuo, in quo uitæ prin-
cipiū continetur: humórq; in altero cauo consistere solitus est. Tota corpo
ris eorum natura carnosa est. nam pars alia quę uel instrumentalis uel sen-
sualis sit, nulla omnino percipitur: color tethyis aut pallidus aut rubidus
est. Tangentium manus qualitate quadam ita afficiuntur, ut uix elui pos-
sit. Generantur in rimis aut cauernis saxorum, maxime uero in cœno, &
litoribus quæ phyco algáue marina abundent. Inueniūtur & in musco ma 3
rino, aut aliis in herbis folíisue marinis. Præstantissima in Smyrnà Asię: in H
Ægypto nulla inueniuntur. plurimum dant alimenti, renibus prosunt
& stomachicis, tenasmúmque patientibus atque ischiadicis. Lateris dolo- 4
res leniunt tethya similia ostreæ in cibo sumpta: torminibus & inflationi-
bus succurrunt: cachecticis quorum corpus macie conficitur, tethya utilia
sunt cum ruta ac melle.

Vertibulum. *Callus.* 1 In his tethya, &c. Theodorus modo uertibulum uertit, modo callus. 2 Hęc (ut zoophyta alia) inter testacea numerat Aristoteles, non quòd testa includuntur silicea: sed (ut equidem arbitror) quia minimum habent & sensus & motus, quemadmodum testata. Præterea nihil duri intra se continent, quod aut osseum aut cartilagineum sit, sed mollia penitus sunt: ortúsq; sui initia à limo solo habent ut testacea: ideóque testatis natura similima. Et quidem Plinius tethya ostreæ similia dixit. 3 In-

ueniuntur

A ueniuntur & in museo marino, &c. Inueniuntur tethya, inquit Plinius, in foliis marinis sugentia, fungorum uerius generis quàm piscium. 4 Tenasmúmque patientibus, &c. Eadem & tenasmum dissoluunt, renúmque uitia, inquit Plinius.

De holothurio, stella, & pulmone marino. Cap. CCXLIX.

1 QVæ holothuria uocantur, non ut tethya adhærendo, sed absoluta uiuunt: mouere tamen se nequeunt, sicuti nec ostrea. uiuunt quidē sine ullo sensu, perinde ut plantæ absolutæ (ut epipetron): ut eadem fere sit natura quæ fruticibus, à quibus parum differunt, sua scilicet absolutione. Quę stella uocatur, neque animal perfectum, neque planta, sed ambigit atque ancipiti est natura, quemadmodum & urtica. Forma eius stel-
B lis quæ pinguntur, similis est. Parua admodum caro est illi intus, extra du-
2 riore callo. Conchas aggressa eas exugit, omnémq; cibum statim peragit: adeóque natura calida est, inquit Aristoteles, ut omnia in mari cōtacta decoquat & adurat. Draconis marini scorpionúmque ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena uel potu uel ictu uel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum
3 efficacissimus habetur. Inter hæc & pulmo naturam habet pene fruticis: sponte enim prouenit, uiuítque absque ullo sensu: non tamen adhærendo, sed absolutus, perinde ac planta absoluta. Pulmo marinus recens, tritus atque illitus, podagris pernionibúsque auxiliatur: aiúntque pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis prodesse epotum. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie mulierum profluuia purgat.

Holothuria. *Stella, Ἀστήρ.* *Pulmo. Πνεύμων. Πνεύμων θαλάττιος.* *Pulmo marinus.*

C 1 Quæ holothuria, &c. Tubera uocat Theodorus. 2 Conchas aggressa eas exugit. Quānā utatur astutia in exugendis ostreis, legas apud Oppianum. 3 Inter hæc, &c. Halipleumon, ni fallor, est apud Plinium lib. 32.

Tubera. *Halipleumon.*

De urtica. Cap. CCL.

VRtica item ancipiti natura est, ambigens & plantæ & animali. Nulla huic testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: urtica etenim ipsa quasi interna ostrearum caro esse uidetur. Sentit & manum admotam corripit adhærescítq;, perinde ac polypus suis brachiis. Atque dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, inquit Plinius, & contrahitur. Os medio in corpore cōtinet: hoc in maioribus urticis euidētius est: & de saxo
D quasi de testa uiuit: & si forte in eam inciderint pisciculi, eos excipit, retinétque: atque in hunc modū deuorat quæcunque nacta est esculenta. Hæc Aristoteles. Plinius, Contrahit urtica se, inquit, quammaxime rigens, ac prænatante pisciculo frondē suam spargit: (carnosæ nanque frondis his natura) complectēnsque deuorat: aliàs marcenti similis, & iactari se passa algæ uice, contactos pisces attritúque petræ scalpentes pruritum inuadit. Excrementum nullum in urtica esse conspicitur: sed in hac re similis stirpibus est. Maiores tamen meatum, ut ostreæ, quo excrementum secedat, tenuem scilicet fistulam habēt parte superiore. urtica enim ipsa, uti modo diximus, quasi interna ostrearum caro esse uidetur: saxo uero utitur perinde ut testa: saxo enim adhærere more nōnullorum testa intectorum solet urtica: & ta-

Vrtica, Ἀκαλήφη. κνίδη. *Locus hic Aristotelis mihi quidem suspectus est: neque sane uetus interpres cū exēplaribus nostris Græcis cōuenit.*

men quoties libeat,absolui,absolutúmque uagari quoddam urticarum ge- E
nus notatum est,quod & echinos & pectunculos in quos offenderit, corro
dit. Quæ enim in cauis sinuosisque adhærent, nunquam à saxis absoluun-
tur:quæ uero in saxorum planis marginibus uiuunt, absolutæ sedibus ua-
gantur. Duplex genus percipitur urticarum:alterum corpore paruo,quod
cibo aptum est:alterum maiusculo duróq;, quale circa Euboiæ Chalcidem
gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigi-
diuscula:quamobrem per id tempus capiuntur,cibóque idoneę sunt. At æ-
state deteriores fiunt:præmadent enim & marcent,ut si tetigeris, facile dis
cerpantur atque dispereant. Denique nulla tantisper euelli integra potest:
ac æstus impatientia,saxa subire interius solent. Vrticis idem gignendi mo F
dus est,atque iis quæ testa includuntur. Mordent urticæ non ore, sed tactu
totius corporis: uis enim in his pruritu mordax, eadémque quæ terrestris
urticæ. Vrtica (ut author est Diphilus) & uentri & stomacho grata est, al-
uum atque urinam ciet,parciúsque nutrit:ut uero Xenocrates tradit, urti-
cæ gustui suaues,sed stomacho admodum ingratæ sunt. Assæ elixis ad aluũ
mouendam magis idoneæ:quæ lapillis adhærent,urinam magis cient: quę
passo aut uino mulso condiuntur,facile concoquuntur, aluúmque mouẽt:
quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo,lubricum quidem illud reti-
nent,aluúmque cient:sed uentrem replent, & difficulter in uentriculo con
ficiuntur. Vrticam marinam in uino potam calculosis prodesse aiunt. In
oleo coquuntur urticæ:quo ne pili renascuntur,nonnulli sunt usi.

De spongia. Cap. CCLI. G

Spongia. σπόγγος.

SPongia nullam habet carnem,sed similis omnino plantis est:præsertim
cum adhærendo tantum uiuere possit,absoluta uero minime. At paruũ
aliquod discrimen est. Spongia nanque sensum aliquem habere creditur,
argumento quòd multo difficilius abstrahuntur,nisi clanculum agatur, ut 1
aiunt. Præterea ad auulsoris accessum contrahũtur, ita ut euelli difficile sit:
quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestásque urget. Plinius,Spon-
giam,inquit,animal esse docuimus,cruore petris inhærente. Aliqui narrãt
& auditu regi eas,contrahíque ad sonum, exprimentes abundantiam hu-
moris,nec auelli petris posse,ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas
quæ ab aquilone sint genitæ præferunt cæteris:nec usquam diutius durare H
spiritum medici affirmant: sic & prodesse corporibus, quia nostrũ suo mi-
sceant:& ideo magis recẽtes magísque humidas, sed minus in calida aqua,
minúsque unctas,aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhæ-
rescere. Oppianus quoque tradit,à spongiis euulsis distillare saniem,quæ si
spongiatoris forte naribus adhæreat,sępissime hominem suffocat. In saxo-
rum rimis & cauernis oriuntur spongiæ, non aliter atque ea quæ testis in-
tecta sunt. Aluntur conchis,pisce,limo. Et uiuere spongias esca manifesto
conchæ in his repertæ ostendunt: & aperiẽdo claudendóque pisciculos ca-
pit spongia. aperit autem antequam ingrediantur: claudit & contrahit cũ
ingressi sunt. Adhærẽt nec parte una nec toto: (intersunt enim fistulæ quæ-
dam

A dam inanes) ſed pluribus paſſim particulis hæſitãt,& quaſi membrana extenta ſubeſſe radicibus earum uidetur. Superne autem cæteri meatus concreti propemodum latent. At uero inferne quaterni aut quini patent, per quas paſci exiſtimantur. Color illotis uiuíſque nigricans eſt: candidæ autẽ cura fiunt. *Quonammodo candidi fiãt docent Plinius & Dioſcorides.* Spongiarum tria genera accipimus: ſunt nanque aliæ raræ, aliæ ſpiſſæ, aliæ quas nominant achilleas. In genere illo ſpiſſo quæ prædurę ſunt atque aſperæ, hitci nomine tragi nuncupantur: minus ſpiſſum & mollius manos. Tertium quod achilleum uocatur tenuiſſimum & ſpiſſiſſimum & *τράγος,*
2 ualidiſſimum eſt. Genus hoc inuentu perquàm rarum eſt. Ex hoc penicilli. *Tragus,*
3 Molliſſimum uero genus ſpongiarum penicilli. Trogus author eſt penicil- *Μανός.*
los molliſſimos circa Lyciam naſci in alto, unde ablatæ ſunt ſpongiæ. Si e- *Manos.* *Achillea ſpõgia.*
B nim euenerit forte ut ſpongia cum euellitur, abrumpatur: reſiduo item naſcitur & completur. Magnitudine ampliſſima ſunt ſolutæ illæ & raræ ſpõgiæ: ſed molliſſimæ ſpiſſæ & tenuiſſimæ, quæ ſcilicet altis tranquilliſque naſcuntur gurgitibus: flatus enim ac tempeſtates, ſpongias quoque ut cætera altilia, reddunt duriores, & incremẽtum impediunt. *Penicillus.* Genus item aliud eſt, quod nomẽ aplyſias inde accepit, quòd elui non poſſit: habet hoc ampliores illos meatus, ſed reliquo corpore denſum eſt: nihilo tamẽ denſius quàm quæ ante numerauimus genera, quanquam lentius eſt, & ex toto pulmoni ſimilis: peſſimum omnium hoc genus eſt. *Aplyſia.* *τὸ σύνολον πλευμονῶδες.* Senſum id genus habere diúque uiuere inter omnes præcipue conuenit: cognoſci præ cæteris ſpongiis eò facile poteſt documento, quòd cum illæ albicent, limo inter lauandum ſubſi
C dente, id ſemper nigrorem oſtendit. Quidam ſpongias ita diſtinguunt, alias ex his mares exiſtimauere tenui fiſtula ſpiſſioréſque: quatum quæ duriores ſunt, tragos àppellant: alias fœminas, maioribus fiſtulis ac perpetuis. *Tragus.* Medici inſcitia quadam ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius ſit robur: Rhodiacáſque, ad fouendum molliores. Nunc autẽ molliſſimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Spongia noua non ſicut lana aut linamentum materia duntaxat eſt, qua applicantur medicamenta ad irrigationes idonea, ſed & manifeſte deſiccat, uulneráque enæma conglutinat (ſi noua ſit, & maris odorem adhuc referat) ſi eam cum aqua aut uino aut poſca pro corporis ratione imponas. Quòd ſi uetus ſit, & maris odorem amiſerit, non æque deſiccat: immo inutilẽ eſſe ſentit Dioſcorides.
D Molliſſimum genus earum penicilli oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti: item abſtergendæ lippitudini utiliſſimi. Imponũtur ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cętero recẽtes diſcutiunt, molliunt, mitigant: ueteres conglutinant uulnera, inquit Plinius. Vſus earum ad abſtergenda, fouenda, operiẽda à fotu dum aliud imponatur: ulcera quoque humida & ſenilia impoſitæ ſiccant. Fracturæ & uulnera ſpongiis utiliſſime fouentur: ſanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici poſſit. Et ipſæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccæ, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida: ex aqua uero cæleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere. Imponuntur & integris partibus, ſed fluxione occulta laborantibus quæ diſcutienda ſit: &

iis, quæ apoſtemata uocāt, melle decocto perūctis. Item articulis aliàs ace- E
to ſalſo madidæ, aliàs è poſca, in uulnerū curatione & ſuccidæ lanæ uicem
implent. Differētia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coercent, rapiūtq́;
uitia ulcerum. Circunligantur & hydropicis ſiccæ, uel ex aqua tepida po-
ſcáue. Imponuntur & iis morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua
perfuſæ expreſſæque inter duas tabulas. Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt,
& in febri contra nimios ardores. Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex
aceto: imponi oportet ſic, ut ſanas quoque partes ſpatioſe operiāt. Liuorem
ab ictu recentem ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt: teſtium tumo
rem dolorémq́; ex poſca. Songia uſta acris eſt, uímq́; habet digerēdi. Cum
bitumine aut pice cremata, ſanguinis eruptiones in uulneribus cohibet,
præſertim ſi feruens apponatur. Aliqui raras tantū ad hoc cum pice urunt: F
& oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum
proficiente eo cinere contra ſcabricias genarum excreſcētéſque carnes, &
quicquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere: utilius in eo uſu lauare
cinerem.

1 Quod multo difficilius, &c. Quanta cum difficultate, quantóque periculo colliguntur ſpongiæ: & quibus modis auelluntur, oſtendit Oppianus lib. 5 de piſcibus. 2 Tenuiſſimum, λεπτότατον: fortaſſe (minimum) uerti potuiſſet: quanquam Plinius tenue etiam dixit, uel intelligitur tenuiſſimū, id eſt, tenuibus fiſtulis, ut legitur apud Dioſcoridem λεπτόφυτον. 3 Ex hoc penicilli. Ex hoc ſpongiarum genere fiebant penicilli uulnerarij, quibus ſcilicet uulnera ulceráue ſtipabant abſtergebántque, ut clariſſime explicat Plautus in Rudente, Ego iam te hic itidem, quaſi penicillus nouus exugere ſolet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi eſt. G

Epilogus ſeu caput CCLII.

PRæter hæc quæ diximus animalia, ſunt purgamenta aliqua relatu indi
gna, & algis potius annumeranda quàm animalibus. Chryſippus quo-
Phryganion. que philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quarta-
nis: quod eſſet animal, nec ipſe deſcripſit, nec nos inuenimus qui nouiſſet.
Herpes. Herpes quoque animal à Græcis uocatur quo præcipue ſanantur quæcūq́;
Protegeuſtæ. ſerpunt. Protogeuſtę animalia ſunt Indica, quæ guſtū habēt acutiſſimum.
τειχοβρῶτες. τειχοβρῶτες animalculum quod ſetas uillóſue concutiat. Hæc duntaxat no-
Sirulugus. minauere authores ſicuti & ſirulugū, quod nec quale eſſet animal, nec ubi
naſceretur, tradiderunt. Et Euphorion in commentariis ſcriptum reliquit, H
Neades. in Samo beſtias olim fuiſſe feras maxima magnitudine nomine neades,
quarum ſola uoce terra diſcederet: earum oſſa maxima, uel ſua ætate exti-
tiſſe. Sunt etiam in mari nonnulla animalia effigie inſolenti & ſui generis:
quæ quoniam inuentu rara ſint, conſtitui in genus non poſſunt. Iam enim
piſcatores uidiſſe ſe retulerunt quædam trabunculis proxima, pullo colo-
re, tereti figura, pari ex toto craſſamento. Item alia ſcutorum effigie, colore
rubeo, pinnulis crebris. Ad hæc alia quæ genitale uiri imitarentur, tum ſpe-
cie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. In magnis e-
tiam imbribus multa apparent animalium genera, quę ante uel nunquam
uel raro uiſa fuerint. His igitur mihi ſatis admonuiſſe ſaltē uideor, quæ de
animalium

A nimalium differentiis ab Aristotele, Dioscoride, Plinio, Galeno, aliisque ueterum multis sunt dicta. neque enim omnia in hunc librum transferenda censui, quæ ab illis accuratissime sunt scripta. Tantum uero de singulis solum dixi, quantum legenteis ad antiquorum euoluenda scripta, nisi sint omnino rudes aut auersi, excitet: ac quo facilius cum his uersentur, auxiliũ præstet

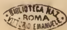
1 Ad hæc alia quæ genitale. Est piscis nomen, inquit Hermolaus, ædocon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion græce dictum. Quanquam halesurion sunt qui pro callyonimo pisce capiunt. αἰδοῖον quoque θαλάσσιον, κολυβδαίνας uocauit Epicharmus, ut Nicander tradidit.

AEdocon. αἰδοῖον θαλάσσιον. *Genitale marinum.* *Halesurion.* κολυβδαίνα.

τέλος σὺν θεῷ.

IMPRIMEBAT MICHAEL
Vascosanus Lutetiæ Parisiorum,
Ann. M. D. LI.

ANIMALIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR NOMENCLATVRAE ET INDEX.

ET INDEX.

C

D

ET INDEX.

FINIS.

PARTIVM ANIMALIVM, NECNON aliorum quorundam, ex quibus constituuntur eorum animalium differentiæ, Index.

A

B

INDEX.

INDEX.

Fol.1.pag.2.in margine uersiculo 8.lege ἰδιότροφα. f.2.uers.6.malitiose. uers.22. hirudines. ibi. in marg. uer.4.ἰλλύχνοι. fol.2.b.li.8.cibi.l.13. alue. l.23. praeterea in aquatilium genere qua. fol.4.b.l.2.una uocatur.li.9.ἔγχος. li.11. μεσόφρυον etiam μετώπιον dixere.li.16.ἰσοτεχνήματα. li.49. uocantur ὦτα. fol.5.li.8.πλῆκτρον. γαῦσις. & l.20.ὁμαῖς.i.dentes.l.22.σφόνδυλος li.31 Larynx. fol.5.b.li.6.ἀλαῖδος.li.13. sub alis. fol.6.li.26. κυτίων. li.44.ὄρχεις. li.49. κοτυληδόνων.ibi.b.lin.29.παρέμπτυος. fol.7.li.47.interior a.fo.10.li.25.carnosum. fo.11.li.34.At. pa.2.li.10.perinnum. lin.34.ἀνω λόσ. fo.12.lin.16.sanguines.lin.23.quam. pag.2.lin.21.passim. fo.13.πολυμόρφον.in marg.li.33.ζυγοειδές. fol.14.lin.19.μασχαλιστήρ. li.33.eas.p.2.li.28.recuruata.f.15.b. li.9.per. fo.16.li.23.ex recto. fo.17.li.39.πυχέα.pag.2.lin.40. ἐπιπλόον. fo.18.li.27.femine. fo.20.li.3.Cafeu.rugis.lin.31.artum.fo.21.li.31.easdem.pa.2.li.36 calore. fo.22.li.19.lacertos. fo.24.lin.5.foeminam.pag.2.li.21.ἰχνεύμονες.fo.25.b.li.10.sanguinis. fo.26.li.33.praecinctu.lin.39.uultures. fo.28.li.8.mutantur. fo.30.li.23.caro. fo.31.li.13.pectunculi. fo.40.li.21.crassum. fo.43 li.21.fuscri. fo.41.li.7.panos. fo.52.li.1.panos. fo.80.li.2.Serpentibus. fo.83.li 20.grandinem. fo.93.li.40.Ἐρυθρῖνος. alias ἐρυθρῖνος. fo.98.li.17.abdidit. fo.100.li.28.olere. fo.102.li.4.magnitudines.li.31.ad nasturatē. fo.115.lin.9.in marg. τρυγόν. fo.118.li.41.segnior. fo.123.lin.40.dele longius. fol. 126.li.41.officium. fo.134.li.43.potantium. fo.140.li.17.uocantur. fo.149.li 34.Trebius Niger.fo.166.li.36.Clazomenen.fo.167.li.2.optimos.li.28. hamis. fo.170.li.17.Gobio. fo.175.li.25.praecinctu.li.31.32.eadem acrius pungant. fo.179.li.24.quo fauos. fo.183.li.17.hoc, & si. fo.187 li.1.agrestis uocatur.lin.ulti.folio. fo.189.li.36.caprificos. fo.191.in marg. αὐλοδίαιτος. fo.192.li.23.αναμαστιτε. fo.193.li.1.Coo. fo.194.li.27.sensum ad proportionem.fo.195.li.21.fisuestiarum.fo.196.li.3.Alcmaeonem. fo.197.li.18.a nostris. fo.203.li.20 olfactus sensu. fo.205.li.1.subiacens. fo.210.li.7.omnium hoc.pag.2.li.3.in balearibus insulis. fo.211.li.1.coli. fo.217.li.22.carnosum. fo.219.li.10.Spongia usta.

FINE